

שבוע פרשת אחרי מות-קדושים

(26 April – 2 May 09)

ב' – ח' אייר ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ  
שלשלת האור

שער  
שלישי

היכל  
תשיעי

# דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

## סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

### ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

### ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

### קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:**

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לֵבְבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.**

**וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לֵבְבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתָּ דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבָהֱמָתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לֵבְבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַמְּפַת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לֵבְבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲמַת. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**חֲרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוּלָּל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.**

**יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית ביות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֲוֹנָה הִגַּבְל וְכִזּוֹר אָעִירָה  
 שָׁחַר: ד אֲוִדְךָ בַּעֲמִים: ה יְהוָה וְאֶזְמַרְךָ בְּלֶאֱמִים: ו כִּי־גִדַּל מֵעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שָׁחֲקִים אֲמַתְךָ:  
 ז רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ח לִמְעַן יִחַלְצֻן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי:  
 ט אֱלֹהִים: י דַּבֵּר בְּקֹדֶשׁוֹ אֲעֲלֶזָה אֲחַלֶּקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סִבּוֹת אֲמַדְד: יא לִי גִלְעָד: יב לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם  
 מְעֹז רָאשֵׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: יג מוֹאָב: יד סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמוֹם אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עָלַי כָּל־שֵׁט אֲתָרוּעָה: יא מִי  
 יִבְלֵנִי עֵיר מִבְּצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָמוֹם: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנַחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצַבָּאוֹתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ  
 עֲזָרָת מִצָּר וְשׂוֹא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לְמִנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ  
 דִּבְרוּ אֵתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וּלְחֻמוֹנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי  
 תַּפְלָה: ה וַיִּשְׁמִי עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשִׁטָּן  
 יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאה: ח יְהִיו־יָמָיו מַעֲטִים פְּקַדְתּוֹ  
 יקח אַחֵר: ט יְהִיו־בָּנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאלוֹ וְדַרְשׁוֹ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם:  
 יא יִנְקֹשׁ גִּוְשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לּוֹ וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לּוֹ מִשְׁדֶּה חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן  
 לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכֵּר: טו עֲנֹן אֲבַתִּיו אֶל־יְהוָה  
 וְחַטָּאת אִמּוֹ אֶל־תִּמַּח: טז יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר: יז לֹא זָכַר  
 עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וְנִכְאָה לִבִּי לְמוֹתָת: יח וַיֹּאחֲזֵב קַלְלָה וּתְבוֹאָהוּ וְלֹא־חָפֵץ  
 בְּבִרְכָּה וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יט וַיִּלְבֹּשׁ קַלְלָה כְּמִדּוֹ וּתְבֹא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו:  
 יט תִּהְיֶה־לּוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזֹחַ תִּמְיֵד וַיַּחְגְּרֶה: כ זֹאת: כא פָּעַלְתָּ שְׂטֵנִי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַ  
 עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה: כב יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֵתִי לְמַעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הִצִּילָנִי: כג כִּי־עֲנִי  
 וְאֶבְיוֹן אֲנִכִּי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כד בְּצַל־כְּנֻסוֹתָי נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבֶּה: כה בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ  
 מִצּוֹם וּבִשְׂרִי כָּתַשׁ מִשְׁמֹן: כו וְאֲנִי: כז הִייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֵאוֹנִי יִנְעֹנוּ רָאשִׁים: כח עֲזָרְנִי יְהוָה  
 אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחֲסִדְךָ: כט וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הַפֹּה וְאַתָּה  
 תִּכְרֹךְ קִמּוֹ: לא וַיִּכְשׁוּ וַעֲבַדְךָ יִשְׁמַח: לב וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשִׁתָּם: ל אֲוֹרָה  
 יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבִתְוֹךְ רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"ח ק"ט ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה דבר אל כל עדת בני ישראל שבת פרשת אחרי-קדושים י"ג אייר, ה'תשכ"א ..... ה
- (ד) שיחת יום ה' פרשת אחרי-קדושים, ו' אייר, ה'תשמ"ב ..... טז
- (ה) לקוטי שיחות פרשת אחרי (בלה"ק) ..... כ
- (ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... כג
- (ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... לב
- (ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... לד
- (ט) ביאורים לפרקי אבות פרק ג משנה ה ..... לו

#### שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

- (י) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... לז
- (יא) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... נב
- (יב) – ספר המצוות לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... נז
- (יג) מסכת סוטה עם ביאורים מדף יז עד דף כג ..... סב
- (יד) נביאים וכתובים שופטים פרק טו-טז, דברי הימים ב פרק ט-י ..... צ
- (טו) מסכת בבא קמא עם ביאורים דף קיט ..... צב
- (טז) מסכת בבא מציעא עם ביאורים מדף ב' עד דף ז ..... צו

#### מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (יז) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן ..... קכ
- (יח) שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן ..... קכא
- (יט) לקוטי תורה - ד"ה ששת ימים - אדמו"ר הזקן ..... קכב
- (כ) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי ..... קכד
- (כא) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קכה
- (כב) תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש ..... קכו
- (כג) קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"ב ..... קכו
- (כד) ספר המאמרים ה'תשי"ט - אדמו"ר מוהרי"צ ..... קכז
- (כה) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ ..... קכז
- (כו) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ ..... קכט
- (כז) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ ..... קלב
- (כח) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת אחרי-קדושים ע"פ חומש "תורה תמימה" ..... קלד
- (כט) לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... קנח
- (ל) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... קנט

## בס"ד. שבת פרשת אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תשכ"א\*

– בבוקר לפני התפלה, בחדרו –

- 1 דָּבָר אל כל עדת בני ישראל גו' קדושים תהיו כי קדוש אני<sup>1</sup>, ואיתא במדרש<sup>2</sup> יכול כמוני,  
2 תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם, וצריך להבין<sup>3</sup> איך שייך  
3 אפילו קא-סלקא-דעתא שיהיו כמוני. ולכאורה יש לומר, דהטעם להקא-סלקא-דעתא יכול  
4 כמוני (אף שנברא הוא ב"אין-ערופ" ביחס לבורא) הוא, כי מלשון הכתוב קדושים תהיו  
5 כי קדוש אני (שקדוש אני הוא הטעם וההסברה על קדושים תהיו) מְשַׁמֵּעַ, שהציווי קדושים  
6 תהיו הוא שקדושתם של ישראל צריכה להיות פְּדוּמָה לקדושתו יתברך – יכול כמוני. נויש  
7 לומר ההסברה בזה, דכיון שישראל וְקוֹדֶשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא פוֹלָא חֲדָה<sup>4</sup>, לכן שייכים ישראל לכל  
8 העניינים שלמעלה]. אבל על-פי-זה צריך להבין (לְאִידֶךָ גִּיסָא) מְסַקֶּנֶת המדרש קדושתו  
9 למעלה מקדושתכם, איך זה מתאים עם לשון הכתוב כי קדוש אני. ומבואר ב"לקוטי  
10 -תורה"<sup>5</sup>, דקדושתכם היא הקדושה שנמשכת על ידי אתערותא-דלתתא (מעשה המצוות),  
11 וקדושתו שלמעלה מקדושתכם היא קדושה נעלית ביותר שאין אתערותא-דלתתא (דמעשה  
12 המצוות) מגעת שם, ונמשכת על-ידי התשובה. וצריך ביאור, הרי גם תשובה היא עבודת  
13 האדם, אתערותא-דלתתא, ולמה נקראת קדושתו שלמעלה מקדושתכם.
- 14 ב) והנה עניין יכול כמוני כו' שבמדרש הנ"ל בא בהמשך למה שכתוב שם לפני-זה על  
15 הפסוק<sup>6</sup> והיית רק למעלה, יכול כמוני כו' גדולתי למעלה מגדולתכם. ועל-פי  
16 מה שכתוב ב"לקוטי-תורה" בעניין קדושתו למעלה מקדושתכם, שביכולתם של ישראל  
17 להמשיך גם בחינת קדושתו שלמעלה מקדושתכם, אלא שהמשכת קדושה זו היא על-ידי

מוהרי"צ – שהי' מקרב אותו, ואף הי' אהוב על החסידים –  
שהיו סובבים אותו ומתנגחים אתו בדברי הלכה וחסידות.  
שאלות שונות הופנו אליו, בנגלה ובנסתר. בשנת תר"צ עזב את  
בריה"מ והתיישב באירופא (ברלין), אח"כ עלה לאה"ק – שם  
התחתן. בשנותיו האחרונות שהה בעיר ליווערפול שבאנגליה.  
נפטר בדמי ימיו ביום י"ג אייר ה'תשי"ב, וע"פ בקשת –  
יבלחט"א – כ"ק אדמו"ר שליט"א – הועלה ארונו לאה"ק,  
ומנ"כ בעיה"ק צפת ת"ו.

תולדותיו – ראה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע'  
68 ואילך [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב)].

- (1) פרשתנו (קדושים) יט, ב.
- (2) ויק"ר פרשתנו פכ"ד, ט. וראה גם ב"ר פ"צ, ב.
- (3) כמו שמדייק בלקו"ת נצבים נ, ב. ובאוה"ת ריש פרשתנו  
(ע' קה) "והוא תמוה". וראה לקמן ע' רסא.
- (4) ראה זח"ג עג, א.
- (5) שם נא, ג.
- (6) תבוא כח, יג.

(\*) יצא לאור בקונטרס י"ג אייר – תנש"א, "לקראת ש"פ  
אחרי-קדושים י"ג אייר, יום היאָרְצִיט \* של הו"ח עוסק בצ"צ  
רב פעלים וכו' ישראל ארי' לייב\*\*", אחיו של – יבדל לחיים  
טובים – כ"ק אדמו"ר שליט"א . . ב' אייר, תפארת שבתפארת,  
שנת ה'תנש"א".

[לכללות המאמר – ראה ד"ה המלאך הגואל תרפ"ד שהוא  
ד"ה מי יתנך כאח לי תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' קסז ואילך).  
והוא מיוסד על ד"ה מי יתנך כאח לי תרנ"ד המצויין לקמן  
בהמאמר].

(\*) ראה בארוכה שיחת שבת פרשת אחרי-קדושים, י"ג אייר  
ה'תשמ"ה [התועדויות תשמ"ה ח"ג ע' 1942 ואילך] – ביאור  
בשמו של בעל היאָרְצִיט, והשייכות דשמו לפ' אחרי-קדושים.  
שיחת פסח שני ה'תשמ"ז [התועדויות תשמ"ז ח"ג ע' 256  
ואילך]. ש"פ אחרי-קדושים ה'תנש"א [התועדויות תנש"א ח"ג  
ע' 184 ואילך].

(\*\*) נולד ג' (?) סיון תרס"ט בעיר ניקאָלאַיעוו. תקופה  
מסוימת שהה בלענינגראד. התחבב מאוד על כ"ק אדמו"ר

עבודה נעלית יותר (עבודת התשובה שלמעלה מהעבודה דתורה ומצוות), צריך לומר, שעל-דרך-זה הוא גם בנוגע לשתי הדרגות דגדולה (גדולתי וגדולתכם), שביכולתם של ישראל להמשיך גם בחינת גדולתי, אלא שלזה צריך עבודה נעלית יותר. ולהוסיף, דקדושה היא למעלה מגדולה. דגדולה הוא ענין ההתפשטות והגילוי<sup>7</sup> [שלכן נקראת החסד בשם גדולה<sup>8</sup>. וגם להביאור שגדולה היא למעלה ממידת החסד, ענין הגדולה היא חסד (התפשטות), אלא שהיא למעלה ממידת החסד, וההתפשטות שמצד הגדולה היא בלי-גבול<sup>9</sup>] וקדושה (מלשון קדושה והבדלה) הוא ה"עצם"<sup>10</sup> שמובדל מענין ההתפשטות והגילוי<sup>7</sup>. ועל-פי-זה יש לומר, שגם המשכת בחינת גדולתי שלמעלה מגדולתכם היא על-ידי עבודת הצדיקים [אלא שבעבודת הצדיקים עצמה היא עבודה נעלית יותר], וזה שצריך לעבודת התשובה דווקא הוא בשביל המשכת בחינת קדושת.

(ג) ויש לבאר זה על-פי מה שכתוב<sup>11</sup> וְיָסְפוּ עֲנוּיִם בְּהוֹי' שְׂמֵחָה וְאֶבְיוֹנֵי אָדָם בְּקָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל יִגְּלוּ, ומבואר ב"לקוטי-תורה"<sup>12</sup> וְיָסְפוּ עֲנוּיִם בְּהוֹי' שְׂמֵחָה קָאֵי עַל עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, שעל-ידי הענווה והביטול שלהם הם מוסיפים שמחה בשם הוֹי', ועל-ידי-זה נמשך הגילוי דהוֹי' למטה, וְאֶבְיוֹנֵי אָדָם קָאֵי עַל בְּעִלִּית-שׁוּבָה [דתורה ומצוות נקראים בשם אדם, ולכן בעל-תשובה נקראים בשם אביוני אדם כי הם אביונים מבחינת אדם דתורה ומצוות], שהם מגיעים בבחינת קדוש ישראל, שקדוש ומובדל מבחינת ישראל דְּלִעֲיָלָא, למעלה מהוֹי'. ויש לומר, שהוספת השמחה בהוֹי' שעל-ידי-זה מיתוסף בהמשכה והגילוי שלו הוא המשכת בחינת גדולתי שלמעלה מגדולתכם. שהגדולה (ההתפשטות) דהוֹי'<sup>13</sup> כמו שהוא מצד עצמו, היא גדולה השייכת לעולמות ונבראים, גדולתכם, אלא שיש גבול בהתפשטות והגילוי שלו. וענין וְיָסְפוּ גוֹ' בהוֹי' הוא שנמשכת בו הגדולה דאור-אין-סוף שלמעלה משייכות לעולמות, גדולתי, ועל-ידי-זה מיתוסף גם בהתפשטות והגילוי דהוֹי'. דהמשכה זו היא על-ידי עבודת הצדיקים, ענווים. וענין ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו הוא<sup>14</sup> המשכת בחינת קדושת (שלמעלה מקדושתכם) על-ידי התשובה.

(ד) ויובן זה בהקדים<sup>15</sup> מה שכתוב<sup>16</sup> מִי יִתְּנֶנָּה כְּאֵחַ לִי יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמִּי גוֹ', ופירש רש"י<sup>17</sup>, מִי יִתְּנֶנָּה כְּאֵחַ לִי, שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונאמר

(7) אוה"ת לך לך כרך ד תרצו, ב.

(8) ראה שעהיוה"א פ"ד (עט, א) "הגדול היא מדת חסד והתפשטות". וראה ספר הליקוטים – דא"ח צ"צ ערך גדול, גדולה בתחלתו.

(9) ראה בארוכה אוה"ת ויצא צא, סע"א ואילך. וראה שם צה, א-ב בענין גדולתי שלמעלה מגדולתכם.

(10) באוה"ת לך לך שם "וכן המאור הגדול על שם גדולת הזיו והאור המתפשט ממנו". ולכאורה הכוונה, דגדולה קאי לא רק על ההתפשטות בפועל (אור), אלא גם על המאור שממנו מתפשט האור. ומזה מובן דקדושה היא בהעצם שלמעלה גם מה"מאור", שמובדל מענין ההתפשטות.

(11) ישעי' כט, יט.

(12) נצבים מח, א. שם, ד. וראה גם ד"ה מי יתנך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קז ואילך).

(13) ראה שעהיוה"א שם השייכות ד"הגדול (והגבור) "להוֹי' (ואלקים).

(14) כ"ה להדיא בסה"מ תרנ"ד שם ס"ע קט.

(15) בסה"מ תרנ"ד שם השייכות דענינים הנ"ל להפסוק מי יתנך גו'.

(16) שה"ש ח, א.

(17) עה"פ. וראה גם יל"ש עה"פ (רמז תקצג). וזה ח"א קפד, א.

- 18 בוֹיִנְחָם אותם. ובמדרש<sup>19</sup> אֵיתָא, בְּאֵי זֶה אָח כו' הָיִי אומר כיוסף לבנימין. ומבאר  
 2 ה"צמח-צדק"<sup>20</sup>, דהטעם על-זה שאנו מבקשים מהקדוש-ברוך-הוא (לפירוש המדרש)  
 3 שיהיה לנו כיוסף לבנימין ולא כיוסף לְאֶחָיו<sup>21</sup> [אף שהנהגת יוסף לְאֶחָיו הוא רְבוּתָא טְפִי  
 4 דְהַגָּם שְׁלֹא נהגו עימו כראוי, מכל-מקום גִּמְלָה להם טובות גדולות], הוא, כי הנהגת יוסף  
 5 לאחיו הייתה שבתחילה ציער יוסף את אֶחָיו, בְּכַדִּי<sup>22</sup> שעל-ידי-זה יתְפַּכֵּר להם העוון  
 6 שמכרוהו (ורק אחר-כך גִּמְלָה להם טוב), וכיון שאנו מבקשים<sup>23</sup> מְחוּק ברחמיך הרבים אבל  
 7 לא על ידי יסורים, לכן אומרים שהקדוש-ברוך-הוא יהיה לנו כיוסף לבנימין. וצריך להבין,  
 8 הרי הבקשה מי יִתְּנָךְ כָּאֵחַ לי היא דְהַגָּם שהנהגתינו הייתה שלא כראוי, מכל-מקום יהיה  
 9 הקדוש-ברוך-הוא לנו כָּאֵחַ, ואיך שייך על-זה הדוגמא כְּיוֹסֵף לבנימין.  
 10 וְהִנֵּה מבואר ב"לקוטי-תורה" "דיבור-המתחיל" מי יתנך כָּאֵחַ לי<sup>24</sup>, דמי יתנך כָּאֵחַ לי גו'  
 11 קָאֵי על צדיקים, ואמצאך<sup>16</sup> בחוץ גו' קָאֵי על בעלי-תשובה. ולכאורה יש לומר, דמה  
 12 שכתוב ב"לקוטי-תורה" שמי יתנך כאח לי קאי על צדיקים הוא לפירוש המדרש שְׁפָאֵחַ  
 13 לי הוא כיוסף לבנימין, מה-שאינ-כן לפירוש רש"י שְׁפָאֵחַ לי הוא כיוסף לְאֶחָיו, גם בתחילת  
 14 הכתוב מְדַבֵּר בבעלי-תשובה<sup>25</sup>. אבל לפי המובא לְעֵיל מֵה"צמח-צדק" דָּזֶה שהמדרש מפרש  
 15 כיוסף לבנימין (ולא כיוסף לְאֶחָיו) הוא כי הבקשה היא שהקב"ה ימחוק את עוונותינו שלא  
 16 על-ידי יסורים, מובן לכאורה, שגם לפירוש המדרש מְדַבֵּר הכתוב בבעלי-תשובה,  
 17 וב"לקוטי-תורה" מפרש שמי יתנך כאח לי קָאֵי על צדיקים.  
 18 (ה) וְהִנֵּה ידוע<sup>26</sup> דהכוונה (למעלה) בירידת יוסף למצרים הייתה בכדי שְׁיִלְקֹט את כל  
 19 ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, וְיִלְקֹט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ  
 20 מצרים<sup>27</sup>, ועל-ידי-זה יוקל להם בגלות. דזה שירידת יוסף למצרים הייתה הסיבה לגלות  
 21 מצרים, הוא בחיצוניות, אבל בפנימיות הוא אדרבה, שעל-ידי ירידת יוסף למצרים הוקל  
 22 להם בגלות. שהגזירה הייתה שיהיו בגלות ארבע מאות שנה<sup>28</sup>, ועל-ידי שְׁיִרְדַּד יוסף למצרים  
 23 היו בגלות מצרים רק רד"ו [=210] שנה<sup>29</sup> (כי על-ידי שיוסף בירר את הניצוצות שהיו

(18) ויחי נ, כא.

(19) שהש"ר עה"פ. וכ"ה בשמו"ר רפ"ה.

(20) באוה"ת מקץ שם, סע"ב ואילך.

(21) הטעם על זה שהמדרש מפרש "כיוסף לבנימין" ולא "כיוסף לאחיו" הוא, כמפורש בשהש"ר שם, "באי זה אח יונק שדי אמי, הוי אומר כיוסף לבנימין" (וראה אוה"ת שם). אבל צע"ק מדוע הבקשה דכנס"י היא שהקב"ה יהי לנו כיוסף לבנימין, דלכאורה היתה צריכה להיות הבקשה שיהי לנו "כיוסף לאחיו", שהוא רבותא טפי.

(22) ראה גם אלשיך עה"פ (מקץ מב, ו) ויוסף הוא השליט. — הובא באוה"ת שם.

(23) בה"רבונו של עולם" שבסדר ק"ש שעל המטה.

(24) לקו"ת שה"ש מד, סע"ב ואילך. והוא משנת תקס"ה —

נדרס (בשנינויים וכו') בסה"מ תקס"ה ח"א ע' תפז ואילך, ועם הגהות וכו' — באוה"ת שה"ש כרך ב ס"ע תרעד ואילך. וראה גם סה"מ תרכ"ו (קה"ת תשמ"ט) ע' קג ואילך. ד"ה מי יתנך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ס"ע קד ואילך).

(25) בד"ה מי יתנך תרנ"ד הנ"ל, דמי יתנך כאח לי הוא כיוסף לבנימין (צדיקים), ואמצאך בחוץ שקאי על בעלי תשובה הוא כענין השבטים שמכרו את יוסף. וצריך ביאור, כי המקור שפסוק זה מדבר ביוסף ואחיו הוא (לכאורה) בפרש"י ובמדרשי חז"ל שבהערה 17, ושם קאי זה על מי יתנך כאח לי.

(26) אוה"ת מקץ שם (שמג, ב). סה"מ תרנ"ד ע' קז.

(27) ויגש מז, יד.

(28) לך לך טו, יג.

(29) פרש"י עה"פ לך לך שם. מקץ מב, ב.

1 במצרים לפני שירדו בני ישראל למצרים לא הוצרכו לברר כל-כך), ויתירה מזו, שקושי  
2 השעבוד היה רק פ"ו [=86] שנה<sup>30</sup>. ומזה מובן, דזה שהשבטים מכרו את יוסף למצרים,  
3 לא רק שלא היה היפך הכוונה, אלא אדרבה, כן הייתה הכוונה העליונה שיוסף ירד תחילה  
4 למצרים בכדי להקל את הגלות. אלא שכיוון שהם לא ידעו הכוונה לכן לגבם נחשב זה  
5 לחטא.

6 ולהעיר, שלכאורה, ענין הנ"ל [דזה שהשבטים מכרו את יוסף למצרים הייתה כפי  
7 הכוונה] הוא, לכאורה, גם להביאור (כמו שהוא בפשטות) שהכוונה בירידת יוסף  
8 למצרים הייתה בכדי שעל-ידי-זה יהיה גלות מצרים, [כדרשת חכמינו ז"ל<sup>31</sup> על הפסוק<sup>32</sup>  
9 וַיִּשְׁלְחֵהוּ מִצֶּמֶק חֲבֵרוֹן]. אלא, שלפי ביאור זה, על-ידי שהשבטים מכרו את יוסף למצרים  
10 נעשה הגלות, עניין בלתי רצוי. דהגם שהכוונה בגלות מצרים הייתה בכדי שעל-ידי-זה  
11 יִזְכּוּ לקבלת התורה<sup>33</sup>, מכל-מקום, הגלות עצמו הוא ענין בלתי רצוי. מה-שאינ-כן להביאור  
12 שעל-ידי ירידת יוסף למצרים הוקל הגלות, זה שהשבטים מכרו (הורידו) את יוסף למצרים  
13 הוא ענין רצוי (והחטא שלהם היה רק מפני שלא זו הייתה כוונתם). ועל-פי-זה יש לבאר  
14 מה שאמר יוסף להשבטים<sup>34</sup> ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מִכְרָתָם אותי הנה כי  
15 למחיה שְׁלַחְנִי אלקים לפניכם, דלכאורה, הרי כל החטאים (הגם שהם היפך רצון העליון)  
16 הם על-פי ההשגחה העליונה ועל-פי רצונו יתברך<sup>35</sup>, ואף-על-פי-כן, כיון שעשיית החטא  
17 של האדם היא בבחירתו החופשית [וכמבואר בכמה מקומות<sup>36</sup> שההשגחה העליונה (בנוגע  
18 להעניינים דתורה ומצוות) אינה בסתירה לעניין הבחירה], נמצא שהאדם החוטא הוא  
19 הפסיד את עצמו ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו<sup>37</sup>, ולמה אמר יוסף לְאָחֵיו אֵל  
20 תעצבו ואל יחר בעיניכם גו'. ויש לומר הביאור בזה, דבכל החטאים, העניינים שהאדם  
21 עשה הם דברים בלתי רצויים, היפך רצון העליון. דהגם שמזה שגם החטאים הם על-פי  
22 ההשגחה העליונה בהכרח לומר שיש בהם כוונה, הרי הכוונה היא לא בהחטאים עצמם  
23 ח"ו אלא בזה שעל-ידי החטאים יבוא אחר-כך לתשובה, אבל החטאים עצמם הם היפך  
24 רצון העליון, ולכן צריך לבכות ולקונן עליהם. אבל זה שהשבטים מכרו את יוסף למצרים,  
25 כיון שהכוונה בזה היא (לא בכדי שיעשו תשובה על זה, אלא שהכוונה היא) בהירידה  
26 עצמה, למחיי' שלחני אלקים לפניכם [ובפרט להמובא לעיל שעל-ידי ירידת יוסף למצרים

(30) שהש"ר פ"ב, יא.

(31) סוטה יא, רע"א, הובא בפרש"י עה"פ. ב"ר עה"פ (פפ"ד, יג). זח"א קפד, רע"א\*.

(\*) חילוקי הלשונות בין הוזהר והש"ס (ורש"י) נתבארו בס' "תורת מנחם – תפארת לוי יצחק" (ח"א, בראשית) סנ"ב ס"ג ואילך (ע' קפז-קפז).

(32) וישב לז, יד.

(33) תו"א ר"פ שמות (מט, א. ועם הגהות וכו' – באוה"ת

שמות ע' ז ואילך). תו"א ר"פ שמות. ובכ"מ.

(34) ויגש מה, ה.

(35) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה ויחלום ה'תש"ח ספ"ט (סה"מ ה'תש"ח ע' 88). וממ"ש שם לאח"ז "וזהו"ע הבחירה בקיום התומ"צ", מוכח שג"ז הוא "ע"פ ההשגחה כו". וראה ד"ה באתי לגני ה'תשל"א ס"ה ואילך, ובהנסמן שם הערה 41 (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט שבט ע' שנה).

(36) ראה בארוכה תו"ח פ' תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך (יב, ד ואילך). לקו"ש ח"ה ע' 66. ועוד.

(37) לשון הרמב"ם ה'ל' תשובה פ"ה ה"ב.

הוקל הגלות, דיש לומר שעניין זה מרומז בהמשך דברי יוסף בכתוב<sup>38</sup> וַיִּשְׁלַחֲנִי אֲלֵקִים  
לפניכם לשום לכם שְׁאֲרִית בארץ גו', לכן אל תעצבו גו' כי מחרתם אותי הנה.  
אלא שעדיין מקום לומר, דהגם שלמחי' שְׁלַחֲנִי אֲלֵקִים לפניכם, מכל־מקום בנוגע ליוסף  
עצמו היה זה ענין בלתי רצוי, לכן הוסיף<sup>39</sup> לא אֶתֶם שְׁלַחְתֶּם אותי הנה כי האלקים  
וישימני לְאָב לְפָרְעָה גו' ומושל בכל ארץ מצרים, שירידת יוסף למצרים הייתה דבר רצוי  
גם בנוגע ליוסף. ולהעיר, שעל־דרך־זה הוא בכל העניינים שבין אדם לחבירו<sup>40</sup>. וכמבואר  
ב"תניא"<sup>41</sup> שגם כשאדם גומל לחבירו היפך הטוב, האמת היא שְׁמַאֲת ה' הייתה זאת לו,  
ויש להוסיף, דְּמָזָה מובן שיהיה לו טובה מְזָה, שהרי כָּל דְּעָבִיד רַחֲמָנָא לְטָב עָבִיד<sup>42</sup>. אלא  
שבמכירת יוסף היה ענין זה בגילוי<sup>9</sup>.

ו) והנה על־פי הידוע שכל העניינים שבתורה הם בתכלית הדיוק, יש לומר, דזה שאנו  
מבקשים מי יִתְּנֶנָּה כָּאֵחָ לִי כדרך שעשה יוסף לְאָחָיו [דְּהִגֵּם שְׁעָשׂוּ דבר בלתי  
רצוי, מכל־מקום גְּמַל להם טובות גדולות], הוא, כי כל דבר בלתי רצוי שאדם עושה הוא  
דוגמת העניין שעשו השבטים ליוסף שמכרו אותו למצרים, והבקשה מי יתן כאח לי היא,  
דהגם שעל־ידי מעשינו הלא טובים גְּרַמְנוּ להקדוש־ברוך־הוא ענין שבדוגמת מכירת יוסף  
למצרים (כדלקמן), מכל־מקום יגמול לנו טובות כדרך שְׁעָשָׂה יוסף לְאָחָיו. והעניין הוא,  
דירידת הנשמה למטה והתלבשותה בגוף ונפש הבהמית היא גלות ממשי<sup>43</sup>, ויתירה מזה,  
שהנשמה היא בשביה ובמאסר<sup>44</sup> הגוף ונפש הבהמית. והכוונה בירידת הנשמה למטה היא  
בכדי לברר ולזכך את הגוף והנפש הבהמית וחלקו בעולם ולעשותם פְּלִים לאלוקות וגם  
בכדי שעל־ידי עבודת הנשמה למטה תתעלה למדריגה נעלית יותר מְקָמוֹ שהייתה קודם  
ירידתה. ומזה מובן, דכל רגע<sup>45</sup> שהאדם אינו עובד את עבודתו, הצער והיסורים דהנשמה  
מזה שהיא בגלות ובמאסר הגוף ונפש הבהמית, הם ללא תכלית. דבשעה שהאדם עובד  
את ה', כיון שעל־ידי־זה נִשְׁלָמֶת הכוונה דירידת הנשמה למטה בנוגע לשני עניינים הנ"ל  
[בירור וזיכוך הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם והעליה בנשמה], הרי התענוג דהנשמה  
מְזָה שהיא מְשַׁלְמֶת רצון הקדוש־ברוך־הוא לברר ולזַכֵּךְ את הגוף שעל־ידי־זה נִשְׁלָמֶת  
הכוונה ד"דירה בתחתונים", וכן מהעליה שלה על־ידי עבודתה למטה הוא תענוג גדול  
ביותר, שבשביל זה פְּדָאִי כל היסורים שלה מהירידה. אבל ברגעים אֵלֶּה שהאדם אינו עובד

(41) אגה"ק סכ"ה (קלח, ב). ולהעיר, דהחיוב לברך על  
הרעה כשם שמברך על הטובה (ברכות נד, א) הוא (בפשטות)  
גם כשזה בא ע"י אדם שהוא בעל בחירה.

(42) ברכות ס, סע"ב.

(43) תניא פל"ז (מח, סע"א).

(44) ראה תניא פל"א (מ, סע"א) "כמשל בן מלך שהי' בשבי"

וטוחן בבית האסורים כו'."

(45) בהבא לקמן – ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 434 ואילך.

(38) ויגש מה, ז. ולהעיר, שעל פי זה יומתק שפסוק זה  
(וישלחני גו' לפליטה גדולה) נאמר לאחרי כי זה שנתיים הרעב  
גו' (ויגש שם, ו) – כי "שנתיים הרעב גו'" הוא ביאור על  
"למחי' שלחני אלקים לפניכם" (שאמר לפני זה) בשנות הרעב,  
ואחרי כן הוסיף וישלחני גו' שזה נוגע להזמן שלאחרי זה.

(39) ויגש שם, ח.

(40) ועל פי זה יובן מ"ש בתניא סוף פרק י"ב "וכן דברים  
שבין אדם לחבירו כו' ללמוד מיוסף עם אחיו" – ראה בארוכה  
לקו"ש ח"ה ע' 247.

1 עבודתו [ומכל שכן בהרגעים שהוא עושה עניינים בלתי רצויים], זה שהנשמה היא בגלות  
2 ובמאסר בהגוף ונפש הבהמית, והצער והיסורים שיש לה מְזָה, הם ללא תכלית. וכיון  
3 שהנשמה היא חלק אלוהי ממַעַל ממש<sup>46</sup>, הרי הגלות והצער דהנשמה הוא (גם) גלות וצער  
4 דהשכינה<sup>47</sup>. וזהו שעל-ידי הנהגה בלתי רצויה של האדם (כולל גם זה שאינו מְמַלֵּא  
5 שליחותו, גם כשאנו עובר עבירה) הוא עושה כביכול להקדוש-ברוך-הוא בדוגמת מה  
6 שעשו השבטים ליוסף, שמכרו אותו לעבד וזה גרם אחר-כך שהיה גם במאסר.

7 ועוד ענין בזה, שבנוגע מעשה השבטים ליוסף נאמר<sup>48</sup> אֲשָׁמִים אנחנו גו' בְּהַתְּחַנְנוּ אֶלְיֵנו  
8 ולא שמענו גו', דזה שלא ריחמו עליו בהתחננו אליהם היא אשמה גדולה יותר  
9 מהמכירה עצמה<sup>49</sup>, על-דרך-זה הוא בהנמשל, שהנשמה [והשכינה] מתחננים להאדם  
10 שיוציא אותם מהגלות והמאסר, וכשהאדם אינו שומע לקול תחינתם הוא (בעניין זה) גרוע  
11 יותר מההנהגה הבלתי רצויה עצמה.

12 (ז) וזהו מי יתנך כְּאֵחַ לִי, כדרך שעשה יוסף לאחיו, דכמה עניינים בזה. דכמו שיוסף כָּלְלָה  
13 את אָחָיו ואת טַפָּם<sup>50</sup> וגם נתן להם אחוזה במיטב הארץ<sup>51</sup>, כן אנו מבקשים  
14 מהקדוש-ברוך-הוא דְּהֵגֵם שחטאנו לפניו, מכל-מקום יתן לנו כל טוב. וכמו שיוסף לא  
15 היה טִינָא בְּלָבוֹ על אָחָיו על זה שמכרו אותו לעבד [דנוסף לזה שבפועל גָּמַל להם טובות,  
16 גם בְּלָבוֹ לא היה לו טִינָא עליהם] ואדרבא השתדל שיתכפר עוונם [וכמובא לעיל (סעיף  
17 ד) דזה שציער אותם היה בכדי שעל-ידי-זה יתמרק עוונם], כן אנו מבקשים מהקדוש-  
18 ברוך-הוא שימחול לנו על כל עונותינו. שהכפרה דְּעוֹנֵן מכירת יוסף הייתה על-ידי שהיה  
19 להם צער, ואנו מבקשים שהקדוש-ברוך-הוא יְכַפֵּר לנו את עונותינו שלא על-ידי יסורים.  
20 וכמו שכתב ה"צמח-צדק"<sup>52</sup>, שהקדוש-ברוך-הוא הוא פֶּלֶא יְכוֹל למחול בלי יסורים. והוא  
21 על-דרך שאמרו רבותינו ז"ל<sup>52</sup> שְׁאֵלוּ להקדוש-ברוך-הוא, ואמר יעשה תשובה ויתכפר לו.  
22 שמצד הקדוש-ברוך-הוא שלמעלה מסדר השתלשלות אפשר להיות הכפרה בלי יסורים  
23 (ואפילו בלי קרבן) אלא על-ידי תשובה בלבד. וכמו שיוסף השתדל שיעשו תשובה  
24 [דמהטעמים שציער אותם היה בכדי שיעשו תשובה<sup>53</sup>, שלאחר שציער אותם אמרו אבל  
25 אֲשָׁמִים אנחנו גו'], כן אנו מבקשים מהקדוש-ברוך-הוא שיעורר אותנו לשוב אליו  
26 [ושההתעוררות לתשובה תהיה שלא על-ידי יסורים]. וכמו שיוסף ניחם את אָחָיו ואמר  
27 להם אֵל תַּעֲצָבוּ גו' כִּי מִכֶּרְתָּם אוֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחְיָה שְׁלַחְנִי אֶלְכֶּם, שהודיע וגילה  
28 להם הכוונה הפנימית בְּזֶה שמכרו אותו למצרים, שלא רק שאין זה היפך רצון העליון

(52) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. יל"ש יחזקאל רמז שנח. יל"ש

תהלים רמז תשב. וראה בארוכה ד"ה וכל אדם גו' ה'תשכ"ג  
ס"ד ואילך (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט תשרי ס"ע עו  
ואילך).

(53) ראה כלי יקר עה"פ מקץ מב, טז "וכל זה עשה כדי  
שיכירו בחטאם ויתוודו".

(46) תניא רפ"ב.

(47) ראה אגה"ת ספ"ו ורפ"ז. ובכ"מ. וראה סנהדרין מו, א:  
בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת כו'.

(48) מקץ מב, כא.

(49) רמב"ן עה"פ שם.

(50) ויגש מז, יב. ויחי נ, כא.

(51) ויגש שם, יא.

אלא אדרבה זה היה רצון העליון בכדי שעל־ידי־זה יוקל הגלות (כנ"ל סעיף ה), כן אנו מבקשים מהקדוש־ברוך־הוא, דלא רק שימחול לנו את עוונותינו אלא יתירה מזה שיתגלה שהכוונה הפנימית דהחטאים היא המעלה דתשובה<sup>54</sup>, ועל־ידי שמתגלית הכוונה והתכלית דהחטאים, נהפכים הם לזכויות<sup>55</sup>.

ח) והנה אף שבכללות, עבודת התשובה היא נעלית יותר מהעבודה דתורה ומצוות, שלכן במקום שבעל־תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו<sup>56</sup>, מכל־מקום הכוונה דדירה בתחתונים נְשַׁלֶּמֶת על־ידי עבודת הצדיקים דוקא. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל<sup>57</sup> דהטעם על זה שבית המקדש היה בחלקו של בנימין דוקא הוא כי בנימין לא היה במכירת יוסף, דלכאורה אינו מובן, הרי השבטים עשו תשובה על זה שמכרו את יוסף, ובמקום שבעל־תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, ולמה נִבְנָה בית המקדש בחלקו של בנימין דוקא. ומבואר בחסידות<sup>58</sup>, שהמעלה דבעל־תשובה על צדיקים היא שעל־ידי התשובה מגיעים למעלה יותר, אבל בכדי שתהיה המשכת גילוי אלוקות למטה, דירה בתחתונים, הוא על־ידי עבודת הצדיקים. וכיון שבית המקדש הוא ענין "דירה בתחתונים", לכן היה בחלקו של בנימין.

והענין הוא, דמעלת בעל־תשובה לגבי צדיקים היא שהם כובשים את יִצְרָם<sup>59</sup>, המעלה דְּאֶתְפָּא, ומעלת הצדיקים היא שהם מִהִפְכִּים את יצרם, המעלה דְּאֶתְהִפְכָּא. ומהחילוקים שבין אתכפיא ואתהפכא הוא<sup>60</sup>, שעל־ידי אֶתְפָּא הוא המשכת אור־אין־סוף שלמעלה מסדר השתלשלות [כמאמר<sup>61</sup> בְּד אֶתְפָּא סְטָא־אֶחָא אֶסְתָּלַק יִקְרָא דְקוֹדְשָׁא בְּרִיךְ־הוא בְּכוֹלָהוּ עֲלֵמִין, המשכת האור שהוא בְּכוֹלָהוּ עֲלֵמִין בְּשׁוּה, אור שלמעלה משייכות לעולמות], אבל הגילוי דְּהִמְשָׁכָה שעל־ידי אֶתְפָּא הוא באופן שהתחתון אינו כלי לזה [דמזה עצמו שהתחתון הוא במצב שצריך לכפות את עצמו נגד רצונו וטבעו, מובן שאינו כלי לגילוי אלוקות], ובכדי שהתחתון יהיה כלי להגילוי הוא על־ידי העבודה דְּאֶתְהִפְכָּא.

(54) אף שאין זה דומה ממש, כנ"ל סעיף ה.

(55) ראה תניא פ"ז (יב, א).

(לשון אדה"ז בתניא שם) אינו כובש את יצרו.

(\*\*) והא דאיתא בגמרא (יומא פו, ב) שדוקא בתשובה מאהבה נעשים זדונות כזכיות משא"כ בתשובה מיראה – בדוחק אולי י"ל שהכוונה שם היא בתשובה מיראת העונש, שבתשובה זו אין גם העילוי דכובש את יצרו. ועצ"ע. (56) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד – כדעת ר' אבהו (ברכות לד, ב).

(57) ספרי עה"פ ברכה לג, יב.

(58) אזה"ת שה"ש כרך ב (ד"ה מי יתנך) ע' תרנ. סה"מ תרכ"ו ע' קיא. ועוד.

(59) רמב"ם שם.

(60) בהבא להלן ראה גם ד"ה באתי לגני ה'תשל"א סעיף י"ד ואילך (תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט שבט ע' שסא ואילך). וש"נ.

(61) ראה תניא פכ"ז ולקו"ת ר"פ פקודי (מזח"ב קכה, ב).

בתניא שם, דזה שזדונות נעשים כזכיות הוא בתשובה מאהבה רבה. אבל על־פי מ"ש בתניא שם שהטעם על זה הוא "הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה", יש לומר, דכיון שכל בעל תשובה (גם כשהתשובה שלו אינה מאהבה רבה) הוא נעלה יותר מצדיק [כמובן מפס"ד הרמב"ם שבהערה הבאה\*], הרי הטעם שבתניא "הואיל ועל ידי זה בא כו" הוא בכל הדרגות דתשובה, ולכן יש לומר שבכללות, העניין דהפיכת זדונות הוא בכל תשובה\*\*, אלא שעיקר העניין הוא בתשובה מאהבה רבה. (\*) דמזה שבהדין שבע"ת הוא למעלה מצדיק אינו אומר שום תנאי, מובן שמדבר בכל בעל תשובה. ועוד, דהטעם על זה שמעלת בע"ת גדולה יותר ממעלת הצדיקים הוא "מפני שהם כובשין יצרם יותר" וטעם זה הוא בכל בע"ת (ואדרבה, כשהתשובה שלו היא "באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה"

1 ועל-פי הידוע<sup>62</sup> שכל אחד (גם כשהוא בדרגת בינוני ואפילו למטה מבינוני) שמקיים  
 2 מצוות נקרא בשם צדיק [כי כללות המצוות נקראים בשם צדקה<sup>63</sup>, ולכן המקיים  
 3 את המצוות נקרא בשם צדיק על שם הצדקה (מצוות<sup>62</sup>)], יש לומר, שהעניין דִּאֲתֶהֱפָכָא הוא  
 4 לא רק בצדיקים כפשוטם אלא גם במקיימי מצוות בכלל. דכיון שלא ניתנו המצוות אלא  
 5 לְצִרְיָה בְּהֵן את הבריות<sup>64</sup> (צירוף מלשון בירור וזיכוך), ובכל פעם כשאדם מקיים מצוה נתברר  
 6 פרט של הגוף ונפש הבהמית, הרי בנוגע לפרט זה שנתברר כבר הוא בחינת צדיק, אתהפכא.  
 7 (ט) ויש<sup>65</sup> לקשר ענין זה עם המבואר בהמאמר "דיבור-המתחיל להבין ענין פסח שני"  
 8 (לה"צמח-צדק")<sup>66</sup>, דהחילוק בין פסח ראשון לפסח שני הוא בהתאם להחילוק  
 9 שבין חודש ניסן לחודש אייר. שהעבודה דחודש ניסן, שעניינו הוא יציאת מצרים, היא  
 10 העבודה דסור מִרְע, היינו שהרע הוא בְּתִקְפוֹ והעבודה היא להיות סור מרע, לצאת ולברוח  
 11 מהרע, אֲתֶהֱפָכָא<sup>67</sup>. והעבודה דחודש אייר היא העבודה דִּאֲתֶהֱפָכָא. וכמבואר ב"לקוטי-  
 12 תורה"<sup>68</sup> בפירוש הכתוב<sup>69</sup> באחד לחודש השני גו' לצאתם מארץ מצרים, שעבודה הראשונה  
 13 דיציאת מצרים, חודש הראשון, היא אֲתֶהֱפָכָא סטרא-אחרא, ולאחרי-זה באה עבודה שניה  
 14 ביציאת מצרים, חודש השני, אֲתֶהֱפָכָא. וזהו שעניינו המיוחד של חודש אייר הוא ספירת  
 15 העומר<sup>70</sup>, שעניינו הוא<sup>71</sup> בירור המידות והפיכתם לקדושה, אֲתֶהֱפָכָא. ועל פי זה מבאר  
 16 בהמאמר<sup>72</sup> הטעם על זה שבפסח ראשון חָמֵץ אסור בְּכָל יְרָאָה וּבְכָל יִמְצָא ובפסח שני חָמֵץ  
 17 וּמִצָּה עֲמוֹ בבית<sup>73</sup>, כי בפסח ראשון, שהמידות עדיין אינן מבוררות (והעבודה אז היא רק  
 18 אֲתֶהֱפָכָא), צריך לִיזְהַר בִּיּוֹתֵר מִהָרַע – בְּכָל יְרָאָה וּבְכָל יִמְצָא. ובפסח שני (אייר), שכבר יָצָא  
 19 מהרע<sup>74</sup> (אֲתֶהֱפָכָא), אפשר לברר לזכך ולהעלות גם את החמץ. נולהעיר, שעל-דרך-זה הוא  
 20 החילוק דצדיקים (אֲתֶהֱפָכָא) ובעל-תשובה (אֲתֶהֱפָכָא), שהצדיק צריך לומר אֶפְשִׁי וּמָה  
 21 אֶעֱשֶׂה וְאֲבִי שֶׁפְּשָׁמִים גָּזַר עָלַי<sup>75</sup>, מה-שאינ-כן בעל-תשובה צריך לומר אִי אֶפְשִׁי, שצריך  
 22 לשמירה יְתִירָה<sup>76</sup>]. וּמָזָה מוכח שהעניין דִּאֲתֶהֱפָכָא הוא גם בנוגע לעניין פרטי. שהרי פסח  
 23 שני הוא באמצע ימי הספירה ונשארו עדיין מידות שצריך לבררם, ומכל-מקום אומר  
 24 בהמאמר שבפסח שני הוא העניין דִּאֲתֶהֱפָכָא, כי בנוגע להמידות שנתבררו בַּיָּמִים שלפני  
 25 פסח שני כבר יצא מהרע, אֲתֶהֱפָכָא.

ה'תשל"ח – תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט אייר ע' רסד ואילך.

(67) תניא פל"א (מ, ב).

(68) במדבר ג, א.

(69) במדבר א, א.

(70) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 263 ואילך. ובכ"מ.

(71) לקו"ת ויקרא ג, א. ובכ"מ. – נסמנו לקמן שם הערה 4.

(72) אוה"ת שם ע' שסח.

(73) פסחים צה, א.

(74) כ"ה הלשון באוה"ת שם. וראה לקמן בסוף הסעיף.

(75) תו"כ, הובא בפרש"י עה"פ פרשתנו (קדושים) כ, כו.

(76) לקו"ת ואתחנן ט, ד. ועוד.

וראה גם שם סז, ב. קפד, א). תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. וראה ד"ה באתי לגני ה'שי"ת פ"א (סה"מ ה'שי"ת ע' 111 ואילך).

(62) לקו"ת שה"ש טז, ג. ד"ה מי יתנך באוה"ת שה"ש (כרך ב ס"ע תלד ואילך. שם ע' תרעה). ובסה"מ תרנ"ד (ע' קה). ובכ"מ.

(63) ראה תניא פל"ז (מח, ב), הובא בלקו"ת שם. וראה בהנסמן לעיל ח"א ע' רנח הערה 33.

(64) ב"ר רפ"מ"ד. וש"נ.

(65) כמה מהענינים דלקמן בנוגע לפסח שני – נעתקו (בקיצור) בלקו"ש ח"ד ס"ע 1301 ואילך.

(66) נדפס באוה"ת בהעלותך ע' שסז ואילך. וראה ד"ה זה

והנה<sup>77</sup> הטעם על זה שיציאת מצרים היא באופן דְּאֶתְפָּאָא וספירת העומר היא באופן<sup>1</sup>  
 דְּאֶתְהַפְּכָא, הוא, כי יציאת מצרים הייתה מצד אֶתְעָרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא, והגילוי הנמשך<sup>2</sup>  
 מלמעלה (שלא על-ידי עבודת האדם) אינו נמשך בפנימיות כל-כך, וספירת העומר היא<sup>3</sup>  
 עבודת האדם, אֶתְעָרוּתָא-דְּלַתְתָּא, והגילוי הנמשך מלמעלה על-ידי עבודת האדם [אתערוותא<sup>4</sup>  
 דלעילא שעל-ידי אתערוותא דלתתא] הוא בפנימיות. והגם שהגילוי שבא מלמעלה הוא<sup>5</sup>  
 נעלה יותר מהגילוי שנמשך על-ידי עבודת האדם [כי הנבואה בעבודתו יכול להגיע רק עד<sup>6</sup>  
 שורשו<sup>78</sup>], דכמו־כן הוא גם בנוגע ליציאת מצרים וספירת העומר, שהגילוי שהיה ביציאת<sup>7</sup>  
 מצרים הוא שְׁנִגְלָה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך־הוא בכבודו ובעצמו<sup>79</sup>, וחודש<sup>8</sup>  
 אייר נקרא בשם חודש זיו<sup>80</sup> כי הגילוי שנמשך בחודש זה הוא הארה בלבד [ויש לומר,<sup>9</sup>  
 דנוסף לזה שהגילוי שנמשך על-ידי עבודת האדם הוא למטה מהגילוי שנמשך בדרך<sup>10</sup>  
 אֶתְעָרוּתָא דְּלַעֲיָלָא מצד עצמה, בנוגע להגילוי שנמשך על-ידי העבודה דספירת העומר הוא<sup>11</sup>  
 עוד יותר. מכיון שהעבודה דספירת העומר היא (הכנה ו)קוּדֻם מתן תורה, לכן, הגילוי<sup>12</sup>  
 שנמשך על-ידי העבודה דספירת העומר הוא דוגמת הגילוי שעל-ידי עבודת האבות לפני<sup>13</sup>  
 מתן תורה (כשהייתה הגזירה והמחיצה בין עליונים ותחתונים<sup>81</sup>) שהוא למטה יותר מהגילוי<sup>14</sup>  
 שנמשך על-ידי העבודה לאחרית מתן תורה (אף שגם הגילוי שנמשך על-ידי אֶתְעָרוּתָא<sup>15</sup>  
 דְּלַתְתָּא עכשיו הוא למטה מהגילוי הנמשך מלמעלה מצד עצמו). וזהו שחודש אייר נקרא<sup>16</sup>  
 בשם זיו לפי שבו נולדו זִינְתָנִי עולם<sup>82</sup> הם האבות<sup>83</sup>, שהמצוות שלהם ריחוות היו<sup>84</sup>,<sup>17</sup>  
 מכל־מקום, בנוגע להאדם, הגילוי הבא מלמעלה נרגש (בעיקר) רק בנפש האלוקית ואינו<sup>18</sup>  
 נרגש בנפש הבהמית, ולכן העבודה שעל-ידי גילוי זה היא רק אֶתְפָּאָא, ועל-ידי עבודת<sup>19</sup>  
 האדם ובפרט על-ידי הגילוי שנמשך על-ידי העבודה, נעשה הבירור דנפש הבהמית<sup>20</sup>  
 והפיכתה לקדושה, אֶתְהַפְּכָא.<sup>21</sup>

יו"ד) והנה כמו שהוא בנוגע להגילוי שמביא לְאֶתְפָּאָא וּלְאֶתְהַפְּכָא, שהמעלה בגילוי<sup>22</sup>  
 שמביא לְאֶתְפָּאָא היא שהוא גילוי נעלה יותר, והמעלה בגילוי שמביא<sup>23</sup>  
 לְאֶתְהַפְּכָא היא שנמשך בפנימיות בְּהָאָדָם [שלכן הוא דבר המתקיים<sup>85</sup>], על-דרך־זה הוא<sup>24</sup>  
 בגילוי שנמשך על-ידי העבודה דְּאֶתְפָּאָא וְאֶתְהַפְּכָא, דמעלת הגילוי שנמשך על-ידי<sup>25</sup>  
 העבודה דְּאֶתְפָּאָא היא גילוי נעלה ביותר [וכנ"ל סעיף ח שהאור שנמשך על-ידי אֶתְפָּאָא<sup>26</sup>  
 הוא בְּכֹלָהוּ עֲלִמִין בְּשָׁוָה, אור שלמעלה משייכות לעולמות], ומעלת הגילוי שנמשך<sup>27</sup>  
 על-ידי העבודה דְּאֶתְהַפְּכָא היא שהמשכתו בהאדם ובהעולם הוא בבחינת פנימיות.<sup>28</sup>

(81) ראה תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(82) ר"ה יא, א.

(83) ולהעיר מזה שאייר הוא ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל (מאור"א א, פד. בית שמואל לשו"ע אה"ע סק"ו ס"ו).

(84) שהש"ר פ"א, ג (א).

(85) ראה לקו"ת ויקרא שם ב, ג.

(77) בבבא לקמן ראה לקו"ת ויקרא ג, א. וראה גם לקו"ת

שה"ש כד, ג.

(78) כידוע הרא"י על זה ממעין עין עיטם (יומא לא, א. סה"מ ה'תש"ג ע' 23. ובכ"מ).

(79) הגדה של פסח פיסקא "מצה זו", מפסחים קטז, ב. שם פיסקא "ויוציאנו".

(80) מלכים א ו, א. ר"ה ב, ב.

1 ועל-פי-זה יש לבאר מה שכתב רש"י<sup>86</sup> דָּוָה שחודש אייר נקרא בשם זיו לפי שבו נולדו  
 2 זִינְתָנִי עולם (אף שהאבות נולדו בניסן<sup>87</sup>) הוא כי כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן, שצריך  
 3 להבין, הרי זה שבחודש אייר היו זִינְתָנִי עולם הוא רק תוצאה מזה שנולדו בחודש ניסן,  
 4 ולמה נקרא אייר בשם זיו<sup>88</sup>. ויש לומר הביאור בזה, דעניינו של הַזִּי, הגילוי שנמשך  
 5 על-ידי עבודה, הוא שיאיר בעולם בפנימיות ובהתיישבות, והגילוי דהאבות (זִינְתָנִי עולם)  
 6 בפנימיות ובהתיישבות בעולם היה בחודש לאחר שנוולדו, כשנתחדש אייר נולדו כבר.  
 7 (יא) ועל-דרך-זה הוא החילוק בין הגילוי שנמשך על-ידי עבודת הצדיקים להגילוי  
 8 שנמשך על-ידי עבודת התשובה, דבנוגע לדרגת הגילוי – הגילוי  
 9 שנמשך על-ידי עבודת התשובה הוא נעלה יותר, אבל ההמשכה למטה בעולם (בפנימיות  
 10 ובהתיישבות) היא על-ידי עבודת הצדיקים. והעניין הוא, דכיון שעניין התשובה הוא  
 11 שהאדם יוצא מהמציאות שלו, לכן, על-ידי התשובה הוא המשכת עצמות אור-אין-סוף  
 12 שלמעלה מגדר מציאות. דהאור שנמשך על-ידי עבודת הצדיקים הוא אור שבגדר גילוי.  
 13 וגם כשהעבודה שלהם היא בביטול, דההמשכה שעל-ידי עבודה זו היא המשכה נעלית  
 14 יותר, מכל-מקום, היא בגדר גילוי. וזהו וְיִסְפּוּ עָנוּיִם בְּהוֹי', דעל-ידי הענווה והביטול של  
 15 הצדיקים נמשך תוספת אור בהוֹי' לפי שההמשכה היא מְאוּר-אין-סוף שלמעלה מהוֹי', אבל  
 16 מכל-מקום גם המשכה זו היא בגדר גילוי וְיִסְפּוּ עָנוּיִם בְּהוֹי' [וכנ"ל סעיף ג' דיש לומר שעניין וְיִסְפּוּ עָנוּיִם  
 17 בְּהוֹי' הוא המשכת בחינת גדולתי שלמעלה מגדולתכם, דעניין הַגְּדוּלָּה (גם בחינת גְּדוּלָּתִי)  
 18 שייך להתפשטות וגילוי], ועניינה של ההמשכה הוא שעל-ידה יתוסף בהגילוי דהוֹי' (וְיִסְפּוּ  
 19 גו' בְּהוֹי'). והמשכת בחינת קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל, העצם שמובדל מגילוי, הוא על-ידי עבודת  
 20 התשובה. ויש לבאר זה על-פי הידוע<sup>89</sup> דעניין הענווה הוא (לא שאינו יודע את מעלות  
 21 עצמו אלא) שהגם שיודע את מעלותיו, מכל-מקום אינו מחזיק טובה לעצמו מפני שיודע  
 22 שהמעלות שיש לו ניתנו לו מלמעלה. וכיון שהביטול דענווה אינו שולל את מציאותו  
 23 (שהרי הוא יודע את המעלות שלו) אלא שמציאותו היא לא מצד עצמו ורק מצד האלוקות,  
 24 לכן גם ההמשכה שעל-ידי הביטול דענווה היא גילוי בעולם (מציאות), אלא שהגילוי  
 25 בעולם הוא כמו שהוא מצד שורשו, בחינת גדולתי. ובכדי להמשיך בחינת קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל  
 26 שמובדל מגילוי, הוא על-ידי הביטול דְּאֶבְיוֹנִי אָדָם, דעל-ידי הַהֶגֶשׁ שהוא אֶבְיוֹן, שאין  
 27 בו שום מעלה<sup>90</sup>, הוא בְּטֵל מציאותו, ועל-ידי-זה נמשך בחינת קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל.  
 28 (יב) וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא בְּנוּגַע לְהִמְשִׁכָּה עֲצָמָה. אבל בכדי שיהיה הגילוי בעולם, דירה  
 29 בתחתונים, הוא על-ידי עבודת הצדיקים<sup>91</sup>. כי ענין דירה בתחתונים הוא שיהיה

(86) ד"ה שנולדו – ר"ה יא, א.

(87) ר"ה שם.

(88) ולהעיר מירח שבו נולד משה (מגילה יג, ב), שהגאולה היא בהחודש שבו נולד (אדר) ולא בהחודש שלאחריו.

(89) ראה ד"ה ויספו ענויים בהוֹי' שמחה תקס"ב (סה"מ תקס"ב ח"א ע' נא ואילך). בהנסמן לעיל ח"א ע' רפב הערות 60-61.

(90) שלכן האביון תאב לכל דבר (פרש"י עה"פ ראה טו, ד.

תצא כד, יד. ובכ"מ) כי אין לו שום דבר.

(91) ראה גם לעיל ס"ח. אלא ששם מדובר בבעל תשובה

שהוא במדרגה נמוכה שעבודתו היא רק באופן דאֶתְכַפִּיָּא – והטעם שעל ידי זה לא נשלם העניין דדירה בתחתונים כי אינו כלי לאלוקות; וכאן מדובר בבעל-תשובה שהוא במדרגה נעלית – והטעם שאינו משלים העניין דדירה בתחתונים הוא לפי שהוא למעלה מעניין המציאות.

גילוי אלוקות כמו שהוא במציאותו, וכיון שעניין התשובה הוא שיוצא ממציאותו [נוסף  
לביטול המציאות שלו, כנ"ל], לכן העניין דדירה בתחתונים הוא על־ידי עבודת הצדיקים.  
וזהו מי יתנך כאח לי כיוסף לבנימין, דהגם שהבקשה היא שהקב"ה יהיה לנו כאח אף  
שהנהגתנו הייתה שלא כראוי, מכל־מקום מבקשים שיהיה כיוסף לבנימין, דיש לומר,  
שבזה מִרְמָז, שגם עבודת התשובה תהיה באופן שהגילוי שעל־ידי התשובה (שלמעלה  
מַגְדֵּר מציאות) יומשך בעולם בהתיישבות, מעלת הצדיקים, כיוסף לבנימין. וזהו גם הקשר  
דשני הפירושים במי יתנך כאח לי דְקָאֵי על צדיקים וגם על בעלי־תשובה (כנ"ל סעיף ד),  
שהיה החיבור וְהַתְּפִלָּה דשני העניינים.

יג) וזהו קדושים תהיו כי קדוש אני, קדושתִי למעלה מקדושתכם, ומבאר ב"לקוטי־תורה"  
דקדושתִי שלמעלה מקדושתכם נמשכת שלא על־ידי אֲתַעְרוּתָא דְלִתְפָּא, הגם  
שהיא נמשכת על־ידי עבודת התשובה, כי ענין עבודת התשובה הוא שאינו מציאות,  
ובמילא אין זה ענין של אֲתַעְרוּתָא דְלִתְפָּא. וזהו מה שמקדים במדרש העניין דגְדוּלְתִי  
שלמעלה מְגְדוּלְתְּכֶם (אף שאין זה שייך לכאורה לְפָסוּק זה), דכמו שגדולתי, אף שהיא  
למעלה מגדולתכם, היא ענין הגילוי (ושייכת ל'מטה'), על־דרך־זה יהיה גם בההמשכה  
דבחינת קדושתִי, שתהיה בגילוי בעולם (ושיהיה בזה גם המעלה דְאֲתַעְרוּתָא דְלִתְפָּא),  
שעל־ידי־זה תושלם הכוונה דדירה בתחתונים.

## המשך מעמוד לה

ה'תומים' (חז"מ ריש סי' ב), שיש לשקול היטב בדבר כשבאים לדון  
דיני נפשות ולשפוך דם ישראל (אמרי יעקב נזקי גוי"ג ס"ק קי"ד).

עיניהם במלקות או בממון או בבזיונות", ולא הזכיר עונש  
מיתה, הרי שלדעתו אין עונשים עונש מיתה בזמן הזה. וכן כתב

שבת קודש ח' אייר ה'תשס"ט

יסוד האיסור לדון בערכאות

את ערכיו, הגיונו וסמכותו הדיינית משופט כל הארץ. ולכן  
אמרו במשנה (אבות פ"א) שהדין הוא אחד העמודים שעליו העולם  
מתקיים, ו"כל הדין דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה  
במעשה בראשית" (שבת י, א).

והרשב"א כתב בחריפות: "הסומך על משענת קנה הרצון  
הזה ועושה אלה מפיל חומות התורה ועוקר שורש וענף,  
והתורה מידו תבקש. ואומר אני, שכל הסומך בזה לומר, שמותר  
משום דינא דמלכותא, טועה וגולן הוא... ובכלל עוקר כל דיני  
התורה השלמה. ומה לנו לספרי הקודש המקודשים, שחיברו לנו  
רבי ואחריו רבינא ורב אשי? ילמדו את בניהם דיני העכו"ם  
ויבנו להם במות טלואות בבתי מדרשי העכו"ם! חלילה, לא  
תהא כזאת בישראל, שמא תחגור התורה שק עליהם" (מובא בב"י,  
חז"מ, סו"ס כו).

הלכות סנהדרין, פרק כ"ו הלכה ז: כָּל הָדֵין כְּדִינֵי גוֹיִם  
וּבְעֶרְכָּאוֹת שְׁלָחֶם - אֵף עַל פִּי שְׁחִיזוּ דִּינֵיהֶם כְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה  
רָשָׁע, וּכְאֵלוֹ חָרָף וְהָרִים יָד בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנּוּ, שְׁנֵאָמַר: "וְאֵלֶּה  
הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לְפָנֵיהֶם" - לְפָנֵיהֶם וְלֹא לְפָנֵי גוֹיִם".

היסוד העומד בבסיס האיסור לדון בערכאות הוא דברי המדרש  
(תנחומא פר' משפטים) "שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני דייני  
כותים כפר בהקב"ה תחילה ואחר כך כפר בתורה, שנאמר: 'כי לא  
כצורנו צורם ואויבנו פלילים'". כלומר, קיימת זהות מסויימת בין  
המשפט לבין אלוֹקֵי המשפט בישראל, ולהבדיל, בין המשפט של  
כל עם ליראתו של אותו עם, כפירוש רש"י (ריש פרשת משפטים):  
"כשאויבנו פלילים — זה עדות לעילוי יראתם".

רעיון זה טמון בעצם המילה: "א-ל-ו-ה-י-ם": במשמעות  
קודש פירושה מידת הדין של ה', ובמשמעות חול פירושה  
שופט ודיין (סנהדרין ב-ג). והא בהא תליא כי השופט האנושי יונק

## **בס"ד. שיחת יום ה' פ' אחרי-קדושים, ו' אייר ה'תשמ"ב**

### **לילדים ולילדות – "צבאות השם" – שיחיו**

### **בבית הכנסת, אחרי תפלת מנחה.**

בלתי מוגה

- 1 א. אמרו את הי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל.
- 2 ב. נתכנסנו יחד בימי "ספירת העומר", ובימים אלו גופא - בימי חודש אייר. ולכן, לכל לראש צריכים ללמוד
- 3 הוראה מיוחדת מהמצוה ד"ספירת העומר" כפי שמקיימים אותה (גם אתם, הילדים) בימי חודש אייר.
- 4 הביאור בהוראה זו:
- 5 יחודו של חודש אייר משאר חדשי השנה הוא - שכל יום ויום מימי החודש (הן יום השבת והן יום חול)
- 6 קשור עם מצוה מיוחדת (נוסף על המצוות השייכות בכל ימי השנה) - מצות "ספירת העומר".
- 7 דהנה, ישנם מצוות הקשורות עם יום מסויים, שבוע מסויים כו'; אבל המצוה היחידה הקשורה עם כל הימים
- 8 דחודש שלם, היא - מצות "ספירת העומר" המתקיימת במשך כל הימים דחודש אייר (מה שאין כן בנוגע
- 9 לחדשים ניסן וסיון - שרק בחלק מימי החודש מקיימים מצוה זו).
- 10 זאת אומרת: למרות שזוהי מצוה שווה בכל ימי החודש - אף על פי כן, הנה לא זו בלבד שמקיימים מצוה
- 11 זו בכל יום מימי החודש, הרי מיום ליום מוסיפים עוד יותר בקיום מצוה זו "מעלין בקודש".
- 12 וזוהי ההוראה הנלמדת ממצות ספירת העומר בחודש אייר - שכל אחד ואחת מכם (וכל אחד ואחת מכללות
- 13 ישראל) צריך להשתדל ולהוסיף בקיום המצוות באופן ד"מעלין בקודש", היינו, נוסף על המצוות שמקיים כבר,
- 14 משתדל הוא לחפש ולמצוא מצוה נוספת שיוכל לקיימה.
- 15 והרי הובטחנו "יגעת ומצאת" (כפי שאמרתם זה עתה בי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל) - היינו, שכאשר כל אחד
- 16 ואחת מבני ישראל (הַחֵל מילדי ישראל) ישתדל ויתייגע להוסיף בכל עניני המצוות מידי יום ביומו, מובטח לו
- 17 שיצליח בזה.
- 18 ג. דוגמא לדבר - בעניינים פשוטים ביותר, אשר בהם אין צורך ליגיעה מיוחדת:
- 19 כאשר מדובר אודות ה"מבצע" דלימוד התורה - הנה נוסף על לימודו בהתאם לסדרי הלימוד בבית-הספר
- 20 ובכיתה שלו, עליו להשתדל לַנְצֵל חלק (על כל פנים) מהזמן הפנוי העומד לרשותו כדי ללמוד פסוק נוסף
- 21 בתורה, מאמר חז"ל נוסף (בדוגמת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל שאמרתם זה עתה), וכיוצא בזה.
- 22 ועל דרך זה בנוגע לקיום המצוות: נוסף על המצוות שמקיים בכל יום על דרך הרגיל (אמירת ברכות, וכיוצא
- 23 בזה), עליו להשתדל להוסיף בזה, ולדוגמא: נתינת "פעני" נוסף לצדקה, הוספה במעשה טוב הקשור עם "אהבת
- 24 ישראל", וכיוצא בזה.
- 25 ד. האמור לעיל שייך במיוחד ל"צבאות השם":
- 26 מאחר שזכותם להשתייך ל"צבאות השם" - צריכים אתם להתנהג בהתאם לכך. ולכן, כשם שבצבא משתדל
- 27 כל חייל למצוא חן בעיני המפקד, כמו כן צריכים אתם - בתור "חיילים" ב"צבאות השם" - להשתדל למצוא
- 28 חן בעיני הקב"ה, ה"מפקד העליון" של הצבא.
- 29 וכדי למצוא חן בעיני מלך מלכי המלכים הקב"ה - צריכים אתם להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות,
- 30 היינו, נוסף על לימוד התורה וקיום המצוות באופן המוכרח, צריכים אתם להוסיף בזה מרצונכם הטוב, שעל
- 31 ידי זה תמצאו חן בעיני הקב"ה.
- 32 ונוסף לזה:
- 33 התפקיד של "צבאות השם" הוא - לַנְצֵחַ במלחמת היצר. ולכן, כאשר מצליחים להוסיף בלימוד התורה
- 34 ובקיום המצוות, למרות שהיצר "טוען" שכבר למדו תורה וקיימו מצוות באופן המתאים - הרי בזה מתבטא
- 35 הניצחון במלחמת היצר.
- 36 ולאחרי שמצליחים לנצח את היצר ביום זה - הרי קל יותר לנצח במלחמת היצר למחרת.

ה. והנה, מידתו של הקב"ה היא - "מידה כנגד מידה".

ולכן, כאשר מוסיפים בכל העניינים דלימוד התורה וקיום המצוות (בהתאם להוראה הנלמדת ממצות ספירת העומר בחודש אייר, שבכל יום מוסיפים בברכה - ברכת המצוה דספירת העומר) - מוסיף הקב"ה בברכותיו לכל אחד ואחת מכם, ומוסיף בברכותיו להורים שגידלו וחינכו אתכם בדרך התורה והמצוה, ומוסיף בברכותיו למורים ולמורות, למדריכים ולמדריכות שמחנכים אתכם באופן האמור.

ועל ידי זה נמשכת הוספה בברכותיו של הקב"ה לכללות עם ישראל - עם שזכה להעמיד "צבאות השם", ילדים וילדות המתנהגים בחיי היום־יום באופן המתאים ל"צבאות השם" (למרות היותם לפני בר־מצוה ובת־מצוה).

וכאשר עוסקים בכל האמור לעיל מתוך חיות, שמחה וטוב לבב [עד שאופן הקיום עצמו פועל על החברים והחברות שרואים זאת] - מחזקים את השורות של "צבאות השם", וכאשר ישנו "צבא" חזק - הרי נקל יותר לעסוק בלימוד התורה וקיום המצוות.

ועל ידי זה מקרבים את יציאתם של בני ישראל מהגלות - כי כאשר כל ילד יהודי משתחרר מגלות היצר, כפי שזה מתבטא בהוספה בתורה ומצוות במעשה בפועל - הרי זה ממחר ומקרב את יציאתו מהגלות כפשוטו, ולא רק בנוגע לעצמו, אלא גם בנוגע לכללות עם ישראל.

וזוכים לזה במהרה בימינו - בביאת משיח צדקנו, שהוא בא ומוציא את כל בני ישראל מהגלות - "נאו", "עכשיו", בפועל ממש.

\* \* \*

ו. בחודש אייר ישנם כ"ט ימים, ומאחר שכנס זה נערך באחד מימים אלו - ו' אייר, ובימי השבוע - ביום חמישי דפרשת אחרי־קדושים, הרי מובן, שישנה הוראה נוספת הנלמדת מיום פרטי זה. והוראה זו שייכת במיוחד לאלו שזכו להשתייך ל"צבאות השם" - שידעו כיצד להיות "חיילים" טובים יותר, על ידי זה שממלאים את כל הפקודות הניתנות על ידי הקב"ה, "המפקד העליון", ביחד עם נתינת כוח למלא פקודות אלו באופן המתאים, והמשכת ברכות בכל העניינים.

וכאמור - מאחר שכנס זה נערך ביום חמישי דפרשת אחרי־קדושים, ו' אייר - ישנה הוראה נוספת הקשורה עם יום זה: לכל לראש - הוראה הנלמדת מהשיעור חומש דיום חמישי דפרשת אחרי־קדושים, וכן הוראה הנלמדת מהשיעור תהלים דיום ו' בחודש, כדלקמן.

ז. ההוראה הנלמדת מהשיעור חומש דיום חמישי דפרשת אחרי־קדושים: כאשר מתבוננים בפסוקי התורה בחלק הפרשה דיום חמישי - הרי ההוראה העיקרית השייכת ל"צבאות השם" היא - הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" (המופיע בחלק הפרשה דיום זה).

וכפי שאמרתם לעיל (באמירת הי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל) - "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר זֶה כָּלִל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה".

וזוהי ההוראה המיוחדת הנלמדת מיום זה (שבו נערך הכנס ד"צבאות השם") - שצריכים להשתדל עוד יותר בקיום המצוה ד"ואהבת לרעך כמוך", ובפרט כאשר יודעים שמצוה זו היא "כלל גדול בתורה", כדברי רבי עקיבא.

ועניין זה שייך במיוחד לימי ספירת העומר - כידוע שבימי ספירת העומר היה עניין מיוחד הקשור עם תלמידי רבי עקיבא, שמזה למידים שצריכים להתנהג מתוך אהבת ישראל, ולנהוג כבוד זה בזה.

ובודאי רוצה כל אחד ואחת מאיתנו ללכת בדרכי תלמידי רבי עקיבא - שהם קיימו את ההוראות של רבי עקיבא, ולכל לראש - ההוראה האמורה לעיל: "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה".

ולכן, צריכים לנהוג כבוד זה בזה - כל ילד כלפי חבריו, וכל ילדה כלפי חברותי, ולבטא את כללות העניין ד"ואהבת לרעך כמוך" בדרך התורה - תוך כדי הוראת "דוגמא חי" כיצד צריכה להיות הנהגתו של ילד יהודי (ובפרט בהיותו ב"צבאות השם") בחיי היום־יום, כמדובר לעיל.

- ח. ההוראה הנלמדת מהשיעור תהלים דיום ו' בחודש: 1  
לאחרי כל האמור לעיל - נשאלת שאלה: כיצד יכולים לדרוש מילד וילדה, קודם בר־מצוה ובת־מצוה, 2  
שיתנהגו באופן האמור לעיל, ויוסיפו בכל העניינים הקשורים עם לימוד התורה וקיום המצוות, לאחרי הניצחון 3  
במלחמת היצר - לכאורה, הרי זה דבר קשה ביותר?!
- והתשובה לדבר - בשיעור תהלים דיום ו' בחודש: 5  
בהתחלת השיעור תהלים דיום ו' בחודש (פרק ל"ה) נאמר: "ריבה ה' את יריבי לחם את לוחמי", היינו, 6  
שהקב"ה (ה"מפקד העליון") נמצא ביחד עם כל אחד ואחת השייך ל"צבאות השם", והולך עימו ומסייע לו 7  
במלחמת היצר, ובידעו זאת - הרי הוא בטוח שינצח במלחמת היצר, ויצליח למלא את כל ההחלטות הטובות 8  
שקיבל על עצמו.
- ובסיום השיעור תהלים דיום ו' בחודש (פרק ל"ח) נאמר: "חושה לעזרתי אדני תשועתי", היינו, שהניצחון 10  
במלחמת היצר נפעל במהרה - באופן ד"חוש"ה, מאחר שהקב"ה מסייע לו במלחמת היצר - "חושה לעזרתי 11  
אדני תשועתי", ועל ידי זה הוא מצליח להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות, ככל האמור לעיל.
- ט. והנה, על ידי ההנהגה באופן האמור לעיל - זוכים להוספה בברכותיו של הקב"ה, כולל הברכה העיקרית 13  
- יציאת כל אחד ואחת מבני ישראל מהגלות הפרטי (דהיצר), ויציאת כללות עם ישראל מהגלות הכללית, ובאופן 14  
ד"חוש"ה - "אחישנה".
- ובפשטות - גאולה אמיתית ושלמה לכל אחד ואחת מעם ישראל (הן קטנים והן גדולים) - "שלימות העם", 16  
ביחד עם "שלימות התורה" - כאשר כל אחד ואחת מבני ישראל לוקח עימו את כל ענייני התורה ומצוותי 17  
באופן של הוספה (כאמור לעיל), וזוכים לבוא לארץ הקודש כפי שהיא בשלימותה - "שלימות הארץ".
- ואף על פי שמצד חושך הגלות נתנו חלקים מארץ ישראל לאינם־יהודים רחמנא ליצלן - הרי הקב"ה מחזיר 19  
זאת לבני ישראל באופן של שלום, ועד שהקב"ה נותן את כל ארץ ישראל בשלימותה לכל אחד ואחת מבני 20  
ישראל, החל מילדי ישראל המתנהגים על פי רצונו של הקב"ה.
- וכאמור לעיל - כל זה נפעל באופן ד"חוש"ה לעזרתי אדני תשועתי", היינו, שזוכים לראות את יציאתם של 22  
בני ישראל מהגלות באופן ד"חוש"ה - במהרה בימינו ממש.
- \* \* \*
- י. נוסף על העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות וההוראות המיוחדות השייכות ליום זה במיוחד, ישנם 24  
גם עניינים הבאים בתור הכנה לימים שלאחרי זה - שהעבודה בהם תהי' באופן נעלה יותר.
- ובנוגע ל"צבאות השם" - הנה כדי שבימים הבאים תהי' הנהגתם של "צבאות השם" באופן נעלה יותר, 26  
לכן, מנצלים הם את ההוראות הנלמדות מיום זה, כדי להוסיף מכאן ולהבא בכל העניינים השייכים ל"צבאות 27  
השם", ועל ידי זה תהי' הוספה בנשיאת חן בעיני הקב"ה.
- ואם הדברים אמורים בנוגע לכל יום ויום - הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא כאשר מדובר אודות יום שיש 29  
בו אירוע חשוב כזה - פֶּנֶס של "צבאות השם", שבו מתכנסים ילדי ישראל כדי להחליט החלטות טובות בכל 30  
הקשור ללימוד התורה וקיום המצוות, ולכן, בוודאי שצריכים לנצל זאת כדי להוסיף בכללות ההנהגה הטובה 31  
בימים שלאחרי זה, מתוך הצלחה רבה.
- יא. כאשר מדובר אודות ההכנה לקראת הימים הבאים - ישנו עניין מיוחד ביום זה - ו' אייר: 33  
ביום ו' אייר מתחילה ההכנה לקראת היום ו' בסיון - "זמן מתן תורתנו", שאז ניתנה התורה לכל אחד ואחת 34  
מילדי ישראל.
- דהנה, שלושים יום קודם החג צריכים להתחיל בהכנות לקראת החג - כפי שמצינו זאת בהדגשה בנוגע לחג 36  
הפסח (וחג הסוכות), ועל דרך זה מובן בנוגע לחג השבועות, "זמן מתן תורתנו".
- ועל פי זה מובן שְׁבַע־מִדְּנו ביום ו' אייר - צריכים "צבאות השם" להתחיל בהכנות לקראת "זמן מתן תורתנו". 38  
ובפרט כאשר מדובר אודות "זמן מתן תורתנו" - שזהו העניין הכי עיקרי אצל "צבאות השם", מאחר 39  
שתפקידם הוא ללמוד תורה ולקיים מצוות שניתנו ב"זמן מתן תורתנו".

- 1 וכאשר ההכנה לקראת "זמן מתן תורתנו" תהי' באופן המתאים - אזי בבוא "זמן מתן תורתנו" יאמר כל  
2 אחד ואחת מכם "נעשה ונשמע", ויקבל על עצמו ללמוד תורה ולקיים מצוות בכל השנה כולה, ביתר חיות,  
3 שמחה וטוב לבב.
- 4 יב. כדי שההכנות לקראת "זמן מתן תורתנו" יהיו באופן המתאים - הנה נוסף על תפלת מנחה שהתפללנו  
5 יחד, ונוסף על לימוד י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל (תורה שבכתב ותורה שבעל־פה) שלמדנו יחד - נסיים את  
6 הפֶּנֶס בנתינת צדקה (כנהוג בכל פֶּנֶס).
- 7 ומובן, שכאשר ישנם ג' הקווין כולם, תורה עבודה וגמילות חסדים - הרי זו ההכנה הטובה ביותר כדי לקבל  
8 את ברכותיו של הקב"ה בכל העניינים, כולל - ברכת הצלחה בהכנות לקראת "קבלת התורה בשמחה  
9 ובפנימיות", על ידי זה שההכנות לזה (החל מו' אייר) נעשות "בשמחה ובפנימיות".
- 10 יג. וכאמור לעיל - אין לחשוש ממלחמת היצר, מאחר שישנה ההבטחה שהקב"ה הולך עם כל אחד ואחת  
11 מאיתנו ומסייע לנצח את היצר - "ריבה ה' את יריבי לחם את לוחמי", ובאופן ד"חוושה לעזרתי אדני תשועתי".  
12 וכפי שאמרנו בסיום תפלת מנחה - "עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו אֱלֹהִים".
- 13 ועל ידי זה ממהרים יותר את קיום ההבטחה הקשורה עם הגאולה האמיתית והשלימה - "אך צדיקים יודו  
14 לשמן ישובו ישרים את פניך", דקאי על בית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך", ששם רואים "את  
15 פני האדון ה'" - "ישבו ישרים את פניך".
- 16 ובפרט כאשר מתנהגים באופן ד"ואהבת לרעך כמוך", היינו, שמתאחדים באופן ד"כולנו באחד" - שאז נפעל  
17 העניין ד"פֶּרְכֵנו אבינו כולנו כאחד באור פניך", ועד לברכה העיקרית - שזוכים לראות "את פני האדון ה'"  
18 בבית המקדש השלישי - "אך צדיקים יודו לשמן ישובו ישרים את פניך", במהרה בימינו ממש.
- 19 יד. ולכן, נסיים את הכנס בניגון על הפסוק "עוצו עצה ותופר", ולאחרי זה - ניגון על הפסוק "אך צדיקים  
20 יודו לשמן גו'" (נוסף על האמור לעיל אודות נתינת הצדקה).
- 21 וכאמור לעיל - ללכת מחיל אל חיל בנוגע לכל ההוראות האמורות לעיל, ומתוך שמחה על גודל הזכות  
22 שנמצאים ב"צבאות השם", ושייכים לַעֲמֹו של הקב"ה - עִם יִשְׂרָאֵל.
- 23 וזוכים לקבל פני משיח צדקנו, ופני הקב"ה - "ישבו ישרים את פניך" בבית המקדש, בירושלים עיר הקודש,  
24 בארץ הקודש - במהרה בימינו ממש.
- 25 ניגנו "עוצו עצה ותופר גו'", "אך צדיקים גו'".
- 26 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן מטבעות (של עשר סענט) למדריכים ולמדריכות שיחיו, כדי לחלק לכל אחד  
27 ואחת מהילדים והילדות שיהיו - ב' מטבעות: מטבע א' - לצדקה, והב' - לעשות בה כטוב בעיניהם].



## לקוטי שיחות פרשת אחרי כרך ז'

מתורגם ללשון הקודש

המתחילים "שונים".

27

(ג) לפני כן מדגישה התורה במפורש לגבי כל הנאמר  
בפרשה זו, שיש לבצע זאת "בחדש השביעי בעשור  
לחדש"<sup>8</sup>. ומובן מאליו, שאהרן עשה זאת ביום הכפורים.  
ומה מחדש רש"י בפירושו "כשהגיע יום הכפורים"?  
(ד) לפי האמור לעיל, שבתחילת פירושו מפרש רש"י רק  
את זמן הביצוע, הוא היה צריך לומר רק "כשהגיע יום  
הכפורים". מדוע הוא מוסיף את המלים "עשה כסדר הזה"?  
הכרחי לומר, שגם במלים אלו הוא מבאר את החידוש  
שב"ויעש", כי גם העובדה ש"עשה כסדר הזה" היא חידוש.  
אך דבר זה טעון ביאור: מדוע נחשוב שאהרן פעל  
בסדר אחר של עבודה, בשונה מ"כאשר צוה ה' את משה",  
אשר משום כך צריכה התורה לחדש ש"עשה כסדר הזה"?  
ועוד: כיון שרש"י סובר, שעצם העובדה ש"עשה כסדר  
הזה" היא חידוש, הוא יכול לפרש, שכל החידוש בפסוק  
הוא רק בכך ש"עשה כסדר הזה". מה מוסיף רש"י, ומנין  
הוא לומר, שכוונת הפסוק היא גם "להגיד שבחו... שלא  
היה לובשן לגדולתו...?"

וכך אפשר לשאול גם מצד שני: כיון שרש"י מסביר  
שכוונת הפסוק "ויעש..." היא "להגיד שבחו...", מדוע  
הוא צריך לומר, ומנין ההוכחה לכך, ש"עשה כסדר הזה"?

ב.

### המשמעות של "ויעש" - כפשוטה

ההסבר לכך הוא:

הפרשה כולה, מתחילתה, כולל תחילת הפסוק שלנו  
והיתה זאת לכם לחקת עולם... – נאמרה (כדלעיל  
בסעיף א'), בסמוך לראש חודש ניסן.

(6) וגם: מפני מה מעתיק רש"י (לפני פירושו) "ויעש כאשר צוה ה' וגו'",  
דלכאורה: מה שנוגע לפירושו "כמקיים גזירת מלך", הוא רק "ויעש כאשר  
צוה ה'" (ראה לקמן סוס"ג), ובשביל מה מרמז ב"וגו" גם התיבות "את  
משה"? ובאם תיבות אלו ג"כ שייכות לפירושו – למה אינו מעתיקן בפירושו?  
(7) וראה גם פרשתנו לעיל, ג. ובשמיני (יא, ב) – ג' ד"ה "זאת".  
(8) שם, כט. וגם בתחלת הפרשה (פסוק ג) מפרש רש"י "כי אם ביום  
הכפורים כו'".  
(9) בתו"כ כאן: "מנין שכל הפרשה אמורה על הסדר ת"ל ויעש כאשר  
צוה ה' את משה". אבל – בדרך הפשט, הרי אדרבה: בכל פעם כשרש"י  
מפרש ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה" – מביא הוכחה לזה, וכל זמן שלא ישנה  
הוכחה כזו, הרי פשוט שהפרשה אמורה על הסדר (ראה לעיל ע' 125 הערה  
13 ובשורה"ג).

א.

### "ויעש כאשר צוה ה' את משה"

לאחר שמספרת התורה בפרשתנו את כל הפרטים אשר  
ציוה הקדוש-ברוך-הוא למשה למסור לאהרן אודות סדר  
העבודה ביום הכפורים, נאמר<sup>1</sup>: "ויעש כאשר צוה ה' את  
משה".

רש"י מצטט את המלים "ויעש כאשר צוה ה'...",  
ומפרש: "כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה, ולהגיד  
שבחו של אהרן שלא היה לובשן<sup>2</sup> לגדולתו, אלא כמקיים  
גזירת מלך".

המפרשים מסבירים<sup>3</sup>, שרש"י מתכוון ליישב בכך שני  
קשיים שונים: במלים "כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר  
הזה" הוא מבאר, שהנאמר "ויעש כאשר צוה..." לא  
התרחש מיד לאחר שאהרן נצטווה על כך ("אחרי מות שני  
בני אהרן") – כלומר, בראש חודש ניסן או, לפחות, מיד  
לאחריו, שהרי ביצוע הציוויים לא התאפשר לפני יום  
הכפורים. ובדבריו "ולהגיד שבחו..." מסביר רש"י מה  
מחדש לנו הפסוק ב"ויעש..."<sup>5</sup>.

אך לפי זה לא מובן:

(א) בדרך כלל<sup>6</sup>, כאשר רש"י מפרש באותו פסוק שני  
ענינים שונים, הוא מחלק את פירושו לשני קטעים (שני  
דיבורים המתחילים), על ידי ציטוט לשון הפסוק שנית  
לפני הענין השני. אם כך, מדוע מחבר רש"י שני ענינים  
שונים אלו – לגבי הזמן של "ויעש" ולגבי החידוש של  
"ויעש" – באותו דיבור המתחיל, ברצף אחד?

(ב) יותר מכך: הענין הראשון (זמן ההתרחשות) קשור  
למלה "ויעש", ואילו הענין השני (החידוש) קשור לכל סיום  
הפסוק, ובודאי צריך היה לכתוב זאת בשני דיבורים

(1) טז, לד.

(2) לשון רש"י "שלא ה' לובשן" – ולא "שלא לבשן" בלשון עבר (כמ"ש  
לפני זה "עשה כסדר הזה") – י"ל, לפי שהי' (מחליפין ו) לובש אותן כמה  
פעמים (רש"י לעיל פסוק ד').

(3) רא"ם וגו"א כאן.

(4) ובפרט ע"פ פרש"י בתחלת הפרשה: בא אחר כו' זה זרזו כו'.

(5) ברא"ם כאן מקשה: למה אין רש"י מפרש "ויעשו את הפסח"  
(בהעלותך ט, ה) וכן "ויעש משה" (קרח יז, כו). וכן אפשר להקשות מעוד  
כו"כ פסוקים לכאורה שנאמר בהם "ויעש" וכיו"ב ורש"י אינו מפרשם. – אבל  
כבר נחבאר בשיחת ש"פ צו תשכ"ה, שבכל פסוקים אלו י"ל שנאמרו בשביל  
המשך הענין שלאחריהם. וכמו "ויעשו את הפסח", שזה בא בהמשך להאמור  
אח"ז "ויהי אנשים גו' ולא יכלו לעשות הפסח גו'". ועד"ז הוא בשאר  
הפסוקים (מטעם הנ"ל או כיו"ב), וכמו שנת' בארוכה בשיחה הנ"ל.

ג.

**"כסדר הזה" - "כמקיים גזירת מלך"**

על הפסוק "ובא אהרן אל אהל מועד"<sup>14</sup>, ואמר רש"י  
 "אמרו רבותינו, שאין זה מקומו של מקרא זה... כל  
 הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו..."<sup>15</sup>.

ואכן את זאת מחדשת התורה כאן במלים "ויעש כאשר  
 צוה ה'..." – עשה כסדר הזה", שאהרן פעל בהתאם לסדר הזה,  
 הסדר שאותו הסביר רש"י לפני כן בפירושו – למרות שמשנה  
 רבינו מסר לו<sup>15</sup> את הציוויים בסדר שונה, כמופיע בתורה.

אך בכך אין רש"י יכול לסיים את פירושו, כי זהו,  
 לכאורה, ההיפך ממשוטו של מקרא: לפי זה, החידוש  
 ב"עשה כסדר הזה" הוא, שאהרן לא עשה כסדר אשר  
 הקדוש-ברוך-הוא אמר למשה. וכיצד ייתכן לומר על כך  
 "ויעש כאשר צוה ה' את משה"<sup>16</sup>?

לפיכך אומר רש"י "ולהגיד שבחיו... כמקיים גזירת  
 מלך", שכאשר התורה אומרת לגבי "ויעש" – שהחידוש  
 בכך הוא ש"עשה כסדר הזה" – את הביטוי "כאשר צוה  
 ה'..."<sup>17</sup>, הרי הדגש העיקרי אינו על "כאשר" אלא על  
 "צוה", ובכך מתכוונת התורה להדגיש, שאהרן עשה זאת  
 רק מפני שכן "צוה ה'" – "כמקיים גזירת מלך".

ד.

**העיקר - עשיית הציוויים לפי הסדר**

אך רש"י אינו רוצה להסביר שב"ויעש..." מתכוונת  
 התורה לציין רק "שלא היה לובשן לגדולתו..."<sup>18</sup>, כי,  
 לשיטת רש"י<sup>17</sup>, מתאים לומר שבח זה רק לגבי לבישת  
 הבגדים – כדברי רש"י "שלא היה לובשן לגדולתו" –  
 משום שבגדי הכהונה הם "לכבוד ולתפארת"<sup>18</sup>, אך לא על  
 הציוויים האחרים שבפרשה. וכיון שב"ויעש" הכוונה היא  
 הרי לכל הציוויים<sup>19</sup> שבפרשה, לכן מסביר רש"י, שהפירוש  
 העיקרי של "ויעש" הוא – "עשה (את כל הציוויים) כסדר  
 הזה"<sup>20</sup>, אלא שהביטוי "כאשר צוה" בא "להגיד"<sup>21</sup> שבחיו...  
 כמקיים גזירת מלך".

לפיכך היה מקום לומר, שגם הנאמר "ויעש...",  
 המופיעות באותו פסוק של "והיתה זאת... אחת בשנה",  
 התרחש מיד לאחר הציווי על כך, ולא ביום הכפורים –  
 חצי שנה מאוחר יותר. ובמיוחד כאשר גם הענינים  
 הכתובים לאחר מכן, "וידבר... איש איש...", עד תחילת  
 חומש במדבר, נאמרו באותה תקופה, עד ל"באחד בחודש  
 השני" – זמן רב לפני יום הכפורים.

אמנם, לא ייתכן לומר שאהרן ביצע ציווי זה למעשה  
 לפני יום הכפורים, אך אפשר להסביר, שב"ויעש" הכוונה  
 היא שאהרן קיבל על עצמו לעשות זאת, בדומה לנאמר  
 בפרשת בא<sup>10</sup>, "וילכו ויעשו" – וזה אכן היה מיד בשומעו  
 את הציווי,

לכן מפרש רש"י "כשהגיע יום הכפורים", ובכך הוא  
 מחדש, שהמשמעות של "ויעש" היא כפשוטה, ולא  
 כבפרשת בא.

ההכרח של רש"י לבאר כך, למרות שלפי זה יוצא  
 שבאותו פסוק מדובר על שני פרקי זמן שונים, מובן  
 בפשטות: בפרשת בא<sup>10</sup> מחדשת התורה במלה "ויעשו" –  
 "מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו".  
 אך לאחר שהתורה ציינה זאת בפרשת בא, כבר מובן  
 מאילו שאף אהרן – כיון שקיבל על עצמו, כאילו עשה.  
 ומדוע יש להדגיש זאת בפסוק שלנו<sup>11</sup>? לכן מסביר רש"י  
 "כשהגיע יום הכפורים", שהמשמעות של "ויעש" כאן היא  
 כפשוטה<sup>12</sup>.

אך התלמיד שואל: גם לפי הפירוש שהמשמעות של  
 "ויעש" היא כפשוטה, קשה: מהו החידוש בכך שאהרן  
 עשה "כאשר צוה ה'..."<sup>13</sup>? משום כך ממשיך רש"י ואומר  
 "עשה כסדר הזה, ולהגיד שבחיו...", שלפי פירוש זה אכן  
 מובן החידוש, כי הפסוק מתכוון לחדש כאן שני דברים:  
 (א) "עשה כסדר הזה", (ב) "להגיד שבחיו...", שלא היה  
 לובשן לגדולתו, אלא כמקיים גזירת מלך". וההסבר לכך  
 יפורט להלן.

(10) יב, כח. וראה פרש"י שם.

(11) וע"ד ואלה תולדות נח נח איש צדיק ללמדך שעיקר תולדותיהם של  
 צדיקים מע"ט (פרש"י ר"פ נח) – לא נאמר זה בצדיקים שלאחריו (ראה  
 לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 39).

(12) ע"פ מ"ש בפנים, מובן מה שכל מקום שנאמר "ויעש" וכיוצא בו –  
 מפרש רש"י בא"א מבשר מקומות (נמנו ברא"ם כאן ובגו"א ס"פ צו) – כי  
 אין לומר שאותו החידוש יהי כתוב שתי פעמים.

(13) וגם: באם נאמר שיש בזה חידוש – ע"ד פרש"י ס"פ צו "להגיד שבחן  
 שלא הטו ימין ושמאל" – הרי לאחר שהכתוב חידש זה כבר בפ' צו, אין  
 לומר שגם בפרשתנו כתוב חידוש זה (ראה הערה הקודמת).

(14) טז, כב.

(15) כדיוק רש"י שם נאמרה כו' חוץ כו' – ולא נכתבה כו' חוץ כו'.

(16) ואף ש"כאשר צוה ה' גו" כולל גם כוונת הקב"ה שלא אמרה בפירוש

(ולאחר מפרש"י פקודי לח, כב) – בכ"ז, מכיון שכל עיקר כוונת הכתוב הוא  
 להודיענו ש"עשה כסדר הזה" שלא נאמר בפירוש, הוצרך הכתוב לומר זה  
 בלשון אחר ולא בלשון "כאשר צוה ה'" שפשוטו של מקרא הוא הציווי  
 שנאמר מפורש בדיבור. (ושאני בפ' פקודי שהוא שינוי מהלשון שהי' צ"ל  
 נכתב – עיין בפרש"י שם). וראה להלן הערה 21.

(17) וראה גם תו"כ כאן: שאין אהרן לובש בגדים כו' (וראה לקמן סעיף ה').  
 אבל באוה"ח כאן "אלא עשה הכל לקיים מצות ה'", משמע שמפרש  
 שקאי על כל העבודות דיוהכ"פ. וראה להלן הערה 19; 26 (בשו"ג).

(18) תצוה כח, ב.

(19) וי"ל שזהו טעמו של האוה"ח שמפרש דלא כמ"ש בתו"כ כאן (ראה  
 לעיל הערה 17).

(20) והרי ה"סדר" נוגע לכל עניני הפרשה.

(21) היינו: גם להגיד שבחיו. אבל פשוט, שבניקוד בא בהמשך ל"ויעש –

ה.

השבח הוא דוקא לגבי בגדי הלבן של יום הכפורים

1 כדי להבין סיבה נוספת לכך שאי אפשר להסביר  
2 שב"ויעש..." הכוונה היא רק "להגיד שבחו..." יש  
3 להקדים ולבאר:

4 כאשר רש"י מפרש אודות שבחו של אהרן, שלא לבש  
5 את הבגדים לגדולתו, הוא אומר "שלא היה לובשן  
6 לגדולתו", ולא, כנאמר בתורת כהנים – "שלא היה לובש  
7 בגדים"<sup>22</sup>. כלומר, הכוונה היא שאת הבגדים הללו,  
8 המפורטים בפרשה<sup>23</sup>, הוא לא לבש לגדולתו. ובכך הכוונה  
9 לציין, שבעובדה שאת שמות הבגדים (אשר: א) הוא לבש  
10 כל השנה, (ב) כוללים גם את בגדי הזהב) הוא לא לבש  
11 לגדולתו – אין כל חידוש, ולא זהו שבחו של אהרן. אלא  
12 זהו שבחו של אהרן, שבגדי לבן אלו של יום הכפורים,  
13 הוא לא לבש לגדולתו.

14 יש להבין: לכאורה, בגדי זהב חשובים יותר מבגדי  
15 לבן, בגדי בד<sup>24</sup>, כפי שרואים, שבציורי על בגדי הכהונה  
16 "לכבוד ולתפארת" מפרטת התורה<sup>25</sup> את בגדי הזהב לפני  
17 בגדי הבד (שש). ומדוע החידוש והשבח "שלא היה לובשן  
18 לגדולתו" הוא דוקא לגבי בגדי הלבן, יותר מלגבי בגדי  
19 הזהב<sup>26</sup>? ומדוע רק בגדי הלבן של יום הכפורים?  
20 ההסבר לכך הוא:

21 לגבי בגדי הזהב, אין מלכתחילה מחשבה שאהרן ילבשם  
22 לגדולתו שלו ולא לגדולת הכהונה הגדולה בכלל – לכבוד  
23 ולתפארת, כי אותם הבגדים יכול ללבוש אחר כך הוא עצמו  
24 בהיותו בדרגה אחרת, או הכהן הגדול שלאחריו, למרות  
25 היותו בדרגה נמוכה יותר. ולכן ברור, שאין זה לגדולתו, של

עשה כסדר הזה, שהרי גם "סדר הזה" הוא מה שציווה ה' ורק שלא אמרו  
למשה בפירוש.

ו"ל, שזוהי גם כוונת רש"י בזה שמרמוז התיבות "את משה" ב"וגר"  
(ראה לעיל הערה 6) – שגם "סדר הזה" נכלל ב"צוה ה' את משה" [שהרי  
אהרן הבין הסדר איך לעשות – מהדברים שאמר לו משה כפי ששמעם מה'].  
אלא ש"מ"מ אינו מעתיק תיבות אלו בפירוש ורק מרמז ב"וגר" – כי ענין זה  
(בנוגע להסדר) לא בא בגילוי בהציווי למשה. כ"א שלמדים זה ע"י "טעם"  
שנתנו רבותינו (ראה פרש"י טז, כג) [משא"כ בפקודי (הובא לעיל בהערה 16)  
– שלכן שם פרש"י שלמשה נאמר כפי שנעשה, משא"כ כאן. וגם בזה נראה  
גודל הדיוק בל' רש"י. והפך בה והפך בה].

(22) וראה ספחמ"צ להרמב"ם מ"ע לג: וכבר בא בספרי. שאין אהרן לובש  
בגדים אלו לגדולתו. ואעפ"י שהם בתכלית היופי שהם מזהב שהם וישפה  
כר – היינו שמפרש שהספרי מדבר בבגדי כה"ג דכל השנה.

(23) טז, ד. ואף שברש"י שם (ד"ה ורחץ במים)\* נזכרו גם בגדי זהב, מ"מ  
אין לומר שכוונת רש"י ב"ולובשן" היא להבגדים שמוזכרים לעיל בפירושו  
(וע"ד "כסדר הזה" שקאי על הסדר שבפירושו, כנ"ל ס"ב) – כי בגדים אלו  
מוזכרים רש"י רק דרך אגב, בנוגע ל"ורחץ במים" (משא"כ הסדר דלעיל פסוק  
כג – הרי זהו פירוש הכתובים).

אהרן. וכך גם – לגבי בגדי הלבן של השנה כולה.

לעומת זאת, בגדי הלבן שלבש ביום הכפורים, הרי,  
כפירוש רש"י לפני כן<sup>27</sup> – לא השתמש באותן ארבעה  
בגדים ליום כפורים אחר, ולכן הוא עלול לחשוב: אם  
בגדים אלו קשורים לכהונה הגדולה בכלל, או לעבודת יום  
הכפורים בכלל וכדומה – מדוע אסור לו ללבוש בשנה  
הבאה אותם הבגדים?

מכך ניתן להסיק, לכאורה, שבגדים אלו הם לגדולתו,  
וכיון שהאדם משתנה עם הזמן, משנה לשנה, הוא זקוק בכל  
שנה לבגדי בד אחרים ביום הכפורים<sup>28</sup> – ועל כך מספרת  
התורה את שבחו של אהרן, שגם את בגדי הלבן, אשר היה  
מחליפם משנה לשנה – "לא היה לובשן לגדולתו..."<sup>29</sup>.

ו.

"ויעש" – ביום הכפורים הראשון

לפי כל האמור לעיל מוכן בפשטות מדוע רש"י אינו  
מסביר שב"ויעש" מתכוונת התורה רק לחידוש "שלא היה  
לובשן לגדולתו":

השבח "שלא היה לובשן..." הוא בעיקר לגבי יום  
הכפורים השני, כאשר יראו<sup>29</sup> שהוא לובש בגדים חדשים.  
אך הפירוש הפשוט של "ויעש..." הוא, שהיה זה (עם כל  
הפרטים שבכך), "כשהגיע יום הכפורים" – מיד ביום  
הכפורים הראשון. לכן מסביר רש"י, שהפירוש העיקרי של  
"ויעש" הוא "כשהגיע יום הכפורים (הראשון) עשה כסדר  
הזה". ורק הביטוי "כאשר צוה ה'..." הוא "להגיד שבחו של  
אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך".

(משיחת ש"פ אחרי תש"ל)

(24) כמוכן גם מספחמ"צ שם. וכן מוכן גם מזה שרק אצל כהן גדול היו  
בגדים אלו.

(25) תצוה כה, ד – ובא בהמשך ל"ועשית בגדי קדש גר לכבוד ולתפארת"  
(שם, ב).

(26) ואף ששבחו של אהרן שלא לבשן לגדולתו נאמר בפרשה זו דוקא,  
ומזה מוכח שחידוש זה שייך ל"עבודת" יוהכ"פ\*\* – והרי החידוש דיוהכ"פ  
בנוגע להבגדים (שרק בהם נאמר "לכבוד ולתפארת") הוא בהבגדי לבן –  
אכתי טעמא בעי: מהו החידוש (בנוגע לגדולה) בבגדי לבן שביכ"פ על  
השמונה בגדים שה' לובשן בכל השנה?

(27) פסוק כג ד"ה והניחם שם.

(28) מה שאין ציווי זה בשאר בגדי כה"ג (וגם לא בבגדי כהן הדיוט) –  
י"ל בפשטות מפני שתכלית "הכבוד והתפארת" – היא בעבודה שבקדש  
הקדשים.

(29) שהרי עד אז י"ל שהניחם שם – היינו שמוחידים לעבודתו ולגדולתו  
ביוהכ"פ. ובפרט העם הרואה שגוונים הבגדים בטח יפרש כן – והרי עיקר  
ענין "לכבוד ולתפארת" וגדולה – ה"ז בפני הרואים. וראה מו"ג (ח"ג פמ"ה)  
שצ"ל לכבוד ולתפארת.. מפני שההמון לא יגדל אדם אצלם בצורתו האמיתית  
אלא בשלימות איבריו ויופי בגדיו.

(\* מזה שמוזכר (שם בד"ה כתונת בד גר) "שמונה בגדים" אין קושיא מלכתחלה – שהרי אדרבה, מ"ש שם הוא "שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים".

(\*\* וי"ל, שגם מטעם זה משנה באוה"ח מהותי"כ. (ראה לעיל הערה 17) – כי מכיון שבנוגע להבגדים, בבגדי לבן דיו"כ לא יענה (בפשטות) "גדולה" יותר מבהשמונה בגדים דכל  
השנה, לכן מפרש דקאי על כללות העבודה דיוהכ"פ ולהעיר מרמב"ם ה"ל עבודת יוהכ"פ פ"ב ה"ה.

## יום ראשון ב' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 124, פרק מד והנה... עד עמ' סג, צפרא כו'.

## ליקוטי אמרים

## פרק מד והנה כל מדרגת אהבה מב' מדרגות

אלו אהבה רבה ואהבת עולם

נחלקת לכמה בחי' ומדרגות לאין קץ כל חד לפום שיעורא דיליה כמ"ש בזה"ק ע"פ נודע בשערים בעלה דא קב"ה דאיהו איתידע ואתדבק לכל חד לפום מה דמשער בלביה וכו' ולכן נקרא' דחילו ורחימו הנסתרות לה' אלהינו ותורה ומצות הן הנגלות לנו ולבנינו לעשות כו'. כי תורה אחת ומשפט אחד לכולנו בקיום כל התורה ומצות בבחי' מעשה משא"כ בדחילו ורחימו שהם לפי הדעת את ה' שבמחשבה ולב כו'. אך אחת היא אהבה הכלולה מכל בחי' ומדרגות אהבה רבה ואהבת עולם והיא שוה לכל נפש מישאל וירושא לנו מאבותינו. והיינו מ"ש הזהר ע"פ נפשי איתידע בלילה וגו' דירחים לקב"ה רחימותא דנפשא ורוחא כמה דאתדבקו אילין בגופא וגופא רחים לון וכו'. וז"ש נפשי איתידע כלומר מפני שאתה ה' נפשי וחיי האמיתים לכך איתידע פי' שאני מתאוה ותאב לך כאדם המתאוה לחיי נפשו וכשהוא חלש ומעונה מתאוה ותאב שתשוב נפשו אליו וכן כשהוא הולך לישן מתאוה

1 פרק מד. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, את שתי המדרגות הכלליות  
2 שבאהבה: – "אהבה רבה", הבאה מלמעלה. – אדם בכוחות עצמו, אינו מסוגל  
3 להגיע על ידי התבוננות בגדלות ה' למדרגה נעלה זו של אהבה. רק כשהוא  
4 זוכה לכך – הוא מקבל אהבה זו מלמעלה בדרך של מתנה; – "אהבת עולם",  
5 הבאה על ידי התבוננות בגדלות  
6 ה', על ידי שיהודי מתעמק ומבין  
7 גדלות ה' – הוא מגיע לאותה  
8 אהבה.  
9 והנה, כל מדרגת אהבה  
10 מב' מדרגות אלו: "אהבה רבה" ו"אהבת עולם" –  
11 נחלקת לבמה פנימית  
12 ומדרגות לאין קץ, – ישנן  
13 אינסוף מדרגות של אהבה,  
14 גם במדרגת "אהבה רבה" –  
15 וגם במדרגת "אהבת עולם",  
16 כל חד לפום שיעורא  
17 דיליה, – כל אחד לפי  
18 שיעורו, מדרגת האהבה  
19 בכל אחד היא בהתאם  
20 לדרגתו הרוחנית; כמו  
21 שכתוב בזהר הקדוש על  
22 פסוק: "נודע בשערים  
23 בעלה" – ש"בעלה" דא  
24 קדשא בריה דהוא, –  
25 הקב"ה נקרא "בעל" של  
26 כנסת ישראל – ר"בעלה", הקב"ה, "נודע בשערים" – דאיהו איתידע  
27 ואתדבק – הוא "נודע", נרגש ומתדבק, ב"שערים" – לכל חד לפום  
28 מה דמשער בלביה וכו'". – לכל אחד כפי שהוא "משער" ו"תופס"  
29 בלבו. כך, ששני אנשים שעומדים שניהם באותה מדרגה כללית של  
30 אהבה, ובכל זאת קיים הבדל בדרגות הפרטיות. ולכן נקראים  
31 דחילו ורחימו – יראה ואהבה, "הנסתרות לה' אלהינו", – כי  
32 מדרגת האהבה של יהודי אחד, מוסתרת לגבי יהודי אחר, היות  
33 ואין הוא עומד באותה מדרגה, ותורה ומצות – הן "הנגלות לנו  
34 ולבנינו לעשות כו'", – ואילו תורה ומצוות הן גלויות ושוות לכל  
35 אחד, כי תורה אחת ומשפט אחד לכלנו, בקיום כל התורה  
36 ומצות בבחינת מעשה, – בעשיית וקיום כל התורה והמצוות,  
37 משתווים כל בני ישראל – אותה צורה של תפילין ואותו אופן של  
38 הנחה שוה אצל הגדול שבגדולים שבישראל, ואצל היהודי הנחות  
39 ביותר בישראל. מה שאין בן דחילו ורחימו – שונה הדבר ביחס  
40 ליראה ואהבה, שהם לפי הדעת את ה' שבמחשבה ולב, – בכך שונה  
41 אחד מן השני: יש מי שידעוהו באלקות גדולה ועמוקה יותר ולכן  
42 יראתו ואהבתו את ה' גדולות יותר, ויש אשר ידיעתו פחותה יותר,  
43 ולכן גם יראתו ואהבתו את ה' הן במדרגה פחותה יותר, בנזקך

45 ליעל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שההבדל בין "אהבה רבה"  
46 ל"אהבת עולם" הוא: "אהבה רבה" היא אהבה הבאה מלמעלה,  
47 והאדם בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע אליה, ואילו "אהבת  
48 עולם" היא אהבה שאדם מגיע אליה על ידי העבודה של השגה  
49 והתבוננות בגדלות ה'. כאן  
50 מוסיף רבנו הזקן שקיימת  
51 אהבה כזו הכוללת בתוכה  
52 את שתי המדרגות  
53 האמורות: יש בה מדרגת  
54 "אהבה רבה", בכך שהיא  
55 באה לכל יהודי בנשמתו  
56 מלמעלה בתור ירושה מן  
57 האבות, אך, כדי לגלות  
58 אהבה זו, יש להזדקק  
59 להבנה ולהתבוננות בגדלות  
60 ה', שזוהי כבר בחינת ודרגת  
61 "אהבת עולם", שכאמור,  
62 מתגלה על ידי עבודת  
63 האדם. ובלשון ה"תניא": אך  
64 אחת היא אהבה הכלולה  
65 מכל פנימיות ומדרגות  
66 "אהבה רבה" ו"אהבת  
67 עולם", – ישנה אהבה  
68 יחידה ומיוחדת, הכוללת  
69 בתוכה כל בחינות ומדרגות  
70 "אהבה רבה" ו"אהבת  
71 עולם", והיא שוה לכל נפש מישאל וירושא לנו מאבותינו; –  
72 בנשמה הקדושה, שכל אחד מישאל ירש מן האבות, ישנה אהבה  
73 זו. והיינו, מה שכתב בזהר על פסוק: "נפשי איתידע בלילה  
74 וגו'" – והזהר<sup>5</sup> מדייק, שלפי פירושו הפשוט של הפסוק, אין  
75 הלשון מדויקת: אם מדובר על הנפש בלשון נסתר ("נפשי"), היה  
76 עליו לומר "נפשי אותך", כלומר: נפשי תאבה לך, ואם לא היה  
77 צריך לומר: "אני איתידע" – אני תאב לך, כיצד הוא, מתחיל ב"נפשי",  
78 ועובר מיד אל עצמו, כמדבר בעדו, ואומר "איתידע" – כלומר: אני  
79 תאב לך? – ומפרש ה"זהר" שהמלה "נפשי" מוסבת על הקב"ה,  
80 שהוא הנפש של כל דבר, ואילו פונה ואומר יהודי: "נפשי" – מפני  
81 שאתה הוא הנפש שלי, לכן – "איתידע" – אני תאב לך. "דירחים  
82 לקדשא בריה דהוא רחימותא דנפשא ורוחא" – על יהודי לאהוב  
83 את הקב"ה אהבת נפש ורוח, כמה דאתדבקו אילין בגופא וגופא  
84 רחים לון וכו'". – כמו שהנפש והרוח מתדבקות בגוף, והגוף אוהב  
85 אותן וכו'. וזהו שכתוב: "נפשי איתידע", כלומר מפני שאתה ה'  
86 "נפשי" וחיי האמיתיים, לכך "איתידע", – אני תאב לך; פרוש  
87 שאני מתאוה ותאב לך כאדם המתאוה לחיי נפשו, וכשהוא  
88 חלש ומעונה מתאוה ותאב שתשוב נפשו אליו, – שלאמתו של

1 דבר, תענוג החיים הוא התענוג הגדול ביותר של האדם, כמו שאנו  
2 רואים, שאדם יוותר על כל התענוגים, כדי שיחיה. הרי מובן הדבר,  
3 שתשוקת ותענוג החיים גדולים וחזקים יותר מכל התענוגים; אלא,  
4 היות ו"תענוג תמידי – אינו תענוג", אדם אינו חש ומרגיש בתענוג

5 תמידי, לכן אין הוא מרגיש  
6 בתענוג הגדול שבחיים. אך,  
7 בשעה שהוא חלש או עייף,  
8 ואין החיות אז אצלו  
9 בהתגלות כמו שצריך להיות  
10 – אז הוא חש בתשוקה  
11 לחיים. וכן בשהוא חלף  
12 לישן – שאז החיות היא  
13 בהתעלמות, שכן "שינה –  
14 אחד מששים במיתה"<sup>6</sup>, ולכן

15 האדם אז, מתאנה וּחֲפִין שְׁתֻּשׁוֹב אֵלָיו בְּשִׁיעוֹר מִשְׁנֵתוֹ – כִּךְ אֲנִי  
16 מִתְאַנֶּה וְתֹאב לְאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, – שהוא, חֲנִי חֲנִיִּים  
17 הָאֲמִיתִים, לְהַמְשִׁיכוֹ בְּקִרְבִּי עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּהִקְצִי  
18 מִשְׁנֵתִי בְּלִילָה, – את אור אֵין־סוֹף, חֲנִי חֲנִיִּים הָאֲמִיתִים, תֹּאב אֲנִי  
19 לְהַמְשִׁיךְ בְּקִרְבִּי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, דְּאוֹרֵיָא וְקִרְשֵׁא־בְרִיךְ־הוּא בְּלֵא  
20 חֵד, – שכן התורה והקב"ה הם דבר אחד, ועל ידי לימוד תורה  
21 אמשך בקרבי אור אין סוף – כלומר: דרגת האהבה הנידונה עתה

## ליקוטי אמרים

וּחֲפִין שְׁתֻּשׁוֹב נִפְשׁוֹ אֵלָיו כְּשִׁיעוֹר מִשְׁנֵתוֹ כִּךְ אֲנִי  
מִתְאַנֶּה וְתֹאב לְאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא חֲנִי חֲנִיִּים  
לְהַמְשִׁיכוֹ בְּקִרְבִּי עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה בְּהִקְצִי מִשְׁנֵתִי  
בְּלִילָה דְּאוֹרֵיָא וְקִב"ה כּוֹלֵא חֵד. כִּמ"ש הַזֶּה שֶׁ  
דְּבַעִי בְּרַגְשׁ מִרְחִימוֹתָ דְּקִב"ה לְמִקְם בְּכָל לַיְלָא  
לְאַשְׁתַּדְלָא בְּפִלְחָנִיה עַד צִפְרָא כו'.

מביאה את האדם ללימוד התורה, שעל ידו מתאחדים ומתדבקים  
בהקב"ה. וכמו שבחיות האלקית, המחיה את העולם בכלל, ישנה  
התחדשות תמידית ("המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה  
בראשית"), ולגבי תורה בפרט, הרי "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" –  
הרי שהאהבה והתשוקה  
לחיות האלקית שאדם  
ממשיך בקרבו על ידי לימוד  
התורה, צריכה להיות, כמו  
זו של אדם החש שהוא זקוק  
לחיות מיוחדת, שאז  
התשוקה לחיות היא חזקה  
וגלויה. כִּמּוֹ שֶׁכָּתַב הַזֶּה  
שָׁם: "דְּבַעִי בְּרַגְשׁ  
מִרְחִימוֹתָ דְּקִרְשֵׁא־בְרִיךְ־  
הוּא לְמִקְם בְּכָל לַיְלָא, לְאַשְׁתַּדְלָא בְּפִלְחָנִיה עַד צִפְרָא כו'". –  
מחמת אהבתו להקב"ה, על האדם לקום בכל לילה ולעסוק  
בעבודתו, עבודת ה', עד לבוקר. זוהי משמעות האהבה של "נפשי  
אוייתך" – האהבה שיש ליהודי לאלקות, להקב"ה, כשהוא חש  
שהקב"ה הוא נפשו וחיותו האמיתית, שהרי אהבה זו ישנה בנשמתו  
של יהודי בירושה מן האבות, ועליו לגלותה על ידי התבוננות עמוקה  
ותכופה, איך הקב"ה הוא מקור חיינו – כפי שיוסבר בהמשך הפרק.

## יום שני ג' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סג, ואהבה רבה וגדולה... עד עמ' 126, נעשה טבע.

43 וְאַהֲבָה רַבָּה וְגִדּוּלָה מִזֶּה, – עוד ישנה אהבה רבה, שהיא למעלה  
44 מהאהבה האמורה, שהיא אהבת "נפשי אויתך", אהבה להקב"ה  
45 בדוגמת האהבה לחיים, מפני שהקב"ה הוא חיי החיים, אשר כאמור,  
46 היא ישנה בכל אחד מישראל, בירושה מן האבות – ובכן: קיימת  
47 אהבה גדולה מזו – וְהִיא  
48 מְסֻתֶּרֶת גַּם בֵּן בְּכָל נֶפֶשׁ  
49 מִיִּשְׂרָאֵל בִּירְשָׁה  
50 מֵאֲבוֹתֵינוּ, הִיא, מֵה  
51 שְׁכָתוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא<sup>7</sup>:  
52 "בְּבִרָא דְּאַשְׁתַּדֵּל בְּתֵר  
53 אֲבוֹי וְאִמִּיה, דְּרַחֲמִים לֹן  
54 יְתִיר מִנְרַמִּיה וְנִפְשִׁיה  
55 וְרוּחִיה כו'", – עבודתו של  
56 משה רבנו להקב"ה היתה,  
57 כעבודת בן לאביו ואמו,  
58 שהוא אוהב אותם יותר

59 מאשר את עצמו, את גופו, נפשו ורוחו. וכפי שה"זהר" מסיים שם:  
60 הוא מוסר את נפשו עבור אביו ואמו, לפדות אותם משבִּים – עבודה  
61 ואהבה כאלו, היו במשה רבנו, וגם בכל אחד מישראל ישנה בנפשו  
62 אהבה מסותרת כזו – בִּי "חֵלָא אֵב אֶחָד לְכָלֵנוּ. – כלומר: כמו  
63 במשה רבנו שאהבתו היתה מפני שהקב"ה הוא אביו, כך יש גם בכל

## ליקוטי אמרים

ואהבה רבה וגדולה מזו והיא מסותרת ג"כ בכל נפש מישראל  
בירושה מאבותינו היא מ"ש בר"מ כבא דאשתדל  
בתר אבוי ואימיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה  
ורוחיה כו' כי הלא אב אחד לכולנו. ואף כי מי הוא  
זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד  
מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא. מ"מ הרי  
אפס קצתו ושמן מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות  
ישראל בכל דור ודור כמ"ש בתיקונים דאתפשטותיה  
מִמְדְּרַגַּת אֲהֲבָה "רַעֲיָא מְהִימָנָא", – מאהבת משה רבנו, כיצד,  
איפוא, אומרים, שלכל יהודי יש בנשמתו אהבה כזו כמו שהיתה  
למשה רבנו? – התשובה לכך היא: מִכָּל מְקוֹם חֲרִי אֶפְסָא קִצְחוֹ  
וְשִׁמְיָן מְנָחוּ מִרְב טוֹבוֹ וְאוֹרוֹ – של משה רבנו, מֵאִיר לְכָלֵנוּ  
יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, כִּמּוֹ שְׁכָתוֹב בְּתִקּוּנֵינוּ<sup>8</sup>, דְּאַתְפְּשׁוּתִיה

יהודי סוג אהבה כזו, שהרי הקב"ה הוא אביו של כל יהודי. – אהבה  
זו היא למעלה מהאהבה הקודמת, שהרי, אהבת "נפשי אויתך",  
שבחיותה כמו אהבה לחיים, מחייבת רק באותה מדה שהיא קשורה  
לחיים, אך אינה מחייבת מסירות נפש שהיא ההיפך מחיים; ואילו,  
האהבה, אודותה אנו  
לומדים כעת, מחייבת גם  
מסירות נפש, כמו אהבת בן  
לאביו ולאמו שאינה מדודה  
באופן שחיו קודמים  
לחיהם, אלא אהבתו  
אליהם איננה מוגבלת, והוא  
מוכן גם למסור את נפשו  
עבור אביו ואמו. וְאֵף כִּי מִי  
הוא זֶה וְאִיזְהוּ אֲשֶׁר עֶרַב  
לְבוֹ לְגִשְׁת לְהַשִּׁיג אֶפְסָא  
חֶלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף

- 1 כָּבֵל דָּרָא וְדָרָא לְאַנְהָרָא לֹון וְכו'. - התפשטותו של משה רבנו  
2 ישנה בכל דור דור להאיר לבני ישראל שבאותו דור. ומכיוון שבכל  
3 דור ישנה התפשטות ממש  
4 רבנו המאירה בכל יהודי,  
5 הרי שמהתפשטות הטוב  
6 והאור ממש רבנו, מתהווה  
7 אהבה, שישנה בכל יהודי  
8 בירושלם מאבותינו, כאופן  
9 אהבתו של משה רבנו.<sup>1</sup> רק  
10 שְׁהֶאֱרָה זו - מנשמת משה  
11 רבנו לכל אחד מישראל  
12 בכל דור, היא בְּבִחִינָה  
13 הַסֵּתֶר וְהַעֲלָם גָּדוֹל  
14 בְּנִפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל,  
15 וְלְהוֹצִיא אֶהְבָּה זו  
16 הַמִּסְתָּרֶת מִתְּהַעֲלָם וְהַסֵּתֶר אֶל הַגִּלּוּי, לְהִיטֵת בְּהַתְגַּלּוּת לְבו  
17 וּמִחוּ - שאהבה זו תהיה מורגשת במוח - לֹא נִפְלְאוֹת וְלֹא רְחוֹקָה
- 18 הִיא, אֲלֵא קְרוֹב הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְךָ. - מהי משמעות  
19 הקירבה על ידי הפה ועל ידי הלב? - דְּהִינֵנּוּ, לְהִיטֵת רְגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ  
20 וְקוֹלוֹ לְעוֹרֵר בְּנִית לְבו  
21 וּמִחוּ, - שהרי, "קול מעורר  
22 הכוונה" - הדיבור והקול  
23 מעוררים את כוונת הלב  
24 והמוח, לְהַעֲמִיק מַחְשַׁבְתּוֹ  
25 בְּחִינֵי חַיִּים אֵינֶם-סוֹף  
26 בְּרוּךְ-הוּא, כִּי הוּא אֲבִינוּ  
27 מִמֶּשׁ הָאֱמֵתִי וּמִקּוֹר  
28 חַיִּינוּ, וְלְעוֹרֵר אֵלָיו  
29 הָאֱהָבָה בְּאֶהְבָּת הֵבֵן אֶל  
30 הָאֵב. וּבְשִׁירְגִיל עֲצָמוֹ בֵּן  
31 תָּמִיד - חֲרִי הַתְּרִגֵּל נַעֲשֶׂה  
32 מִכָּע. - אותו רגש, שהקב"ה  
33 הוא אביו ושצריכים לאהוב אותו כמו שכן אוהב את אביו - נעשה  
34 בו דבר טבעי.

## ליקוטי אמרים

### יום שלישי ד' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 126, ואף אם נדמה... עד עמ' 126, מצרפה כו'.

- 35 וְאֵפֶי אֵם נִדְמָה לוֹ לְכַאוּרָה שְׁהוּא בְּחֵ דְמִיּוֹנִי - שבאמת אין בו  
36 אהבה זו, הוא רק מדמה כך, והרי בעבודת ד' יש להתרחק  
37 מדמיונות, בכל זאת - לֹא יְחוּשׁ, - אל יחושש מכך, מֵאַחֵר שְׁהוּא  
38 אֱמֵת לְאֶמְתּוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ - בלעדי עבודתו, בְּבִחִינָה "אֶהְבָּה  
39 מִסְתָּרֶת". - מבחינת  
40 הנשמה הרי טבועה בה  
41 אהבה זו באמת לאמיתה,<sup>11</sup>  
42 רק שְׁתוּעָלָה - עבודתו  
43 המביאה את יְצִיאָתָהּ אֶל  
44 הַגִּלּוּי - הרי זה, כִּי  
45 לְהִבְיָאָה לְיָדֵי מַעֲשֶׂה, -  
46 להביא לידי כך שהאהבה  
47 תעורר את המעשים  
48 שבאדם, שבהיותה מוסתרת  
49 ונעלמת אין בכוחה להביא לידי מעשה, שְׁהוּא - המעשה הוא עֶסֶק  
50 הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת שְׁלֹמֶד וּמִקְנִים עַל יְדֵי זֶה, - על ידי התגלות  
51 האהבה, וזאת כִּי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בֵּין הָעוֹבֵד  
52 אֶת אֲבִיו. - כדי לגרום לו נחת רוח, כך מחייבת אהבה גלויה זו,  
53 ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה שהוא  
54 אביו האמיתי. ומכיוון שמבחינת הנשמה, האהבה היא באמת, הרי  
55 גם כשהיא איננה בהתגלות מתוך אמת לאמיתה, והיא נראית
- 35 וְאֵפֶי אֵם נִדְמָה לוֹ לְכַאוּרָה שְׁהוּא בְּחֵ דְמִיּוֹנִי - שבאמת אין בו  
36 אהבה זו, הוא רק מדמה כך, והרי בעבודת ד' יש להתרחק  
37 מדמיונות, בכל זאת - לֹא יְחוּשׁ, - אל יחושש מכך, מֵאַחֵר שְׁהוּא  
38 אֱמֵת לְאֶמְתּוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ - בלעדי עבודתו, בְּבִחִינָה "אֶהְבָּה  
39 מִסְתָּרֶת". - מבחינת  
40 הנשמה הרי טבועה בה  
41 אהבה זו באמת לאמיתה,<sup>11</sup>  
42 רק שְׁתוּעָלָה - עבודתו  
43 המביאה את יְצִיאָתָהּ אֶל  
44 הַגִּלּוּי - הרי זה, כִּי  
45 לְהִבְיָאָה לְיָדֵי מַעֲשֶׂה, -  
46 להביא לידי כך שהאהבה  
47 תעורר את המעשים  
48 שבאדם, שבהיותה מוסתרת  
49 ונעלמת אין בכוחה להביא לידי מעשה, שְׁהוּא - המעשה הוא עֶסֶק  
50 הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת שְׁלֹמֶד וּמִקְנִים עַל יְדֵי זֶה, - על ידי התגלות  
51 האהבה, וזאת כִּי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בֵּין הָעוֹבֵד  
52 אֶת אֲבִיו. - כדי לגרום לו נחת רוח, כך מחייבת אהבה גלויה זו,  
53 ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה שהוא  
54 אביו האמיתי. ומכיוון שמבחינת הנשמה, האהבה היא באמת, הרי  
55 גם כשהיא איננה בהתגלות מתוך אמת לאמיתה, והיא נראית

## ליקוטי אמרים

- 35 וְאֵפֶי אֵם נִדְמָה לוֹ לְכַאוּרָה שְׁהוּא בְּחֵ דְמִיּוֹנִי - שבאמת אין בו  
36 אהבה זו, הוא רק מדמה כך, והרי בעבודת ד' יש להתרחק  
37 מדמיונות, בכל זאת - לֹא יְחוּשׁ, - אל יחושש מכך, מֵאַחֵר שְׁהוּא  
38 אֱמֵת לְאֶמְתּוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ - בלעדי עבודתו, בְּבִחִינָה "אֶהְבָּה  
39 מִסְתָּרֶת". - מבחינת  
40 הנשמה הרי טבועה בה  
41 אהבה זו באמת לאמיתה,<sup>11</sup>  
42 רק שְׁתוּעָלָה - עבודתו  
43 המביאה את יְצִיאָתָהּ אֶל  
44 הַגִּלּוּי - הרי זה, כִּי  
45 לְהִבְיָאָה לְיָדֵי מַעֲשֶׂה, -  
46 להביא לידי כך שהאהבה  
47 תעורר את המעשים  
48 שבאדם, שבהיותה מוסתרת  
49 ונעלמת אין בכוחה להביא לידי מעשה, שְׁהוּא - המעשה הוא עֶסֶק  
50 הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת שְׁלֹמֶד וּמִקְנִים עַל יְדֵי זֶה, - על ידי התגלות  
51 האהבה, וזאת כִּי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בֵּין הָעוֹבֵד  
52 אֶת אֲבִיו. - כדי לגרום לו נחת רוח, כך מחייבת אהבה גלויה זו,  
53 ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה שהוא  
54 אביו האמיתי. ומכיוון שמבחינת הנשמה, האהבה היא באמת, הרי  
55 גם כשהיא איננה בהתגלות מתוך אמת לאמיתה, והיא נראית

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד דמי שהוא חכם, פועל זה - דאם נמשך בטבע למדת האהבה (או הגבורה ורחמים) פועלים הם בחכמה; מי שפעל בעצמו ביטול - פועלים הנ"ל בביטול וכיו"ב. וכמוכן ג"כ מספ"י (דמדבר ג"כ באהבה זו - כמבואר בקונ' עה"ח, עבודה) - ובזה מובן ג"כ דמביא כאן גם ריש ל' הזהר דאשתדל בתר אביו - דאם ה' הכוונה כאן שאהבת משה עצמה נעשית (שמין ממנה) אהבתו - הו"ל כבאר כו' דרחים לון כו', - אלא דמשה בתור רועה ממשך דעת (ואתפשטות) - ג"כ בזה, ומעיקר מהותו - חכ' וביטול) ואהבה - היא מאברהם".<sup>10</sup> קדושין מ, א.

1 המצוות. כמו שאנו רואים במוחש, כשאחד עושה דבר מתוך אהבה  
2 – הוא עושה זאת בחיות. ואילו, כשהאהבה איננה בהתגלות בלב,  
3 והיא באה לידי ביטוי ברעיון המוח בלבד, באופן שהיא נקראת  
4 "מחשבה טובה", אין לה אז, מצד עצמה, שום שייכות למעשה

5 (למשל: כשאחד מבין  
6 בשכלו שעליו לעשות דבר

7 מסוים, אלא שאין לו  
8 משיכה של אהבה לאותו  
9 דבר, הרי הוא אכן עושה  
10 את הדבר, אלא שחסרה בה  
11 החיות, כי המחשבה  
12 מנותקת מאד מלתת חיות  
13 באותו מעשה) – ולכן, על  
14 הקב"ה לצרף ולאחד את  
15 ה"מחשבה טובה" למעשה,

16 וזה פועל שה"מחשבה טובה", האהבה והיראה שבמחשבה, תעלה  
17 את התורה והמצוות (הבאות בסיבתה), לעולם ולמדרגה של  
18 ה"מחשבה טובה". וְהַנְחִיתָ רוּחַ – שהוא גורם להקב"ה בלימוד  
19 התורה ובקיום המצוות, הוּא, כְּמִשְׁלַ שְׂמַחַת הַמֶּלֶךְ מִבְּנֵי שָׂפָא  
20 אֵלָיו בְּצֵאתוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים בְּנִזְכָּר לְעִילָיו, – שכן, בהיותה  
21 לברושה בגוף ונפש הבהמית, נמצאת נשמתו של יהודי (שהוא בנו  
22 של הקב"ה, של המלך) בכלא, ועל ידי תורה ומצוות היא יוצאת  
23 מהכלא ומתחברת להקב"ה, דבר הגורם נחת רוח רבה להקב"ה,  
24 כמו, למשל, בשעה שכן המלך משתחרר מכלאו ושם אל אביו  
25 המלך. או להיות לו יְדִירָה בְּתַחֲתוֹנִים בְּנִזְכָּר לְעִילָיו. – הנחת-רוח  
26 באה מכך, שעל ידי לימודו תורה וקיומו מצוות, מתבצעת כוונתו  
27 ותשוקתו של הקב"ה, כביכול, שתהיה לו דירה בתחתונים, ב"עולם  
28 הזה", בו האלקות מכוסה ועלומה, הנה דוקא בו תתגלה האלקות  
29 על ידי העבודה של תורה ומצוות – וכשאדם מבצע כוונה זו – הוא  
30 גורם נחת רוח למעלה. הרי למדנו, שהאהבה בבחינת "כברא  
31 דאשתדל" (רגש אהבה להקב"ה כאהבת הבן לאביו), יכולה לבוא  
32 לידי גילוי על ידי התרגלותו (ב"לשון" וב"קול" שלו) לעורר את  
33 כוונת הלב והמוח, ולגלות את האהבה לאבינו הקב"ה. רבנו הזקן  
34 מסביר עתה, שגם האהבה של "נפשי אויתך", שעליה דובר בתחלת  
35 הפרק, שהיא רגש של אהבה כמו אהבת הנפש לחיים, יכולה  
36 להתעורר על ידי ההרגל של "דיבור" אודותה, באופן שהלב ירגיש  
37 שהקב"ה הוא חיינו האמיתי, חיי החיים. ובלשון ה"תניא": וְהִנֵּה, גַּם  
38 – ביחס לְבַחֲיָנָה – האהבה האמורה, של "נִפְשִׁי אוֹיְתֶךָ" הַנִּזְכָּר  
39 לְעִילָיו – קְרוֹב הַדָּבָר מֵאֵד לְהוֹצִיאָהּ מִתְּהוֹמָהּ אֶל הַגִּלּוּי, עַל יְדֵי  
40 הַהֲרָגַל הַמִּיד בְּפִי וּלְבֹ שׁוֹיִן. – שגם הלב ירגיש ויחוש במה

## ליקוטי אמרים

כנ"ל. והנחת רוח הוא כמשל שמחת המלך מבנו  
שבא אליו בצאתו מבית האסורים כנ"ל או להיות לו  
דירה בתחתונים כנ"ל והנה גם לבחי' נפשי אויתך  
הנ"ל קרוב הדבר מאד להוציאה מההעלם אל הגילוי  
ע"י ההרגל תמיד בפיו ולבו שוין. אך אם אינו יכול  
להוציאה אל הגילוי כלכו אעפ"כ יכול לעסוק בתורה  
ומצוות לשמן ע"י ציור ענין אהבה זו במחשבה שבמוחו  
ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה כו':

41 שהוא מוציא בפיו, שהקב"ה הוא חיינו האמיתיים<sup>12</sup>. אֵךְ אִם אֵינוּ  
42 יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ – את האהבה, אֶל הַגִּלּוּי בְּלִבּוֹ, אֵךְ עַל פִּי בֶן  
43 – מצד האהבה הוא יָכוֹל לְעֵסֵק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת לְשִׁמּוֹן, עַל יְדֵי  
44 צִיּוֹר עֲנִיָן אֲהָבָה זֹו בְּמַחְשָׁבָה שְׂבִימָחוֹ, – כשבמחשבתו ישנו  
45 ציור מענין האהבה –  
46 ו"מַחְשָׁבָה טוֹבָה הַקָּדוֹשׁ"  
47 בְּרוּחֵי הוּא מְצַרְפָּה כו': –  
48 למעשה, ועל ידי כך יכולות  
49 תורתו ומצוותיו לעלות  
50 למעלה בספירות העליונות,  
51 כמו שהן עולות כשהוא  
52 מקיים תורה ומצוות מתוך  
53 אהבה גלויה בלב. בהתאם  
54 למה שלמדנו בפרקים  
55 הקודמים, הרי שהאהבה

56 והיראה המביאות לקיום התורה והמצוות, מעלות את התורה  
57 והמצוות לספירות של העולמות העליונים. אלא שבכך קיים  
58 הבדל: אם היראה והאהבה הן "טבעיות", ולא נוצרות מהתבוננות  
59 בגדולת ה', אלא מפני שבנשמה ישנן בטבע אהבה ויראה – הרי  
60 כשם שמקומה של מדרגת יראה ואהבה "טבעיות", הוא ב"עולם  
61 היצירה" שהוא עולם המדות – כך מעלות היראה והאהבה את  
62 התורה והמצוות לספירות שב"עולם היצירה"; ואם היראה  
63 והאהבה הן "שכליות", שנוצרות מהשכל וההבנה בגדולת ה',  
64 באופן שיש להן שייכות ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה  
65 (שכן, ב"עולם הבריאה" מאירה ספירת הבינה) – עולות אז התורה  
66 והמצוות לספירות "עולם הבריאה". להלן יסביר רבנו הזקן,  
67 שהאהבה של "נפשי אויתך" והאהבה של "כברא דאשתדל" (כבן  
68 המשתדל), למרות ששתיהן הן "טבעיות" בנשמתו של יהודי (כפי  
69 שלמדנו שהן באות בירושה מן האבות), ולכאורה היה צריך להיות  
70 שהתורה והמצוות שמקיים מתוך האהבה והיראה (הכלולה  
71 באהבה) – תעלנה ב"עולם היצירה" בלבד, כפי שהדבר באהבה  
72 ויראה "טבעיות". הרי אימתי הדבר כך? – דוקא כשהן נשארות  
73 בתעלומת הלב, והאדם מגלה אותן רק במוחו. ואילו, בשעה  
74 שיהודי מגלה אותן בהרגשת הלב – הן מעלות אז את התורה  
75 והמצוות ב"עולם הבריאה". מדוע הדבר כך? – כי, למרות שאהבות  
76 אלו הן כמו טבעיות, הן באות אבל, לידי התגלות, דוקא על ידי  
77 התבוננות עמוקה במה שהקב"ה הוא "מקור החיים" שלנו והוא  
78 "האב האמיתי" שלנו. ועקב התבוננות זו, הן נחשבות כמו אהבה  
79 ויראה הבאות מהתבוננות, והן מעלות את התורה והמצוות  
80 ב"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה. ובלשון ה"תניא":

11. בסוף פרק מ"א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באהבה דכברא דאשתדל) בזה צריך להיות נעשה כטבע שהוא אבינו – ענין שבהרגש  
ושכל, ולא שייך לגופניות; ולכן מובן יותר שהתעוררות הכוונה (על ידי הקול) תועיל בזה. (באהבה דנפשי אויתך) צריך להיות נעשה כטבע שזהו  
חיינו – ולכאורה אם אין גופו מרגיש זה (כהרגשתו חיי נפשו – לאחר שיה' מעונה כו') מה תועיל בזה כוונת הלב הרוחני?"

## יום רביעי ה' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 126, והנה ב' בחי' אהבות... עד עמ' סד, אהבת עולם.

## ליקוטי אמרים

1 והנה, ב' בחינות אהבות אלו, - אהבת "נפשי איתך" - מה  
2 שיהודי אהוב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא חייו האמיתיים,  
3 ואהבת "כברא דאשתדל" - מה שיהודי אהוב את הקב"ה מתוך רגש  
4 שהקב"ה הוא אביו האמיתי, אף ששן ירשה לנו מאבותינו וכמו  
5 טבע בנפשותינו, וכן  
6 תיראה תכלולה בהן, -  
7 היא גם כן ירשה לנו  
8 מאבותינו וכמו טבע בנו,  
9 שהיא לירא מלפני חס  
10 ושלום מקור חיינו  
11 ואבינו האמיתי ברוך הוא  
12 - מתוך הרגש שהקב"ה  
13 הוא מקור חיינו - קיים  
14 מורא, המונע את האדם  
15 מלעשות עבירות, כדי שלא  
16 יהיה נבדל מהקב"ה, מקור  
17 חיינו. ומתוך הרגש שהקב"ה  
18 הוא אבינו האמיתי - קיים  
19 המורא, שלא לעשות  
20 עבירה, כדי שלא יכרת  
21 מהקב"ה שהוא אבינו  
22 האמיתי - הרי למרות ששתי  
23 האהבות והיראה האמורות,  
24 הן כמו "טבע" אצלנו - אף  
25 עליהן אינן נקראות  
26 בשם "דחילו ורחימו"  
27 מבעיני, - יראה ואהבה  
28 טבעיות, אלא בששן במחו ומחשבתו לבד ותעלומות לבו, -  
29 בטרם באו לידי גילוי, ואז - רק אז כשהן בהעלם הלב, מקומן ב'  
30 ספירות היצירה, - שם המקום והמדריגה, אליהן שייכות המדות  
31 הטבעיות, ולשם - לעשר ספירות "עולם היצירה", הן מעלות  
32 עמקן התורה והמצות הפאות מחמתן ובספתן. - כלומר: כאשר  
33 האהבות האמורות מהוות סיבה לקיום התורה והמצות, שמכיוון  
34 שקיים במחו "ציור" של אהבה - הביא הדבר לכך שיקיים את  
35 התורה והמצות, אז גם התורה והמצות הבאות כתוצאה מכך  
36 עולות ל"עולם היצירה", ששם נמצאות האהבות עצמן, כאמור,  
37 אבל בששן - שתי האהבות, בהתגלותן לבו - שהתבוננות  
38 מעוררת בו את האהבה בהתגלות ובהרגשת הלב, נקרא - אז,  
39 "רעותא דלבא" בזה, - לא אהבה טבעית, כי אם "רצון הלב" -  
40 דרגה נעלה של אהבה ורצון הלב, ומקומן ב' ספירות דבריאה,  
41 ששם מקום המדות השכליות, ולשם הן מעלות עמקן התורה  
42 והמצות הפאות מחמתן, - שקיים אותן מתוך אהבה זו. טעמו  
43 של דבר, מדוע אכן הדבר כך, למרות שכאמור, הן בעצם כמו  
44 "טבע" שנשמתם של בני ישראל? - מפני שציאתן מההעלם  
45 והתהדר הלב אל בחינת גילוי היא על ידי הדעת והתקיעת

46 המחשבה בחזק והתבוננות עצומה מעמקא דלבא יתיר ותדיר  
47 - מתוך עומק הלב במדה מרובה ותדירה באינסוף ברוך הוא איך  
48 הוא - הקב"ה, חיינו ממש ואבינו האמיתי ברוך הוא. - ומכיוון  
49 שזה בא על ידי התבוננות עמוקה וחזקה כזו - ומודעת זאת -  
50 וידוע הרי, מה שפכתוב  
51 בתקונים<sup>13</sup>: כי בעולם  
52 הקריאה מקנא תמן  
53 אימא עלאה, - שוררת  
54 ומאירה בו בחינת "אימא  
55 עילאה" שהוא ספירת  
56 ה"בינה" של "עולם  
57 האצילות", שהיא -  
58 בעבודת ה', התבוננות  
59 באוראין סוף תיבתחיים  
60 ברוך הוא, וכמאמר  
61 אליהו: - ב"פתח אליהו"  
62 שב"תיקוני זוהר"<sup>14</sup>: "בינה -  
63 לבא ובה חלב מבין". -  
64 "בינה" היא לב, ובה הלב  
65 מבין. כלומר: ההתבוננות  
66 והשגת המוח מאירות בלב,  
67 הרי שההשגה וההתבוננות  
68 באור אין סוף הן ענין שיש  
69 לו שייכות ל"עולם  
70 הבריאה", בו מאירה ספירת  
71 הבינה של "עולם האצילות"  
72 - ולכן מקומן של אהבות  
73 אלו - המתגלות על ידי התבוננות כזו - הוא ב"עולם הבריאה",  
74 ולשם הן מעלות את התורה והמצות. להלן מסביר רבנו חזקן, שלא  
75 זו בלבד שבאהבות "נפשי איתך" ו"כברא דאשתדל" (כבן  
76 המשתדל) ישנה מעלת האהבה הבאה מתוך התבוננות, אלא יש  
77 בהן גם מעלת האהבה הבאה מלמעלה, הנקראת "אהבה רבה",  
78 היות שגם הן הן כמו דבר שניתן מלמעלה, מכיוון שהן באות,  
79 כאמור, אלינו בירושה מן האבות. - לכאורה, יכול הרי יהודי,  
80 להסתפק בשני סוגי האהבות האמורות, המכילות את שתי המעלות  
81 (גם זו שבאה על ידי התבוננות, וגם זו, "אהבה רבה", שבאה  
82 מלמעלה) - בכל זאת, על יהודי להשתדל להגיע לאהבה הנוצרת  
83 כולה מהתבוננות בגדלות ה', וזאת בגלל הטעמים שיפורטו להלן.  
84 ולא עוד, - לא זו בלבד שלשתי האהבות, "נפשי איתך" ו"כברא  
85 דאשתדל", ישנה המעלה האמורה של אהבה הבאה מהתבוננות,  
86 אלא - יתירה מזו, ששם בחינות אהבות אלו הנזכרים לעיל -  
87 הן כלולות מן בחינת "אהבה רבה", וגדולה ומעלה מ"דחילו  
88 ורחימו שכליים", - מיראה ואהבה שכליות הבאות משכל  
89 והתבוננות בגדלות ה', אשר האהבה - הבאה מהתבוננות, נקראת  
90 לעיל בשם "אהבת עולם". - כלומר - לשתי האהבות האמורות

1 ישנה המעלה של "אהבה רבה", שהיא למעלה מעלה מ"אהבת  
2 עולם" – ובהתאם לפירושו של הרבי שליט"א, מתבטאת המעלה  
3 בכך, שמקומה של אהבה (רבה) זו, היא ב"עולם האצילות"  
4 שלמעלה מעלה מ"עולם הבריאה", ששם מקומה של "אהבת  
5 עולם"; זוהי ההוספה ב"ולא עוד" לגבי מה שלמדנו קודם, שאהבה  
6 זו כוללת בתוכה גם מ"אהבה רבה" וגם מ"אהבת עולם" – שלא זו

7 בלבד, שמקומה של אהבה זו, היא "בעולם הבריאה", מחמת שהיא  
8 מתגלה על ידי התבוננות, כי אם יש בה ענין נעלה בהרבה,  
9 שמחמתו, מקומה היא ב"עולם האצילות". – ובכל זאת, יסביר רבנו  
10 הזקן, על האדם להשתדל, להגיע לאהבה הנוצרת מהתבוננות,  
11 מפני שאהבה כזו מצטיינת בתשוקה ובשלהבת לאלקות. ובלשון  
12 ה"תניא":

### יום חמישי ו' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, רק שאעפ"כ צריך... עד עמ' סד, וכנודע.

44 האש שבה – אין זה אומר שהיא מדריגה נעלה יותר באהבה – שהרי,  
45 להיפך, האהבה הבאה מלמעלה נעלה יותר ונקראת "אהבה רבה" –  
46 אלא, עצם ענין להב השלהבת שבאהבה זו, והשתכחות הנפש שהיא  
47 יוצרת עד לידי כלות הנפש – זהו יתרונה של אהבה זו. – זהו טעם

48 אחד, מדוע אין לו לאדם  
49 להסתפק בשתי האהבות

50 האמורות, שהן בעצם  
51 בירושה מן האבות – אלא  
52 עליו לטרוח להגיע לאהבה  
53 הנוצרת כולה מהתבוננות  
54 בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו  
55 הזקן, טעם נוסף, שאין זה רק  
56 מצד האהבה עצמה, רק מצד  
57 ההתבוננות המביאה אהבה  
58 זו, כי התבוננות זו היא  
59 "תכלית" כשלעצמה, שכן  
60 בכך מתבצעת כוונת הקב"ה  
61 בבריאת העולמות, שכן  
62 שהנבראים ישיגו ויכירו  
63 בגדלותו של הקב"ה. ובלשון

64 ה"תניא": וגם כי זה כל האדם ותכליתו, – כל תכלית בריאתו של  
65 אדם, היא הרי, למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדלותו, איש  
66 איש כפי אשר יוכל שאת, – להבין את גדלות ה', כמו שכתוב  
67 בפרעא מהימנא פרשת בא: "בנין דישתמדעון ליה וכו'",  
68 ובנודע: – תכלית בריאתו של האדם היא, כדי שיכירו וידעו גדלות  
69 ה', וכפי שהדבר ידוע; הרי שבמהתבוננות עצמה יש משום מעלה  
70 ותכלית, והתבוננות בגדלות ה' ישנה במדה מרובה יותר באהבה  
71 הבאה כולה מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התעוררות שתי  
72 האהבות האמורות; שכן, להתעוררות שתי האהבות האמורות  
73 נדרשת רק ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים  
74 האמיתיים – או (באהבה של "כברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו

13 רק שאף על פי כן צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם  
14 לבחינת "אהבת עולם" הנזכרת לעיל, הנפא מהתבוננה ודעת  
15 בגדלות ה', – אהבה זו נוצרת כולה מהתבוננותו של יהודי בגדלות  
16 ה', ולא כמו בשתי האהבות האמורות הבאות בעצם בירושה מן

17 האבות, ורק התגלותו היא  
18 על ידי התבוננות, וזאת –

19 כפי להגדיל מדורת אש  
20 האהבה ברשפי אש  
21 ושלחבת עזה ולחב  
22 העולה השמימה, עד  
23 שמים רבים – העומדים  
24 כנגד אהבה זו, לא יוכלו  
25 לבבות וכו' – את האהבה,  
26 ונהרות לא ישמפוה  
27 וכו'".<sup>15</sup> – וכשהאהבה  
28 נוצרת כולה מהתבוננות  
29 בגדלות ה' – יש בה יותר  
30 להב שלהבת ורשפי אש  
31 מאשר לאהבה הבאה בעצם  
32 בירושה, למרות שגם

33 התגלותה באה על ידי התבוננות; כי יש יתרון ומעלה לבחינת  
34 אהבה ברשפי אש ושלחבת עזה וכו', הנפא מהתבוננה ודעת  
35 בגדלות אינסוף ברוך הוא, – כלומר: בהפלאת גדלות ה', על  
36 שתי בחינות אהבה הנזכרות לעיל כאשר אינן ברשפי אש  
37 ושלחבת כו', – אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות) של קרבת  
38 הקב"ה לישראל, בדיוותו "מקור חיים" ו"אבינו האמיתי"<sup>16</sup>, ומעלה זו  
39 של אהבה ברשפי אש, היא: פיתרון ומעלה חוהב על הכסף וכו',  
40 כמו שיתבאר לקמן<sup>17</sup>. – מעלת החוהב כנגד הכסף אינה מתבטאת רק  
41 בכך שחוב שווה יותר מכסף, אלא המעלה היא בעצם תכונתו של  
42 החוב, שיש בו התנוצצות ה"שובה" את נפש האדם – כך גם האהבה  
43 הנוצרת מהתבוננות, שמעלתה מתבטאת בלהב השלהבת וברשפי

15. שיר השירים ח, ז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א", ב" ו-1, 2 – נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן כאשר אינן כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאינן כרשפי אש, אבל אם מביאן לגילוי ע"י התבוננות בגדולת אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, בכלל: א' בהפלאה – ומביאה – גילוי או הולדה – דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדני"ע מוסיף בכ"מ, שכן ג"כ מהתבוננות – בריחוק. ב' בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (איזו מהנ"ל): 1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) – מביאה לגילוי. 2) הולדת אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי – תוצאות' ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעוין בהנסמן בהערה לקונ' עה"ח פ"ב". 17. בפרק נ.

- 1 האמיתי, ואילו, באהבה הנוצרת כולה מהתבוננות – נדרשת  
2 התבוננות גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה'. עד שבכך  
3 מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בגין דישתמודעון ליה" – שנבראים
- 4 תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף, מדוע שלא  
5 להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא לטרוח להגיע  
6 לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

## יום שישי ז' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, פרק מה עוד... עד עמ' 128, טומאתם.

- 7 **פָּרָק מַה** בפרקים הקודמים הסביר רבינו הזקן, כיצד אפשר לו ליהודי לקיים  
8 תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש מדות הלב – יראת ה' ואהבת ה'; וכשישנה  
9 ליהודי אהבה להקב"ה יש ברצונו להתדבק בהקב"ה וזה מביא אותו ללמוד  
10 תורה ולקיים מצוות, מפני שעל ידי כך הוא אכן מתדבק בהקב"ה – נעשה אז  
11 קיום התורה והמצוות באופן של  
12 "לשמה"; הדבר נעשה מתוך
- 13 הרגש נשמתני-פנימי, הנותן חיות  
14 בלימודו תורה ובקיומו מצוות.  
15 או, כפי שלמדנו בפרק הקודם,  
16 אפשר שתהיה אהבה להקב"ה  
17 באופן כזה, שכתוצאה ממנה,  
18 הוא לומד תורה ומקיים מצוות,  
19 כדי לגרום נחת רוח להקב"ה;  
20 כמו בן המשתדל לעשות ככל  
21 אשר ביכלתו לגרום לאביו נחת  
22 רוח. אהבת ה' ויראת ה' הן שתי  
23 המדות חסד וגבורה<sup>1</sup>, מדת

## ליקוטי אמרים

## פרק מה עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק

בתורה ומצוות לשמן ע"י מדתו

של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמי' לעורר במחשבתו

תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה

נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא

כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב

ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך

בתכלית ההרחק כי העו"ה הוא תכלית הקליפו' הגסות

כו' ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו

מיום היותו אשר לא טובים המה ומלך אסור ברהמים

- 44 העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית הבאה בהתלבשות ובאופן  
45 מותאם לנבראים, וסובב כל עלמין, – מקיף את כל העולמות  
46 ומחיה אותם בחיות שלמעלה מן הנבראים, ופועלת בהם בהיותה  
47 למעלה מהם, וכלא קמיה בלא חשיב, – הכל לגביו, לא נחשב  
48 למאומה. לעומת אין סוף  
49 ברוך הוא, נחשב הכל  
50 לכלום – הרי במדרגה  
51 נעלה זו של אין סוף ברוך  
52 הוא, שהוא חיי החיים  
53 ומחיה את כל העולמות  
54 והנבראים, ולגביו כל  
55 העולמות והנבראים  
56 נחשבים לכלום – שם הוא  
57 מקור הניצוץ האלקי של  
58 נשמת יהודי, ומשם ירד  
59 הניצוץ, ונתלבש ב"משכא  
60 דחויא", – בגוף, הנקרא<sup>2</sup>

ברוך הוא, נחשב הכל

לכלום – הרי במדרגה

נעלה זו של אין סוף ברוך

הוא, שהוא חיי החיים

ומחיה את כל העולמות

והנבראים, ולגביו כל

העולמות והנבראים

נחשבים לכלום – שם הוא

מקור הניצוץ האלקי של

נשמת יהודי, ומשם ירד

הניצוץ, ונתלבש ב"משכא

דחויא", – בגוף, הנקרא<sup>2</sup>

"משכא דחויא" – עור הנחש, שכן, הגוף נקרא "משכא" עור, לבוש

לנפש, כמו שכתוב: "עור ובשר תלבישני"; ו("משכא") דחויא היינו,

שזהו לבוש המורכב מ"חויא", מנחש, שכן, הגוף, בהעדר זיכוכו על

ידי עבודה, הוא משוקץ ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א<sup>3</sup> –

ובגוף כזה התלבש הניצוץ האלקי, הרחוק מאור פני המלך

בתכלית ההרחק, כי העולם הזה הוא תכלית הקליפות הנפשות

– העולם הזה הוא הרבה יותר גס מאשר כל הקליפות הגסות של

העולמות הרחניים, כו', – אולי. הכוונה למש"כ בפל"ר – הערת

כ"ק אדמו"ר שליט"א – שבמלה "כו" מתכוון רבנו הזקן למדובר בפרק

ל"ו ב"תניא", שם נאמר שהעולם הזה הוא "תחתון במדרגה שאין

תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך וחושך כפול ומכופל עד

שהוא מלא קליפות וסטרא אחרא שדן נגד ה' ממש כו". ומכיוון

שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של העולם הזה, הרי שהוא בתכלית

הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף

כזה. הירידה עצמה יש בה משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה

שעל הניצוץ האלקי של הנשמה, זאת גם בשעה שאותו אדם לא

חטא במעשה ובדיבור, ואפילו לא במחשבה. ובפרט, – יתמלא

ברגש של רחמנות גדולה על נשמתו, כשיזכור על כל מעשיו

ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו, אשר לא טובים המה, ו"מלך

– העולם, אסור ברהמים"<sup>4</sup> – "ברהמי מחא"<sup>5</sup>, – ברצף

–

1. "אהבה – הפנימיות, חסד – החיצוניות. וכן ביראה וגבורה – כמבואר באגה"ק טו. קכג, א – "הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2. כנ"ל

פל"א – מהזהר. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו – דנק' משכא

– ע"ש שהגוף לבוש להנשמה – איוב י' יא – ודחויא – מפני שהוא בשיקוץ ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא", למעליותא כבע"ח

וכו' שהרי מדבר לצד ההפכית. 4. שיר השירים ז', ו. 5. "תקו"ז בהוספות ת"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

–

–

–

–

1 המחשבות שבמות, והם המחשבות וההרהורים הלא טובים העוברים  
2 במוח, הרי בהם "קשור" כביכול מלכו של עולם, הקב"ה. **כִּי יַעֲקֹב**  
3 **הָבֵל נָחֲלָתוֹ**<sup>6</sup> – נשמות ישראל הן ה"חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל"  
4 מלשון "חבלים", כמו החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו השני –  
5 למטה, וכשמושכים בקצהו  
6 התחתון של החבל – נמשך  
7 ממילא גם הקצה העליון –  
8 כך גם, כביכול, ביחס  
9 לנשמות של יהודי, הנקראת  
10 "חבל", כי הראש והחלק  
11 העליון ביותר של הנשמה  
12 (כמו הקצה העליון של החבל) קשור במקור, באין סוף ברוך הוא,  
13 והחלק התחתון של "חבל" הנשמה, לבוש בגוף – הרי כשמושכים את  
14 הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים, דיבורים ומחשבות רעים – יש  
15 לכך השפעה גם על ראש "חבל" הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה  
16 למעלה, **וְכַמְשָׁל הַמּוֹשֵׁךְ בְּהָבֵל** – שכשמושכים בקצה התחתון,  
17 נמשך, כאמור, גם החלק העליון – כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של  
18 יהודי, **וְכוּ',** – "אולי כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" –  
19 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א... **וְהוּא סוּר גְּלוּת הַשְּׂכִינָה.** – שעל ידי  
20 מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את נשמתו  
21 בגלות הקליפות – משפיע הדבר שגם השכינה (מקור הנשמה) היא

## ליקוטי אמרים

ברהיטי מוחא כי יעקב חבל נחלתו. וכמשל המושך  
בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה. וע"ז נאמר וישוב  
אל ה' וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן  
אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם.

כביכול בגלות. – הרי, כשאדם ייזכר על כך ויהרהר בזה, זה יעורר בו  
רגש גדול ביותר של רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך  
רגש זה של רחמנות, ילמד תורה ויקיים מצוות, כדי להעלות על ידן  
את נשמתו ולאחדה באין סוף ברוך הוא. **וְעַל זֶה** – מה שלמדנו, שגם  
מקור הנשמה נמצא בגלות,  
ואשר לכן רחמנות גדולה  
עליו, **נֶאֱמַר: "וְיָשׁוּב אֶל ה' "**  
**וְיִרְחַמְהוּ,** – שמשמעותו  
וירחם על ה' – **לְעוֹרֵר**  
**רַחֲמִים רַבִּים עַל שֵׁם ה' "**  
**הַשּׁוֹכֵן אִתָּנוּ, בְּדִכְתִּיב: "**  
כמו שכתוב: **"הַשּׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאָתָם."** – שאפילו כשבני  
ישראל נמצאים חס ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי'  
השוכן אתם, ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש  
הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" – שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על  
ידי "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות  
ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" – בני ישראל הם חלק משם הוי'. להלן  
יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפילה ובבכי, רחמים רבים  
לכל ישראל, שכשבני ישראל יהיו בגלות בגלל מעשיהם, דיבוריהם  
ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי לימוד תורה וקיום מצוות,  
ויתאחדו עם אין סוף ברוך הוא:

## יום שבת קודש ח' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 128, וזש"ה וישק יעקב... עד עמ' 128, במ"א.

"עולם האצילות" נקראת "אב הרחמן", האב שהוא רחמן, ומדת  
הרחמים של י"ג מדות הרחמים נקראת "אב הרחמים" – האב ומקור  
הרחמים<sup>10</sup> (שלכן בזמן של עת רצון מיוחד, אומרים "אב הרחמים",  
ולא "אב הרחמן"). – זהו פירוש הפסוק: "וישא יעקב וגו'" – יעקב  
מעלה את מדתו, הרחמים  
של "עולם האצילות",  
לרחמים של י"ג מדות  
הרחמים, **"וַיִּבְךְ"** – יעקב  
בכה, כדי **לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ**  
**מִשֵּׁם** – מהרחמים העליונים  
הבלתי מוגבלים, **רַחֲמִים**  
**רַבִּים עַל כָּל תַּנְשְׁמוֹת וְעַל**  
**מְקוֹר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל,**  
**לְהַעֲלִינָהּ מִגְּלוּתָהּ,**  
**וּלְיַחֲדָן בִּיחוד הַעֲלִיּוֹן**  
**אוֹרֵי־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,**  
**בְּכַחֲשִׁית נְשִׁיקוֹ, שְׁהִיא** –  
בחינת "נשיקין", **אֲתִדְבְּקוֹת רוּחָא בְּרוּחָא,** – דבקות רוח ברוח,  
**כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב<sup>12</sup>: "וַיִּשְׁקֵנִי מְנִשְׁקוֹת פִּיָּהּ,"** – כנסת ישראל מבקשת  
מהקב"ה, שה"יחוד" של בני ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של

## ליקוטי אמרים

וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך. כי רחל היא  
כנסת ישראל מקור כל הנשמות. ויעקב במדתו  
העליונה שהיא מדת הרחמים שבאצילות הוא המעורר  
רחמים רבים עליה. וישא את קולו למעלה למקור  
הרחמים העליונים הנק' אב הרחמים ומקורם. ויבך  
לעורר ולהמשיך משם רחמים רבים על כל הנשמות  
ועל מקור כנסת ישראל להעלות מגלותו ולייחדן  
ביחוד העליון אור א"ס ב"ה בבחי' נשיקין שהיא  
אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו

43 **וְהוּא שֶׁאֵמַר תְּכַתּוּב:** **"וַיִּשְׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל, וַיֵּשֶׂא אֶת קוֹלוֹ וַיִּבְךְ,"**  
44 **כִּי רַחֵל הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל הַנְּשָׁמוֹת,** – "מלכות  
45 דאצילות", מקור כל הנשמות, נקראת בשם "רחל", **וַיַּעֲקֹב בְּמִדָּתוֹ**  
46 **הָעֲלִיּוֹנָה, שְׁהִיא מִדַּת הַרַחֲמִים שֶׁבְּאֲצִילוֹת, הוּא הַמְעוֹרֵר**  
47 **רַחֲמִים רַבִּים עָלֶיהָ,** –  
48 יעקב, שהוא מדת הרחמים  
49 ד"אצילות", מעורר רחמים  
50 רבים על רחל – מקור  
51 נשמות ישראל. **"וַיֵּשֶׂא אֶת**  
52 **קוֹלוֹ" – לְמַעַלָּה לְמְקוֹר**  
53 **הַרַחֲמִים הָעֲלִיּוֹנִים,** –  
54 הרחמים של י"ג מדות  
55 הרחמים, שהם למעלה  
56 בהרבה ממדת הרחמים  
57 ד"אצילות", שכן, מדת  
58 הרחמים ד"אצילות", היא  
59 מדת רחמים של "עולם",  
60 והרי היא מוגבלת, ואילו, י"ג מדות הרחמים הן למעלה מ"עולם"  
61 ואינן מוגבלות: והם מקור הרחמים, גם של הרחמים של "עולם"  
62 האצילות, **הַנִּקְרָא "אֲב הַרַחֲמִים" וּמְקוֹרָם,** – מדת הרחמים של

6. דברים לב, ט. 7. ישעי' נה, ז. 8. ויקרא טז, טז. 9. בראשית כט, יא. 10. "לקו"ת דברים סב, ד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת  
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה – מעתיק 'להעלות מירידתן'". 12. שיר השירים א, ב.

שְׁכָתוֹכִי<sup>15</sup>: "וַיְמִינוּ תַּחֲבֻכְנִי", — "יד ימינו" של הקב"ה, שהיא  
 בחינת ימין וחסד שלמעלה, מחבבת אותי, וְעַסְק תְּתוֹרָה בְּרַבּוֹר  
 וּמַחֲשַׁבֶּת הָעֵינָן — בשכל שבתורה, הֵן בְּחִינַת נְשִׁיקָין מְמַשׁ. —  
 שכן, כאן היחוד הוא בשני האופנים: האופן שבו דיבורו של האדם  
 מתאחד בדיבור שלמעלה,  
 שזהו תורה (שה"יחוד" בא  
 על ידי הדיבור בדברי  
 תורה); והיחוד של "רוחא  
 ברוחא" (רוח ברוח) —  
 מחשבתו ושכלו של האדם  
 מתאחדים במחשבה ובשכל  
 שלמעלה, על ידי הבנת  
 שכל התורה, שהיא חכמתו  
 ושכלו של הקב"ה, וזהו:  
 בחינת "נשיקין" ממש<sup>16</sup>.  
 וְהִנֵּה, עַל יְדֵי זֶה — שיהודי  
 יעורר רחמים על נשמתו, והתעוררות רחמים זו תביא אותו ללימוד  
 תורה ולקיום מצוות — הרי על ידי התעוררות רחמים זו — יָכוֹל לָבֵא  
 לְבְחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה" בְּהַתְגַּלּוּת לָבוֹ, — שירגיש בלבו את  
 האהבה הגדולה להקב"ה, בְּרַבְּתִיב<sup>17</sup> — כמו שכתוב: "לִיעֲקֹב אֲשֹׁר  
 פָּדָה אֶת אַבְרָהָם", — משמעות פסוק זה ברוחניות נפשו של יהודי,  
 היא: בשעה שמדתו של אברהם, מדת האהבה, בהעלם, וצריכים  
 "לפדותה" ולגלותה — הרי יעקב, שהוא מדת הרחמים, הוא הפועל  
 פדיה והתגלות זו, שעל ידי התעוררות רחמים — מגלים את האהבה  
 — מדתו של אברהם, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:

1 "נשיקין". ב"נשיקות פיהו" (מפה לפה) ישנה לא רק הדביקות  
 2 החיצונית שמפה לפה, אלא גם דביקות של "רוחא" (רוח), של הבל  
 3 הפה של אחד בהבל הפה של זולתו. — כך הדבר גם ביחוד של  
 4 "נשיקין" בין נשמה להקב"ה, על ידי תורה ומצוות — דִּתְהִינּוּ,  
 5 הַתְקַשְּׁרוֹת דְּבוֹר הָאָדָם  
 6 בְּ"דְבָר ה' — זו הִלְכָה", —  
 7 שזהו דיבורו של הקב"ה,  
 8 וזהו כמו הדביקות של  
 9 "נשיקין מפה לפה" וְכֵן —  
 10 אותו דבר גם בהתאחדות  
 11 מַחֲשַׁבָה — של האדם,  
 12 בְּמַחֲשַׁבָה, — של הקב"ה,  
 13 על ידי ההרהור בתורה, וכן  
 14 גם וּמַעֲשֵׂה — של האדם  
 15 בְּמַעֲשֵׂה, — של הקב"ה,  
 16 שְׁהוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, —  
 17 על ידי עשיית מצוות, מתאחדים המעשה של יהודי בבחינת  
 18 המעשה שלמעלה. וּבְפֶרֶט מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה וְחֶסֶד, — שעל ידי  
 19 שיהודי נותן צדקה ועושה חסד, נעשית התאחדות מיוחדת בין  
 20 המעשה שלו לבין בחינת המעשה של הקב"ה. דִּחְסָד דְּרוּעָא  
 21 יְמִינָא, — שכן, מדת החסד היא כביכול למעלה "הזרוע הימנית",  
 22 והחסד של האדם — הוא "כלי" ל"דרועא ימינא" של הקב"ה<sup>13</sup>. וְהוּא  
 23 בְּחִינַת הַפּוֹק מִמֶּשֶׁלֶךְ<sup>14</sup>, — כמו שהדבר באדם, שאחד מביטויי  
 24 האהבה שלו, הוא "חיבוק", האוהב מחבק את הנאהב — כך כביכול  
 25 מחבק החסד שלמעלה, את היהודי שעושה צדקה וחסד, כְּמוֹ

## ליקוטי אמרים

דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה וכן  
 מחשבה במחשבה ומעשה במעשה שהוא מעשה  
 המצות. ובפרט מעשה הצדקה וחסד. דחסד דרועא  
 ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש וימינו תחבקני.  
 ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין  
 ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה  
 בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם  
 כמ"ש במ"א:

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל הגוף נכלל בימין — אגה"ק ס"ב — ב' למש"כ ובפרט". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והדיוק  
 ממש — יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". 15. שיר השירים ב. ו. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הדיוק ממש — יל"פ כי  
 בכללות גם ע"י המצות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". 17. ישע"י כט, כב.

## אגרות קודש

ב"ה, ה' אייר, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

אל התלמידים השלוחים שליט"א

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מער"ח אייר והמצורף אליו,

ותי"ח על הנח"ר שגורמים ע"י ההודעה ע"ד פעולות בנקודת הפצת המעינות בתוככי הפצת היהדות  
 בכלל, ומובן וגם פשוט שהנ"ל הוא בהוספה על הפעולה ששכר מצוה מצוה, כמבואר בדא"ח הענין בזה.

והרי נמצאים אנו בחודש זיו, בו נולדו זיוותני עולם, שענינים שלשת העמודים, תורה עבודה וגמילות  
 חסדים עליהם העולם (כפשוטו והעולם קטן זה האדם) עומד, ומגלגלין זכות ליומין זכאין.

בברכה לבשו"ט

## יום ראשון

תהלים:  
מפרק י  
עד פרק יז

יום ששי

ב אייר, יז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, ששי עם פירש"י.  
תהלים: י"ז.  
תניא: רק שאעפ"כ . . . וכנודע.

יום הולדת את אאזמו"ר – בשנת תקצ"ג.

צו זיבען יאהר האט עם אמאל דער צ"צ פארהערט. דער זיידע האט געמאכט אזוי גוט, אז זיין מלמד איז זייער נתפעל געווארען, האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און געזאגט דעם צ"צ: הא, וואס זאגט איהר, ער מאכט גוט. דער צ"צ האט איהם געענטפערט: וואס איז די התפעלות, אז תפארת שבתפארת מאכט גוט.

יום הולדת את אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] – בשנת תקצ"ג.  
בגיל שבע, אדמו"ר ה"צמח צדק" בחנו פעם. הסבא כל כך הצליח, שהמלמד שלו התפעל מאד, לא היה מסוגל להתאפק, ואמר ל"צמח צדק": הא, מה אתם אומרים? הוא מצליח! ענה לו ה"צמח צדק": מה יש להתפעל ש"תפארת שבתפארת" מצליחה?

## יום שני

תהלים:  
מפרק יח  
עד פרק כב

שבת

ג אייר, יח לעומר

ה'תש"ג

הפטרה: ויהי דבר גו' הדרש אתי.  
שיעורים. חומש: קדושים, שביעי עם פירש"י.  
תהלים: יח-כב.  
תניא: פרק מה. עוד יש . . . כמ"ש במ"א.

אין שותים מים קדם הבדלה.

כל המדות, אף גם המדות הלא טובות, או גם רעות על פי תארים ושמותיהם, אפשר להשתמש בהם לעבודת ה' על פי התורה, וכמו שהרב הצדיק רבי משולם זוסיא וצ"ל מהאניפאליא למד כמה דרכים בדרך העבודה מגנב: א) הצנע לכת ב) מעמיד עצמו בסכנה ג) דבר היותר קטן חשוב כדבר גדול ד) עמל בטרחא גדולה, ה) זריזות ו) בוסח ומקנה ז) אם לא הצליח בפעם הראשונה חוזר הרבה פעמים.

## יום שלישי

תהלים:  
מפרק כג  
עד פרק כה

יום ראשון

ד אייר, יט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, פרשה ראשונה עם פירש"י.  
תהלים: כג-כה.  
תניא: פרק מו. ויש . . . סה חבירו אליו.

מנהג ישראל שלא לגלח ושלא לספר שערות ראש תינוק עד מלאת לו שלש שנים. גזיות השערות – אפשרענעש [=תספרת] (של תינוק) – הוא דבר גדול במנהגי ישראל. ועקרו הוא בהתנוף דהשאת פאות הראש. ומיום הגזיזה והנחת פאות הראש נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת טלית קטן וברכות השחר ובכרפת המזון וקריאת שמע ששעל המטה.

## יום רביעי

תהלים:  
מפרק כט  
עד פרק לד

יום שני

ה אייר, כ לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שני עם פירש"י.  
תהלים: כט-לד.  
תניא: והנה זהו . . . סה המלך.

רבינו הזקן קבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעש"ט: עם קומט אראפ א נשמה אויף דער וועלט און לעבט אפ זיבעציג אכציג יאהר, צוליב טאן א אידען א טובה בגשמיות ובפרט אין רוחניות.

רבנו הִזְקֵן קָבֵל מֵר' מְרִדְכִי הַצַּדִּיק שֶׁשָּׁמַע מִהַבֶּעַל שֶׁם טוֹב:  
יִרְדֶּת נִשְׁמָה לְעוֹלָם וְחַיָּה שְׁבַע־שָׁמוֹנִים שָׁנָה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לַיהוּדֵי טוֹבָה בְּנִשְׁמִיּוֹת וּבַפֶּרֶט  
בְּרוּחָנִיּוֹת.

## יום שלישי ו אייר, כא לעומר ה'תש"ג

## יום חמישי

תהלים:  
מפרק לה  
עד פרק לח

שיעורים. חומש: אמור, שלישי עם פירש"י.  
תהלים: לה"לח.  
תניא: והנה ככל . . . 130 באריכות.

אמרז"ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ"ק אבותינו  
רבתינו הקדושים, אזא דבר תורה וואס מאכט איהם – דעם הערער – פאר א מהלך.  
ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות  
המלאכים, דעלי' זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, טאן א טובה א אידען בגשמיות  
בכלל וברוחניות בפרט.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנָם לְבָרְכָה: "אֵל יִפְטָר אָדָם מִחֻבְרוֹ אֲלָא מִתּוֹךְ דְּבַר הַלְכָה", וּפְרָשׁוּ הוּד כְּבוֹד  
קִדְשֵׁת אֲבוֹתֵינוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, דְּבַר תּוֹרָה כְּזֶה, שְׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ – אֶת הַמַּאֲזִין – ל'מַהֲלָךְ'. עֲנִין  
הַהֲלוֹךְ הוּא לַעֲלוֹת מִדְּרָגָא לְדְרָגָא בְּעִלּוּי אַחֵר עִלּוּי, מַעֲלַת הַנִּשְׁמוֹת עַל מַעֲלֹת הַמַּלְאָכִים, דְּעִלְיָה  
זוֹ הִיא בִּיטָר עַל יְדֵי עֲבוּדָה בְּפִעֵל טוֹב, לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לַיהוּדֵי בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּכָלֵל וּבְרוּחָנִיּוֹת בְּפֶרֶט.

## יום רביעי ז אייר, כב לעומר ה'תש"ג

## יום שישי

תהלים:  
מפרק לט  
עד פרק מג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.  
תהלים: לט"מג.  
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בְּעִסְפֵּת טָלִית גָּדוֹל אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֵאשׁוֹ עַד פִּי, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּהַלְכוֹת צִיצִית אֲשֶׁר בְּסִדּוֹר. אָבֵל נוֹהֵגִין  
לְכַסּוֹת בְּחֻלְקוֹ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַטָּלִית גָּדוֹל גַּם הָעֵינַיִם.  
נוֹהֲגִים לְלַמֵּד בִּימֵי הַסְּפִירָה מִסֵּכֶת סוּטָה – נוֹסֵף עַל שְׁעוּרִים הַקְּבוּעִים – דָּף לְיוֹם דָּף לְיוֹם.

## יום חמישי ח אייר, כג לעומר ה'תש"ג

## שבת קודש

תהלים:  
מפרק מד  
עד פרק מח

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.  
תהלים: מד"מח.  
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שליח איז דאך איין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם  
ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה  
יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז  
מען מקושר, איז דאמאלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד,  
שלאפט א חסיד.

שְׁלִיחַ הוּא מֵאַחַד עִם הַמְּשַׁלַּח – עַל דֶּרֶךְ הַמִּבְּאֵר בְּעִנִּין שֶׁהַמִּלָּאךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מִמֶּשׁ כִּשְׁהוּא  
שְׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן נִשְׁמוֹת, וּמִבְּאֵר שְׁבַנְשְׁמוֹת הוּא עוֹד בְּמַעְלָה יְתָרָה.  
וְהֵנָּה חֲסִידִים הֵם שְׁלוּחֵי הַרְבֵּי, שֶׁל אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן, וּכְשׁוֹפְעִים הָרִי מְקַשְּׂרִים; וְאִזּוּ מְקַשְּׂרִים בְּכָל:  
הוֹלֵךְ חֲסִיד, אוֹכֵל חֲסִיד, יֵשֵׁן חֲסִיד.

יום ראשון ב' אייר ה'תשס"ט

בכל יהודי יש טוב

סוף לגילוי, כי הטוב הפנימי אינו דבר נוסף על מהותו אלא מציאות האמיתית שלו. ולכן, גם מי שעובר עבירה שהעונש עליה הוא מיתת בית דין, מוכרח שיהיה עליו איזה לימוד זכות, שהרי רצונו האמיתי ומציאותו האמיתית הם הטוב שבו. אמנם, אם הסנהדרין "פתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב", הרי זו הוכחה שהטוב הפנימי שלו נתעלם כל כך עד שאפילו דייני סנהדרין הגדולה שהם "חכמים ונבונים מופלגים" למצוא דברים הנעלמים ולהבין דבר מתוך דבר (ספרי ורש"י דברים א, יג), אינם מצליחים למצוא עליו לימוד זכות. ולפיכך - "הרי זה פטור", כי מאחר שגם אצלו בוודאי נמצא טוב, כנ"ל, אלא שבית דין זה אינו יכול למצוא זאת, הרי בית דין זה לא יכול לחרוץ את דינו לחובה.

(מקומי שיחות חכ"ט, עמ' 13 ואילך)

יום שני ג' אייר ה'תשס"ט

התראה לתלמיד חכם

איסור"ב פ"א ה"ג, ובמהד"ת ע' 16).

ועל כך שגם תלמיד חכם צריך התראה נאמרו כמה ביאורים: הרדב"ז כתב: חכם יודע שהדבר אסור ומתחייב עליו מלקות או מיתה ובכל זאת יכול לומר: שכחתי. או, חשבתי שלא יעשה המעשה אשר נעשה וטעיתי. ולכן גם הוא צריך התראה. המגיד משנה (הל' איסורי ביאה שם) כתב: ההתראה מבררת האם המעשה היה בשלימות הכוונה והמחשבה, או ששגג במעשה שלא ידע שזו ערוה, שזה חלב או שהיום שבת. וה'קצות החושן' (סי' כח סק"ח) כתב, שמסתימת לשון הרמב"ם משמע שאף לתלמיד חכם לא די להודיע שזה חלב ושהיום שבת, אלא צריך להודיע לו גם את האיסור והעונש, שמא שכח, וזהו חידושה של התראה - להבחין בירור בין שוגג למזיד.

הלכות סנהדרין, פרק ט הלכה א: סַנְדְרֵי שִׁפְתָּחוּ בְּלֵן בְּדִינֵי נַפְשֹׁת תַּחֲלָה, וְאַמְרוּ בְּלֵן 'חַיֵּב' - תְּרִי זֶה פְּטוּר; עַד שִׁיִּתְּיוּ שָׁם מִקְצֵת מִזִּבְיָן שִׁיִּתְּפֹבּוּ בְּזִבְיָתוֹ, וְיִרְבּוּ הַמַּחֲבִיבִין; וְאַחֵר כִּף וְהָרַג. מִבְּאֵר הַרְבִּי:

בעצם, ניתן ללמד זכות על כל יהודי בכל מצב, כפסק הרמב"ם (הל' גירושין ספ"ב) שאפילו מי שצריך לכופו ליתן גט - הרי "הוא רוצה להיות מישאל ורוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות". ואפילו על עכן שהיה בתכלית הירידה, אמרו חז"ל (סנהדרין מד, א): "אף על פי שחטא - ישראל הוא". אלא שיש מי שהפנימיות ש"רוצה הוא לעשות את כל המצוות" באה אצלו לידי ביטוי בגלוי, יש מי שאצלו הטוב אינו בהתגלות כל כך, ויש כאלו שהטוב הפנימי הוא אצלם בהעלם. אבל גם ביהודי כזה מקצת מן הטוב הנעלם מוכרח שיבוא סוף

הלכות סנהדרין, פרק י"ב הלכה ב: אַחֵר תִּלְמִיד חֲכָמִים, וְאַחֵר עִם הָאֲרִיזִין - צָרִיךְ הַתְּרָאָה; שְׁלֹא נִתְּנָה הַתְּרָאָה אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמוֹזֵד, שֶׁמָּא שׁוֹגֵג הִיָּה. ויש לתמוה:

דברי הרמב"ם "שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד" הם דברי רבי יוסי בר יהודה בברייתא (סנהדרין ח, ב) הסובר שמטעם זה "חבר אין צריך התראה", ו"לא יכול לומר סבור הייתי שמותר" (רש"י שם). וכיון שהרמב"ם פוסק שגם תלמיד חכם צריך התראה, כדעת חכמים שם, למה הביא טעם זה? אלא מכאן שלדעת הרמב"ם גם לחכמים ההתראה נועדה להבחין בין שוגג למזיד, כי גם תלמיד חכם יכול לומר שוגג הייתי, היינו שהתראה אינה גזירת הכתוב וגם אינה דין בחיוב העונש אלא בירור המצב האם היה שוגג או מזיד (ראה צפ"ע הל'

יום שלישי ד' אייר ה'תשס"ט

מצוות הקבורה וקבורת אפר המת

עליהם חיוב מן התורה, מצוה מדרבנן שיתעסקו גם הם בקבורתו (בנוסף לקרובי המת), כי ההשתתפות בעסק הקבורה היא בכלל גמילות חסד (לב שמח, סהמ"צ שרש א. גשר החיים ח"ב פי"ב). והתעוררה השאלה באפר הקדושים ממחנות ההשמדה - האם יש בו מצות קבורה, והשיב הגר"צ"פ פרנק לחיוב והביא כמה טעמים בדבר: א. אפר המת אסור בהנאה ואם כן הוא טעון קבורה, כדי שלא יבואו להנות ממנו (ראה סוף תמורה). ב. עצם הלוז שממנו קם הגוף לתחיה בתחיית המתים אינו נשרף, ומכיוון שאין הוא ניכר צריך לקבור את כל האפר. ג. ההסברים שנאמרו בגמרא (סנהדרין מו, ב) בטעם מצות הקבורה - משום בזיון המת או כפרת המת - תקפים גם לענין אפר הקדושים הי"ד (הר צבי, יור"ד סי' ערה).

הלכות סנהדרין, פרק ט"ו הלכה ח: וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְקַבֵּר אֶת כָּל הָרוּגֵי בֵּית דִּין בְּיוֹם תְּהִיגָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי קָבוּר תִּקְבְּרֶנּוּ בְּיוֹם הַהוּא". וְלֹא הָרוּגֵי בֵּית דִּין בְּלִבָּד, אֶלָּא כָּל הַמִּלִּין אֶת מָתוֹ - עֹבֵר עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה.

לכאורה, הרמב"ם סותר את עצמו: כאן כתב שמצוות קבורת המת היא מן התורה (וכן דעתו בספר המצוות, עשין רל"א) ואילו בהלכות אבל (פ"ד ה"א) כתב שההתעסקות בצרכי הקבורה היא "מצוות עשה של דבריהם"! והביאור:

מן התורה מוטל על קרובי המת לקבור אותו, וזו היא המצוה שבה מדבר הרמב"ם כאן (ובספר המצוות) אבל כאשר אין למת קרובים שיעסקו בקבורתו הרי הוא "מת מצוה" וחובת הקבורה מוטלת על הכל. ומה שכתב בהלכות אבל שהמצוה לקבור את המת היא מדרבנן, הכוונה לאלו שאינם קרובים, שאף שאין

מעמדם של מלכי ישראל בעידן הגאולה יום רביעי ה' אייר ה'תשס"ט

ואדרבה, תפעל עליה בכל דבר. ומצינו (דברים רבה ב, ט) שלעתיד לבוא משה רבינו יבוא "בראש העם", כלומר בתור נשיא ישראל (תורת מנחם תשמ"ה, ח"ה, עמ' 2619).

ובאבני נזר (אור"ח סי' שצא) כתב: מדברי הרמב"ם כאן עולה שנשיא שחטא אמנם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין, אבל עדיין שם וקדושת נשיא עליו וכן יש לומר גם במלך שגם אם חטא עדיין שם מלך עליו.

והנה, אמרו בגמרא: "מניין לתחיית המתים מן התורה – שנאמר ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן". מכאן שבתחיית המתים יש על האדם את כל הדינים שהיו עליו קודם שמת, ואהרן יהיה כהן כפי שהיה שאם לא כן מה הראיה לתחיית המתים והרי אין זה אותו אדם? (ספר הזכרון לגר"י הורטנר, עמ' תרס, בשם הגר"ח ברלין).

וכיון שכן, גם דוד שם מלך עליו אף לעתיד לבוא.

(ימות המשיח בהלכה, עמ' רז)

הלכות סנהדרין, פרק יז הלכה ט: ראש ישיבה שחטא – מלקין אותו בפני שלשה, ואינו חוזר לשירותו; גם אינו חוזר להיות באחד משאר הסנהדרין, שמעלין בקדש ולא מורידין.

אמרו חז"ל (פסחים קט, ב): "עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים... אומרים לו לדוד טול אתה וברך, אומר להם: אני אברך ולי נאה לברך". ויש מי שביאר, שדוד הוא המברך כי לו ניתנה המלוכה, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול" (עין יוסף לעין יעקב, פסחים שם).

וצריך עיון: לעתיד לבוא תשרור מלכותו של מלך המשיח וכיון ש"אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלוא נימה" (ברכות מח, ב) – מה ענינה של מלכות דוד בימות המשיח?

ואכן, בנוגע למעמדם של מלכי ישראל לאורך השנים בעידן הגאולה, העיר הרבי, כי יש לעיין באיזה אופן תהיה נשיאותם של נשיאי ישראל כאשר הנשיא יהיה מלך המשיח שהרי מובן שביאת המשיח לא תפעל ירידה ח"ו בדרגתם של נשיאי ישראל

זיהוי רוצח על פי סימנים יום חמישי ו' אייר ה'תשס"ט

בידיעה ובאומדן הדעת ברור אף בלא ראייה. אמנם מדברי הרמב"ם "אין בית דין עונשין.. אלא על פי עדים בראיה ברורה", מובן שעדות נפשות היא דווקא בראיית העינים ולא בידיעה.

ואף לדעת התומכים מדובר בידיעה ודאית ללא שום ספק אבל בידיעה באומדן הדעת בלבד, אפילו אומדן הדעת חזק, לא סומכים בדיני נפשות. ולכן לענין זיהוי הרוצח לאחר מעשה, לא סומכים אפילו על סימנים מובהקים, שהרי יתכן שימצאו כן באחרים, אף שאין זה מצוי אלא באחד מאלף או אלפיים כמבואר בגמרא (חולין צו, א) שלא ניתן לזהות את ההורג על פי סימנים אלא על פי טביעות עין.

וואת, שלא כמו שכתב הפמ"ג (בהקדמה ל"יר"ד) שבגמרא מדובר בסימנים בינוניים, אבל בסימנים מובהקים ניתן לזהות את הרוצח והוא נהג על פיהם.

וכל שכן לפי הרמב"ם שדרושה ראיית העינים ממש, לא ניתן לזהות את הרוצח ולהרגו אפילו על פי סימנים מובהקים שאינם אלא ידיעה ואין זה דומה לראיית פני ההורג (ע"פ שו"ת צ"צ אה"ע סי' מט ס"ג).

הלכות סנהדרין, פרק כ הלכה א: אין בית דין עונשין באומדן הדעת, אלא על פי עדים, בראיה ברורה. אפילו ראוהו העדים רוצח אחר חברו... ומצאוהו הרוג ומפרפר וחספס מנטף דם ביד התורג – הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו, אין בית דין הורגין בעדות זו.

ובטעם הדבר כתב הרמב"ם בספר המצוות (מצות ל"ת רצ): "הדברים האפשריים יש מהם שאפשרותם קרובה מאד, ומהם שאפשרותם רחוקה מאד, ומהם בינוניים בין אלו, והאפשר רחב מאד. ואילו הרשתה תורה לקיים עונשים באפשר הקרוב מאד, שהוא כמעט קרוב למחויב המציאות, כי אז היו מקיימים את העונשים במה שהוא יותר רחוק מזה, ובמה שהוא עוד יותר רחוק, עד שיקיימו את העונשים וימיתו בני אדם בעוול באומדן קל לפי דמיון השופט.

לפיכך סתם יתעלה את הפתח הזה, וצויה שלא יקוים שום עונש אלא עד שיהיו שם עדים המעידים שברור להם אותו המעשה, בירור שאין בו שום ספק... ויותר טוב ויותר רצוי לפטור אלף חוטאים מלהרוג נקי אחד ביום מן הימים". וכתב ה'תומים' (סי' צ' ס"ק י"ד) שעדות נפשות מתקיימת

כוחה של הוראת שעה יום שישי ז' אייר ה'תשס"ט

יכולים להמית אפילו את הרוצח שחייב מיתה מן התורה, אך ביכולתם להענישו, כגון להכהות את עיניו וכדומה (נמוקי יוסף סנהדרין טז, א).

ובשלחן ערוך (ח"מ ב, א) פסק כדעת הרמב"ם שכל בית דין, אפילו אינם סמוכים, יכולים להמית אם העם פרץ גדר, ואף אם היחיד פרוץ במעשיו, יכולים להמיתו כפי ראות עיניהם (סמ"ע ו"ש ש"ך).

אך אדמו"ר הזקן בשלחנו (ח"מ נזקי גר"ט טו) כתב שכדי "לגדור פרוצות הדור כפי צורך השעה" יכולים רק "לעשות כפי ראות המשך בעמוד טו

הלכות סנהדרין, פרק כד הלכה ד: יש לבית דין להלקות מי שאינו מחויב מלקות, ולהרג מי שאינו מחויב מיתה... לעשות סג לתורה. ובין שרואים בית דין שפרצו העם בדרך – יש להם לגדר ולחזק הדבר, כפי מה שיראה להם; תכל הוראת שעה.

לדעת הרמב"ם, בית דין שבכל דור יכולים להלקות גם את מי שאינו חייב מלקות, ולהמית גם את מי שאינו חייב מיתה, כהוראת שעה, כדי לגדור פרוצות.

אך יש ראשונים הסבורים שרק סנהדרין יכולים להמית את מי שאינו חייב מיתה, לצורך השעה, אבל סתם בית דין אינם

## פרק ג משנה ה

רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. וכל הפורק ממנו עול תורה, נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ:

## נקודות משיחות קודש

(לכאורה יש להקשות על זה ממה שידוע שכאשר העבודה היא מתוך תענוג, הרגש מציאותו, ישנה אפשרות לענין בלתי רצוי, ואילו כאשר העבודה היא מתוך קבלת עול וביטול אין לחשוש לכך.

אולם, כד דייקת שפיר אין כאן סתירה. שכן, שם מדובר באדם שלא בירר וזיכך את כל התענוג שלו, כח התענוג כשלעצמו נשאר כמקודם, אלא שברגע זה משתמש בו ללימוד התורה, ואחר כך משתמש בו לדברים אחרים. ואילו כאן מדובר באדם שהתורה חדרה בכל כחותיו, הן כחות הפנימיים, שכל ומדות, והן כחות המקיפים, רצון ותענוג, עד שאין לו תענוג אחר מלבד התענוג בתורה. ופשוט שבמצב כזה אין שום אפשרות שיבוא לידי תקלה, שכן בכל מציאותו אין שום נקודת-אחיזה לענין בלתי רצוי. אולם כאשר הוא מקבל על עצמו "עול תורה", בחינת קבלת עול, הרי אין לו דרך כיצד לבחון היכן מונחת מציאותו<sup>6</sup>.

## כל המקבל עליו עול תורה

יש לדקדק בזה: לימוד התורה גורם תענוג ושמחה, ככתוב<sup>7</sup> "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ואם כן כיצד מתאים הביטוי "עול תורה"?

אלא כוונת התנא היא, שגם כשאין לו לאדם חיות בלימודו, עקב טרדות גשמיות שונות המבלבלות אותו, עליו להתחזק וללמוד תורה מתוך קבלת עול תורה. ועל ידי זה שאינו מתחשב עם טרדות העולם ולומד תורה בדרך קבלת עול, זוכה להשתחרר מהן: "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ובכדי להוציא מדעת אלו הסוברים שהעצה לטרדות הנ"ל היא למעט בלימודו ועל ידי זה יקל לו, ממשיך התנא ללמדנו שלא היא, ואדרבה – "כל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ובכדי להקל על האדם בעבודה זו, הנה מן השמים הראו שגם לפי חוקי המדינה הדבר כן: רבנים ותלמידי ישיבה המקבלים עליהם עול תורה פטורים מ"עול מלכות" – "טורח המלך"<sup>8</sup> וחיילותיו<sup>9</sup>.

השאלות במשנתנו: א. קבלת עול תורה אינה ענין למדת חסידות דוקא. ב. "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" – כלום אין שכר על קבלת עול תורה אלא זה בלבד? ג. הקשר לבעל המאמר – רבי נחוניא בן הקנה. והביאור:

המקבל עליו עול תורה – היינו מי שלומד תורה מצד קבלת עול, לא מצד התענוג שיש לו בלימודו; מורגש אצלו ה"עול", ולא התענוג. עבודה זו היא בניגוד לטבע האדם, שהרי מטבע הדברים הוא שאדם מתענג ביותר מהבנה והשגה, ולמרות זאת אין הוא עוסק בתורה מצד התענוג שבדבר אלא מצד "עול תורה". ולכן מתנהגים עמו כנגד מדה: מעבירין ממנו עול מלכות – אף שמצד טבע העולם הרי "דינא דמלכותא דינא"<sup>1</sup>. ועול דרך ארץ – אף שבדרך הטבע צריך להיות "הנהגה בם מנהג דרך ארץ"<sup>2</sup>.

ואילו הפורק ממנו עול תורה – אלא לימודו הוא מתוך תענוג, שהיא עבודה טבעית, נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ – כפי שמתחייב מצד טבע העולם.

וענין זה קשור לרבי נחוניא בן הקנה, שהי' מופלג בתורה, הן בתורת הנגלה, כמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו<sup>3</sup> "נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם", וכן בתורת הנסתר, כידוע שהוא המחבר דספר הבהיר, ואם כן ברור שלימודו הי' בתכלית השלימות, באופן של תענוג; ואף על פי כן דרש ותבע לימוד באופן של "עול" דוקא.

לפי זה יש לבאר גם מה שמצינו<sup>4</sup> שרבי נחוניא בן הקנה הי' מתפלל בכניסתו לבית המדרש "יהי רצון כו' שלא תארע תקלה על ידי": כאשר לימוד התורה הוא מתוך תענוג, אין מקום לחשש מענין בלתי רצוי, אפילו מצד הגוף והנפש הבהמית, שכן היות שתענוגו של האדם מלוּבש בתורה, חודרת התורה בכל פרטי כחותיו<sup>5</sup>; ואילו כשהלימוד הוא באופן של "עול", שלילת וביטול התענוג, הן התענוג דנפש האלקית והן התענוג דנפש הבהמית, יתכן שמצד הגוף והנפש הבהמית תהי' "תקלה".

6. משיחות ש"פ ואתחנן, עקב תשמ"ה – על פי רשימת השומעים בלבד.

7. תהלים קיט, קסב.

8. פיה"מ.

9. משיחת ש"פ בהר תשי"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. גיטין י, ב.

2. ברכות לה, ב.

3. ב"ב י, ב.

4. ברכות כח, ב.

5. וראה סוטה כא, א: תורה מגנא ומצלא.

## שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ב'ח' אייר ה'תשס"ט

יום ראשון ב' אייר ה'תשס"ט

### הלכות סנהדרין פרק ז

א. אחד מבעלי דינין שאמר: 'איש פלוני דון לי', ואמר בעל דינו: 'פלוני דון לי' - הרי אלו שני הדינין שברר זה אחד וזה אחד, בוררין להן דין שלישי, ושלשתם דינין לשניהם; שמתוך כך יצא הדין לאמתו. אפלו היה האחד שבררו בעלי הדין חכם גדול וסמוך, אינו יכול לכף את בעל דינו שידון אצל זה, אלא גם הוא בורר מי שימצא.

ב. מי שקבל עליו קרוב או פסול, בין להיותו דין בין להיותו עליו עד, אפלו קבל אחד מן הפסולים בעברה כשני עדים פשרים להעיד עליו, או כשלשה בית דין ממחין לדון לו - בין שקבל על עצמו לאבד זכויותיו ולמחל מה שהוא טוען על פיהם, בין שקבל שיתן כל מה שיטען עליו חברו בעדות זה הפסול או בדיניו - אם קנו מידו [נ' עשו קניין על התחייבותו] על זה, אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו, יכול לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין, והוציא המזון בדין זה הפסול או בעדותו - אינו יכול לחזור בו.

ג. וכן מי שנתחייב לחברו שבועה בבית דין, ואמר לו: 'השבוע לי בחיי ראשך' [ולא הזכרת שם שמים], והפטר, או 'השבוע לי בחיי ראשך, ואני אתן לך כל מה שתטען' - אם קנו מידו, אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו, יש לו לחזור בו עד שיגמר הדין. נגמר הדין, ונשבוע כמו שאמר לו - אינו יכול לחזור, וחייב לשלם.

ד. והוא הדין למי שנתחייב שבועת הסת [מדברנו], והפקה [גילגל השבועה על הצד השני] - אם קנו מידו, או אם נשבוע זה שנהפקה עליו - אינו יכול לחזור בו.

ה. והוא הדין למי שלא היה חייב שבועה, ואמר: 'אני אשבוע לך שבועה חמורה' - אם קנו מידו, אינו יכול לחזור בו; ואם לא קנו מידו - אף על פי שקבל בבית דין - חוזר, עד שיגמר הדין וישבע.

ו. מי שנתחייב בדין, והביא עדים או ראיה לזכותו - סותר את הדין, וחוזר הדין; אף על פי שפטר נגמר הדין, כל זמן שהוא מביא ראיה, סותרו. אמרו לו הדינין: 'כל ראיות שיש לך, הבא מכאן ועד שלשים יום' - אף על פי שהביא ראיה לאחר שלשים יום, סותר את הדין; מה יעשה? לא מציא בתוך שלשים יום, ומציא לאחר שלשים יום.

ז. אבל אם סתם את טענותיו, אינו סותר. כיצד? אמרו לו: 'יש לך עדים?' אמר: 'אין לי עדים!' 'יש לך ראיה?' אמר: 'אין לי ראיה!' ודנו אותו, ותיבנהו - בין שראה שנתחייב, אמר: 'קרחו פלוני ופלוני והעידוני', או שהוציא ראיה מתוך אפנתו [חגורתו] - אין זה כלום, ואין משיגין על עדין ולא על ראיתו.

ח. במה דברים אמורים? בשהיתה הראיה אצלו והעדים

עמו במדינה. אבל אם אמר: 'אין לי עדים ואין לי ראיה', ולאחר מכאן באו לו עדים ממדינת הים, או שהיתה החמת [שק עור] של אביו שיש שם השטרות מפקדת ביד אחרים, ובא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראיתו - הרי זה מביא וסותר. ומפני מה סותר? מפני שיכול לטען ולומר: 'זה שאמרתי אין לי עדים ולא ראיה, מפני שלא היו מצויין אצלי'. וכל זמן שיכול לטען ולומר: 'מפני כך וכך אמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה', והיה ממש בדבריו - הרי זה לא סתם טענותיו, וסותר. לפיכך, אם פרש ואמר: 'אין לי עדים כלל, לא הנה ולא במדינת הים, ולא ראיה כלל, לא בידי ולא ביד אחרים' - אינו יכול לסתר.

ט. במה דברים אמורים? בגדול שנתחייב והביא ראיה ועדים אחר שסתם טענותיו. אבל יורש שהיה קטן בשמת מורישו, ובאו עליו טענות מחמת מורישו אחר שהגדיל, ואמר: 'אין לי עדים ואין לי ראיה', ואחר שניצא חיב מבית דין אמרו לו אחרים: 'אנו יודעים לאביך עדות שתסתר בה דין זה', או אמר לו אחד: 'מורישך הפקיד אצלי ראיה זו' - הרי זה מביא מיד וסותר; שאין היורש הקטן יודע כל ראיות מורישו.

י. מי שקנו מידו [התחייב בקניין], שאם לא יבוא ביום פלוני וישבע, יהיה חברו נאמן בטענותיו ויטל כל מה שטען בלא שבועה, או שאם לא יבוא ביום פלוני וישבע ויטל, אבד את זכותו ואין לו כלום ויפטר חברו, ועבר היום, ולא בא - נתקיימו התנאים, ואבדה זכותו. ואם הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום, הרי זה פטור מקנני זה; וישבע כשיתבענו חברו, כשהיה מקדם. וכן כל כיוצא בזה.

### הלכות סנהדרין פרק ח

א. בית דין שנחלקו, מקצתן אומרים 'זכאי' ומקצתן אומרים 'חייב' - הולכין אחר הרב; וזו מצות עשה של תורה, שנאמר: "אחרי רבים - להטות". במה דברים אמורים? בדיני ממונות, ובשאר דיני אסור והתר, וטמא וטהור, וכיוצא בהם. אבל בדיני נפשות - אם נחלקו בזה החוטא, אם יהרג אם לא יהרג - אם היו הרב מזכים, וזכאי; ואם היו הרב מחייבין - אינו נהרג, עד שיהיו המחייבין יתר על המזכים שנים. מפי השמועה למדו, ששל זה הזוהר בתורה ואמר: "לא תהיה אחרי רבים לרעת"; כלומר, אם היו הרב נוטים לרעה, להרג - לא תהיה אחריהם, עד שיטו הטיה גדולה ויוסיפו המחייבין שנים, שנאמר: "לנטות אחרי רבים - להטות" - הטותף לטובה, על פי אחד; ולרעה, על פי שנים. וכל אלו הדברים, קבלה הם [ממשה רבינו].

ב. בית דין של שלשה שנחלקו - שנים אומרים 'זכאי' ואחד אומר 'חייב', הרי זה זכאי; שנים אומרים 'חייב' ואחד אומר 'זכאי', הרי זה חייב; אחד אומר 'זכאי' ואחד

אחד מהם דברי חברו, ומזכיר אותו או מתייבן אותו. ואם לא ראה - גדול שבדינין אומר: 'נודען הדין' [קשה הוא הדין], ופותרין אותו. תמשה ושלשים אומרים 'תיב' ותמשה ושלשים 'זכאי', ואחד אומר 'איני יודע' - פותרין אותו. ארבעה ושלשים אומרים 'זכאי', ושלשה ושלשים אומרים 'תיב', ואחד אומר 'איני יודע' - תיב, שהרי רבו המתייבין שנים.

ג. בית דין הגדול שפא להם מחלקת, בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות, בין בדין מדיני תורה - אין מוסיפין עליהם, אלא דנין אלו כנגד אלו, והולכין אחר הרב שלהם. ואם בדין אחד מן הנהרגין בפניהם נחלקו - דנין אלו כנגד אלו, עד שיפטר אחד או יתחייב.

### יום שני ג' אייר ה'תשס"ט

#### הלכות סנהדרין פרק י

א. אחד מן הדינין בדיני נפשות שהיה מן המזכירין או מן המתייבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו - הרי זה עובר בלא תעשה, ועל זה נאמר: "לא תענה על רב, לנטת"; מפני השמועה - ממשה רבינו אומר, שלא תאמר בפשעת מנין: 'די שאהיה כאיש פלוני', אלא אומר מה שבפניך.

ב. ובכלל לאו זה, שלא יחזר המלמד זכות בדיני נפשות ללמד חוכה, שנאמר: "לא תענה על רב, לנטת". במה דברים אמורים? בפשעת משא ומתן; אבל בפשעת גמר דין, יש למלמד זכות לחזר ולהמנות עם המתייבין.

ג. תלמיד שהיה מזכיר, ומת - רואין אותו כאלו הוא מזכיר [ועומד] במקומו.

ד. אמר אחד: 'יש לי ללמד זכות', ונשתתק או מת קדם שילמד זכות ויאמר מאיזה טעם מזכיר - הרי זה כמי שאינו. ה. שנים שאמרו טעם אחד - אפלו משני מקראות, אין נמנין אלא באחד.

ו. ומפני השמועה למדו, שאין מתחילין בדיני נפשות מן הגדול - שפא יסמכו השאר על דעתו, ולא יראו עצמם כדאי לחלק עליו; אלא יאמר כל אחד דבר הנראה לו בדעתו.

ז. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחוכה, אלא לזכות. פיצד? אומרים לזה שחטא: 'אם לא עשית דבר זה שהעידו בו עליך, אל תירא מדבריהם'.

ח. אמר אחד מן התלמידים בדיני נפשות: 'יש לי ללמד עליו חוכה' - משתקין אותו. אמר: 'יש לי ללמד עליו זכות' - מעלין אותו עמהם לסנהדרין: אם יש ממש בדבריו - שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם; ואם אין ממש בדבריו, אינו יורד משם כל היום כלל. אפלו אמר הנדון עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - שומעין לו, ועולה למנין; והוא, שיהיה בדבריו ממש.

ט. בית דין שטעו בדיני נפשות, וחיבו את הפטור וגמרו דינו להריגה, ונראה להם הטעם שסיתרו בו את דינו, כדי לזכותו - סותרין, וחוזרין ודנין אותו. אבל אם טעו, ופטרו

אומר 'תיב' ואחד אומר 'איני יודע', או שאמרו שנים 'זכאי' או 'תיב' והשלישי אומר 'איני יודע' - יוסיפו שנים. נמצאו תמשה נושאין ונותנין בדבר: אמרו שלשה מהם 'זכאי' ושנים 'תיב', הרי זה זכאי; אמרו שלשה 'תיב' ושנים 'זכאי', הרי זה תיב; אמרו שנים 'זכאי' ושנים 'תיב', ואחד אומר 'איני יודע' - מוסיפין שנים. אבל אם אמרו ארבעה 'זכאי' או 'תיב' ואחד אומר 'איני יודע', או שאמרו שלשה 'זכאי' ואחד 'תיב' ואמר אחד 'איני יודע' - בין שהיה זה שאמר 'איני יודע' הוא שאמר 'איני יודע' בתחלה, בין שאמר אחר - הולכין אחר הרב. היו מחצה למחצה, ואחד אומר 'איני יודע' - הרי אלו מוסיפין שנים אחרים; וכן אם נסתפק הדבר - [שוב נעשו חצי חצי ואחד אינו יודע] - מוסיפין והולכין, עד שבאים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד - אמרו תמשה ושלשים 'תיב' ותמשה ושלשים 'זכאי', ואחד אומר 'איני יודע' - נושאין ונותנין עמו עד שיחזר לרבוי הצד האחד, ונמצאו שלשה ושלשים מזכירין או מתייבין. ואם לא חזר, לא הוא ולא אחד מהן - הרי הדבר ספק, ומעמידין את הממון בבזקת בעליו.

ג. כל מי שאמר 'איני יודע' - צריך לתן טעם לדבריו, ולהודיע מאיזה טעם בא לו הספק, כדרך שמראה המזכיר מאיזה טעם מזכיר, והמתייב מאיזה טעם מתייב.

#### הלכות סנהדרין פרק ט

א. סנדרין שפתחו בלן [את הדין] בדיני נפשות תחלה, ואמרו בלן 'תיב' - הרי זה פטור; עד שיהיו שם מקצת מזכירין שיהפכו בזכותו, וירבו המתייבין; ואחר כך יתרג.

ב. סנדרין קטנה [של כ"ג] שנהלקו בדיני נפשות - שנים עשר אומרים 'זכאי' ואחד עשר אומרים 'תיב' - הרי זה זכאי. שנים עשר אומרים 'תיב' ואחד עשר אומרים 'זכאי', או שאמרו אחד עשר 'זכאי' ואחד עשר 'תיב' ואחד אומר 'איני יודע', אפלו עשרים ושנים מזכירין או מתייבין והאחד אומר 'איני יודע' - יוסיפו שנים. זה שאמר 'איני יודע' - הרי הוא כמי שאינו, שהרי אינו חוזר ומלמד חוכה, ונמצאו אחר התוספת ארבעה ועשרים, חוץ מזה המסתפק. אמרו שנים עשר 'זכאי', ושנים עשר 'תיב' - הרי זה זכאי. אחד עשר אומרים 'זכאי', ושלשה עשר אומרים 'תיב' - אף על פי שהאחד מן הראשונים אמר 'איני יודע' - הרי זה תיב, שהרי רבו המתייבין בשנים. אמרו שנים עשר 'זכאי' ושנים עשר 'תיב', ואחד אומר 'איני יודע' - מוסיפין שנים אחרים. וכן מוסיפין והולכין, עד שירבו המזכירין אחד ויהיה זכאי, או ירבו המתייבין שנים או יתר ויהיה תיב. היו אלו כנגד אלו ואחד אומר 'איני יודע', או שהיו המתייבין יתר אחד בלבד - מוסיפין והולכין, עד שבאים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד - ששה ושלשים אומרים 'זכאי', ותמשה ושלשים אומרים 'תיב' - הרי זה זכאי. ששה ושלשים אומרים 'תיב', ותמשה ושלשים אומרים 'זכאי' - דנים אלו כנגד אלו עד שיראה

בדינו סרים וזקן ומי שאין לו בנים, כדי שלא ירחמו עליו; שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחר ההכל - רחמים היא בעולם, שנאמר: "למען ישוב ה' מחרון אפו".

ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - מתחילין מן הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו; ודיני נפשות - מתחילין מן הצד [מהקטנים], ואין שומעין דברי הגדול אלא באחרונה.

ז. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות - אב וכו', הרב ותלמידו - מונין אותם בשנים [- נחשבים כשנים]. ודיני נפשות, ומפות, וקדוש החדש, ועבור השנה - אב וכו', או הרב ותלמידו - מונין אותם באחד.

ח. זה שאנו מונין האב עם הבן, בין באחד בין בשנים - כגון שהיה האחד מהם בסנהדרין, והשני היה מן התלמידים שאמר 'יש לי ללמד זכות או חובה' - שומעין דבריו, ונושאים ונותנים ונמנין עמו.

ט. ובשעת גמר דין, אין גומרין את דינו בקרובים [- הדיינים]; שהדיינים הקרובים פסולים לדין, כמו שיתבאר. י. תלמיד שהיה חכם ומבין [בתורה], והיה מחסר קבלה [- מסורת מרבותיו] - הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא צריך לה בדין זה, והוא דן עמו בדיני נפשות.

יא. הכל כשרים לדון דיני ממונות, אפלו גר [אביו גוי] - והוא, שהיה אמו מישראל; וגר דן את חברו הגר, אף על פי שאין אמו מישראל. וכן הממזר, והספקה באחת מעיניו - כשר לדון דיני ממונות. אבל בדיני נפשות - אין דנין אותם אלא כהנים לזוים וישראלים המשיאין לכהנה, ולא יהיה אחד מהם סומא אפלו באחת, כמו שבארנו.

## הלכות סנהדרין פרק יב

א. כיצד דנין דיני נפשות? כשיבואו עדים לבית דין, ואומרים: 'ראינו זה פלוני שעבר עברה פלונית' - אומרין להם: 'מפירין אתם אותו? התירתם בו?' אם אמרו: 'אין' - אנו מפירין אותו, או 'נסתפק לנו', או שלא התירו בו - הרי זה פטור.

ב. אחד תלמיד חכמים, ואחד עם הארץ - צריך התראה; שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, שמא שוגג היה. וכיצד מתרין בו? אומרין לו: 'פרש! או 'אל תעשה! שזו עברה היא, וחיב אתה עליה מיתת בית דין', או 'מלקות'. אם פרש, פטור. וכן אם שתק, או הרפין בראשו - פטור; אפלו אמר: 'יודע אני', פטור; עד שיתיר עצמו למיתה, ויאמר: 'על מנת כן אני עושה'; ואחר כך יהרג. וצריך שיצטרף ויעשה תכף להתראה, בתוך כדי דבור; אבל אחר כדי דבור, צריך התראה אחרת. ובין שהתרה בו אחד מן העדים, ובין שהתרה בו אחר בפני עדים - אפלו אשה או עבד, אפלו שמע קול המתרה ולא ראיהו, ואפלו התרה בעצמו - הרי זה נהרג.

ג. אמרו העדים: 'היתה לו התראה, ומפירין אנו אותו' - מאימין [מטילים אימה] בית דין עליהם. וכיצד מאימין על עדי נפשות? אומרים להם: 'שמא תאמרו מאמד [-

את המחיב הריגה - אין סותרין את דינו, ואין מחזירין אותו. במה דברים אמורים? בשטעו בדבר שאין הצדוקין מודין בו [- תורה שבעל פה]. אבל אם טעו בדבר שהצדוקין מודין בו [- תורה שבכתב], מחזירין אותו לחובה. כיצד? אמרו: 'הבא על הערובה שלא כדרכה פטור', ופטורוהו - מחזירין אותו, וממיתין אותו; אבל אם אמרו: 'המערה שלא כדרכה פטור', ופטורוהו - אין מחזירין אותו. וכן כל פיוצא כזה.

## הלכות סנהדרין פרק יא

א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות, בשלשה; ודיני נפשות, בעשרים ושלושה. דיני ממונות, פותחין [את הדיונים] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, פותחין לזכות כמו שבארנו, ואין פותחין לחובה. דיני ממונות, מטין על פי אחד, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה. דיני ממונות, מחזירין [דנים שוב אם טעו] בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה, כמו שבארנו. דיני ממונות, הכל ראויין ללמד זכות או חובה, בין הדיינים בין התלמידים; ודיני נפשות, הכל מלמדין זכות, ואפלו תלמידים, ואין מלמד חובה אלא הדיינים. דיני ממונות, הדין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה; ודיני נפשות, המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה, אלא בשעת גמר דין יש לו לחזור ולהקנות עם המחזיקין, כמו שבארנו. דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה; ודיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה.

ב. לפיכך, אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום טוב - שמא יתחבב, ואי אפשר להרגו למחר, ואסור לענות את דינו ולהניחו לאחר השבת; אלא אוסרין אותו עד אחד בשבת, ומתחילין בדינו.

ג. דיני ממונות, אף על פי שדנין אותם בכל יום מן התורה, שנאמר: 'ושפטו את העם בכל עת', מדבריהם [מדברנו] - שאין דנין בערב שבת.

ד. אחד דיני נפשות, ואחד דיני מלקיות, ואחד דיני גזיות - כל הדרכים [הדיינים] האלו [שבדיני נפשות] שנה בהם, אלא שהמלקות בשלשה. ואין אחד מהם [מהדיינים שבדיני נפשות] - בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד, שדיניו בעשרים ושלושה.

ה. המסית [- חברו לעבודה זרה], אין דיניו כשאר דיני נפשות; מכמנין [- מחביאים] לו העדים [לשמוע דבריו], ואינו צריך התראה כשאר הנהרגין. ואם יצא מבית דין זכאי, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו חובה' - מחזירין אותו; יצא חייב, ואמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות' - אין מחזירין אותו. ואין [בי"ד] טוענין למסית. ומושיבין

ואם נגמר דינו, ונעדין לא נשחט הזבח - אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו קרבנו; שאין מענין את הדין.

### יום שלישי ד' אייר ה'תשס"ט

#### הלכות סנהדרין פרק יג

א. מי שנגמר דינו למיתה - מוציאין אותו מבית דין, ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין [מספחות] בידו, והסוס רחוק ממנו, והפרוץ יוצא לפניו: 'פלוני יוצא להרג במיתה פלונית, על שעבר על עברה פלונית במקום פלוני בזמן פלוני, ופלוני ופלוני עדיו - מי שידע לו זכות, יבוא וילמד עליו'. אמר אחד: 'יש לי ללמד עליו זכות' - זה מגיף בסודרין, וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הנדון לבית דין. אם נמצא לו זכות, פוטרין אותו; ואם לאו, יחזרו ויצא להריגה. אמר הוא עצמו: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - אף על פי שאין ממש בדבריו, מחזירין אותו פעם ראשונה ושניה; שמה מפני הפחד נסתתמו טענותיו, וכשיחזרו לבית דין תתישב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו, ולא נמצא ממש בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית. אמר בשלישית: 'יש לי ללמד על עצמי זכות' - אם יש ממש בדבריו - מחזירין אותו, אפלו כמה פעמים. לפיכך, מוטרין לו שני תלמידי חכמים, ששומעין דבריו בדבר: אם יש ממש בדבריו, מחזירין אותו; ואם לאו, אין מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות, מוציאין אותו; ועדיו - הם ההורגין אותו, בכל מיתה שיתחייב בה. ורוצח שלא הרגוהו עדיו - חביבין בית דין להמיתו ביד כל אדם. רחוק ממקום ההריגה בפער אמות, אומרים לו: 'התודה! שפן דרך כל המומתין, מתודין; וכל המתודה, יש לו חלק בעולם הבא'. אם אינו יודע להתודות - אומרים לו: 'אמר: תהיה מיתתי כפרה על כל עונותי'. אפלו ידע בעצמו ששקר העידו עליו, כף הוא מתודה.

ב. ואחר שמתודה, משקין אותו קרט [גרגיר] של לבונה בכוס של יין, כדי שתשרף דעתו עליו וישתפר, ואחר כך יהרג במיתה שהוא חייב בה.

ג. זה היין והלבונה, והאבן שישקל בה הנסקל, והסוף שיהרג בו הנהרג, והסודר שחונקין בו הנחנק, והעץ שתולין עליו הנתלה, והסודר שמניפין בו לפני הרוגי בית דין, והסוס שרץ עליו להצילו - הכל באין משל [כסף ה] צבור; ומי שירצה להתנדב, יתנדב.

ד. אין בית דין יוצאין אחר הנהרג [למקום הריגתו]. וכל בית דין שהרגו נפש, אסורים לאכל כל אותו היום - הרי זה בכלל "לא תאכלו על הדם". ואין מברין [מאכילין את] הקרובים על הרוגי בית דין [סעודה ראשונה שאחר מיתתו], משום "לא תאכלו על הדם". ודברים אלו אסורים, ואין בהם מלקות.

ה. מי שנתחייב מיתה בחלו של מועד - מעניין בדינו, ואוכלין בית דין ושותין; ואחר כך גומרין דינו סמוך לשקיעת החמה, והורגין אותו.

ו. הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהן; וכאין קרוביהם

השערה] ומשמועה, עד מפי עד, מפי אדם נאמן שמענו, או שמא אין אתם יודעים שסופנו לבדק אתכם בדרישה וחקירה, היו יודעים שלא כדיני ממונות, דיני נפשות; דיני ממונות, אדם נותן ממונו ומתכפר לו; דיני נפשות, דמו ודם ורעותיו תלויין בו עד סוף העולם, שהרי לקין נאמר: "קול דמי אחיד צעקים אלי", דמו ודם ורעותיו; לפיכך נברא אדם יחידי בעולם - ללמד שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלין עליו פאלו אבד עולם מלא, וכל המקים נפש אחת מישראל, מעלין עליו פאלו קים עולם מלא. הרי כל פאי העולם, בצורת אדם הראשון הן נבראין, ואין פני אחד מהן דומין לפני חברו; לפיכך, כל אחד ואחד יכול לומר: 'בשכילי נברא העולם'. שמה תאמרו: 'מה לנו ולצרה זו' [- לבוא ולהעיד?] - הלא כבר נאמר: 'וזהו יעד, או ראה או ידע'; או שמה תאמרו: 'מה לנו ולחוב בדמו של זה?' - והלא כבר נאמר: 'ובאבד רשעים, רנה'. אם עמדו בדבריהם - מכניסין את הגדול שבפניהם, ובדקין אותו בדרישה וחקירה, כמו שיתבאר בהלכות עדות. אם נמצאת עדותו מכונת - מכניסין את השני, ובדקין אותו פראשון; ואפלו היו העדים מאה, ובדקין כל אחד ואחד בדרישה וחקירה. נמצאו דברי כל העדים מכונים - פותחין בזכות כמו שבארנו, ואומרים לו: 'אם לא חטאת, אל תירא מדבריהם'; ודינן אותו. אם מצאו לו זכות, פוטרין אותו; ואם לא מצאו לו זכות, אסרין אותו עד למחר. ובו פיוס מידוגין הסנהדרין זוגות וזוגות [צוותי דיון], לענין בדינו; וממעטין במאכל, ואין שותין יין כל אותו היום, ונושאין בדבר כל הלילה, כל אחד ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת משקימין לבית דין, המופה אומר: 'אני הוא המופה, ומופה אני במקומי'; והמחייב אומר: 'אני הוא המחייב, ומחייב אני במקומי', או 'תורת, ואני מופה'. ואם טעו בדבר, ולא ידעו מי הם שחייבו או זכו מטעם אחד שאינם נחשבים אלא באחד, כמו שבארנו - הרי סופרי הדינין מזכירין אותם, שהרי הן פותחין טעם של כל אחד ואחד. ומתחילין בדינו: אם מצאו לו זכות, פטרוהו; ואם הצרכו להוסיף [- דיינים], מוסיפין. רבו המחייבין, ונתחייב - מוציאין אותו להרגו. ומקום שהורגין בו בית דין - יהיה חוץ לבית דין, ורחוק מבית דין, שנאמר: 'הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה'. ויראה לי שיהיה רחוק כמו ששה מילין, כמה שהיה בין בית דינו של משה רבנו שהיה לפני אהל מועד, ובין סוף מחנה ישראל.

ד. מי שנגמר דינו - אין משהין אותו, אלא יהרג ביום. אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד; ומפני אותה כנגד בית ההריון, עד שזמית הולד תחלה. אבל אם ישבה על המשבר - ממתינין לה עד שתלד. וכל אשה שתהרג, מתר להנות בשערה.

ה. מי שהיה יוצא להרג, והיה זכוח ובוה [קרבנו שחוט] - אין הורגין אותו, עד שמזין עליו מדם חטאתו ואשמו.

בין אחרים. במה דברים אמורים? בשאר מחיבי מיתות בית דין, חוץ מן הרוצח. אבל הורג נפש שנגמר דינו - רודפין אחריו בכל דבר וכבר כל אדם, עד שממיתין אותו. ט. כל הרוגי בית דין - אין קוצרין אותן בקברי אבותיהן בכלל ישראל, אלא שתי [בתי] קברות מתקנין להם בית דין: אחת לנסקלין ולנשרפין, ואחת לנהרגין ולנחנקין. ודבר זה, הלכה מפי השמועה [ממשה רבינו]. ונאפל הבשר - היו מלקטין את העצמות, וקוצרין אותם בקברות אבותיהם. ויש לקרוביהם לעשות להם [לעצמותיהם] ארון ותכריכין.

י. צריכין בית דין להתישב בדיני נפשות ולהמתין, ולא יאצו. וכל בית דין שהרגו נפש בשבע שנים, הרי אלו חבלנין. ואף על פי כן, אם ארע להם להרג בכל יום ויום - הורגין; אבל אין דנין לעולם שנים ביום אחד, אלא דנין זה היום והשני למחר. היו שניהם בעברה אחת ומיתה אחת, כגון נואף עם נואפת - דנין שניהם ביום אחד. לפיכך, אם היה הנואף בועל בת כהן - הואיל והוא בחנק והיא בשרפה, אין הורגין שניהם ביום אחד.

יא. אין דנין דיני נפשות, אלא בפני הבית - והוא, שיהיה בית דין הגדול שם בלשכה שבמקדש; שנאמר בזקן ממרא: "לבלתי שמע אל הכהן..." - מפי השמועה למדו, שבזמן שיש כהן מקריב על גבי המזבח, יש דיני נפשות, והוא שיהיה בית דין הגדול במקומו.

יב. בתחלה כשבנה המקדש, היו בית דין הגדול יושבין בלשכת הגזית שהיתה בעזרת ישראל; והמקום שהיו יושבין בו חל היה, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. וכשנתקלקלה השוהה [ורבו העוונות והרוצחים], גלו ממקום למקום. ולעשרה מקומות גלו, וסופם לטבריא; ומשם לא עמד בית דין גדול, עד עתה. וקבלה היא, שבטבריא עתידין לחזור תחלה, ומשם נעמקין למקדש.

יג. ארבעים שנה קדם חרבן בית שני בטלו דיני נפשות מישראל, אף על פי שהיה המקדש קיים; מפני שגלו הסנהדרין, ולא היו שם במקומם במקדש.

יד. בזמן שדנין דיני נפשות בארץ ישראל, דנין דיני נפשות בחוצה לארץ - והוא שיהיו הסנהדרין סמוכין [מוסמכים] בארץ, כמו שבארנו; שהסנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ.

## הלכות סנהדרין פרק טו

א. כיצד מצות הנסקלין? רחוק מבית הסקילה ארבע אמות, מפשיטין את המחיב סקילה בגדי, ומכסין ערוותו מלפניו; ואין האשה נסקלת ערמה, אלא בחלוק אחד. ובית הסקילה גבוה שתי קומות; עולה לשם הוא ועצוי, וידי אסורות, ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו, והוא נהפך ונופל על לבו לארץ. אם מת בה - יצא, שהרי נאמר: "סקל יסקל או ירה ירה", הנה השנה הנסקל שנפל האבן עליו, עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ. ואם לא מת מדחיפה זו - מגביהין העדים אבן שהיתה מנחת

ושואלין את שלום העדים ואת שלום הדנין, להודיע שאין בלבם עליהם כלום, שדין אמת דנו. ואף על פי שאין נוהגין אבל - הרי הן אוננין [מצטערים] עליהן, שאין אנינות אלא בלב.

ז. מי שנגמר דינו וברח, ובא לבית דין אחר - אין סותרין את דינו; אלא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו: 'מעידין אנו את איש פלוני, שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדיו' - הרי זה יהרג. במה דברים אמורים? ברוצח. אבל שאר מחיבי מיתות - עד שיבואו עדיו הראשונים, ויעידו שנגמר דינו, ויהרגוהו בידם; והוא, שיעידו בבית דין של עשרים ושלשה.

ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיו בחוצה לארץ, וברח לבית דין שבארץ ישראל - סותרין את דינו על כל פנים. ואם היו אותו בית דין עצמן שנגמר דינו בפניהם - אין סותרין את דינו, אף על פי שגמרוהו בחוצה לארץ, והם עתה בארץ ישראל.

## הלכות סנהדרין פרק יז

א. ארבע מיתות נמסרו לבית דין - סקילה, ושרפה, והריגה בסיף, וחנק. סקילה ושרפה, מפרשין הן בתורה. ומפי משה רבנו למדו, שכל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק. וההורג את חברו, מיתתו בסיף; וכן אנשי עיר הנדחת, מיתתן בסיף.

ב. כל מיתה מהן - מצות עשה היא לבית דין, להרג בה מי שנתחייב בה. ואין רשות למלך להרג באחת מהן, אלא בסיף בלבד.

ג. כל מחיב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית דין - בטלו מצות עשה, ולא עברו על מצות לא תעשה; חוץ מן המכשף, שאם לא המיתוהו - עברו על מצות לא תעשה, שנאמר: "מכשפה לא תחיה".

ד. סקילה חמורה מן השרפה, ושרפה חמורה מן הסיף, והסיף חמורה מן החנק. וכל מי שנתחייב בשתי מיתות, נדון בחמורה; בין שעבר שתי עברות זו אחר זו, בין שעבר עברה אחת שחייב עליה שתי מיתות; אפלו נגמר דינו לסקלה, ואחר כך עבר על החמורה ונגמר דינו - נדון בחמורה.

ה. ואחד האיש ואחד האשה, דנין אותן ארבע המיתות. וכל מחיבי מיתות שנתערבו זה בזה, ידון כל אחד מהם בסקלה שבהן.

ז. מי שנגמר דינו [למיתה] שנתערב עם שאר העם, ולא נודע מי הוא מאלו, או מי שלא נגמר דינו, שנתערב במי שנגמר דינו ולא נודע מי הוא - כלן פטורין, לפי שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו.

ח. מי שעמד על נפשו, ולא נכלו בית דין לאסור אותו עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה - הורגין אותו עדיו בכל מיתה שיכולין להמית אותו בה, מאחר שנגמר דינו; ואין רשות לשאר העם להמית אותו תחלה. לפיכך, אם נקטעה יד העדים, פטור; ואם היו העדים גרמין מתחלה, יהרג

**יא.** כל הנשרפין - עשרה; ואלו הן: בת כהן שזנת תחת בעלה, וזבא על בתו, ועל בת בתו, ועל בת בנו, ועל בת אשתו, ועל בת בתה, ועל בת בנה, ועל חמותו, ועל אם חמותו, ועל אם חמיו. והוא, שזבא עליהן בחיי אשתו; אבל לאחר מיתת אשתו, הרי הן כברות בלבד בכל העריות.

**יב.** הנזרין - שנים: הרוצח, והנזבא.

**יג.** והנזנקין - ששה; ואלו הן: הזבא על אשת איש, והחולב באביו או באמו, וגונב נפש מ ישראל, וזקן ממרא [שמורה נגד ביי' הגדול], ונביא השקר, והמתנבא בשם עבודה זרה. נמצאו כל הרוגי בית דין - ששה ושלושים.

### יום רביעי ה' אייר ה'תשס"ט

### הלכות סנהדרין פרק טז

**א.** בשם שמצוה להמית את המחזיק מיתה - כן מצוה עשה להלקות את המחזיק מלקות, שנאמר: "והפילו השפט והכהו לפניו". ואף על פי שהמלקות בשלשה במקום מיתה היא עומדת.

**ב.** מלקין בזמן הזה בכל מקום מן התורה, בפני שלשה סמוכין [מוסמכים]; אבל לא בפני הדייטות.

**ג.** וכל מלקיות שמלקין דיני חוצה לארץ בכל מקום, אינה אלא מפת מידות [מדבר].

**ד.** אין אדם לוקה, אלא בעדים והתראה; ובודקין העדים בדרישה וחקירה, בדרך שעושים בדיני נפשות. עבר על לאו שנתק לעשה [- שניתן לתקנו ע"י העשה], והתירו בו ואמרו לו: 'אל תעשה דבר זה! שאם תעשה ולא תקים עשה שבו, תלקה! ועבר, ולא קים העשה - הרי זה לוקה; שאף על פי שהתראה בספק היא, שאם יקים פטר - התראת ספק, התראה היא.

**ה.** עבר עברה שיש בה מלקות ומיתת בית דין באחת, כגון ששחט [- בהמה] אותו ואת בנו לעבודה זרה - אם התרו בו למיתה, סוקלין אותו, ואינו לוקה, שהרי נתחייב בדין גדול מזה; ואם התרו בו למלקות בלבד, לוקה.

**ו.** אינו צריך שני עדים למלקות, אלא בשעת מעשה [העבירה]; אבל האסור עצמו, בעד אחד יחזק. כיצד? אמר עד אחד: 'חלב פליות הוא זה' [שאסור מהתורה], 'כלאי הכרם הם פרות אלו', 'גרושה' או 'זונה היא אשה זו', ואכל או בעל בעדים אחר שהתרה בו - הרי זה לוקה, אף על פי שעקר האסור בעד אחד. במה דברים אמורים? בשלא הכחיש העד בעת שקבע האסור. אבל אם אמר: 'זה אינו חלב', 'זו אינה גרושה', ואכל או בעל אחר שהכחיש - אינו לוקה, עד שיקבעו האסור שני עדים.

**ז.** שתק בעת שהעיד העד האחד בקביעות האסור, ואחר שעבר והתרו בו טען להכחיש העד - אין שומעין לו, אלא לוקה.

**ח.** כיצד מלקין אותו? כופת שתי ידיו לעמוד הילף והילף, וחזן [שמש] הפנסת אוחז בכגדיו - אם נקרעו נקרעו, ואם נפרמו נפרמו - עד שהוא מגלה את לבו; שאין מכהו על כסותו, שנאמר: "והכהו" - לא לכסותו.

שם, משא שני בני אדם, והעד השני מרפה ידיו, ומשליך את האבן על לבו. אם מת בה, יצא; ואם לאו - רגימתו בכל ישראל, שנאמר: "יד העדים תהיה בו כראשונה להמיתו, ויד כל העם באחרונה".

**ב.** עבד עבודה זרה - אין סוקלין אותו, אלא על שער [העיר] שעבד בו; ואם היתה עיר שרפה גויים, סוקלין אותו על פתח בית דין. ודבר זה, כפלה מפי השמועה [ממשה רבינו]: "אל שעריך" - זה שער שעבד בו, ולא שנגמר דינו בו.

**ג.** מצות הנשרפין: היו משקיעין אותו בנזל עד ארבעותיו, ונותנין סודר קשה לתוף הרף, וכורף על צוארו, ושני עדי - זה מושף אצלו וזה מושף אצלו, עד שהוא פותח את פיו. ומתיכין [ממסים] את הבדיל או את העופרת וכיוצא בהן, וזורק לתוף פיו, והיא יורדת ושוברת את בני מעיו.

**ד.** מצות הנזרין: מתיזין את ראשו בסיף, בדרך שהמלכים עושים.

**ה.** מצות הנזנקין: משקיעין את המחזיק בנזל עד ארבעותיו, ונותנין סודר קשה לתוף הרף, וכורכין על צוארו; וזה מושף אצלו וזה מושף אצלו, עד שתצא נפשו. **ו.** מצות עשה לתלות את המגדף [את ה'], ועובד עבודה זרה, שנאמר: "כי קללת אלהים תלויו", הרי מגדף אמור; ובעובד עבודה זרה נאמר: "את ה' הוא מגדף". והאיש נתלה, ואין האשה נתלית, שנאמר: "כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, ותלית אותו".

**ז.** כיצד מצות הנתלין? אחר שסוקלין אותו, משקיעין את הקורה בארץ, והעץ יוצא ממנה, ומקיפין שתי ידיו זו לזו, ותולה אותו סמוך לשקיעת החמה, ומתירין אותו מיד. ואם לן - עוברין עליו בלא תעשה, שנאמר: "לא תלין נבלתו על העץ".

**ח.** ומצות עשה לקבר את כל הרוגי בית דין ביום ההריגה, שנאמר: "פי קבור תקברנו ביום ההוא". ולא הרוגי בית דין בלבד, אלא כל המלין את מתו - עובר עליו בלא תעשה. הלינו לכבודו, להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו.

**ט.** אין תולין על אילן המחבר לקרקע, אלא על התלוש, כדי שלא יהיה מחסר קציצה; שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו, שלא יהיה לו זכרון רע, ויאמרו: 'זה העץ שנתלה עליו פלוני'. וכן האבן שנסקל בה, והסיף שנהרג בו הנהרג, והסודרין שחונקין בהן - הכל נקברין בתפיסת הנהרג [- בד' אמותיו], אבל לא בקבר עצמו.

**י.** כל הנסקלין שבתורה - שמונה עשר; ואלו הן: הזבא על האם, ועל אשת האב, ועל הפלה, ועל נערה מארשה, ועל הזכור, והשוכב עם הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה עליה, והמגדף, והעובד עבודה זרה, והנותן מזרעו למלך, ובעל אוב, ובעל ידעוני, והמסית [יחיד לע"ז], והמדיח [עיר שלימה], והמכשף, והמחלל את השבת, ומקלל אביו ואמו, וכן סורר ומורה.

למחר, והרי הוא למחר יכול לקבל שמונה עשר - אינו לוקה אלא שנים עשר. אמדוהו שילקה למחר שנים עשר, ולא לקה עד יום שלישי, והרי הוא חזק ויכול לקבל שמונה עשר - לוקה שמונה עשר; שהרי בשעת האמד, לא אמדוהו ללקות אלא לאחר זמן. וכן כל כיוצא בזה.

ד. מי שנתחייב מלקיות הרבה, בין על עבירות הרבה בין על מעשה אחד שחייבין עליו מלקיות הרבה - אם אמדוהו אמד אחד, לוקה ופטור; ואם לאו - לוקה ומתפא, וחוזר ולוקה. כיצד? נתחייב שתי מלקיות, אמדו יכול הוא לקבל חמש וארבעים - ביון שלקה חמש וארבעים, נפטר. אבל אם אמדוהו למלקות אחת, והכחישו שלשה או תשעה או שלשים כמו האמד - הרי זה מתפא, וחוזרין ואומדין אותו למלקות שניה, עד שילקה לכל מלקיות שחייב בהן.

ה. מי שאמדוהו, וכשהתחיל ללקות נתקלקל [נתבחו] מכת ההכאה, בין בראי בין במי רגלים - אין מפין אותו יותר, שנאמר: "ונקלה אחיד לעיניך" - ביון שנקלה, נפטר. אבל אם נתקלקל מן הפחד מקדם ההכיה - אפלו נתקלקל משיצא מבית דין ללקות, ואפלו מבפניו [אור ליום הכאתו] - הרי זה לוקה כל האמד שאמדוהו. אמדוהו לשתי מלקיות, ולקה ונתקלקל, בין בראשונה בין בשניה - פטור. נפסקה הרצועה [של המלקות] בשניה, פוטרין אותו; נפסקה בראשונה - נפטר ממלקות ראשונה, ולוקה האמד השני.

ו. כפתוהו על העמוד ללקות, וכרת את המיתרים וברח - פטור, ואין מחזירין אותו.

ז. כל מי שחטא ולקה, חוזר לכשרותו, שנאמר: "ונקלה אחיד לעיניך" - ביון שלקה, הרי הוא אחיד. אף כל מחייבי פרת שלקו, נפטרו מידי פרת.

ח. כהן גדול שחטא - לוקה בשלשה [דיינים] כשאר העם, וחוזר לגדלותו.

ט. אבל ראש ושיבה [נשיא הסנהדרין] שחטא - מלקין אותו בפני שלשה, ואינו חוזר לשירותו; גם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין, שמעלין בקדש ולא מורידין.

## הלכות סנהדרין פרק יח

א. אלו הן הלוקין: כל העובר על לא תעשה שחייבין עליו פרת, ואין בו מיתת בית דין - כגון אוכל חלב, ודם, וחרמץ בפסח; וכן כל העובר על לא תעשה שחייבין עליו מיתה בידי שמים - כגון אוכל טבל [פירות שלא הופרשו], וכהן טמא שאכל תרומה טהורה; וכן כל העובר על לאו שיש בו מעשה - כגון האוכל בשר בחלב, או לובש שעטניו. אבל לאו שאין בו מעשה - כגון הולך רכיל, ונוקם, ונוטר, ונושא שמע שאו [שומע דברי בעל דין שלא בפניו חבירו] - אינו לוקה.

ב. כל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו; חוץ מנשבע [לשוא או לשקר], וממיר [עושה תמורה בקדשים], ומקלל את חברו בשם [השם]. וכל לאו שנתן לאזהרת

והאבן נתונה מאחוריו, שהחזן המכה עומד עליה. ורצועה של עגל בידו - כפולה לשנים ושנים לארבעה, ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בו, ורחב הרצועה טפה, וארפה כדי שתהיה מגעת עד פי כרשו [- טבורו]; ויד של רצועות שאוחזו בה, ארפה טפה.

ט. האיש המכה, צריך להיות יתר בדעה חסר בכח, ומגביה את הרצועות בשתי ידיו, ומכה בידו אחת בכל כחו. ומלקהו שליש מלפניו, על בין דידיו; ושני שלשים מאחוריו, שליש על כתף זה ושליש על כתף זה.

י. זה המכה, אינו לא עומד ולא יושב, אלא מטה - שנאמר: "והפילו השפט והכהו לפניו", שיהיו עיניו של שופט בו, לא שיהיה מביט בדבר אחר ומכהו; מכאן, שאין מלקין שנים כאחד.

יא. הגדול שבדינים, קורא כל זמן שזה לוקה: "אם לא תשמר לעשות... והפלא ה' את מכתך וכו'"; ומתפנן לגמור את הפסוקים עם המלקיות. ואם לא גמר, חוזר לתחלת המקרא, וקורא וחוזר וקורא, עד שתגמר ההכאה. והשני שבדינים מונה; והשלישי אומר לחזן: 'הפה! הפה! כל זמן שמכה, על פיו הוא מכה.

יב. מת תחת ידו, פטור. ואם הוסיף רצועה אחת על האמד [ששיערו שיכול לסבול], ומת - הרי החזן גולה; ואם לא מת - הרי החזן עבר על מצות לא תעשה, שנאמר: "לא יוסיף". והוא הדין לכל מכה את חברו, שהוא בלא תעשה; ומה אם זה שנתנה תורה רשות להכותו, צוה הכותב שלא להכותו יתר על רשעו - קל וחמר לשאר כל אדם. לפיכך, כל המכה את חברו - אפלו הבה עבד - הפכה שאין בה שוה פרוטה, לוקה; אבל אם יש בה שוה פרוטה - הואיל והוא חייב לשלם ממון - אין אדם לוקה ומשלם, כמו שבארנו בכמה מקומות.

## הלכות סנהדרין פרק יז

א. כמה מלקין את המחייב מלקות? כפי כחו, שנאמר: "כדי רשעתו, במספר". וזה שנאמר "ארבעים" - שאין מוסיפין על הארבעים, אפלו היה חזק ובריא בשמשו; אבל פוחדתין לחלש - שאם יפה חלש מכה רבה, בודאי הוא מת. לפיכך אמרו חכמים, שאפלו הבריא ביותר, מפין אותו תשעה ושלשים, שאם נוסף לו אחת, נמצא שלא הבהו אלא ארבעים הראויות לו.

ב. כשאומדין את החוטא כמה הוא יכול לקבל, אין אומדין אלא במכות הראויות להשתלש [להתחלק לשלוש]. אמדוהו שהוא יכול לקבל עשרים - אין אומרי: 'ילקה אחד ועשרים, כדי שיהיו יכולין להשתלש'; אלא ילקה שמונה עשר. אמדוהו לקבל ארבעים, ובין שהתחיל ללקות ראווה חלש, ואמר: 'אינו יכול לקבל יתר על אלו התשעה' או 'השנים עשר שוט שלקה' - הרי זה פטור. אמדוהו לקבל שנים עשר, ואחר שלקה ראווה חזק ויכול לקבל יותר - הרי זה פטור, ואינו לוקה יותר על האמד. ג. אמדוהו היום שילקה שנים עשר, ולא הלכוהו עד

או דין מלכות הנה. אבל הסנהדרין - אין ממיתין ולא מלקין המודה בעברה; שמה נטרפה דעתו בדבר זה, שמה מן העמלין מרי נפש המתכבדים למות, שהן תמיד תוקעין התרבות בכטנם, ומשליכין עצמם מעל הנגות; כך זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה, כדי שיהרג. ויכללו של דבר, גזרת מלך היא.

### יום חמישי ו' אייר ה'תשס"ט

#### הלכות סנהדרין פרק יט

א. כל לא תעשה שיש בו פרת ואין בו מיתת בית דין, שלוקין עליהם - אחד ועשרים הן; ואלו הן: (א) הבא על אחותו, (ב) ועל אחות אביו, (ג) ועל אחות אמו, (ד) ועל אחות אשתו, (ה) ועל אשת אחיו, (ו) ועל אשת אחי אביו, (ז) ועל הנדה, (ח) והאוכל חלב, (ט) והאוכל דם, (י) והאוכל חמץ בפסח, (יא) והאוכל ביום הפורים, (יב) והעושה מלאכה ביום הפורים, (יג) והאוכל נותר, (יד) והאוכל פגול, (טו) והטמא שאכל בשר הקדש, (טז) והטמא שנכנס לעזרה, (יז) והשוחרט קדשים בחוץ, (יח) והמעלה קדשים בחוץ, (יט) והמפטם את השמן [עושה כמתכונת שמן המסחה], (כ) והסוף בשמן המשחה, (כא) והמפטם את הקטרת.

ב. כל מחייבי מיתה בידי שמים שהן בלא תעשה ויש בהן מעשה, שלוקין עליהן - שמונה עשר; ואלו הם: (א) זר שאכל תרומה גדולה, בין טמאה בין טהורה; (ב) זר שאכל תרומת מעשר; (ג) זר שאכל בפורים, אחר שזכנסו ליירושלים; (ד) זר שאכל חלה; (ה) והאוכל טבל שלא הורם ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר; (ו) והאוכל מעסה שלא הורמה חלתה; (ז) וכהן טמא שאכל תרומה טהורה; (ח) וכהן שנכנס לקדש הקדשים, שלא לעבודה; (ט) וכהן שזינא מן המקדש בשעת עבודה; (י) ולוי שעבד בעבודת כהנים; (יא) זר ששמש במקדש; (יב) ומחסר בגדים [בגדי כהונה] - הרי הוא כזר, ולוקה אם עבד; (יג) וכהן טמא ששמש; (יד) ושתוי ששמש; (טו) טבול יום [טמא שטבל ולא העריב שמשו] ששמש; (טז) מחסר פורים [טטהר ולא הביא קרבנו] ששמש; (יז) פרוע ראש ששמש; (יח) קרוע בגדים ששמש.

ג. אבל המשמש בלא קדוש [ורחיצת ידים ורגלים - אף על פי שהוא חייב מיתה, אינו לוקה; מפני שהיא מצות עשה. וכן נביא שפכש [העלים] נבואתו, או שעבר על דברי עצמו, והעובר על דברי נביא - אף על פי ששלישית במיתה, אין לוקין; שהן באין מכלל עשה, והרי הוא כעשה, שנאמר: "אליו תשמעו"; ולאו הבא מכלל עשה - הרי הוא כעשה, ואין לוקין עליו.

ד. כל לא תעשה שבתורה שאין בהן לא פרת ולא מיתת בית דין, שלוקין עליהן - מאה שמונה וששים; ואלו הן: (א) העושה צלם; (ב) העושה צורה לזואי; (ג) הפונה אל האלילים באחד מן המעשים; (ד) המקים מצבה; (ה) הנוטע אילן במקדש; (ו) הנותן אגן משפית; (ז) הנודר

מיתת בית דין - כגון "לא תנאף", "לא תעשה מלאכה ביום השבת" - אין לוקין עליו. וכל לאו שנתן לתשלומין - כגון "לא תגזל", "לא תגנב" - אין לוקין עליו. וכל לאו שנתן לעשה [שניתן לתקנו ע"י העשה] - כגון "לא תקח האם על הבנים", "לא תכלה פאת שדך" - אין לוקין עליו, אלא אם לא קים עשה שבה. וכל לאו שבכללות, אין לוקין עליו. ושאר כל לאוין שבתורה, לוקין עליהן. ג. איזה הוא לאו שבכללות? זה לאו אחד שכולל ענינים הרבה, כגון: "לא תאכלו על הדם". וכן אם נאמר "לא תעשה דבר פלוני ופלוני" - הואיל ולא יחד לו לאו לכל אחד ואחד מהן, אין לוקין על כל אחד ואחד, אלא אם כן חלק אותן בלאוין אחרים, או נאמר מפי השמועה [מסורת ממושה רבנו] שנחלקו. כיצד? כגון זה שנאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ובשל מבשל" - אינו לוקה על הנא והמבשל שתים, אלא אחד; ובחדש הוא אומר: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו", וחיב על שלשתם שלש מלקיות. מפי השמועה למדו, שזה לחלק. הרי נאמר: "לא ימצא בד מעביר בנו ובתו באש, קסם קסמים, מעונן ומנחש ומכשף"; אף על פי שכלל כל הענינים האלו בלאו אחד, הרי חלק אותם בלאוין אחרים ואמר: "לא תנחשו, ולא תעונו" - מלמד שכל אחד מהן בלאו בפני עצמו. וכן כל כיוצא בזה.

ד. מי שלקה בבית דין על אסור פרת, ולקה פעם שניה על אותו פרת עצמו - כגון שאכל חלב ולקה עליו, ואכל חלב פעם שניה ולקה עליו - אם אכל פעם שלישית, אין מלקין אותו; אלא מכניסין אותו לכפה [חדר עגול, צינור], והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול לשכב בו, ונותנין לו לחם צר ומים לחץ, עד שיצרו מעיו ויחלה; ואחר כך מאכילין אותו שעורים, עד שפרשו נבקעת.

ה. מי שעבר על אסור פרת או מיתת בית דין, והתירו בו, והרפין בראשו, או שתק ולא קבל עליו ההתראה - אין הורגין אותו כמו שבארנו, ואין מלקין אותו. חזר ועשה כך, והתירו בו והרפין בראשו או שתק כך - אין ממיתין אותו, ואין מלקין אותו. חזר פעם שלישית ועבר, והתירו בו - אף על פי שהרפין בראשו, או שתק - כונסין אותו לכפה, עד שימות. וכל אלו שלא קבלו עליהם ההתראה - מפין אותם מפת מדרות [מלקות דרבנן], הואיל וחסאו מפל מקום; אפילו על אסור של דברי סופרים, מפין אותן מפת מדרות.

ו. הגונב כלי שרת מן המקדש, והמקלל בקוסם [מקלל ה' בשם ע"ז], והבועל ארמית [גויה] - אין בית דין נזקקין להם, אלא הקנאין פוגעין בהם; וכל שהורגו, זכה. וכן כהן ששמש [במקדש] בטמאה, לא היו אחרי הפהנים מביאין אותו לבית דין; אלא פרחי כהנה היו מוציאין אותו חוץ לעזרה, ומוציאין את מחו בגזרין. גזרת הכתוב היא, שאין ממיתין בית דין, ולא מלקין את האדם, בהודית פיו, אלא על פי שנים עדים. וזה שהרג יהושע עכן ודוד לגר עמלקי בהודית פיהם - הוראת שעה היתה,

מַעֲשֶׂר, אֶפְלוּ מֵעֵשֶׂר עֲנִי, אִף עַל פִּי שֶׁהוֹרָמוּ תְרוּמוֹתָיו; (עט) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁנִּגְמַר דִּינָהּ לִסְקִילָה, אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחָטָה; (פ) הָאוֹכֵל בְּהֵמָה טְמֵאָה; (פא) הָאוֹכֵל עוֹף טְמֵא; (פב) הָאוֹכֵל דָּג טְמֵא; (פג) הָאוֹכֵל שֶׁרֶץ הָעוֹף; (פד) הָאוֹכֵל שֶׁרֶץ הָאָרֶץ; (פה) הָאוֹכֵל שֶׁרֶץ הַמַּיִם; (פו) הָאוֹכֵל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה, אִף עַל פִּי שֶׁאֵינּוּ רֶבֶה; (פז) הָאוֹכֵל תּוֹלְעִים שֶׁבַּפְּרוֹת, אַחֵר שֶׁפָּרְשׁוּ; (פח) הָאוֹכֵל נִבְלָה; (פט) הָאוֹכֵל טְרֶפֶה; (צ) הָאוֹכֵל אֶכָּר מִן הַחַי; (צא) הָאוֹכֵל גִּיד הַנִּשְׁחָה; (צב) הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב; (צג) הַמִּבְשֵׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב; (צד) הָאוֹכֵל מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם הַבָּאָה הַעֲמֹר; (צה) הָאוֹכֵל עֶרְלָה; (צו) הָאוֹכֵל כֹּלָאֵי הַפֶּרֶס; (צז) הָאוֹכֵל תַּעֲרֹכֶת חֲמֵץ בֶּפֶסֶח; (צח) הָאוֹכֵל חֲמֵץ אַחֵר חֲצוֹת; (צט) הַמִּקְיֵם חֲמֵץ בֶּפֶסֶח בִּרְשׁוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁחֲמֵץ עָסְתָּו [בפסח]; (ק) הַשְׂוֹתָה יֵין נֶסֶף; (קא) נִזִּיר שֶׁאֵכֵל מִגֶּפֶן הַיֵּין; (קב) נִזִּיר שֶׁנָּחַל; (קג) נִזִּיר שֶׁנִּטְמָא לְמָת; (קד) הַמְּגַלֵּחַ אֶת הַנֶּתֶק [שורות השערות שסביב הקרחות]; (קה) הַחוֹתֵף סִימָנִי צִרְעָת אוֹ שִׁכּוֹן; (קו) הַעוֹבֵד בְּנִחַל שֶׁנֶּעְרַפָּה בּוֹ הָעֶגְלָה; (קז) הַזּוֹרֵעַ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּשְׂבִיעִית; (קח) הַזּוֹמֵר אֶת הָאֵילָן בִּשְׂבִיעִית; (קט) הַקּוֹצֵר סְפִית בְּלֹא שְׁנוּי; (קי) הַבּוֹצֵר בְּלֹא שְׁנוּי; (קיג) הַבּוֹצֵר בְּלֹא שְׁנוּי; (קיד) הַמְּכַלֵּה פֶּאֶת שִׁדָּה, וְלֹא נִתְּנָה לְעֵנִי; (קטו) הַמְּלַקֵּט לֶקֶט [שבלים] הַנוֹפְלִים בַּקִּצִּיר, וְלֹא נִתְּנוּ לְעֵנִי; (קטז) הַמְּעוֹלֵל בְּרֵמוּ בּוֹצֵר אֲשֶׁכּוּלֹת קִטְנִים, וְלֹא נִתְּנוּ לְעֵנִי; (קיו) הַמְּלַקֵּט פֶּרֶט בְּרֵמוּ [גרגר א' או ב' שנופלו בבצירה], וְלֹא נִתְּנוּ לְעֵנִי; (קיח) הַלּוֹקֵחַ עֹמֶר הַשִּׁבְכָה [ששכח בעת איסוף העומר], וְלֹא נִתְּנוּ לְעֵנִי; (קיט) הַלּוֹקֵחַ אֶם עַל הַבָּנִים, וְלֹא שֶׁלַח הָאֵם; (קכ) הַזּוֹרֵעַ כִּלְאִים בְּאֶרֶץ בּוֹרְעִים; (קכא) הַזּוֹרֵעַ כִּלְאֵי הַפֶּרֶס בְּאֶרֶץ; (קכב) הַמְּרַכִּיב אֵילָנוֹת כִּלְאִים בְּכָל מְקוֹם; (קכג) הַמְּרַבֵּיעַ בְּהֵמָה כִּלְאִים בְּכָל מְקוֹם; (קכד) הַמְּנַהִיג בְּכִלְאִים [שור וחמור יחדיו] בְּכָל מְקוֹם; (קכה) הַחֹסֵם בְּהֵמָה בְּעֵת מְלֹאכָה בְּכָל מְקוֹם; (קכו) הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּכָל מְקוֹם; (קכז) הַמְּשַׁכֵּן חֲבֵרוֹ בִּידוֹ, וְלֹא הַחֲזִיר לוֹ הָעֵבוֹט; (קכח) הַחוֹבֵל [ממשכן] אֶלְמָנָה, וְלֹא הַחֲזִיר הַמְּשֻׁכּוֹן; (קכט) הַחוֹבֵל בָּלִים שְׁעוֹשִׂין בֵּהֶן אֶכָּל נֶפֶשׁ; (קל) עַד זֶמֶם שֶׁאֵינּוּ בֵּין תְּשׁוּמִין; (קלא) הַמֶּכֶה חֲבֵרוֹ הַכֵּה שְׁאִין בָּהּ שְׁוֶה פְּרוּטָה; (קלב) בֵּין סוֹרֵר וּמוֹרָה בְּעִדּוֹת רֵאשׁוֹנָה [שמחייבתו מלקות]; (קלג) הַמוֹצִיא שֵׁם רַע [שאשתו אינה בתולה], שֶׁנִּמְצָא דְּבָרוֹ שֶׁקָּר; (קלד) הַמְּקַלֵּל חֲבֵרוֹ בִּשְׁם; (קלה) הַנִּשְׁבָּע לְשׁוֹא; (קלו) הַנִּשְׁבָּע לְשֶׁקֶר; (קלז) הַמְּחַלֵּל נִדְרוֹ; (קלח) הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחֲנוּם בִּשְׂבֵת; (קלט) הַעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בְּיוֹם טוֹב; (קמ) הַמְּקִיף פֶּאֶת הָרֹאשׁ [מגלה שער הצדעים]; (קמא) הַמְּקִיף [משחית בתער] פֶּאֶת זָקֵן; (קמב) הַשּׁוֹרֵט עַל מָת; (קמג) הַקּוֹרֵחַ רֵאשׁוֹ עַל מָת; (קמד) הַכּוֹתֵב כְּתוּבָה קַעֲקַע; (קמה) הַלּוֹבֵשׁ שְׁעִטָּה; (קמו) הַקּוֹצֵץ אֵילָנִי מֵאֶכָּל דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה; (קמז) אִישׁ שֶׁלֵּבֵשׁ מִלְּבוּשֵׁי אִשָּׁה; (קמח) אִשָּׁה שֶׁלֵּבֵשָׁה מִלְּבוּשֵׁי אִישׁ; (קמט) כֹּהֵן שֶׁנִּטְמָא לְמָת; (קנ) כֹּהֵן שֶׁקָּדַשׁ זִוְנָה

בִּשְׁם עֲבוּדָה וְרָה; (ח) הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמָה; (ט) הַנִּהְיָה בָּהּ; (י) הַבּוֹנֶה עֵיר הַנִּדְחָת; (יא) הַנִּהְיָה מַעֲיִר הַנִּדְחָת; (יב) הַעוֹשֶׂה כְּחֻקֹּת הַגּוֹיִים; (יג) הַקּוֹסֵם; (יד) הַמְּעוֹנֵן; (טו) הַמְּנַחֵשׁ; (טז) הַחוֹבֵר; (יז) הַדּוֹרֵשׁ אֶל הַמַּתִּים; (יח) הַמוֹחֵק שֵׁם [משמות הקב"ה], וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּגוֹן הוֹרֵס אֶכָּן מִן הַמְּזֻבָּח, אוֹ שׁוֹרֵף עֵץ מִן הַמְּקֹדֶשׁ; (יט) הַמְּכַבֵּה אֵשׁ הַמְּזֻבָּח; (כ) הַעוֹלָה עָלָיו בְּמַעֲלֹת; (כא) הַנּוֹכֵס לְעוֹרָה בְּכַגְדִּים טְמֵאִים; (כב) זָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁנּוֹכֵס לְהַר הַבֵּית; (כג) הַמְּסִיר בְּדֵי הָאָרוֹן; (כד) הַמּוֹחֵת חֵשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶס; (כה) הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲלֵל; (כו) הַמְּקָרִיב עַל מְזֻבָּח הַזֶּהָב; (כז) כֹּהֵן שֶׁנּוֹכֵס לְהִיכָל שְׁלֹא בִּשְׁעַת עֲבוּדָה; (כח) בַּעַל מוֹם שֶׁנּוֹכֵס לְשֵׁם; (כט) שְׁתוּי שֶׁנּוֹכֵס לְשֵׁם; (ל) בַּעַל מוֹם שֶׁשָּׂמַשׁ; (לא) עֶרֶל שֶׁשָּׂמַשׁ; (לב) כֹּהֵן שֶׁעָבַד בְּעֲבוּדַת הַלְוִיִּם; (לג) כֹּהֵן שֶׁנּוֹכֵס לְמַקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֹאשׁ; (לד) כֹּהֵן שֶׁנּוֹכֵס לְמַקְדָּשׁ קָרוֹעַ בְּגָדִים; (לה) הַמְּקַדֵּשׁ בַּעֲלֵי מוּמִין; (לו) הַשּׁוֹחֲטִין; (לז) הַזּוֹרֵק דְּמֵיהֶם; (לח) הַמְּקַטֵּיר אֲמוּרִיָּהִם; (לט) הַמְּקָרִיב קֶרְבָּנוֹת גּוֹיִים בַּעֲלֵי מוּמִין; (מ) הַמְּטִיל מוֹם בְּקֶדְשִׁים בְּזִמְן הַמַּקְדָּשׁ; (מא) הַעוֹבֵד בְּקֶדְשִׁים; (מב) הַגּוֹזֵז אוֹתָם; (מג) הַמְּקַטֵּיר שְׂאֹר אוֹ דָּבֵשׁ; (מד) הַעוֹשֶׂה שְׁיָרֵי מִנְחוֹת [הנותר ממנחה לאכילה אחרי קמיצה] חֲמֵץ; (מה) הַמְּקָרִיב בְּלֹא מֶלֶח; (מו) הַמְּקָרִיב אֶתְנֵן [בהמה שניתנה בתמורה לזנות] אוֹ מִחֵיר [בהמה שניתנה תמורת כלב]; (מז) הַנּוֹתֵן שְׁמֵן עַל מִנְחַת חוּטָא; (מח) הַנּוֹתֵן עָלֶיהָ לְבוֹנָה; (מט) הַנּוֹתֵן שְׁמֵן בְּקֶרֶבן שׁוֹטָה; (נ) הַנּוֹתֵן עָלָיו לְבוֹנָה; (נא) הַמְּכַדִּיל [ראש העוף מגורן] בְּחִטָּאת הָעוֹף; (נב) הַמְּמַר [מחליף] בְּקֶדְשֵׁי מְזֻבָּח; (נג) הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא; (נד) הָאוֹכֵל מִפְּסוּלֵי הַמַּקְדָּשִׁין; (נה) כֹּהֵן שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים חוּץ לְעוֹרָה; (נו) זֶר שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים אַחֵר מִתֵּן דְּמִים; (נז) זֶר שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר בְּכוֹר; (נח) כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁאָט לְזֶר שֶׁאֵכֵלָה חֲזֵה וְשׁוֹק, אֶפְלוּ לְאַחֵר מִיתַת בַּעֲלָה; (נט) חֲלָלָה [נולדה מאיסורי כהונה] שֶׁאֵכֵלָה תְּרוּמָה; (ס) הָאוֹכֵל קֹדְשִׁים קָלִים קֹדֶם זְרִיקַת דְּמִים; (סא) הָאוֹכֵל קֹדְשִׁים קָלִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (סב) הָאוֹכֵל בְּכוֹר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (סג) הָאוֹכֵל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי אַחֵר שֶׁרָאָה פְּנֵי הַבֵּית, חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (סד) כֹּהֵן שֶׁאֵכֵל בְּכוֹרִים מִשְׁנִכְנָסוֹ לִירוּשָׁלַיִם, קֹדֶם הַנִּתָּה בַּעֲזָרָה; (סה) כֹּהֵן שֶׁאֵכֵל בְּכוֹרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, אַחֵר שֶׁהִנָּחוּ בַּעֲזָרָה; (סו) הָאוֹכֵל בִּירוּשָׁלַיִם מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי שְׁנִטְמָא, קֹדֶם שִׁיפָּדָה; (סז) טְמֵא שֶׁאֵכֵל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי הַטְּהוֹר בִּירוּשָׁלַיִם; (סח) הָאוֹכֵל מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי בְּאֵינִינּוֹת, וְכֵן כָּל הַקְדָּשִׁים; (סט) עֶרֶל שֶׁאֵכֵל בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ אוֹ תְּרוּמוֹת; (ע) הָאוֹכֵל מִמִּנְחַת כֹּהֵן, וְכֵן מִכָּל דֶּבֶר שֶׁהוּא כִּלִּיל לְאִשִּׁים; (עא) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר חֲטָאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת, וְכֵן מִכָּל הַטְּעוֹן שִׁרְפָה; (עב) הַשּׁוֹחֵט פֶּסֶח עַל הַחֲמֵץ; (עג) הַשּׁוֹבֵר בּוֹ עֵצִם, בֵּין בְּרֵאשׁוֹן בֵּין בְּשֵׁנִי; (עד) הַמוֹצִיא מִבֶּשֶׂרוֹ חוּץ לְחִבּוּרָתוֹ; (עה) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂרוֹ חוּץ מִחִבּוּרָתוֹ; (עו) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂרוֹ נָא [צלוי מעט] אוֹ מִבֶּשֶׂל; (עז) הַנִּהְיָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ בְּמִזִּיד; (עח) הָאוֹכֵל טָבַל שְׁעָדִין לֹא הִפְרַשׁ מִמֶּנּוּ

דל". אסור להדר פני גדול בדין. כיצד? הרי שבאו לפניך שנים לדין, אחד חכם גדול ואחד הדיוט - לא תקדים לשאל בשלומו של גדול, ולא תסביר לו פנים, ולא תכבדנו, שלא יסתתמו טענותיו של אחד; אלא אינו נפנה לאחד מהם, עד שיגמר הדין, שנאמר: "לא תהדר פני גדול". אמרו חכמים: אל תאמר: 'עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה' - היאך אבישנו, ואראה בבשתו? לכה נאמר: "לא תהדר פני גדול".

ה. באו לפניך שנים לדין, אחד כשר ואחד רשע - אל תאמר: 'הואיל ורשע הוא זה, וחזקת זה שאינו משנה בדבורו, אטה הדין על הרשע'; על זה נאמר: "לא תטה משפט אבינך בריבו" - אף על פי שהוא אביון במצוות, לא תטה דינו.

ו. "לא תעשו עול במשפט" - זה המצות את הדין, ומפכה את החיוב ומחייב את הנפאי. וכן המענה את הדין ומאריך בדברים הבדורים, כדי לצער אחד מבצלי הדין - הרי זה בכלל מצול.

ז. הגס לבו בהוראה, וקופץ וחותר הדין קדם שיתקרהו בינו לבין עצמו עד שיהיה ברור לו פשמש - הרי זה שוטה, רשע, וגס רוח. כך צו חכמים: 'היו מתונין בדין'; וכן איוב אמר: "ורב לא ידעתי, אלקהו".

ח. כל דין שבא לפני דין, והתחיל לדמותו לדין פסוק שפכר ידע אמתו, ויש עמו במדינה גדול ממנו בחכמה, ואינו הולך ונמלך בו - הרי זה בכלל הרשעים שלכם גם בהוראה. ואמרו חכמים: רעה על רעה תבוא לו; שכל הדברים וכיצא בהן - מגסות הרוח הם, המביאה לידי עוונת הדין. "פי רבים חללים הפילה" - זה תלמיד שלא הגיע להוראה, ומורה. "ועצמים כל הרגיה" - זה שהגיע להוראה, ואינו מורה; והוא, שיהיה הדור צריך לו; אבל אם ידע שיש שם ראוי להוראה, ומנע עצמו מן ההוראה - הרי זה משבח. וכל המונע עצמו מן הדין - מונע ממנו איבה, וגזל, ושבועת שוא. והגס לבו בהוראה - שוטה, רשע, וגס רוח.

ט. ותלמיד, אל יורה הלכה בפני רבו, אלא אם בן היה רחוק ממנו שלש פרסאות, כנגד מחנה ישראל.

י. אל תאמר, שכל אלו הדברים, בדין שיש בו הוצאת ממון הרבה מזה ונתינתו לזה; לעולם יהי דין אלה מנה ודין פרוטה אחת, שוין בעיניך לכל דבר.

יא. ואין הדין יושבין לדין לפחות משנה פרוטה. ואם הזקוק לשנה פרוטה - גומרין את דינו אפילו לפחות משנה פרוטה.

יב. כל המטה משפט אחד מישראל - עובר בלאו אחד, שנאמר: "לא תעשו עול במשפט". ואם היה גר - עובר בשני לאוין, שנאמר: "לא תטה משפט גר". ואם יתום הוא - עובר בשלשה לאוין, שנאמר: "משפט גר יתום".

## הלכות סנהדרין פרק כא

א. מצות עשה לשפט השופט בצדק, שנאמר: "בצדק

ובעלה; (קנא) או שקדש גרושה ובעלה; (קנב) או שקדש חללה ובעלה; (קנג) וכהן גדול שבעל אלמנה, אף על פי שלא קדשה; (קנד) המפזיר גרושתו אחר שנתקדשה; (קנה) הנושא זקוקה לזכר - [יבמה]; (קנו) הבא על הקדשה [זונה]; (קנז) ממזר שנשא בת ישראל ובעל; (קנה) פצוע דבא [שנפצעו אשכיו] שנשא בת ישראל ובעל; (קנט) המסרס איש, וכן שאר זכרי בהמה חיה ועוף; (קס) אוגס שגרש אנוסתו, ולא החזירה; (קסא) המוציא שם רע שגרש אשתו, ולא החזירה; (קסב) הקורב אל העריות בדרך מדרכי הננות, אף על פי שלא גלה ערוה, וזה הוא החשוד על העריות; (קסג) המתחנן בגוים; (קסד) גר עמוני שנשא בת ישראל ובעל; (קסה) גר מואבי שנשא בת ישראל ובעל; (קסו) מלך שהרבה נשים; (קסז) מלך שהרבה סוסים; (קסח) מלך שהרבה כסף וזהב. נמצאו כל הלוקין - מאתים ושבעה; סימן להם - 'ילקו זדים'.

## הלכות סנהדרין פרק כ

א. אין בית דין עונשין באמדין [הערכה] הדעת, אלא על פי עדים, בראיה ברוכה. אפלו ראוהו העדים רודף אחר חברו להרגו, ולהתרו בו, והעלימו עיניהם, או שזכנסו אחריו להרבה, ונכנסו אחריו, ומצאוהו הרוג ומפספר והסיף מנטף דם ביד ההורג - הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו, אין בית דין הורגין בעדות זו; ועל זה וכיצא בו נאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג". וכן אם העידו עליו שנים שעבד עבודה זרה - זה ראיה שעבד את החמה והתירה בו, וזה ראיה שעבד את הלכנה והתירה בו - אין מצטרפין, שנאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג" - הואיל ויש שם צד לנקותו ולהיותו צדיק, אל תהרגהו.

ב. כל מי שעשה דבר שתיכין עליו מיתת בית דין, באגס - אין בית דין מיתין אותו. ואפלו היה מצנה שיהרג ואל יעבר - אף על פי שחלל את השם - הואיל והוא אנוס, אינו נהרג, שנאמר: "ולנער לא תעשה דבר" - זו אזהרה לבית דין, שלא יענשו את האנוס.

ג. איש שאנסוהו עד שבא על הערוה - חייב מיתת בית דין, שאין קשוי אלא לדעת; אבל האשה שנבעלה באגס - אפלו אמרה אחר שנאנסה: 'הניחו לו' - הרי היא פטורה, מפני שצרה נתגבר עליה.

ד. אסור לבית דין לחוס על ההורג - שלא יאמרו: 'פכר נהרג זה, ומה תעלה יש בהריגת האחר', ונמצאו מתרשלין בהריגתו, שנאמר: "לא תחוס עינך ובערף דם הנקי". וכן אסור לבית דין לחוס על מי שנתחייב קנס - שלא יאמרו: 'עני הוא זה, ושללא בכונה עשה'; אלא מגבין ממנו כל שיש לו, בלא חנינה, שנאמר: "לא תחוס עינך". וכן בדיני ממונות, אין מרחמין על הדל - שלא תאמר: 'עני הוא זה, ובעל דינו עשיר, הואיל ואני והעשיר חייבין לפתנסו, אזכנו בדין, ונמצא מתפרנס בכבוד'; על זה הזהירה תורה: "ודל, לא תהדר בריבו", ונאמר: "לא תשא פני

לו, וישתק [הדיין]. ולא ילמד אחד מבצלי דינין טענה כלל; אפלו הביא בעל דין עד אחד - לא יאמר לו: 'אין מקבלין עד אחד'; אלא יאמר לנטען: 'הרי זה העיד עליך', ולואי שיודה ויאמר: 'אמת העיד'; עד שנטען הוא ויאמר: 'עד אחד הוא, ואינו נאמן עלי'. וכן כל כיוצא בזה.

יא. ראה הדנן זכות לאחד מהן, ובעל דין מבקש לאמרה ואינו יודע לחבר [- לנטען] הדברים, או שראה אותו מצטער להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החמה והכעס נסתלקה ממנו, או נשתבש מפני הסכלות - הרי זה מתר לסעדו מעט, ולהבינו [להסבירו] תחלת הדבר, משום "פתח פיך לאדם". וצריך להתניב בדבר זה הרבה, שלא יהיה כעורכי הדנין.

### יום שישי ז' אייר ה'תשס"ט

### הלכות סנהדרין פרק כב

א. שנים שבאו לפניך לדין, אחד רב ואחד קשה - עד שלא תשמע את דבריהם, או משתשמע את דבריהם ואין אתה יודע להיכן הדין נוטה - אתה רשאי לומר להם: 'איני נזקק לכם'; שמה יתחייב הדין, ונמצא רודף אחר הדין. אבל משתשמע את דבריהם, ותדע להיכן הדין נוטה - אי אתה רשאי לומר: 'איני נזקק לכם', שנאמר: "לא תגורו מפני איש" - שלא תאמר: 'איש פלוני רשע הוא, שמה יהרג את בני, שמה ידליק את גדישי, שמה יקצץ נטיעותי'. ואם היה ממנה לרבים, חייב להזקק להם.

ב. וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לפניו וחובה לעשיר - אם שתק - הרי זה עובר משום "לא תגורו מפני איש", ועל "מדבר שקר תרחק". ומנזן לדין, שלא יושב תלמיד בור לפניו? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק".

ג. ומנזן לתלמיד שראה רבו שטעה בדין, שלא יאמר: 'אמתין לו עד שיגמר הדין, ואסתרגו ואכננו, כדי שיגרא הדין על שמי'? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק".

ד. מצוה לומר לבצלי דינים בתחלה: 'בדין אתם רוצים, או בפשרה'? אם רצו בפשרה, עושין ביניהם פשרה. וכל בית דין שעושין פשרה תמיד - הרי זה משבח, ועליו נאמר: "ומשפט שלום שפטו בשעריכם"; איזה הוא משפט שיש עמו שלום? הוי אומר, זה בצוה [- מוצוה].

וכן בדרך הוא אומר: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו"; איזה הוא משפט שיש עמו צדקה? הוי אומר - זה בצוה, והיא הפשרה. במה דברים אמורים? קדם גמר דין; אף על פי ששמע דבריהם, וידע להיכן הדין נוטה - מצוה לבצע. אבל אחרי שגמר הדין ואמר: 'איש פלוני אתה חייב, איש פלוני אתה זכאי' - אינו רשאי לעשות פשרה ביניהם, אלא יקב הדין את ההר.

ה. אף על פי שרצו בפשרה בדין - יוש להם לחור ולתבוע את הדין, עד שיקנו מיד שניהם.

ו. יפה כח הפשרה מכל הדין; ששני הדייטות שדנו - אין דיניהם דין, ויש לבצלי דין לחור בהם; ואם עשו פשרה, וקנו מידם [עשו על כר קנין] - אינן יכולין לחור בהם.

תשפט עמיתך". איזה הוא צדק המשפט? זה השונת שני בצלי דינין בכל דבר - לא יהיה אחד מדבר כל צרכו, ואחד אומר לו: 'קצר דברך'; ולא יסביר פנים לאחד וידבר לו רכות, וירע פניו לאחר וידבר לו קשות.

ב. שני בצלי דינין שהיה אחד מהם מלבש בגדים יקרים, והשני בגדים בזזיין - אומרין למכבד: 'או תלבישהו פמותך עד שתדון עמו, או לבוש פמותו'; עד שתהיה שוין, ואחר כך תעמדי בדין'.

ג. לא יהיה אחד יושב ואחד עומד, אלא שניהם עומדים. ואם רצו בית דין להושיב את שניהם, מושיבין; ולא יושב אחד למעלה ואחד למטה, אלא זה בצד זה. במה דברים אמורים? בשעת משא ומתן בדין; אבל בשעת גמר דין - הכל בעמידה, שנאמר: "ויעמד העם על משה". ואיזה הוא גמר דין? - 'איש פלוני אתה חייב, איש פלוני אתה זכאי'. במה דברים אמורים? בבצלי דינין; אבל העדים - לעולם בעמידה, שנאמר: "ועמדו שני האנשים".

ד. תלמיד חכמים ועם הארץ שבאו לדין - מושיבין את החכם, ואומרים לעם הארץ: 'שב!' אם לא ישב, אין מקפידין על כך. ולא יקדים התלמיד בשיבוא לדין, וישוב לפני רבו שרוצה לדון לפניו [לפני בעל הדין השני]; ואם היה קבוע לו זמן לקרות [- שיעור קבוע], וכא בזמנו - מתר. כ. כר נהגו כל פתי דיני ישראל מאחר התלמוד, בכל הליכות, שמושיבין בצלי דינין ומושיבין העדים, כדי לסלק המחלוקת; שאין בנו כח להעמיד משפטי הדת על תלם.

ו. היו לפני הדנין בצלי דין הרבה - מקדימין את דין היתום לדין האלמנה, שנאמר: "שפטו יתום, ויבו אלמנה". ודין אלמנה קודם לדין תלמיד חכמים, ודין תלמיד חכמים קודם לדין עם הארץ; ודין האשה קודם לדין האיש, שבשעת האשה מרבה.

ז. אסור לדון לשמע דבר אחד מבצלי דינין, קדם שיבוא חברו, או שלא בפני חברו; אפלו דבר אחד אסור, שנאמר: "שמע בין אחיכם". וכל השומע מאחד - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תשא שמע שוא". ובכלל לאו זה, אזהרה למקבל לשון הרע, ומספר לשון הרע, ומעיד עדות שקר. וכן בעל דין מזוהר, שלא ישמיע דבריו לדנין קדם שיבוא חברו; וגם על זה וכיוצא בו נאמר: "מדבר שקר, תרחק".

ח. לא יהיה הדין שומע מפי התרגמן, אלא אם כן היה מכיר לשון בצלי דינין, ושומע טענותיהם; ואינו מהיר בלשונם כדי להשיב להם - יצמיד התרגמן להודיע אותם פסק הדין, ומאיזה טעם חייב זה וזכה זה.

ט. צריך הדין לשמע טענות בצלי דינין, ולשנות טענותיהן [לחזור עליהם בפני בעלי הדין] - שנאמר: "ויאמר המלך, זאת אומרת, זה בני החי וכן המה"; ומצדק את הדין בלבד, ואחר כך חתכהו.

י. מנזן לדין, שלא יעשה מליץ [סניגור] לדבריו? שנאמר: "מדבר שקר, תרחק"; אלא יאמר [הבעל דין] מה שראה

לך לדין; אף על פי שהתאנים משל דין, הואיל והביאן שלא בזמן, נפסל לו לדין.

ד. כל דין ששאל שאלה [נפסל כל שהוא], פסול לדון לזה שהשאלו. במה דברים אמורים? בשלא היה לדין להשאל. אבל אם היה לו להשאל - פשוט, שהרי גם זה שואל ממנו.

ה. כל דין שנטל שכרו לדון - דיניו בטלים; והוא, שלא יהיה שכר הנפר. אבל אם היה עוסק במלאכתו, ובאו לפניו שנים לדין, ואמר להם: 'תנו לי מי שיעשה תחתי עד שאדון לכם', או 'תנו לי שכר בטלתי' - הרי זה מתיר; והוא שיהיה הדבר נפר, שהוא שכר הבטלה בלבד בלא יותר; ויטל משניהם בשוה, זה בפני זה. כגון זה מתיר.

ו. אסור לדין לדון למי שהוא אוהבו, אף על פי שאינו שושבינו [ידידו המלווה בימי חופתו] ולא רעו אשר כונן; ולא למי ששונאהו, אף על פי שאינו אויב לו ולא מבקש רעתו. אלא צריך שיהיו שני בעלי דינים שוין בעיני הדין, ובלבד. ואם לא היה מכיר את אחד מהם, ולא מעשיו - אין לך דין צדק כמזהו.

ז. וכל שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה - אסורין לישיב בדין זה עם זה, שדבר זה גורם ליציאת משפט מעקל [עקום]; מפני השנאה שביניהן, דעת כל אחד נוטה לסתור דברי חברו.

ח. לעולם יראה הדין עצמו כאלו חרב מנחת לו על צוארו, וגיהנום פתוחה לו מתחתיו; וידע את מה הוא דן, ולפני מי הוא דן, ומי עתיד להפריע ממנו אם נטה מקו האמת, שנאמר: "אלהים נצב בעדת אל", ואומר: "ראו מה אתם עשים - כי לא לאדם תשפטו, כי לה'".

ט. כל דין שאינו דן דין אמת לאמתו, גורם לשכינה שתסתלק מ ישראל. וכל דין שנוטל ממון מזה ונותנו לזה שלא בדין - הקדוש ברוך הוא גובה ממנו נפשות, שנאמר: "וקבע את קבעיהם, נפש". וכל דין שדן דין אמת לאמתו, אפלו שעה אחת - כאלו תקן את כל העולם כלו, וגורם לשכינה שתשרה בישראל, שנאמר: "אלהים נצב בעדת אל". ושמא יאמר הדין: 'מה לי ולצרה הזאת' [אם אטעה אענש] -? תלמוד לומר: "ויעמכם בדבר משפט"; אין לדין אלא מה שעיניו רואות.

י. לעולם יהיו בעלי דינים לפניך כרשעים, ובחזקת שפיל אחד מהם טוען שקר, ודון לפי מה שתראה מן הדברים; ובשיפוטו מלפניך, יהיו בעיניך כצדיקים שקבלו עליהם את הדין, ודון כל אחד מהם בלבד לכף זכות.

## הלכות סנהדרין פרק כד

א. יש לדין לדון בדיני ממונות, על פי הדברים שדעתו נוטה להם שהם אמת, והדבר חזק בלבו שהוא כן, אף על פי שאין שם ראיה ברורה; ואין צריך לומר, אם היה הוא יודע בודאי שהדבר כן, שהוא דן כפי מה שידע. כיצד? הרי שנותחב אדם שבועה בבית דין, ואמר לדין אדם שהוא נאמן אצלו ושידעתו סומכת על דבריו, שזה האיש

ז. אסור לאחד מן הדינים כשיצא מבית דין לומר: 'אני הוא המזכה או המחייב, וחברי חולקין עלי, אבל מה אעשה, והם רבו עלי'. ואם אמר, הרי הוא בכלל: "הולך רכיל, מגלה סוד". ומעשה בתלמיד אחד, שהוציא דברים שנאמרו בבית המדרש, לאחר שנים ועשרים שנה; והוציאוהו בית דין מן המדרש, והכריזו עליו: 'זה מגלה סוד הוא'.

ח. שאל אחד מבעלי דינים לכתב לו פסק דין, כותבין לו כך: 'בא פלוני לבית דין של פלוני עם פלוני בעל דינו, שטענו בכך, ויצא זכאי, או 'חייב'; ונותנין לו. ואין מזכירין שם המזכין ולא שם המחקין, אלא: 'בית דינו של פלוני, מדבריהם נודפה פלוני'.

ט. כך היה מנהגן של אנשי ירושלים: מכניסין בעלי דינים, ושומעים דבריהם וטענותיהם, ומכניסים העדים, ושומעים דבריהם; ומוציאין כל אדם לחוץ, ונושאים הדינים ונותנים ביניהם בדבר, וגומרין את הדבר. ואחר כך מכניסין בעלי דינים, וגדול שבדינים אומר: 'איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב' - כדי שלא ידע אחד מבעלי דינים איזה הדין הוא שזכה אותו, ולא איזה הדין הוא שחייב.

י. דין שהוא יודע בחדו שהוא גזלן, או רשע - אסור להצטרף עמו, שנאמר: "מדבר שקר תרחק". וכך היו בקיאי הדעת שבירושלים עושים: אין יושבין בדין, עד שיידעו עם מי הן יושבין; ולא חותמין את השטר, עד שיידעו מי חותם עמך; ולא נכנסין לסעודה, עד שיידעו מי מסב עמך.

## הלכות סנהדרין פרק כה

א. "לא תקח שחד" - אין צריך לומר לענות את הדין, אלא אפלו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב - אסור, ועובר בלא תעשה. והרי הוא בכלל: "ארור לקח שחד"; וחייב להחזיר השחד, כשיתבענו הנותן.

ב. וכשם שהלוקח עובר בלא תעשה - כך הנותן, שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשל".

ג. כל דין שיושב ומגדל מעלתו, כדי להרבות שכר לחניו [שמשוין] ולסופריו - הרי הוא בכלל הנוטים אחרי הפצע; וכן עשו בני שמואל, ולכך נאמר בהן: "ויטו אחרי הפצע, ויקחו שחד". ולא שחד ממון בלבד, אלא אפלו שחד דברים. ומעשה בדין שהיה עולה בדוגית [סירה] קטנה לעבר בנהר, ופשט אחד ידו וסיעו בעלתו, והיה לו דין; ואמר לו הדין: 'הריני פסול לך לדין'. ומעשה באחד שהעביר אברה [נוצה] של עוף מעל רדיד [צערין] הדין, ואחר כסה רק מלפני הדין; ואמר לו: 'הריני פסול לך לדין'. ומעשה באחד שהביא מתנה ממתנות בהנה לדין כהן; ואמר לו: 'פסול אני לך לדין'. ומעשה בארס אחד של דין שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו מערב שבת לערב שבת; פעם אחת הקדים והביא בתמישי בשבת, מפני שהיה לו דין, ואמר לו הדין: 'הריני פסול

שֶׁלֶם בְּדָבָר. וְהָרִי הַדְּבָרִים מְסוּרִים לָלֶב, וְהַכְּתוּב אֹמֵר:  
"כִּי הַמִּשְׁפָּט - לְאֱלֹהִים הוּא."

ד. יֵשׁ לְבֵית דִּין לְהַלְקוֹת מִי שְׁאִינוּ מַחֲזִיב מִלְּקוֹת, וְלַהֲרֹג מִי שְׁאִינוּ מַחֲזִיב מִיָּתָה; וְלֹא לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, אֲלָא לַעֲשׂוֹת סִיג לַתּוֹרָה. וְכִינּוּן שְׂרֻאִים בֵּית דִּין שֶׁפָּרְצוּ הָעַם בְּדָבָר - יֵשׁ לָהֶם לְגָדֵר וּלְחַזֵּק הַדָּבָר, כְּפִי מַה שְׂרִירָא לָהֶם; הַכֹּל הוֹרָאת שְׁעָה, לֹא שֶׁיִּקְבַּע הַלְכָה לְדוֹרוֹת. מַעֲשֵׂה וְהַלְקוֹ אָדָם שֶׁבָּעַל אִשְׁתּוֹ תַּחַת הָאֵלֶן; וּמַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שָׂרֵכֵב עַל הַסּוֹס בְּשַׁבָּת בִּימֵי יוֹנִים, וְהַבִּיאֻהוּ לְבֵית דִּין וּסְקָלוּהוּ. וּמַעֲשֵׂה וְתָלָה שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁטַּח שְׁמוֹנִים [מַכְשָׁפוֹת] בְּיוֹם אֶחָד בְּאַשְׁקֶלוֹן; וְלֹא הָיוּ שָׁם כָּל דְּרָכֵי הַדְּרִישָׁה וְהַחֲקִירָה וְהַתְּקָרָה, וְלֹא בַּעֲדוֹת בְּרוּרָה, אֲלָא הוֹרָאת שְׁעָה, כְּפִי מַה שְׂרִירָא.

ה. וְכֵן יֵשׁ לְבֵית דִּין בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן, לְהַלְקוֹת אָדָם שֶׁשְׂמוּעָתוֹ רָעָה [יֵשׁ עָלָיו שְׁמוּעוֹת שְׂעוּבָה עֲבִירוֹת], וְהָעַם מְרַנְּנִים אַחֲרָיו שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל הָעֲצִיּוֹת; וְהוּא שִׁיחִיָּה קוֹל שְׁאִינוּ פּוֹסֵק כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְלֹא יִהְיוּ לוֹ אוֹיְבִים יְדוּעִים שְׂמוּצִיאִין עָלָיו שְׂמוּעָה רָעָה. וְכֵן מְבִיֵּין אֵת זֶה שֶׁשְׂמוּעָתוֹ רָעָה, וּמַחֲרִפִּין אֵת יוֹלְדָתוֹ [אַחַם] בְּפָנָיו.

ו. וְכֵן יֵשׁ לְדִין תְּמִיד לְהַפְקִיר מְמוֹן שֵׁישׁ לוֹ בַּעֲלִים, וּמַאֲבֵד זְכוּתוֹ, כְּפִי מַה שְׂרִירָא לְגָדֵר פְּרֻצוֹת הַדֵּת וּלְחַזֵּק הַבְּדָק [פְּרֻצוֹת הַדֵּת], אוֹ לְקַנֵּס אֶלֶם זֶה; וְהָרִי הוּא אֹמֵר בַּעֲזָרָא: "וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבוֹא לְשִׁלְשֵׁת הַיָּמִים, כַּעֲצַת הַשָּׁרִים וְהַזְקָנִים - יִחָרֵם כָּל רְכוּשׁוֹ", מִכָּאֵן שֶׁהַפְקָר בֵּית דִּין הַפְקָר.

ז. וְכֵן יֵשׁ לְדִין לְנִדּוֹת וְלַחֲרִים מִי שְׁאִינוּ בֶּן נְדוּי, כְּדִי לְגָדֵר פְּרִיץ כְּפִי מַה שְׂרִירָא לוֹ שֶׁשְׁעָה צְרִיכָה לָכֶּה, וְיֵאמַר שְׂנִידוּהוּ וְהַחֲרִימוּהוּ עַל דַּעְתּוֹ, וּפְרָסֵם חֲטָאוֹ בְּרַבִּים - שְׁנֵאֲמַר: "אוֹרוֹ מְרוֹז, אֲמַר מִלֶּאֱהָ ה' - אוֹרוֹ אֲרוֹר יִשְׂכִּיָּה, כִּי לֹא כָּאוֹ לַעֲזֵרַת ה'".

ח. וְכֵן יֵשׁ לְדִין לַעֲשׂוֹת מְרִיכָה עִם הָרְאוּי לְהָרִיב עִמּוֹ, וּלְקַלְלוֹ, וְלַחֲכוֹתוֹ, וּלְתַלֵּשׁ שְׁעָרוֹ, וְלַהֲשִׁיבֵהוּ בְּאֱלֹהִים בַּעֲלֵי פְרָהוּ שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אוֹ שְׁלֹא עָשָׂה - שְׁנֵאֲמַר: "וְאָרִיב עִמָּם וְאֶקְלָלֵם, וְאֶכְפֶּה מֵהֶם אֲנָשִׁים וְאֶמְרָטִים; וְאֶשְׁבִּיעֵם בְּאֱלֹהִים".

ט. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְכַתֵּף [לְקַשׁוֹר] יָדָיו וְרַגְלָיו, וְלֶאֱסֹר בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְלִדְחֹף, וְלִסְחֹב עַל הָאָרֶץ - שְׁנֵאֲמַר: "הֵן לְמוֹת, הֵן לְשִׁרְשִׁי [- לְסַחֲבִי], הֵן לַעֲנֹשׁ נִכְסִין [- מִמּוֹן] וְלֶאֱסוּרִין" [- בֵּית הָאֲסוּרִים].

י. כָּל אֵלֹהֵי הַדְּבָרִים, לְפִי מַה שְׂרִירָא הַדֵּת שְׁנֵהוּ רְאוּי לָכֶּה, וְשֶׁשְׁעָה צְרִיכָה לָכֶּה. וּבְכָל יְהִי מַעֲשִׂיו לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְאֵל יְהִי כְבוֹד הַבְּרִיּוֹת קָל בְּעִינָיו, שֶׁתִּהְיֶה הוּא [כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת] דוֹחָה אֵת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם [שֶׁל חַכְמִים], וְכָל שֶׁכֵּן כְּבוֹד בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הַמְּחִזְקִין בְּדֵת הָאָמֶת - שִׁיחִיָּה זֶהִיר שְׁלֹא יִהְרַס כְּבוֹדָם, אֲלָא לְהוֹסִיף בְּכְבוֹד הַמְּקוֹם בְּלִבָּד; שֶׁכָּל הַמְּבִנָה אֵת הַתּוֹרָה, גּוֹפֵה מְחֻלָּל עַל הַבְּרִיּוֹת; וְכָל הַמְּכַבֵּד אֵת הַתּוֹרָה, גּוֹפֵה מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת. וְאֵין כְּבוֹד הַתּוֹרָה, אֲלָא לַעֲשׂוֹת עַל פִּי חֻקֶּיהָ וּמִשְׁפָּטֶיהָ.

חֲשׂוֹד הוּא עַל הַשְּׂבוּעָה - יֵשׁ לְדִין לְהַפֵּךְ הַשְּׂבוּעָה עַל שְׂכַנְגָדוֹ, וְיִשְׁבַּע וְיִטַּל, הוֹאִיל וְסִמְכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל דִּין עַל דְּבָרֵי זֶה. אֲפִלּוּ הִיתָה אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד נֶאֱמָנִים אֲצִל - הוֹאִיל וּמִצָּא הַדָּבָר חֲזָק וְנִכּוֹן בְּלִבּוֹ, סוּמָךְ עָלָיו וְדָן; וְאֵין צְרִיף לֹאמַר, אִם יָדַע הוּא עֲצָמוֹ שְׁנֵה חֲשׂוֹד. וְכֵן אִם יִצָּא שְׁטֵר חוֹב לְפָנָיו, וְאָמַר לוֹ אָדָם שְׂסוּמָךְ עָלָיו, אֲפִלּוּ אִשָּׁה אוֹ קְרוֹב: 'זֶה פְּרוּצַע הוּא' - אִם סִמְכָה דַּעְתּוֹ עַל דְּבָרָיו, יֵשׁ לוֹ לֹאמַר לָזֶה: 'לֹא תִפְרַע אֲלָא בְּשְׂבוּעָה'; אוֹ אִם הִזָּה עָלָיו שְׁטֵר חוֹב לְאַחֵר [לְעוֹד בַּעַל חוֹב], יִתֵּן לָזֶה שְׁלֹא נִפְגַּם שְׁטֵרוֹ כָּלָל [שְׁלֹא עֲרַעְרוּ עָלָיו], וְיִנִּית זֶה שְׂנִפְגָּם שְׁטֵרוֹ בְּדָבָרֵי הָאֶחָד, אוֹ יִשְׁלִיף הַשְּׁטֵר בְּפָנָיו וְלֹא יִדּוֹן בּוֹ; כְּפִי מַה שְׂרִירָא. וְכֵן מִי שֶׁבָּא וְטָעַן שֵׁישׁ לוֹ פְּקָדוֹן אֲצֵל פְּלוֹנִי שְׁמַת בְּלֹא צוּאָה, וְנָתַן סִימְנִין מְבַהֲקִין, וְלֹא הִזָּה זֶה הַטָּעֵן רְגִיל לְהַכְנִס לְבֵית זֶה שְׁמַת - אִם יָדַע הַדֵּת שְׁנֵה הַמַּת אִינוֹ אֲמוּד [מַעֲרָךְ] לְהִיטֵל לוֹ חֲפֵץ זֶה, וְסִמְכָה דַּעְתּוֹ שְׁאִין זֶה הַחֲפֵץ שֶׁל מַת - מוֹצִיאֻ אוֹ מִן הַיּוֹרֶשֶׁת, וְנוֹתְנוֹ לָזֶה הָאֲמוּד בּוֹ שְׁנָתָן סִימְנִין; וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה; שְׁאִין הַדָּבָר מְסוּר אֲלָא לְלִבּוֹ שֶׁל דִּין, שֶׁיִּדּוֹן כְּפִי מַה שְׂרִירָא לוֹ שֶׁהוּא דִּין אֲמֵת. אִם בֶּן לְמַה הַצְרִיכָה תּוֹרָה שְׁנֵי עֲדִים? שֶׁבְּזִמְנָן שְׂבוּאוֹ לְפָנֵי הַדֵּת שְׁנֵי עֲדִים - יִדּוֹן עַל פִּי עֲדוּתָם, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם בְּאֲמֵת הָעִידוֹ אוֹ בְּשֶׁקֶר.

ב. כָּל אֵלֹהֵי הַדְּבָרִים, הֵם עֶקֶר הַדִּין. אֲבָל מְשֻׁרְבּוֹ בְּתִי דִינִין שְׁאִינוֹ הַגּוֹנִים, וְאֲפִלּוּ הָיוּ הַגּוֹנִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, אֵינִם חֻכְמִים כְּרִאוּי וּבַעֲלֵי בִינָה - הַסְכִּימוּ רַב בְּתִי דִינֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹא יִהְיֶה שְׂבוּעָה [עַל הַתּוֹבָע] אֲלָא בְּרִירָה בְּרוּרָה, וְלֹא יִפְגִּימוּ שְׁטֵר וְיִפְסִידוּ חֻזְקָתוֹ בַּעֲדוֹת אִשָּׁה אוֹ פְּסוּל; וְכֵן בְּשֶׁאֵר כָּל הַדִּינִין, לֹא יִדּוֹן הַדֵּת בְּסִמְכַת דַּעְתּוֹ וְלֹא בִּידִיעָתוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יֵאמַר כָּל הַדִּיּוֹט וְהַדִּיּוֹט: 'לְפִי מִאֲמִין לְדָבָרֵי זֶה, וְיִדְעִיתִי סוּמְכַת עַל זֶה'. וְכֵן אֵין מוֹצִיאִין מִן הִיתוּמִים אֲלָא בְּרִירָה בְּרוּרָה - לֹא בְּדַעַת הַדֵּת, וְלֹא בְּאֲמִדָּן הַמַּת אוֹ הַטָּעֵן [אִם אֲמוּדִין בָּהֶם אוֹ לֹא]. וְאֵף עַל פִּי כֵן, אִם הָעִיד אָדָם נֶאֱמָן בְּדָבָר מִכָּל הַדְּבָרִים, וְנִטְתָּה דַּעַת הַדֵּת שְׁאֲמַת הוּא אֹמֵר - מִמַּתִּין הוּא בְּדִין, וְאִינוֹ דוֹחָה עֲדוּתוֹ; וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִם בַּעֲלֵי דִינִין, עַד שִׁיּוּדוֹ לְדָבָרֵי הָעֵד, אוֹ יַעֲשֵׂה פְשָׁרָה, אוֹ יִסְתַּלַּק מִן הַדִּין.

ג. וּמִנֵּי לְדִין שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּדִין שֶׁהוּא מְרָמָה, שְׁלֹא יֵאמַר: 'אֲחַתְקִנּוּ, וְיִהְיֶה הַקּוֹלָר [הַעוּוֹן] תְּלוּי בְּצוּאָרֵי הָעֲדִים? תִּלְמוּד לֹאמַר: "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֹק". כִּיִּצַּד יַעֲשֶׂה בּוֹ? יִדְרֹשׁ וְיִחְקֹר הַרְבֵּה, בְּדִרְיָשָׁה וְחֻקִּירָה שֶׁל דִּינֵי נַפְשׁוֹת - אִם נִרְאָה לוֹ לְפִי דַּעְתּוֹ שְׁאִין בּוֹ רְמִיּוֹת, חוֹתֵךְ אֵת הַדִּין עַל פִּי הָעֲדוּת. אֲבָל אִם הִזָּה לְבוֹ נוֹקְפוֹ שֵׁישׁ בּוֹ רְמִיּוֹת, אוֹ שְׁאִין דַּעְתּוֹ סוּמְכַת עַל דְּבָרֵי הָעֲדִים, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְפַסְלָם, אוֹ שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁבָּעַל דִּין זֶה רְמָאִי וּבַעֲלֵי עֲרָמָה וְהִשְׂאִי [שִׁכְנַע] אֵת הָעֲדִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם כְּשָׁרִים וּלְפִי תִמָּם הַטָּעֵם, אוֹ שְׁנִירָא לוֹ מִכָּל הַדְּבָרִים שֵׁישׁ שָׁם דְּבָרִים אַחֲרִים מְסֻתְרִין, וְאֵינֶם רוֹצִים לְגַלּוֹתָם - כָּל אֵלֹהֵי הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אִם כָּאוֹ לְדִין בְּדִין - אֲסוּר לוֹ לְחַתֵּךְ אוֹתוֹ הַדִּין; אֲלָא יִסְלַק עֲצָמוֹ מִדִּין זֶה, וְיִדּוֹנָנוּ מִי שֶׁלְּבוֹ

## שבת קודש ח' אייר ה'תשס"ט

## הלכות סנהדרין פרק כה

א. אסור לדון לנהג בשררה על הצבור ובגסות רוח [יחירות], אלא בענוה ויראה. וכל פרנס [מנהיג] המטיל אימה יתרה על הצבור שלא לשם שמים - נענש, ואינו רואה לו בן תלמיד חכמים, שנאמר: "לכן יראוהו אנשים; לא יראה כל חכמי לב".

ב. וכן אסור לו לנהג בהם קלות ראש, אף על פי שהם עמי הארץ, ולא יפסע [כשנכנס לידרוש] על [בגובה] ראשי עם הקדש [בני ישראל]; אף על פי שהם הדיוטות ושפלים, בני אברהם יצחק ויעקב הם, וצבאות ה' שהוציא מארץ מצרים בכח גדול וכיד חזקה. וסובל טרח הצבור ומשאם כמשה רבנו, שנאמר בו: "כאשר ישא האמן את היונק". והרי הוא אומר: "ואצנה את שפטיכם" - זו אזהרה לדון, שיסבל את הצבור "כאשר ישא האמן את היונק". וצא ולמד ממשה רבנו, רבן של כל הנביאים - כיון ששלווה הקדוש ברופ הוא להם במצרים, נאמר: "ויצגם אל בני ישראל"; אמרו מפי הקבלה [מסורת], שאמר להם למשה ולאהרן: 'על מנת שיהיו מקללים אתכם, וסוקלין אתכם באבנים'.

ג. בדרך שנצטווה הדיון לנהג במדה זו, כך נצטוו הצבור לנהג כבוד בדיון - שנאמר: "ואצנה אתכם", זו אזהרה לצבור שתהיה אימת הדיון עליהם. ולא יתבזה בפניהם, ולא ינהג קלות ראש בעצמו.

ד. כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור, אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה, כדי שלא יתבזה בפניהם. אם המלאכה ברבים אסורה עליו - קל וחמר לאכל ולשתות ולהשתכר בפני רבים, ובכנסת [אסיפת] עמי הארץ, ובסעודת מרעות [חברים]. אוי להם לאותם הדיינים שנהגו בכך, מעלבון תורת משה, שבוזו דיניה והשפילוה עד ארץ והגיעה עד עפר, וגרמו להם רעה ולבני בגיהם, בעולם הזה ולעולם הבא.

ה. אסור לנהג קלות ראש בשליח בית דין; והרי השליח נאמן כשנים לענין הנדוי - שאם אמר: 'פלוני הקלני' [ביזה אותי], או 'הקל [ביזה] הדיון', או 'לא רצה לבוא לדיון' - משמתי [מנדים] אותו על פיו. אבל אין כותבין עליו פיתחא [שטר-נידוי], עד שיבואו שנים ויעידו שנמנע לבוא. ו. ואין שליח בית דין חייב באמירת דברים אלו, משום לשון הרע. וכל המצער שליח בית דין, יש לבית דין רשות להכותו מפת מדרות [מלקות מדרבנן].

ז. שליח בית דין שאמר: 'פלוני שלחני' בשם אחד מן הדיינים, ולא רצה בעל דין לבוא - אין כותבין עליו פיתחא של שמתא; עד שיאמר משם שלשתם. במה דברים אמורים? שהלך השליח ביום שאינו ידוע לישיבת הדיינים. אבל ביום הידוע שהדיינים ישובו בו לדיון, הכל יודעים שכל הדיינים מקבצין בו, ואף על פי שבא השליח בשם אחד, כאלו בא בשם שלשתם.

ח. מי ששלווה לו בית דין, ולא בא לדיון - מנדין אותו, וכותבין עליו פיתחא, ונותן שכר הסופר; ובעת שיבוא, קורעין הפיתחא. כתבו לו פיתחא מפני שלא קבל הדיון - כיון שאמר: 'הריני מקבל הדיון', קורעין נדיו. קבעו לו בית דין זמן שיבוא היום, ולא בא כל אותו היום - כותבין עליו פיתחא לערב. במה דברים אמורים? בשעה במדינה [בעיר], ומרד ולא בא. אבל אם היה בפפרים, ויוצא ונכנס - קובעים לו זמן שני וחמישי ושני. ואם שלם יום שני ולא בא - אין כותבין עליו פיתחא עד למחר.

ט. אין קובעין זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי, מפני שהעם טרודין במועדות, ולא בערב שבת, ולא בערב יום טוב. אבל קובעין בניסן שיבוא [לבית דין] - אחר ניסן, ובתשרי שיבוא אחר תשרי. אבל אין קובעין בערב שבת שיבוא אחר השבת, מפני שהכל טרודין בערב שבת.

י. מי שהוא במדינה, והלך שליח בית דין ולא מצאו - אין קובעין לו זמן לבוא, עד שימצא אותו השליח ויאמר לו. היה בכפר חוץ למדינה - אם דרכו לבוא באותו היום - אומר השליח אפלו לאחד מן השכנים, אפלו אשה: 'אם יבוא פלוני, הודיעוהו שביט דין קבעו לו זמן שיבוא היום לבית דין'. ואם לא בא, מנדין אותו לערב. במה דברים אמורים? בשאין הדרך שדרכו לילך בה על מקום בית דין. אבל אם היה דרכו עליהם - אין מנדין אותו, עד שיודעו השליח בעצמו; שמא לא אמרו לו השכנים, שהרי הם אומרים: 'דרכו על בית דין, וכבר הלך אליהם, ונפטר'. וכן אם לא בא למדינה עד למחר - אין סומכין על השכנים, שמא שכחו השכנים ולא אמרו לו.

יא. מי שבא לבית דין וקבל הדיון, ואמרו לו לשלם, והלך ולא שלם - אין מנדין אותו, עד שמתרין בו שני וחמישי ושני; ואחר כך מנדין אותו, עד שיתן מה שהוא חייב. ואם עמד שלשים יום, ולא תבע נדיו - מחרימין אותו.

## הלכות סנהדרין פרק כו

א. כל המקלל דין מדיני ישראל - עובר בלא תעשה, שנאמר: "אלהים לא תקלל". וכן אם קלל הנשיא - אחד ראש הסנהדרין הגדולה, או המלך - עובר בלא תעשה, שנאמר: "ונשיא בעמך לא תאר". ולא דין ונשיא בלבד, אלא כל המקלל אחד מישראל - לוקה, שנאמר: "לא תקלל חרש". ולמה נאמר "חרש"? שאפלו זה שאינו שומע, ולא נצטער בקללה זו - לוקה על קללתו. ויראה לי, שהמקלל את הקטן, לוקה; הרי הוא בחרש.

ב. המקלל את המת, פטור. הואיל ומקלל כל אדם מישראל חייב, למה יחד לאו לדון ולאו לנשיא? לחיבו שתים. נמצאת למד, שהמקלל אחד מישראל - בין איש בין אשה, בין גדול בין קטן - לוקה אחת. ואם קלל דין, לוקה שתים; ואם קלל נשיא, לוקה שלש. וכן נשיא שקלל אביו, חייב משום ארבעה שמות - שלשה של כל אדם, ואחת משום האב.

ג. המקלל עצמו - לוקה כמי שקלל אחרים, שנאמר:

שיתבצעו להעיד בדיני ממונות - שנאמר: "והוא עד, או ראה או ידע; אם לא יגיד, ונשא עונו".

ב. היה העד חכם גדול, והיה בית דין פחות ממנו בחכמה - הואיל ואין כבודו שלל לפניהם - עשה של כבוד תורה [- "והדרת פני זקן"] עדיף, ויש לו להמנע. במה דברים אמורים? בעדות ממון. אבל בעדות שמפריש בה מן האסור, וכן בעדות נפשות או מכות - הולף ומעיד; "אין חכמה... לנגד ה'" - כל מקום שיש חלול השם, אין משגיחין על כבוד הרב.

ג. כהן גדול אינו חייב להעיד אלא עדות שהיא למלך ישראל בלבד, הולף לבית דין הגדול ומעיד בה; אבל בשאר העדויות, פטור.

ד. מצות עשה לדרש העדים, ולחקר אותן, ולהרבות בשאלתן; ומדקדקין עליהן, ומסיעין [מעבירים] אותן מענין לענין בעת השאלה, כדי שישתקו [וימנעו מלהעיד] או יחזרו בהן, אם יש בעדותן דפי [פגם], שנאמר: "וידרשם וחקרם ושאלם היטב". וצריכין הדיקין להזהר בעת חקירת העדים, שמא מתוכן ילמדו לשקר. בשבע חקירות בודקין העדים: באיזו שבוע [שמיטה], באיזו שנה, באיזה חודש, בכמה בחודש, באיזה יום מימי השבת, ובכמה שעות ביום, ובאיזה מקום; ואפלו אמר: 'היום הרגו', או 'אמש הרגו' - שואלין לו באיזה שבוע, באיזו שנה, באיזה חודש, בכמה בחודש, באיזה יום, באיזו שעה. ומכלל החקירות, יתר על השבע השוואת כפל [בכל עדות], שאם העידו עליו שעבד עבודה זרה - שואלין להן את מה עבד, ובאיזו עבודה עבד; העידו שחלל את השבת - שואלין אותם איזו מלאכה עשה, והיאף עשה; העידו שאכל ביום הכפורים - שואלין אותם איזה מאכל אכל, וכמה אכל; שהרג את הנפש, שואלין אותם במה הרגו. וכן כל כיוצא בזה, הרי הוא מכלל החקירות.

ה. החקירות והדרישות - הם הדברים שהם עקר העדות, ובהם יתחייב אדם לפטר [הנידון]. והן פונת המעשה שעשה [מה ואיד], וכוונת הזמן, וכוונת המקום - שבהן יומו העדים, או לא יומו; שאין אנו יכולים להזים העדים, עד שיכוננו הזמן והמקום.

ו. ועוד מרבין לבדק העדים בדברים שאינן עקר בעדות, ואין העדות תלויה בהן; והן הנקראין 'בדיקות'. וכל המרבה בבדיקות, הרי זה משבח. כיצד הן הבדיקות? הרי שהעידו עליו שהרג, ונחקרו בשבע חקירות שמנינו, שהן בכונת הזמן ובכונת המקום, ונדרשו בכונת המעשה, וכוונת הפלי שהרגו בו - בודקין אותן עוד, ואומרים להן: 'מה היה לובש הנהרג או ההורג, בגדים לבנים או שחורים? עפר הארץ שנהרג עליה, לכן או אדם?' אלו וכיוצא בהן, הן הבדיקות. מעשה, שאמרו עדים: 'הרגו במקום פלוני תחת התאנה', ובדקו העדים ואמרו להם: 'תאנים שלה שחרות היו, או לבנות? עקצין של אותם התאנים ארכות היו, או קצרות?' וכל המרבה בבדיקות אלו וכיוצא בהן, הרי זה משבח.

"השמר לך ושמר נפשך". ואחד המקלל עצמו, או חברו, או דין, או נשיא - אינו לוקה עד שיקלל בשם מן השמות, כגון 'יה' או 'שדי' ואלהים' וכיוצא בהן, או בכנוי מן הכנויים, כגון 'חנן' ו'קנא' וכיוצא בהן. הואיל והוא חייב אם קלל בכל הכנויים - כך אם קלל בכל לשון, חייב; שהשמות שקוראין בהם הגויים להקדוש ברוך הוא, הן בכל הכנויים. 'אדור', בו שבועה, ובו קללה, ובו נדוי.

ד. אינו לוקה עד שיתרו בו בפני עדים, כשאר כל חייב לאוין. אבל אם לא היה שם התראה, או שקלל בלא שם ולא כנוי, כגון: 'אדור פלוני', או שהיתה הקללה באה מכלל הדברים, כגון שאמר: 'אל יהי פלוני ברוך לה', או 'אל יברכהו ה'', וכיוצא בדברים אלו - אינו לוקה.

ה. אף על פי שאינו לוקה - אם חרף תלמיד חכמים, מנדין אותו. ואם רצו הדיקנים להכותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן], מפין; ועונשין אותו כפי מה שיצא, שהרי בזה את הזקן [- זה שקנה חכמה]. ואם חרף עם הארץ - עונשין הדיקנים בדבר כפי מה שהשעה צריכה לו, לפי המתחרף ולפי זה שמתחרף.

ו. אף על פי שיש [- מותר] לדון או לנשיא למחל על כבודו, אינו יכול למחל על קללתו. וכן שאר העם - אף על פי שמחל על קללתו - מפין את המקלל, שכתב חטא ונתחייב. אבל מי שנתחייב נדוי מפני שהפקיר [התחצף] בבית דין, ורצו בית דין למחל על כבודם, ולא נדוהו - הרשות בידם; והוא שלא יהיה בדבר הפסד בכבוד הבורא - כגון שהיו העם מבעטין בדיני תורה ובדיקנים, הואיל ופקרו העם בדבר, צריכין לחזק ולענש כפי מה שיצא להם.

ז. כל הדין בדיני גוים ובערכאות [בתי משפט] שלהם - אף על פי שהיו דנייהם בדיני ישראל - הרי זה רשע, וכאלו חרף והרים יד בתורת משה רבנו, שנאמר: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" - לפניהם ולא לפני גוים, לפניהם ולא לפני הדיוטות. היתה יד הגוים תקיפה, ובעל דינו אדם, ואינו יכול להוציא ממנו בדיני ישראל - יתבצעו לדיני ישראל תחלה; אם לא רצה לבוא - נוטל רשות מבית דין, ומציל בדיני גוים מיד בעל דינו.

ברוך רחמנא דיסיען

## הלכות עדות

יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להעיד בבית דין למי שיודע לו עדות; (ב) לדרש ולחקר העדים; (ג) שלא יורה העד בדיון זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; (ד) שלא יקום דבר בעדות אחד; (ה) שלא יעיד בעל עברה; (ו) שלא יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר; (ח) לעשות לעד זומם כאשר זומם. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

## הלכות עדות פרק א

א. העד מצוה להעיד בבית דין בכל עדות שיודע, בין בעדות שחייב בה חברו, בין בעדות שזוכה בה; והוא,

## שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — ב'ח' אייר ה'תשס"ט

יום ראשון ב' אייר ה'תשס"ט

### הלכות אכל פרק ב

א. אלו שאדם חייב להתאכל עליהן דין תורה: אמו ואביו, בנו ובתו, אחיו ואחותו מאביו. ומדבריהם — שיתאכל האיש על אשתו הנשואה, וכן האשה על בעלה, ומתאכל על אחיו ועל אחותו שהן מאמו.

ב. אפלו הכהן, שאינו מתטמא לאחיו ואחותו מאמו, ולא לאחותו הנשואה, אף על פי שהיא מאביו — מתאכל הוא עליהן; ואם היתה אחותו זו הנשואה מאביו, הרי הוא מתאכל עליה דין תורה.

ג. בנו או אחיו הבא מן השפחה או מן הנקריה — אינו מתאכל עליהם כלל. וכן מי שנתגרר הוא ובניו, או נשתחרר [מעבדות] הוא ובניו — אין מתאכלין זה על זה. וכן אשתו ארוסה, אינו מתאכל עליה ולא אונן [אין לו דין אונן]; וכן היא לא אוננת ולא מתאכלת עליו.

ד. כל הקרובים שהוא חייב להתאכל עליהם — הרי זה מתאכל עמהם [באבלותם על קרוביהם] בפניהם [בנוכחותם], מדברי סופרים. ביצד? הרי שמת בן בנו, או אחי בנו, או אם בנו — חייב לקרע בפני בנו, ולנהג אבלות בפניו; אבל שלא בפניו, אינו חייב. וכן בשאר הקרובים.

ה. אשתו הנשואה — אף על פי שהיא מתאכלת עליה — אינו מתאכל עמה על שאר קרוביה, אלא על אביה ועל אמה בלבד; משום כבוד אשתו, נוהג אבלות עליהם בפניה. ביצד? מי שמתה חמותו או חמיו — כופה [הורף]

מטו, ונוהג אבלות עם אשתו בפניה; אבל שלא בפניה, אינו נוהג אבלות. וכן האשה שמת חמיה או חמותה — נוהגת אבלות בפני בעלה. אבל שאר קרוביה — כגון שמת אחי אשתו או בנה, והאשה שמת אחי בעלה או בנו — אין מתאכלין זה עם זה. וכן יראה לי, שאם מתה אשת בנו או בעל בתו — אינו חייב להתאכל עמהן. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כמה חמורה מצות אכל, שהרי הכהן נדחית לו הטמאה מפני קרוביו, כדי שיתעסק עמהם ויתאכל עליהם, שנאמר: "כי אם לשארו הקרב אליו, לאמו ולאביו וכו' לה יטמא", מצות עשה — שאם לא רצה להטמא, מטמאין אותו על כרחו. כמה דברים אמורים? בזכרים שהזדוהו על הטמאה. אבל הכהנות — הואיל ואינן מזהרות על הטמאה, כן אינן מצוות להתטמא לקרובים; אלא אם רצו, מתטמאות; ואם לא רצו, לא יתטמאו.

ז. אשתו של כהן — מתטמא לה על כרה. ואינו מתטמא לה אלא מדברי סופרים; עשו אותה כמת מצוה — כיון שאין לה יורש אלא הוא, לא תמצא מי שיתעסק בה אלא הוא. ואינו מתטמא אלא לנשואה בלבד; אבל הארוסה, לא יתטמא לה.

ח. וכן כל אותן שאמרנו שאין מתאכלין עליהן, כגון הרוגי בית דין, והפורשים מדרכי צבור, והנפלים, והמאבד עצמו לדעת — אין הכהן מתטמא להן. ועד מתי הוא מצוה להתטמא לקרוביו? עד שיסתם הגולל [כיטוי הקבר]. אבל מאחר שנסתם הגולל — הרי הם כשאר כל המתים, שאם נתטמא בהם, לוקה.

ט. אשתו הפסולה, אינו מתטמא לה; לפיכך, מי ששמצה שמת בעלה ונשאת, וכא בעלה — שניהם אין מתטמאין לה, שהרי היא פסולה לשניהם. אבל מתטמא הוא לאמו, אף על פי שהיא חללה [פסולה לכהונה]; וכן מתטמא לבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו, אף על פי שהם פסולין — אפלו היו ממזרים, מתטמא להם.

י. אחותו הנשואה — אינו מתטמא לה, אף על פי שהיא נשואה לכהן, שנאמר: "ולאחותו הבתולה הקרובה אליו, אשר לא היתה לאיש". "הבתולה", פרט לאנוסה ומפגתה; יכול שאני מוציא אף הבוגרת, או מכת עץ [נשרו בתוליה ממכה]? — תלמוד לומר: "אשר לא היתה לאיש", מי שהויתה בידי איש. "אשר לא היתה לאיש" — פרט לארוסה, שאינו מתטמא לה, אף על פי שהיא ארוסה לכהן.

יא. נתגרשה אחותו מן הארוסין — מתטמא לה, שנאמר: "הקרובה אליו", להביא את המגרשת מן הארוסין.

יב. אחיו ואחותו מאמו, אינו מתטמא להם, שנאמר: "ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו" — מה בנו הראוי לירשתו, אף אחיו ואחותו הראויים לירשתו.

יג. הספקות, אינו מתטמא להם, שנאמר: "לה יטמא" — מתטמא הוא על הודאי, ואינו מתטמא על הספק. לפיכך, הולדות שנתערבו, והבן שהוא ספק בן שבועה לאחרון או בן תשעה לראשון, וכן כל פיוצא בהם — אינו מתטמא להם מספק. וכן כל המתגרשת ספק גרושין או בגט פסול — אינו מתטמא לה.

יד. אין הכהן מתטמא לאבר מן החי מאביו, ולא לעצם מעצמות אביו. וכן המלקט עצמות אביו — אינו מתטמא להן, אף על פי שהשדרה קימת.

טו. נקטע ראשו של אביו, אינו מתטמא לו, שנאמר: "ולאביו" — בזמן שהוא שלם, ולא בזמן שהוא חסר. וכן שאר הקרובים. הטמאה לקרובים דחויקה היא, ולא התירה לכל [לכל מת]. לפיכך, אסור לכהן להתטמא למת, אפלו בעת שמתטמא לקרוביו — שנאמר: "לה יטמא", אינו מתטמא לאחרים עמה; שלא יאמר: 'הואיל ונתטמאתי על אבי, אלקט עצמות פלוני', אגע בקבר פלוני. לפיכך, כהן שמת לו מת — צריך להזהר ולקברו בסוף בית הקברות, כדי שלא יבנס לבית הקברות, ולא יתטמא בקברות אחרים כשיקבר מתו.

מִצְוָה? זֶה אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִיא מְשַׁלֵּף בְּדֶרֶךְ, וְאֵין לוֹ קוֹבְרִין. וְדָבָר זֶה, הִלְכָה מִפִּי הַקְּבִלָה [ממשרעה]. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיא הִכְהֵן לְבָדּוֹ, וְאֵין עִמּוֹ אַחֵר, וְאֶפְלוּ קָרָא שֵׁם בְּדֶרֶךְ, וְאֵין לוֹ עֹנָה. אָבֵל אִם כְּשִׁיקְרָא אַחֲרֵים עֹנִים אוֹתוֹ, אֵין זֶה מֵת מִצְוָה, אֲלֵא קוֹרָא לְאַחֲרִים, וְיִבְאוּ וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ.

ט. הֵיוּ כֹהֵן וְנֹזֵר מִהִלְכִּין בְּדֶרֶךְ, וּפָגְעוּ בְּמֵת מִצְוָה - יִתְעַסֵּק בּוֹ הַנֹּזֵר, שֶׁהָרִי אֵין קִדְשָׁתוֹ קִדְשַׁת עוֹלָם, וְאֵל יִטְמָא בּוֹ הַכֹּהֵן, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא כֹהֵן הַדְּיוּט. הִיָּה כֹהֵן גָּדוֹל וְכֹהֵן הַדְּיוּט, יִטְמָא כֹהֵן הַדְּיוּט. וְכָל הַקּוֹדֵם אֵת חֲבֵרוֹ, מִתְאַחֵר בְּטִמְאַה; וְסָגֵן [של כה"ג] עִם [כהן -] מְשֻׁחַ מִלְחָמָה שֶׁפָּגְעוּ בְּמֵת מִצְוָה - יִתְטַמָּא מְשֻׁחַ מִלְחָמָה, וְאֵל יִתְטַמָּא הַסָּגֵן.

י. נָשִׂיא שְׁמֵת - הַכֹּל מִתְטַמָּאֵין לוֹ, אֶפְלוּ כֹהֲנִים; עֲשֻׁהוּ כְּמֵת מִצְוָה לְכָל, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל חִיבִין בְּכַבּוּדוֹ. וְכֵן הַכֹּל אוֹנְנִין עָלָיו.

יא. בְּנוֹת אֶהֱרֹן לֹא הִזְהִירוּ עַל טְמֵאָת מֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן" - "בְּנֵי אֶהֱרֹן", וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרֹן. וְכֵן הַחֲלָלִים [כהנים פסולים] מִתְרִין לְהִתְטַמָּא - שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּנֵי אֶהֱרֹן", עַד שִׁיְהִיו בְּכַהֲנֹם.

יב. כֹּהֵן קָטָן, הָרִי הַגָּדוֹלִים מִזְהִרִים שְׁלֹא יִטְמָאוּהוּ; וְאִם כָּא לְהִתְטַמָּא מִעֲצָמוֹ - אֵין בֵּית דִּין מְצִוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ, אָבֵל אֲבִיו צָרִיף לְחַנְכוֹ בְּקִדְשָׁה.

יג. מֵת תּוֹפֵשׁ אֶרְבַּע אֲמוֹת שְׁלוֹ לְטִמְאַה; וְכָל כֹּהֵן שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ אֶרְבַּע אֲמוֹת, מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדּוֹת. וְכֵן אִם נִכְנַס לְבֵית הַפֶּרֶס [שדה שנחרש בה קבר], או יָצָא לְחוּצָה לְאֶרֶץ, או שֶׁנִּטְמָא בְּדָם תְּבוֹסָה, או בְּגוֹלָל וּבְדוֹפֶק [כִּסּוּי הַקֶּבֶר] וְכִיּוּצָא בָּהֶם - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם אֲבוֹת שֶׁל דְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת טְמֵאָת מֵת. אָבֵל אִם נִכְנַס לְבֵית הַקְּבִרּוֹת, לֹאֵהָ מִן הַתּוֹרָה.

יד. מִתֵּר לְכַהֵן לְהִתְטַמָּא בְּבֵית הַפֶּרֶס אוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ לְדַבֵּר מִצְוָה, בְּזִמְנָן שֶׁאֵין שֵׁם דֶּרֶךְ אֲלֵא הִיא - כְּגוֹן שֶׁהִלְךְ לְשֹׂא אִשָּׁה, או לְלַמֵּד תּוֹרָה; אֲף עַל פִּי שִׁישׁ שֵׁם מִי שֶׁיִּלְמְדֵנוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לֹא מִן הַכֹּל אֲדָם זֹכֵה לְלַמֵּד. וְכֵן מִתְטַמָּא בְּטִמְאַה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם לְכַבּוֹד הַבְּרִיּוֹת. כִּיצַד? אָבֵל שֶׁהִלְךְ לְבֵית הַפֶּרֶס, הַכֹּל הוֹלְכִין אַחֲרָיו לְנַחֲמוֹ שֵׁם. וְכֵן מִדְּלָגִין [דורכים] עַל גְּבֵי אַרְנוֹנוֹת שֶׁל מֵתִים לְקִרְאָת מְלָכִים - וְאֶפְלוּ מְלָכִי גוֹיִם, כְּדִי לְהַכְחִין בֵּינֵם לְבִין מְלָכִי יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיחֲזוֹר כְּבוֹדָם לְמִקּוֹמָם. וְכֵן כֹּל כִּיּוּצָא בָּזֶה. וְכֵן מִטְמָא בְּטִמְאַה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם לְדוֹן עִם הַגּוֹיִם וּלְעַרְעֵר עֲמָהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצִיל מִיָּדָם. וְכֵן כֹּל כִּיּוּצָא בָּזֶה.

יום שלישי ד' אייר ה'תשס"ט

## הלכות אבֵל פֶּרֶק ז

א. מִנְהַג יִשְׂרָאֵל בְּמֵתִים וּבְקִבּוּרָהּ, כִּף הוּא: מֵאֲמָצִין [סוגרים] עֵינָיו שֶׁל מֵת, וְאִם נִפְתַּח פִּיו - קוֹשְׁרִין אֵת לִחְיָיו; וּפּוֹקְקִין וְקָבִיו אַחֵר שֶׁמִּדִּיחִין אוֹתוֹ, וְסָכִין אוֹתוֹ בְּמִינֵי בְשָׂמִים, וְגוֹזְזִין שְׁעָרוֹ. וּמִלְבִּישִׁין אוֹתוֹ תְּכָרִיכִין תְּפוּרִין שֶׁל

יום שני ג' אייר ה'תשס"ט

## הלכות אבֵל פֶּרֶק ג

א. כָּל כֹּהֵן שֶׁנִּטְמָא לְמֵת, חוּץ מִשְׁשֶׁה מֵתִים הַמְּכַפְּרִים בְּתוֹרָה אוּ אֲשֶׁתוֹ, בְּעֵדִים וְהִתְרָאָה - הָרִי זֶה לֹאֵהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעִמּוֹ". וְאֶחָד הַנוֹגֵעַ בְּמֵת אוּ הַמְּאֵהִיל אוּ הַנוֹשֵׂא, וְאֶחָד הַמֵּת אוּ שֶׁאֵר הַטְּמֵאוֹת הַפּוֹרְשׁוֹת מִן הַמֵּת - שֶׁנֶּאֱמַר: "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא". וְכָבֵר פֶּרְשָׁנוּ בְּהִלְכוֹת טְמֵאָת מֵת, כָּל הַדְּבָרִים הַמְּטַמָּאִים מִן הַמֵּת, מִן הַתּוֹרָה אוּ מִדְּבָרֵיהֶם.

ב. וְכֵן אִם נִגַּע הִכְהֵן בְּקָבֵר, לֹאֵהָ. אָבֵל נֹגֵעַ הוּא בְּכִגְדִים שֶׁנִּגְעוּ בְּמֵת, אֲף עַל פִּי שֶׁמִּתְטַמָּא בָּהֶם טְמֵאָת שְׂבָעָה.

ג. וְכֵן אִם נִכְנַס לְאֶהֱל טְמָא שֶׁנִּכְנַסָּה לוֹ הַטְּמָאָה - לֹאֵהָ, אֲף עַל פִּי שֶׁעֲצָמָה שֶׁל טְמָאָה בְּבֵית אַחֵר. וְכָבֵר בְּאֲרָנוּ כָּל הָאֶהָלִים שֶׁתִּכְנַס לָהֶם הַטְּמָאָה, או שֶׁתִּצָּא מֵהֶם, וְדִין הַסְּכָכוֹת [ענפים המאהילים] וְהַפְּרָעוֹת [אבנים המאהילים], וְכָל הַדְּבָרִים הַמְּבִיאִין אֵת הַטְּמָאָה, וְהַחוּצָצִין בְּפָנֵי הַטְּמָאָה, וְאִיזָה מֵהֶם דִּין תּוֹרָה, וְאִיזָה מֵהֶם מִדְּבָרֵיהֶם - הַכֹּל בְּהִלְכוֹת טְמֵאָת מֵת. וְשֵׁם בְּאֲרָנוּ, שֶׁאֵין הַגּוֹיִם מְטַמָּאִין בָּאֶהָל, וְלִפְיָכֵךְ קְבֻרָתֵיהֶם טְהוֹרִים, וּמִתֵּר לְכַהֵן לְהַכְנִס לָשֵׁם, וְלְדֶרֶךְ עַל קְבֻרָתֵיהֶם; וְאִינוּ אֲסוּר אֲלֵא שִׁינֵּעַ בְּטִמְאַה אוּ יִשְׁאַנָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ שָׁם.

ד. כֹּהֵן שֶׁנִּכְנַס לְאֶהֱל הַמֵּת אוּ לְבֵית הַקְּבִרּוֹת בְּשִׁנְגָּה, וְאַחֵר שִׁנְדַּע הִתְרוֹ בּוֹ - אִם קָפַץ וְיָצָא, פְּטוּר; וְאִם יָשַׁב שָׁם כְּדִי הַשְׁתַּחֲוִיָּה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֵנִין טְמֵאָת מְקֻדָּשׁ, הָרִי זֶה לֹאֵהָ. נִכְנַס וְיָצָא, וְחֲזָר וְנִכְנַס וְיָצָא - אִם הִתְרוֹ בּוֹ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם, לֹאֵהָ עַל כָּל כִּנְיָסָה וּכְנִיָסָה. וְכֵן אִם נִגַּע בְּמֵת וְהִתְרוֹ בּוֹ וּפָרַשׁ, וְחֲזָר וְנִגַּע וְהִתְרוֹ בּוֹ - אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים - לֹאֵהָ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הִיָּה נֹגֵעַ וְלֹא פָרַשׁ, או שֶׁהִיָּה עוֹמֵד בְּבֵית הַקְּבִרּוֹת וְנִגַּע בְּמֵתִים אַחֲרֵים - אֲף עַל פִּי שֶׁהִתְרוֹ בּוֹ בְּמָה פְּעָמִים, אִינוּ לֹאֵהָ אֲלֵא אַחַת; שֶׁהָרִי הוּא מְחַלֵּל וְעוֹמֵד כָּל זִמָּן שֶׁלֹּא פָרַשׁ.

ה. הַמְּטַמָּא אֵת הַכֹּהֵן - אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם מְזִידִין - לֹאֵהָ הַכֹּהֵן, וְזֶה שֶׁטְמָאוּ עוֹבֵר עַל "וּלְפָנַי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל". הִיָּה הַכֹּהֵן שׁוֹגֵג, וְזֶה שֶׁטְמָאוּ מְזִיד - הָרִי זֶה שֶׁטְמָאוּ לֹאֵהָ. ו. כֹּהֵן גָּדוֹל אִינוּ מִתְטַמָּא לְקְרוֹבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְאֲבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא"; וְכֵן אִינוּ נִכְנַס עִם הַמֵּת בָּאֶהָל, אֶפְלוּ קְרוֹבָיו - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַל כָּל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא". הָא לְמִדָּת, שֶׁהוּא חִיב בִּ"לֹא יָבֹא", וְחִיב בִּ"לֹא יִטְמָא". כִּיצַד? נִגַּע אוּ נָשָׂא, לֹאֵהָ אַחַת. נִכְנַס לְאֶהֱל וְיָשַׁב שָׁם עַד שְׁמֵת עָלָיו הַמֵּת, או שֶׁנִּכְנַס בְּשִׁדָּה [מרכבה כעין ארון] תְּכָה וּמִגְדָּל [מגדל ארון] וְכָא חֲבֵרוֹ וּפָרַע עָלָיו גַּג הַשִּׁדָּה, שֶׁהָרִי טְמָאָה וְיָבִיֵּא בָּאֵין בְּאֶחָד - לֹאֵהָ שְׁתֵּים: מְשֻׁם "לֹא יָבֹא", וּמְשֻׁם "לֹא יִטְמָא".

ז. נִטְמָא מִקְדָּם, וְאַחֵר כִּף נִכְנַס לְאֶהָל - אִם הִתְרוֹ בּוֹ, לֹאֵהָ אֲף עַל הַבִּיָּאָה.

ח. כֹּהֵן שֶׁפָּגַע בְּמֵת מִצְוָה בְּדֶרֶךְ, הָרִי זֶה מִתְטַמָּא לוֹ; אֶפְלוּ כֹהֵן גָּדוֹל, חִיב לְהִתְטַמָּא לוֹ וּלְקָבְרוֹ. וְאִיזָה הוּא מֵת

י. ומנין שהוא אסור בראשון להניח תפלין? שהרי נאמר ליחזקאל: "פאךר חבוש עליד", מכלל, שכל העם אסורין. ונאמר לו: "ולחם אנשים לא תאכל" - מכלל, שכל העם אוכלין משל אחרים ביום ראשון, ואסורין לאכל משל עצמן.

### יום רביעי ה' אייר ה'תשס"ט

## הלכות אבל פרק ה

א. אלו דברים שהאכל אסור בהם ביום הראשון מן התורה, ובשאר שבעת ימי האבל מדבריהם: אסור לספר, ולכבס, ולרחץ, ולסוך, ולשמש משתו, ולנעל את הסנדל, ולעשות מלאכה, ולקרות בדברי תורה, ולזקף את המטה, ולפרע - לגלות את ראשו, ולשאל שלום; הכל - אחד עשר דבר.

ב. ומנין שהאכל אסור בתספורת? שהרי הזהיר בני אהרן: "ראשיכם אל תפרעו" - מכלל, שכל המתאבל אסור לספר שערו, אלא מגדל פרע. וכשם שאסור לגלח שער ראשו, כך אסור לגלח שער זקנו, וכל שער שיש בו - אחד המגלח [את האחרים], ואחד המתגלח. היה מגלח, ושמע שמת אביו - משלים תגלחת שער, אחד המגלח ואחד המתגלח. וכן אסור לגלח שפה [- שפם], ולטל צפרניו בכלי; אבל בשניו, או שנטל צפרן בצפרן, מתר. ג. ומנין שהאכל אסור לכבס בגדי, ולרחץ גופו, ולסוך? שנאמר: "התאבלי נא, ולבשי נא בגדי אבל, ואל תסוכי שמן"; ורחיצה בכלל סיכה - שהרחיצה קודמת לסיכה, שנאמר: "ורחצת וסכת". וכשם שהאכל אסור בכבוס בגדים, כך אסור ללבש פלים לבנים חדשים ומגהצין.

ד. אסור לסוך מקצת גופו, ככל גופו; ואם להעביר את הגומא, מתר. וכן ברחיצת מקצת גופו בחמין; אבל בצונן רוחץ פניו וזרועיו, ורגליו, אבל לא כל גופו.

ה. מנין לאכל שאסור בתשמיש המטה? שנאמר: "וינחם דוד את בת שבע אשתו, וכבא אליה וישכב עמה"; מכלל, שהיה אסור מקדם. וכן לא ישא האכל אשה, ולא תנשא האשה, אף על פי שאין משמשים משתם. ומתן להתניח עם אשתו, אף על פי שהוא אסור בתשמיש.

ו. מנין שהאכל אסור בנעילת הסנדל? שהרי נאמר ביחזקאל: "ויעליך תשים בגליך"; מכלל, שכל העם אסורין. היה בא בדרך, נועל והולך; וכשיכנס במדינה [- לעיר], חולץ מנעליו.

ז. רמז לאכל שאסור בעשיית מלאכה - זה שנאמר: "והפכתי חגיכם לאבל"; מה חג אסור בעשיית מלאכה, אף אבל אסור בעשיית מלאכה. וכשם שהוא אסור בעשיית מלאכה - כך הוא אסור לשא ולתן בסחורה, ולילף ממדינה למדינה בסחורה.

ח. כל שלשה ימים הראשונים, אסור בעשיית מלאכה, אפלו היה עני המתפרנס מן הצדקה. מכאן ואילף, אם היה עני - עושה בצנעה בתוך ביתו, והאשה טוהה בפלף בתוך ביתה.

ט. שני אחים או שני שתפין שהיו בחנות אחת, וארע אבל לאחד מהן - נועלין את החנות כל שבעה.

פשתן לבנים, ולא יהיו דמיהם יקרים; ונהגו חכמים בסודר שנה זו, שלא לביש את מי שאין לו. ומכסין פני המת, שלא לביש את העניים שפניהם משחרין ברעב.

ב. ואסור לקבר בתכריכין של משי ובבגדים המזהבין המרקמין, אפלו לנשיא שבישראל; שזו גסות רוח והשחתה, ומעשה גוים. וסובלין [- נושאים] את המת על הכתף, עד בית הקברות.

ג. ונושאי המטה אסורין בנעילת הסנדל - שמא תפסק רצועה מסנדלו של אחד מהם, ונמצא מתעכב מן המצוה. ד. וחופרין בעפר מערות, ועושין כוף בצד המערה; וקוברין אותו בו ופניו למעלה, ומחזירין העפר והאבנים עליו. ויש להם [- מותר] לקבר בארון של עץ. והמלוין את המת אומרים לו: 'לך בשלום', שנאמר: "ואתה תבוא אל אבותיך בשלום". ומצינין [- מסמנים] את הקברות, ובזנין נפש [- מצבה] על הקבר; והצדיקים, אין בונים להם נפש על קברותיהם - דבריהם הם זכרונם. ולא יפנה אדם לבקר הקברות.

ה. הגוסס, הרי הוא כחי לכל דבר; אין קושרין לחייו, ואין פוקקין נקביו, ואין מניחין כלי מתכות וכלי מקר על טבורו שלא יתפח, ולא סבין אותו, ולא מדיחין אותו, ולא מטילין אותו על החול ולא על המלח - עד שעה שימות; והנוגע בו, הרי זה שופך דמים. למה זה דומה? לגר שמטפטף - פיון שיעב בו אדם, יכבה. וכל המאמץ עניו עם יציאת נפשו, הרי זה שופך דמים; אלא ישעה מעט, שמא נתעלה. וכן אין קורעין עליו, ולא חולצין כתף, ולא מספידין, ולא מכניסין עמו ארון ותכריכין בבית - עד שימות.

ו. מי שמתו משל לפניו, אוכל בבית אחר; אין לו בית אחר, עושה מחיצה ואוכל; אין לו דבר לעשות מחיצה, מחזיר פניו ואוכל. וכן כך וכן כך, אינו מסב ואוכל, ולא אוכל בשר, ואינו שותה יין, ואינו מברך [המוציא], ואינו מוזמן [ברכת המזון], ואין מברכין עליו, ואין מוזמנין עליו [לא מצטרף לזימון], ופטור מקרית שמע, ומן התפלה, ומן התפלין, ומכל מצוות האמורות בתורה. בשבת - מסב, ואוכל בשר, ושותה יין, ומוזמן, ומברך, ומברכין עליו, ומוזמנין עליו; וחיב בכל מצוות האמורות בתורה, חוץ מתשמיש המטה. נקבר המת - הרי זה מתר לאכל בשר, ולשתות יין מעט כדי לשרות אכילה שבמעיו, אבל לא לרוות.

ז. אין משהין את המת, אלא מדיחין [ממהרים] משתו מיד; וכל המדחה משתו, הרי זה משבח. ועל אביו ועל אמו, הרי זה מגנה.

ח. היה ערב שבת, או ערב יום טוב, או שהיו גשמים מולפין על המטה - מתר; שלא מהר אלא לכבוד אביו ואמו. וכל המלין את מתו - עובר בלא תעשה, אלא אם כן הלינו לכבודו ולהשלים צרכיו.

ט. האכל ביום ראשון בלבד אסור להניח תפלין, ולאכל משלו, וחיב לישב על מטה כפוייה [- הפוכה]. ובשאר ימי האכל מתר לו לאכל משלו, ולישב על גבי מפץ [מצע גס] או קרקע, ומניח תפלין.

אמו - אין שואלין בשלומו, עד לאחר שנים עשר חדש. אם בשאלת שלום נאסר האבל - קל וחמר שהוא אסור להרבות דברים ולשחק, שנאמר: "דם". ולא יאחז תינוק בידו, שלא יביאנו לידי שחוק; ולא יפגס למקום שמחה, כגון בתי המשתאות וכיוצא בהן.

### יום חמישי ו' אייר ה'תשס"ט

## הלכות אבל פרק ו

א. מדברי סופרים, שיהיה האבל נוהג במקצת דברי אבלות, כל שלשים יום. ומניין סמכו לשלשים יום? שהרי הוא אומר: "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים"; מכלל, שהאבל מצטער כל שלשים יום.

ב. ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל שלשים יום: אסור בתספורת, ובגהוץ, ובנשואין, ובשמחת מרעות [סעודות חברים], וליילך בסחורה ממדינה למדינה - הכל חמשה דברים.

ג. בתספורת ביצד? פשם שאסור לספר כל שער גופו, או לגלח שפמו, או לקץ צפרניו בכלי, כל שבועה - כך אסור כל שלשים. במה דברים אמורים? באיש; אבל האשה - מתרת בנטילת שער לאחר שבועה, והאיש עד שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - חייב לגדל שער עד שישלח פרע [שער רב], או עד שיגזרו בו חכמים.

ד. וכן אסור ללבש פלים לבנים חדשים ומגהצין כל שלשים, אחד האיש ואחד האשה. היו צבועין ומגהצין, מתרין; וכן אם לא היו חדשים - אף על פי שהן לבנים ומגהצין, מתרין. וכלי פשתן, אין בהם משום גהוץ. ולאחר שלשים יום, מתר בגהוץ, אפלו על אביו ועל אמו. ה. בנשואין ביצד? אסור לשא אשה כל שלשים יום; ומתיר לארש אפלו ביום המיתה. ומי שמתה אשתו - אם כבר קיים מצות פריה ורביה, ויש לו מי שישמשנו, ואין לו בנים קטנים - הרי זה אסור לשא אשה אחרת, עד שיעברו עליו שלשה רגלים. אבל מי שלא קיים עדין מצות פריה ורביה, או שקנים ויש לו בנים קטנים, או מי שאין לו מי שישמשנו - הרי זה מתיר לארש ולקנס מיד; ואסור לו לבוא עליה עד שלשים יום. וכן האשה שהיתה אבילה, לא תבעל עד שלשים יום. ו. שמחת מרעות שהיה חייב לפרע אותה, מתיר לעשותה מיד לאחר שבועה. אבל אם אינו חייב לפרעה - אסור להכנס לה עד שלשים יום.

ז. במה דברים אמורים? בשאר מתים; אבל על אביו ועל אמו - בין כך ובין כך - לא יפגס לשמחת מרעות עד שנים עשר חדש.

ח. על כל המתים כולן - מתיר לילך בסחורה לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל אמו - עד שיגזרו בו חכמים, ויאמרו לו: 'לך עמנו'.

ט. על כל המתים כולן - רצה, ממצט בעסקו; רצה, אינו ממצט. על אביו ועל אמו, ממצט בעסקו.

י. ההולך ממקום למקום - אם יכול למצט בעסקו, ממצט; ואם לאו, יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהם חיי נפש.

י. אפלו דברים המתרין לעשותן בחלו של מועד, אסור לאבל לעשותם בידו בימי אבלו; אבל אחרים עושים לו. ביצד? הוי [זקוקים] זיתיו להפך [לפני דריכתם], וכדיו [של שמן] לגוף [לפקוק], ופשתנו לעלות מן המשרה [במים], וצמרו מן הנירה [קערת צבע] - שוכר אחרים לעשותן לו, כדי שלא יאכדו. ומרבצין לו שדהו משתגיע עונת המים. יא. האריסין [פועלים באדמה תמורת יבול] והחכירין [שוכרים אדמה בדמי יבול] שלו והקבלנין [שוכרים בכסף], הרי אלו יעשו כדרכן. אבל החכירין והקבלנין בבהמות שלו, והספגין בספינה שלו - הרי אלו לא יעשו; ואם היו מחכירין או משפירין מקדם לזמן קצוב, הרי אלו יעשו.

יב. שכיר יום, אפלו בעיר אחרת - לא יעשה לו. יג. האבל שהיתה מלאכת אחרים בידו, בין בקבלנות בין שאינה בקבלנות - לא יעשה. היתה מלאכתו ביד אחרים - בביתו, לא יעשו; בבית אחר, עושין.

יד. הנה לו דין עם אדם, אינו תובע אותו כל שבועת ימי האבלות. ואם היה דבר אבד, עושה שלית; כזה הורו הגאונים.

טו. מנין שהאבל אסור בדברי תורה? שהרי נאמר ליתקאל: "האנק דם".

טז. אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה ובמדרש ובהלכות ובהגדות. ואם היו רבים צריכין לו, מתר; ובלבד שלא יעמיד תרגמן, אלא ילחש לאחר בצדו, וזה שבצדו אומר לתרגמן, והתרגמן משמיע לרבים. יז. ומנין שאין האבל יושב על המטה? שנאמר: "ויקם המלך ויקרע את בגדיו, וישכב ארצה".

יח. וחיב לכפות את המטה כל שבועה. ולא מטנו בלבד הוא כופה, אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה; אפלו עשר מטות בעשרה בתים ובעשר עירות - חיב לכפות את כלן. ואפלו חמשה אחים, ומת אחד מהן - כלן כופין את כל מטותיהן. המטה המיוחדת לכלים או למעות, אינו צריך לכפותה. דרגש [מיטת עור], אינו צריך לכפותו; אלא מתיר את קרביטיו [רצועותיו], והוא נופל מאליו. מטה שנקליטיה [קרושה] יוצאין ממנה, שהרי אי אפשר להפכה - זקפה ודי. הפך כל מטותיו, והיה הוא ישן על גבי מטות אחרים, או על גבי כסא, או על גבי ארון, או על גבי קרקע - לא יצא ידי חובתו; אלא ישן על גבי מטה הכפוי.

יט. מנין לאבל שאסור בפריעת הראש? שהרי נאמר ליתקאל: "לא תעטה על שפם"; מכלל, ששאר האבלים חייבין בעטיפת הראש. והסודר שמכסה בו ראשו, עוטה ממקצתו מעט על פיו, שנאמר: "ועל שפם יעטה", ותרנגם אונקלוס הגר: "כאבלא יתעטף".

כ. ומנין שהאבל אסור בשאלת שלום? שנאמר: "האנק דם". כל שלשה ימים הראשונים - מי שנתן לו שלום, אינו מחזיר לו, אלא מודיעו שהוא אבל. ומשלשה ועד שבועה - מי ששאל בשלומו, מחזיר לו שלום. ומשבועה ועד שלשים, שואל בשלום אחרים; אבל אחרים אין שואלין בשלומו, עד לאחר שלשים יום. ועל אביו ועל

ו. כהן גדול - חייב בכל דברי אבילות, אלא שאסור לו לקרע בגדיו למעלה, ולגדל פרע, ולצאת אחר המטה. וכל העם באין לנחמו לביתו. וכשמכריז [מאכילין] אותו [ביום הראשון לאבל] - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הספסל. ואומרים לו כשמנחמין אותו: 'אנו בפרתך', והוא אומר להם: 'תתברכו מן השמים'; ואם רצה לנחם אחרים - המנחה [סגן הכהנים] ממעצו בתוך העם, ואומר להם: 'תנחמו'.

ז. וכן המלך חייב בכל דברי אבילות, אלא שאינו יוצא מפתח פלטריין [ארמון] שלו אחר מותו, ואין צריך לומר אחר מתים אחרים, ואינו מנחם אבילים. ולא יצא דוד אחר אבנר, אלא להודיע לעם שלא נהרג ברצונו.

ח. אין אדם נכנס למלך לנחמו, אלא עבדיו, ומי שנתן לו רשות להכנס; ואין להם רשות לדבר לו תנחומין, אלא כפי מה שירשה אותו. וכשמכריז אותו - כל העם מסבין על הארץ, והוא מסב על הדרגש.

### שבת קודש ח' אייר ה'תשס"ט

#### הלכות אבל פרק ח

א. אבל חייב לקרע על מותו - שנאמר: "ובגדיכם לא תפרמו, ולא תמתו", הא אחר חייב לפרם. ואין קריעה אלא מעמד, שנאמר: "ויקם המלך ויקרע את בגדיו". ומהיכן קורע? מלפניו; והקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה, לא יצא ידי חובת קריעה - אלא כהן גדול בלבד, שהוא פורם מלמטה.

ב. כמה שער הקרע? טפח. ואין צריך להכדיל [לקרוע] שפת הבגד [למעלה], ומתיר לו לקרע בכלי. ויש לו לקרע בפנים, שלא בפני אדם; לפיכך, יש לו להכניס ידו בפנים, וקורע [בגד העליון] בצניעה. ואינו חייב לקרע אלא בגד העליון בלבד.

ג. וכל שבעת ימי אבילות, הקרע לפנים; ואם בא להחליף - מחליף, ואינו קורע קרע אחר; שכל קרע שאינו בשעת חמום [צער המיתה], אינו קרע. כמה דברים אמורים? בשאר המתים, חוץ מאביו ואמו. אבל על אביו ועל אמו - קורע עד שמגלה את לבו, ומכדיל שפת הבגד, ואינו קורע בכלי אלא בידו, מבחוץ בפני כל העם. וקורע את כל הבגדים שעליו; ובגד הוצה הדבוק לבשרו, אינו מעכב. ואם החליף בגד אחר, חייב לקרע כל שבעה. וכן על אביו ועל אמו - חולץ כתפו וזרועו; והולך כף לפני המטה. ואחר שיקבר אביו או אמו, אינו חייב לחלץ.

ד. קורעין לקטן [קריעה], מפני עגמת נפש [שיבכו הרואים]. וחולה שמת לו מת - אין מקרעין לו, ולא מודיעין לו, שלא תטרף דעתו עליו, ומשתקין את הנשים מפניו.

ה. וקורע אדם על חמיו ועל חמותו, מפני כבוד אשתו; וכן היא קורעת על חמיה ועל חמותה, מפני כבוד בעלה. ו. מי שאין לו חלוק לקרע, ונזדמן לו חלוק - בתוך שבעה, קורע; לאחר שבעה, אינו קורע. ועל אביו ועל אמו - אפילו לאחר שבעה - קורע, כל שלשים יום. וכל היוצא

יא. מי שהיה בעלה צלוב [- תלוין] בעיר, או אשתו צלובה, או אביו ואמו - אסור לו לשפן באותה העיר, עד שיכלה הפשר. ואם היתה עיר גדולה פאנטוכיא [- שם עיר], יש לו לשפן בצד האחר שאינן צלובין בו.

יב. יום שביעי - מקצתו ככלו, והוא עולה לכאן ולכאן; לפיכך, מתיר לכבס ולרחץ ולעשות שאר הדברים, ביום שביעי. וכן יום שלשים - מקצתו ככלו, ומתיר לספור ולגהץ ביום שלשים.

יג. מי שתכפוהו אבוליו [נפטר לו קרובים בזה אחר זה] - הכביד [- גדל מאוד] שערו, מקל בתער, לא במספרים; ומכבס כסותו במים, אבל לא בנתר [מין מלח] ולא בחול; ורוחץ כל גופו בצונן, אבל לא בחמין. וכן מי שתכפוהו אבוליו, ובא ממדינת הים, ומבית השביה, או שיצא מבית האסורים, או שהיה מנהג והתר, או שהיה מדר ונשאל על נדרו והתר, וכל היוצא משמאה לטהרה - הרי אלו מגלחין בימי אבלם, הואיל ותכף אותם אבל אחר אבל ולא מצאו פנאי.

### יום שישי ז' אייר ה'תשס"ט

#### הלכות אבל פרק ז

א. מי שבאה לו שמועה שמת לו קרוב [שחייב באבלו] - אם בתוך שלשים יום הגיעה השמועה, אפילו ביום שלשים עצמו - הרי זו שמועה קרובה; וחייב לנהג שבעת ימי אבילות מיום שהגיעה השמועה, וקורע, ומונה שלשים יום לאסור התספורת, עם שאר הדברים. כללו של דבר - יום שמועתו הקרובה, ביום הקבורה. אבל אם הגיעה לו השמועה אחר השלשים - הרי זו שמועה רחוקה, ואינה נוהגת אלא יום אחד בלבד; ואינו קורע. וכאלו יום השמועה הוא יום שביעי ויום שלשים, ומקצת היום ככלו. ב. כיצד מקצת היום ככלו? פיון שנהג אבילות שעה אחת - כאלו נהג כל היום כלו, ומתיר לנעל ולרחץ ולסוף ולגלח בשאר היום; וכן הוא מתיר בכל הדברים.

ג. מי שבאה לו שמועה קרובה בתוך הרגל או ביום השבת, ולאחר השבת או אחר הרגל נעשת רחוקה - עולה לו; ואינו נוהג לאחר הרגל או לאחר השבת, אלא יום אחד בלבד, ומקצת היום ככלו, כמו שבארנו.

ד. מי שמת לו קרוב, ולא ידע עד שבא - אם היה במקום קרוב שהוא מהלך עשר פרסאות, שאפשר שיבוא ביום אחד - אפילו בא ביום השביעי; אם מצא מנחמים אצל גדול הבית - אף על פי שנגערו לעמד - הואיל ומצא מנחמים, עולה לו, ומונה עמהם תשלום שלשים יום; ואם לא מצא מנחמים, מונה לעצמו. וכן אם היה במקום רחוק - אפילו בא ביום שני, מונה לעצמו שבעה ושלשים מיום שבא.

ה. האבל, בשלשה ימים הראשונים - אינו הולך אפילו לבית אבל אחר; מכאן ואילך - הולך, ואינו יושב במקום המנחמין, אלא במקום המתנחמין. ולא יצא למקום אחר מפתח ביתו כל שבת הראשונה; שניה - יוצא, ואינו יושב במקומו; שלישית - יושב במקומו, ואינו מדבר בדרכו; רביעית - הרי הוא ככל אדם.

לכלן. הנה בכללן אביו או אמו - קורע על כלן קרע אחד, ועל אביו ועל אמו קרע אחר.

י. מי שמת לו מת וקרע עליו, ואחר כך מת לו מת אחר - אם בתוך שבועה, קורע קרע אחר; ואם לאחר שבועה, מוסיף על הקרע הראשון כל שהוא. מת לו מת שלישי אחר שבועה של שני, מוסיף כל שהוא. וכן מוסיף והולך, עד טבירו; הגיע לטבירו, מרחיק שלש אצבעות [מהקרע הקודם] וקורע. נתמלא מלפניו, מחזירו לאחוריו; נתמלא מלמעלה, הופכו למטה.

יא. אמרו לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר שבועה מת בנו והוסיף - התחתון מתאחה, והעליון אינו מתאחה, כמו שיתבאר. אמרו לו: 'מת בנו' וקרע, ואחר שבועה מת אביו - אינו מוסיף, אלא קורע קרע אחר; שאין אביו ואמו בתוספת.

בפגד הקרוע לפני מתים, כלומר שהוא קרע עתה עליהם - הרי זה גונב דעת הבריות, וזלזול בכבוד החיים והמתים.

ז. האומר לחברו: 'השאלני חלוקה, ואבקר את אביו שהוא חולה', והלך, ומצאו שמת - קורע, ומאחה [תופר חזק] לו את חלוקו, ונותן לו דמי קרעו. ואם לא הודיעו שהוא מבקר בו חולה, הרי זה לא יגע בו.

ח. מי שהיה לו חולה בתוך ביתו, ונתעלף, וסבור שמת, וקרע, ואחר כך מת - אם מת בתוך כדי דבור, אינו חוזר וקורע; ואם לאחר כדי דבור מת, חוזר וקורע קרע אחר. וכן מי שאמרו לו: 'מת אביו', וקרע, ואחר כך נמצא בנו - אם בתוך כדי דבור נודע לו אמתת הדבר, יצא ידי קריעה; ואם אחר כדי דבור - לא יצא, וחיוב לקרע קרע אחר.

ט. מי שמתו לו מתים הרבה כאחד, קורע קרע אחד

## שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ב'ח' אייר ה'תשס"ט

ספרי (פרשת כי תצא שם): "כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ — מִצְוַת עֲשֵׂה". וכך הוא הדין בפשאר מתים, כלומר: שיקבר כל־מת מִיִּשְׂרָאֵל ביום מותו. ולפיכך קוראים למת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו — מת מצוה. ענינו: המת שמצוה על כל־אחד לקברו, לפי שאמר יתעלה: "כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ו' מסנהדרין (שם).

המצוה הס"ו — האזהרה שהזהרנו מלעזוב התלוי, לן על עצו, כדי שלא תבוא על־ידי כך ברפת השם (בלשון סגי'נהור) במחשבה כשיראה (שהמביט נזכר בסיבת תליתו). כי אנו לא נתלה זולת מגדף ועובד עבודה זרה, שגם בו נאמר: "את־ה' הוא מגדף" (במדבר טו, ל). ולשון הלוא הזה הוא אמרו יתעלה: "לא־תלין נבלתו על־העץ" (דברים כא, כג) ולשון ספרי (שם): "לא־תלין נבלתו על־העץ — זו מצוה לא־תעשה" וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ו' מסנהדרין (מה:).

יום שני ג' אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שי.

מצות עשה רכד. מצות לא תעשה ש.

המצוה המְשְׁלִימָה שלש מאות ועשר — האזהרה שהזהרנו מלחיות מכשף, והוא אמרו: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז), וכשנמחול

יום ראשון ב' אייר ה'תשס"ט

מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.

מצות לא תעשה סו.

המצוה הרכ"ו — הצווי שנוצטוינו להרוג את־העוֹבְרִים על מקצת המצוות — פסיף, והוא אמרו יתעלה: "נָקָם יִנָּקֶם" (שמות כא, כ). ונעיר במצות לא־תעשה על המצוות שחייבים עליהן התפת הראש. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ז' ממסכת סנהדרין (נב:).

המצוה הרכ"ז — הצווי שנוצטוינו לחנוק את־העוֹבְרִים על מצוות מסִימֹת, והוא אמרו יתעלה: "מוֹת יוֹמָת" (שם, טז). ונעיר במצוות לא־תעשה על המצוות שחייבים עליהן חנק. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ז' ממסכת סנהדרין (שם).

המצוה המְשְׁלִימָה מאתים ושלשים — הצווי שנוצטוינו לתלות מקצת הרוגי בית דין, והוא אמרו יתעלה: "וְתָלִית אֹתוֹ עַל־עֵץ" (דברים כא, כב). ונזכיר את־המצוות שהעובר עליהן חייב תליה במצוות לא־תעשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסק ו' מסנהדרין (מו:).

המצוה הרל"א — הצווי שנוצטוינו לקבור הרוגי בית דין ביום הריגתם, והוא אמרו יתעלה: "כִּי־קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בְיוֹם הַהוּא" (שם, כג), ולשון

מלהעניש את-הָאָנוֹס בעֲבֶרֶה שְׁעֵשָׂה, כִּי־נֶחֱמָה אָנוֹס בַּעֲשִׂיתָהּ, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "וְלַנְעָרָה (שנאנסה) לֹא-תַעֲשֶׂה דָבָר" וגו' (דברים כב, כו). וּבִסְנֵה־רִין (גדרים סז, ועוד) אָמַר: "אָנוֹס רַחֲמָנָא פִּטְרִיָּה, שְׁנֵאֲמַר: וְלַנְעָרָה לֹא-תַעֲשֶׂה דָבָר".

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּמָה מֵאֲתִים וְתִשְׁעִים — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְקַבֹּעַ אֶת-הַעֲנָשִׁים עַל פִּי אֱמֶד הַדַּעַת הַחֹזֵק וְאֶפְלוּ קְרוֹב לְוִדְאִי, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אָדָם שְׁשׂוֹנְאוֹ רוֹדֵף אַחֲרָיו לְהַרְגוֹ וְנִמְלֵט מִמֶּנּוּ לְבֵית, וְנִכְנָס אוֹתוֹ הַרוֹדֵף אַחֲרָיו, וְנִכְנָסוּ אֲנִיחָנוּ אַחֲרֵיהֶם וּמִצְאָנוּ אֶת-הַנִּרְדָּף הַרוֹג מִפְּרָפֶר, וְשׂוֹנְאוֹ הַרוֹדֵפוֹ עוֹמֵד עָלָיו כְּשֶׁהִסְפִּין בִּידוֹ וְשָׁנִיָּהֶם (ההרג והסכין) מִגֵּאָלִים (מלוכלכים) בָּדָם — הָרִי אֵין הַסְנֵה־רִין הוֹרְגִים רוֹדֵף זֶה עַל דֶּרֶךְ קִיּוֹם הַעֲנֵשׁ, כִּי־נֶחֱמָה שֶׁאֵין שֵׁם בְּרוּר בְּעֵדִים שָׂאוֹ אֶת-הַרְצִיחָהּ. וּבָאָה הַאֲזָהָרָה בְּתוֹרַת הָאֱמֶת מִלְּהַרְגֵי אֶת-זֶה וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל-תִּהְרַג וְגו'" (שמות כג, ז). וּבִמְכַלְתָּא (פרשת משפטים שם) אָמַר: "וְאִנְהוּ רוֹדֵף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ וְהִתְרוּ בּוֹ וְאָמְרוּ לוֹ: יִשְׂרָאֵל הוּא, בֶּן-בְּרִית הוּא אִם הִרְגַת אוֹתוֹ תִּהְרַג, וְהַעֲלִימוּ עֵינֵיהֶם וּמִצְאוּהוּ הַרוֹג וּמִפְּרָפֶר וְהִסִּיף מִנִּשְׁטָף דָּם מִיַּד הַהוֹרֵג, שׁוֹמֵעַ אֲנִי (חוֹשֵׁב אֲנִי) יֵהָא חֲזֵב? — תִּלְמוּד לֹמַר: וְנָקִי וְצַדִּיק אֶל-תִּהְרַג". וְאֵל יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ דָּבָר זֶה וְאֵל תַּחֲשׁוּב שֶׁזֶה דִּין עוֹל — לְפִי שֶׁהַדְּבָרִים הָאֲפִשְׁרִיִּים (הסבירים, הבלתי מוכרחים) יֵשׁ מֵהֶם שְׁאִפְשׁוּתָם (שסבירותם) קְרוֹבָה מְאֹד, וּמֵהֶם שְׁאִפְשׁוּתָם רְחוֹקָה מְאֹד, וּמֵהֶם בִּינְיוֹנִיִּים כִּי־נֶחֱמָה וְהַ"אֲפִשְׁרִי" רָחֵב גְּדוֹל מְאֹד. וְאֵלּוֹ הַרְשָׁתָהּ תוֹרָה לְקִיָּם עֲנָשִׁים בְּאֲפִשְׁרֵי הַקְּרוֹב מְאֹד, אֲשֶׁר כִּמְעַט קְרוֹב לְמַחֲזֵב הַמִּצְיָאוֹת כְּדָגְמַת מֵהַשְׁהִיבְכָנוּ — כִּי אִזְּזוּ הָיוּ מְקִימִים אֶת-הַעֲנָשִׁים (מתוך השוואה שאִינֶה מְדוּקָה בִּיּוֹתָר) בְּמָה שֶׁהוּא יוֹתֵר רְחוֹק מִזֶּה וּבְמָה שֶׁהוּא עוֹד יוֹתֵר רְחוֹק, עַד שֶׁיִּקְיָמוּ אֶת-הַעֲנָשִׁים וְיִמִּיתוּ בְּנֵי אָדָם תְּמִיד בְּאֲמִדָּן קֵל לְפִי דְמִיּוֹן הַשׁוֹפֵט. לְפִיכֵךְ סָתַם וְתַעֲלֶה אֶת-הַפֶּתַח הַזֶּה וְצִוָּה שֶׁלֹּא יִקְיָם שׁוֹם עֲנֵשׁ אֶלָּא עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם עֵדִים הַמַּעֲיִדִים שֶׁבְּרוּר לָהֶם אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה, בְּרוּר שֶׁאֵין בּוֹ שׁוֹם סֶפֶק וְלֹא (שֶׁאִמְרוּ כֵּן הַעֲדִים מִצַּד הַגִּיּוֹן אוֹ) הַסֶּפֶר כָּלָל. וְאִם לֹא נִקְיָם אֶת-

(נוותר) לוֹ — נִהְיָה עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְלֹא רַק שֶׁבִטְלָנוּ מִצְוֹת עֲשֶׂה בְּלִבָּד כְּמוֹ אֵלּוֹ מִחֲלָנוּ לְאַחַד מִמַּחֲזִיבֵי מִיתַת בֵּית דִּין.

הַמִּצְוָה הֶרֶכ"ד — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטוּנוּ לְהִלְקוֹת בְּרָצוּעָה אֶת-הָעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת מְסִימֹת, וְהוּא אָמַר וְתַעֲלֶה: "וְהַפִּילוּ הַשֹּׁפֵט וְהַכְּהוֹ לְפָנָיו" (דברים כה, ב). וּבִהֲזָכִירָנוּ מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה נָעִיר עַל אוֹתָן הַמִּצְוֹת שֶׁהָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן חֵיב מִלְּקוֹת. וּיִכְבֵּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת מְכוֹת (יג).

הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֵּמָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר הַדִּין מִלְּהַכּוֹת אֶת-הַחוּטָא מְכוֹת כְּבִדּוֹת הַמִּמִּיתוֹת. בְּאוֹר דָּבָר זֶה, שֶׁכָּל-מַחֲזִיב מִלְּקוֹת, תְּכִלִּית (הכמות) מֵהַשְׁמָלִיקִים אוֹתוֹ אֲרַבְעִים חֲסֵר אַחַת, כְּמוֹ שֶׁבֵּא הַפְּרוּשׁ הַמְקַבֵּל. וְאֵין מִלְּקִים שׁוֹם אָדָם עַד שֶׁיִּצְאֲמָדוּ אֶת-הַמְּכוֹת כְּפִי יִכְלַת הַלּוֹקָה וְגִילּוֹ וּמִזְגּוֹ וְצוּרַת גּוּפוֹ. אִם יוֹכֵל לְסַבֵּל אֶת-עֲנֵשׁ הַמִּלְּקוֹת בְּכָל־לּוֹתוֹ — יִלְקָה; וְאִם לֹא יוֹכֵל לְסַבֵּל — מִלְּקִים אוֹתוֹ כְּפִי מֵהַשְׁיִיכֵל לְקַבֵּל, לֹא פָחוֹת מִשְׁלֹשׁ מְכוֹת. אָמַר וְתַעֲלֶה: "כְּדִי רִשְׁעָתוֹ" (דברים כה, ב). וְתְכִלִּית הַמִּלְּקוֹת אֲרַבְעִים חֲסֵר אַחַת, וּבָאָה הַאֲזָהָרָה מִלְּהוֹסִיף לְהִלְקוֹתוֹ אֶפְלוּ מִכָּה אַחַת נוֹסֵף עַל מֵהַשְׁאָמַד הַדִּין שֶׁיִּכְוֹל לְסַבֵּל, וְהוּא אָמַר: "כְּדִי רִשְׁעָתוֹ בְּמַסְפֶּר. אֲרַבְעִים יִכְנוּ לֹא יִסִּיף" (שם, ב-ג). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת תצא שם): "אִם הוֹסִיף — עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. אֵין לִי אֶלָּא בּוֹזֵמֵן שֶׁמוֹסִיף עַל הָאֲרַבְעִים, מִנִּין (אם הוֹסִיף) עַל כָּל-אֱמֶד וְאֱמֶד שֶׁאֲמָדוּהוּ בֵּית דִּין? (בגלל שאִינֶה מְסוּגָל לְסַפּוֹג ל"ט מִלְּקוֹת) תִּלְמוּד לֹמַר: לֹא יִסִּיף פֶּן-יִסִּיף". וּמִן-הֵלָא הִזָּה הִיא הַאֲזָהָרָה מִלְּהַכּוֹת שׁוֹם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל: אִם הַחוּטָא הִזָּה אָנוּ מְזַהֲרִין שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ — שְׂאֵר כָּל-אָדָם לֹא כָל-שֶׁכֵּן! וּיִכְבֵּר הִזְהִירוּ (חכמים) מִלְּמָוֹז שִׁיכָּה אֶף-עַל-פִּי שֶׁאִינֶה מִכָּה, אָמְרוּ (סנהדרין נח:): "כָּל-הַמְּגַבִּיָּה יָדוֹ עַל חִבְרוֹ לְהַכּוֹתוֹ נִקְרָא רִשָּׁע, שְׁנֵאֲמַר: "וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לָמָּה תִּכָּה רִעֶךָ" (שמות ב, יג).

יום שלישי ד' אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רצד. רצ.

הַמִּצְוָה הֶרֶצ"ד — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ

הזה חִיבִין לְפָרְנָסוֹ אֲזַכְנוּ וְנִמְצָא מִתְּפָרְנָס בְּנִקְיוֹת  
— תלמוד לומר: לא-תשא פְּנֵי-דָל."

**המצוה ה'ר"ה** — האזהרה שֶהִזְהַר הַדִּין מִלְכָּבֶד פְּנֵי אֶחָד מִבְּעָלֵי הַדִּין בְּשַׁעַת הַדִּין, אִפְלוּ  
הִיא אִדָּם נִכְבָּד מְאֹד וּגְדֹל-הַמַּעֲלָה, וְלֹא יִכְבְּדוּ  
הַדִּין אִם בָּא לְדִין עִם בְּעַל דִּינוֹ וְלֹא יִרְאֶה שֶהוּא  
מְגִדְלוֹ וּמִכְבְּדוֹ, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "לֹא תִהְדָּר  
פְּנֵי גְדוֹל" (שם). וּבִסְפָּרָא (פרשת קדושים): "שֶׁלֹּא  
תֹאמַר עֲשִׂיר הוּא זֶה, בֶּן-גְּדוֹלִים הוּא זֶה הֵי אֵךְ  
אֲבִישֶׁנּוּ וְאִרְאֶה בְּבִשְׁתּוֹ, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה  
שְׂאִינוּ מִבִּישׁוֹ — לִכְךָ נֹאמַר: לֹא תִהְדָּר פְּנֵי  
גְדוֹל". וְכִכֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּכְמָה מְקוֹמוֹת  
בְּסִנְהֶדְרִין וּשְׁבוּעוֹת (ל).

**המצוה ה'רע"ח** — האזהרה שֶהִזְהַר הַדִּין  
מִלְהִטּוֹת אֶת-הַדִּין עַל אֶחָד מִבְּעָלֵי הַדִּין אִם יָדַע  
שֶהוּא אִדָּם רָשָׁע בְּעַל עֲבֻרוֹת, הַזְהִיר יִתְעַלֶּה  
מִלְהַעֲנִישׁוֹ בַּעֲוֹנוֹת הַדִּין, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "לֹא  
תִטָּה מִשְׁפָּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ" (שמות כג, ו). וְלִשׁוֹן  
הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "רָשָׁע וְכָשֶׁר  
עוֹמְדִין לְפָנֶיךָ לְדִין, שֶׁלֹּא תֹאמַר הוּאִיל וְרָשָׁע הוּא  
(וּלְבַטַּח מִשְׁקֶר) אִטָּה הַדִּין עָלָיו (לְחֻבָּתוֹ) —  
תִּלְמוּד לומר: "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבּוֹ",  
'אֲבִיוֹן' הוּא בְּמַצּוֹת", כְּלוֹמַר: אֶף-עַל-פִּי שֶהוּא  
אֲבִיוֹן בְּמַצּוֹת — לֹא תִטָּה אֶת-דִּינוֹ.

**המצוה ה'רע"ג** — האזהרה שֶהִזְהַר הַדִּין  
מִלְעֲשׂוֹת עוֹל בַּדִּין, וְהוּא אָמַר: "לֹא-תַעֲשׂוּ עוֹל  
בְּמִשְׁפָּט" (ויקרא יט, טו) וְעִנְיָן לָאו זֶה שֶׁלֹּא יַעֲבֹר  
עַל הַחֻקִּים שֶהִגְדֵּרָה תוֹרָה בְּחִיּוֹב דְּכָר אוֹ בְּפִטְטוֹר  
מִמֶּנּוּ (שֶׁלֹּא יַחֲיִיב זְכָאִי וּפִטְטוֹר חֲיִיב).

**יום חמישי ו' אייר ה'תשס"ט**

**מצות לא תעשה רפ. מצות עשה קעז.**

**מצות לא תעשה רעו. עדר.**

**המצוה המְשַׁלִּימָה מְאִתִּים וּשְׁמָנִים** —  
הַזְהִיר הַדִּין מִלְהִטּוֹת בְּדוּנוֹ גְּרִים  
וִיתוּמִים, וְהוּא אָמַר: "לֹא תִטָּה מִשְׁפָּט גֵּר יְתוֹם"  
(דברים כד, יז) הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶהַמַּטָּה מִשְׁפָּט  
אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּלָאוֹ אֶחָד וְהוּא אָמַר:

הַעֲנִשִׁים בְּאִמְדַּת הַחֻקִּים מְאֹד (גַּם אִם טַעֲנוּ) — הָרִי  
לֹא יוּכַל לְקָרוֹת יוֹתֵר מִשְׁנַפְטָר אֶת-הַחוּטָא; אֲכַל  
אִם נִקִּים אֶת-הַעֲנִשִׁים בְּאִמְדַּת וּבְדַמּוּי (מִתּוֹךְ  
הַשַּׁעֲרָה) אֲפָשֶׁר שְׁבִיּוֹם מִן-הַיָּמִים נִהְרֹג נָקִי —  
וְיוֹתֵר טוֹב וְיוֹתֵר רָצוּי לְפִטְטָר אֶלְךָ חוּטָאִים,  
מִלְהַרְגֵּנָה נָקִי אֶחָד בְּיוֹם מִן-הַיָּמִים. וְכֵן אִם הָעִידוֹ  
עָלָיו שְׁנֵי עֵדִים בְּשִׁפְתֵי עֲבֻרוֹת שֶׁחֵיב עַל כָּל-אַחַת  
מֵהֶן מִיָּתֵה, וְכָל-אֶחָד מֵהֶם לְבַדּוֹ רָאָהוּ עוֹבֵר עַל  
הָאַחַת וְלֹא רָאָהוּ עוֹבֵר עַל הָאַחֶת — הָרִי זֶה  
לֹא יִהְרֹג. כְּגוֹן שֶׁיַּעֲדִיד עָלָיו עַד אֶחָד שֶׁעָשָׂה  
מִלְּאָכָה בְּשִׁפְתֵי וְהִתְרָה בּוֹ, וְשְׁנֵי יַעֲדִיד עָלָיו שֶׁעָבַד  
עֲבוּדָה זָרָה וְהִתְרָה בּוֹ — הָרִי זֶה אִינוֹ נִסְקָל.  
אָמְרוּ (מְכִילֵתָא פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים שם): "הִיא עַד  
אֶחָד מִיַּעֲדִידוֹ עוֹבֵד לַחֲמָה וְאֶחָד עוֹבֵד לְלִבְנָה,  
שׁוֹמֵעַ אֲנִי (אֲפָשֶׁר אוֹלִי ש) יִצְטָרְפוּ? — תִּלְמוּד  
לומר: וְנָקִי וְצָדִיק אֶל-תִּהְרֹג."

**יום רביעי ה' אייר ה'תשס"ט**

**מצות לא תעשה רעט. רעז.**

**ערה. רעח. רעג.**

**המצוה ה'רע"ט** — האזהרה שֶהִזְהַר הַדִּין  
מִלְחֲמוֹל (לְרַחֵם) עַל מִי שֶׁהִרְגֵּךְ אֶת-חֲבֵירוֹ אוֹ חֲסָרוֹ  
אֲבֵר מֵאֲבָרָיו, כְּלוֹמַר: בְּתִשְׁלוּם הַקְּנִסוֹת. שֶׁלֹּא  
יֹאמַר: זֶה עָנִי וְקִטְעָה אֶת-דָּוִדוֹ שֶׁל זֶה אוֹ אֲבִד עֵינוֹ  
שֶׁלֹּא בְּכוֹנֵנָה, וְיַחֲזוֹן וִירַחֵם עָלָיו מִלְּחִיבּוֹ תִשְׁלוּם  
דְּמֵי הַזָּקָה בְּשִׁלְמוֹת, וְהוּא אָמַר בְּזֶה: "וְלֹא-תַחֲסוּם  
עֵינֶךָ נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ עֵין בְּעֵין שֶׁן בִּשְׁן יָד בְּיָד רֶגֶל  
בְּרֶגֶל" (דברים יט, כא). וְכִכֵּר נִכְפַּל הָלָאוּ בְּזֶה  
וְאָמַר: "לֹא-תַחֲסוּם עֵינֶךָ עָלָיו וּבַעֲרַת דָּם-הַנָּקִי  
מִיִּשְׂרָאֵל" (שם, יג).

**המצוה ה'רע"ז** — האזהרה שֶהִזְהַר הַדִּין  
מִלְחֲמוֹל עַל הָעָנִי בְּשַׁעַת הַדִּין עַד שֶׁיִּזְכְּהוּ בְּדָכָר  
שְׂאִינוֹ מְגִיעַ לוֹ, עַל דֶּרֶךְ הַחֲמִלָה עָלָיו אֲלֹא יִשְׁוֶה  
בֵּין הָעֲשִׂיר לְעָנִי וְהָאֲבִיוֹן וְיַחֲבִנּוּ (גַּם אֶת הָעָנִי)  
לְשִׁלֵּם מִה-שִׁיקְבַּע עָלָיו, וְהוּא אָמַר: "וְדָל לֹא  
תִהְדָּר בְּרִיבּוֹ" (שמות כג, ג) וְכִכֵּר כָּפַל אֶת-הָלָאוּ  
בְּעִנְיָן זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמַר: "לֹא-תִשָּׂא פְּנֵי-דָל"  
(ויקרא יט, טו), וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פרשת קדושים):  
"שֶׁלֹּא תֹאמַר: עָנִי הוּא זֶה הוּאִיל וְאֲנִי וְהָעֲשִׂיר

את-הדין, והוא אמרו: "אלהים (דיין) לא תקלל" (שמות כב, כז). והעובר על לאו זה — לוקה.

**המצוה הרפ"א** — האזהרה שהזהר הדין מלשמוע דברי אחד מבצלי הדין שלא בפני בעל דינו, והוא אמרו: "לא תשא שמע שוא" (שם כג, א) לפי שעל הרב יהיו דברי בעל דין שלא בפני בעל דין — שוא, ולפיכך הזהר הדין מלשמוע אותם הדברים כדי שלא יכנס בדעתו משג בלתי נכון ובלתי אמתי ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "לא תשא שמע שוא — אזהרה לדין שלא ישמע מבצל דין עד שיהא בעל דינו עמו; אזהרה לבצל דין שלא ישמע דבריו לדין עד שיהא חברו עמו". ובאזהרה על ענין זה בעצמו אמר: "מדבר שקר תרחק" (שם, ז), כמו שנתבאר בפרק ד' משבועות (לא). ובכלל לאו זה אמרו עוד: אזהרה למספר לשון הרע, ומקבל לשון הרע, ומעיד עדות שקר, כמו שנתבאר במכות (כג).

**המצוה השט"ז** — האזהרה שהזהרנו מלקלל את-הנשיא, והוא אמרו: "ונשיא בעמך לא תאר" (שם כב, כז) ושם זה, כלומר: נשיא, מניחו (מתאר ומתכוין) הכתוב על המלך אשר לו הממשלה, והוא אמרו יתעלה: "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד, כב) והחכמים אומרים אותו בסתם. (נותנים תואר זה) על ראשי ישיבה של שבעים זקנים בלבד. ובכלל-התלמוד והמשנה אומרים (חגיגה פרק ב משנה ב — טז): "נשיאים ואבות בית דין, ונשיא ואב בית דין". ועוד אמרו (סנהדרין יט:): "נשיא (הסנהדרין וכדומה בלשון חז"ל) שמחל על כבודו — כבודו מחול; מלך שמחל על כבודו — אין כבודו מחול". ודע שלא זו כולל גם את-הנשיא (שבשלשון חז"ל נקרא "נשיא") עם המלך, לפי שענין לאו זה להזהיר מלקלל כל-מי שיש בידו שלטון והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו מעלה שלטונית או מעלה תורנית והיא הישיבה. וכך נראה מדיני מצוה זו. והעובר על לאו זה — לוקה.

שבת קודש ח' אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שיז.

מצות עשה קעח.

**המצוה השי"ז** — האזהרה שהזהרנו מלקלל

"לא-תעשו עול במשפט" (ויקרא יט, טו); ואם הטא משפט גר — עובר בשני לאוין. ובספרי (פרשת תצא שם): "לא תטה משפט גר, מלמד שכל-המטה משפט גר — עובר בשני לאוין. ואם היה גר יתום — עובר בשלשה לאוין".

**המצוה הקע"ז** — הצווי שנצטוו הדינים להשות בין בצלי הדין ולשמוע כל-אחד מהם עם ארץ דבריו או קצורם, והוא אמרו: "בצדק תשפט עמיתך" (שם) ובא הפרוש בספרא (פרשת קדושים): "שלא יהא אחד מדבר כל-צרכו ואחד אומר לו: קצר דברך". זהו אחד הענינים שכוללם צווי זה. ויש בו עוד: שכל-אדם מצוה לדון דין תורה אם הוא בקי בכך ובעלי הדין התחילו (והסכימו) לטעון לפניו (אף על פי שהוא יחיד). ובפרוש אמרו: "אחד דן את-חברו דבר תורה, שנאמר: בצדק תשפט עמיתך". ויש בו עוד: שחייב אדם לדון את-חברו לכף זכות ולא פירש מעשיו ודבריו אלא לטוב ולחסד. וכבר נתבארו פונות צווי זה במקומות מפזרים בתלמוד.

**המצוה הרע"ו** — האזהרה שהזהר הדין מלירוא מאדם מזיק בליעל ורע המדות עד שלא יפסוק עליו דין צדק (ויזכהו מפחד), אלא חייב לפסוק ולא יחוש למה-שיקרה לו מן-הנזקים מאותו אדם. אמר יתעלה "לא תגורו מפני-איש" (דברים א, יז) ולשון ספרא: "לא תגורו מפני-איש, שמא תאמר מתירא אני מאיש פלוני שמא יהרוג את-בני, שמא ידליק גדישי (ערימת תבואה), שמא יקצוץ את-נטיעותי — תלמוד לומר: לא תגורו מפני-איש".

**המצוה הקעד"ר** — האזהרה שהזהר הדין מלקחת שחד מבצלי הדין אפלו לדון בצדק, והוא אמרו: "ולשחד לא תקח" (שמות כג, ח). וכבר נכפל הלאו בענין זה (בדברים טז, יט). ובספרי (תחלת פרשת שופטים שם): "לא תקח שחד אפלו לזכות זכאי ולחייב חייב". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בסנהדרין.

יום שישי ז' אייר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה שטו. רפא. שטז.

**המצוה השט"ו** — האזהרה שהזהרנו מלקלל

לומר: "בעמך לא תאר", אם כן למה נאמר: 'חרש'? מה חרש מיוחד (שכמעט כל מעלתו בזה) שהוא בחיים; יצא המצוות שאינו בחיים. ובמקלפתא (פרשת משפטים שמות כא, יז): "לא תקלל חרש" דבר הכתוב באמללין שבאדם. ומה שאמרנו לוקה — בתנאי שיקלל בשם (השם). וכן אם קלל עצמו — לוקה. הנה נתבאר לך שהמקלל את-חברו בשם — עובר בלאו אחד, והוא אמרו: "לא תקלל חרש"; והמקלל איזה דין — עובר בשני לאוין ולוקה שנים; והמקלל נשיא — לוקה שלש. ולשון המקלפתא (פרשת משפטים שמות כב, כז): "אני אקרא 'נשיא בעמך' אחד נשיא ואחד דין במשמע, ומה תלמוד לומר: "אלהים לא תקלל"? לחיוב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו. מכאן אמרו: יש מדבר דבר אחד וחייב עליו משום ארבעה דברים. בן-נשיא שקלל את-אביו — חייב עליו משום ארבעה דברים: משום האב, ומשום דין, ומשום נשיא, ומשום 'בעמך' מכל-מקום" (סתם אדם). הנה נתבאר מה-שהזכרנו. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ד' משבועות (לה.).

המצוה הקע"ח — הצווי שנצטוינו להעיד עדות לפני הדיינים על כל מה-שאנו יודעים, בין שיש בכך משום מיתת מי שמעידים עליו, או הצלתו; הפסד ממונו או הרחוקתו — חייבים אנו להעיר על כל-זה ולהודיע לדיינים מה-שראינו או שמענו (מפי אחד הצדדים). וכבר הביאו רבותינו עליהם השלום ראיתם על חיוב הגדת העדות ממה-שאמר יתעלה: "והוא עד או ראה או ידע" (שם ה, א) והעובר על מצוה זו — והוא הפוכש עדותו — חטא גדול, והוא אמרו יתעלה: "אם-לוא יגיד ונשא עונו" (שם). וזהו דבר כללי. אף אם העדות שכתשה היא עדות ממון ונשבע עליה העד תוף כבישתה — חייב קרפן עולה ויורד, כמו שבאר הכתוב (שם, ה"י) ולפי התנאים הנזכרים בשבועות (פרק ד משנה א — ל.). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין (פרק ד משנה ה — לז:) ובשבועות (שם).

איזה אדם מישראל, והוא אמרו: "לא-תקלל חרש" (ויקרא יט, יד). ושמע ממני מה הוא ענין אמרו: "חרש". כשהנפש מתעוררת (מתוך תאוות נקם) להנקם מן-המזיק לפי צורת הנזק הנקבע בדמיון (במחשבת הניזוק ובדימויו הלא מדויק), לא תתחיל להתעורר עד אשר תעניש את-המזיק לפי אפן הנזק הנקבע בדמיון; ורק כשתענישנו תנוח אותה ההתעוררות ותעדר אותה הצורה מן-הדמיון. יש שתענישהו בקללה ובזיון בלבד ותנוח בדעתה (בהעריכה) את-ערך הנזק שגיע למזיק באותם הדברים ואת-כשתו בהם. ויש שהדבר הוא גדול יותר ולא תשן אותה התעוררות עד שישמד כל-רכושו, ואז תנוח בדעתה את-ערך הצער שהגיע לו באבדן רכושו. ויש שיהא הדבר חמור יותר ולא תנוח עד שתנקם ממנו בגופו במיני מכות וחסור אברים. ויש שיהא הדבר חמור יותר, ולא תנוח אותה ההתעוררות, עד שישק את-נפש המזיק וישמידהו מן המציאות — וזוהי התכלית. ויש שתהיה התעוררות הנפש מועטת מכדי בקשת עניש המזיק מחמת קלות חטאו, עד שתנוח בצעקה וכעס עליו וקללה — אפלו לא ישמע אלו היה נוכח שם. וזה מפרסם ממעשי בעלי החמה והכעס שנפשם שוככת (נרגעת) בשעור כזה בחטאים הקלים מאד, אף-על-פי שלא ידע החוטא על כעסם ולא שמע קללתם. והיה עולה בדעתנו שפונת התורה, שאסרה קללת אדם מישראל, היא: אם הוא שומע את-זה, מחמת הבושה והצער המגיעים לו: אבל קללת החרש כיון שאינו שומע ואינו מצטער בכך, הרי אין חטא בדבר — לפיכך השמיענו שהוא אסור, והזהיר עליו, לפי שאין התורה מקפידה על מצב המתחרף בלבד (שאו יש לאסור רק כאשר מתבייש — כששומע), אלא הקפידה גם על מצב המתחרף, שהזהר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה לכעוס. וכך מצאנו שבצלי הקבלה (חו"ל) הביאו ראיה לאסור קללת כל-אדם מישראל ממה-שנאמר "לא תקלל חרש". ולשון ספרא (פרשת קדושים): "אין לי אלא חרש, מגין לרבות את כל-האדם? תלמוד

## ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שואלת הגמרא, מדוע לדעת רבי מאיר כותב הכהן אף את הפסוק 'אם  
לא שכב איש אותך וגו' הנקי, וְהָאֵל לֹית לִיה לְרִבִּי מֵאִיר בעלמא, שדי  
לומר בלשון לאו, ונדע שִׁמְכָלֵל שאמר לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ את ההיפך - הֵן,  
וממילא מפסוק זה שמשמעו ברכה, לא נשמעת קללה - שאם שטתה לא  
תנקה, ואם כן מדוע כותבים אותו במגילת סוטה, שאין כותבים בה אלא  
הקללות שנאמרו לה אם שטתה. מבארת הגמרא, אֲמַר רַבִּי תַנְחֻם יֵשׁ  
בפסוק זה משמעות קללה, כיון ש'הִנְקִי' כְּתִיב בכתוב חסר ולא הינקי,  
ונדרש הפסוק בשני אופנים, אם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי -  
מלשון נקיות, ואם שטית, חנקי - מלשון חנק.  
דְּרִישׁ רַבִּי עֲקִיבָא, אִישׁ וְאִשָּׁה נְשׂוּאִים שׁוֹכֵרִי - הולכים שניהם בדרך  
ישרה ואינם נואפים, שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינִיָּה, שהרי שמו של הקב"ה נמצא  
בהם, יו"ד באיש וה"א באשה. לֹא זָכוּ - אינם הולכים בדרך ישרה, הקב"ה  
מסלק שמו מבניהם, הו"ד מהאיש והה"א מהאשה, ונמצא שהם אש ואש,  
והאש אֵשׁ אוֹכְלֵת. אֲמַר רַבָּא, אֵם לֹא זָכוּ, וְהָאֵשָׁה - האש של האשה,  
עֲדִיפָא - קשה יותר וממהרת לאכול, מְדַאֵשׁ מִשַׁל הָאִישׁ, (מֵאִי טַעְמָא),  
משום שְׁהָאִי - אש של האשה מְצַרְף - גם לפני שהסתלקה הה"א היו  
האותיות אש יחד, ולכן נדלקת האש מחד, וְהָאִי - אש של האיש, לֹא  
מְצַרְף - הו"ד של השכינה הפסיקה באמצע.  
אֲמַר רַבָּא, מִפְּנֵי מָה אֲמָרָה תּוֹרָה הָבָא עֲפָר לְסוּטָה, לומר שאם  
זָכְתָה - שנמצאה טהורה שלא זינתה, יוֹצֵא מִמֶּנָּה בֵּן כְּאֲבִרְהָם אַבְיָנוּ,  
דְּכְתִיב בֵּיהּ "ואנכי עֲפָר וְאֶפֶר", ואם לֹא זָכְתָה - שזינתה, תמות ותחזור  
לְעֶפְרָה. עוֹד דְּרִישׁ רַבָּא, בְּשֹׁכֵר שְׁאֵמֵר אֲבִרְהָם אַבְיָנוּ וְאֶנְכִי עֲפָר וְאֶפֶר,  
והראה את מידת ענוותנותו, זָכוּ בְּנֵי לֵב' מִצּוֹת הַשִּׁיבוֹת לַעֲפֹר וְאֶפֶר,  
למצות אֶפֶר פָּרָה אֲדוּמָה, וְעֶפֶר סוּטָה. שואלת הגמרא וכי רק אלו  
המצוות שייכות בעפר ואפר, וְהָאִיבָא נְמִי מצות עֲפָר כִּיְשׁוּ הָדָם, ומדוע  
לא אמר שזכו לזה בזכות אמירת אברהם 'ואנכי עפר ואפר'. מתרצת  
הגמרא, הֵתָם במצות כיסוי הָדָם, הִכְשֵׁר מִצְוַת אִיבָא - יש בזה קיום מצוה,  
אך הַנָּאִה לִיבָא - אין הנאה מעצם קיום מצוה זו. אבל אפר פרה ועפר  
סוטה, יש הנאה בקיומם, באפר פרה, שטהרים טומאת מת וכן מכפר על  
עוון העגל, ובעפר סוטה, שמביא שלום בין איש לאשתו. וכן שמברר אם  
זינתה, ואם יתברר שזינתה יועיל שלא ירבו ממזרים בישראל, ואם לא  
זינתה יועיל שנפקדת בורע וכן מבטלת הלעו מעל בניה.  
עוֹד דְּרִישׁ רַבָּא, בְּשֹׁכֵר שְׁאֵמֵר אֲבִרְהָם אַבְיָנוּ, "אֵם מְחוּשׁ וְעוֹד שְׁרוּךְ  
נָעַל ואם אקח מכל אשר לך" - שנתרחק מן הגול, זָכוּ בְּנֵי וְכַנְגַד זֶה לְב'  
מִצּוֹת, כנגד מה שאמר 'מְחוּשׁ' זכו לחוש שֶׁל תִּבְלָתָה, וכנגד מה שאמר  
'שְׁרוּךְ נָעַל' זכו לזִרְצוּעָה שֶׁל תִּפְלִין. שואלת הגמרא, בְּשֹׁכֵר מֵאִיר רִצּוּעָה שֶׁל  
תִּפְלִין יש הנאה מעצם קיום המצוה, דְּכְתִיב "וִירָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם  
ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וִירָאוּ מִמֶּךָ", וְתִנָּתֵן בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר  
כיצד רואים ששם ה' נקרא על ישראל, אֱלֹו תִפְלִין שְׁפִרָאשׁ - שיש בהם  
רוב השם של הקב"ה, שחשינן כתובה בקמט העור שבבתיים, והדל"ת  
ברצועות, ועל ידי זה עמי הארץ יראים מישראל וזו היא ההנאה ממצות  
תפליין. אֱלֹא חוּשׁ שֶׁל תִּבְלָתָה מֵאִיר הִיא ההנאה שיש לישראל ממצוה זו,  
והרי התבאר שלא אומרים 'בשכר וכו' אלא על מצוה שיש הנאה בקיומה.  
מתרצת הגמרא, יש הנאה בקיום מצוה זו, וְתִנָּתֵן בְּבִרְיָתָא שכל המקיים  
מצות ציצית באילו הקביל פני שכניה, שְׁהָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מָה נִשְׁתַּחֲוֶה  
צבע התְּבִלָּתָה שנצטוו ליתנו בציצות יותר מְכַל מִינֵי צִבְעוֹנִין. מִפְּנֵי  
שְׁהַתְּבִלָּתָה דוֹמָה מֵרֵאשִׁיתָה לָּם, וְיֵם דוֹמָה הוּא בְּמֵרָאדוּ לְרִקְנֵי, וְרִקְנֵי  
דוֹמָה לְכֶסֶף הַכְּבוֹד. שְׁנַאֲמַר לְגַבִּי הִרְקִיעַ "וִירָאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתַּח  
רַגְלֵי מְעֻשָּׂה לְגִנַּת הַסִּפּוּר וּבְעֵצָם הַשָּׁמַיִם לְמַחֵר", וְכְתִיב לְגַבִּי כֶסֶף  
הַכְּבוֹד "בְּמֵרָאֵה אֶבֶן סִפִּיר דְּמוֹת כֶּסֶף", הִרִי שֶׁהִסְפִּיר שְׁהוּא הִרְקִיעַ דוּמָה  
לכסא הכבוד.  
מִשְׁנָה. המִשְׁנָה מבארת דיני כתיבת מגילת סוטה הנכתבת בספר שהוא  
קֶלֶף. אִינוּ בּוֹתֵב אוֹתָהּ לֹא עַל הַלּוֹחַ של עֵץ, וְלֹא עַל הַתֵּיבִיר העשוי  
מעֲשִׂיבִים שְׁכּוּשִׁים אוֹתָם וּמְדַבְּקִים אוֹתָם בְּדִבְקָה, וְנִעֲשֶׂה כְעוֹר שֶׁנִּתֵּן לְכַתּוֹב  
עָלָיו, וְלֹא עַל

פרשת סוטה נחלקת לשלשה ענינים. האחד, 'ציוויים' - הפסוקים בהם  
מצווה התורה מה לעשות בענין סוטה. השני, 'שבועות, אלות וקללות',  
שהם הפסוקים בהם מבוארות השבועות, האלות והקללות שיחולו על  
האשה אם אכן זינתה. והשלישי, 'קבלות', שהם הפסוקים בהם נכתב  
שמקבלת האשה על עצמה את השבועות, האלות והקללות שמחיל עליה  
הכהן, ונחלקו התנאים מה היה כותב הכהן במגילת הסוטה ונמוק במים.  
מִשְׁנָה. בָּא לֹו הכהן לְכַתּוֹב אֶת הַמְּגִלָּה של הסוטה, מֵאִיָּה מְקוֹם -  
פסוק הוּא בּוֹתֵב, לדעת רבי מאיר מתחיל לכתוב מ"ו(א) לֹא שָׁכַב אִישׁ  
אוֹתָךְ וגו', וְהָאֵל כִּי שְׂמִית תַּתַּח אִשְׁךָ הִנְקִי מִמִּי הַמֵּרִים הַמֵּאֲרִים הָאֵלֶּה".  
וְאִינוּ בּוֹתֵב את תחילת הפסוק שנאמר לאחר מכן, וְהַשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת  
הָאִשָּׁה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה, אלא מודלג על חלק זה וְכּוֹתֵב  
את המשך הפסוק "וְהָאֵל ה' אוֹתָךְ לֹאֵלֶה וְלֹשְׁבָעָה בַת ה' את ירכך ונפלת  
ואת בטנך צבה, וְכָאוּ הַיָּמִים הַמֵּאֲרִים הָאֵלֶּה בְּמַעַד, לְצַבּוֹת בָּטָן וּלְנַפֵּל  
רִגְךָ", עד כאן כותב הכהן במגילת סוטה, וְאִינוּ בּוֹתֵב את מה שנאמר  
בהמשך הפסוק "וְהָאֵמֶרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן". רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מתחיל לכתוב  
מֵאִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ וגו', וְלֹא הָיָה מְפָסִיק בְּכַתִּיבַת הַפְּרָשָׁה כַּסְדְּרָה,  
אלא היה כותב גם תחילת הפסוק "והשביע הכהן את האשה בשבעת  
האלה ואמר הכהן לאשה", וגם את הקבלה שמקבלת על עצמה 'ואמרה  
האשה אמן אמן'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל עֲצָמוֹ אִינוּ בּוֹתֵב - יזהר הכהן  
בעצמו, ולא יכתוב אֱלֹא את האלות המפורשות בפסוקים, "וְהָאֵל ה' אוֹתָךְ  
לֹאֵלֶה וְלֹשְׁבָעָה וגו'", וְכָאוּ הַיָּמִים הַמֵּאֲרִים הָאֵלֶּה בְּמַעַד וגו', וְאִינוּ  
בּוֹתֵב מה שנאמר בסיום הפסוק "וְהָאֵמֶרָה הָאִשָּׁה אֲמֵן אֲמֵן".  
נִמְרָא. שואלת הגמרא, בְּמֵאִי קָא מִיפְלִגִי - מה טעמם של התנאים  
שנחלקו מהיכן היה כותב. ומשיבה, בְּהָאִי קָרָא קְמִיפְלִגִי - נחלקו כיצד  
לדרוש המקרא "וְכָתֵב אֶת הָאֵלֶּה הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּסִפֶּר", רַבִּי מֵאִיר קָבַר,  
אם היה נאמר 'וכתב את אֱלֹוֹת', היינו סבורים שאינו כותב אלא את  
הָאֱלֹוֹת מִמֶּשׁ - המפורשות בפסוקים, לכך נאמר 'הָאֱלֹוֹת', לְרִבּוֹת -  
שכותב גם את הקְלָלוֹת הַנָּאִוֹת מִחֲמַת בְּרָכוֹת. ומה שנאמר 'אֵלֶּה'  
שמשמעו שיכתוב אלות אלו ולא אחרות, לְמַעֲוִי - שאינו כותב במגילת  
סוטה את הקְלָלוֹת שְׁכֻמְשָׁנָה תּוֹרָה - קללות שנאמרו בפרשת כי תבוא.  
ומה שנאמר 'הָאֵלֶּה' בִּיתוֹר ה"א, לְמַעֲוִי - שאינו כותב את הַצְּוֹאוֹת  
שְׁצִיּוֹת הַתּוֹרָה לְכַחַן להשביע את האשה, וְנִקְבְּלוֹת האשה, שאומרת אֲמֵן.  
וְרַבִּי יוֹסִי הַסּוֹבֵר שלא היה מפסיק, סִבַּר שְׁבוּלָהוּ - כל הדרשות נדרשות  
בְּקִרְבָּא מִתְּרָ - כפי שדרש רבי מאיר, מלבד מה שדרש רבי מאיר מהה"א של  
'האלה' שבא למעט צוואות וקבלות, על זה חלק רבי יוסי וסבר שממה  
שנאמר 'וכתב את האלות האלה', היתור של 'את' בא לְרִבּוֹת שכותב גם  
צְוֹאוֹת וְנִקְבְּלוֹת. מבארת הגמרא, וְרַבִּי מֵאִיר שלא דרש כן, הוא משום  
שְׁתֵּי מִיָּדִים לֹא דְרִישׁ בְּכָל הַתּוֹרָה. וְרַבִּי יְהוּדָה הַסּוֹבֵר שכותב רק מִיָּתֵד ה'  
אוֹתָךְ, וכן אינו כותב את הקבלה שבסוף הפרשה, טַעְמוֹ, שְׁבוּלָהוּ ה"א  
שנאמרו בפסוק בְּמִעֻשִׁי דְרִישׁ לָהּ - באים למעט, וכך דרש, 'אֱלֹוֹת',  
אֱלֹוֹת מִמֶּשׁ - שכותב את האלות המפורשות בפסוקים, 'הָאֱלֹוֹת', ה"א  
באה לְמַעֲוִי שאינו כותב קְלָלוֹת הַנָּאִוֹת מִחֲמַת בְּרָכוֹת - דהיינו אם לא  
שָׁכַב וגו', אֵלֶּה' בא לְמַעֲוִי שאינו כותב את הקְלָלוֹת שְׁכֻמְשָׁנָה תּוֹרָה,  
וְהָאֵלֶּה' בא לְמַעֲוִי צְוֹאוֹת וְנִקְבְּלוֹת.  
שואלת הגמרא, וְרַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר ששה"א של 'האלות' באה לרבות  
שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, והה"א של 'האלה' באה למעט  
שאינו כותב קללות שבמִשְׁנָה תּוֹרָה, מֵאִי שְׁנָא הָאִי ה"י של 'האלות'  
דְּמִרְבִּי בֵּיה - שדורש שבאה לרבות, וְכָאוּ הַיָּמִים הַמֵּאֲרִים הָאֵלֶּה  
דְּמִעֻשִׁי בֵּיה - שדורש שבאה למעט, ואינו סובר כרבי יהודה ששניהם באו  
למעט. מבארת הגמרא, סִבַּר רַבִּי מֵאִיר שֶׁה"י דְּנִבְיָה דְרִבְיּוּאִי - ה"א  
שנאמרה בתחילת 'האלות', שהיא מילה שבאה לרבות - שכותב את  
האלות, רִבְיּוּאִי הִיא - באה לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת  
ברכות, ואילו ה"י דְּנִבְיָה דְּמִעֻשִׁי - ה"א שנאמרה בתחילת 'האלה',  
שהיא מילה שבאה למעט - שכותב אלות אלו ולא שבמִשְׁנָה תּוֹרָה,  
מִעֻשִׁי - באה למעט שאינו כותב צוואות וקבלות.

## דיפתרא

## סוטה. פרק שני - היה מביא דף יז עמוד ב

תוספות

רש"י

היבא דכתיב בספר כ"ע מודו דמרבין כל מילי בר מדבר שיש בו רוח חיים מיהו לפי ר"ת לא קשיא מידי דפי' התם בכלל ופרט וכלל דרשין ליה דחזר וכתב ונתן לה (ספר כריתות) אבל הכא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט א"נ התם קרא יתירא הוא דקא דריש משום דכתיב תרי זימני וכתב לה ספר כריתות ובידושלמי מקשה ליה נמי הכא כתיב ספר והכא כתיב ספר הכא את אומר כל דבר שהוא בתלוש והכא את אומר הכין שנייא היא הכא דכתיב בספר אבל בגמרא דידן לא אמר התם הכי דאמר אי כתיב בספר כדקא אמרת דהוי מרבין כל מילי דתלוש בר מדבר שיש בו רוח חיים ירושלמי תניא ר"א בן שמוע אומר אין כותבין על עורות בהמה טמאה אמר ר"ש מכיז דאימרת למחיקה

נתינה למה אינו כותב תני ר"א ובר שמעון 1  
אומר רואה אני את דברי ר"א בן שמוע 2  
מדברי אבא שמא תאמר איני שותה ונמצא 3  
השם גנוז על עור בהמה טמאה ותו התם ר' 4  
לוי בר סיסבי בעי קמיה רבי מגילת סוטה 5  
מדהו שטמא את הידים א"ל הרי זו שאלה 6  
א"ר יוסי אינה שאלה כלום גזור על 7  
הספרים שיטמאו את הידים לא מפני 8  
קדושתן וזו למחיקה נתנה לא צריכא ודלא 9  
הואיל ונתנה למחיקה: 10  
**שנאמר** ומחה כתב שיכול למחוק. 11  
בירושלמי אי מחה יכול 12  
במשקה או במי פירות ת"ל וכתב דא כיצר 13  
כתב שיכול לימחק ואיזו זו דיו שאין בו 14  
נקנקתום והא תני אם מזק מתוך הספר בכר 15  
תופרת כהדין תניא דתנא אמר ר"מ כל ימי שהיינו למדין אצל ר' ישמעאל ולא 16  
היינו נוטנין קנקנתום לתוך הדיו: 17  
**מה** משפט ביום אף מגילת סוטה ביום. כל מעשה סוטה ילפינן מהכא בפ"ב דמגילה (דף כז) דהשקאה ביום רש"י פי' מה משפט ביום בסנהדרין נפקא לן מזהה ביום 18  
הנחילו את בניו ולא מסתברא דהא ע"פ התורה כתיב גבי זקן ממרא דמשמע בדיני נפשות והאי קרא דביום הנחילו משמע בדיני ממונות אלא מוהוקע אותם 19  
לד' נגד השמש נפקא לן התם דביום ונראה לי דכל דין סוטה בין גמר בין תחילה פסול בלילה דומיא דדיני נפשות ולא כדיני ממונות דתחילת דין ביום אבל גמר דין 20  
אפילו בלילה: **דכתיב** וכתב את האלות האלה כדכתיב. תימה לר"י לקמן בפרק ואלו נאמרין (דף קכז) ואיתא נמי בריש פ"ב דמסכת ברכות (דף יא) ובמסכת מגילה (דף 21)  
ד"ק ש' לא יקראנה למפרע לרבנן מוהיו ולרבי מדברים הדברים ורבנן הדברים לא בשמע להו הילכך איצטריך דהוי שלא יקראנה למפרע ואמאי לא נפקא להו 22  
מהאלה כי הכא הדברים האלה כדכתיב וי"ל כיון דקיבלו וגמרי מרביתו דשמע אית לן למדרש בכל לשון שאתה שומע איתר לך והוי שלא יקראנה למפרע 23  
והאלה דרשי להו לדרשא אחריית: **קורם** שתקבל עליה שבועה פסולה. ירושלמי ר' קרוספא אמר איתפלגין ר' יוחנן ור"ל חד אמר משביע ואח"כ כותב וחד אמר 24  
כותב ואח"כ משביע ומפרש טעמא כדי לסמוך שבועה להשקאה והתם משמע דבהכי פליגי מ"ד משביע ואח"כ כותב אית ליה חוקה ותורה מעכב על הסדר ומאן 25  
דאמר כותב ואח"כ משביע אית ליה אע"ג דמעכב אינו על הסדר ותימה א"כ כמאן ס"ל לא כר"י ולא כר' נחמיה בפ' הוציאו לו (יחזקאל דף כז) דמשמע דכ"ע סבירא להו 26  
היכא דכתיב חוקה מעכב נמי על הסדר ותמה רבי דבפרק ד' מיתות (פסולין דף טז) אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל מקום ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם 27  
ומאוחר חוץ מבעה סממנין רב פפא סבא משמיה דרב אמר אף ד' מיתות ואידך בפלוגתא לא קא מיירי רב פפא אמר אף סדר ואידך הווא לחומרא בעלמא 28  
דבשמע לא לאו היה חשיב סדר סוטה דהא אידו אמר הכא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה וירושלמי דבעי כל הפרשה 29  
על הסדר ונראה דלא חשיב אלא היכא דשנוין על הסדר אבל סדר סוטה אינה נשנית על הסדר שהרי אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוונן כמו שפירשנו בראש 30  
הפרק וסדר הפרשה עיקר אבל סדר המשנה אפילו למצוה בעלמא לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר זהו סדר תמיד לאפוקי ממצות חליצה אבל לאפוקי מסדר 31  
סוטה ליכא למימר דאפילו בריעבד נמי לא:

**כתבה** איגרת פסולה. רש"י פירש אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחמנא והלכה למשה מסיני שהספרים צריכין שרטוט ואי קשיא מאי איירא משום דנקראת ספר 32  
תיפוק לי דבלאו הכי אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט דאמר' בפ"ק דגיטין (דף קא) אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא ועוד הא איתו 33  
דשלח ליה לרב יהודה בני אדם העולים משם לבאן הון קיימו בעצמם ויתנו הילד בזונה והילדה מכרו בין וישתו וכתב ליה בלא שרטוט וא"ר יצחק שתיים כותבין שלא 34  
אין כותבין ואמרין בסוף פרק מצות חליצה (יבמות דף קי) אמר אביי האי מאן דכתב גיטא דחליצתא לכתוב הכי אקרינהו לדידה ממאן יבמי עד יבמי ופירוש דלא מצי 35  
למכתב שלש תיבות רצופין בלא שרטוט כדמסיק מר וזוטרא שירטט וכתב ליה לכולהו פרשתא מתקף לה מר בר רב אידו והא לא ניתן ליכתב והילכתא כמר וזוטרא 36  
אע"ג דלא ניתן ליכתב תריץ אי לאו משום דנקראת ספר ה"א אע"ג דאסור לכתוב בלא שירטוט המגילה עצמה אינה פסולה קמ"ל דפסולה ונראה שלא היו המים 37  
בדקין על ידה מיהו לא ידענא אם שרטט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה אע"ג דבשעת כתיבה כתב באיסורא אי המגילה כשירה בהכי או ולא והא דאמר' 38  
בהקומץ רבה (מנחות דף כז) ובמגילה (דף קמ) הלכתא מוזהא צריכה שירטוט אבל לא תפילין נראה דהכי הילכתא גמירי לה דאין לו לשרטט תפילין דאי לא תימא הכי אלא 39  
הא דפסיק אבל לא תפילין דלא מיפסלי א' כתבן בלא שרטוט מיהו צריך לשרטט משום דאסור לכתוב בלא שרטוט א"כ הא דמקשה התם מהא דתפילין שבלו אין 40  
עושין מזה מוזהא שאין מורידין אותו מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין אבל משום שרטוט לא ומשני תנאי היא אי הוה מצי לשרטט להו הוה מצי 41  
למימר במשורטטין אלא ש"מ דהכי גמירי לה דלא מצי לשרטט להו אבל ר"ת פירש הא דאמר' שלש אין כותבין היינו אם לא שרטט כלל אבל אם שרטט בד' פאות 42  
הגלוניות אע"פ דלא שרטט בין שיטה לשיטה חשוב שירטוט אפי' לענין ס"ת אלא משום זה אלי ואנוהו (פסות דף טו) צריך לשרטט בין כל שיטה ושיטה וכן מוכיח בפ"ק 43  
דמגילה (דף קמ) דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שירטוט כאמיתה של תורה ופירש ר"ח דלאו היינו ס"ת אלא מוזהא ולישנא דאמיתה משמע כתיבה של תורה דהיינו 44  
מוזהא דיש בה עול מלכות שמים וכן עיקר דאי ס"ת ממש משמעיה הווא קרא דואמא א"כ הא דגרסינן בפ"ב דמגילה (דף קיט) מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת 45  
ספר שאם תפירה בפשטן פסולה מאי איירא משום ספר תיפוק ליה משום ואמת ונימא צריכה שירטוט ותפירה כאמיתה של תורה אלא ש"מ לשרטוט דמוזהא איצטריך 46  
דהתם תפירה ליכא ולענין תפירה נקראת ספר והשתא לא תקשי הא דפסקין בהקומץ רבה (מנחות דף כז) ובמגילה (דף קמ) הילכתא מוזהא צריכה שירטוט תפילין אין צריכין 47  
שרטוט ומקשה מהא דתפילין שבלו אין עושין מהן מוזהא לפי שאין מורידין הא משום שרטוט לא ומשני תנאי היא מדלא משני במשורטטין ש"מ דאפי' מנהג ליכא 48  
הואיל וכן אין צריך לשרטטין בירושלמי בפרק במה מדליקין ויצאיתא השבת) כל הפסור בדבר ועושהו נקרא הדיוט השתא י"ל הא דאין צריכין שרטוט היינו 49  
בין השטין אבל בד' פאות צריכין שרטוט דלא גריעי משלש אין כותבין מיהא לפירוש לא תירץ מאי איצטריך למימר גבי מגילת סוטה דפסולה בלא שרטוט כיון 50  
דאפילו ס"ת הוא סגי ליה בשרטוט לארבע פאות מצאתי בתוספות רבינו יב"א במסכת גיטין שמעתי מר' אליהו הצרפתי שהיה אומר מה שאנו כותבים בכתבים בלא 51  
שרטוט ליכא למיחש דלא כותבין לשום פסוק אלא לאמירה בעלמא לפרוש בשלום בלשון עברי או לדבר בו בלשון צח אבל כשכותב שמביא אותו לשום פסוק כי 52  
האי גזנא אסור למכתב בלא שרטוט ולא ידענא מנלן לכתוב בפירושים פסוקים בא שרטוט כשמביא לשום פסוק: 53

## ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דינה להיעשות דוקא ביום.  
ועוד אמר רבא, אם בְּתֵבָה - את המגילת סוטה לְמַפְרַע - מסופה  
לתחילתה, הרי היא פְּסוּלָה, דְּכֵתִיב "וְכָתַב אֶת הָאֱלֹת הָאֱלֹהִים", וממילת  
'האלה' משמע שיש לכתוב את המגילה בִּי דְּכֵתִיבָא - כסדר שנכתבה  
הפרשה במקרא.  
ועוד אמר רבא, אם בְּתֵבָה הכהן - את המגילת סוטה קוֹרֵם שְׁתַּקְבֵּל  
עָלֶיהָ הסוטה את השְׁבוּעָה שמשביעה הכהן, הרי היא מגילה פְּסוּלָה,  
[שְׁנֵאמַר] תחילה 'וְהִשְׁבִּיעַ' הכהן את האשה וגו', 'ואמרה האשה אמן  
אמן', וְאַחֲרֵי כֵן נאמר 'וְכָתַב' את האלת האלה הכהן בספר וגו', הרי  
שכותב את הספר רק לאחר שקיבלה עליה את השבועה.  
ועוד אמר רבא, אם בְּתֵבָה הכהן - את המגילת סוטה אֵינֶרֶת - ללא  
שישרטט את הקלף תחילה, הרי היא מגילה פְּסוּלָה, שהרי 'בְּסֵפֶר' אָמַר  
רַחֲמָנָא, והלכה למשה מסיני שהספרים צריכים שרטוט.

הַדִּיפְתָּרָא - עור שלא עבדוהו כל צרכו ועדיין אינו קלף. אָלֵא כותבים  
עַל הַמְּגִילָה - קלף שעובד כל צרכו. שְׁנֵאמַר "וכתב את האלת האלה הכהן  
בְּסֵפֶר", וספר הוא קלף מעובד כראוי. המשנה באה לבאר באזהרה דיו יש  
לכתוב המגילה, וְאֵינוּ כוֹתֵב לֹא בְּקוֹמוֹם - שרף אילן שמתכו במים, וְלֹא  
בְּקִנְקִנְתוֹם - שהוא מין מהעפר המשחיר. וְלֹא בְּכָל דְּבָר שְׂרוּשָׁם - שנבלע  
בתוך הקלף ואינו נמוק, אָלֵא בְּדִיו של שרף שרישומו נמחה במים. שְׁנֵאמַר  
"וכתב את האלת האלה הכהן וְכָתַב אל מי המרים", שמשמע שכותב על  
הספר בְּכָתֵב שְׁיִכּוּל לְמַחֲזוֹת במים, ולכן אין כותבים בקומוס ובקנקנתום  
משום שאינם נמוכים.  
נמרא. אָמַר רַבָּא, מְגִילַת סוֹטָה שְׁבִתָּהּ בְּלִילָה, הרי היא פְּסוּלָה.  
מֵאִי טַעְמָא אֲתִיָּא בגזירה שוה תוֹרָה האמורה במגילת סוטה, מתוֹרָה  
האמורה במשפט, כְּתִיב הָכָא - לגבי מגילת סוטה, "וַעֲשֵׂה לָהּ חֶבְלֵן אֶת  
כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת", וְכֵתִיב הָתָם - לגבי זקן ממרא, "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר  
יִזְרָק וְעַל הַמִּשְׁפָּט", מֵה מִשְׁפָּט אין דנים אלא ביום, אֵף מְגִילַת סוֹטָה

## אגרות קודש

ב"ה, ב' אייר, ה'תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו כותב אודות מצד בריאותו וראשי פרקים בהמיחוש שלו משך שנים האחרונות,  
בצירוף הטפולים וכו' שעבר.

ואינו ברור ממכתבו, אף שבטח כן הוא, ששואל בדעת רופאים גדולים במקצוע, והרי כמה מהם  
נמצאים באירופא, ובמיחוש כמו שמתארו, ובפרט שהי' ספק בזה, הרי כדאית ההשתדלות להתקשר עם  
מומחה גדול דוקא.

לאידך גיסא - אינו מובן איך זה עד עתה לא קבעו בבירור המיחוש; ענינו ואופן טפולו, והרי נמשך  
זה, כנראה ממכתבו כמה שנים ובודאי עשו כמה צלומים.

פשוט, שלא באתי לשאול שאלות, אלא לעורר עכ"פ בנוגע להווה, שכדאי לחקור מי הוא המומחה  
ביותר במקצוע כהנ"ל, ולשלוח לו מכתבי הרופאים שטפלו ובכלל הידיעות שצריך לדעת אותם, ולשאול  
עצתו בכלל וכן הכדאי לבקרו.

ויהי רצון מהשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות, שתהי' רפוי"ק ע"י רופא שמתאים וטפול  
שיתאים, והממנו - השי"ת - יפלא כל דבר.

וזכות החינוך שנותן לילדיו שי', חינוך על טהרת הקדש, תעמוד לו בהאמור בתוככי כללות עניניו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וכן מעסקנותו להפצת היהדות המסורתית.

## ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ועוד אמר רבא, אם כתבה הכהן - את המגילה סוטה על שני דפין -  
 עמודים, כספר תורה הנכתב עמודים עמודים, הרי המגילה פסולה, משום  
 ש'ספר' אחד אמר ר' חמא - נכתב 'ספר' בלשון יחיד, ומשמע שצריך  
 לכתובה בעמוד אחד, ולא יכתובה שנים ושלשה ספרים.  
 ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן אות אחת בלבד מפרשת סוטה, ומחק  
 את האות אחת במים, והמשיך וכתב אות אחת שלאחריה בפרשה, ומחק  
 את האות אחת השניה, וכן עשה עד סוף הפרשה, פסולה, אף שנמצא  
 לבסוף שכתב ומחק את כל הפרשה, ונלמד מדברי ר' יהודה האשה  
 לפני ה' וקשה לה חכמן את כל התורה הזאת, שצריך שתהיה כולה  
 כתובה יחד.  
 בעי - הסתפק רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סוטות - לכל  
 אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ומחקן - את שתי המגילות לתוך כוס  
 אחד, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשותת  
 מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה זעשה  
 לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים שסדר בדיקת הסוטה צריך  
 להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם בתיבה לשמה בעינן  
 - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא והאיכא - באופן זה  
 יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדון. או דילמא  
 לא די שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעינן נמי  
 שהמחקיקה לתוך המים תיעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר שנעשתה  
 המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס אחת, לא ניכר  
 שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.  
 מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני, שאכן  
 בעינן נמי שתעשה המחיקה לשמה של אותה סוטה, ובאופן הקודם יהיו  
 המים פסולים. מה יהיה הדין אם מחקן - את שתי המגילות ב' כוסות -  
 כל מגילה מחק לתוך כוס נפרדת לשם סוטה אחת, ותוך לאחר מיכן וצריך  
 - את המים של שני הכוסות יחד, מהו - האם מים אלו כשרים או לאו.  
 ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם מחיקה לשמה בעינן - המחיקה  
 עצמה צריכה להיעשות באופן שניכר שנעשתה לשם סוטה זו, וממילא  
 והאיכא - באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שעשה את המחיקות  
 כדינם, וישתו שתיהן מהמים שהתערבו. או דילמא לא די שהכתיבה  
 והמחקיקה יעשו לשם אותה סוטה, אלא צריכה כל אחת לשתות את המים  
 שנעשו לשמה, ובאופן זה, הא לאו דידה קא שתיא - הסוטה הזו אינה  
 שותה את המים שהוכנו עבורה, שהרי מעורב בהם מהמים שנעשו לשניה,  
 והא - גם השניה לאו דידה קא שתיא שהרי שותה אף מימי חברתה  
 המעורבים בהם - ויהיו המים פסולים.  
 מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני, שצריכה  
 הסוטה לשתות דוקא את המים שנעשו לשמה, ולכן באופן הקודם יהיו  
 המים פסולים כיון שהא לאו דידה קא שתיא, והא לאו דידה קא שתיא,  
 אלא כל אחת שותה אף את מי חברתה המעורבים. מה יהיה הדין אם לאחר  
 שעירבו את המים שבשני הכוסות, תוך הכהן וחקקן - את המים לשתי  
 כוסות, ונותן לכל אחת מהם לשתות מכוס אחת, מהו - האם מים אלו  
 כשרים או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם יש ברידה -  
 כשמוחלקם, נחשב הדבר כאילו התברר שהמים שניתנו בכוס של האחת  
 הם המים שנעשו עבורה, והמים שניתנו בכוס של השניה הם המים שנעשו  
 עבורה, ויהיו המים כשרים לבדיקה. או אין ברידה - אין זה נחשב שהתברר  
 שכל אחת מהן קיבלה את המים שנעשו עבורה - ויהיו המים פסולים.  
 מסיקה הגמרא, תיקו - נשאר הדבר בספק.

בעי רבא, אם הכהן לא השקה את הסוטה את המים מתוך כלי, אלא  
 השקה אותה בסיב - מתוך סיב חלול, מהו - האם שתיה באופן זה מועילה  
 לבדוקה או לאו. וכן הסתפק באופן שהשקה אותה בשפופרת - מתוך  
 צינור, מהו - האם שתיה באופן זה מועילה לבדוקה או לאו. ומבאר  
 הגמרא את צדדי הספק, האם דרך שתיה בכתב ומועילה לבדוקה, או אין  
 דרך שתיה בכתב ולא מועילה לבדוקה. מסיקה הגמרא, תיקו.  
 בעי רבא, אם נשפכו מקצת מהן - ממי המים, לאחר שמוחק  
 לתוכן את המגילה, ונשתירו מהן מקצת מהמים, מהו - האם יכולה  
 להיבדק במים הנותרים או לאו. מסיקה הגמרא, תיקו.  
 אמר רבי ירמיה אמר רב ב' שבועות האמורות בסוטה, למה הוצרכו,  
 ולא די בשבועה אחת. ומבאר, אחת - את השבועה הראשונה, משביע  
 הכהן קודם שנמחקקה המגילה, ואחת - את השבועה השנייה משביע הכהן  
 לאחר שנמחקקה. מקשה הגמרא, מתקוף לה רבא, והרי תריניו - שני  
 השבועות קודם שנמחקקה מגילה בתיבן בתורה, ומשמע שאת שתי  
 השבועות משביע לפני המחיקה. אלא אמר רבא - חולק על רבי ירמיה  
 ומבאר באופן אחר, לעולם שתי השבועות הן לפני המחיקה, אלא שאחת  
 - השבועה השניה היא שבועה שיש עמה אלה - מזכיר הכהן בשבועה  
 את הקללה שתחול עליה אם ימצא שזינתה, ואחת - השבועה הראשונה  
 היא שבועה שאין עמה אלה, אלא שבועה בעלמא שלא זינתה.  
 שואלת הגמרא, היכי דמי שבועה שיש עמה אלה - כיצד משביע אותה  
 הכהן את השבועה עם האלה. ומבאר, אמר רב עמרם אמר רב, שאומר  
 לה משביעני עליך בשמו של הקב"ה שלא נטמאת, ומוסיף לומר לה שאם  
 אכן נטמאת, יבואו בך המים לצבות בטן ולנפל ריך, והאשה אומרת אמן  
 רבא, זה אינו נחשב 'שבועת האלה', שהרי אלה לחודה קריא - האלה  
 שאומר לה עומדת בפני עצמה ואינה חלק מהשבועה, ושבועה לחודה  
 קריא - השבועה שלא נטמאת עומדת בפני עצמה ואין מזכיר בה את  
 האלה, ומהלשון 'שבועת האלה', משמע שמשביע אותה אף על האלה.  
 אלא אמר רבא 'שבועת האלה' נאמרת בלשון זו, משביעני עליך, שאם  
 נטמאת יבואו בך, ומקבלת על עצמה את האלה בשבועה. דוחה הגמרא,  
 אמר רבא, גם זה אינו הביאור ב'שבועת האלה', כיון שבאופן זה נמצא  
 שאלה אינן - על הקללה הוא משביע אותה, ואילו שבועה ליכא - על  
 המעשה עצמו אם נטמאה או לאו, אינו משביע אותה. אלא אמר רבא, שני  
 'שבועת האלה' נאמרת בלשון זו, משביעני עליך, ונבונים הם הדברים  
 שאמרת שלא נטמאת, ומוסיף ומשביע את האשה, ואם נטמאת יבואו  
 בך האלה.  
 בשבועת הסוטה נאמר 'ואמרה האשה אמן אמן', שצריכה הסוטה לקבל  
 על עצמה את השבועה ולהודות עליה, מפרשת המשנה הטעם שכופלת  
 האשה האמן בדבריה.  
 משנה. שואלת המשנה, על מה היא אומרת הסוטה בשבועתה אמן  
 אמן - שני פעמים. ומבאר, שזונה אמן על האלה - מקבלת על עצמה  
 את הקללה שאמר לה הכהן שתחול עליה אם זינתה, וכן אמן על השבועה  
 - מקבלת על עצמה את השבועה שמשביעה הכהן, והרי זה כמי שנשבעת  
 בעצמה, וכן, אמן מאיש זה - נשבעת שלא זינתה עם אותו פלוני שקינא  
 לה בעלה ונסתרה עמו, ואיש אחר - נשבעת עם אדם  
 אחר. וכן אומרת אמן שלא שתיי - נשבעת שלא זינתה אף בהיותה  
 ארוסה ונשואה, ומכאן למדו דין לגולל שבועה, שאף שלא היה עליה קינוי  
 כשהיתה ארוסה, מגלגלים עליה שבועה גם על זמן זה.

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יח עמוד א

רש"י

תוספות

על שני דפין. בדפין של ספר תורה העשוין עמודים: כתב אות אחת ומחקקה. על המים. וחוץ וכתב אות שלאחריה ומחקקה עד שהשלים את כלל פסול, דכתיב את כל התורה עד שתהא כלל באחד: לשמרה. בספר לעצמו, דכתיב ועשה לה לשמרה: מחיקה נמי. כבוס לשמרה לעצמה, שהיא נכר המחיקה שהיא לשמרה: השקה בסיב. שהוא חלול בדרך

שהתינוקות שותין: שיש עמה אלה. דכתיב בחדא מנייהו בשבועת האלה, ולקמיה מפרש היכי דמי: משביעני עליה. בשם, ומזכיר שם: שלא נטמאת. שאת אומר אמת שלא נטמאת, היינו שבועה שאין עמה אלה: שאם נטמאת יבואו ביד. המים לצבות בטן ב', ותינו אלה: אמר רבא אלה לחוריה קיימא ב', שבועה ואלה יש כאן ושינוי על האשה, וקרא כתיב בשבועת האלה שהשבועה של אלה: משביעני עליה. שאם נטמאת יבואו ביד. דאיכא השתא שבועת האלה, משביע את האלה שתחול: שבועה ליכא. על האשה, וקרא כתיב והשביע את האשה: משביעני עליה. שלא נטמאת ואם נטמאת יבואו ביד. משביעני עליה שיהא אמת מה שאמרת בפנינו שלא נטמאת, ואם נטמאת יבואו ביד המים, דקיימא שבועה אאשה שלא נטמאת ואאלה שתחול: מתני אמן על האלה וכו'. על לכה הצרכה לכפול: ארוסה ונשואה. על ידי גלגול שבועה הוא מגלגל עליה ונות של אירוסין אע"פ שלא היה בו קנין, ומכאן לגלגול שבועה מן התורה:

שבועה שיש עמה אלה? אמר רב עמרם אמר רב: "משביעני עליה שלא נטמאת, שאם נטמאת יבואו ביד". אמר רבא: אלה לחודא קיימא ושבועה לחודא קיימא? אלא אמר רבא, "משביעני עליה שאם נטמאת יבואו ביד". אמר רב אשי: אלה איכא שבועה ליכא? אלא אמר רב אשי, "משביעני עליה שלא נטמאת, ואם נטמאת יבואו ביד: מתני" על מה היא אומרת "אמן אמן", אמן על האלה אמן על השבועה, אמן מאיש זה אמן מאיש אחר. אמן שלא שמיית ארוסה ונשואה

כתבה על שני דפין פסולה. "ספר" אחד אמר רחמנא מפרק בתרא דגיתין (דף ק"ז) דתנן שירי מקצת הגט וכתבו בדרך השני והעדים מלמטה כשר ולא חשיב ליה שני ספרים כיון דמעורה כדאמר' בפרק שני דגיתין (דף כ"ג) אהא הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת וכו' בעי רב פפא בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו וקפריך ותיפוק ליה משום דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים לא צריכא דמעורה: ובהקמץ רבה (מנחות דף ל"ג) גבי מוזהב אמר נמי אמר רב יהודה אמר שמואל כתבה על שני דפין פסולה מיתבי כתבה על שני דפין והניח בשני סיפין פסולה הא בסף אחד כשירה ראיה לשני סיפין קא אמר אלמא דשני דפין דקאמר שמואל בנחתין זה מזה קאמר שאין מעורין להכי מפרש נמי הכא שני דפין שאין מעורין ופירש ר"י הא דאמר נמי בפ' ראווה ב"ד (ר"ס דף ט"ו) אפי' לרבנן דאמרי קרן פרה פסול כיון דאית בה גילדי בשנים ושלוש שופרות דמי ואע"ג דמחברי התם נמי דרכו להוסיף בכל שנה גלד אחד ודרי הוא כמביאו משופר אחר ומדבריו לזה דרונן דיבק שברי שופרות פסול מפני שמתחילתו לא היתה ברייתו בבת אחת וניכר התוספת ולא מהני חיבורו ודומה כאילו גט שכתבו על ב' דפין ותפין יחד דפסול דאזא דוקא כשכתב חצי מגילת סוטה על דף זה וחציה על דף אחר אמרינן דחשיב שני ספרים וה"ה אם כתב לה שתי מגילות ומחקן לתוך כוס אחד וכן גבי גט אם נתן לה שני גיטין אע"ג דכל חד חד שלם הוא וספר אחד בפני עצמו פסולין ולא מיגרשא בתרייהו משום שנים או שלשה ספרים כדאמרין בפ' שור שנגח (פ"ק דף ק"ז) כופר אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה ספרין ובפרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ג) ליקוט תרתי תלת פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה פירות ואין להקשות

מאי שנא משנתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ולא חשיב ליה כשני שופרות דהתם בשמיעה תליא מילתא והוא לא שמע אלא קול הפנימי חוזר וחלקן מהו יש בריה ואין בריה. האי לא דמי לברייה דמדולה מן הבור פלוגתא דר' אליעזר ב"י ורבנן בשור שנגח (פ"ק דף ק"ז) דחתה לא הוכר חלקו של אחד מן לעולם אבל הוכר הכתב ונתערב וכן בריה משני לוגין שאני עתיד להפריש דמיתא בפ' מרובה (פ"ק דף ק"ט) נמי לא הוכר המעשר מעולם מן לכולהו ברירות דמיתא בפ' כל הגט (פ"ק דף ק"ט) אבל דמי לברייה דמיתא בבכל מערבין (פ"ק דף ק"ט) שתי נשים שלקחו קניניהן בעירוב או שנתנו דמי קניניהן לכהן איזה שירצה יקריב חטאת ואי זה שירצה יקריב עולה אע"ג דהוכרו מתחילה דמי כל אחת לא אמרי' זו מתכפרת במה שנקח מדמי חבירתה או שתי קנין של אחת יקריב כולן לעולה ושל חבירתה לחטאת א"נ איפכא דאמר' בריה ואע"ג דדחי ליה התם כשהתנו מידיו חזוין דקא מייתי לה אשאר ברירות אלמא דליכא לאיפלוגין בין בריה שהוכרה מתחילה לשאר ברירות וכן בפ' הוציאו לו (פ"ק דף ק"ט) דמיתא מתני' ד' יהודה אומר לא היו מביאין שופרות לקנין חובה מפני התערבות ומסיק משום תערובות דמי חטאת שמתו בעליה וקא פריך ונברור ד' זווי ונשדי במאי והנך לישתרו ר' יהודה לית ליה בריה מנלן ומייתי ההיא דהלוקח יין מבין הכותים ומסיק מדתני איז אלמא דמדמי בריה דאם בא חכם למורח אע"ג דליכא היכרא מעיקרא לברייה דארבעה זווי דהוכר מעיקרא א"כ רבא מאי קא מבעיא ליה דלא פשטי מהני ומדא נמי דתנן בפ' בתרא דמס' מעילה (דף ק"ט) פרושה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרושה בכיס זה הקדש כיון שהוציא הראשונה מעל דבריו ר"ע וחב"א עד שיוציא את כל הכיס אלמא לר"ע אית ליה בריה כי האי גזונא דאמר בפרושה ראשונה הוברר הדבר שפרושה ראשונה שעלתה בידו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איחביר לן התם במאי פליגי ומדא נמי ליכא למפשט דמיתא בבכורות פרק הלוקח בהמה (דף ק"ט) סאה תרומה טמאה שנפלה לק' חולין ר"א אומר תירום ותיקב שני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה ה"נ נימא שהמחקן של לאה יגיע ללאה דהתם מקילינן בדברנן דמאורייתא חד בתרי בטל וריב"א הקשה בפ' הוציאו לו (פ"ק דף ק"ט) אהא ונברור ד' זווי דתניא בתוספתא דמעילה (פ"ק דף ק"ט) נזיר שהפריש מעות ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי ונתערבו הרי לוקח בן ג' בהמות דין ממוקם אחד בין משלשה מקומות מחלל דמי חטאת וכו' ודוקא בבי האי גזונא שרי אבל ליקח שליש המעות ולקח בן בהמה לחטאת ונימא דהוברר הדבר בכל דמי חטאת לא אמרי' מידו מכל בני הוה מצי אית לן למימר בריה כי האי גזונא אם כן כל התערבות שבעולת יחזור ויחלק משום בריה ועוד אמאי לא פשטי ליה מפרק קמא דראש השנה (דף ק"ט) דקיימא לן דיש בילה לשמן ויין נמצא דאין בריה בדבר לח ובפרק התערבות (פ"ק דף ק"ט) מייתי ליה פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן צלוחית של חטאת שנפל לתוך ולתוכה מים וכו' ונראה דהבא קא מבעיא ליה מי אמרינן לא קפיד קרא אלא אמחיקה מן המניגלה שתהא נכרת לתוך המים שלה אבל לתוך כוס אחד איכא למימר כל חדא שתמיא מים דלאו דידה לאו מחיקה נכרת היא חזר וחלקן הרי מים של כל אחת ניכרין מי אמרינן בריה וכו' הרי הוברר מימיה אי דילמא אין בריה כלומר ברירה מים בשעת מחיקה בעינן אבל על תערובת דיו של כתב המניגלה לא קפדינן שהרי בשעת מחיקה בטל הכתב ולא תלי מילתא אלא במחיקה לתוך מים המבוררין לצרכה וקא מבעיא ליה אי מאי לא בדקי לה משום דלא נמחקה כהלכתה אי משום דטהורה היא: פ"ק רבא השקה בסיב מהו. ליכא למפשט מהא דאמר רבא בפרק ערבי פסחים (פ"ק דף ק"ט) כרכן בסיב אן ידי מזה לא יצא אלמא אין דרך אכילה בכך דהתם מפסיק הסיב בין המצה ובין בית הבלעיה אבל הכא דלא מפסיק קא מבעיא ליה: על מה היא אומרת אמן. בפרק שלשי דמסכת שבועות (פ"ק דף ק"ט) כל הסונה האמן כאילו מוציא שבועה מפיו ובפרק שבועת העדות (פ"ק דף ק"ט) אין שם בו כקלה יש בו שבועה ויש בו האמנת דברים:

רעש"י

**אמן** שלא אטמא. ירושלמי לא שהיה ר"מ אומר המים בודקין אותה מעבשין אלא המים פקודים בה לכשתטמא המים בודקין אותה למפרע: **שומרת** יבם שזינתה אסורה ליבמה. פי' אפי' לרבנן דאמרי קידושין תופסין בחיבי לאין ופליגי אדר"ע הכא מדוד כדאמר בהאשה רבה (ביבמות דף ק"ג): דכתיב בה לא תהיה

וְהָיָה לִזְרוֹ אֱלֵמָא דְקָרָא מְשִׁיז לַח כְּעִרְוָה 1  
דְּלֵא תַפְסִי בַּהּ קִידוּשֵׁן מְשִׁוּם דֶּאֱגִידָא בִּיה 2  
וְהוּיָא כֶּאֱרוּסְתּוֹ שְׁוִינְתָּהּ: 3  
**אמרי** בְּמַעְרַבָא לִית הִילְכְתָּא כֶּרֶב 4  
הַמְנוּנָא <sup>הַמְנוּנָא</sup> בְּסוּף פ"ק דְּסֵטְהֶרֶדִין <sup>הָא</sup> 5  
<sup>(י)</sup> מַפְרָשׁ דְּאִמְרֵי בְּמַעְרַבָא הֵינֵי רַבִּי יִרְמְיָה 6  
וְנִרְאָה אַע"ג דְּפִסְקִי דְלִית הִילְכְתָּא כֶּרֶב 7  
הַמְנוּנָא הִילְכְתָּא כְּוֹתִינָה דִּאִמְרָא בְּהֶאֱשָׁה 8  
רַבָּה <sup>(ימנעו דק יב)</sup> דֶּרֶב סְבִירָא לִיה דֶּאִן 9  
קִידוּשֵׁן תּוֹפְסִין בִּיבְמָה שְׁמֹאמֶל מִסְתַּפְקָא 10  
לִיה אֹמְרֵי בְּעִיּוּתֵינוּ צְרִיכָה גִּט פִּסְקִי 11  
אִמְרֵי כְּשִׁמְּוֹאֵל רַבִּי גִדְלֵל אֹמֵר רַב חֵיִיא 12  
בְּרִי יוֹסֵף אֹמֵר רַב נִישְׁוֹאֵן יֵשׁ בַּהּ בְּנוּת 13  
כְּדֶרֶב הַמְנוּנָא וְכֵן ר' יוֹחָנָן ור' יֵאִי סְבִירָא 14  
לְהוּ הֵתֵם דֶּאִן קִידוּשֵׁן תּוֹפְסִין בִּיבְמָה 15  
וּפְשִׁיט לַהּ ר' יוֹחָנָן מִמִּתְנִי דִּלְאַחַר שִׁיחִלּוֹךְ 16  
לֵךְ בְּיַמְכוּ וְאִלֵּי רַבִּי יֵאִי אִי לֹאֹ דִּלְדִּיאֵל לֵךְ 17  
חִסְפָּא מִי מִשְׁכַּחַת מְרִיתָא תַּחְתִּיהָ וְאִלֵּי 18  
ר"ל לר"י אִי לֹאֹ דִּקְלֶסְךָ גִּבְרָא רַבָּה ה"א 19  
מִתְנִי ר"ע הִיא וּמִיָּה ר"ל לֹא פְלִיג אֲדֹר 20  
יִיחָנָן דִּהָא מוֹקֵי הֵתֵם בְּאוּתוֹ הִפְרֵךְ <sup>(דף יא)</sup> 21  
הָא דִּקְתָּנִי וּמָה בְּמִקּוּם שְׂבָא עַל הָאִיסְטוֹר 22  
נֶאֱסַר הָאוּסֹר שְׁוִמְרַת יֵבֶם וְכֹדֶרֶב הַמְנוּנָא 23  
וּבִסּוּף הָאִירָא גִּמְרָא וּבִשְׁלֵפִי הַחֹלֶץ <sup>(ספ דף יב)</sup> 24  
<sup>(יג)</sup> אִמְרֵי אֲמֵר נָמִי אֲבִי מְסַפֵּקִי לִיה אִי כֶּרֶב 25  
אִי כְּשִׁמְּוֹאֵל וּבִפ' הוֹרֹק גִּבְיִטִין <sup>(דף יג)</sup> פְּלִיגִי 26  
לִישְׁנֵי דְגִמְרָא אִי מִתְנִי הוּהִי תִיּוּבָתָא לֶרֶב 27  
הַמְנוּנָא אִי הוּהִי סִיעִיתֵיהָ וְהֵתֵם מְצִי 28  
לִמִּידֵיהּ סִיעִיתֵיהָ יֵשׁ הֵכָא לֹאֻקְמֵיהָ מִתְנִיתִין 29  
כִּרְעִי אֵלֶּא דִּדְחִי לַהּ מִלִּישְׁנֵיהּ דִּמְתַּנִּי גּוֹפִיָּה 30  
דִּירְוּשְׁלֵמִי מַפְרָשׁ הֵיִךְ קִלְסָא רַבִּי יֵאִי לֶרֶבִּי 31  
יִיחָנָן שְׁקָרָא עֲלֵיו הוֹלִים זֹהָב מְכִיס בֵּינֵי אֵל 32  
יִלְיוּ מַעֲיִנִין חֲכָם בְּנֵי וְשִׁמְחָא לְבִי תֵן לְחֶכֶם 33  
וְיַחֲבֹם עֹדֵר שְׁמַעְתָּ חֲכָם יוֹסֵף לֵקַח אֶל ר"ל 34  
בְּתַר כֵּן אֵלֹו פְּסוּקֵי קִילוּסִיָּה יִכּוֹל הוּא פִּתֵּר 35  
לִיה כִּרְעִי וְתוֹ דִּדְחִי לַהּ הֵתֵם וְיִתִּיבֵיהָ מֵה 36  
אִיכְתַּל עַל מִמּוֹר רַבִּי קִינִי הַתְּרֵהָ אִמְרָה 37  
וְקָבֵא אֶת אִשְׁתּוֹ אֶפִּילוּ מִקְצַת אִשְׁתּוֹ וּלְפָנֵם 38  
מִסְקָנָא דִּהֵתֵם מְשִׁמַּע דְּלִית הִילְכְתָּא כֶּרֶב 39  
הַמְנוּנָא וְהָכִי גֵרַס הֵתֵם שְׁוִמְרַת יֵבֶם 40  
שְׁוִינְתָּהּ ר"א אֹמֵר מִתְרַת לְבִיתָה ר' 41  
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אֹמֵר אִסְרוּהָ לְבִיתָה א"ר 42  
יֵאִי שְׁוִמְרַת יֵבֶם שְׁוִינְתָּה מִתְרַת לְבִיתָה 43  
וְתֵנִי בְּרַעְלֵמָה מַעֲנִי אִישָׁה וְלֹא מַעֲנִי 44  
בִּימָה רַבִּי יַעֲקֹב בֶּן זְבִיד בִּשְׁם ר' אֲבָדוֹ 45

מעשה היה וכהנת היתה והותרה לביתה א"ר יוסי בר בון אף לא מכות אין בה  
לפי הירושלמי משמע דפליג רבי ינאי ארבי ינאי הא דאמר בהאשה רבה א"ר  
ינאי בחבורה נמנו וגמרו אין קידושין תופסין ביבמה גרסי' הכי בירושלמי א"ר  
שמואל לא כן א"ר ינאי נמנו שלשים וכמה זקנים מנין שאין קדושין תופסין וכו';  
**מה** ישתנה אדם על נישואין האחרונים. ירושלמי א"ר ינאי פשיטא שאדם מוחל  
על קניו גירש כמי שמחל ה"ך עבידיא קינא לא וגירשה החזירה ונסתרה לא  
תימא גירש כמי שמחל צריך לקבוע לו פעם שניה אי תימא גירש כמי שלא מחל  
אין צריך לקבוע לו פעם שניה אבל אם קינא לא ונסתרה וידע בה וגירשה  
והחזירה ונסתרה שתתה ולא בדקו אותה המים תסורה היא או מאחר שאין המים

כדקין את האשה טמאה היא ואסורה לביתה: **אין** האשה שותה ושונה. ירושלמי בשני אנשים. צ"ע בפ"ק קדידושין (דף יא) דמוקמינן התם את דקדני בגיבתי כיון ש ונשנה ואפירוש רש"י התם נחא שפיר כיון שזמנך פקע אחת וכו' מתוספת רבי. וכן כרבי וכו' אמילן את כהן לאשכחן לו ידי אושנש פקע וכל דהתם מצינן ביה.

היה

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

1 וְשׁוֹמְרֵת יָכֶם וּבְנוֹסָה - אִם יִשְׁוֹאִיהַ שֶׁל אִשֶּׁה זֶה בְּתוֹרַת יִיבוֹם הֶסֶם  
2 שְׂמַת אַחֲיוּ לֹלֵא בְּנִים וַיִּיבְמָה זֶה, וְקִינָא לֵה וּנְסִתְרָה תַּחְתָּיו, מְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ גַם  
3 שְׁבוּעָה, שֶׁלֹּא זִינְתָה כְּשֶׁהִיָּתָה שׁוֹמֵרֵת יָכֶם, כְּלוֹמֵר בּוֹמֵן שֶׁהִמְתִּינָה לִיבוֹם.  
4 חֲזוּרַת הַמְשָׁנָה לְמָוֶה שְׁאִמְרָהּ בַּחֲבִילָה, שְׁאִוְמֵרֵת הַסּוּטָה אִמֵּן עַל הָאֵלָּה אִמֵּן  
5 עַל הַשְּׁבוּעָה, וּמִפְרֶשֶׁת, שֶׁאִמֵּן עַל הַשְּׁבוּעָה פִּירוּשׁוֹ שְׁאִוְמֵרֵת אִמֵּן שְׁלֹא  
6 נִטְמָאֲתִי - מִקְבֵּלֵת עֲלֶיהָ אֵת הַשְּׁבוּעָה שֶׁלֹּא זִינְתָה, וְאִמֵּן עַל הָאֵלָּה הִיִּינוּ,  
7 וְאִם נִטְמָאֲתִי יָבוֹאוּ בִּי - מִקְבֵּלֵת עַל עֲצֻמָּה שֶׁאִם זִינְתָה יָבוֹאוּ עֲלֶיהָ  
8 הַלְלוֹת הָאִמּוּרוֹת בַּמִּקְרָא. רַבִּי מֵאִיר חוֹלֵק וְאוֹמֵר, שְׁמִלְכֵד שְׁאִוְמֵרֵת אִמֵּן  
9 שְׁלֹא נִטְמָאֲתִי - שֶׁנִּשְׁבַּעַת שֶׁלֹּא זִינְתָה תַּחְתָּיו בְּעֵבֶר, אוֹמֵרֵת אִמֵּן שְׁלֹא  
10 אִטְמָא - מְגַלְגֵּלִים עֲלֶיהָ שְׁבוּעָה, שֶׁלֹּא תִזְנֶה תַּחְתָּיו עַם לֵבָא, וְאִם תִּזְנֶה  
11 לְהַבָּא, הַמִּים שְׁשׁוּתָה עֲכָשִׁיו יַפְגּוּעוּ בָּהּ לֵאחֹר שְׁתִּזְנֶה. וּמִבִּאֲרַת הַמְשָׁנָה,  
12 שֶׁכָּבֵל שְׁנֵין - רַבִּי מֵאִיר וְחֻכְמִים שֶׁנִּחְלְקוּ הָאִם מְגַלְגֵּלִים עֲלֶיהָ שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא  
13 תִּזְנֶה לְהַבָּא, מוֹדִים שְׁאֵין מִתְּנֶה עֲמָה - אִין מְגַלְגֵּלִים עֲלֶיהָ שֶׁתִּשְׁבַּע, לֹא  
14 עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא זִינְתָה קֹדֶם שֶׁתִּתְאַרְם לוֹ. וְלֹא עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא תִזְנֶה לֵאחֹר  
15 שֶׁתִּתְגַּדֵּשׁ מִמֶּנּוּ. כְּלוֹמֵר, שֶׁעַל כֵּךְ שֶׁאִם לֵאדוּר שֶׁהִתְגַּדֵּשָׁה נִטְמָרָה לֵאחֹר  
16 וְנִטְמָאֲתִי - זִינְתָה עִם אֲדוּר, וְאִחֶר כִּךְ הִתְחַוְּרָה בַּעֲלָהּ הָרֹאשׁוֹן, לֹא הָיָה  
17 מִתְּנֶה עֲמָה - לֹא הִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁאִין אִם תִּזְנֶה בַּעֲדָהּ גְּרוּשָׁה, אִינָהּ  
18 נֹאסֶרֶת לַחֲזוֹר אֵלָיו. וּמִבִּאֲרַת הַמְשָׁנָה שְׁאִינָה נִשְׁבַּעַת עַל זִמְנִים אֵלּוּ, מִשּׁוּם  
19 שֶׁזֶה הִכָּלָל, אִין מִשְׁבִּיעִים אוֹתָהּ אֵלּא עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא זִינְתָה זִנוּת שֶׁנֹּאסְרָה בָּהּ  
20 עַל בַּעֲלָהּ, אִךְ כֵּךְ שֶׁתִּתְגַּדֵּשׁ וְלֹא הָיָתָה אִסּוּרָה לוֹ - עַל זִנוּת שֶׁלֹּא נֹאסֶרֶת  
21 בָּהּ עַל בַּעֲלָהּ, בְּנוֹן אִין זִינְתָה קֹדֶם שֶׁהִתְאַרְסָה לוֹ, לֹא הָיָה מִתְּנֶה עֲמָה  
22 וּמְגַלְגֵּל עֲלֶיהָ שְׁבוּעָתָה.

גמרא. **אמר רב המנונא, שומרת יבם** שׁוֹמֶרֶת יָבָם בעודה שומרת יבם, 23  
**אסורה לַיָּבָמָה** – נאסרת להתייבם ליבם, אלא יחלוץ לה. שואלת הגמרא 24  
**ממאי** למדו שנאסרת עליו. ומשיבה, יש להוכיח כן ממשנתנו, **מִדְּרָגְתֵּי** 25  
**שׁוֹמֶרֶת יָבָם וַיִּנָּסֶהָ** – שאם יבם את אשת אחיו וקינא לה ונסתרה לאחר 26  
הייבום, מגלגל עליה שבועה שלא זינתה בעודה שומרת יבם, **אִי אִמְרַתְּ** 27  
**בְּשִׁלְמָא** – אם נאמר שאם זינתה בעודה שומרת יבם, **אִסְיָהּ** – נאסרת 28  
להתייבם ליבם, כרב המנונא, **מִשּׁוּם חֵבִי מִתְּנָה בְּהֶרֶה** – מובן הדבר 29  
שמגלגל עליה שבועה זו. **אֵלָא אִי אִמְרַתְּ** שאף אם זינתה בעודה שומרת 30  
יבם, **לֹא אִסְיָהּ** – אינה נאסרת בכך על היבם, **חֵבִי מִתְּנָה בְּהֶרֶה** – היאך 31  
מגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה, **וְהָתֵנּוּ** – במשנתנו, **זֶה הַכֵּלָל**, 32  
**כָּל שֶׁאִילוּ תִּיבְעַל לָא תְהָא אִסְיָהּ** לוֹ – על זנות שלא אוסרת אותה על 33  
בעלה, **לֹא חֵיָּה מִתְּנָה עִמָּה** – לא היה משיבועה. אלא מוכח מהמשנה כרב 34  
המנונא, ששומרת יבם שזינתה נאסרת על היבם. 35

מביאה הגמרא, **אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא** – אמרו בארץ ישראל, לִית הִילְבָּתָא 36  
**כְּרֵב הַמְּנוּנָא**, אלא שומרת יבם שזינתה מותרת להתיבם. שואלת הגמרא, 37  
**וְאֵלָא הָא דִּקְתָּנִי** במשנתנו, **שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּבְנִיּוֹהָ** – ומוכח שנאסרת על 38  
היבם ולכן יכול לגלגל עליה שלא זינתה בעודה שומרת יבם. עונה הגמרא, 39  
**הָא מִנִּי** – התנא של המשנה **רַבִּי עֲקִיבָא הָיָא**, **דְּאָמַר אֵין קִידוּשִׁין תּוֹפְסִין** 40  
**בְּחִיבִי לְאִוִּין** – אדם שקידש אשה שאסורה עליו באיסור לאו, אין 41  
הקידושין חלים, וכן אם תלד לו הולד ממזר. כלומר, **וּבְשׁוּי לָהּ** – שרבי 42  
עקיבא מחשיב אשה שאסורה באיסור לאו, **בִּי עֲרֻזָּה** – כאשה שאסורה 43  
באיסור כרת. ולשיטתו, כיון ששומרת יבם אסורה לשוק באיסור לאו, אם 44  
עברה על הלאו וזינתה, הרי היא כאשת איש שזינתה תחת בעלה שנאסרת 45  
על בעלה, וכמו כן היא נאסרת על היבם, ולכן סבר התנא שמגלגל עליה 46  
שבועה שלא זינתה בזמן זה. אך להלכה לא נפסק כרבי עקיבא, אלא הדין 47  
הוא שקידושין חלים בחיבוי לאוין משום שאינם נחשבים כחיבוי כריתות, 48  
ולכן שומרת יבם שזינתה אינה נאסרת על היבם. 49

50 **כֵּן** - הסתפק רבי ירמיה, מהו שיתנה אדם על נישואין הראשונים -  
51 אדם שגירש את אשתו ואחר כך החזירה, וקינא לה ונסתרה בנישואין  
52 שניים, האם יכול לגלגל עליה שבעה שלא זינתה תחתיו בנישואין  
53 הראשונים. וכן הסתפק, לגבי יבם שייבם את היבמה וקינא לה ונסתרה, על  
54 **נישואין אחיו** מהו - האם יכול לגלגל עליה שבעה שלא זינתה כשהיתה  
55 נישואה לאחיו שמה. מבזיה הגמרא ראייה הגמרא לפרוט הפסוקות. **וְאִם**  
56 **שָׁמַע**, שנינו במשנתנו, **זו** הן הכלל, **כָּל שֶׁתִּבְעַל וְלֹא תָהָא אִסּוּרָה** לוֹ **לֹא**

57 הָיָה מִתְּנֶה עִמָּהּ – על זנות שאינה נאסרת מחמתה על הבעל, אינו יכול  
 58 לגלגל ולהשביעה, ויש לדייק, שרק על זנות שאינה נאסרת מחמתה אינו  
 59 משביעה, הָאֵם אֲסִירָה – אך על זנות שנאסרת מחמתה על הבעל, הָכִי נָפִי  
 60 דְּמִתְנֶה וּמְגִלָּה עֲלֶיהָ כִּי. שָׁמַע מִיָּהּ – ואם כן יש לפשוט ספקות אלו,  
 61 שהרי אם איננה תחתיו בשוואין ראשונים נאסרת עליו מחמת זה לעולם,  
 62 וכן אם איננה שבהיה נשואה לאחיו נאסרת להתייבם מחמת זה, לפיכך  
 63 יכול לגלגל שבועה על בעילות אלו, שדן בבעילות שאוסרות

שנינו במשנה, רבי מאיר אומר **אִמֵּן שְׁלֹא נִטְמַאתִי וְכוּ' . תִּנָּה** מבארת  
הברייתא כוונת רבי מאיר, **לֹא בִשְׁאֵמֶר רְבִי מֵאִיר** – מה שאמר רבי מאיר  
שאומר גם **אִמֵּן שְׁלֹא אִטְמָא** – שנשבעת שלא תונה בעתיד, לא עלה על  
דעתו לומר **שְׁלֹא** בעתיד **תִּטְמָא**, הַמֵּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ מֵעַכְשָׁיו, אֵלֶּא כִּי  
היא כוונתה, **שְׁלֹא תִטְמָא** – אם בעתיד תעבור על שבועתה ותונה, הַמֵּים  
ששתתה כשהביאנה – על מה שנותרה מִצְוַת עֲרִין אוֹתָהּ – יחזור לה לתוך  
גרונה, וּבּוֹדְקִין אוֹתָהּ – ויבררו שזינתה.

**כְּעִי** – הסתפק **רַב אֲשֵׁי**, לדעת רבי מאיר הסובר ששבעת גס שלא  
 תזנה בעתה, **מֵהוּ שְׂתִינָה אָדָם עַל נִישׁוּאֵין הַחֲרוּנִים** – האם יכול  
 להשביעה גם שאם יגרשנה ויחזור וישאנה, שלא תזנה תחתיו בזמן  
 הנישואין השניים. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם משביעה רק שלא  
 תזנה תחתיו בנישואין אלו, כיון שאם תזנה נמצא שאסורה עליו תוך כדי  
 הנישואין, אך באופן זה, כיון ש**שֶׁשְׂתָּהּ** – בזמן הנישואין הראשונים, **מֵיֵהָ**  
**אִסְרָהּ לֵיה** – אף אם תזנה בזמן הנישואין השניים, לא נאסרה עליו  
 לזמן הנישואין הראשונים, אינו יכול כעת לגלגל עליה שבעה זו. **אִז**  
**דִּילְמָא**, כיון ש**יִשְׁמִינֵי דְמַגְרִישׁ לָהּ וְחֵדֵר מַגְרִישׁ לָהּ** – אף שלא תיאסר  
 בנישואין אלו, אך כיון שסוף סוף תיאסר עליו בזנות זו, יכול לגלגל עליה  
 שבעה על כך. מביאה הגמרא ראייה לפשוט הספק, **תָּא שְׂמַע שְׁנִינוּ**  
 במשנתנו, **הֲבַל שְׁוִין שְׁלֹא הִיָּה מִתְּנֶה עִמָּה לֹא עַל זִוְתָּה שְׁהִיתָ קֶדְם**  
**שְׁתַּתְּאִירָם**, **וְלֹא עַל זִוְתָּה שְׁתִּיהִי לְאַחַר שְׁתַּתְּגַרְשׁ מִמֶּנּוּ**, ולכן אף אם בזמן  
 שהייתה גרושה **כְּתִיתָהּ לְאַחַר וְנִמְאָתָה** – וזינתה עם אחר, **וְאַחֲרַ כֵּךְ**  
**הִתְוִירָה** בעלה הראשון, אינו נחשב שעברה על השבועה, כיון ש**לֹא תִּתֵּה**  
**מִתְּנֶה עִמָּה** – לא השביעה אותה על זמן זה. ויש לדייק, שרק על זנות בזמן  
 שהיא עדיין גרושה אינו משביעה, **הָאִי יַחְוִירָהּ וְתִסְמָא** – אך אם תזנה  
 לאחר שתיחוויר שוב, **הֲכִי נִמִּי דְמִתֵּין** – יכול לגלגל עליה שבעה על כך,  
**שְׂמַע מֵיֵהָ** – מוכיח כהצד השני של הספק, שלדעת רבי מאיר מגלגל עליה  
 גם שבעה זו.

הברייתא ונה כמה פעמים אם קינא הבעל לאשתו ונסתרה בודקים אותה  
במים המאריים. הָנוּ רַבֵּנּוּ, נאמר במקרא בפרשת סוטה "זאת תִּזְכֹּרֶת  
הַקְּנָאָה", ו'תורת' ריבוי הוא, ומשמעו שבכל הקנאות שיקנא לאשתו יעשה  
לה כתורה הזאת, ריבוי זה מִלֵּמַד, שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹתָה יוֹשֻׁנָּה על כל פעם  
שקינא לה בעלה והיא נסתרה. רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק וּאֹמֵר, מהמילה "זאת",  
ממעטים, ולומדים שֶׁאִין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה יוֹשֻׁנָּה – שאין משקים אשה סוטה  
אלא פעם אחת, ואף אם שוב קינא לה בעלה ונסתרה – אין משקים אותה.  
אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, מַעֲשֶׂה וְהֵעִיד לְפָנֵינוּ נְחוּמָי חוֹפֵר שִׁיחִין, שֶׁהָאִשָּׁה  
שׁוֹתָה יוֹשֻׁנָּה פעם שניה, וְיִקְבְּלוּ עָדוּתָהּ לנהוג כן, בְּשֵׁנֵי אֲנָשִׁים – שאם  
שתה פעם אחת, ומה בעלה ונסתרה לאחר, וגם השני קינא לה ונסתרה,  
משקים אותה שוב. אָבֵל לֹא בָאִישׁ אֶחָד – אך אם אותו בעל קינא לה פעם  
שניה ונסתרה, אין משקים אותה שוב. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים – שיטה שלישית,  
אִין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה יוֹשֻׁנָּה פעם שניה, בִּין בָּאִישׁ אֶחָד שקינא לה שני  
פעמים, וּבִין בְּבִי אֲנָשִׁים שונים. שואלת הגמרא, וְהָנָא קָמָא נְמִי שסבר  
שהאשה שותה ושונה, ומשמע שאף בבעל אחד שותה שני פעמים, קשה  
שהרי הַבְּתִיב "זאת" למעט, ומה מעטו מפסוק זה. וכן קשה, וְרַבֵּנּוּ בְּתָרֵי  
נְמִי – על דעת חכמים שבברייתא. שסוברים שאינה שותה יותר מפעם אחת  
אף בשני אנשים, יש להקשות שהרי הָא בְּתִיב תִּזְכֹּרֶת לרבות, ולדבריהם  
מה ריבה מקרא זה. ומתרתצ הגמרא, אָמַר רַבָּא, בָּאִישׁ אֶחָד וּבְעוּלָא אֶחָד  
– בעל אחד שקינא לאשתו שני פעמים שלא תיטתר עם אותו פלוני ונסתרה  
עמו, וְכַוְלִי עָלְמָא לֹא פְלִגִי בזה, ומודים דְּאִין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה יוֹשֻׁנָּה אחר  
שנסתרה עם אותו בורע שנית.

## ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 ולמדו כן מדכתיב 'זאת'. כמו כן בשני אנשים ושני בועלין - אשה  
2 שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר והוא  
3 קינא לה שלא תיסתר עם אדם אחר, דכילי עלמא לא פליגי, ומודים  
4 דהאשה שותה ושונה - שמשקים אותה פעם נוספת, ונלמד מדכתיב  
5 'ותורת', ומרבים שפעמים שאשה אחת שותה כמה פעמים. כי פליגי -  
6 התנאים הללו נחלקו בשני אופנים, הראשון, באיש אחר ושני בועלין -  
7 שהיתה נשואה לאחר, וקינא לה שני פעמים, בכל פעם שלא תיסתר עם  
8 אדם אחר. והשני, בשני אנשים ובוכל אחר - שקינא לה בעלה ונסתרה  
9 והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר וגם הוא קינא לה שלא תיסתר  
10 עם אותו אדם. שתנא קמא סבר, 'ותורת' בא לרבוי בולחי - שאף בשני  
11 האופנים הללו משקין אותה פעם שניה, ו'זאת' בא למעוטי שאין משקים  
12 שני פעמים, רק באופן של איש אחר ובוכל אחר. ורבנן בתראי סברי,  
13 ש'זאת' בא למעוטי בולחי - שאף בשני האופנים הללו אין משקין אותה  
14 פעם שניה, ו'ותורת' בא לרבוי משקין פעם שניה, רק באופן של שני  
15 אנשים ושני בועלין. ורבי יהודה סבר, ש'זאת' בא למעוטי תרתי אופנים,  
16 ו'ותורת' בא לרבות תרתי אופנים. ומבאר הגמרא, ש'זאת' בא למעוטי  
17 תרתי האופנים הללו, הראשון, איש אחר ובוכל אחר, והשני, איש אחר  
18 ושני בועלין - שבשני אופנים אלו אין משקין אותה פעם שניה. ו'ותורת' בא  
19 לרבוי תרתי אופנים הללו, הראשון, שני אנשים ובוכל אחר, והשני, שני  
20 אנשים ושני בועלין - שבשני אופנים אלו משקין אותה פעם שניה.

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל - פרק שלישי

26 פרק זה, ממשיך לעסוק בסדרי הנהגות הסוטה בעזרה, ויתבארו בו ענייני  
27 הבאת קרבנה, ועוד עניינים שונים הקשורים לשתיית המים המרים.  
28 משנה. אחר השבעת הסוטה, הנה הבעל נוטל את מנחתה מתוך  
29 כפיפה מצרית - הסל שהייתה מובאת בו מנחת סוטה, ונותנה לתוך כלי  
30 שרת - כדי לקדשה, ונותנה על ידה - של הסוטה כדי להניף, ובהן מניח  
31 ידו מתחתיה - תחת ידי האשה ומניפה - מוליך ומביא מעלה ומוריד  
32 במזרחה, כשירו תחת ידי האשה. הנהף והניש לקרן מערבית דרומית של  
33 המזבח, קמין והקמיר את הקומץ על המזבח, והשאר נאכל לכהנים.  
34 בסדר הדברים היה, שתחילה הנהף משקה - את האשה מהמים המרים,  
35 ואחר כך מקריב את מנחתה. רבי שמעון חולק ואומר, שלכתחילה סדר  
36 הדברים הוא, שתחילה מקריב את מנחתה, ואחר כך הנהף משקה - את

37 האשה מהמים, שנאמר "וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר  
38 המזבחה ואחר וישקה את האשה את המים". ומכל מקום מודה רבי  
39 שמעון, שאם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה, כשרה.  
40 נמרא. אמר ליה רבי אלעזר בן פדת לרבי יאשיה דרריה - שהיה בן  
41 דורו, לא תיתב אכרעך - אל תשב אלא תעמוד על רגליך עד דמפרשת.  
42 לה להא מילתא עד שתפרש לי דבר זה. מנין למנחת סוטה שמעונה  
43 תנופה. תמה עליו רב יאשיה, מה שאלת מנא לך, הלא 'והניף' כתיב בה  
44 - בפירוש כתבה התורה לגבי מנחת סוטה 'והניף'. אמר לו רבי אלעזר  
45 בכעלים מנלן - שאלתי היא, מנין שצריך שתהא האשה מניפה עם הכהן.  
46 ענה לו רב יאשיה, אמתא - דין תנופת מנחת סוטה נלמד בגזירה שווה יד'  
47 'יד' משלמים - מתנופת חזה ושוק ואימורים של שלמים. כתיב קמא -  
48 לגבי תנופת מנחת סוטה, 'ולקח תבהן מיד האשה את מנחת הקנאות  
49 והניף וגו'', וכתיב התם - לגבי תנופת שלמים, 'ידיו תביאנה את אישי  
50 ה' וגו' להניף אותו תנופה לפני ה'". ונלמדים אחד מהשני, מה כאן -  
51 בסוטה, נעשית התנופה על ידי בהן, אף להלן - בשלמים, נעשית התנופה  
52 גם על ידי בהן. ומה להלן - בשלמים, נעשית התנופה גם על ידי הפעלים  
53 אף כאן - בסוטה, נעשית התנופה גם על ידי הפעלים. הא כיצד - בתקיים  
54 התנופה על ידי בעלים וכהן גם יחד, מבאר הגמרא, על ידי שהכהן מניח  
55 ידו תחת ידי הפעלים ומניף יחד עימו.  
56 שנינו במשנה, הנהף והניש קמין וכו' הנה משקה ואחר כך מקריב את  
57 מנחתה. שואלת הגמרא על תנא קמא שאמר ששתיית המים קודמים  
58 להקרבת המנחה, הא מקריבה - הרי מקודם לכן שנה את סדר הקרבת  
59 המנחה, ומשמע לכאורה שהתנא שונה את הדברים כסדר עשייתן, ואם כן,  
60 ממשמעות דבריו עולה, שהקרבת המנחת קודמת לשתייה. מתרצת  
61 הגמרא, הנה קאמר התנא ברישא, סדר מנחות כיצד, הנהף והניש קמין  
62 והקמיר והשאר נאכל לכהנים. כלומר, התנא לא הקפיד לסדר את  
63 הדברים כסדר עשייתן בפועל, ובכך ששנה את סדר הקרבת המנה קודם  
64 ההשקאה, לא בא לומר שההקרבה קודמת להשקאה. אלא בתחילה כתב  
65 את סדר הקרבת מנחת סוטה, ואמר שכשבא להקריבה היה נוטלה מתוך  
66 כפיפה מצרית וכו', ולאחר מכן כתב את סדר הפעולות, תנופה והגשה  
67 קמיצה והקטרה. ורק לאחר מכן בא התנא לבאר את סדר הדברים, ואומר,  
68 ובהשקאה גופה פליגי - בדן זה, אם השקאה קודמת או שהקרבת המנחה  
69 קודמת, נחלקו רבי שמעון ורבנן, ורבנן סברי, משקה ואחר כך מקריב  
70 את מנחתה, ורבי שמעון סבר, מקריב את מנחתה ואחר כך משקה  
71 שנאמר 'ואחר וישקה'.  
72 שנינו במשנה, ואם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה כשרה.

## סוטה. פרק שני - היה מביא דף יט עמוד א

רש"י

תוספות

ד'רבי יהודה דריש זאת למעוטי שאינה שותה ושונה על ידי בעל א' אם תור וקא  
לה, ודריש תורת לרבות ששותה פעם שניה על ידי בעל שני, ומדקאמר ר' יהודה  
דע"י בעל שני חזרת ושונה, מכלל דלחנא קמא אפלו בעל א' משקה שני  
פעמים, והיינו דפרכין ותנא קמא הא כתיב זאת ומאי קא ממעט מניה: ד'כתיב  
זאת. ומסתברא דהא מידה קממעט שלא

קמא לה בעל זה פעם אחת: שני אנשים  
ושני בועלים. לאחר שהשקה זה מת  
ונשאת לאחר וקא לה מבועל אחר:  
ד'כתיב תורת, והא מידה אתא לרבויה ור'  
יהודה. סבירא ליה וכו' דאחר שרבה  
הקטוב ומיעט ולא פרש מה רבה ומה  
מיעט, על כרחך לא מסרן הכתוב אלא  
לחקמים לפרש לה לפי חכמתם מה רבה  
ומה מיעט, ומסתברא דרביא אשני אנשים  
קאי ואפלו בבעל אחד ולא אשני בועלים  
ובעל אחד, כיון דקא לה כבר ונמצאת  
נקיה נראה הדבר שאדם קנטרן הוא  
ומתקן להקניטה, הלכך לא שנא מחשד  
ראשון ולא שני מאחר:

ד'כתיב: "זאת". בשני אנשים ושני בועלין דכולי עלמא  
לא פליגי דהאשה שותה ושונה, דכתיב: "תורת". כי פליגי  
באיש אחד ושני בועלין, בשני אנשים ובעל אחד: תנא  
קמא סבר: "תורת" לרבויה בוליה, "זאת" למעוטי איש  
אחד ובעל אחד. ורבנן בתראי סברי: "זאת" למעוטי  
כולהי, "תורת" לרבויה שני אנשים ושני בועלין, ור' יהודה  
"זאת" למעוטי תרתי, "תורת" לרבות תרתי. "זאת"  
למעוטי תרתי, איש אחד ובעל אחד, איש אחד ושני  
בועלין, "תורת" לרבויה תרתי, שני אנשים ובעל אחד,  
שני אנשים ושני בועלין.

## הדרן עלה היה מביא

היה נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותנה  
לתוך כלי שרת, ונותנה על ידה, וכהן מניח ידו  
מתחתיה ומניפה. הניף והגיש קמץ והקטיר והשאר  
נאכל לפניהם. היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה.  
ר' שמעון אומר: מקריב את מנחתה ואחר כך היה  
משקה, שנאמר: ואחר ישקה את האשה את המים.  
אם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה: גמ'  
אמר ליה ר' אלעזר לר' אישיה דדריה, לא תיתב  
אפרעך עד דמפרשת לה להא מילתא, מנין למנחת  
סוטה שטעונה תנופה? מנא לן?! והניף כתיב בה!  
בבעלים, מנלן? אתיא "יד" "יד" משלמים; כתיב הכא  
ו"לקח הכהן מיד האשה" וכתיב התם "ידיו תביאנה"  
מה כאן כהן אף להלן כהן, ומה להלן בעלים אף כאן  
בעלים. הא כיצד מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף:  
הניף והגיש קמץ וכו' היה משקה ואחר כך מקריב את  
מנחתה: הא אקרבנה? הכי קאמר: סדר מנחות כיצד?  
הניף והגיש, קמץ והקטיר, והשאר נאכל לפניהם.  
ובהשקאה גופה פליגי ר' שמעון ורבנן, דרבנן סברי:  
משקה ואחר כך מקריב את מנחתה, ור' שמעון סבר:  
מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, שנאמר: "ואחר  
ישקה": ואם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה:  
תנ

ד'שלמים: ידיו תביאנה. בבעלים כתיב, וגבי תנופה כתיב: מה כאן כהן. בסוטה  
כתיב כהן בתנופת מנחתה: הא אקרבנה. קדם השקאה, דקתני קמץ והקטיר והדר  
תנא היה משקה: הכי קאמר בו'. הא דתנא רישא הניף והגיש קמץ והקטיר לאו  
דוקא קדם השקאה נקט ולא איירי בהשקאה כלל, אלא איירי בסדר הקרבת  
מנחת סוטה שכן הוא תנופה והגשה קמיצה והקטרה, והכי קאמר בשבא  
להקריבה היה נוטלה מתוך כפיפה בו', והדר איירי מי קדם או השקאה קדם כל  
אלה או אם כל אלה קודמין להשקאה, ופליגי בה רבי שמעון ורבנן:

היה נוטל. בירושלמי כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות ובי  
על ידו הוא מניף ולא על ידה הוא מניף אלא מכאן שהוא נוטלה  
מתוך כלי חול ונותנה בכלי שרת היינו משמע דלא כפירוש רש"י דפירש דבעל  
היה נוטל ומצינו למימר דקידוש המנחה כשירה בהן (ובור) מיהו מצוה בכון  
ליטול המנחה מידה ומאחר שהיה נוטלה  
היה נותנה כמו כן לתוך כלי שרת:

וכהן מניח את ידו תחתיה. הא  
דאיצטריך תו למיתני וכהן מניח  
את ידו תחתיה ולא קתני בסתם ומכניס את  
ידו לאשמועינן דתנופה בכון בירושלמי  
וכהן מניח את ידו תחתיה ואין הדבר כיעור  
מניח מפה ואינו חורץ מביא כהן זקן ואפילו  
תימא כהן ילד שאין יצר הרע מצויה  
לשעה תני ר' חייא סוטה גידמת שני כהנים  
מניפין על ידה אבל בגמרא דידן אמרינן  
בסוף פרק ארוסה (לפני דף כז.) דגידמת לא  
היתה שותה וי"ל דפליגי אי בעינן קרא  
כדכתיב:

הניף והגיש. בירושלמי יליף הא דאמר  
בפרק כל המנחות (דף כז) והבאת  
לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה  
לרבות מנחת סוטה להגשה וכתיב בתריה  
והרים והיכן הוא תנופה כבר קדמה ומיהם  
יליף גמי דשירה נאכלין דכתיב בתריה  
והנותנת מן המנחה לאחר וגו':

ואחר ישקה מבעי ליה לשרישומו ניכר.  
פירוש ואע"פ שהקריב מנחתה  
כבר והוא הדין אי שלא כדון עבוד כהנים  
דלא מחקו למגילה כלל עד לאחר  
הקריבה דמוחק לה בתר הכי ונראה דלאו  
דוקא נקט דקרא אתי לרישומי ניכר דכיון  
דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישומו  
ניכר דלאו מחוי הוא דהא ממעטינהו  
התם דאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו  
משום דרישומי ניכר והוי כתב שאינו יכול  
למחוק אלא עיקר קרא לאם הקריב  
מנחתה ואחר כך השקה כשירה כדריש  
רבי שמעון והשקה קמא והכי אמרינן  
בירושלמי דלרבנן הקריב מנחתה ואח"כ  
השקה כשירה והתם דריש אליביהו  
דרבנן ואחר ישקה מערערין וה"ג התם  
ואחר ישקה על כרחא שלא בטובתה  
מודה ר"ש לחכמים שאם השקה ואחר כך  
הקריב מנחתה שהיא כשירה ומודים  
חכמים לר' שמעון שאם הקריב את  
מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשירה מה  
ביניהן מצוה רבנן אמרי מנחת קנאות  
היא שהיא בודקתה ור"ש אומר המים זון  
בודקין אותה מאי טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון מאי טעמא דרבי  
שמעון ובאו בה רבנן אמרי כותב ומוחק ומשקה ומקריב ר"ש אומר כותב  
ומקריב ומוחק ומשקה כולי עלמא מודו שמחיקה סמוך להשקאה ותו גרסינן  
התם קרבה מנחתה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקה אותה בעל  
כרחא כרבי שמעון ברם כרבנן כבר שנת השתא אית לך למימרא אף על גב  
דלרבנן דרשינן והשקה בתרא לאונס קא סברי דאונס במחיצת מגילה תליא  
מילתא וקרא יתירא קא דרשי לאונס:

## סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף יט עמוד ב

תוספות

ורבי יהודה אומר כלבוס של ברזל מטילין לה לתוך פיה. בפרק ד' מיתות (מסכתין  
 נד. נז.) פליגי ר"י ורבנן במצות הגשרפין דתנן נותנין סודר קשה לתוך הרכה  
 וכורך על צוארו זה מושך אילך זה מושך אילך עד שפותח את פיו חורק את  
 הפתילה לתוך פיו ר"י אומר אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא

פוחת פיו בצבת וכו' ותימיה לר"י מאי שנא  
 הבא דלרבי יהודה בכלבוס והתם בצבת  
 ופי' ר"י דהבא נמי היו פותחין פיה בצבת  
 אלא לאחר שפותחין פיה בצבת היו מטילין  
 לתוכה כלבוס שלא תוכל לחזור ולקפוץ  
 פיה ורבנן מודו נמי והבא דאין פותחין פיה  
 על ידי סודרין דהתם טעם דרבנן משום  
 דשריפה חמורה מנחם והיו מקרבין מיתתו  
 ע"י חנק וגומר מיתתו בשריפה משום ואהבת  
 לרעך כמון אבל הבא אין לקרב מיתתו:  
**בפי' ר"ח** פי' לפי ג' הספרים וכן פירש  
 הוא שוהשקה בתרא  
 מערערין והשקה קמייטא לגופו מה ת"ל לא  
 שבביריתא נשנית בתרא וקמא אלא פירוש  
 של בעל הגמרא הוא שוהשקה בתרא בא  
 ללמד שמערערין והשקה קמא לגופיה ורבי  
 עקיבא סבר ליה כרבנן שמשקה ואח"כ  
 מקריב מנחתה ומקשה היכי אמר רבי  
 עקיבא מערערין והא בדוקה ועומדת סבירא  
 ליה ותו מקשה ר' עקיבא בהא מתניתין  
 דפליג עליה רבי שמעון תני מחזיקה מעכבא  
 אלמא סבירא ליה שמחזיקה והשקה קודם  
 הקרבת המנחה כרבנן וכל זמן שלא נמחקה  
 המגילה מצי הדרא והבא דפליג בהדי דרבי  
 יהודה תני קומץ מעכבא דאלמא הקרבה  
 קודם השקאה כר' שמעון ושניין תרי תנאי  
 ואליבא דרבי עקיבא ירושלמי ולית ליה  
 לרבי עקיבא מערערין אית ליה בשתחילה  
 לשתות צריך לפרש דאם נמחקה מגילה  
 קודם שקרב הקומץ דשלא כדן עבוד כהנים  
 כיון שהתחילה לשתות מערערין אותה:  
 מגילתה

תנו רבנן, "והשקה", מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר  
 "והשקה"! שאם נמחקה מגילה ואומרת "איני שותה"  
 מערערין אותה, ומשקין אותה בעל כרחיה, דכרי ר'  
 עקיבא. ר' שמעון אומר: "ואחר ישקה" מה תלמוד לומר?  
 והלא כבר נאמר "והשקה"! אלא אחר כל מעשים כולן  
 האמורין למעלה, כגיד שלשה דברים מעכבין בה עד  
 שלא קרב הקומץ ועד שלא נמחקה מגילה ועד שלא  
 תקבל עליה שביעה. עד שלא קרב הקומץ, ר' שמעון  
 למעמיה, דאמר: מקריב את מנחתה ואחר כך משקה. עד  
 שלא נמחקה מגילה, אלא מאי משקה לה? אמר רב אשי:  
 לא נצרכה לשרישומו ניכר. עד שלא תקבל עליה שביעה,  
 מישתא הוא דלא שתאי הא מיכתב כתבי לה? והאמר  
 רבא: מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שביעה  
 לא עשה ולא כלום! כדי נסבה. במאי קמיפלגי? תלתא  
 קראי כתיבי: "והשקה" קמא, "ואחר ישקה", "והשקה"  
 בתרא, רבנן סברי: "והשקה" קמא לגופה, שמשקה ואחר  
 כך מקריב את מנחתה, "ואחר ישקה" מיכבי ליה  
 לשרישומו ניכר, "והשקה" בתרא שאם נמחקה מגילה  
 ואומרת "איני שותה" מערערין אותה ומשקה אותה בעל  
 כרחיה, ור' שמעון סבר: "ואחר ישקה" לגופו שמקריב את  
 מנחתה ואחר כך משקה, "והשקה" קמא שאם השקה  
 ואחר כך הקריב את מנחתה בשרה, "והשקה" בתרא  
 שאם נמחקה מגילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה  
 ומשקין אותה בעל כרחיה, ורבנן, בדיעבד לא פתח קרא.

וסבר ר' עקיבא משקין אותה בעל כרחיה? והתניא, ר' יהודה אומר: כלבוס של ברזל מטילין לתוך  
 פיה, שאם נמחקה מגילה ואמרה "איני שותה" מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחיה. אמר  
 ר' עקיבא: כלום אנו צריכין אלא לבדוקה והלא בדוקה ועומדת, אלא עד שלא קרב הקומץ יכולה  
 לחזור בה, משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה. ולמיטעמיה תיקשף לה היא גופה, משקרב הקומץ  
 אינה יכולה לחזור בה? והלא בדוקה ועומדת, לא קשיא, הא דקהדרא בה מחמת רתיתא, והא  
 דקהדרא בה מחמת בריותא, והכי קאמר: כל מחמת בריותא, כלל כלל לא שתאי. מחמת רתיתא;  
 עד שלא קרב הקומץ, דאפתי לא אמוחק מגילה, אי נמי אמוחק מגילה, דשלא כדן עבד כהנים  
 דמחקי, מצי הדרא בה. משקרב הקומץ, כדן עבד כהנים דמחקי, לא מצי הדרא בה,  
 קשיא

ה"ג ת"ר והשקה מה ת"ל והלא כבר נאמר והשקה שאם נמחקה בו. ולא  
 גרסינן בתרא ברישא וקמא בסיפא ושאין זה לשון ברייתא ופי' משקש הוא, וטעה  
 בזהלא כבר נאמר, דמשמע שזה נאמר מתחלה, והכי פירוש, סדר המקראות כך  
 הוא, וכתב וקמה והשקה והניין ואתן המנחה והקריב. דהיינו הגשש, וקמין והקטיר  
 ואחר ישקה את האשה את הנשים, והדר תו  
 כתיב השקאה שלישית, והשקה את הנשים  
 והיתה אם נטמאה וגו', וקא"ר עקיבא  
 והשקה את האשה דכתיב קדם הקטרת  
 המנחה מה ת"ל, והלא כבר נאמר אחר  
 הקטרת המנחה והשקה את הנשים, וההוא  
 דקא הוא ואין הראשון דקא, דמדיכתיב  
 ואחר ישקה את האשה ש"מ השקאה אחר  
 הקטרה היא, ומה ת"ל והשקה את האשה  
 אחר המחזיקה, ללמדך שאם נמחקה  
 המגילה ואמרה איני שותה ולא הודית  
 לומר טמאה אני מערערין אותה, כלומר  
 פותחין פיה שלא בטובתה ושופכין את  
 הנשים לתוך גרונה. ואפי' נמחקה מגילה קדם  
 הקטרה, דשלא כדן עשו הכהנים, דכין  
 דאינה שותה עד לאחר הקטרה לא היה  
 להם למחוק, דכל מה שיש שהיה לאחר  
 את המחזיקה מאחרין שמא תודה, אפלו  
 הכי הואיל ונמחקה ואפלו שלא כדן אין  
 שומעין לה לאמר איני שותה אלא או  
 תשתה או תודה, ולכן נאמר והשקה אחר  
 המחזיקה, ולא תשתה מיד עד לאחר  
 הקטרה, אלא הא משמע לן שהמחזיקה  
 גורמת לה לשתות: ר"ש אומר ואחר  
 ישקה מה ת"ל והלא כבר נאמר  
 והשקה. לא פליג אדרבי עקיבא, אלא מר  
 דריש האי קרא ומר דריש האי קרא, והכי  
 אמר לקמן בשמעתין דתרווייהו ס"ל מקריב  
 מנחתה ואחר כך משקה: והלא כבר  
 נאמר. פסוק שלישי והשקה את הנשים  
 לאחר הקטרה, מה ת"ל ואחר ישקה: אחר  
 כל המעשים כולן האמורים למעלה. ומה  
 אמור למעלה, השבועה וקבלה וכתובה  
 ומחזיקה וקמיצתו והקטרת המנחה: כגיד  
 ששליש דברים. הללו מעכבין, וההקטרה  
 והשבועה ומחזיקה. ולקמיה פריך שישא  
 קדם המחזיקה מה תשתה: לשרישומו ניכר.  
 שאם היה רשומו נכר צריך לחזור ולמחוק  
 עד שלא יהא רשומו נכר: הא מיכתב  
 כתבי לה. כהן למגלה קדם קבלת שביעה  
 בתמיה: לא עשה כלום. דכי כתיב וכתב  
 את האלות, אחר קבלת שביעה כתיב: כדי  
 נסבה. שלא לצרך, דהא אפלו מכתב לא

כתבין: במאי קמיפלגי. אמתני' קאי, ובריייתא נקט ברישא לאשמעינן מהיכא יליף ר"ש טעמיה, וקבעי רבנן השתא היכי דרשי להו לקראי ור"ש היכי דריש להו  
 לבלתי: רבנן סברי והשקה קמא. דקדם הקטרה דקא הוא. ואע"ג דכתיב ואחר ישקה דמשמע דקא, על כרחך מקרא האמור ראשון אינו נדרש אלא לגופו ומקראות  
 תורות האמורים אחריו נתנו לדרוש. הלכך קמא דקא לומר שמשקה ואח"כ מקריב את מנחתה. וע"כ ואחר ישקה אע"פ שנכתב אחר הקטרה אקדם הקטרה קאי,  
 ואחר דקאמר אמוחק קאי הכתובה למעלה, וקאמרי רבנן דאם לא נמחקה יפה לא יקטרה. והשקה בתרא נמי אקדם הקטרה קאי ולדרשה אתא ע"כ: ור"ש סבר  
 ואחר ישקה. משמע דקא הוא. ודקא כתיבה לאחר הקטרה, לומר שכל מעכבין בה הקטרת המנחה ורשם הנכר, וכלו נמחקה ונפיק דקדמיא להשקאה. והשקה  
 קמא לאכשורי דאי עבדי איפכא: והשקה בתרא שאם נמחקה מגילה, ודקא אחר הקטרה דברין אימחיק משקין אותה בעל כרחיה. והיינו איכא בין ר"ע לר"ש  
 דר"ע לית ליה אם השקה ואח"כ הקריב מנחתה בשרה, הלכך והשקה קמא דריש לבעל כרחיה, ואע"ג דשלא כדן אימחיק קדם הקטרה. ואחר ישקה לרשומו נכר,  
 והשקה בתרא לגופיה לומר שמקריב מנחתה ואח"כ משקה: בדיעבד לא פתח קרא. אין דרך הכתוב לומר מתחלת דבריו שלא כדן מנחתו, אלא מתחלה סדר משפט  
 דבריו, ולבסוף מרבה מקראות לדרוש: כלבוס. שני שנים יש לו, ונותן לתוך פיה וקוף: אלא לדרשה. אם טהורה אם טמאה: והלא בדוקה ועומדת, דכין דאמרה  
 איני שותה מודה שהיא טמאה: יכולה לחזור בה. ולומר איני שותה, ואין אוסין אותה דהא מודה דטמאה היא: משקרב הקומץ וכו', ולקמיה פריך היא גופה קשיא  
 אפאי אינה יכולה לחזור והלא בדוקה ועומדת היא: דקא הדרא מחמת בריותא. הא דקמיה דקא הדרא בה מחמת בריותא הוא, שאינה רותחת  
 וקאמרה איני שותה, ודאי טמאה היא ולכן אינה רותחת דסמכא מעקרא ואמרה כי מטינא למשתי לא שתינא, ולא שאנ קרב קמין ולא שאנ לא קרב לא שתינא  
 בדמפרש ואזיל כל מחמת בריותא כלל כלל לא שתינא ואפי' קרב הקומץ. והא דמפליג בין קרב ללא קרב, דקא הדרא בה מחמת רתיתא, שאנו רואין אותה רותחת,  
 דאיכא למימר דאינה מאמנת שלא יבדקה הנשים ואפלו היא טהורה, ורצה היתה לסמוך על טהרתה ולשתות, ולפיכך היא רותחת ונשפגעת לשתות חוזרת בה,  
 הלכך עד שלא קרב בו, ובריייתא קמייטא דלעיל דקתני מערערין אותה במחמת רתיותא קאמר:

## ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

את פיה שלא טובתה ומשקה אותה בעל ברהה.  
 ורבי שמעון סבר - דרש את הפסוקים כך, הפסוק השני - ואחר  
 ישקה, לגופו - לענין השקאת הסוטה עצמה בא, ללמד שמקריב את  
 מנחתה ואחר כך משקה - כלומר, שההשקאה נעשית לאחר כל הדברים  
 האמורים בפרשה, כתיבת המגילה, הקטרה ומחיקת המגילה לתוך המים  
 באופן שלא ישאר רושם. והשקה קמא - ראשון הכתוב בפרשה לפני  
 ההקטרה, בא ללמד שאם השקה ואחר כך הקריב את מנחתה בפרשה -  
 כלומר, אף שלכתחילה נעשית ההשקאה לאחר ההקטרה, אם השקה  
 אותה הכהן קודם ההקטרה, כשר. והשקה בתרא - האחרון האמור לאחר  
 כל הפעולות, דהיינו, מחיקת המגילה וההקטרה, בא ללמד שאם נמקה  
 מגילה לאחר כל אלו, ואמרה איני שוטה, מערערין אותה ומשקין אותה  
 בעל ברהה. שואלת הגמרא, ורבנן מדוע אינם דורשים את הפסוקים כרבי  
 שמעון, ללמוד מ'ואחר ישקה' שההשקאה נעשית לאחר הקטרה, הרי  
 מסתבר טעמו. משיבה הגמרא. בריעבר לא פתח קרא - אין זה מדרך  
 הכתוב לומר בתחילה את הדרשה ולאחר מכן את סדר הדברים, אלא  
 בתחילה מסדר הכתוב את אופן עשיית המצוה ולאחר מכן מוסיף מקראות  
 לדרשו. ולפיכך, מסתבר לומר ש'השקה' הראשון שנכתב קודם הקטרה  
 נאמר בדוקא, ו'אחר ישקה' ו'השקה' האחרון נכתבו לדרשה.  
 הגמרא חוזרת לברייתא שהביאה לעיל, ומקשה סתירה בדברי רבי  
 עקיבא, וסבר - וכי סבר רבי עקיבא שסוטה שאמרה איני שוטה לאחר  
 שנמקה המגילה משקין אותה בעל ברהה, והתניא, רבי יהודה אומר  
 בלבוס - שיניים של ברזל מטילין לתוך פיה - פותחים את פיה בכוח  
 ונותנים אותם לתוך הפה כשהן זקופים שלא תוכל לסגור, כדי שאם  
 נמקה מגילה ואמרה איני שוטה, מערערין אותה ומשקין אותה בעל  
 ברהה. אמר רבי עקיבא, כלום אנו צריכין את שתית המים אלא  
 לבדוקה אם טהורה היא או לא, והלא כיון שאומרת איני שוטה, בדיקה  
 ועומדת היא, שהרי בכך מודה שטמאה היא. אלא עד שלא קרב הקומץ  
 יכולה לחזור בה ולומר איני שוטה, ואין משקין אותה בעל כורחה, שהרי  
 זה כאילו הודתה שטמאה היא, אך משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור  
 בה. הרי שלדעת רבי עקיבא אדם משקין אותה בעל כורחה אלא לאחר  
 הקרבת המנחה, וזה סותר למה שאמר ברייתא הראשונה, שלאחר  
 שנמקה המגילה משקין אותה בעל כורחה.  
 שואלת הגמרא על המקשה, ולמימך - לטעמך שהקשית מברייתא זו,  
 מדוע הקשית רק שיש סתירה ממנה לברייתא שהובאה לעיל, תיקשי לה  
 היא גופה - תקשה על הברייתא בפני עצמה, מאחר שאם חוזרת בה  
 ומסרבת לשתות נחשב כשומרה שזינתה, מדוע משקרב הקומץ אינה יכולה  
 לחזור בה, ומחייבים אותה לשתות, והלא כיון שאמרה איני שוטה הרי  
 היא בדיקה ועומדת - שהרי נחשב שהודתה, ומדוע נחייבה לשתות.  
 מתרצת הגמרא, לא קשיא - זה אינו קשה, הא - מה שאמר רבי עקיבא  
 שאם כבר קרב הקומץ מחייבים אותה לשתות, וחזרתה משתית המים אינה  
 נחשבת כחודא בטומאה, מדובר באופן דקדוקה בה מחמת רתיא -  
 שחזרה בה מחמת פחד, שראינו את גופה שהוא רותח, והא - ומה שאמר  
 רבי עקיבא שאם סירבה לשתות לאחר המחיקה הרי היא בדיקה ועומדת,  
 מדובר באופן דקדוקה בה מחמת ברייתא - מתוך בריאותה, שאינה  
 רותחת ואמרה איני שוטה. והכי קאמר רבי עקיבא, כל מחמת ברייתא -  
 אם סירבה לשתות מתוך בריאותה, שלא גילתה כלל סימני פחד ורעדה,  
 כלל כלל לא שתא - אינה שוטה כלל. שהאומרת איני שוטה שלא מתוך  
 פחד, יש להניח שגם מתחילה כשאמרה שתשתה, לא התכוונה לשתות  
 באמת, אלא סמכה על כך שכשיבואו להשקותה תסרב, לפיכך כשמסרבת,  
 נחשבת כחודא בטומאה. אבל המסרבת לשתות מחמת רתיא - שאנו  
 רואים אותה שהיא נפחדת ורותחת, אות הוא כי מתחילה התכוונה לשתות  
 וסמכה על טהרתה, אלא שכעת היא נפחדת וחוששת שלא יבדקו אותה  
 המים למרות שהיא טהורה, ובאופן זה יש חילוק, אם חזרה בה עד שלא  
 קרב הקומץ, דאבתי לא אפחוק מגילה, אי נמי אם אפחוק מגילה לפני  
 שקרב הקומץ, דשלא ברין עבדי בניהם דמחקי, מצי דקרא בה ואין  
 משקין אותה בעל כורחה, אך משקרב הקומץ, דברין עבדי בניהם  
 דמחקי, לא מצי דקרא בה.

הגמרא מביאה ברייתא לבאר מהיכן למד רבי שמעון שהשקאת הסוטה  
 נעשית לאחר הקרבת המנחה. ג' פעמים מזכירת ההשקאה בפרשת סוטה  
 בסדר דלהלן. א. לאחר מחייו מגילת הסוטה במים, וכתב את כל האלות  
 האלה הכהן בספר ומחה אל מי המים. והשקה את האשה. ב. לאחר  
 הקרבת המנחה, וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה  
 ואחר ישקה את האשה את המים. ג. בפסוק שאחריו נאמר שוב, והשקה  
 את המים וגו'. הברייתא שלפנינו תביא מחלוקת תנאים בדרשת הפסוקים.  
 תנן רבנן, והשקה' הראשון המוזכר בפרשה לפני הקטרת המנחה, מה  
 תלמוד לומר - מה בא ללמדנו. והלא כבר נאמר לאחר הקטרת המנחה  
 והשקה את המים, ומכך שאמר הכתוב 'ואחר ישקה', משמע ששתיית  
 המים נעשית לאחר ההקרבה, ואם כן 'השקה' האמור לאחר המחיקה לשם  
 מה נכתב, בא ללמדנו שאם נמקה מגילה ואמרה איני שוטה - כלומר,  
 אף שקודם מחיקת המגילה יכולה לומר איני שוטה, אם כבר נמקה ואמרה  
 איני שוטה, אין שומעין לה, אלא מערערין אותה - פותחין את פיה שלא  
 בטובתה ומשקין אותה בעל ברהה. דבר רבי עקיבא. רבי שמעון אומר,  
 'ואחר ישקה' - השקאה שניה המוזכרת בפרשה לאחר הקטרה מה  
 תלמוד לומר - מה באה ללמד, אין לומר שבאה ללמד שהשקאת המים  
 נעשית לאחר ההקטרה, והלא כבר נאמר - שהרי כבר נאמר בפסוק  
 שלישי 'השקה' לאחר ההקטרה, וממנו כבר ללמדנו שההשקאה נעשית  
 לאחר הקטרה. אלא ללמד שאין משקים אותה אלא לאחר כל מעשים  
 בולן האמורים למעלה - קודם לכן בפרשה, מצי - ובאה התורה ללמד  
 בכך, שג' דברים מעבדין בה, כלומר, שאין משקין אותה מהמים המרים,  
 עד שלא קרב הקומץ, ועד שלא נמקה מגילה, ועד שלא תקבל עליה  
 שבועה.  
 הגמרא חוזרת על דברי רבי שמעון בברייתא לפרשם, מה שאמר שאין  
 משקים אותה עד שלא קרב הקומץ, הולך בזה רבי שמעון למעמיה,  
 דאמר במשנתנו, שקודם מקריב את מנחתה ואחר כך משקה, אך על  
 מה שאמר שאין משקים אותה עד שלא נמקה מגילה, יש לשאול, מה  
 הוצרך לומר זאת, הרי אם לא נמקה המגילה אלא מא' משקה לה -  
 הלא המים הדביקים, הם מים שמוחו מגילת סוטה לתוכן, ולפני שמוחו אינם  
 מי סוטה. אמר רב אשי אישב את דבריו, אכן לא הוצרך לומר שאין  
 משקין אותה לפני שמוחו את המגילה לתוך המים, לא נצרכה - אלא  
 שהוצרך לומר, ל'שרישומו' ניגר - שאף שכבר מוחו לתוכן, אם עדיין נותר  
 רושם במגילה, אין משקין אותה מהם עד שימחקו באופן שלא יהא רישומו  
 ניכר. וכן על מה שאמר רבי שמעון, שאינה יכול לשתות עד שלא תקבל  
 עליה שבועה יש לשאול, שמדבריו מדויק מ'ישתא הוא דלא שתא' -  
 שקבלת השבועה מעכבת את השתייה, הא מיכתב בתבי לה - אבל  
 לכתוב את המגילה ניתן גם קודם קבלת השבועה. וקשה והאמר רבא,  
 מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה לא עשה ולא כלום,  
 לפי שסדר כתיבת מגילת סוטה נאמר בתורה לאחר קבלת השבועה,  
 ומשמע שהמגילה נכתבת רק לאחר קבלת השבועה. מתרצת הגמרא, אכן  
 אין כותבים את המגילה עד שתקבל עליה שבועה, ומה שאמר שאינה  
 יכולה לשתות עד לאחר קבלת שבועה, כרי נכבה - בדרך אגב ושלא  
 לצורך אמרו, שהרי גם כתיבת המגילה אינה נעשית לפני קבלת השבועה.  
 במשנתנו נחלקו רבנן ורבי שמעון מהו סדר הדברים בבדיקת הסוטה,  
 לדעת רבנן משקין אותה ואחר כך מקריבין את מנחתה, ולדעת רבי שמעון  
 מקריבין את מנחתה ואחר כך משקין אותה. שואלת הגמרא, במאי  
 קמיפלגי - מה יסוד המחלוקת בניהם. ומשיבה, תלתא קראי בתיבי - ג'  
 פעמים מזכירת ההשקאה בפרשה, 'השקה' קמא - ראשון, נכתב לאחר  
 המחיקה וקודם הקטרה, בפעם השניה כתוב לאחר ההקטרה 'ואחר ישקה',  
 ולאחריו כתוב 'השקה' בתרא - האחרון. ובהו נחלקו, שרבנן סברי,  
 'השקה' קמא הכתוב לפני ההקטרה, לגופו - לענין ההשקאה עצמה בא,  
 ללמד שמשקה ואחר כך מקריב את מנחתה - כלומר, מכך שכתבה  
 התורה את ההשקאה לפני ההקטרה, יש ללמוד שכך הוא סדר עשיית  
 הדברים. והפסוק 'ואחר ישקה', מביע ליה ל'שרישומו' ניגר - ללמד שאין  
 משקין אותה עד לאחר מחיקת המגילה לגמרי, שלא יותר בה רושם, והרי  
 זה כאילו נאמר 'ואחר המחיקה ישקה'. ומ'השקה' בתרא לומדים, שאם  
 נמקה כבר המגילה ואמרה איני שוטה, מערערין אותה - פותח

## ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 אך סוף סוף, שנינו בדעת רבי עקיבא, שרק לאחר הקרבת הקומץ כופין  
2 עליה לשתות, ואם כן עדיין קָשִׁיָא דְרַבִּי עֲקִיבָא אֲדִרְבִּי עֲקִיבָא, שהרי  
3 הָתָם - בברייתא המובאת בתחילת העמוד הקודם, אָמַר שְׁמַחְיָה מֵעֵבֶבָא  
4 - שאם נמחקה המגילה שוב אינה יכולה לומר איני שותה, אלא משקין  
5 אותה בעל כורחה, וְהָתָם - בברייתא השניה אָמַר, קוֹמֵץ מֵעֵבֶב - שרק  
6 לאחר שקרב הקומץ אינה יכולה לסרב, אבל קודם לכן יכולה לסרב.  
7 מתרצת הגמרא, הֲרִי תִנָּא וְאֵלִיפָא דְרַבִּי עֲקִיבָא - הברייתות הללו נשנו  
8 על ידי שני תנאים שונים, שנחלקו בדעתו של רבי עקיבא.  
9 מסתפקת הגמרא, אִיבְעִיָא לָהּ, לדעת רבי עקיבא הסובר שאישה  
10 שאמרה איני שותה מתוך בריאותה ולא מתוך פחד, סירובה נחשב כהודאה  
11 בטומאה, מה הדין אם אָמְרָה אִינִי שוֹתָה מִחַמַּת בְּרִיּוּתָא, וְהוֹרָה בה  
12 לאחר מיכן, וְאָמְרָה שוֹתָה אִנִּי, מהו - האם משקים אותה או לאו. מבארת  
13 הגמרא את צדדי הספק, האם בִּין דְאָמְרָה בתחילה אִינִי שוֹתָה, הרי זה  
14 ממש כמי שְׂמַמָּה אִנִּי קְאָמְרָה, וְכֵין דְאֶחָיוּק נִפְשָׁה בְּטוֹמָאָה - כיון  
15 שהחזיקה עצמה בעינינו שזינתה, לא מִצִּיא הֲדָרָה בָּהּ - אינה יכולה  
16 לחזור בה ולומר שרוצה לשתות. שהבירור על ידי שתיית מי המרים לא  
17 ניתן אלא לנשים שאינם בחזקת טומאה. או דִּילְמָא, בִּין דְאָמְרָה - כיון  
18 שהיא ואמרה שוֹתָה אִנִּי, נִלְיָא דְעִתָּהּ דְמַחְמַת בִּיעֵתוּתָא הוּא דְאָמְרָה  
19 - היא מגלה בזה את דעתה, שכשאמרה בתחילה אִינִי שוֹתָה, לא היה זה  
20 משום שמירה שזינתה, אלא אמרה כן מחמת שפחדה מהמים, שהרי עכשיו  
21 היא רוצה לשתות, ואם היתה טמאה ודאי לא הייתה רוצה. וכיון שנתברר  
22 שלא היה סירובה הראשון לשתייה אלא מחמת פחד, יכולה לחזור בה -  
23 ומשקין אותה. מסיקה הגמרא, תִּיקוּן.  
24 אָמַר אַבְהוּ דְשִׁמְוֵאל, צִרִיךְ שִׁיתָן הַכֹּהֵן דְּבַר מַר לְתוֹךְ הַמִּים  
25 המאריים. מבארת הגמרא, מַאי מַעֲבָא, דְאָמַר קָרָא "וכתב את האלות  
26 האלה הכהן בספר ומחה אל מי הַמִּים", משמע שמוחה את המגילה  
27 למים שְׁמִירִים בְּכָר לפני המחיקה לתוכם.  
28 משנה. אם עַד שִׁלָּא נִמְחָקָה הַמְּגִלָּה, חזרה וְאָמְרָה אִינִי שוֹתָה, אין  
29 מחייבים אותה לשתות אלא מְגִלְתָּה נִנְתָּה בצדיי בית המקדש, שכל כתבי  
30 הקודש שאין יכולים לקרות בהם נגזים שלא יתבזו. וּמִנְחָתָה אינה קרבה  
31 אלא מִתְּפִסְתָּה - נשרפת על הַדֶּשֶׁן - מקום בעזרה שהיו שורפים בו פסולי  
32 קדשי קדשים. וְאִין מְגִלְתָּהּ שֶׁל זו בְּשֶׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוּטָה אַחֲרָה, לפי  
33 שהמגילה צריכה להיכתב לשם הסוטה שבאה להיבדק על ידה.  
34 אך אם כבר נִמְחָקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה מַמָּה אִנִּי, הַמִּים המרים נִשְׁפָּכִין,  
35 שהמים לא ניתנו אלא והמים לא ניתנו אלא לברר במקום שיש ספק אם  
36 זינתה, וזו שאמרה טמאה אני, הרי היא בדוקה ועומדת. וּמִנְחָתָה מִתְּפִסְתָּה  
37 עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן.  
38 ואם נִמְחָקָה הַמְּגִלְתָּהּ הוּדָה שזינתה אלא שחזרה בה וְאָמְרָה אִינִי  
39 שוֹתָה, מַעֲרַעְרִין אוֹתָהּ - פותחים את פיה שלא בטובתה וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ  
40 בַּעַל בְּרָחָה. שיתכן שהוודא היא, אלא שנמחמת מהמים, שחוששת  
41 שתניק מדם למרות טהרתה, אינה מסכמת לשתות.  
42 סוטה השוטה מן המים, אם באמת אינה טהורה, אִינִי מִסְפִּיקָה לְשִׁתוֹת  
43 - לגמור את המים, עַד שִׁפְנִיָּה מוֹרִיקוֹת וְעִנְיָה בּוֹלְמוֹת, וְהִיא מִתְּמַלֶּמֶת  
44 גִּידִין - הגידים שבלחיה מתנפחים ונראית מליאה גידים, ובשרה נמלא  
45 שורות שורות של נפיחויות. וְהֵם - הכהנים אוֹמְרִים, הוֹצִיאָהּ מֵעֶזְרַת  
46 נשים שעומדת בה כדי שִׁלָּא תִסְמָא הָעוֹרָה.  
47 סוטה ששתתה מן המים, אף על פי שטמאה היא, אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת הִתָּה  
48 הזכות תוֹלָה לָהּ שלא יפגעו בה המים מיד. וחלוק הדבר, יֵשׁ זְכוּת שְׁתוּלָה  
49 - שמעכבת את עונשה בִּשְׁנֵה אַחַת, יֵשׁ זְכוּת תוֹלָה ב' שָׁנִים, יֵשׁ זְכוּת  
50 תוֹלָה ג' שָׁנִים. מִכָּאן אוֹמַר בֶּן עֻזִּי, חֵיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תוֹרָה  
51 כדי שתדע את פרשת סוטה, ושלא יש לה זכות המים אינם פוגעים בה מיד.  
52 כדי שֶׁאֵם תִּשְׁתָּה - תגיע למצב שהיא צריכה לשתות מי סוטה, תִּדַּע  
53 שֶׁהַזְכוּת תוֹלָה לָהּ - שניתן להינצל ממיתה הבאה על ידי המים, על ידי  
54 ריבוי זכויות וכך תשתדל להרבות זכויות. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חוֹלֵק וְאוֹמַר, כָּל  
55 הַמְּלַמֵּד בִּתּוֹ תוֹרָה (בְּאִילוֹ) לְוִמְרָה תַּפְלוּת - דברי הבאי. רַבִּי יְהוֹשֻעַ  
56 אוֹמַר רֹצֵה אִשָּׁה בָּבָב וְתַפְלוּת מַטְ' קֵבִין וּפְרִישוֹת - האישה מעדיפה  
57 מזונות מועטים ושיארה בעלה מצוי עימה, משיחיה לה מזונות מרובים ויהא  
58 בעלה פורש הימנה. הוּא הָיָה אוֹמַר, חֲסִיד שוֹטָה - אדם המתחסד יותר

59 מדי, שגורם בחסידותו רעה לעצמו או לאחר. וְרַשָּׁע עָרוֹם - שעושה  
60 מעשה רשעות בערמוה, וְאִשָּׁה פְּרוּשָׁה - מכשפה שפועלת בכשפיה דברים  
61 מסוימים, ועושה עצמה פרושה להראות כאילו על ידי תפילתה וחסידותה  
62 נעשים מעשים. וּמִכּוֹת פְּרוּשִׁין - אדם שמכה עצמו מחמת פרישותו  
63 למראית עין, כגון, שמכה את עצמו בכותל להראות שהוא עניו וצנוע, הֲרִי  
64 אֱלוֹ מִכְלֵי עוֹלָם - משחיתים את העולם, שהדברים הללו עומדים בסתירה  
65 לעבודתו של האדם בעולם.  
66 נמרא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוֹם - בשמו של רבי מאיר,  
67 בְּשִׁשְׁתֵּי יָמִים לְמַד תוֹרָה אֶצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, הייתי מטיל קנקנתום - סם  
68 שהרושם שלו אינו נמחק לְתוֹךְ הַדֶּשֶׁן שבו הייתי כותב את כתבי הקדש,  
69 וְלֹא אָמַר לִי דָבָר. בְּשִׁבְעָתִי אֶצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לִי בְּנִי מַה  
70 מְלַאכְתְּךָ, אָמַרְתִּי לוֹ לְבָלֵךְ - סופר אני. אָמַר לִי, בְּנִי הֵיוּ וְהִירָה,  
71 שְׁמִילֶכְתְּךָ מְלַאכְתְּךָ שְׁמִים הִיא, שְׁמָא תַּחֲסִיר אוֹת אַחַת - כגון, שתחסיר  
72 את האות א' מהמילה 'אמת' שבפסוק 'ו' אלקים אמת', או תַּחֲסִיר אוֹת  
73 אַחַת - כגון, שתוסיף ו' בסוף התיבה 'ברא' שבפסוק 'בראשית ברא אלקים',  
74 וּנְמַצָּאת אֶתָּה מִחֵרִיב אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ לרבי ישמעאל,  
75 דָּבָר אַחֵר יֵשׁ לִי, שְׁאֵין מְטִיל לְתוֹךְ הַדֶּשֶׁן וְקִנְקִנְתוֹם שְׁמוֹ. אָמַר לִי, וְכִי  
76 מְטִילִין קִנְקִנְתוֹם לְתוֹךְ הַדֶּשֶׁן, הרי התורה אָמְרָה לגבי מגילה סוטה,  
77 'וּמִחָה אֶל מִי הַמִּים', הרי שצריך שיהיה הַכֶּתֶב שבו נכתבה פרשת סוטה  
78 שבתורה, כתב שְׁיוּכָל לְמַחֲוֹת - שניתן למוחקו. שאם תבוא סוטה לפני  
79 הכהן יוכל ליטול מפרשת סוטה שבספר תורה ולמוחקה לתוך המים, ואם  
80 אתה מטיל לתוך הדיו קנקנתום, לא ניתן למחותה לתוך המים.  
81 שואלת הגמרא, מַאי קְאָמַר לִיָּה - מה אמר רבי ישמעאל, וּמַאי קָא  
82 מְהִיר לִיָּה - ומה השיב לו רבי מאיר. כלומר, מה תשובה יש בדברי רבי  
83 מאיר על דבריו של רבי ישמעאל. שהרי רבי ישמעאל אמר לו שמלאכתו  
84 מלאכת שמים, ולכן צריך הוא להיזהר בחסרות ויתרות, ואם כן מה ראה  
85 רבי מאיר לומר לו שהוא מטיל קנקנתום לתוך הדיו, וכי בזה ניצל מחסירות  
86 ויתירות. משיבה הגמרא, הֲכִי קְאָמַר לִיָּה רַבִּי מַאִיר לרבי ישמעאל, לֹא  
87 מְבַעֲרָא בְּחִסְרוֹת וְיִתְרוֹת דְּרַבִּי אֲנִי - ונזהר אני מהם, אֶלָּא אֶפְּלִי  
88 לְמִיחָה לְבִבּוֹ דְּדִילְמָא אֵתִי יִתְּבִי אֶתְגִּיה - שמא יבוא זבוב וישב על הגג  
89 הימני דְּדִילְמָא כְּשֶׁעֵדִין אֶל יְבִישׁ הַדִּי, וּמַחִיק לִיָּה וּמַשְׁוִי לִיָּה רִ"ש -  
90 ומחמת המחיקה יראה הדל"ת כמו ר"ש. גם לדבר זה חושש אני, וכדי  
91 להינצל מזה, דָּבָר אַחֵר יֵשׁ לִי שאינו נמחק כלל, שְׁאֵין מְטִיל לְתוֹךְ הַדֶּשֶׁן,  
92 וְקִנְקִנְתוֹם שְׁמוֹ.  
93 מקשה הגמרא, אִינִי וכי כך היה המעשה, וְהָתָּה תִנָּא, אָמַר רַבִּי מַאִיר,  
94 בְּשִׁשְׁתֵּי יָמִים לְמַד תוֹרָה אֶצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, הייתי מטיל קנקנתום לְתוֹךְ  
95 הַדֶּשֶׁן וְלֹא אָמַר לִי דָבָר. בְּשִׁבְעָתִי אֶצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, אָמְרָה עָלַי - להטיל  
96 קנקנתום לתוך הדיו משום שצריך כתב שיוכל להימחות, קָשִׁיָא שְׁמוֹשׁ  
97 אֲשֶׁמּוֹשׁ - שבברייתא הקודמת מבואר שקודם למד רבי מאיר תורה אצל  
98 רבי עקיבא ולאחר מכן הלך ללמוד אצל רבי ישמעאל, ואילו בברייתא  
99 השניה מבואר להיפך, וכן קָשִׁיָא אֲמַרְהָ אֲמַרְהָ - שבברייתא הקודמת  
100 מבואר, שרבי עקיבא לא אמר לרבי מאיר דבר על הטלת קנקנתום לתוך  
101 הדיו ורק רבי ישמעאל הוא שהעיר לו, ובברייתא השניה מבואר להיפך.  
102 עונה הגמרא על הקושיא הראשונה, בְּשִׁלְמָא מַה שֶׁהִקְשִׁינוּ שְׁמוֹשׁ אֲשֶׁמּוֹשׁ  
103 - שבברייתא הראשונה מבואר שלמד קודם אצל רבי עקיבא ובשניה  
104 מבואר שלמד קודם אצל רבי ישמעאל לֹא קָשִׁיָא. שיש לומר, שְׁמַעְיָקְרָא  
105 - תחילה אָתָּא לְקַמְיָה דְרַבִּי עֲקִיבָא - ללמוד תורה מפיו, וּבִין דִּלְמָא מִצִּי  
106 קָם אֶלְפִיָּה - לא הצליח לעמוד על עיקרי הדינים שאמר, אָתָּא לְקַמְיָה  
107 דְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְנִמְרָא נִמְרָא - ולמד מפיו את המשניות כצורתן כפי שנמסרו  
108 מרב לרב. ולאחר שהיה בקי בדינים ובצורת השמועה, הֲרִי תִנָּא לְקַמְיָה  
109 דְרַבִּי עֲקִיבָא, כְּכָר כְּכָרָא - ולמד מפיו את סברות הדינים, מפני מה זה  
110 טהור זה טמא, זה אסור זה מותר, מקורות הדינים ועוד. אֶלָּא אֲמַרְהָ  
111 אֲמַרְהָ - על כך שבברייתא אחת מבואר שרבי ישמעאל אסר להטיל  
112 קנקנתום ובברייתא האחרת נאמר על רבי עקיבא, עדיין קָשִׁיָא. מסיקה  
113 הגמרא, קָשִׁיָא.  
114 תִנָּא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר, אוֹמַר הָיָה רַבִּי מַאִיר, לְכָל - כל כתבי הקדש  
115 מְטִילִין קִנְקִנְתוֹם לְתוֹךְ הַדֶּשֶׁן

סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כ עמוד א

רש"י

תוספות

קשיא דר"ע אדר"ע ה"ם קאמר מחיקה מעבבא. את האנס, דכל זמן שלא נמחקה אם אמרה אני שותה יכולה לזוור בה ולא אנסינן לה להשקותה, אבל אם נמחקה המגלה מערערין אותה על כרחיה ואפי' לא קרב הקמין, דהא והשקה קמא וקדם הקטרה להכי דרשינן, והכא קאמר קמין מעבב את האנס דכל כהן

לא קרב קמין אי אמרה אני שותה לא אנסינן לה להשקותה: וחזרה ואמרה שותה אני. לר"ע מהו להשקותה מרצונה: שיתן מר. דבר מר: שפרים כבד. קדם מחיקה, אלמא מהמת דבר אחר הם מרים ואין מריקה על שם קללת בדיקתם נקרא. דהא קמין מחיקה לאו בני מידק נינהו: מתני' מגילתה נגזרת. בצדי ההיכל, דכל כהני הקדש שאין ראויין לקרות בהן נגזון שלא יתבזה על בית הדין. שהיא בעורה ששורפין שם פסולי קדשי קדשים ופסולי אימורים שפוזיצתן לפנים מן הקלעים. כדאמרין בשחיטת קדשים (דף קז:) שלשה בית הדין הם, והואיל וקדשה בכלי נשרפת בעורה, והאי מתפורת היינו נשרפת כדאמר לקמן (דף קז:) ואילו שפוזיצתיהם נשרפות וקא חשיב להא האומרת אני שותה: ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. דבעינן כתיבה לשמה דכתיב וצעה לה כהן לה לשמה: היום נשפכין. כיון דאמר טמאה אני בדוקה ועומדת היא גמירי המרים לא נתנו אלא לקרב את הספק: מערערין אותה. דלמא טהורה היא ומחמת רתינותה קאמרה: מתמלאת גידין. הגידין שבלתייה נופחין ונראות כמלאה גידין, וגם כשרה נעשית שיטה שיטה של נפיקה, והכי תניא בספרי במין שרביטין מוזקין בה: שלא תטמא העורה. שערי נקנור או עורת נשים שנתא דרך שם. ולקמיה פריך והא אמרין בעלמא דשערי נקנור לא נחמדו וכו' ש עורת נשים ומה מתר לבקש למחנה לזיוה: תדע שזכות תולה לה. תראה ותלמד בפרשת סוטה שהזכות תולה, דילפינן ממוקתה ונזרעה זרע. ונקתה ע"י זכות כדי ורענן זרע ט' קדשים, וי"א יותר כדמפרש בגמ' מלפיה תפלות. מפרש בגמ' רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותפלות. גרסינן. ובגמרא מפרש מאי קאמר: מכות פרושין. מפרש בגמ' שפכה את עצמו בכתלים להראות שהיא עניו וצנוע: גמ' לבל' סופר: אם תחפר אות אחת. כגון א' זה אלהים אמת (ויקרא י) או תתיר אות אחת כגון בראשית בראו אלהים: דבר אחד יש לי לקמן מפרש מאי תשובה היא זו: כתב שייכול לפחות. ורבי ישמעאל סבר מוחקין לה מן התורה ולא בעי כתיבה לשמה. ואפשרט סוטה לחודה קא קפיד: מאי קאמר ליה ומאי מתיר ליה. מאי קאמר ליה ר' יהושעאל דקא מתיר ליה ר"מ דבר אחד יש לי שנושה רשם ואינו נמחק, מה ענן קנקנתום אצל חסור ויתור: ומשוי ליה ר"ש. כגון דלית דאחיה: דבר אחד יש בו, ואינו נמחק לגמרי: קשיא שמוש

אשמוש. דקאמר לעיל שמוש דר"ע קודם, ואמר הכא דר"י קודם: לא מצי למיכא אליבא. על עקר טעמיה, שהיה אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, ועל טהור טמא ומראה לו פנים: אלא לקמיה דר"י ונזכר נזכר. המשינות סתומות כמו שהן, כדגמיר להו מרבו ורבו מרבו: והדר אתא לקמיה דר"ע למיכא כבדא. לעמוד על עקר טעמי המשנה, מפני מה זה טמא זה טהור, זה אסור זה מותר, ועל מה כל דבר נסקק ועל איזה מקרא. וזה תלמוד שהיה בימי התנאים, ולקבין דבר מתוך דבר כשהיה דבר חדש נשאל בבית המדרש מהיכן ילמדוהו ולא ידעוהו: ודמוהו:

מגילתה נגזרת. ירושלמי תני נגזרת תחת צירו של היכל למה בשביל לשחקה לול קטן היה שם ושם המים נשפכים תני אין בהן משום קדושה מהו לגבל בהן את הטוט מה בכך המים נשפכים תני יש בהם משום קדושה: נמחקה המגילה ואמרה אני שותה מערערין אותה למה שגרמה לשם שימחק כמה ימחק

תני רבי חנין ב"ש אומרים אחת ובה"א שתיים א"ר אילעאי טעמא דב"ב כדי לכתוב י"ה: (שייך לע"ב) אמר ר' ירמיה למחוק לה מה"א איכא בינייהו. תימה לרבי והא בימי ר"מ נפסקו כבר המים המרים כדאמר ר' ב"ר בתרא (לקמן דף קז:) דר' יוחנן בן זכאי הפסיק ועוד האמר רבא (פסול ד' יז:) מגילת סוטה שכתבה כלום שתקבל עליה שבועה לא עשה ולא קידם מ"ט דר' מוחקין לה מן התורה וליכא למימר מ"ד מוחקין לה מן התורה לית ליה דרבא א"כ אמאי אמר לר"ש לעיל (דף קז:) כדי נסבה לימא לית ליה דרבא אלא הכי משמע דבהא דרבא כ"ע מודו ואיכא למימר מ"ד מוחקין לה מה"א כגון אם נכתבה אותה פרשה בתורה לאחר שקבלה עליה שבועה אע"פ שהסופר לא נתכוין לשם סוטה אלא לשם ס"ת ומה שאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו לפרשת סוטה אפי' בזמן הזה משום דכתיב בה ומחה דבעינן כתב שיכול למחות וכוין דסיל מוחקין לה מן התורה ש"מ דקסבר דאאותה פרשה אפילו כתיבה בתורה קפיד קרא דבעינן שיכול למחוק:

אבל תורה דסתמא כתיב הכי נמי דמחקין. לפום האי דיהוי ה"מ למיפך וכי לית ליה לת"ק הא דתנן כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקוין וכו' וה"מ לתרוצי דילמא עד כאן לא אמר גבי גט דסתמא פסול משום דאשה לאו לגירושין עומדת אבל סוטה אחר שקניא לה ונסתרה סתמא להשקות עומדת כדאמרין בריש מסכת זבחים (דף קז:) א"כ עד כאן לא פסלינן גבי גט אלא משום דהתם וכתב לה אמר דחמנא וכו' מיהו היכא דאיתניק לשם רחל לא הדרא מנתקא ע"י מחיקה לשם לאה ולרבי אחי בר יאשיה נמי אע"ג דעשייה ידיה מחיקה היא מיהו מהני קצת דכתב בסתמא ועשה לה ולא כתב ומחה לה דרשינן ליה נמי אכתיבה דבעינן דלכתוב לשם אלות בעולם מיהו אהני נמי האי דלא

"ומחה" כתב שייכול למחות! מאי קאמר ליה ומאי קא מהדר ליה? הכי קאמר ליה לא מבעיא בהסירות ויתירות דבקי אנא, אלא אפילו למיחש לזכוב, דדילמא אתי ויתבי אתגיה דדל"ת ומחיק ליה ומשוי ליה ר"ש, דבר אחד יש לי שאני מטיל לתוך הדיו וקנקנתום שמו. איני? והא תניא, אמר ר' מאיר: כשהייתי למד תורה אצל ר' יהושעאל אצל ר' יהושעאל הייתי מטיל לתוך הדיו, ולא אמר לי דבר. כשבאתי אצל ר' עקיבא אסרה עלי! קשיא שמוש אשמוש, קשיא אסרה אאסרה, בשלמא שמוש אשמוש לא קשיא, מעיקרא אתא לקמיה דר' עקיבא, כיון לא מצי קם אליבא, אתא לקמיה דר' יהושעאל ונמר נמרא, הדר אתא לקמיה דר' עקיבא סבר סברא. אלא אסרה אאסרה קשיא, קשיא. תניא, ר' יהודה אומר, אומר היה ר' מאיר: לכל מטילין קנקנתום לתוך הדיו חזין

## סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כ עמוד ב

## תוספות

דלא כתב וכתב לה אע"ג דנכתבה לשום אשה אחרת דכשר לפום דיהוי דרב  
נחמן בר יצחק א"כ האי דקאמר הכא התם וכתב לה אמר רחמנא אבל הכא לא  
כתיב אלא וכתב ולה כתיב גבי עשייה הוא בפרק כל הגט (ויטין ק"ה) מפרש מ"ט  
פסלין לכל הני גיטין אין כתיב נתן ספר כריתות ה"א למעוטי האיך קמא שנכתב

שלא לשום אשה כתב רחמנא וכתב ואי לא  
כתיב אלא וכתב ה"א למעוטי האי דלא  
איהו כתב לה אבל יש לו ב' נשים דאיהו  
קא כתב לה כשר כתב רחמנא וכתב לה  
דמעוטיין היו לו שתי נשים וכו' אלמא  
דמעוטי התם מוכתב גירדא היכא דנכתב  
לשם אשה אחרת וי"ל דשאני התם דלא  
הוה צריך למיכתב אלא ונתן לה ספר  
כריתות הילכך הוי וכתב קרא יתירא  
למעוטי נכתב לשם אשה אחרת אבל הכא  
לאו יתירא הוא האי וכתב הילכך לא  
ממעוטינהו מיניה אלא היכא דלא אכתיב  
לשם אלות בעולם כדכתיב וכתב את  
האלות: ה"א מני ר"ע היא וכוות סבר לה  
כרבנן, פירש ר"י דאשכחן הכי בספרי  
ובירושלמי בהדיא דסבר ר' עקיבא זכות  
תולה דגוס בירושלמי תני ר' טרפון אומר  
כל זכרונות שנאמרו בתורה לטובה חוץ  
מזו שהיא של פורענות אמר לו ר"ע אילו  
נאמר מזכרת עון ושתק הייתי אומר  
דבריהן הא אינו אומר מנחת זכרון אלא  
לטובה אבל אי לא הוי אמר ר"ע בהדיא  
דזכות תולה הוה מוקי לה כרבי דמתני' (לקמן)  
ד' (כ"ג) וסבר לה כרבי שמעון ונראה דלא  
הוה מצי לאוקמא כרבי דמסיפא רבי  
ירשא לאו רבי ועוד איכא למאן דאמר  
בפ"ק (פ"ל דף ו') דבמנוחה פליגי רבי ורבנן.  
לא טמא מת אלא אפי' מת עצמו, קשיא  
לר' דהכא משמע דמכניס מת חמור מטמא  
מת הנכנס ובפרק בתרא דעירובין בסופו ק"ה  
ק"ה: אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל  
המכניס טמא שרץ במקדש חייב שרץ  
עצמו פטור שנאמר מזכר ועד נקבה  
תשלוש מן שיש לו טהרה במקדש ומת נמי  
אין לו טהרה במקדש ויש לתרץ דהתם  
מייירי במכניס שרץ שלא נגע בו ושרץ לא  
מטמא במשא ולהכי נקט נמי שרץ ולא  
נבילה דאם נטמא המכניס תיפוק ליה  
משום גופו שהיה נכנס טמא שרץ במקדש  
והכא ה"פ ולא טמא מת בלבד אמרו לאחר  
שפירש מן הטומאה אלא אפי' מת עצמו  
דהויא טומאה בחיבורין במכניסו דחמירי  
טפי מטומאה שלא בחיבורין כדאיתא בפ'  
שני דמסכת ע"ז דף ל"א:

**ביעתותא** מרפאי. תימה לר"י והא בפרק  
בתרא דנדה (ק"ה ס"ה) בגמרא  
ב"ש אומרים כל הנשים מתות נדות מ"ט  
דב"ש אגב ביעתותא (ודמלאבא) דמותא  
חזיא ובי"ה פליגי עליה וקא מקשה התם  
אלא הא דתניא ב"ש אומרים כל הנשים  
מתים זבין קרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו  
אלא טעמא דב"ש וכו' אלמא דלא אמרי'  
ביעתותא מרפאי וי"ל ביעתותא דמלאך לא  
מרפא דלא חוי אלא בשעת הוצאת הנפש:

זכות תולה שנה אחת. ירושלמי יש זכות תולה שנה אחת מנבוכדנצר לקצת  
ירחין תריין עשר יש זכות תולה שתי שנים מאנמן ויהי לשנתים ימים (שעו"ל כ'  
(י) יש זכות תולה שלש שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה (תלמוד א' כ"ג)

חוץ מפרשת סוטה בלבד. ר' יעקב אומר משמו חוץ  
מפרשת סוטה של מקדש. מאי בינייהו? אומר ר' ירמיה  
למחוק לה מן התורה איכא בינייהו, והני תנאי כי הני  
תנאי, דתנאי אין מגילתה בשירה להשקות בה סוטה  
אחרת. ר' אחי בר יאשיה אומר: מגילתה בשירה  
להשקות בה סוטה אחרת. אומר רב פפא: דילמא לא  
היא, עד כאן לא קאמר תנא קמא התם אלא כיון  
תורה, דסתמא כתיבה, הכי נמי דמחקינן. אומר רב נחמן  
בר יצחק: דילמא לא היא, עד כאן לא קאמר ר' אחי בר  
יאשיה התם אלא במגילה, דאיכתוב לשום אלות בעולם  
אבל תורה, להתלמוד, כתיבה, הכי נמי דלא מחקינן. ור'  
אחי בר יאשיה לית ליה כתב לגרש את אשתו ונמקד  
מצאו בן עירו ואמר לו: שמי בשמך, ושם אשתי בשם  
אשתיך, פסול לגרש בזו אמרי, התם "וכתב לה" אומר  
רחמנא, בעינן כתיבה לשמה. הכא נמי "ועשה לה", מאי  
עשייה? מחיקה: אינה מספקת לשמות עד שפניה כו':  
מני ר' שמעון היא, דאמר: מקריב את מנחתה ואחר כך  
משקה. דכמה דלא קרבה מנחתה לא בדקי לה מיהא,  
דכתיב: "מנחת זכרון מנחת עון", אימא סיפא, יש לה  
זכות היתה תולה לה, איתאן לרבנן, דאי ר' שמעון, האמר  
אין זכות תולה במים המרים! אומר רב חסדא: הא מני  
ר' עקיבא היא, דאמר: מקריב את מנחתה ואחר כך  
משקה, וזכות סבר לה ברבנן: והם, אומרים הוציאה  
וכו': מאי טעמא? דדילמא מתה, למימרא דמת אסור  
במחנה ליה? והתניא טמא מת מותר ליכנס למחנה  
לילה, ולא טמא מת בלבד אמרו אלא אפילו מת עצמו,  
שנאמר: "ולקח משה את עצמות יוסף עמו" עמו  
במחיצתו. אומר אביי: שמא תפרוס נדה. למימרא  
דביעתותא מרפאי? אין, דכתיב: "ותתחלחל הפולחן  
מאד" ואמר רב: שפירסה נדה. והא אגן תנן חרדה  
מסלקת דמים? פחדא צמית, ביעתותא מרפאי: יש לה  
זכות היתה וכו': מני מתניתין? לא אבא יוסי בן חנן, ולא  
ר' אלעזר בן יצחק איש כפר דרום, ולא ר' ישמעאל.  
דתניא אם יש לה זכות תולה לה שלשה חדשים, כדי  
הפרת העובר, דברי אבא יוסי בן חנן. ר' אלעזר בן יצחק  
איש כפר דרום אומר: תשעה חדשים שנאמר: "ונקחה  
ונזרעה זרע" ולהלן הוא אומר "זרע יעבדנו יספר" זרע  
הראוי לספר. ר' ישמעאל אומר: שנים עשר חדש ואף  
על פי שאין ראיה לדבר, וזכר לדבר דכתיב "להן מלכא  
מלכי ישפר עליך וחמך בצדקה פרק ועויתך במחן ענין  
הן

## רש"י

חוץ מפרשת סוטה. ואפי' בס"מ: משמו. של ר"מ: שפמקדש. של כל סוטה  
וסוטה: מאי בינייהו. כלומר במאי קמפליגי באיזה טעמא: למחוק לה. מפרשת  
סוטה שבספר תורה, לת"ק מחקינן, לר' יעקב לא מחקינן: כי הני תנאי. דאיפליגו  
נמי בכתיבה לשמה: דאיתתיק. מכל נשים לשמה של זו: אומר רב נחמן וכו'.  
איהו נמי פריך דהני תנאי לאו כי הני תנאי,  
ופריך לאידך גיסא. ואית ליה נמי דר' פפא,  
וה"ק איכא למיפרך להאי גיסא ואיכא  
למיפרך להאי גיסא: כתב. לה גט לגרש  
את אשתו ונמקד מלגרשה: בן עירו. ששמו  
בשמו והוא מאותה העיר: שמי בשמך  
וכו'. ובני עיר אחת אנתנו וגט זה ראוי לי,  
תננה לי ואגרש בו את אשתי: פסול לזה  
לגרש בו. דדרשינן לה לשמה, דכתיב  
וכתב לה ספר כריתות, והכא נמי כתיב  
ועשה לה הכהן: מני. הא דקתני דכיון  
ששתתה נבדקת, ר"ש היא דאמר מקריב  
מנחתה ואח"כ משקה, דאי לא אקרבה  
ברישא לא הוה מיבדקה עד שתקרב  
מנחתה דכתיב מנחת עון: הא אמר אין  
זכות תולה. במתני' (לפ"ק ד' כ"ג): ר"ע היא.  
דאמר לעיל (ד' י"ט) משקרב הקמץ אינה  
יכולה לחזור בה, אלמא מקריב לה קדם  
שתשתה: במחנה לילה. בהר הבית, דהא  
עזרת נשים וגם שער נקטור לא נקדשו  
בקדשת עזרה, והרי הן בשאר הר הבית:  
עמו במחיצתו. ובמדבר נמי הוי ג' מחנות,  
לפנים מן הקלעים מחנה שכניה, והלחים  
תנו סביב למשכן העדות (מקד"ה) וזה מחנה  
לילה, והדגלים ג' פרסאות זה מחנה  
ישאל, ומשה היה לו וקאמר עמו: שפא  
תפרוס נדה. אגב ביעתותא דמים חסרים,  
ותננה ותנב ותנבא ובעל קרי אסורים  
במחנה לילה כדילפינן בפסחים בפרק אלו  
דברים (ד' ס"ה): פחדא צמית. דאגה שאינה  
באה פתאום אלא דואגת שמא יבואו  
אויבים להרגה צומת את המקור מלהוציא  
דם ואפי' בשעת וסתה, וההיא דנדה  
דאגה איתמר. דקתני הגיע שעת וסתה  
ולא בדהך מנאיה מפני שארד בזמנו בא.  
ר"מ אומר אם היתה במחבא והגיע שעת  
וסתה ולא בדהך טהורה. אם בדהך אחרי  
כן ומצאתה טהורה, ולא אמר אחרי בזמנו  
בא, שחרדה מסלקת את הדמים:  
ביעתותא. בהקא פתאום כגון זו שלא  
היתה חרדה עד עכשיו ופתאום היא  
מרגשת בצערה, וכן באסתר שבאת לה  
שמועת מרדכי פתאום: מרפאי. הדמים,  
פותח את המקור: מני מתני'. דקתני יש  
זכות תולה ג' שנים: כדי הפרת העבר.  
דרביש ונקחה ע"י זכות כדי ונזרעה זרע,  
כשיעור שדעבר נקר במעברתו הראוי  
לספר. לחיות ולבא לידי ספור שבחו של  
מקום: ואע"פ שאין ראיה. גמורה לדבר  
דזכות תולה י"ב חדש, וזכר לדבר. ולקמן  
מפרש אמאי אינה ראיה: להן מלכא מלכי  
ישפר עליך וגו'. דניאל אמר לנבוכדנצר  
כשפטר לו החלום שיהא נטרד מן האשנים  
ולחיות עם בהמה ודחיה, להן מלכא - אמנם  
המלה, מלכי ישפר עליך - עצתי תיטב בעיניך להאמין לעצתי: וחסדך בצדקה  
פרוק. חטאך ע"י צדקה פדה: ועויתך במחן. ועויתך בחנינה הענינים:  
הן

## ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דְּבִקְתָּהּ דְּלֵא קְרָבָה מְנַחֲתָה - שכל זמן שלא קרבה המנחה לא בְּדָבָר לָהּ  
מֵיָא - אין המים בודקים אותה, דְּבִתִּיב "מְנַחֲתָה זְכָרוֹן מוֹכֶרֶת עֶזְרָה" הרי,  
שרק לאחר הקרבת המנחה נבדקים עזוניה וזוכרים, ואם קודם שותה את  
המים ורק לאחר מכן מקריב את המנחה, לא היה התנא אומר שמיד לאחר  
השתייה פניה מוריקות. אִימָא סִיפָא, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הִתְנָה תוֹלָה לָהּ, אֲתָנָא  
לְרִבְנָא הרי שבאנו לשיטת חכמים, דִּיא רִבִּי שְׁמַעוֹן, הָאִמֵּר אֵין זְכוּת תוֹלָה  
בְּמִים הַמָּרִים. וקשה מי הוא התנא של המשנה. מתרצת הגמרא, אִמֵּר רַב  
חֲסִידָא, הָא - משתנינו מֵנִי, רִבִּי עֲקִיבָא הִיא, דָּאִמֵּר, מְקָרִיב אֶת מְנַחֲתָה  
וְאַחֵר כֶּךָ מְשַׁקָּה, ולכן אומר התנא ששתיית המים בודקתה מיד, וזְכוּת  
- אם תולה לה, כִּכֵּר לָהּ בְּרִבְנָא - שאומרים שהזכות תולה לה.  
שנינו במשנה, וְהֵם אוֹמְרִים הוֹצִיאוּהָ זְכוּ - לאחר ששותה הסוטה מן  
המים, אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות והיא מתמלאת גידין והעומדים  
שם אומרים הוציאוה שלא טמאה העזרה.  
שואלת הגמרא, מֵאִי מְעָמָא מבקשים להוציא אותה מהעזרה, לכאורה  
הסיבה היא, דְּרִילָמָא מִתָּה, לְמִימָרָא דְּמַת אֲסוּר בְּמַחְנֵה לֵוִיָּהּ - היינו,  
עזרת נשים או שער נקנור (שהיה בין עזרת נשים לעזרה), ששם מביאים את  
הסוטה, שלא נתקדשו בקדושת המקדש והם כשאר הר הבית שדינו כמחנה  
לויה, וְהִתְנִיָא, סָמָא מַת מוֹתֵר לִיבְנֵם לְמַחְנֵה לֵוִיָּהּ, וְלֵא מָמָא מַת בְּלָבָר  
אֲמֵר, אֲלֵא אֲפִילוּ מַת עֲצֻמוֹ, שְׁנַאֲמֵר, "וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף  
עִמּוֹ", וְעִמּוֹ, משמע, בְּמַחְנֵה. ובמדבר היו ג' מחנות, לפניו מן הקלעים,  
היה מחנה שכניה, סביב מחנהו שכינה חנו הלויים, וסביב הלויים מחנה  
ישראל. ומכך שמשוה שהיה לוי, נטל עימו למחיצתו את עצמות יוסף, יש  
ללמוד שהמת מותר במחנה לויה. אם כן קשה, מדוע הוצרכו להוציא את  
הסוטה מעזרת הנשים, הרי מת מותר בה. מתרצת הגמרא, אִמֵּר אֲבִי, לא  
מחשש מיתה הוצרכו להוציאה, אלא שְׁמָא תְּפָרוֹס נְדָה מחמת הפחד  
התוקף אותה עם שתיית המים, שהיא מתחילה להרגיש את פעולתם  
בגופה, וגידיה אסורה במחנה לויה.  
שואלת הגמרא, לְמִימָרָא דְּבִיעִיתוּתָא מְרָפִיא - שהפחד מרפה את מקור  
דמיה וגורם לראית דם. אומרת הגמרא, אֵין, דְּבִתִּיב וְתַתְּחַלְחַל הַמִּלְכָּה  
מֵאֵר, וְאִמֵּר רַב מהו לשון וְתַתְּחַלְחַל, שְׁפִירָסָה נְדָה - היינו, שנתמסמס  
חלל גופה, ופירסה נידה.  
מקשה הגמרא, וְהָא אֲנִי תֵנִי, חֲרָדָה מְסַלְקָת דְּמִים - אישה הנתונה  
בפחד, אינה רואה דם. מתרצת הגמרא, פְּתָרָא צְמִית - דאגה מתמדת שלא  
באה לאישה בהפתעה, כגון אישה שדואגת מפני אויבים שלא יבואו  
להורגה, אכן צומת את המקור מלהוציא דם, ובמשנה זו מדובר במקרה  
שלא באה עליה הפחד בהפתעה, בְּעִתּוּתָא מְרָפִיא - אבל פחד הבא  
בהפתעה, כגון זו, שעד שלא שתתה מן המים הייתה סמוכה ובטווחה שלא  
יזיקו לה המים, ופתאום, עם שתייתם מתחילה להרגיש מה שהם מחוללים  
המים בגופה, הפחד התוקף אותה מיד, גורם להרפיית המקור ולראיית דם.  
שנינו במשנה, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הִתְנָה זְכוּ - פעמים שהמים אינם בודקים  
אותה מיד, כגון, אם יש לה זכות. יש זכות תולה שנה, יש זכות תולה  
שנתיים, ויש זכות התולה ג' שנים.  
מִנִּי מְתַנִּיתִין - שאומרת שיש זכות התולה ג' שנים, לֵא אֲבָא יוֹסִי בֶן  
חֲנָן, וְלֵא רִבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כִּפּוּר דְּרוֹם, וְלֵא רִבִּי יִשְׁמַעְאֵל.  
דְּתַנִּיָא, אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תוֹלָה לָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כִּדִּי חֲכֵרֶת הַעוֹבֵר,  
שהוא זמן שהעובר ניכר במעי המעוברת, דְּבִי אֲבָא יוֹסִי בֶן חֲנָן, רִבִּי  
אֲלִיעֶזֶר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כִּפּוּר דְּרוֹם אוֹמֵר, אם יש לה זכות תולה לה ט'  
חֳדָשִׁים, שְׁנַאֲמֵר לגבי סוטה, "וְנִקְתָּהּ וְנִזְרַעָה זֶרַע" וְלִחְלֹן הוּא אוֹמֵר "זֶרַע  
עֲבָדְנָא יִפְסֵר", מכאן שהזכות תולה לה כדי זמן פקידת זֶרַע הָרָאוּ לְכַפֵּר  
- היינו, הראוי לחיות ולבא לידי סיפור שבחו של מקום, שהוא ט' חודשים.  
רִבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר, אם יש לה זכות תולה לה שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשִׁים. וְאֵת עַל  
פִּי רִבִּי רַאֲחֵי לְדָבָר שהזכות תולה לה שנים עשר חודש, וְכִר לְדָבָר יֵשׁ,  
דְּבִתִּיב לאחר שפטר דניאל את החלום ואמר לו שיהא נטרד מבני אדם,  
ויהא מושבו ומאכלו עם חית השדה שבע שנים, "לָחֵן מְלָכָא - אומנם  
אדוני המלך דע לך, שאף על פי שאין מנוס מן הגזירה, מכל מקום מְלָכִי  
יִשְׁפֹּר עֲלֶיךָ - תיטב עצתי בעיניך, (וְחִמְיָה) (וְחִמְיָה) בְּצִדְקָתָא פִּרְקָא - ופדה  
חטאך וכפר עליה כדי שלא תתממש על ידי שתיתן צדקה, וְעִנְיָתְךָ בְּמַחְנֵה  
עֲנִין - ועונותיך פרוק בחנינת עניים.

חוֹזֵן מְפָרֶשֶׁת סוֹטָה בְּלָבָר - ואפילו פרשת סוטה שבספר תורה, כיון  
שצריך שתהא פרשת סוטה ראויה להימחק, וקנקנתום מתיר רושם לאחר  
מחיקתו. רִבִּי יִצְחָק אוֹמֵר מְשֻׁמוֹ - של רבי מאיר, חוֹזֵן מְפָרֶשֶׁת סוֹטָה שֶׁל  
מְקַדָּשׁ - שכותב הכהן בבית המקדש לשם כל סוטה וסוטה.  
מבדרת הגמרא, מֵאִי בְּיַנְיָהוּ - במה נחלקו, כלומר, מה יסוד המחלוקת  
בניהם. אִמֵּר רִבִּי יְרֵמְיָה, לְמַחְזֹק לָהּ מִן הַתּוֹרָה אִיכָא בְּיַנְיָהוּ - נחלקו  
אם ניתן למחוק מפרשת סוטה שבספר תורה, לתנא קמא ניתן להשתמש  
לבדיקת הסוטה גם מפרשת סוטה הכתובה בספר תורה, ולכן אסר הטלת  
קנקנתום לתוך הדיו שבה נכתבת פרשה זו, ורבי יעקב סובר, שאין בודקים  
אותה אלא בפרשה הנכתבת לשמה, ולא מפרשת סוטה שבספר תורה, ולכן  
לא הצריך שתהא פרשה זו שבספר תורה, ניתנת להימחק. וְהִנֵּי תַנְיָא בִּי  
הִנֵּי תַנְיָא - והתנאים הללו נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן, אם ניתן  
להשתמש לבדיקת סוטה זו במגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה אחרת.  
דְּתַנִּיָא, אֵין מְגִילָתָהּ - מגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה זו אינה בְּשִׁירָה  
לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. רִבִּי אֲחִי בֶר יִאשִׁיָּה אוֹמֵר, מְגִילָתָהּ - מגילה  
שנכתבה לשם סוטה זו בְּשִׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת - שאין צריך  
כתיבה לשמה. תנא קמא שבברייתא דלעיל, שאמר שניתן להשתמש  
בפרשת סוטה שבספר תורה להשקאת סוטה, דהיינו שלא צריך כתיבה  
לשמה, סובר כרבי אחי בר יאשיה שניתן להשתמש במגילה שנכתבה  
לסוטה זו לשם סוטה אחרת, ורבי יעקב שחולק וסובר שאין מוחקים מפרשת  
סוטה שבספר תורה, שצריך כתיבה לשמה, סובר כתנא קמא של רב אחי בא  
יאשיה, שאין משתמשים במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לבדיקת סוטה  
אחרת.  
אִמֵּר רַב פִּסְאָ לְדָחוּת, דִּילָמָא לֹא הִיא - אין הכרח לומר כן, ואפשר  
לומר עַד כָּאֵין לֹא קֵאמֵר תַּנָּא קָמָא הֵתֵם שלא ניתן להשתמש במגילה  
שנכתבה לשם סוטה זו לסוטה אחרת, אֲלֵא בֵּין דְּאִינְתִּיק לְשׁוֹם רַחֵל -  
שנכתבה המגילה לשם זו וגותקה מכל נשים שבעולם לשם רחל לֹא הִתְרָא  
מִינְתָּקָא - לא תחזור שוב להינתק מכל נשים שבעולם להיות מיוחדת  
לְשׁוֹם לֹאָה שכן התייחדה כבר לשם רחל. אֲבָל תוֹרָה - פרשת סוטה  
שבתורה, דְּפִתְקָא בְּתִיבָה שנכתבת בסתם ולא נותקה מכל נשים שבעולם  
לשם זו הִנֵּי נִמִּי דְּמַחְזִיקִין ניתן למחוק ממנה לשם זו אף שלא נכתבה  
לשמה.  
אִמֵּר רַב נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק לְדָחוּת באופן אחר, דִּילָמָא לֹא הִיא - אין  
הכרח לתלות את מחלוקת התנאים זה בזה ואפשר לומר, עַד כָּאֵין לֹא  
קֵאמֵר רִבִּי אֲחִי בֶר יִאשִׁיָּה הֵתֵם - שניתן להשתמש במגילת סוטה  
שנכתבה לשם זו לסוטה אחרת אֲלֵא בְּמִנְיָהּ, לפי דְּאִיכְתוּב לְשׁוֹם אֱלוֹת  
בְּעוֹלָם, שסוף סוף נכתבה לשם קללה, אֲבָל תוֹרָה דְּלִהְיָתֵלָּמָר בְּתִיבָה -  
שנכתבה כדי ללמוד ולא לשם קללה הִנֵּי נִמִּי דְּלֹא מַחְזִיקִין.  
מקשה הגמרא, וְרִבִּי אֲחִי בֶר יִאשִׁיָּה שאמר שניתן להשתמש במגילת  
סוטה שנכתבה לשם אישה זו לסוטה אחרת, לִית לָהּ - האם אינו סובר  
את המשנה בגיטין, אדם שכתב גט על מנת לְגַרֵּשׁ בו אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלָךְ  
חזר בו מהגירושין. אם מִצְאָא בֶן עִירוֹ, וְאִמֵּר לוֹ שְׁמִי בְּשִׁמְךָ וְשֵׁם אִשְׁתִּי  
בְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ - הרי שם העיר שלי ושלך, וכן השמות שלי ושל אשתך  
שוים, אם כן גט זה מתאים גם עבורי, חן לי את הגט שכתבת עבור  
הגירושין שלך ושל אשתך, ואגרש בו אני את אשתי. פָּסוּל לְגַרֵּשׁ בּוֹ.  
שצריך שתהא כתיבת הגט לשם האישה העומדת להתגרש בו. לפי שגבי  
כתיבת גט נאמר, "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", ודורשים 'לה',  
'לשמה', אם כן, גם כאן שנאמר "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת"  
נדרוש 'לה' 'לשמה'. מתרצת הגמרא, אִמֵּר, הֵתֵם - גבי גט 'וְכָתַב לָהּ'  
אִמֵּר דְּתַנִּיָא, כיון שהזכירה התורה כתיבה בְּעִנְיָן בְּתִיבָה לְשִׁמְהָ, שואלת  
הגמרא, הִבָּא נִמִּי כתוב 'וְעָשָׂה לָהּ' ומדוע לא נדרוש שצריך עשייה  
לשמה. מתרצת הגמרא, מֵאִי 'עָשָׂה' - מהי העשייה שאמרה התורה  
מְחִיקָה - שצריך הכהן למחוק את המגילה לשמה של הסוטה ולא  
שכתיבת המגילה צריכה להיעשות לשמה.  
שנינו במשנה, אִינָה מְסַפְּקָת לְשִׁתּוֹת עַד שְׁפָנִיָּה (וְכוּ').  
מקשה הגמרא, מִנִּי - כמו איזה תנא סובר התנא של משתנינו שאמר,  
שהסוטה נבדקת מיד לאחר שתיית המים המרים, שמיד לאחר שתיית פניה  
מוריקות, רִבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, דָּאִמֵּר מְקָרִיב אֶת מְנַחֲתָה וְאַחֵר כֶּךָ מְשַׁקָּה,

## ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הו (תהו) [תהו] ארבה לשלוחה - ועל ידי הצדקה, היא אורח זמן  
 לשלומך, שלא תמדה לפקד אותך הרעה. וכתב, "בלא מטא על  
 נבוכדנצר מלכא" לבסוף הגיעו כל הפרענויות על נבוכנצר, וכתב  
 "לקצת ירחי תרי עשר" - לאחר שנים עשר חדש. הרי שהזכות תולה  
 שנים עשר חדש. אם כן, מידו התנא של משנתו שסובר שהזכות תולה ג'  
 שנים. משיבה הגמרא, לעולם התנא של משנתו סובר כשיטת רבי  
 ישמעאל שאמר שהזכות תולה ג' שנים, ואשכח קרא - ומצא מקרא כתוב  
 דאמר ותני - שהקב"ה מאריך אפד עד ג' פעמים, דכתב "כה אמר ה' על  
 שלשה פשעי אדם" - הרי שעד ג' פשעים המתין להם הקב"ה ולא הביא  
 עליהם פורענות עד לאחר ג' פעמים, דיינו האריך את הזמן ג' שנים.  
 שואלת הגמרא, ומאי - מהו שאמר רבי ישמעאל, אף על פי שאין  
 ראיה לך לך, מדוע אין זו ראיה גמורה. ומי שבת, דלמא שאני  
 עובדי בוכבים כגון נבוכדנצר ואדם דלא מפקיד דנא עליהו - שאין  
 הקב"ה ממחר להביא עליהם פורענות בעולם הזה, אבל עם ישראל מדקדק  
 הקב"ה בעולם הזה וממחר לפורע מהם בעולם הזה.  
 שנינו במשנה, ויש זכות תולה ג' שנים כו'.  
 שואלת הגמרא, וזכות דמאי - איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם  
 מזיקים לה. אליבא דזכות תורה - שהיתה עוסקת בתורה. הא אינה  
 מצוה ועושה היא - הרי אינה מצוה ללמוד תורה, וכיון שאינה מצוה  
 אין שברה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד לה שהמים לא יזיקוה.  
 אלא נאמר שהכונה היא, לזכות דמצוה שעתה, גם על כך קשה, וכי  
 זכות דמצוה מי מנא בולא היא - האם יש בכוחה להגין כל כך מן  
 הפרענות והתנאים, את זה דרש רבי מנחם בר יוסף, נאמר "כי נר מצוה  
 ותורה אור", תלה - המשיל כתוב את המצוה בנר, ואת התורה באור,  
 את המצוה המשיל בנר, לומר מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה -  
 להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, אף מצוה אינה מגינה  
 אלא לפי שעה - ממקצת פורעניות, ואת התורה המשיל באור - לומר  
 לך מה אור היום מגין לעולם - מכל הפגעים הבאים לו בעולם, אף תורה  
 מגינה לעולם - שמצילה אותו מן החטא ומן היסורים הבאים לו בזה  
 העולם. ואומר, הפוסק שאחריו המדבר בענין מעלותיה של התורה,  
 "התורה תנחה אדם ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיקן וגו'".  
 וכך מתפרש התנחב, ה'תורה תנחה אדם' - זה העולם הזה - שהתורה  
 תנחה ותגן עליך בעולם הזה מכל צרות. ב'שכבך תשמור עליך' זו מיתה  
 - בשעת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, ו'תקיצות היא תשיקך'  
 לעתיד לבא - לאחר המיתה תליץ התורה בערך להגן מפני ייסורי הגיהנם.  
 משל לאדם, שהיה מחלה באישון לילה ואפילה ומתירא מג' דברים, א.  
 מן הקוצים ומן הפחיתים - גומות ומן הפקקים שהם פגעים האורבים לו  
 בכל צעד ושעל, ב. ומחלה רעה ומן הליסטים - שהם סכנות המזדמנות  
 לו באישון לילה, ג. ואינו יודע באיזה דרך מהלך - מחמת שאינו בקי  
 מספיק בשבילי הדרכים. נודמה לו אבוקה של אור, כיון שמאירה לו את  
 הדרך העומדת לפניו, ניצל מן הקוצים ומן הפחיתים ומן הפקקים שהם  
 הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מן שומקיים מצוות ניצל ממקצת  
 פורעניות. אולם וצריך מתיירא מחלה רעה ומן הליסטים שדרךן ללכת  
 בלילה פן יפגעו בו, ועוד ואינו יודע באיזה דרך מהלך. כיון שעלה עמוד  
 השחר, ניצל מחלה רעה ומן הליסטים - כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל  
 מן החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, וצריך אינו  
 יודע באיזה דרך מהלך, עד שהגיע לפרשת דרכים ושם הכיר את דרכו  
 ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז ניצל מכולם. וכמו כן האדם בעולם הזה,  
 גם בשלומד תורה ומקיים מצוות עדיין אינו יודע אם ילך בדרך זו עד סוף  
 ימיו, או שמא יכפנו היצר הרע להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום  
 המיתה ולא פירש מן התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה.  
 דבר אחר דרך נוספת מדוע המשיל הכותב את המצוה לנר ואת התורה  
 לאור, עבירה מצוה - מעשה עבירה מכבה את שר המצוה שלא  
 תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר. ואין  
 עבירה מכבה תורה - שבר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו, כפי שלא ניתן  
 לכבות את אור היום, שנאמר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"  
 - 'מים רבים' הם משל לעבירות, והאהבה זו התורה, ומבואר בפסוק,  
 שהעבירות אינם מכבות את שר התורה. מכל מקום מבואר בברייתא  
 שהמצוות אינם מגינות מן היסורים כל כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר

התנא שהיא עומדת לה להניצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי  
 אינה מצוה בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצוה, הרי אין  
 שכרם מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתרצת הגמרא, אמר רבי יוסף,  
 לעולם זכות מצוה מגינה על הסוטה, ומצוה בעבירה דעסיק בה - בשעה  
 שעוסק בה, מנא - מגינה עליו מן היסורים ומצוה - ומצילה אותו שלא  
 יבא לידי חטא, בעבירה דלא עסיק בה - משנגמרה המצוה ואינו עוסק בה  
 עוד, אנוני מנא - מן היסורים אנוני לא מצוה - ואינה מצילה מן  
 החטא. כלומר, לעולם המצוה מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות  
 מצוה עומדת לסוטה שלא יזיקה המים. ומה שאמר התנא בברייתא  
 שהמצוה אינה מגינה אלא לשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה  
 שעוסק בה, אבל תורה בין בעבירה דעסיק בה - בין בשעה שעוסק בה  
 ובין בעבירה דלא עסיק בה - ובין בשעה שאינו עוסק בה מנא ומצוה  
 - מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.  
 מקשה הגמרא, מתקין לה רבה, אלא מעתה - אם זכות תורה עומדת  
 לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, דואג ואחיתופל  
 שנעשו רשעים, מי לא עסקי בתורה, אם כן אמאי לא הנינה עליהו  
 התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאו רשעים גמורים. אלא אמר רבא  
 חילוק אחר, תורה בעבירה דעסיק בה - בשעה שעוסק בה מנא ומצוה  
 - מגינה עליו מיסורים ומצילה אותו מיעצר הרע שלא יבא לידי חטא,  
 בעבירה דלא עסיק בה - ואולם בשעה שאינו עוסק בה, אנוני מנא  
 אנוני לא מצוה - מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצולתו מן  
 החטא. מה שאין כן מצוה, בין בעבירה דעסיק בה בעבירה דלא עסיק  
 בה, אנוני מנא מצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצוה  
 מגינה על הסוטה, אך אנוני לא מצוה - אינה מצולתו מן החטא. ובוה  
 מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.  
 רבינא אמר - מיישב באופן אחר, לעולם הכותב העומדת לסוטה היא  
 זכות תורה, דקאמרת - ומה שהקשית שהרי היא אינה מצוה ועושה.  
 נהי דפקיד לא מפקדא - אמנם היא עצמה אינה מצוה ללמוד תורה, אך  
 באגרא דמקרי ופתיגין פנייהו - בשכר שטורחות להביא את בניהן לבית  
 הספר לקרא מקרא ולשנות משנה, נמשך להו לנביריהו - וממתנות  
 לבעליהן שיוצאים לעיר אחרת ללמוד תורה עד דתו מבי מדרשא - עד  
 שחוזרים מבית המדרש, מי לא פלגאן בהיריהו - וכי אינם חולקים עימם  
 בשכר לימוד התורה שלהם, שהוא שכר של מצוה ועושה.  
 הגמרא חזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, ומאי הנמשל להגיע  
 לפרשת דרכים שהזכיר התנא. ומשיבה, אמר רבי חסדא, זה תלמיד חכם  
 ויום מיתה - פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא מעבר מחי האדם  
 בעולם הזה לחי נצח, וכוונת התנא לומר, שרק אם הגיע האדם ליום זה  
 בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות היצר האורבות לו. אך עד אז, נתון  
 הוא בידיו של יצר הרע להחטיאו. רב נחמן בר יצחק אמר, פרשת דרכים  
 זה משל לתלמיד חכם ויראת חטא - שהגיע לידי יראת חטא. מר זוטרא  
 אמר, זה משל לתלמיד חכם דסקא ליה שמעתיא אליבא דהלכתא -  
 שהגיע למעשה, שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק מתוך השמועות  
 הלכה למעשה.  
 שנינו בברייתא, דבר אחר דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר למצוה  
 ובין אור לתורה, עבירה מכבה מצוה - שאור המצוה כבה על ידי עבירה,  
 כשם שאור הנר כבה, ואין עבירה מכבה תורה - ואור התורה אינו כבה  
 על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.  
 אמר רבי יוסף, דרשיה רבי מנחם בר יוסף להאי קרא לפסוק כי נר  
 מצוה ותורה אור, ללמוד ממנו את מעלותיה המיוחדות של התורה בי  
 סיני - כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות התורה בסיני.  
 (ואלמלא) [ואלמלא] דרשוה דואג ואחיתופל הכי - ואם היו דורשים כן  
 גם דואג ואחיתופל לא דרשו בטר דוד - אחר דוד להורגו דכתב "לאמר  
 אלהים עזבו רדפו ותפסוהו כי אין מציל וגו'" - שהיו אמורים, שד' עזב את  
 דוד לפי שעבר על איסור אשת איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה  
 כבתה זכויותיו ולכן ניתן לרדפו ולתופסו. מא דרש - איזה פסוק דרשו  
 ללמוד ממנו שלפי שעבר עבירה אין ד' עימו, "ולא יראה כד ערית דבר  
 ושב מאחריך וגו'" - אם יראה ד' עבירה בדבר שבערה, ישיב ד' את עצמו  
 מאותו אדם. והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה  
 תורה. ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו מידיהם.

## סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כא עמוד א

רש"י

תוספות

הן תהיו ארכא לשלוחך. ואז תהא אורח זמן לשלוחך שלא יבאו עליך הפורענות. וכן עשה נבוכדנצר, והיה מקבץ בכל יום עניי ישראל שהביא בגולה והיו צריכים מזונות ומפרנסים, ואף דינאל כשהשיאו עצמו לו לכה נחפז, שראה את ישראל בגולה מתקוין על הפתחים וכתוב בלא מלא. כל הפורענות הגיע על נבוכדנצר: לקצת ירחין תרי עשר.

אלמא תלה לו זכבות ר"ב חדש: לעולם. מתני' דקמני' ג' שנים ר' ישמעאל היא: ואשכח קרא דאמר ותני. שונה בהארכה זמן. כלומר מקרא כתוב שהקב"ה מאריך זמן עד ג' פעמים, הלכך הוה להו ג' שנים: דלא מפקדי דינא עליהו. אין ממחרין מן השמים לפקוד עונותם עליהם בעולם הזה, אבל מיישראל ממחרין לפרע בעה"ו ומדקדקין אתריהם: זכות דמאי. מגינה כל קרי: זכות דתורה. שהיתה עוסקת בתורה: הא לא מפקדי. דכתיב ולמדתם אותם את בניכם (דברים יח) ולא את בנותיכם, וכיון דאינה מצוה אין שברה גדול במצוה ועושה: היא תשיח. תליץ בעדף את זכותיה: פחתים. גמול נדמנה לו אבוקה של אור. קרי זכה לקדם מצוה נצל ממוקצת פורעניות: ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הלכמים. שדרכו לילך בלילה פן יפגע בו. דכתיב תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער (ספרי קרי) הגיע עמוד השחר. ואף כן זכה לתורה נצל מן החטא ומן היסורין: ועדיין אינו יודע בו. שמת יפגעו יצרו לבטל וישיב עליו יצחיר ופורענות: הגיע לפרשת דרכים. ושם הכיר את דרכו, ואף כן הגיע ליום המיתה ולא פרש מן התורה עד יום מותו נצל מבלי, וזכי מפרש לה לקמיה: עבירה מכבדה. שבר מצוה: ואין עבירה מכבדה. שבר מי שעסק בתורה קדם לכן, אלמא מצוה לא מגנא בלי האני לכבות את האהבה. זו תורה דכתיב (שיר כ) הביאני אל בית ה' וה' דגלו עלי אהבה. וזן סוד: אמר רב יוסף. לעולם מגינה על היסורין הרבה, ומאי אינה מגינה דקאמר תיקי ובליון מן החטא שלא יתקפנו יצחיר קאמר. מצוה בעבירה דעסיק בה. והיינו לפי שעה דאמר מגנא מן היסורין ומצלא מיעדיר שלא יכשילנו לחטא: בעבירה דלא עסיק בה. משגגמר המצוה ואינו עוסק בה אגוני מגנא מן הפורענות, אצולי לא מצלא. וקמני' בברייתא עברה מכבה מצוה, לאו מלהגן מן היסורין קאמר. אלא מלשול שבר לעתיד: אמאי לא תגן עליהן. מיצר הרע שהחטיאם ועשאם רשעים גמורים, כלומר אמאי לא תצילה מן העבירות: לעולם זכות דתורה. ולא שעוסקת בתורה, אלא שטורחת בבנה ובבעלה שיעסקו: ומקריאן ויתגניאן.

שטורחות על בנין להביא לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה ונמנן ללבריהו. וממתינות לבעליהן שיצאין לעיר אחרת ללמוד תורה: מאי פרשת דרכים. מהו מדרש להגיע לפרשת דרכים, דהא אבוקה היינו מצוה, עמוד השחר היינו תורה, אלא פרשת דרכים מאי היא: ויום המיתה. והוא תלמיד חכם ביום מותו, וידע שלא פירש לפרק מעליו על תורה ויראת חטא. וזה ליראת חטא אחר שזכה לתורה נצל מבלי, שהתורה מלמדו דברי מצוה ודברי אסור ונמנה שהוא צריך לפרוש ויראת חטא מונעו מלרדוף אתרי יצור: דסלקא ליה שמעתתא אלפא דהלכתא. וה"ק עלה עמוד השחר נצל מן החיה בו, וזה לתורה נצל מיעדיר ומן החטא. ועדיין אינו יודע באיזו דרך מהלך, אם יזהר שישמור להתקבל דבריו בין חבריו להורות בהלכה וכמשפט. הגיע לפרשת דרכים, כלומר זכה לכה נצל מבלי: לאמר אלהים עובי. קרי הו אומרים עליו, אלהים עובי, שגא על אשת איש ואין אנו נענשין עליו, דרפו ותפסדו כי אין מציל, אין לו זכות שיצילנו, שהעברה בבית וזויתו: קרי אהבה. ואם יראה חסד, וזכר הוא במשנה קמייא דבזחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיהלוק בזכות למדו של שמעון, לכה הוא נקרא על שם עזריה אחיו, וכן ר' יוחנן למד ע"י הנשיא שהיה מפרנסו: הלל עסק בתורה. מתוך עני דבדמפחש

במס' יומא (נף קס):

מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא. ותימה מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בנר מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה אי מיצר הרע אינה מגינה כלל אי מן הפורענות מגינה לעולם ותורה נמי למה תלאה הכתוב באור משום דמגינה לעולם אי מן הפורענות מצוה נמי מגנא לעולם ואי דמצלא מיצר הרע הוה לא מצלא אלא לפי שעה:

זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. תימה והיאך ניצול מכולן והלא לא ניצול מיצר הרע בעידנא דלא עסיק בתורה וי"ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק בה ומורה כל שעה ואינו הולך ד' אמות בלא תורה: והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה. תימה והא אמר לעיל בין לרב יוסף בין לרבא מצוה אגוני מגנא מן הפורענות אפילו בעידנא דלא עסיק בה ועבירה מכבה מצוה לאו מלהגן מן היסורין קאמר אלא מלשול שבר לעתיד לבא כמו שפרש"י:

בן ואמר "בהתהלךך תנחה אתה" וגו' "בהתהלךך תנחה אתה" זה העולם הזה, "בשכבך תשמר עריך" זו מיתה, "והקיצות היא תשיחך" לעתיד לבא. משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים ומחיה רעה ומן הליסטים ואינו יודע באיזה דרך מהלך. נדמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתירא מחיה רעה ומן הליסטים, ואינו יודע באיזה דרך מהלך. בין שעלה עמוד השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטים, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך. הגיע לפרשת דרכים ניצל מבלי. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה, שגאמר: "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה". אמר רב יוסף: מצוה, בעידנא דעסיק בה, מגנא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מגנא, אצולי לא מצלא. תורה, בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, לא הגינה עליה? אלא אמר רבא: תורה, בעידנא דעסיק בה, מגנא ומצלא. בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מגנא, אצולי לא מצלא. מצוה, בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מגנא אצולי לא מצלא. רבינא אמר: לעולם זכות תורה, ודקאמרתי אינה מצוה ועושה, נהי דפקודי לא מפקדיא, באגרא דמקרינן ומתגנין בגייהו ונטרן להו ללבריהו עד דאתו מבי מדרשא, מי לא פלגאן בהדיהו? מאי פרשת דרכים? אמר רב חסדא: זה תלמיד חכם ויום מיתה רב נחמן בר יצחק אמר: זה תלמיד חכם, ויראת חטא. מר זוטרא אמר: זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. דבר אחר: עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה. אמר רב יוסף: דרשיה ר' מנחם בר יוסי להאי קרא כי סיני, ואילמלא דרשוה דואג ואחיתופל הכי, לא דרפו פתר דוד, דכתיב: לאמר אלהים עובי וגו'. מאי דרשו? "ולא יראה בך ערות דבר" והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה. מאי בוז יבחו לו? אמר עולא: לא בשמעון אחי עזריה ולא בר' יוחנן דבי נשיא אלא כהלל ושבנא. דכי אתא רב דימי אמר: הלל ושבנא אחי הוה, הלל עסק בתורה, שבנא עבד עסקא. לסוף, אמר ליה: תא נערוב ולפלוגי, ציתה בת קול ואמרה "אם יתן איש את כל הון ביתו" וגו':

אומר

אומר

## סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כא עמוד ב

תוספות

רש"י

למדה תפלות ס"ד. וכי תורה תפלות קרא לה: כאלו. שמותיה היא מבניה  
 ערמוניות ועושה דבריה בהצנע: חכמה. תורה: שפעמיר עצמו ערום עליה.  
 שפירש מכל עסקים ונעשה עליה עני וחסר כל ול"א שמשים עצמו ערום עליה:  
 גרסי' שפעמיר שיתקיים תורתו לקבץ על ד' וללמוד מכל אדם: מאן תמצא.  
 מן העשוי כאן: רוצה אשה בקב  
 ותפלות. הפצה לזון במזנות מועטין ויהא  
 תפלתה מצוי לה בתשמיש, מט' קבץ  
 ופרישות לפרוש מן התפלות, לפיכך אין  
 טוב שתלמוד תורה: שפעמיר. דבריו  
 לדנין. דמשנבקעו בלב הדנין שפיר וזכיותו  
 לדבריו של זה קשין לסלקן, והרי ערמונות,  
 וישע הוא שעובר על לא תשא שמע שוא  
 (סוטה כג.) להשלים מאתים וזו. ומעתה לא  
 יטול לטע, ויש לו קרובים שיתלום: בנכסים  
 מועטין. דתנן (כ"ב דף קט"ז) מי שמות והניח  
 בנים והבנות, בזמן שהנכסים מרביץ הבנים  
 ירשו והבנות יזונו, נכסים מועטין הבנות  
 יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: שפירמו  
 וקבצו. קדם שבאו הבנות לבית והעמידם  
 בי"ד לנכסים בחזקת בנות הפכרע אחרים  
 באורחותיו. ר"א ונעשו במונו ולכו בדרכי  
 לא נתפסו ואל אלא לתראות עצמו בדידי  
 בעיני הבריות, ואין תוכו בקרו, אלא שלא  
 ידקדקו אחריו לבדוק בתועבותיו:  
 שקרא

למעינים דבריו לדנין קודם שיבא בעל דין חברו, ר' אבהו אומר: זה הנותן דינר לעני להשלים לו  
 מאתים וזו, דתנן מי שיש לו מאתים וזו לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. היה לו מאתים  
 חסר דינר, אפילו אלף נותנין לו באתחיל הרי זה וטול. ר' אסי אומר ר' יוחנן: זה המשיא עצה למכור  
 בנכסים מועטין. אומר ר' אסי אומר ר' יוחנן: יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שפכרו,  
 מכרו. אבי אומר: זה המשיא עצה למכור בנכסים כרפן שמעון בן גמליאל. דתניא "נכסי לה,  
 ואחריו, לפלוני", וירד הראשון ומכר ואכל, השני מוציא מיד הלקוחות, דבר רבי. רפן שמעון בן  
 גמליאל אומר: אין לשני אלא מה ששייר ראשון. רב יוסף בר תמא אומר רב שיש: זה המכרע  
 אחרים באורחותיו. ר' זריקא אומר רב הונא: זה המיקל לעצמו ומחמיר לאחרים. עולא אומר: זה  
 שקרא

מאתים וזו חסר דינר והיה רבי יליף למכור עמיה חד לתלת שנים מעשר מסכני חד זמן עבדין ביה תלמידיו עין בישא ומלון ליה אתא בעי מזכי עמיה היך דהוה יליף  
 א"ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו ביה רמו לתלמידיו ואעלוניה לקפילן וחסרונה חד קרט וזכה עמיה היך דהוה יליף שנינו בפרק בתרא דמסכת  
 פאה (ס"ט) מי שיש לו חמשותף ונתן בהן ה"ז לא יטול ובגמרא וירושלמי דהא אמר חמשותף עבדין טבין מן מאתים דהוה עבדין: יתומים שקדמו ומכרו  
 בנכסים מועטין. רבא דקא לענין מוזן הבנות אמרין מה שמכרו מכר אבל לענין מוזן האשה כיון דמשתכר לה בעל והבכס בחזקתם שאינם יכולין  
 למכור כדאמר' בפ' הנושא (פסוקין ק) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' הם לא  
 משתעבדי לה מחיים אי נמי בית זה עצמו דרה בו בחי הבעל אבל ממונות בכל יום צריכה לממונות ולא דמו ממונות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין  
 מה שמכרו מכרו דמטלטלי לא משתעבדי לממונות ואמר' בפ' מציאת האשה (ס"ט) בין מכר בין משכנו אין מוציאין לממונות והאי דנקט נכסים מועטין אורחא  
 דמילתא נקט דלא מוזבין אינש נכסים משום הפסד ממונות והכא דאיכא נכסים מרובים רבי פ' בתוספותיו דר' יוחנן פליג אהאיא דמסקינן בפרק ב' דיני גזירות (ס"ט) דף  
 (ק) אמר רבי יצחק בן אילעאי משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון וגבי נכסים מועטין תניא דתם (דף ק) ובפרק מי שמות (כ"ב)  
 (קט"ז) אמר אדמון וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דחזקיה לפרש כך אליבא דאדמון טפי מאלבא דרבנן: אבבי אמר  
 זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג. רשב"ם פ' ביש נחלץ (כ"ב דף ק"א) משום דגרם לעבור על דברי הנותן וערום דאחזו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומידו  
 המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מיקרי רשע ואף על גב דלכתחילה אסור לעשות כך דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות כרצונו וקשיא  
 לפירוש בסוף פרק מי שהיה נשוי (פסוקין ק) דאמר אביי נכסי לך ואחריו לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריו במקום בעל כלום ומי אמר אבבי הכי  
 והאמר אבבי איהו רשע ערום זה המשיא כו' מי קאמר תנינא ניסת קאמר אלמא דמודמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר  
 אסור לעשות לכתחילה אע"ג דלא נקרא רשע כדקתני דתם אין לו לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אבבי זה המשיא עצה וכו' כרשב"ג מכלל  
 דאבבי ס"ל כרשב"ג וזכי אמר אבבי נמי בהדיא בפרק מי שהיה נשוי (כ"ב דף ק) בעל לוקח הוי ואין לאחריו במקום לוקח כלום וביש נחלץ (כ"ב דף ק) מפרש טעמא משום  
 דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (פסוקין ק) אמר אבבי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה אע"ג דפירות דיהיה הוי הגוף צריך הרשאה דמשמע  
 דס"ל דלאו כקנין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחריו ס"ל לאבבי דכקנין הגוף דמי דאפי' ר"ל דאמר לאו כקנין הגוף דמי מתרצינן אליביה אחריו שאני ופי' רשב"ם  
 דאחריו משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פ' אחריו ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב"ג וז"ל בעלמא סבירא לן דלאו כקנין הגוף דמי כדפסקי' בפרק  
 החולץ (פסוקין ק) הכא אחריו שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקין כר"ל פרק החולץ ובהא דאחריו קיימא לן כרשב"ג דפסקי' הלכתא לקמייה ולא  
 פליג ר"ל ומדאבבי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אבבי איהו רשע וכו' ולקמן נמי ההיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי כו' אול איהו אקנייה  
 לבנו קטן כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מהתם שמעינן דהלכה כרשב"ג הלכך בעינן לפרושי דרשב"ג ס"ל כר"ל דלאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריו  
 שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימנה לר' אמאי לא קא חשיב נמי ההיא דאלו לא הוה תרשפין (פסוקין ק) אמר רב כהנא משום ר"ע איזו עני ורשע ערום זה המשהה  
 בתו בגורת ויש לומר דעני ורשע לא קא חשיב:

1 בן עזאי אומר חייב אדם וכו'. ירושלמי דבן עזאי דלא בר"א בן עזריה דדריש  
 2 (תוס' דף ג.) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים  
 3 לשמוע ונראה דפי' דמצוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום  
 4 שידעו שזכות תולה: מטרונה שאלה את ר' אלעזר מפני מה חטא אחת במעשה  
 5 העגל והן מתין בה ג' מיתות אמר לה אין  
 6 אשה חכמה אלא בפלך אמר לי הורקנוס  
 7 בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן  
 8 התורה אבדת ממני ג' מאות כור מעשר  
 9 בכל שנה א"ל ישרף ד"ת ולא ימסור דברי  
 10 תורה לנשים:  
 11 רוצה אשה בקב ותיפלות. פ"ח רוצה  
 12 אשה שיהא בעלה חמור ויהא  
 13 מצוי אצלה בכל שבת לתת לה ענתה ולא  
 14 יביא לה אלא קב חטים בלבד ולא יהא גמול  
 15 שהולך בדרך רחוקה ואינו נותן לה ענה  
 16 אלא אחת לשלשים יום ואע"פ שמביא לה  
 17 לשכרו ט' קבין חביבה עליה העונה בכל  
 18 שבת וקב אחד מט' קבין ופרישות ל' יום  
 19 ורבי פירש בשם רב האי המשנה אשתו ע"י  
 20 שליש לא יפחות לה מקבבים חטין מן שבת  
 21 לשבת דמכובד בגמרא בפרק אע"פ (פסוקין ק)  
 22 מה: וענתה שיהא לה ואילו המורד על  
 23 אשתו (ס"ט) מוסיף על כתובתה ג' דינרים  
 24 בשבת ושער בינוני הוא ד' סאין בסלע  
 25 וסלע ד' דינרים נמצאת סאה בדינר וג' סאין  
 26 בג' דינרים שזן י"ח קבין הרי שחכמים  
 27 עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה בתיפלות  
 28 ועמו שני קבין מיעוט שיהא שיפירוש ממנה  
 29 דקבבים אחד מט' ב"ח קבין:  
 30 היכי דמי חסיד שוטה. ירושלמי ראה  
 31 תינוק מביעבד בנהר אמר  
 32 לכשאחלוץ תפלין אצילנו עד כשהוא  
 33 חולץ תפלין הוציא זה את נפשו: זה הנותן  
 34 דינר לעני להשלים לו מאתים וכו'. דא דרבי  
 35 אבהו והא דרבי יוחנן ומבריה ממונות מן  
 36 האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושים ותו  
 37 גרס דתם חד תלמיד מדר' בון הוה לו  
 38 מאתים וזו חסר דינר והיה רבי יליף למכור עמיה חד לתלת שנים מעשר מסכני חד זמן עבדין ביה תלמידיו עין בישא ומלון ליה אתא בעי מזכי עמיה היך דהוה יליף  
 39 א"ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו ביה רמו לתלמידיו ואעלוניה לקפילן וחסרונה חד קרט וזכה עמיה היך דהוה יליף שנינו בפרק בתרא דמסכת  
 40 פאה (ס"ט) מי שיש לו חמשותף ונתן בהן ה"ז לא יטול ובגמרא וירושלמי דהא אמר חמשותף עבדין טבין מן מאתים דהוה עבדין: יתומים שקדמו ומכרו  
 41 בנכסים מועטין. רבא דקא לענין מוזן הבנות אמרין מה שמכרו מכר אבל לענין מוזן האשה כיון דמשתכר לה בעל והבכס בחזקתם שאינם יכולין  
 42 למכור כדאמר' בפ' הנושא (פסוקין ק) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ"ש מדר' אסי א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' הם לא  
 43 משתעבדי לה מחיים אי נמי בית זה עצמו דרה בו בחי הבעל אבל ממונות בכל יום צריכה לממונות ולא דמו ממונות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין  
 44 מה שמכרו מכרו דמטלטלי לא משתעבדי לממונות ואמר' בפ' מציאת האשה (ס"ט) בין מכר בין משכנו אין מוציאין לממונות והאי דנקט נכסים מועטין אורחא  
 45 דמילתא נקט דלא מוזבין אינש נכסים משום הפסד ממונות והכא דאיכא נכסים מרובים רבי פ' בתוספותיו דר' יוחנן פליג אהאיא דמסקינן בפרק ב' דיני גזירות (ס"ט) דף  
 46 (ק) אמר רבי יצחק בן אילעאי משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון וגבי נכסים מועטין תניא דתם (דף ק) ובפרק מי שמות (כ"ב)  
 47 (קט"ז) אמר אדמון וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דחזקיה לפרש כך אליבא דאדמון טפי מאלבא דרבנן: אבבי אמר  
 48 זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג. רשב"ם פ' ביש נחלץ (כ"ב דף ק"א) משום דגרם לעבור על דברי הנותן וערום דאחזו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומידו  
 49 המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מיקרי רשע ואף על גב דלכתחילה אסור לעשות כך דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות כרצונו וקשיא  
 50 לפירוש בסוף פרק מי שהיה נשוי (פסוקין ק) דאמר אבבי נכסי לך ואחריו לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריו במקום בעל כלום ומי אמר אבבי הכי  
 51 והאמר אבבי איהו רשע ערום זה המשיא כו' מי קאמר תנינא ניסת קאמר אלמא דמודמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר  
 52 אסור לעשות לכתחילה אע"ג דלא נקרא רשע כדקתני דתם אין לו לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אבבי זה המשיא עצה וכו' כרשב"ג מכלל  
 53 דאבבי ס"ל כרשב"ג וזכי אמר אבבי נמי בהדיא בפרק מי שהיה נשוי (כ"ב דף ק) בעל לוקח הוי ואין לאחריו במקום לוקח כלום וביש נחלץ (כ"ב דף ק) מפרש טעמא משום  
 54 דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (פסוקין ק) אמר אבבי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה אע"ג דפירות דיהיה הוי הגוף צריך הרשאה דמשמע  
 55 דס"ל דלאו כקנין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחריו ס"ל לאבבי דכקנין הגוף דמי דאפי' ר"ל דאמר לאו כקנין הגוף דמי מתרצינן אליביה אחריו שאני ופי' רשב"ם  
 56 דאחריו משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פ' אחריו ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב"ג וז"ל בעלמא סבירא לן דלאו כקנין הגוף דמי כדפסקי' בפרק  
 57 החולץ (פסוקין ק) הכא אחריו שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקין כר"ל פרק החולץ ובהא דאחריו קיימא לן כרשב"ג דפסקי' הלכתא לקמייה ולא  
 58 פליג ר"ל ומדאבבי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אבבי איהו רשע וכו' ולקמן נמי ההיא אתתא דהוה לה דיקלא בארעא דרב ביבי כו' אול איהו אקנייה  
 59 לבנו קטן כרשב"ג עד אפילו רשב"ג לא קאמר מהתם שמעינן דהלכה כרשב"ג הלכך בעינן לפרושי דרשב"ג ס"ל כר"ל דלאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריו  
 60 שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימנה לר' אמאי לא קא חשיב נמי ההיא דאלו לא הוה תרשפין (פסוקין ק) אמר רב כהנא משום ר"ע איזו עני ורשע ערום זה המשהה  
 61 בתו בגורת ויש לומר דעני ורשע לא קא חשיב:

## ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

קשה לסלקן, ואין לדיין את שיקול הדעת הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על 'לא תשא שמע שוא', ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא בא לדון איתו.

רבי אבהו אומר, זה הנותן דינך לעני להשלים לו מאתים וזו - בכדי שלא יוכל ליטול מתנות עניים. דתנן, מי שיש לו מאתים וזו אינו מוגדר כעני, ועל כן, לא יפול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. היה לו מאתים חסר דינך, כיון שכעת הוא עני, אפילו אלף נותנין לו באחת, אם כולם נחוצים לו, תרי זה יפול, והרי הוא רשע ערום שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה, וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.

רבי אסי אומר בשם רבי יוחנן, רשע ערום זה המשיא עצה למבור בנכסים מועטים - אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים מרובין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנן שמהכירה מועילה, דאמר רבי אסי אומר רבי יוחנן, יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים - קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים בחזקתן, מה שמכרו מכרו.

אביי אומר, רשע ערום, זה המשיא עצה למבור בנכסים בדין שמעון בן גמליאל. דתנא, אדם שאמר לחברו נכסי קנויים לך ואחריו לפלוני. ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוני, אם ירד הראשון ומכר את הנכסים לאחר השני - המקבל השני, מוציא את הנכסים מיד המקלוחות לאחר שימות הראשון דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין לשני אלא מה ששייר ראשון. וכיון שמכר הנכסים לאחר, אין לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא מהלקוחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שקיבל הנכסים, למכרם לאחר בכדי שיוותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס לאחר מותו לאחריך, נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.

רב יוסף בר תמא אומר בשם רב שש, רשע ערום, זה המקריע אחרים באחרותיו - מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם ללכת באחרותיו. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.

רבי ירמיה אומר בשם רב הונא, זה המקל לעצמו ומחמיר לאחרים. עולא אומר, זה

שנינו במשנה, אומר בן עזאי תיב אדם ללמד את וכו' רבי אליעזר אומר כל המלמד את בתו תורה מלמדה תיפלות. שואלת הגמרא, תיפלות סלקא דעתך - וכי יעלה על דעתך שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה בדברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות. אלא אומא, כאלו למדה תיפלות - היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות ערמומית ולעשות דבריה בהצנע.

אמר רבי אבהו מאי טעמא דרבי אליעזר - שהמלמד תורה לאישה כאילו מלמדה תיפלות. דתניב - אני חכמה שבנתי ערמה, חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, 'אני חכמה' - בין שנבנסה חכמה באדם, 'שכנתי ערמה' - נבנסה עמו ערמומית. והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי זנות בהצנע

תורה, האי - הפסוק 'אני חכמה' מאי עברי ליה - מה דורשים ממנו. משיבה הגמרא, מיכני ליה לדרבי יוסי דרבי חנינא. דאמר רבי יוסי דרבי חנינא, אין דברי תורה מתקנימין אלא בפי שמעמיד עצמו ערום עליהן - היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך ארץ ופורש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה, שנאמר 'אני חכמה שבנתי ערמה'.

אמר רבי יוחנן אין דברי תורה מתקנימין אלא בפי שמישים עצמו בפי שאינו - עניו בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה שנאמר 'והחכמה מאין תמצא' - החכמה תמצא תמי שמישים עצמו כ'אין' - כלום.

שנינו במשנה, רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב ותיפלות מתשעה קבין ופרישות וכו'. שואלת הגמרא, מאי קאמר - מה פירוש דבריו של רבי יהושע. משיבה הגמרא, הכי קאמר, רוצה אשה בקב ותיפלות עמו - מעדיפה אשה ליזון במזונות מועטים (קב) ושיהיה בעלה מצוי לה, מתשעת קבין ופרישות - מליזון במזונות מרובים ובשפע גשמי, ולא יהא בעלה מצוי לה. וכיון שעיקר ענייניה וליבה של האישה בדברים הללו, לא טוב שתלמד תורה.

הוא היה אומר חסיד שומע רשע ערום כו' שואלת הגמרא, היכי דמי חסיד שומע. משיבה הגמרא, כגון דקא טבעה איתתא בנתרא שרואה שטובעת אישה בנהר, ואמר לאו אורח ארעא לאיסתפולי בה ואצולה - אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל אותה.

שואלת הגמרא, היכי דמי רשע ערום. משיבה הגמרא, אומר רבי יוחנן, זה המטעים דבריו לדין - משמיע לדין את הסיבות שיש לצדד לזכותו קודם שיבא בעל דין חבירו, וכיון שקבע את צדדי זכויותיו בליבו של הדיין,

## המשך ביאור למסכת סוטה ליום עשרים ואחד לעומר עמ' א

כבר למד, אומר ליה שבנא להלל, תא נערוב - בא נשתתף, אני אפרנס אותך וליפלוז - ואחלוק עמך בשכר לימודך. יצתה בת קול ואמרה "אם יתן איש את כל הון ביתו... בחיבו לו וגו'" - כל הון שבעולם לא יספיק כדי לקנות את התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

שואלת הגמרא מאי "בזו יבזו לו". אומר עולא, לא בשמעון אחי עזריה - תנא היה ולמד תורה מתוך הרווחה. ולא דרבי יוחנן דבי נשיא - שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. אלא בהלל ושכנא, דבי אתא רב יומי אומר, הלל ושכנא אחי הו - אחים היו, הלל עסק בתורה מתוך עוני, שכנא עבד עיסקא - התעסק לפרנסתו. לוסף לאחר שהלל

## ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 **שְׁקָרָא** – מקרא וְשָׁנָה – משנה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֻכְמָם – ללמוד  
 2 מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על  
 3 סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין  
 4 לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר,  
 5 ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף  
 6 ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם  
 7 ויודע על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמיד חכם.  
 8 **אֲתָמֵר, קָרָא** – מקרא וְשָׁנָה – משנה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֻכְמָם ללמוד  
 9 מהם סברות וטעמי הדין. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הָרִי זֶה עִם הָאָרֶץ – יש לנהוג  
 10 בו כמו עם הארץ שחשור על המעשרות ועל הטהרות. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר  
 11 נַחֲמָנִי אָמַר, הָרִי זֶה בּוֹר – גרוע מעם הארץ. רַבִּי יִנְאי אָמַר, הָרִי זֶה  
 12 בּוֹתִי – דינו ככותי שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו  
 13 משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי  
 14 המשנה, ולכן דינו ככותי. רַב אֲחָא בַר יַעֲקֹב אָמַר, הָרִי זֶה מְגֹשׁ – מכשף.  
 15 כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את  
 16 עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך  
 17 בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.  
 18 **אָמַר רַב נַחְמָנִי בַר יִצְחָק מִסֵּתְפָרָא פֶּרֶב אֲחָא בַר יַעֲקֹב** – שהשונה  
 19 ואינו משמש תלמידי חכמים הרי זה מגושף. הָאֲמָרִי אִנְשֵׁי – שכן רגילים  
 20 האנשים לומר, רַמְזִין מְגֹשְׁשָׁא – לוחש המכשף את לחשיו וְלֹא יָדַע מֵאִי  
 21 אָמַר – ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים  
 22 הגורמים לרוחות להגיב אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם  
 23 הוא תָּנִי תָנָא – חזר על דברי התנאים וְלֹא יָדַע מֵאִי אָמַר – ואינו מבין  
 24 דבריהם.  
 25 **תָּנִי רַבְּנָן אִיזְהוּ עִם הָאָרֶץ** – שדברו בו חכמים בכל מקום. כֹּל שֶׁאִינוּ  
 26 קוֹרְא קְרִיאַת שְׁמַע שְׁחֵרִית וְעֵרֵבִית בְּכִרְבּוֹתֶיהָ. שאדם שאינו קורא  
 27 קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, דָּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמָם אָמְרִים,  
 28 כֹּל שֶׁאִינוּ מְנִית תְּפִלָּין. בֵּן עֲזַאי אָמַר, כֹּל שֶׁאִין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ. רַבִּי  
 29 יוֹנָתָן בֵּן יוֹסֵף אָמַר כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ פִּנִּים וְאִינוּ מְגַדְּלִין לְלִמּוּד תּוֹרָה. אֲחֵרִים  
 30 אָמְרִים, אֶפִּילוּ קוֹרֵא – מקרא וְשׁוֹנָה – משנה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי  
 31 חֻכְמָם וְזֶה עִם הָאָרֶץ. קָרָא – מקרא וְלֹא שָׁנָה – משנה הָרִי זֶה בּוֹר. לֹא  
 32 קָרָא וְזֶה עִם הָאָרֶץ, היינו, שאינו יודע כלום עֲלֵיו הַכְּתוּב אָמַר "וְזָרַעְתָּ אֶת  
 33 בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֵת בֵּית יִהוּדָה וְזָרַע אֶדְמָה וְזָרַע בְּהֶמָּה" – היינו, שאינו יודע  
 34 כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.  
 35 הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, "וְיָרָא אֶת ה' בְּנִי וּמִלֵּךְ (וְ)עִם שׁוֹנִים  
 36 אֶל תַּתְּעֹרֵב". אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִי הֵם ה'שׁוֹנִים שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁאֵין לַהֲתַעֲרֵב  
 37 (לַהֲתַחֲבֹר) עִימָהֶם. אֵלּוּ שֶׁשׁוֹנִים הִלְכּוֹת – משניות, שלא שימשו תלמידי  
 38 חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.  
 39 שואלת הגמרא, פְּשִׁיטָא – שכן היא כוונת הכתוב, שאין נפרשו באופן  
 40 אחר. משיבה הגמרא, מֵהוּ דְתִּשְׁמָא ש'שונים' אֲמַר הכתוב, שׁוֹנִין בְּחֻמָּא,  
 41 וְכִדְרֵב הוֹנָא, דְאָמַר רַב הוֹנָא, בֵּינָן שְׁעָבֵר אֲדָם עֲבִידָה וְשָׁנָה בָּהּ – וחזר  
 42 ועבר אותה פעם שניה, הוֹתֵרָה לוֹ – דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב  
 43 לומר שמאלו יש להתרחק, קָא מְשַׁמְעִין לָן שֶׁהַכוֹנָה לאלו ששונים משניות  
 44 ולא שימשו תלמידי חכמים.  
 45 **תָּנָא, הַתְנָאִים** – אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין  
 46 וסברותיו, מְכַלֵּי עוֹלָם – גורמים חורבן לעולם.  
 47 שואלת הגמרא, מְכַלֵּי עוֹלָם כִּלְקָא דְעָתָה – וכי מי ששונה משניות,  
 48 גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חיסרון  
 49 בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּינָא,  
 50 כוונת התנא לאלו שְׁמוּרִין הִלְכָּה מֵתוּךְ מְשַׁנְתֵּן – היינו, שמבילים את

51 העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים  
 52 לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם לדין הדומה, ומתוך כך  
 53 טועים בדין.  
 54 **הֵנִיא נְמִי חֲכִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ,** וְכִי אלו ששונים משניות מְכַלֵּי עוֹלָם  
 55 הֵן, וְהֵלֵא מִיִּשְׁבֵּי עוֹלָם הֵן, שְׁנָאֲמַר "הִלְכּוֹת עוֹלָם לוֹ" – מי ששונה  
 56 הלכות, 'עולם לו' כלומר, העולם קיים בזכותו. אֲלָא הכוונה היא, לאלו  
 57 שְׁמוּרִין הִלְכָּה מֵתוּךְ מְשַׁנְתֵּן.  
 58 שנינו במשנה, אֲשֶׁה פְּרוּשָׁה וכו'. תָּנִי רַבְּנָן, כְּתוּלָה צִלְיָנִית – בעלת  
 59 תפילה, וְאַלְמָנָה שׁוֹבָבִית – שנוהגת לבקר שכנותיה תמיד, וְקָמֶן שְׁלֵא  
 60 כָלוּ לוֹ חֲרָשָׁיו – יבואר בהמשך, הָרִי אֵלּוּ מְכַלֵּי עוֹלָם – גורמים רעה  
 61 וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים,  
 62 ודאי באות לחפות על רשעות שיש בהם.  
 63 שואלת הגמרא, אִנְי וְכִי אֲלֻמָּנָה הַנוֹהֶגֶת לִבְקֵר שְׁכֵנֶיהָ מִמְּבִלֵי עוֹלָם  
 64 היא, וְהָאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמַדְּנָא יֵרָאָה חֲטָא מְכַתּוּלָה, וְקִיבּוּל שְׁכָר –  
 65 שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שכר מְאַלְמָנָה  
 66 – שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בבדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר.  
 67 ומפרשת הגמרא כוונתה, יֵרָאָה חֲטָא מְכַתּוּלָה – דְּרַבִּי יוֹחָנָן שִׁמְעָה לְהֵימָּא  
 68 כְּתוּלָה – שמע את אותה בתולה, הִנְפִּילָה אֲפָסָה וְהִתְפַּלְלָה וְקָמְרָה,  
 69 רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּרָאָה בֵּן עֶזְרָא וְכִרְאָה יִהְיֶה, בְּרָאָה צִדִּיקִים – לנהול גן  
 70 עֶדֶן וְכִרְאָה רָשָׁעִים – שדרכם לגיהנם, וְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁלֵא יִכְשְׁלוּ בִּי  
 71 בְּנֵי אֲדָם לַהֲפֹסֵיד עַל יְדֵי חֶלְקִם בְּגַן עֶדֶן וּלְרַשֵּׁת גִּיהֶנֶם. הגמרא ממשיכה  
 72 בבאיור דברי רבי יוחנן, אִין לְמַד קִיבּוּל שְׁכָר מְאַלְמָנָה. דְּהֵימָּא אֲלֻמָּנָה  
 73 דְּהוּאִי בִּי בְּנִישְׁתָּא בְּשִׁיבּוֹתָהּ – שהיה בית כנסת בשכנותה, ובכל זאת  
 74 כָּל יוֹמָא הוּת אֲתֵיָא וּמְצִלָּה בִּי מִדְּרָשָׁיָה – הייתה הולכת ומתפללת בבית  
 75 מדרשו דְּרַבִּי יוֹחָנָן שהיה מרוחק מביתה. אָמַר לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתִי, לֹא  
 76 בֵּית הַבְּנִיָּת בְּשִׁיבּוֹתָךְ ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק  
 77 מביתך. אָמַרָה לֵיהּ, רַבִּי, וְלֹא שְׁכָר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי עַל שְׁמִיעָה אֲנִי עַד  
 78 לבית מדרשך המרוחק יותר. אִם כֵּן מַה שׁוֹנָה אֲלֻמָּנָה הַנוֹהֶגֶת בִּמְנַהֵג  
 79 צִדְקוֹת יִתִּירָה זֶה, שְׁהוֹלֶכֶת לִבְקֵר שְׁכֵנֶיהָ תָּמִיד מִמְּנַהֵג צִדְקוֹת שֶׁל זֶה,  
 80 שְׁהוֹלֶכֶת לִמְקוֹם מְרוּחָק כְּדִי לַהֲתַפְלֵל. בִּי קָאֲמַר – לא כל אֲלֻמָּנָה הַנוֹהֶגֶת  
 81 בצדקות יתירה יש לחושדה, אֵלֶּא כְּגוֹן יוֹחָנָן בֵּית רַמְיָבִי – שהייתה הולכת  
 82 לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפילתה. וכן היה  
 83 מְנַהֵגָה. כְּשִׁמְעִי עַת לִידֵת אִשָּׁה הִיְתָה עוֹצֵרֶת רַחֲמָה בְּכִישׁוּפֶיהָ, ולאחר  
 84 שהייתה היולדת מצטערת הרבה הייתה אומרת אֵלַי וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֶיהָ  
 85 רַחֲמִים אוֹלֵי תִשְׁמַע תְּפִלָּתִי. ואז הייתה הולכת ומבטלת כשיפה והולד יוצא.  
 86 פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת  
 87 ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי  
 88 האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת  
 89 כשפים היא.  
 90 שואלת הגמרא, מֵאִי קָמֶן שְׁלֵא כָלוּ לוֹ חֲרָשָׁיו שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיו שְׁמִמְבִּלֵי  
 91 עוֹלָם הוּא. חָקָא – בבבל תְּרַנְיָמוּ – פירושו, זֶה תַּלְמִיד חֻכֵּם הַמְכַּבֵּעַ  
 92 בְּרִבּוּתוֹ שֶׁלֹאֹר שֶׁנַּעֲשֶׂה תַלְמִיד חֻכֵּם מְזַלֵּז בְּרִבּוּתוֹ שֶׁלִּמְדוּהוּ. רַבִּי  
 93 אָבָא אָמַר, זֶה תַלְמִיד שְׁלֵא הִנִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה. דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אָמַר  
 94 רַב הוֹנָא אָמַר רַב, מֵאִי דְבָתִּיב "בִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וְעַצְמִים כָּל  
 95 הָרַנִּיחַ", "בִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה" זֶה תַלְמִיד חֻכֵּם שְׁלֵא הִנִּיעַ לְהוֹרָאָה  
 96 וּמוֹרָה – שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטא אנשים רבים. וְהִפִּילָה' הוא  
 97 לשון 'פָּל' שהוא כינוי לתינוק שלא כלו לו חרשיו. וְעַצְמוֹתָם כָּל הָרוֹנִיחַ'  
 98 זֶה תַלְמִיד חֻכְמָם שֶׁהִנִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאִינוּ מוֹרָה – 'עצמות' על שם שעוצם  
 99 פיו ואינו מורה לרבים.

## סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד א

רש"י

תוספות

שקרא. מקרא: וְשָׁנָה, משנה: ולא שמש תלמידי חכמים. ללמוד סברת הגמרא בטעמי המשנה מה דם, רשע הוא שאין תורתו על בוריה ואין ללמוד הימנו, שעי' השעמים יש חלוק באסור והתר וברני ממונות לזכות ולחייב ובטקירות לטמא ולטהר, כדאמר בכמה דוכתי מ"ט אמר מר הכי וגר הכי, ואמר מאי

ביניהו איכא ביניהו קר וקר, ונדרס הוא שהשומע את קולו שונה משניותיו כסבור הוא שבקי בטעמיהם ונודעין בו כבוד בתלמידי חכמים: אתמר גרס: ה"ז ע"ה. שחשוד על המעשרות ועל הסקירות: בור. גרוע מעם הארץ: בותי. ואסור לאכול פתו ויניג, דכיון שלא שמש חכמים אינו מקפיד על דברי חכמים לדעתם ולא שנה אלא להראות עצמו כותי מגוש. וכסף האותו את העינים וגונב את הלכות, ואף זה כן: רמין. תרגום חובר הקר (קריס יח) הוא מגוש, לחוש המכשף את לחשיו ואינו מבין מה הם ומה פרושם, אלא קר מעשיהם, שהמשכפף בא ע"י אותם הלחשים: תני תנא. ואף זה תנא שלא שמש בתלמוד שונה משנתו ואינו יודע מה היא: איזהו עם הארץ. שפחשד על הסקירות ועל המעשרות ומחוק מנעו טמא: כל שאינו קורא ק"ש. דהא ודאי אינו יודע כלום, אבל יודע קירות וקורא לא ע"ה הוא: ששונים הלכות. שלא שמשו לתלמידי חכמים ולא הקפידו על טעמי המשניות: הלכות. משניות: פשיטא. דהכי הוא אלא במאי נדרשיה אי לאו בהכי התרה לו. דומה בעיניו הטר: מכלי עולם ס"ג. ומה הם גורמין לאחרים: שמוזין הלכה מתוך משנתן. קמאר שמוזין עולם בהוראות טעות, דכיון דאין יודעין טעמי המשנה פעמים גורמין שמוזין לה דבר שאינו דומה, ועוד יש משניות הרבה (פמג"ח) דאמרין הא מני פלוני הוא ויחידא היא וזית הלכתא בותיה, ועוד שאין יודעים במתלות תנאים הראשונים הלכה בדברי מ, הלך מורין הוראות טעות: הליכות עולם לו. השונה הלכות - עולם שלו בוכות: ציילנית. בעלת תפלה: ואלמנה שוכבית. בעלת שכנות, הולכת ומבקרת שכנותיה תמיד: הרי אלו מכלי עולם. שאין אלא נאפוט ומכשפות ומקראות עצמן כדקדקניות שלא יבדקו אתריה: קמן שלא כלו חידשיו. לקמן מפרש: וקבול שבר מאלמנה. שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצרן כדי לקבל שבר בדמפרש ואזיל, למדנו שטריח אדם עצמו במצוה לקבל שבר יותר: בראת צדיקים. לנחול גע. בראת רשעים. לירש גיהנם: שלא יבשלו כי בני אדם. להפסיד חלקם על ידי מגן עזן ולירש גיהנם: כי קאמר. מכלי

שקרא וְשָׁנָה ולא שימש תלמידי חכמים. ר' אלעזר אומר: הרי זה עם הארץ. ר' שמואל בר נחמני אומר: הרי זה בור. ר' ינאי אומר: הרי זה כותי. רב אחא בר יעקב אומר: הרי זה מגוש. אמר רב נחמן בר יצחק: מסתברא כרב אחא בר יעקב, דאמר אינשי, רמין מגושא ולא ידע מאי אמר, תני תנא ולא ידע מאי אמר. תנו רבנן: איזהו עם הארץ? כל שאינו קורא קריאת שמע שחרית וערבית בברכותיה, דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים: כל שאינו מניח תפילין. כל עובא אומר: כל שאין לו ציצית בבגדו. ר' יוחנן בן יוסף אומר: כל שיש לו בנים ואינו מגדלן ללמוד תורה. אחרים אומרים: אפילו קורא ושונה ולא שימש תלמידי חכמים, והו' עם הארץ. קרא ולא שנה הרי זה בור, לא קרא ולא שנה עליו הכתוב אומר: "וידעת את בית ישראל ואת בית יהודה ורע אדם ורע בהמה". "ירא את ה' בני ומלך עם שונים אל תתעבר". אמר ר' יצחק: אלו ששונים הלכות. פשיטא? מהו דתימא, שונים בחטא, וכדכב הונא, דאמר רב הונא: כיון שעבר אדם עברה וְשָׁנָה בה הותרה לו, קא משמע לן. תנא: התנאים מכלי עולם. מכלי עולם סלקא דעתך? אמר רבנא: שמוזין הלכה מתוך משנתן. תנאי נמי הכי, אמר ר' יהושע: וכי מכלי עולם הן? והלא מיישבי עולם הן! שנאמר: "הליכות עולם לו". אלא שמוזין הלכה מתוך משנתן: אשה פרושה וכו': תנו רבנן: בתולה צלינית ואלמנה שוכבית וקמן לא כלו לו חידשיו הרי אלו מכלי עולם. איני? והאמר ר' יוחנן: למדנו יראת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה. יראת חטא מבתולה, דר' יוחנן שמעיה להדיא בתולה דנפלה אאפה וקאמרה: רבנו של עולם, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים, יהי רצון מלפניך שלא יבשלו כי בני אדם. קיבול שכר מאלמנה, דהדיא אלמנה דהוא כי כנישתא בשיבבותה, כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן. אמר לה בתי, לא בית הכנסת בשיבבותך? אמרה ליה: רבי, ולא שכר פסיעות יש לי? כי קאמר כגון יוחני בת רמיבי. מאי "קמן שלא כלו לו חידשיו"? הכא תרגמו, זה תלמיד חכם המכעט ברכותיו. רבי אבא אומר: זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב "כי רבים חללים הפילה ועצמים כל הרגיה"? "כי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הרגיה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, ועד

רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ז בור. תימא כמאן ס"ל לא כאחרים ולא כר' יהודה דאחרים לא קרו בור אלא לשנה ולא קרא ור' יהודה אפי' עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף פרק אלו מציאות (נ"ט דף כ"ג) דדרש ר' יהודה בר אילעאי שמעו דבר ה' החרדים אל דברו וגו' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מניכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע"ה ניהו:

כל שאינו קורא ק"ש שחרית וערבית דברי ר"מ. תימא לר"י דאמר בפ' הניזקין (נ"ט דף כ"ה) ובפ' ג' שאכלו (מסכת דף כ"ה) איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטורה דברי ר"מ ופירש דהרבה עניני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרין בפ' אלו עובדין (פסחים דף כ"ה) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מהן עדות וכו' ובפ' חומר בקדש (תמיד דף כ"ג) כמאן מקבלין סהודות מעם הארץ כר' יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הסקירות ועל המעשרות או לענין זמון או לענין שביעית א"נ לענין דברים שאין נקחין אלא מן המומחה כדאיתא בפ' שני דמסכת ע"ז (דף כ"ג) בירושלמי אשה פרושה זו היא שישבת ומלעבת בדברי תורה ותאמר אלי תבא וישבב עמה בתולה הוא א"ר אבהו כביבול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים הוסיפו עליהם בתולת ציימנית ואלמנה שובבית ומי חגלה נסבת שם בישן וחניוק שהוא עולה לחדשו (בתולה ציימנית מציימה אובדת בתולה תניוק שהוא עולה לחדשו) ר' חלקיה בשם ר' סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירוקו ומבזה את הגדולים ממנו א"ר יוסי זהו שכן תשע ואמרו נראה כבן י"ב והוא בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה וזן מתות על ידו והוא פטור רבי פירש מציימה אובדת בתולה מחמת צלמות בתולה נזירות אבל מורי אחי הרב ר"מ פי' עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ' דידן צלינית וכאלו צמה ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא יבדקו אחריה ומונה ואובדת בתולה:

ועד

רבי, ולא שכר פסיעות יש לי? כי קאמר כגון יוחני בת רמיבי. מאי "קמן שלא כלו לו חידשיו"? הכא תרגמו, זה תלמיד חכם המכעט ברכותיו. רבי אבא אומר: זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה, דאמר ר' אבהו אמר רב הונא אמר רב: מאי דכתיב "כי רבים חללים הפילה ועצמים כל הרגיה"? "כי רבים חללים הפילה" זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה, "ועצמים כל הרגיה" זה תלמיד חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, ועד

ועד

עולם: כגון יוחני בת רמיבי. וכשמגיע עת לדת אשה היתה עוצרת רחמה במכשפות, ולאחר שמצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אולי תשמע תפילתי, והולכת וסותרת כשפיה ונוקד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת, ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולך מקשקש במעי האם, ובא ופתח את מגופת הכלי והכשפים יצאו והולך נולד, וידעו כי בעלת כשפים היא: המכעט ברכותיו. וקרי ליה קטן שלא כלו חידשיו על ידי שמימו מתקצרין כדאמרין בפרק קמא דהגיגה (נ"ה דף כ"ג) כי רבים חללים הפילה. באשה ורה משתעי, ותלמיד שאינו נזהג עצמו כשורה קרי ליה נמי הכי: זה תלמיד שלא הגיע בוי, הפילה לשון נפל, שלא כלו לו חידשיו: ועצומים. לשון עוצם עיניו (שעי' ג) שסוגרים פיהם ואינם מורים ללרבי הוראה: ועד

# סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כב עמוד ב

תוספות

רש"י

ועד כמה. הוי ראוי להוראה; והא רבה אורי. וכל שנותניו אינו אלא כמ' כדאמר' בר"ה (דף יט.) רבה ואבבי מדבית עלי קאתו בר: בש"ן. אם שנה לגדול העיר בהכמה מתר להורות, או שאין זמן ממנו בעיר: פרוש נקפי, פרוש נקפי, פרוש קיזאי, פרוש מרזא. כללו מפרש לה: מעשה שכם. שקמו שלא לשם שמם, אף זה מעשיו להנאנו שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמם: הנקפך רגליו. מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הקרקע, ומתוך כך מקפך אצבעותיו באבנים: מקיזים דם לבתלים. עושה עצמו כעוץ עיניו שלא יסתכל בנשים, ומתוך כך מכה ראשו בפתל והרם יוצא: דמשפיע. הולך כפוף: פי מרזא. בוכנא עשוי כמקבת וראשו כפוף: פרוש מה חובתי ואעשה. למדוני מה עלי לעשות ואעשה: הא מעלייתא היא. אם אינו בקי באשוחי ודקדוקי מצות ובא ללמוד: מה חובתי תו ואעשה. מה לעשות עוד ולא עשיתי, ומרצה עצמו כאלו קים את הכל: פרוש מאהבה. מאהבת שכן המצות, ולא לאהבת מצות הבורא: מרזא. של ענין, אלא מה על האדם לעשות מאהבת הש"י כאשר צונו ה' אלהינו וסוף השקר לבא: דמטפרא מטרמיא ב'. הנקטרות נקטרות מבני אדם והגליות גליות, וממ' לב"ד הגדול כלם גליות, והוא יפרע מן המתבססים בטליות ומראין עצמן כפרושי ואין פרושין: אל תתירא מן הפרושי. שהפרושי היו שזנאין אותו לפי שהרג מן החכמים הרבה ונהפך להיות גדוקי כדאמר בקדושין (דף סו.) וכשמה היתה אשתו ידעה מזה שלא יעבירו המלוכה מבניה, והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה, ואמר לה אל תתירא מן הפרושי שצדיקים הן ולא יגמלוך רעה ולא לבקש שלא חטאי להם: ולא ממי שאינן פרושי. שהם אוהבי: אלא מן המבועים. כלומר שאין מראיתם כותלתם, אלא צבועין מבחוץ ואין תוכן ביהם: שפעשיהם כמעשה זמרי. שהן רשעים, ומבקשים שכן כפנסא, ואומרים לבריות לבקש כפנסא. ואיך דמפרש לה לענין צניעותא: מתני' הרי היא ככלי הפנחות. שנטמאו עד שלא קדשה בכלי

ועד כמה? עד ארבעין שנין. איני? והא רבה אורי? בש"ן: ומכות פרושין וכו': תנו רבנן: שבעה פרושין הן: פרוש שיקמי, פרוש נקפי, פרוש קיזאי, פרוש מרזא, פרוש "מה חובתי ואעשה", פרוש מאהבה, פרוש מרזא. פרוש שיקמי, זה העושה מעשה שכם. פרוש נקפי, זה המנקף את רגליו. פרוש קיזאי, אומר רב נחמן בר יצחק: זה המפזיז דם לבתלים. פרוש מרזא, אומר רבה בר שילא: דמשפיע כי מרזא. פרוש "מה חובתי ואעשה", הא מעלייתא היא? אלא אומר "מה חובתי תו ואעשה". פרוש מאהבה פרוש מרזא, אומר ר' אבא ור' אבהו לא תיתני פרוש מאהבה פרוש מרזא, דאמר רב יהודה אומר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אומר רב נחמן בר יצחק: דמממרא מטרמיא ומממלא מנלא, כי דינא רבה ליתפרע מהני דחפז גונדי. אומר ר' ינאי מלכא לדביתיה: אל תתירא מן הפרושי, ולא ממי שאינן פרושי, אלא מן הצבועין שדומין לפרושי, שפעשיהם כמעשה זמרי ומבקשין שכן כפנסא: מתני' ר' שמעון אומר: אין זכות תולה במים המרים. ואם אתה אומר הזכות תולה במים המאריין מדה אתה את המים בפני כל הנשים השולחות ומוציא אתה שם רע על המהורות ששיתו, שאומרים טמאות הן, אלא שתלתה להן זכות. רבי אומר: הזכות תולה במים המאריין, ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה והולכת, לסוף היא מתה באותה מיתה. נטמאת מנחתה עד לא קדשה בכלי, הרי היא ככלי הפנחות ותפרה. ואם משקדשה בכלי הרי היא ככלי הפנחות, ותשרה. ואילו שפמנחותיהן נשרפות האומרת

ותפרה. ותצא לחלין ומהמעות יקנה אחרת: ותשרה. שקדשה קדשת הגוף ואינה יוצאה עוד לחלין: וכל

יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרין בפ"ק דתענית (דף יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות (דף ק.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה כגון מיראת היסורין כי הכא ומאהבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון ייצרו שצויהו על כך אלא להנאנו כדאמרין בפ"ק דמסכת ע"ז (דף יט.) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו היינו דתנן (אבות פ"א מ"ג.) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכי הא דאמר בפ' גולה ערופה (לפני מ"ה.) ואיתא בגיור פרק מי שאמר הריני נזיר (דף כג.) ובפרק בתרא דהוריות (דף יט.) לעולם יעסוק אדם וכו' שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלב וכו' ויצאה ממנו רות גם הוא נתכוין להנאנו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו ולא לשם שמם וכדאמר' פ"ק ד"ה (דף ז.) האומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור אבל ההיא שלא לשמה דתענית ומס' ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאתו פשע שעתה שגגות נעשו לו דזונות שאע"פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש התם (בבב"ב פ"א.) תכלית חכמה תשובה מעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ומשמש תלמיד חכמים ויבועט באבי ובאמו וברכו או במי שגדול הימנו שנאמר ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושהו לשלומיהם לא נאמר אלא לעושים לעושים לשמה: אלו שמנחותיהם נשרפות. תימה אמאי לא חשיב נמי מת הוא או שמתה היא דאמר' בפ"ק (שם דף ט.) דנשרפת וליכא למימר דקרא הינו לאחר שקידש הקומץ כדתני' לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכלי דה"ה אם משקדשה בכלי דנשרפת ואידי דקתני סיפא קירב הקומץ דנאכלת נקט רישא קידש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קדוש וקורב להקריבה טפי מקדשה בכלי אפ"ה נשרפת: (שי"ך דף הבא) ושבועלה בא עליה בדרך. תימה לר"י אמאי נשרפת כיון ובדרך בא עליה היינו קודם שחקדשו וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר נקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקח מעון וכו' ויגיל מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרין גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראיה למנחה לא היתה ראיה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראי לכן ונראה דדוקא לגבי לה עדים שייך למימר הכי משום דמנחה בלבר עון וכששם עדים הרי העון מבור וא"צ ביורר אבל הכא שבת עליה בדרך שצריך לברר אע"פ דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון ולא היה אלא כמי שנשאו ונתנו בה מחזרות בלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפ"ה מנחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במתני' מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכו"ג מפני שידוע פסול שלהן שאינן נבדקות ואין מביאין אותם לשחות:

## ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 שואלת הגמרא, וְעַד בְּמָה – מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות הלכה  
2 לרבים. עַד אַרְבַּעִין שָׁנִים – משנהיה בן ארבעים.  
3 מקשה הגמרא, אִינִי – וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי  
4 הוא להורות, וְהָא רַבָּה אֲמַרִי – והרי רבה היה מורה הוראות לרבים, והוא  
5 עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, בְּשָׁוִין – זה שאין אדם  
6 ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם אחר הראוי  
7 להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם צעיר הראוי  
8 להורות שוה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין זקן ממנו בעיר, ראוי  
9 זה להורות.  
10 שנינו במשנה, וּמִבֹּת פְּרוּשִׁין וְכוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן, שְׂבָעָה פְּרוּשִׁין הֵן –  
11 תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. פְּרוּשׁ שִׁכְמִי, פְּרוּשׁ נֶקֶפִי, פְּרוּשׁ  
12 קִיּוֹאִי, פְּרוּשׁ מְדוּכָאִי, פְּרוּשׁ מַה חוֹבְתִי וְאַעֲשֶׂנָּה, פְּרוּשׁ מֵאֲהֶבֶת, פְּרוּשׁ  
13 מִיִּרְאָה. ומפרש התנא, פְּרוּשׁ שִׁכְמִי, זֶה הַעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שָׂכָם – שמלו  
14 וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה, פורש מתענוגות ומצער עצמו  
15 להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים. פְּרוּשׁ נֶקֶפִי, זֶה הַמִּנְקִיף  
16 אֶת רַגְלָיו – עושה עצמו שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה  
17 אצבעותיו באבנים. פְּרוּשׁ קִיּוֹאִי, אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, זֶה הַמִּקְוֶה דָּם  
18 לְבִתְלִים – עושה עצמו כעוֹצֵם עֵינָיו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה  
19 ראשו בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ויעריכוהו  
20 על צדקותו. פְּרוּשׁ מְדוּכָאִי, אָמַר רַבָּה בְּרַי שִׁילָא, דְּמִשְׁפַּע בִּי מְדוּכָאִי –  
21 הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.  
22 פְּרוּשׁ מַה חוֹבְתִי וְאַעֲשֶׂנָּה – אומר לאנשים אמרו לי מה עלי לעשות  
23 ואעשה. שואלת הגמרא, הָא מַעֲלִייתָא הִיא – מה גרוע באדם זה הרי הוא  
24 מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, אֵלֵא דְאָמַר מַה חוֹבְתִי תו  
25 וְאַעֲשֶׂנָּה – שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו, שמראה עצמו כאילו קיים את  
26 כל התורה כולה ואין לו עוד מה לעשות.  
27 פְּרוּשׁ מֵאֲהֶבֶת – שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך  
28 אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. פְּרוּשׁ מִיִּרְאָה – שפורש מהעבירות  
29 מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים את התורה  
30 מאהבת ה' וסוף השכר לבא.  
31 אָמַר לִיה אֲבִי וְרָבָא לְתַנָּא – ששנה בפניהם ברייתא זו, לֹא הִיתָנִי –  
32 אל תשנה פְּרוּשׁ מֵאֲהֶבֶת פְּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב,  
33 לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת אִפִּילוּ שְׁלֹא לְשִׁמְהָ שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא  
34 לְשִׁמְהָ בָּא לְשִׁמְהָ – היינו, שגם אם עוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה,  
35 סופו לעסוק בהם לשמה.  
36 אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, דְּמִסְמָרָא מִסְמָרָא וְדִמְנָלִיא מִנְלָא – מה

37 שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל גלוי, בִּי  
38 דִּינָא רַבָּה – ובית דין הגדול ליתפּרע מִתְנִי דְחָפּוּ גוֹנְדִי – הוא יפרע מאותם  
39 המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על ראשם טלית להראות עצמם  
40 כפרושים.  
41 אָמַר לֹה יִנְאִי מְלָכָא לְדְבִיתָהּ – לאשתו. אֵל תְּתִירָא מִן פְּרוּשִׁין –  
42 כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה. והם היו  
43 שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של אחד מן  
44 הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא יעבירו את  
45 המלוכה מבניה. ואמרה לו שובקש מהם עליה ועל בניה. וינאי השיב לה,  
46 אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך ולבניך רעה בגללי. שאתם  
47 לא הרעתם להם. וְלֹא מִמִּי שְׂאִינִן פְּרוּשִׁין – שהם אודהי. אֵלֵא מִן  
48 הַצְּבוּעִין – אלו שאין תוכם כהרם, היינו, מאלו שְׂדוּמִין לְפְרוּשִׁין –  
49 שמראים עצמם כפרושים. שְׂמַעְשִׁיָּהוּ בְּמַעֲשֵׂה זְמָרִי – שהם באמת רשעים  
50 כזמרי וּמְבַקְשִׁין שָׂכָר בְּפָנָהֶם – ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי  
51 שיכבדו אותם כמו פנחס.  
52 במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש, במשנתנו  
53 מובאות שיטות נוספות בענין. משנה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר, אֵין זְכוּת תוֹלָה  
54 בְּמִים תְּמִים – גם אשה סוטה שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא  
55 יפגעו בה המים, וְאִם אֵתָה אֹמַר הַזְכוּת תוֹלָה בְּמִים הַמְּאָרְרִין, מְדָהָ –  
56 מחסיר את הגוון אֵתָה אֵת תְּמִים בְּפָנֶי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת – כלומר,  
57 מחליש את הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, וּמוֹצִיא אֵתָה שֵׁם  
58 רַע עַל הַמְּהוֹרֹת שֵׁשָׁתוּ ולא נפגעו על ידי המים, שְׂאֹמְרִים, מְמַאֲוִת הֵן  
59 אֵלֵא שְׂתִלְתָּה לְהֵן זְכוּת.  
60 רַבִּי אֹמַר, הַזְכוּת תוֹלָה בְּמִים הַמְּאָרְרִים רק לענין שלא תמות מיד,  
61 אך המים גורמים לשינוי בגופה וְאִינָה יוֹלְדָת וְאִינָה מִשְׁבַּחַת, אֵלֵא  
62 מְתַנּוּנָה – מכחשת והולכת וְהוֹלְכָת, לְסוֹף הִיא מְתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה –  
63 הכתובה בפרשת סוטה.  
64 נְטִמָּאָת מְנַחְתָּה של סוטה עַד שְׁלֹא קָרְשָׁה בְּכָלִי שְׂרָת, כיון שלא  
65 נתקדשה קדושת גוף, הִרִי הִיא כְּכָל הַמְּנַחֲחוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ קודם שנתקדשו  
66 בכלי, וְתַפְסָדָה ותצא לחולין ומהמעות יקנה אחרת. וְאִם נִטְמְאוּ מִשְׁקַדְשָׁה  
67 בְּכָלִי – לאחר שנתקדשה בכלי, הִרִי הִיא כְּכָל הַמְּנַחֲחוֹת שֶׁנִּטְמְאוּ לאחר  
68 שנתקדשו בכלי וְתַשְׁרֵף בבית הדרשן. שכיון שקדשה קדושת הגוף אין לה  
69 עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.  
70 וְאֵלֵא הֵן הַסּוֹטוֹת שְׁמִנְחוּתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת מפני שאינן ראיות ליקרב ולא  
71 להיפירות ולצאת לחולין.

## ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

קרבא כולה למזבח. ואמנם, ואינה עולה כליל כפי שמנחת כהן קריבה  
כליל למזבח, מפני שיש לה חלק בה - שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת  
בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה עולה כליל אלא הקמיצה. אלא  
הקומץ קרב בעצמו הכהן קומץ ממנחתה, ומקריב את הקומץ, והשירים  
קריבין בעצמן לאחר הקרבת הקומץ.  
מקשה הגמרא, איך קרבים השירים לאחר הקטרת הקומץ, איך יבא  
- הרי על כגון זה נאמר, כל שהוא מנחם לאיש - שכל שהקריבו ממנו  
כבר לאיש, היינו, למזבח הרי הוא ככל תקטירו - הרי שהנותר בבל  
תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי המנחות לאחר הקטרת  
הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה ואולי הולכים אחרי החלק שלה,  
והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא ששיירי המנחה אסורים בהקטרה.  
מתרצת הגמרא, אמר יהודה בריה דרבי שמעון בן פאי, דמסיק להו  
לשום עצים - מדובר כאן, שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא  
מתנה ואומר כך, אם דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראיה  
להיקמץ, הרי ששירים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה,  
ואם דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראיה להיקמץ, ושירים  
אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא לשם מנחה אלא  
להיות כשאר עצי המערכה. ברי אליעזר וכדעת רבי אליעזר, גבי חטאת  
שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח, ונתערב חלק מיותר בשרה  
האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו לעלות כליל על גבי המזבח, סובר  
רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה,  
ואף שמעורב כאן בשר חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם  
הקטרה. דתניא, רבי אליעזר אומר, לאחר שנאמר בתורה שקרבנות  
שהוקטרו חלק מהם על גבי המזבח, ששירים אסורים בהקטרה, נאמר, ואל  
המזבח לא יעלו לריח ניחוח, ודרשו, לריח ניחוח אי אתה מעלה -  
שהאסור לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם  
על המזבח לריח ניחוח, אבל אתה מעליהו לשום עצים - אך אם מעלה  
אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.  
שואלת גמרא, הניחא לרבי אליעזר, דאית ליה האי סברא שהמתכוון  
להעלות שירים לשם עצים אינו עובר בבל תקטירו, אלא לרפנן דלית להו  
האי סברא - שחולקים על רבי אליעזר וסוברים שכל שקרב חלק מן הקרבן  
כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח  
ניחוח, מאי איבא למימר - איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים  
ולא כרבי אליעזר. משיבה הגמרא, דעבדי להו ברי אליעזר ברי שמעון  
- כלומר, משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות,  
אינה מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשירים קרבים  
בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשירים מתפורים על בית הדרשן. דתניא,  
גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן סוברים שכולה  
כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין מנחת נדבה של  
ישראל, אבל השירים לא נאכלים, אלא קומץ קרב בפני עצמו והשירים  
קריבים בפני עצמם, רבי אליעזר ברי שמעון אומר, הקומץ קרב בעצמו,  
והשירים מתפורים על בית הדרשן - שסובר כאביו רבי שמעון שצריך  
לקמץ, אבל בכך הוא חולק, שאם הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב  
את השירים, ולכן השירים מתפורים לאיבוד על בית הדרשן.

האומרת לבעלה, ממה אני לך, או ושבאנו לה עדים שהיא ממה,  
או והאומרת אני שותה, או ושבעלה אינו רוצה, להשקותה וכולן אם  
אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי, וכן ושבעלה בא עליה בדרך ולא נודע  
עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה  
ראויה שחרי אינה שותה, וגם למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה  
מן השעורים.

וכל הנשואות לכהנים אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין הביאו  
מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, מנחותיהן נשרפות - גם אם לא נטמאו  
ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתה, שיירי המנחה נשרפים  
בבית הדרשן ואינן נאכלים.

מבאר התנא שדין זה שייך רק, בבת ישראל שנשאת לכהן, שאז מנחתה  
נשרפת - לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית הדרשן, כפי  
שנתבאר, אולם וכהנת - בת כהן שנשאת לישראל, אין בצד הכהונה  
שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא נאמר אלא במנחת  
כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל. וכן  
הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם הביאה מנחה, מנחתה נאכלת  
כדין מנחת ישראל.

אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא  
חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, מה בין כהן לכהנת, מנחת כהנת נאכלת  
ומנחת כהן אינה נאכלת כמבואר. בהנת מתחללת מן הכהונה אם  
נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה, וכהן אין מתחלל  
- אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או חללה. בהנת מטמאה למתים  
- מותרת להיטמא למתים, ואין כהן מטמא למתים. כהן אוכל בקדשי  
קדשים - חטאת אשם ומנחה, ואין בהנת אוכלת בקדשי קדשים.

אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה אפילו  
בישראל, מה בין איש לאשה, האיש פורע את ראשו ופורם את בגדיו,  
כשהוא מצורע, ואין האשה פורעת ופורמת. האיש מדיד את בנו בנזיר  
- אם אמר האב על בנו קטן, יהא זה בני נזיר' חלה עליו נזירות אפילו  
לכשיגדל, ואין האשה מדידת בנה בנזיר. האיש מנלח על נזירות אביו  
- אם נדר אביו נזירות והפריש קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא  
קרבנות שהפריש אביו. ואין האשה מנלחת על נזירות אביה. האיש  
מקדש את בתו - מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא  
מדתה, והיא מקודשת גמורה בכך ואין האשה מקדשת את בתה - אינה  
מקבלת קידושין עבור ביתה. האיש מוכר את בתו לאמה כשהיא קטנה,  
ואין האשה מוכרת את בתה לאמה. האיש נסקל ערום - אם עבר על  
אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל ערום. ואין  
האשה נסקלת ערומה אלא בלבית חלוק. האיש נתלה - מגדף או עובר  
עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. ואין האשה נתלית. האיש נמקר בגניבתו  
- אם גנב ואין לו לשלם לנגב, מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגב. ואין  
האשה נמקרת בגניבתה.

נמרא, תנו רבנן, כל הנשואות לכהונה, מנחותיהן נשרפות - אין  
שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. ביצה, בהנת  
לוי וישראלית שנשאת לכהן, אין מנחתה נאכלת, מפני שיש לו -  
לבעלה הכהן חלק בה שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן אינה נאכלת אלא

## סוטה. פרק שלישי - היה נוטל דף כג עמוד א

רש"י

תוספות

וכל הנשואות [לכהנים] מנחותיהן נשרפות. ואפילו קרב הקמץ בהלכתו ולא נטמאו נשרפין שירים בבית הדשן כדמפרש בגמרא: בהנה. בת בהן: מנחתה נאכלת. דכל מנחת בהן כליל תהיה לא תאכל בתיב (ויקרא ו'), אבל ודוהנה השואה לישראל נאכלת, וכן בהנה אלמנה וגרושה שהביאה מנחתה נאכלת:

בהנה מתחללת. מן התרומה ומן הקהנה

אם נבעלה לפסול: ובהן אין מתחלל. אם נשא גרושה זונה וחללה, וטעם דכלה מתני' מפרש בגמ' בקדשי קדשים. חטאת ואשם ומנחה, בכלם בתיב כל זכר בכהנים (ויאלבנו): מה בין איש לאשה. בישראל נמי קמיירי: איש פורע ופורם. כשהוא מגע פורע ראשו ופורם בגדי: האיש מדיד את בנו. קטן בגיור וקלה גיורת עליו אפילו לכשיגדל: מנחה על גיורת אביה. אם נדר אביה בגיורת והפריש קרבנותיו ומת והיה בנו נזיר, הבן מגלח ביום מלאת ומביא קרבנות שהפריש אביה: מקדש את בתו. מקבל קדושי בתו קטנה שלא מדעתה: מוכר את בתו. וכן האשה פורעת ופורמת. האיש מדיד את בנו בגיור, ואין האשה מדידת בנו בגיור. האיש מגלח על נזירות אביו, ואין האשה מגלחת על נזירות אביה. האיש מקדש את בתו, ואין האשה מקדשת את בתה. האיש מוכר את בתו, ואין האשה מוכרת את בתה. האיש נסקל ערום, ואין האשה נסקלת ערומה. האיש נתלה ואין האשה נתלית. האיש נמכר בגנותו ואין האשה נמכרת בגינתה: גמ' תנו רבנן: כל הנשואות לכהונה נשנאות לכהן, אין מנחתה נאכלת, מפני שיש לו חלק בה, ואינה עולה כליל מפני שיש לה חלק בה. אלא הקומץ קרב בעצמו, והשירים קריבין עצמן. איקרי באן, כל שהוא ממנו לאישים הרי הוא ב"ב לתקטירו? אמר ר' יהודה בריה דר' שמעון בן פזי: דמסיק להו לשום עצים, ברבי אליעזר. דתניא, ר' אליעזר אומר: לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעליהו לשום עצים. הניחא לרבי אליעזר דאית ליה האי סברא, אלא לרבנן דלית להו האי סברא, מאי אכילא למימר? דעבדי להו ברבי אלעזר בר' שמעון. דתניא, רבי אלעזר בר' שמעון אומר הקומץ קרב בעצמו והשירים מתפזרים על בית הדשן ואפילו

האומרת טמאה אני. ירושלמי האומרת טמאה אני לא כחטאת שמתה בעליה היא חטאת שמתה בעליה ילכו המעות לים המלח דמיא לאשם תלוי אם לאשם תלוי אפי' משקדשה בכלי א"ר מתני' דמיא לאשם תלוי שנשחט דתנינן תמן אם משנשחט נודע לו הדם ישפר והבשר יצא לבית השריפה: כל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות.

פרש"י אחד מנחת סוטה ואחד מנחת נדבה ותימנה מנחת נדבה מה חלק יש לו בה ודא אפילו רבי יהודה דאומר בפ' אין בין המודר (מדיין דף ס"ה) אדם מביא על אשתו כל קרבנות שהיא חייבת דווקא שהיא חייבת כדמפרש בספרי כגון אם והקפה) נזירות בראשה וחללה את השבת דומיא דמנחת סוטה שהיא חובה דילף לה מזהביתא לא קרבנה עליה כל קרבן שעליה אבל מנחת נדבה מודה רבי יהודה שאינו מביא וי"ל משום הכי יש לו חלק משום דקיל מה שקנתה אשה קנה בעלה דברנן בפ"ד דנזיר (דף כ"ה) אם שלה היתה בהמה החטאת תמות וקא דייק בגמ' מנא לן מה שקנתה אשה קנה בעלה הדין יש לו חלק בה אפילו לרבנן דפליגי אדר' יהודה ואמרי דווקא קרבן שמכירה לו מביא עליה דמה שקנתה קנה בעלה מיהו בירושלמי דפרק היה מביא משמע דבמנחת סוטה איירי והכי איתא התם מנחתה שלמד שהיא קדשה לשמה כשם שהיא קדשה למדן כן היא קדשה לשמו ותני רבי חיאי ופליגי ליקרב כליל אינה יכולה מפני שותפתה של אשה לאכול אינה יכולה מפני שותפתו של איש ואלא הקומץ וקרבן לעצמו והשירים קריבין לעצמן ואת אומר מנחתה אלא מה דאישתעי קרא אישתעי מתני' ותו התם והביא את קרבנה עליה בעלה מה שפירש עליה חוץ מדעתה מכיון שיש לו שותפות במנחה מפרש עליה חוץ מדעתה וא"ת מאחר שיש לו חלק בה א"כ היא לא מנחת שותפות ואומר בפ"ק דובחים (דף ס"ה) הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה ואין בה משום שותפות מה שמשום שותפות אינה קריבה משום דכתיב בה נפש והכי קתני בספרי בהדיא וי"ל כיון דעיקר כפרה משום דידה נפש קרינן בה דהא הניח מנחתו לשני בניו דמסיק התם (דף ק"ה) דקניא להו אלא מאי משום דמכפרי קרינא ביה נפש:

הקומץ קרב בעצמו. וא"ת אמאי לא שדינן לכולה מנחה בתר ידיה ויהו שיריה נאכלין כדאמר בפ' אין בין המודר (מדיין דף ס"ה) ואיתא בפ"ק דובחים (דף ק"ה) ובפ"ק דתמורה (דף ס"ה) מתכפר עושה תמורה והכא היא מתכפרת במנחה זו י"ל התם מיקני למתכפר כולי זבח ואין לו למקדש חלק בו אבל הכא יש לו לבעל חלק במנחתו. דמסיק להו לשום עצים. רש"י פי' דנימא הכי אם ראוין הן להקטיר ולא היתה ראייה לקומץ וכו' ותימנה מאי תנאי שייך הא דאיא כאילו מעורבין שיריה והוי כאברי עולה ואברי חטאת שנתערבו דפליגי בה ר"א ורבנן (בבבא ס"ה) דלא שייך בה תנאי דליכא שום ספק אלא דאי מקצתן ראויה להקטיר ומקצתן לאכול ולהקטיר ואותן מה שבתוכן אין ראוי להקטיר לשום עצים בכל מקום שהוא ולא שייך שום תנאי וכדמורה דרש"י נקט ל' אגב שטפיה דההיא דפרק נושאין על האנוסה (יבמות פ"ה) דתנן בהנה שנתערב ולדה בולד שפחתה נותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים ומפרש בגמרא דמנחתם נקמצת במנחת ישראל ואינה נאכלת במנחת כהנים וכולה סוגיא כי הכא והתם דאי שייך תנאי כשהוא מוקדש מנחה אינו יודע אם כהן הוא או ישראל וצריך להחנותו כמו שפירש רש"י כאן הוא דברנן בהקומץ רבה (מנחות דף כ"ה) נתערב קומצה בשיריה או בשירים של חבירתה לא יקטיר אית לן למימר דסתמא כרבנן דפליגי אדרבי אלעזר: הקומץ קרב לעצמו והשירים לעצמן. בירושל' בעי אליביה דרש"י

אלין שיריים משום מה הם באים משום קומץ או משום שיריים אי תימר משום קומץ אי תימר משום שיריים נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה מהו שיחשב להן ופשיט לה מדר"א בר"ש דאמר דמתפורק על גבי הדשן שלמטה כדמפרש בפ' ואלו הן מנחות דהא אמרו נותנו בלילה ונותנו לאחר מיתה ומחשב להן א"ר יוסי בר בון אינו מחשב להו שלא הוכשרו לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח:

לִבְחַן אֵינָהּ נֶאֱכָלֶת כְּלִיל מִיָּהָא לֹא הָיָא:  
**לֹא יִחַלֵּל זֶרְעוֹ.** בְּכֹהֵן הַנּוֹשֵׂא פִסְלָהּ  
לִבְחַנָּה כְּתִיב: וּדְרִשְׁתָּן בְּקִדְשֵׁיךָ (דף טז.) לֹא  
יִחַלֵּל שְׁנֵי חֻלּוּלִין. אֶחָד לָהּ וְאֶחָד לִזְרַעוֹ.  
שֶׁבְחָהּ מִחַלֵּל אֶת שְׁמִיתָן אֲבָל הָאֵל אֵין  
מִתְחַבֵּל: **כִּנֵּי אֲהֶרֶן.** לְנֶפֶשׁ לָהּ שְׂטוּמָא, וְלֹא  
בְּנוֹת אֲהֶרֶן בְּאֻהָרָהּ זֶה: **לִי זָכָר כִּבְנֵי אֲהֶרֶן**  
**יֵאֱכָלֶנָּה.** בְּמִנְהָה כְּתִיב: **אִישׁ.** צָרַע הוּא:  
**אֵין לִי.** שֶׁנֶּחֱלַט בְּטָמְאָת נִתְקַם אֵלָא אִישׁ.  
אִשָּׁה מִנֶּה. כִּשְׂהוּא אוֹמֵר סִמְחָא לֹא וְהַצָּרָה  
אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע, וְלֹא יִאֲכִיעִי לִיהַ מִמִּקְבָּח אֵלָא  
בְּגִדְיוֹ וְעִיר פְּרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִתְקֶה פְּרָעָה. וְהָאֵל  
כְּתִיב: לַעֲלִי דְבִמְצוּרַע קִמְיִי. אֵלָא לְרִבּוּת  
צָרַע שֵׁי כְּגוֹן אִשָּׁה: ה"ג **אִ"כ** מַה ת"ל  
**אִישׁ לִעֲנֹן שְׁלֹמֶשֶׁת אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפּוֹרֵם**  
**וְכ'.** מַה ת"ל אִישׁ מֵאַחַר שֶׁסּוֹפְנוּ לְרִבּוּת  
אֵת הָאִשָּׁה: **לִעֲנֹן שְׁלֹמֶשֶׁת.** לֹא לְמַעֲשֵׂי  
מִטְמָאָה הָאֲמִידָה בְּפִסְקוֹ זֶה אֲבָל לְמַעֲשֵׂי,  
אֵלָא מִעֲנֵן הָאֲמִידָה בְּפִסְקוֹ שְׁלֹאֲחִירֵי דְכְּתִיב  
בִּיהַ פְּרִיעָה וּפְרִימָה. לּוֹמֵר לֵךְ אִישׁ פּוֹרֵעַ  
וּפּוֹרֵם וְלֹא אִשָּׁה: הִלְכָה הִיא בְּגִזְרֵי. הִלְכָה  
לְמִשָּׁה מִסִּינִי הוּא בְּהִלְכּוֹת גִּזְרֵי: נִתְּתִי  
**לְאִישׁ.** בְּאֵיבָהּ תַּלְתִּיל חֻלּוּלִים וְרָגְמוֹ אוֹתוֹ.  
[וְאֵין אוֹתוֹ] אֵין נִימָא אוֹתוֹ לֹא אוֹתָהּ  
וְהַכְּתִיב גִּבִּי נִצְרָה הַמִּאֲרָסָה וְהוֹצֵאתָם אֶת  
שְׁנֵיהֶם וְסָקַלְתָם אוֹתָם. אֵלָא הָאֵל דִּמְעִט  
אִשָּׁה לִעֲנֹן עֲרוֹם. דְּפִיק מִהָאֵין קִרָא מַעֲטָא  
אֲדוּתוֹ מִשְׁמַע וְלֹא כִסּוּתוֹ. וְהִכְי נָקַט לִיהַ  
לְהֵאֵי מִשְׁמַעוּתָא דְּעֲרוֹם בְּלִשְׁן זָכָר גִּבִּי  
אִישׁ לְמִימָרָא אֵין אוֹתָהּ כְּסוּתָהּ: **נִכְסְרָ**  
**מִנְכֹכֶת.** אַם אֵין לָהּ מַה לְשַׁלֵּם:

**אֲרִיכָה**, שָׁקָא לֵה אֲרוּס: וְשׁוּמְרַת יָבֵם.  
 שָׁקָא לֵה יָבֵם: לֹא שׁוּתוֹת. דְּמַעֲטִינְהוּ  
 קָרָא: וְלֹא נִשְׁמְלוֹת בְּחֻבָּה. שְׂדִיָּה גְרָמָה  
 לְאַסּוּר עֲצָמָה עֲלֵיו שְׁמִיטָהּ אַחֵר קְבוֹי,  
 דְּמַקְבִּי וְאַסּוּר לֹא אִימַעֵט בְּדַמְפָּרֶשׁ  
 בְּגִמְרָא, וְאֶפְלוּ לִית לֵן דְּרֵב הַמְנוּקָא  
 וְ[ו]דְשׁוּמְרַת יָבֵם שׁוּתָהּ מִתְּרַת לִיבָמָה, נָהִי  
 דְּמִתְּרַת מִיּוּדָה לֹא עָנִי לְמִינֵיב אִשָּׁה וְזָנָה  
 וְהִיא הַפְסִידָה בְּחֻבָּהּ, תַּחַת אִשָּׁה.  
 בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחֲנוּיָהּ הִתְבַּת מִדְּבַר:

הדרן עלך היה נוטל

**כהן** ולא כהנת. ירושלמי ר' אבהו בעי קמיה ר"ל והכתוב (ויקרא כג) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת א"ל והכהן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה"ה דבפרק הזורע (חולין דף קלג). הוה מצי לשנויי נמי הכי ונתן לכהן הזורע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא

אֶפְיִלוֹ לַכֹּהֵנָה דִּהְבֵּא טַעֲמָא מִשּׁוּם דְּרַחֲבִי  
וְהִכְהֵן הַמִּשְׁחָה תַּחְתִּי מִבְּנֵי אַבְל הָתָם דְּדִי  
לִיה מִשּׁוּם דִּאֲהֻרָן וּבְנָיו כְּתִיב בְּפִרְשָׁת  
מִנְחָה אִי נָמִי מִשּׁוּם דִּרְהָתָם הוּי מֵיטַע אַחֵר  
מֵיטַע:  
מֵה בִין אִישׁ לְאִשָּׁה.  
וְהִיךְ לַע"פ מִתְּנָסָה) קָא חֲשִׁיב עוּבֵר עַל מִצְוֹת  
בְּתוּסְפָא (פ"ב) קָא חֲשִׁיב עוּבֵר עַל מִצְוֹת  
עֲשֵׂה שְׁהוּזֵמָן גְּרָמָא מַה שְּׁאִין כֵּן בְּאִשָּׁה  
הָאִישׁ עוּבֵר עַל בַּל תִּקַּף וְעַל בַּל תִּשְׁחִית  
וְעַל בַּל תִּטְמֵא לְמַתִּים מַה שְּׁאִין כֵּן בְּאִשָּׁה  
הָאִישׁ נִדּוּן בִּבְנֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵד וְנִעְטָף וְנִסְפָּר  
וְאִין אֲהֵשֶׁן נִעְטַפְתָּ וּמוֹסְרָתָּ הָאִישׁ נִמְכָּר  
שִׁשְׁנָה וְאִין הָאִשָּׁה נִמְכָּרָת וְנִשְׁנֵית הָאִישׁ  
נִרְצַע וְנִמְכָּר לַעֲבֵד עֲבָרִי וְקוֹנָה לַעֲבֵד עֲבָרִי  
וְאִין אֲהֵשֶׁן נִרְצַעַת וְנִמְכָּרָת וְקוֹנָה וְלֹא  
קִתְּנִי הָתָם כִּי הִי דִּמְתָּנִי אֲלֵא דִּזְכָּאִי בִּבְתוּ  
מִשּׁוּם דִּמְפָּרֵשׁ הָתָם בִּכְסָף וּבִבְרִיאָה  
וְהִיטָמָה אֲמַאי לֹא חֲשִׁיב נָמִי מִשְׁכַּחַת תְּנוּפֹת  
תְּנוּפֹת וּקְמִיצוֹת דְּבִין לִכְבֹּהֵת וּכְלִי הִי  
דִּתְּנָן בְּפִי קִדְּוִשְׁךָ (דף לו') וְלֹא קִתְּנִי נָמִי  
שְׁהֶעֱבִיר יִרְאָה בְּשֵׁנִים יוֹבּוּב וּבִמְיֻתָּה  
הָאֲדוּן מִשְׁא"כ בְּעִבְרִיָּה הוּב מִטְמֵא בְּרִאיוֹת  
וְלֹא הוּבָה מְצוּרַע אֲסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמֵּטָה  
וְלֹא מְצוּרַעַת כְּדִמְפָּרֵשׁ בְּרִישׁ פֶּרֶק מַחוּסֵרִי  
כְּפִרָה (בִּיבּוּס דף ק) מַחוּרִין אֲלֵהֻל וְלֹא מַחוּרִין  
לֵאחֲלָה:

20 **הָאִישׁ** מִגֵּלָה עָלָם וְנִזְרִית.  
21 בַּפֿ"ד דְּנִזִּיר (ק) וּבִפְרָק בִּתְרָא דְּכִרְיִתוּת וְהָ  
22 מִפֿ' דְּדוּקָא עַל מַעוֹת סְתוּמִּין וְלֹא עַל  
23 מַעוֹת מְפֹרֶשֶׁיךָ;  
24 **שְׁנֵאמָר** אֵת בְּתִי. מִרְיָשָׁא דְקָרָא יִלְף לִיה  
25 וְאָמַר אֲבִי הִנֵּעֲרָה אֶל חֻקֵּינִי  
מִשְׁמַע לְמַעַשׂ אֲמֹדָא דִּינִיָּה וְכֹאֵה בִּתְהָא  
26 לְתַת:

ותלית אותו ולא אותה. בפרק נגמר הדין  
(פסחים דף מו.) נפקא לן מוכי יהיה  
באיש ולא באשה: **בגניבתו** ולא  
בגניבתה. תימנה כיון דאי גבה אינה נמכרת  
בגניבתה א"כ אב"ד רשאין למכורה בבית  
דין אין מוכרין אלא בגניבתו ובפ"ק  
דקידושין (דף יד) ממעטי רבנן מורצע את  
אזנו אזנו שלו ולא און של מוכר עצמו  
דדוקא ממכרוהו בית דין נרצע ואשה ודעאל  
אין בית דין מוכרין אותה אלא ידעא

דאינה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף מזהעבד ולא אמה העבריה דאינה נרצעת  
בית דין ותרצע ל

**ושומרת** יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה. ירושלמי יודעת היתה שאין ארוסה שותה ולמה הכניסה עצמה למסר? ארוסה א"פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הבא לא נוטלת כתובתה רש"י פי' שומרת יבם שנותה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנמנא מיהו אי לא בעי יבם למינסב אשה וזנה אינה נוטלת קרא מאי איצטרך למעוטי והא תנן בפרק היה מבאי (פ"ג דף י"ב) כ"ה שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמא ק מדאיצטרך למעוטי ש"מ דמיתסרא מיהו ליבא למיפיש מהבא משום דמוק' לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אליבא דשמואל הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בזנות כדברי הכל: **אלמנה** ל"ג וכו'. האי דלא עריב ותני ל ארוסה ושומרת יבם אלמנה ל"ג וכו' מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואיילולית זקנה וכו' י"ל משום הכי פלגינהו משום מעוברת בתר בלא אלמנה ל"ג דמי בטעמא דה"ל למיתני בתחלת חבירו ואלו וכו' ויתור וליחשב ולייל כלל: למיתני בלא בראש כולל ממאי דתני קצת דלא שותה והדר תני אלו:

## ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נזירות אביה. אמר רבי יוחנן, הלכה היא כגזיר - גם דין זה נלמד מהלכה  
למשה מסיני.  
שנינו במשנה, האיש מקדש את בתו ואין האשה מקדשת את בתה.  
מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדקדק, "ואמר אבי הנערה אל הזקנים את  
בתי נתיי לאיש הזה", הרי שמסרה התורה את הכח לקדש את הבת בידי  
האב ולא בידי האם.  
שנינו במשנה, האיש מוכר את בתו ואין האשה מוכרת את בתה.  
מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדקדק "וכי ימכר איש את בתו", ומשמע  
איש ולא אשה.  
שנינו במשנה, האיש נסקל עדום ואין האשה נסקלת עדומה כו'.  
שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין האשה נסקלת עדומה. ומשיבה, נאמר  
לגבי אדם שקלל את ה' "ורגמו אותו" - שחייב סקילה. ויש לשאול, מאי  
איתו' - מה באה התורה למעט מאותו, אילמא - אם נאמר שבאה  
התורה לומר, אותו ולא אותה - שרק איש חייב סקילה ולא אשה,  
והקדק - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור עבודה זרה שעושה  
בסקילה, "הוציאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את  
הדבר הרע הזה אל שעריך וגו'" וסקלתם באבנים ומתו, הרי שגם אשה  
נסקלת. אלא בהכרח שממעטים כך, רק אותו - איש שירצא להיסקל,  
נסקל בלא כסותו - עדום, ולא אותה - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת  
בלא כסותה.  
שנינו במשנה, האיש נתלה ואין האשה נתלית כו'. שואלת הגמרא,  
מאי טעמא - מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא  
ותלית אותו על עץ, ומשמע אותו ולא אותה.  
שנינו במשנה, האיש נמכר כגניבתו אם אין לו לשלם את הגניבה, ואין  
האשה נמכרת כגניבתה. שואלת הגמרא, מאי טעמא שאין האשה  
נמכרת כגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שאמר קרא "ונמכר כגניבתו",  
ומשמע שרק גנב נמכר כגניבתו, ולא כגניבתה - אך אשה שגנבה אינה  
נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת  
כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר האופנים  
שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.  
משנה. ארוסה שקינא לה הארוס ונסתרה, ושומרת יכם שקינא לה  
היבם ונסתרה, לא שותות כיון שהפסוק מיעט אותן וכדללהן, ולא נוטלות  
כתובתה כיון שהפסוק עצמן על ידי נסתרות, והסיבה שאינן שותות שנאמר  
"אשר תשמה אשה תחת אישה" - שהאשה יושבת תחתיו, פרט לארוסה  
ושומרת יכם שהן עדיין לא נשואות. וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים  
של נשים שאינן שותות ואינן נוטלות כתובתן, אלמנה לכהן גדול, גרושה  
והלוצה לכהן הדיוט וכל שכן לכהן גדול, כמזרת

ואפילו רבנן - שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן  
אינה נקמצת, לא פליגי עליה דרבי אלעזר דרבי שמעון האומר  
שמתפורים שירי המנחה בבית הדרש, אלא כמנחת חוטא של כהנים,  
דבת הקרבה היא - לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על גבי המזבח,  
ואינה נקמצת, אלא כהא - אשה הנשואה לכהן, שאין תקנה למנחתה לא  
בהקרבה ולא באכילה אפילו רבנן מודו שמתפורת היא בבית הדרש.  
שנינו במשנה, בת ישראל הנשואה לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת  
שנישאת לישראל מנחתה נאכלת וכו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא  
שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה הנשואה  
לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא, דאמר קרא, וכל  
מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל, ודורשים שרק מנחת כהן אינה  
נאכלת, ולא מנחת של כהנת.  
שנינו במשנה, כהנת מתחללת כהן אין מתחלל. שואלת הגמרא, מנלן  
- שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה. ומשיבה, דאמר  
קרא לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה "ולא יחלל ורעו בעמיו", מכאן שעל  
ידי נשיאת פסולה, ורעו מתחלל - נפסל מן הכהונה, אך והוא - הכהן  
שנשא את הפסולה אינו מתחלל.  
שנינו במשנה, כהנת מטמאה כו'. שואלת הגמרא, מאי טעמא - כהנת  
מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך. ומשיבה, אמר  
קרא, "אמר אל כהנים בני אהרן לנפש לא יטמא בעמיו", ומכך שיתרה  
התורה וכתבה בני אהרן לומדים שהאיסור להיטמא נאמר רק לבני אהרן  
- כהנים וזכרים, ולא לבנות אהרן - כהנות.  
שנינו במשנה, כהן אוכל בקדשי קדשים וכהנת אינה אוכלת בקדשי  
קדשים. מבאר הגמרא שדין זה נלמד מדקדק לגבי קרבן מנחה, כל זכר  
כבני אהרן יאכלנה, ומשמע זכר ולא נקיבה.  
שנינו במשנה, מה בין איש כו' האיש פורע ופורם, ואין האשה פורעת  
ופורמת. תנו רבנן, לגבי טומאת קרח וגבחת נאמר, "איש צרוע הוא".  
אין לי - מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת קרח וגבחת  
אלא איש, אשה מניין. כשהוא אומר בפסוק הסמוך לאחריו, "והצרוע  
אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה".  
ולכאורה המילים 'הצרוע אשר בו הנגע' מיותרות, שהרי בפסוק הקודם  
דיברה התורה על צרוע, והיתה צריכה להמשיך שדינו הוא ש'בגדיו יהיו  
פרומים וראשו יהיה פרוע'. ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב 'הצרוע', יש  
ללמוד שהרי כאן שנים - באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף,  
כלומר שגם אשה נטמאת בטומאת קרח וגבחת. ממשיכה הברייתא  
ושואלת, אם כן - שגם אשה נטמאת בנגעים, מה תלמוד לומר - מדוע  
בפסוק הראשון נאמר איש. ומבאר, לענין שלמטה איש פורע וכו' -  
איש' האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני דהינו  
פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה שנצטרעה אינה  
פורעת ופורמת.  
שנינו במשנה, האיש מדיד את בנו כגזיר ואין האשה מדרת בנה כגזיר.  
אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני היא כגזיר - דין זה שהאיש מדיד את  
בנו כגזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.  
שנינו במשנה, האיש מנלח על נזירות אביו ואין האשה מנלחת על

## שופטים טו יח-כ

יח וַיִּצְמָא מְאֹד וַיִּקְרָא אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶתָּה נָתַתָּ בְּיַד־עַבְדְּךָ אֶת־הַתְּשׁוּעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְעַתָּה אֲמוֹת בַּצָּמָא וְנִפְלְתִי בְּיַד הָעַרְלִים: יט וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת־הַמִּכְתָּשׁ אֲשֶׁר־בְּלָחִי וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וַיִּשְׁתְּ וַתֵּשֶׁב רוּחוֹ וַיַּחֲיוּ עַל־כֵּן | קָרָא שְׁמָה עֵין הַקּוּרָא אֲשֶׁר בְּלָחִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה: כ וַיִּשְׁפֹּט אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי פְלִשְׁתִּים עֶשְׂרִים שָׁנָה:

## שופטים טז א-ג

טז א וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן עִזָּתָה וַיֵּרָא־שָׁם אִשָּׁה זֹוְנָה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ: ב לַעֲזֹתִים לֵאמֹר בָּא שִׁמְשׁוֹן הִנֵּה וַיִּסָּבּוּ וַיַּאֲרִכּוּ־לּוֹ כָּל־הַלַּיְלָה בְּשַׁעַר הָעִיר וַיִּתְּחַרְשׁוּ כָּל־הַלַּיְלָה לֵאמֹר עַד־אֹר הַבֶּקֶר וַהֲרִגְנָהּ: ג וַיִּשְׁכַּב שִׁמְשׁוֹן עַד־חֲצִי הַלַּיְלָה וַיָּקָם בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיֵּאָחֶז בְּדִלְתוֹת שַׁעַר־הָעִיר וּבִשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַיִּסָּעַם עִם־הַבְּרִיחַ וַיִּשֶׁם עַל־כַּתְּפָיו וַיַּעֲלֵם אֶל־רֹאשׁ הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי חֶבְרוֹן: ד וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיֵּאָהֵב אִשָּׁה בְּנַחַל שֶׁרָק וּשְׁמָה דְלִילָה: ה וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ סָרְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ לָהּ פֹתִי אוֹתוֹ וְרָאִי בָמָה פָּחוּ גְדוֹל וּבָמָה נֹכַח לֹא וַאֲסִרְנָהּ לַעֲנֹתוֹ וַאֲנַחְנוּ נִתֵּן־לָךְ אִישׁ אֶלֶף וּמֵאָה כֶּסֶף:

רש"י

(יט) את המכתש. גומא שהשן יושבת בה, עשויה כעין מכתשת: עין הקורא. מעין שבא על ידי זעקת הקורא אל ה':

(ב) לעזתים לאמר. לאנשי עזה נאמר: ויתחרשו. נהגו עצמן בשתיקה: (ג) ויסעם. ויעקרום ממקומם:

## מצודת דוד

## מצודת ציון

(יח) ועתה אמות בצמא. אם אשב פה: ונפלתי. אז אפול ביד הפלשתים הערלים, אם אבוא העיר לרוות צמאוני: (יט) ויצאו ממנו. בנס, נעשה מעין תחת המכתש ויצאו המים דרך הבקע: ותשב רוחו ויחי. אמר בדרך גוזמא והפלגה, כאלו יצאה רוחו ושבה אחרי זה ונעשה חי: שמה. של המעין ההוא: עין הקורא. רצה לומר, מעין הבא על ידי הקורא לה', אשר היא במקום לחי, רצה לומר, רמת לחי: עד היום הזה. היא שמה אשר נקרא לה: (כ) בימי פלשתים. בימים שמשלו פלשתים בישראל:

(ב) לעזתים לאמר. לאנשי עזה נאמר: ויסבו. סבבו בעיר לבקשו, כי לא ידעו לאיזה בית נכנס: בשער העיר. להרגו בכבוא לצאת מן השער: ויתחרשו. שתקו, ועשו עצמם כאלו אינם יודעים ממנו, ולכל יהיה נשמר מהם, או כל הלילה חשבו מחשבות איך להמיתו: לאמר. ואמרו נמתין עד אור הבוקר בכבוא לצאת דרך השער, ונהרגנו אז: (ג) ויסעם. כי מצאם נעולות: ויסעם. עקרום ממקומם עם הבריח המברוח לנעול הדלתות: (ה) פתי אותו וראי. רצה לומר, פתהו שיאמר לך, ואל תאמיני בו עד שתראי בנסיון שהאמת אתו: במה. בעבור מה גדול כוחו כל כך, ובמה יתש כוחו לשנוכל לאסרו ולענות אותו ביסורים: איש. כל איש ואיש מאתנו:

## דברי הימים ב ט כולל

כו ויהי מושל בכל המלכים מן הנחר ועד ארץ פלשתים ועד גבול מצרים:  
 כז ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן פשקמים  
 אשר בשפלה לרב: כח ומוציאים סוסים ממצרים לשלמה ומכל הארצות:  
 כט ושאר דברי שלמה הראשנים והאחרונים הלא הם כתובים על דברי נתן  
 הנביא ועל נבואת אחיה השילוני ובחזות (יעד כתיב) יעדו החזה על ירבעם  
 בן נבט: ל ומלך שלמה בירושלם על כל ישראל ארבעים שנה: לא וישב  
 שלמה עם אבתיו ויקברהו בעיר דוד אביו ומלך רחבעם בנו תחתיו:

## דברי הימים ב י א-ג

י א וילך רחבעם שכמה כי שכם באו כל ישראל להמליך אתו: ב ויהי  
 פשמע ירבעם בן נבט והוא במצרים אשר ברח מפני שלמה המלך וישב  
 ירבעם ממצרים: ג וישלחו ויקראו לו ויבא ירבעם וכל ישראל וידברו  
 אל רחבעם לאמר:

רש"י

(כט) על דברי נתן. ויהי בלילה ההוא ויהי דבר ה' אל נתן וגומר (שמואל ב' י"ב) עד ויקרא שמו ידידיה: ועל נבואת אחיה השילוני. (מלכים א' י"א) שקרע ממנו המלכות ונתנה לירבעם: (ל) על כל ישראל ארבעים שנה. מה שאין כן בדוד שבחרון מלך ז' שנים ובירושלים שלשים ושלש:  
 (א) כי שכם באו כל ישראל להמליך אותו. בשכם שהוא מקום ירבעם שבחלק אפרים

## מצודת ציון

(כז) כשקמים. מין אילן תאנים: בשפלה. בעמק:  
 (כט) ובחזות. ענין מראות נבואה ור"ל בספר נבואות  
 יעדו הוא עדו החזוה:

## מצודת דוד

(כו) מן הנחר. היוצא מן העדן והוא תחלת המזרח:  
 (כז) ויתן וכו'. כאבנים. הניחם ברחוב העיר כאבנים  
 ובעבור כי היו רבי המשקל לא היה מהאפשר לשאתם  
 ולגנבם: אשר בשפלה. הגדלים בשפלה הרבה מאוד:

(כח) ומוציאים. אנשי מצרים היו מוציאים סוסים מארצם להביא לשלמה וכן מכל הארצות: (כט) הראשונים.  
 בראשית ימיו ובאחרית ימיו: על דברי נתן. על הספר אשר כתב נתן הנביא ובס' נבואת אחיה ובס' חזות יעדו החזוה  
 בספור הנבואה שנבא על ירבעם (וכל הספרים האלה אינם נמצאים אצלנו): (ל) על כל ישראל. לפי שגם דוד מלך ארבעים  
 שנה ולא היו כולם על ישראל כי בחברון מלך שבע שנים וששה חדשים על יהודה לבד לכן אמר כי שלמה מלך  
 על כל ישראל כל ארבעים שנה:

(א) כי שכם וכו'. בחשבם אשר בירושלים בהיות מקומו יתחזק למלוך מבלי למלאות שאלתם: (ב) כשמוע. שמת  
 שלמה: והוא במצרים. כשעוד היה במצרים: (ג) וישלחו ויקראו לו. ללכת עמהם אל רחבעם:

1 פושטת הגמרא: **מְאָמַר** רבי יהודה ו**בְּכָל** מְקוֹם לוקחין מהם ארבעה  
2 וחמשה צאן, הרי שהוא מתיר ליקח ארבעה וחמשה גם במדבר, ולא בא  
3 להחמיר ברישא יותר מתנא קמא, שְׁמַע מִיָּנָה אִסִּיפָא קָא' וְלִקְוֹלָא – שדברי  
4 רבי יהודה נאמרו על הסיפא, שאסר תנא קמא ליקח מהן שתי צאן או שתי  
5 גזיר, ובא רבי יהודה ודיקל בביטיות ליקח מהן אפילו שתיים, שְׁמַע מִיָּנָה.

6 שנינו במשנה, וְלֹא לוקחין מְשֻׁמְרֵי פִּירוֹת כו' עצים ופירות:

7 הגמרא מביאה מעשה השייך לדין זה: **רַב זִבְנִי שְׁבִישְׁתָּא מְאָרִיפָא** – קנה  
8 חבילי זמורות מאריס ו- מעבד שדה חבירו ונטול בשכרו חלק מפירותיה,  
9 אָמַר לִיה אֲבִי, וְהָא תָנִן במשנתנו, וְלֹא לוקחין מְשֻׁמְרֵי פִּירוֹת עֲצִים  
10 ופירות, ואריס הרי הוא כשומר פירות, ויש לחשוש שמא גג הזמורות  
11 מחלק בעל הבית. אָמַר לִיה רב, הֲנִי מִילִי בְּקִנְיִי מְשֻׁמֵּר, דְּלִית לִיה  
12 בְּגוּפָא דְאֶרְעָא מִיד – שאין לו שום חלק במה שגדל בקרקע, שאינו נטול  
13 שכרו אלא במעות, אֲבָל אֲרִיס דְּאִית לִיה בְּגוּזִיה – שיש לו חלק בזמורות  
14 ובעצים וביין, אִימָא מְדַנְפְּשִׁיה קָא מוֹבִין – אפשר לומר שהוא מוכר  
15 מחלקו, ולכן אין איסור ליקח ממנו.

16 הגמרא מביאה ברייתא המבארת באיה אופן מותר ליקח מהם: תָּנִן רַבְּנָן,  
17 שוֹמְרֵי פִּירוֹת, לוקחין מִקֵּץ פִּירוֹת בְּשֶׁחֶן יוֹשְׁבֵין ומוֹכְרֵין וְהַסְלִין של  
18 הפירות מונחים לְפָנֵיהֶם וְאִף מוֹרְטָנִי – מאזניים גדולים לְפָנֵיהֶם, שכיון  
19 שהם מוכרין בפרהסיא ודאי לא גנבום, וְכֹלֵן – כל אלו שהתירו ליקח מהם  
20 שְׁמָמְרוּ ללוקח הַטֶּמֶן את המקור, אִסּוּר ליקח מהם, לפי שהדבר מוכיח  
21 שהמקח גנוב בידם. וגם באופנים שמותר לקחת, אין לוקחין מִקֵּץ אלא  
22 מִפֶּתַח הַגִּינָה, שהוא כדרך שאדם מוכר משלו, אֲבָל לֹא מִמְּחוּרֵי הַגִּינָה,  
23 שרואה שהוא דרך גניבה.

24 מחלוקת אודות היתר קנייה מגולן: אִיתְמַר, וְזִלְן מְאִימַת מוֹתֵר לְקִנּוֹת  
25 הַיָּמִין, רַב אָמַר, עַד שֶׁתֵּהָא רוב ממון שבידו מְשָׁלוּ. וְשְׂמוּאֵל אָמַר, אִסִּילו  
26 אִם מִיעוּט שָׁלוּ. אֲוִרִי לִיה – הורה לו רב יהודה לְאָדָא דִּיֵּילָא – לאדא,  
27 השמש של החכמים, בְּדַבְרֵי שְׂמוּאֵל הָאֻמֵּר שְׁאִסִּילו אִם מִיעוּט שָׁלוּ  
28 מותר.

29 מחלוקת אמוראים בדין ממון מסור: מְמוֹן מְסוּר, והוא אדם הרגיל להראות  
30 לאנשים ממונם של ישראל, נחלקו בדיון רַב הוֹנָא וְרַב יְהוֹדָה, חָד מהם  
31 אָמַר, מוֹתֵר לְאָבְדוֹ ולחזיקו בְּיָד ממש. וְחַד אָמַר, אִסּוּר לְאָבְדוֹ בִּיד.  
32 מבארת הגמרא: מָאן דְּאָמַר מוֹתֵר לְאָבְדוֹ בִּיד, משום שלא יִהְיֶה מְמוֹנוֹ של  
33 המסור חָמוּר מְנוּפֹ, וכיון שהותר לאבד את גופו ודאי שגם את ממונו.  
34 וּמָאן דְּאָמַר אִסּוּר לְאָבְדוֹ משום דְּלָמָּא הָוֵה לִיה וְדָעָא מְעֵלָא – שמא יצא  
35 ממנו זרע כשר וירשו את ממונו, והמאבד את ממונו מפסיד את יורשיו, וכמו  
36 דְּרַבִּיב (איוב כז) "כִּינִי רָשָׁע וְצָדִיק וְלִבִּי", שמה שיכין האב הרשע ילבש  
37 בנו הצדיק.

38 מעשה בענין זה: רַב חֲסֵדָא, תָּנִן לִיה הָהוּא אֲרִיפָא – היה לו אריס דְּהָוָה  
39 מדרק בשעת חלוקת הפירות שהיה תָּקִיל וְיָחִיב – שוקל ונותן לרב חסדא,  
40 תָּקִיל וְשָׁקִיל – שוקל ולוקח לעצמו, ואינו מוותר מחלקו כלום. סְלָקִיה –  
41 העבירו רבי חסדא מלהיות אריסו, וקָרָא רב חסדא אֲנַפְשִׁיה – על עצמו את  
42 הפסוק (משלי יג כב) "וְצִפּוֹן לְצָדִיק חֵיל חֲסָא", שרב חסדא שהוא צדיק  
43 נטל חלקו של האריס שהוא חוטא.

44 הגמרא מביאה דברים אודות חומר עוון הגול: נאמר (איוב כז ח) "כִּי מַה  
45 תִּקְנֶה תִּקְנֶה כִּי יִבְצַע כִּי יִשַּׁל אֱלֹהִים נַפְשִׁי", ונחלקו רַב הוֹנָא וְרַב חֲסֵדָא,  
46 חַד אָמַר שהכוונה לנַפְשִׁי דְּנִגְלוּ, ופירוש הכתוב כי מה תקות הגג לינצל  
47 מעונש, שאפילו ישיב הגזילה יתבע הקדוש ברוך הוא ממנו במה שהרג את  
48 נפשו של הגגול, וזה לא ניתן להשיב. וְחַד אָמַר נַפְשִׁי שֶׁל זִלְזוּל, ופירוש  
49 הכתוב מה תקות הגג להרויח מגניבתו והרי טיול ממנו הקדוש ברוך הוא  
50 את נשמתו. מבארת הגמרא: מָאן דְּאָמַר נַפְשִׁי שֶׁל זִלְזוּל, למד כן מדְּרַבִּיב  
51 (משלי א ט) "כִּן אֲרָחוֹת כָּל בִּצְעָא בִּצְעָא אֶת נַפְשִׁי בְּעֵלְיוֹ יִקַּח" – דרך כל  
52 גזול גזילה, נדמה לו שבחינם באה לידו, אבל באמת שהוא נטול בזה את  
53 נפש הגגול ועון רציחה בידו. וּמָאן דְּאָמַר נַפְשִׁי שֶׁל זִלְזוּל, דְּרַבִּיב (שם כב  
54 כב) "אֵל תִּגְזֹל דִּל כִּי דִל הוּא", והיינו אף שדל הוא ואין לו מה לגזול ממנו,  
55 וְאֵל תִּדְרֹב עֲנִי בְּשַׁעַר לעשוק ממנו מעשר עני ולקט שכחה ופיאה  
56 המתחלקים בשערים, כִּי ה' יָרִיב רִיבָם וְקִבַּע אֶת קַבְעֵיהֶם נַפְשִׁי, הרי  
57 שהקדוש ברוך הוא נטול נפש הגולן.

58 הגמרא מבארת מה ידרוש כל אחד מפסוקי של השני. שואלת הגמרא:  
59 וְאִיֶּדֶךָ נָמִי – אף האמורא השני מדוע מפרש נפש הגולן, והלא הַקְּתִיב 'נַפְשִׁי

60 בְּעֵלְיוֹ יִקַּח' שמשמעו נפש הבעלים הגגול. משיבה הגמרא: הוא יפרש מָאִי  
61 'בְּעֵלְיוֹ', בְּעֵלְיוֹ דְּהִשְׁתָּא – הגולן, שעתה הוא הבעלים על הממון. שואלת  
62 הגמרא: וְאִיֶּדֶךָ נָמִי – אף האמורא הראשון מדוע מפרש נפשו של גגול,  
63 והלא הַקְּתִיב 'וְקִבַּע אֶת קַבְעֵיהֶם נַפְשִׁי'. משיבה הגמרא: הוא יפרש שגם  
64 שם הכוונה לנפש הגגול, וְמָה פָּעִם קָאָמַר – תיבת 'נפש' באה ליתן טעם  
65 למה שאמר בתחילה, ופירוש הכתוב כך הוא, מַה פָּעִם 'וְקִבַּע אֶת  
66 קוֹבְעֵיהֶם' – מדוע נטול הקדוש ברוך הוא את נפש הגולנים, מְשֻׁם דְּקִבְעִי  
67 נַפְשִׁי – מפני שהם נטלו את נפש הגגול.

68 עוד אודות חומר עון גזילה: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַנּוֹזֵל אֶת חֲבִירוֹ שְׁנֵה  
69 פְּרוּטָה, כְּאִילוֹ נוֹטֵל נַשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ, שְׁנַיִמָּאֵר (משלי א ט) "כִּן אֲרָחוֹת כָּל  
70 בִּצְעָא בִּצְעָא אֶת נַפְשִׁי בְּעֵלְיוֹ יִקַּח". ועוד אָמַר הכתוב (ירמיה ה יז) בענין  
71 מלכות בבל כשיבואו להילחם בישראל, וְאֲבָל קָצִירָךְ וְלִחְמָךְ [יאכלו]  
72 בְּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ – בזה שאכל קצירך ולחמך הרי זה כאילו אכל בניך ובנותיך  
73 שאין לך שוב במה לפרנסם. ועוד אָמַר הכתוב (יואל ד טז) טעם למפלת  
74 מצרים ואדום, מִקְחָם בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נָקִי בְּאֶרְצָם, הרי  
75 שהחמס נחשב כשפיכות דמים. ועוד אָמַר הכתוב (שמואל ב' כא א) בסיבת  
76 הרעב שהיה בימי דוד, אֵל שְׂאוֹל וְאֵל בֵּית הַדָּמִים עַל אֲשֶׁר הִמִּית אֶת  
77 הַנְּקֻעִים, ולא מצינו שהמית שאלו את הגבעונים, אלא שבהריגת נוב עיר  
78 הכהנים נתקפחה פרנסתם ונחשב לו העון כאילו המיתם.

79 הגמרא מבארת מדוע הוצרך את כל הפסוקים. שואלת הגמרא: מָאִי  
80 'וְאִיֶּדֶךָ' – מדוע הוצרך להביא פסוקים נוספים מלבד הפסוק הראשון.  
81 משיבה הגמרא: וְכִי תִימָא נַפְשִׁי דִּידִיה – שאם תאמר שעדיין איננו יודעים  
82 אלא שנענש בנוטל נפשו של גגול בלבד, אֲבָל נַפְשִׁי בְּנֵי וּבְנוֹתֵינוּ לֹא – אינו  
83 נענש עליהם, לכן תָּא שְׁמַע – בא ושמע מהפסוק וְאֲבָל קָצִירָךְ וְלִחְמָךְ  
84 [יאכלו] בְּנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ שנענש גם על נפש (בְּשֶׁר) בְּנֵי וּבְנוֹתֵינוּ של גגול. וְכִי  
85 תִימָא הֲנִי מִילִי שנחשב בנוטל נפש הִיכָא דְּלֹא יָהִיב דָּמִי – היכן שאינו  
86 נותן דמי החפץ, אֲבָל הִיכָא דְּיָהִיב דָּמִי לֹא – אבל הנוטל מחבירו חפץ  
87 שאינו רוצה למוכרו ונותן לו דמיו אינו נענש עליו כאילו נטל נפשו, תָּא  
88 שְׁמַע מהפסוק מִקְחָם בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שָׁפְכוּ דָם נָקִיא (בארצכם)  
89 [בְּאֶרְצָם], שגם החמסן נחשב כשופך דמים. וְכִי תִימָא הֲנִי מִילִי הִיכָא  
90 דְּקָבְעִיב, היכן שעשה את מעשה הגזילה בְּיָדֵינוּ, אֲבָל גְּרָמָא לֹא – אם רק  
91 גרם לחבירו שנתחסר ממנו אינו נענש עליו בנוטל נפשו, תָּא שְׁמַע, אֵל  
92 שְׂאוֹל וְאֵל בֵּית הַדָּמִים [על] אֲשֶׁר הִמִּית אֶת הַנְּקֻעִים, וְכִי הִיב מְצִינוּ  
93 שְׁהָרַג שְׂאוֹל אֶת הַנְּקֻעִים, אֵלָּא מִתּוֹךְ שְׁהָרַג שאלו את אנשי נוב עיר  
94 הַנְּקֻעִים שְׁהָיוּ מְסַפְּקִין לָהֶן – לגבעונים מִים וְזוּמָן מַעֲלָה עָלֵינוּ הַקְּתִיב  
95 כְּאִילוֹ הָרַג, ומכאן שאף הגורם לחסר ממון חבירו חשוב כהורג.

96 שנינו במשנה, אֲבָל לוקחין מִן הַנְּשִׁים כלי צמר ביהודה וכלי פשתן בגליל:  
97 מביאה הגמרא ברייתא המונה אופני היתר ואיסור בלקיחת דבר מנשים  
98 ועבדים וקטנים:

99 תָּנִן רַבְּנָן, לוקחין מִן הַנְּשִׁים כְּלֵי צִמָּר בִּיהוּדָה וְכֵלֵי פִשְׁתָּן בְּגַלִּיל, אֲבָל  
100 לֹא יֵינֹת וְשִׁמְשִׁים וְסִלְתוֹת, שאין דרך ליתן דברים אלו לאשה למוכרן  
101 ושמא גנבום מבעלה. וְלֹא לוקחין מִן הַעֲבָדִים כלום, שמא גנבום  
102 מאדוניהם, וְלֹא מִן הַתִּינוֹקוֹת שמא מוכרים שלא ברשות אבותיהם. אֲבָא  
103 שְׂאוֹל אָמַר, מוֹכְרַת אִשָּׁה בְּשׁוּי אֲרַבְעָה וְחֲמִשָּׁה דִּינָר כְּדִי לַעֲשׂוֹת כֶּסֶף  
104 – מטפחת לְרִאשָׁה, שאין הבעל מקפיד על דבר מועט כזה. וְכֹלֵן שְׁמָמְרוּ  
105 ללוקח הַטֶּמֶן, אִסּוּר.

106 נִכְסֵי צָדִיק לוקחין מִקֵּץ – מהנשים ועבדים וקטנים דְּכָר מוֹעֵט לצדקה,  
107 אֲבָל לֹא דְּכָר מְרוֹבֵה.

108 וְהַפְדִּין – בעלי בית הבר שמתעסקים במכירת שמן לוקחין מִקֵּץ וְיִיתִים  
109 בְּמִידָה וְשִׁמֶן בְּמִידָה – מותר ליקח מנשיהם שמן ויתים כשהן מוכרות  
110 הרבה בפרהסיא, שבדאי הן מוכרות ברשות בעליהן. אֲבָל לֹא לוקחין מהן  
111 וְיִיתִים מְמוּעָט וְשִׁמֶן בְּמוּעָט, שמא גנבום מבעליהן ומוכרות בלא ידיעתם.  
112 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, לוקחין מְנֻשִׁים וְיִיתִים (במועד) [בְּמוֹעֵט]  
113 אפילו בְּגַלִּיל הַעֲלִיזִין שהשמן שם ביוקר ומקפידים אפילו על דבר מועט, לפי  
114 שְׁפָעִים אֲדָם בּוֹשֵׁל לְמִכּוֹר בעצמו על פתח ביתו וְנֹתֵן לְאִשְׁתּוֹ ומוֹכְרָה.  
115 הגמרא מביאה מעשה בענין קבלת צדקה מנשים: רַבִּינָא גבאי צדקה היה,  
116 וְאִיֶּקֶל לְבִי מְחוּזָא – נודמן למקום ששמו 'מחזא', אָתוּ נָשִׁי דְּבִי מְחוּזָא  
117 רְמוּ קָמִיהָ בְּכָל יוֹשִׁיר – באו נשיות של בני מחזא והטילו לפניו שרשרות  
118 וצמידים מזהב לצדקה, בְּכָל מִנְיָיָהוּ – קבלם רבינא מהם בלא שנטל רשות

# בבא קמא. פרק עשירי – הגוזל ומאכיל דף קיט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

רש"י

מִדְקָאֵמֶר כָּבֵל מְקוֹם. לֹאֲחִיד אֲרַבְעָה וְחֲמִשָּׁה אֲלָמָא הָאֵי דְקַמְפְּלִיג בִּין בֵּיתוֹת  
לְמִדְבָּרִית אֲשֶׁתִּי צֵאן פְּלִיג וְלִקְלָא קָאִי: שְׂבִישָׁתָא. חֲבִילִי וְזִמְרוֹת: שׁוֹמֵר שְׁכָרֵי  
הָאֵי נוֹטֵל בְּמַעֲוֹת וְאֵין לוֹ חֶלֶק בְּעֵצִים אֲבָל אֲרִיס חוֹלֵק בְּזִמְרוֹת וּבְעֵצִים וּבִקְוִי:  
וְהַפְּרִיטֵנִי. מֵאֲזֵנִים גְּדוֹלִים וּמוֹכְרִין פִּירוֹת בְּמִשְׁקֶל כְּדָרָךְ הַתְּגָרִים דְּכִין דְּמוֹכְרִין  
בְּפִרְהִסָּא לֹא גָבֹהִם: ר"ב. מְמוֹנוּ מִשְׁלוֹ  
כְּלָא גְּזִילָה הוֹלְכִין אַחֵר הָרֹב וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ: 1  
אֲפִילוּ מִעֵוֶם מִשְׁלוֹ. תְּלִין וְאִמְרִין הָאֵי 2  
מִיָּדִי דְהֵיב לִיה מִיָּדִידָה הוּא: אָדָא. שֵׁם 3  
הָאִישׁ: דִּיִּלָּא. שֵׁם שֶׁדְּרָבִין: חֲסִיר מְגוֹפֹ. 4  
דְּקִימָא לֵן בְּפֶרֶק שְׁנֵי ד'ע"ז הֵן ט"ז דְּמִתְחַר 5  
לְאֵבֶר גּוֹפֹ בְּיָדִים דְּקִתְנִי הַמִּינִין וְהַמְסוֹרוֹת 6  
מוֹרִידִין אוֹתוֹן לְבוֹר וְלֹא מַעֲלִין: מְסוֹר. 7  
מִלְשִׁין הַמּוֹסֵר מִמּוֹן חֲבִירוֹ לְאִנְסִים: תְּקִיל 8  
וְהֵיב. לְרֵב חֲסִדָּא: תְּקִיל וְשִׁקִּיל. לְכַפְשִׁיה 9  
מִדְקָדֶק בְּחִלּוּקָה וְאֵינוּ מוֹתֵר מִחֲלֻקָּה כְּלוֹם 10  
לְשׁוֹן אַחֵר מִחֲצָה הָיָה נוֹטֵל דְּרָךְ שְׁאָר 11  
הָאֲרִיסִין לְשׁוֹל שְׁלִישׁ: [קָרָא אֲנַפְשִׁיה]. רב 12  
חֲסִדָּא צִדִּיק וְהָאֲרִיס חוֹטֵא וְנִצָּן חִילוֹ לְרֵב 13  
חֲסִדָּא דְסָלְקוּ וְנָטַל חֲלָקָה: כִּי יִשָּׁל אֵילוֹת 14  
נִפְשׁוֹ. מִשְׁלִיךְ הַקְבִּ"ה נִשְׁמָתוֹ וְנִאֲבֵד מִמֶּנּוּ 15  
נִשְׁמָתָה אַחֲתָה: אֵל תִּגְזֹל דֵּל כִּי דֵל הוּא. 16  
אֵע"פ שֶׁדֵּל הוּא וְאֵין לוֹ מַה לְגוֹזֵל: אֵל 17  
תִּדְבָּא עֵנִי בְּשַׁעֲרֵי. מַעֲשֵׂר עֵנִי וְלֹקֵט שְׂכִיחָה 18  
וּפִאָה הַמִּתְחַלְקִין בְּשַׁעֲרֵיהָ אֵל תִּדְבָּאָהוּ בָּם: 19  
וְקַבֵּעַ אֶת קוֹבְעֵיהֶם נִפְשׁ. גּוֹזֵל נֶפֶשׁ 20  
גּוֹזֵלֶיהֶם: כְּעֵלִים דְּחִשְׁתָּא. גּוֹזֵל שְׂנַעֲשֵׁה 21  
עֲבָשׁוֹ בְּעֵלִים לְמִמּוֹן: וְאֲבָל קִצְיָדָה 22  
וְלַחֲמֶה. וְדוֹמָה לָךְ בְּאֹכֵל גִּנְיָ וּבְנוֹתֶיהָ לְפִי 23  
שְׂאִין לָךְ שׁוֹב בְּמַה לְפָרְסֶנּוּ: מִחֲמַם בְּנֵי 24  
יְהוּדָה. מְגוֹל שֶׁעָשׂוּ מַעֲלָה אֲנִי עֲלִיָּהִם 25  
כְּאֵילוֹ שֶׁכָּבוּ דָם נָקִי: הַמִּית הַגִּבְעוֹנִים. 26  
דְּקַמְפְּרֵשׁ לְקַמְיָה שְׁהִמִּית בְּהֵנִי נוֹב שְׁהִיוּ 27  
מִסְפָּקִים מִיָּם וּמִזֶּן לְגִבְעוֹנִים שֶׁהִגְבְּעוֹנִים 28  
הָיוּ מִשְׁמִשְׁוֹן לְמִזְבַּח חוֹטֵאֵי עֲצִים וְשׂוֹאֲבֵי 29  
מִיָּם וּמַעֲלָה עָלָיו כְּאֵילוֹ הַמִּית הַגִּבְעוֹנִי: 30  
[אֲבָל נֶפֶשׁ בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו לֹא]. הָאֵל מֵאֵת 31  
נֶפֶשׁ בְּעָלָיו יָקָח לֹא נִפְקָא לֵן אֲלָא נֶפֶשׁ 32  
הַגּוֹזֵל אֲבָל בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו לֹא נִעֲשֶׂה גּוֹזֵל 33  
אֶת נֶפֶשׁ בְּעָלָיו יָקָח וְאֹמֵר וְאֲבָל קִצְיָדָה וְלַחֲמֶה בְּנֵי וּבְנוֹתֶיהָ אֲשֶׁר שֶׁכָּבוּ דָם נָקִי בְּאַרְצָם וְאֹמֵר אֵל שְׂאוֹל 34  
וְאֵל בֵּית הַדְּמִים עַל אֲשֶׁר הַמִּית אֶת הַגִּבְעוֹנִים מֵאֵי וְאֹמֵר וְכ"ת נֶפֶשׁ דִּידִיהָ אֲבָל נֶפֶשׁ בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו לֹא ת"ש בְּשֵׁר בְּנֵיו וּבְנוֹתָיו וְכ"ת 35  
הֵנִי מִיָּלִי הֵיבָא דְלֹא יְהִיב דְּמִי אֲבָל הֵיבָא דְיְהִיב דְּמִי לֹא ת"ש מִחֲמַם בְּנֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר שֶׁכָּבוּ דָם נָקִי (בְּאַרְצָם) [בְּאַרְצָם] וְכ"ת ה"מ 36  
הֵיבָא דְקַעֲבִיד בְּיָדִים אֲבָל גְּרָמָא לֹא ת"ש אֵל שְׂאוֹל וְאֵל בֵּית הַדְּמִים [עַל] אֲשֶׁר הַמִּית אֶת הַגִּבְעוֹנִים וְכִי הֵיכָן מִצִּינוּ שֶׁהֵרָג שְׂאוֹל אֶת 37  
הַגִּבְעוֹנִים אֲלָא מִתּוֹךְ שֶׁהֵרָג נוֹב עִיר הַכְּהֵנִים שְׁהָיוּ מִסְפָּקִין לָהֶן מִיָּם וּמִזֶּן מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאֵילוֹ הֵרָגוּ: אֲבָל לֹאֲחִיד מִן הַנָּשִׁים: 38  
ת"ר לֹאֲחִיד מִן הַנָּשִׁים כִּלִּי צֶמֶר בִּיהוּדָה וְכִלִּי פֶשֶׁתָן בְּגָלִיל אֲבָל לֹא יִינּוֹת וְשִׁמְנִים וְסָלְתוֹת וְלֹא מִן הַעֲבָדִים וְלֹא מִן הַתִּינוּקוֹת אֲבָא 39  
שְׂאוֹל אוֹמֵר מוֹכֵרֵת אִשָּׁה בְּאַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה דִּינָר כְּדִי לַעֲשׂוֹת כֶּפֶה לְרֵאשָׁה וְכוֹלֵן שְׂאִמְרוֹ לְהַטְמִין אֲסוּר גְּבָא צִדְקָה לֹאֲחִיד מִהֵן דְּכָר 40  
מוֹעֵט אֲבָל לֹא דְכָר מְרֻבָּה וְהַפְּרִידִין לֹאֲחִיד מִהֵן זָתִים בְּמִידָה וְשִׁמְן בְּמִידָה אֲבָל לֹא זָתִים בְּמוֹעֵט וְשִׁמְן בְּמוֹעֵט רֶשֶׁב"ג אוֹמֵר לֹאֲחִיד 41  
מִנְּשִׁים זָתִים בְּמוֹעֵד בְּגָלִיל הָעֵלְיוֹן שֶׁפְּעָמִים אֶדָם בּוֹשׁ לְמַכּוֹר עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ וְגוֹתָן לְאִשְׁתּוֹ וּמוֹכֵרֵת רִבִּינָא אֵיקָלַע לְכִי מִחוּצָא אֹתוֹ נָשִׁי 42  
דְּבִי מִחוּצָא רְמוֹ קַמְיָה בְּכָלִי וְשִׁירִי קְבִיל מִיָּנִיָּהוּ א"ל רַבָּה תּוֹסַפָּה לְרִבִּינָא וְהַתְנִיָּא גְבָאִי צִדְקָה מְקַבְּלִין מִהֵן דְּכָר מוֹעֵט אֲבָל לֹא דְכָר 43  
מְרֻבָּה א"ל הֵנִי לְכִנִּי מִחוּצָא דְכָר מוֹעֵט נִינְהוּ: מִתְנַ"י מוֹכִין שֶׁהַכּוֹס מוֹצִיא הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ וְהַפְּסוֹרֶק מוֹצִיא הָרִי אֵלוֹ שֶׁל בַּע"ב כּוֹכֵם 44  
נוֹטֵל ג' חוֹטִין וְהֵן שְׁלוֹ יֵתֵר מִפֵּן הָרִי אֵלוֹ שֶׁל בַּע"ב אִם הָיָה שְׁחֹר ע"ג הַלָּבָן נוֹטֵל אֶת הַכֵּל וְהֵן שְׁלוֹ הַחִיטִּי שֶׁשִּׁירִי אֶת הַחוֹט כְּדִי 45  
לְתַפּוֹר בּוֹ וּמִסְלִית שְׁהִיָּא ג' עַל ג' הָרִי אֵלוֹ שֶׁל בַּע"ב מֵה שֶׁחֲרָשׁ מוֹצִיא בְּמַעֲצֵד הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ וּבְכִשְׁלִי שֶׁל בַּע"ב הַבֵּית וְאִם הָיָה 46  
עוֹשֶׂה אֵצֶל בַּע"ב אֵף הַנְּסָרִים שֶׁל בַּע"ב: גמ' ת"ר לֹאֲחִיד מוֹכִין מִן הַכּוֹס מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁלוֹ הַכּוֹס נוֹטֵל שְׁנֵי חוֹטִין הָעֵלְיוֹנִים וְהֵן שְׁלוֹ 47  
וְלֹא

1 ולא יטיל בו יותר מג' חובין. דרך הסורקים לתת לולאות של טוי במחט  
2 לאורכו של בגד שמוטחו בהן כשהוא נסרק וחובטו במקלות וכשנגמר וכולטין  
3 אותו מקום הלולאות שנמתח שם משה אותו ונטל אותו הקצועים לעצמו  
4 כדאמר לקמן ואשמועינן תנא שלא יתפרס לאותן לולאות בחזקה כדי שלא יכול  
5 למתוחו יותר מדאי אלא ג' הבין יפיניץ

6 בלעו ג' תפירות במחט: ומשוריהו. מקום  
7 הבליטות שנמתח שם נוטל במספרים:  
8 אפילו עד טפה. ליטול ממנו רצועות  
9 רחבות טפה אליי. גסין שנים: גלימא.  
10 סלית העשויה לכל יום וכשהוא סורק  
11 לשתינו נוחה לקרע מהר: סרבלא. עשוי  
12 לכבוד ולגו וכשהוא סורק לשתינו נאה  
13 יותר: גלימא משוריהו לארבו. כדפרישית  
14 לעיל: המיונא. אינו נראה אלא שני  
15 ראשיה התלוין לכך משנה לרחבה ב'  
16 ראשיה התלוין: ת"ג אמטוי ואתוי חד  
17 או דלמא אמטוי ואתוי תרי. מנהג  
18 תופר אמון להוליד ולקבא המחט בבגד  
19 קודם שימשוך כל החוט וקא מבטא ליה  
20 הק' ג' חוטין דקטני מי חשיבא הולכה  
21 והובאה חד דהו להו ג' הולכות וג'  
22 הובאות א"ר הולכה והובאה תרי חשיב  
23 להו: אירין. דרך הגרדי להניח צמר בקנה  
24 של ערב כדי שלא יצא הערב מן הקנה  
25 לכאן ולכאן והוא של בעה"ב: גירין.  
26 ליצוי: פקעיות. לויש"ל: פונקלין.  
27 טריימ"ש שעושין ליריעות הנארגות מעמוד  
28 ואין עושין להו קנה בדרך הגרדי: בגד  
29 מנומר. כלומר אפילו מנומר בצבעים  
30 הרבה אע"פ שרגלים לדבר שנגב הצמר מן  
31 בגדים שארג לוקחין מהו דקניניהו בשינוי  
32 טוי אריג. והיינו אירין דאמרן לא יקח אם  
33 טלאן הגרדי לוקחין דקניניהו בשינוי: אריג  
34 מבעי. הא ה"ל טוי קודם לאריג: תיבי.  
35 שרשרות שרימ"ש דלא טוואן קודם לבן:  
36 אותות. כשמביאין לו בגד לצבוע חותך  
37 ממנו מעט לפני בעליו לידע אם יקלוט את  
38 הצבע ופגמם שמעבבו אצלו ושהכו  
39 בעלים: פקמאות. כשמביאין לו הבגדים  
40 צמר לצבוע ומביא עמו מעט צמר צבוע  
41 ואומר כזה צבע לי: תלושי צמר. שתלש

30 הרי אלו שלו אי אמרת בשלמא מלא מחט וחזין למחט כמלא מחט וחזין למחט  
31 אלא אי אמרת מלא מחט וחזין למחט משהו פחות מכאן למאי חזי אלא ש"מ מלא מחט וחזין למחט  
32 שחתרש' כו' ורמינהי מה שחתרש מוציא במעצד והנפסק במגירה הרי אלו של בעל הבית ומתחת רהיטיו  
33 והנגרר במגירה הרי אלו שלו אמר רבא באתרא דתנא איפא תרתי חציני לרבתי קרי לה פשיל ולוויורתי קרי לה מעצד באתרא  
34 דתנא ברא חד הוא דאיפא וקרו לה מעצד: ואם היה עושה אצל כו' ת"ר מסתתי אבנים אין בהם משום גזל מפסגני אילנות מפסגני  
35 גפנים מנפגי הוי מנכשי זרעים ועודי ירקות בזמן שבעה"ב מקפיד עליהם יש בהן משום גזל אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו  
36 שלו א"ר יהודה כשות וחזין אין בהם משום גזל באתרא דקפדי יש בהן משום גזל אמר רבינא ומתא מחסאי אתרא דקפדי הוא:

## הדרן עלך הגזול בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

42 מן הגזירה הצמר מעט מעט: אבל לוקחין ממנו כגד צבוע. דבגד שלם לא גנב  
43 ואי נמי גנבו קנייה בשינוי: טוי וכגדים. והנך דוגמאות שטוואן או עשה מהן  
44 בגדים לוקחין: השתא טוי שקלינן בגדים מבעיא. הא אין בגדים אא"כ טוואן:  
45 נמטי. לבדין פליט"ר ש בלע"ז ואין שם טוי: תפיצנין. רנתיור"ר ש בלע"ז שמקצע  
46 מן העור סביב: והתלושין. צמר התלוש מן  
47 העור: צמר העולה מן שפת המים שלו.  
48 דדבר מועט הוא ואפוקיה מפקר ליה:  
49 קצרא שמה וקצרא שקיל ליה. הבובס  
50 נקרא קצרי בלשון ארמי וקצרא שהוא  
51 מקצר מן הבגד איהו שקיל ליה ודידיה  
52 הוא: הכל עולין למגן תכלת. אותו  
53 שלשה חוטין אם לא קצרן הבובס עולין  
54 למדת מלא קשר גודל שצריך להרחיק את  
55 תכלת של ציצית משפת הבגד במסכת  
56 מנחות (דף מכו.) קפיד עלייהו. ונטול: מלא  
57 המנחת. מלא אורך המנחת: וחזין למנחת.  
58 שכל זמן שאין מן החוט אלא מלא המחט  
59 מצומצם אין יכול לתוחבו בבגד: בביריתא  
60 גרסינן ומטילת שהיא פחותה מג' על ג'  
61 לסיבתא. הבין שפירשנו למעלה: פחות  
62 מכאן למאי חזי. הא אין יכול להפוך  
63 המחט ולתוחבו: מנירה. שיר"ה בלע"ז  
64 וסבין הוא שיש בו פגמיות הרבה וקוצצת  
65 מהר: הנפסק במגירה. פסקי עצים שהעץ  
66 ארוך ופוסקו: מנירה. שיר"ה והוצא  
67 משם דק כעפר: רהיטני. פליניא: והנגרר  
68 במגירה. דק דק שהיא משרת במקום חתך  
69 דק כעפר: חד הוא דאיפא. ורבתי היא  
70 ומשרת שפאי גסין: מסתתי אבנים. מרבע  
71 אותן ומחליק אותן: מפסגני אילנות. כשיש  
72 בהן גפנים יותר מדאי קוצץ אחת מביתנים  
73 והיינו פסיוג לשון דילוג והרחקה: ניקות.  
74 שייך בדינא כמו ונקח סבכי היער בברזל  
75 (וכסיוס י: יג.) סנה: ומנכשי זרעים. נוטלים  
76 ירקות מביתנים: ועודי ירקות. כשתן  
77 תבופות יותר מדאי נוטל אחת מביתנים כדי  
78 שיהא מקום להרחיב ולהתפשט: חזין. שחת  
79 של תבואה חסין ושעורין בעודן ירק: מתא  
80 מחסאי. מקום בהמות הוא וצריכין למרעה  
81 טוב:

הדרן עלך הגזול בתרא וסליקא  
לה מסכת בבא קמא

30 הרי אלו שלו אי אמרת בשלמא מלא מחט וחזין למחט כמלא מחט וחזין למחט  
31 אלא אי אמרת מלא מחט וחזין למחט משהו פחות מכאן למאי חזי אלא ש"מ מלא מחט וחזין למחט  
32 שחתרש' כו' ורמינהי מה שחתרש מוציא במעצד והנפסק במגירה הרי אלו של בעל הבית ומתחת רהיטיו  
33 והנגרר במגירה הרי אלו שלו אמר רבא באתרא דתנא איפא תרתי חציני לרבתי קרי לה פשיל ולוויורתי קרי לה מעצד באתרא  
34 דתנא ברא חד הוא דאיפא וקרו לה מעצד: ואם היה עושה אצל כו' ת"ר מסתתי אבנים אין בהם משום גזל מפסגני אילנות מפסגני  
35 גפנים מנפגי הוי מנכשי זרעים ועודי ירקות בזמן שבעה"ב מקפיד עליהם יש בהן משום גזל אין בעל הבית מקפיד עליהן הרי אלו  
36 שלו א"ר יהודה כשות וחזין אין בהם משום גזל באתרא דקפדי יש בהן משום גזל אמר רבינא ומתא מחסאי אתרא דקפדי הוא:

## הדרן עלך הגזול בתרא וסליקא לה מסכת בבא קמא

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמ' ב

1 הגדרות או סמוך להם, וקחיו – שחת של תבואה, שגזוזין חיסין ושעורין  
2 בעודן ירק למאכל בהמה וחוור רצומה. אין בהם משום גזל, לפי שסתם בני  
3 אדם אין מקפידים עליהם, אבל באתרא – במקום דקפדי, יש בהן משום

4 גזל.  
5 אמר רבינא, ומתא – העיר מחסאי, אתרא דקפדי הוא, לפי שיש להם  
6 הרבה בהמות וצריכין למרעה טוב.

## בבא קמא דף קיט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) צה

לכבד, והשמינינו הברייתא שבין אם טוואן לחוד ובין אם עשה מהן בגדים  
ללא שטוואן קודם לכן, קנאם בשינוי.  
תנו רבנן, הנותן עורות לעצור, הקיצועין – מה שהוא חותך מן העור סביב  
להשוותו, והתלושין – חתיכות צמר שנשתיירו על העור והוא תולש אותם,  
הרי אלו של בעל הבית. והעולה ומשפח במים – חתיכות קטנות של צמר  
העולות על ידי שטיפת המים, הרי אלו שלו.  
שנינו במשנה, אם היה החוט שחור [וכו'] על גבי בגד לכן, נוטל הכובס  
את הכל:  
אמר רבי יהודה, קצרא' שמה של הכובס בארמית, וקצרא' שקיל ליה  
– ואותו חוטין שהוא מקצר מן הבגד נוטלן והן שלו. אמר רב יהודה, הכל  
עולין למנן תכלת – אם לא קיצר הכובס את אותן שלשה חוטין שבשפת  
הבגד, הרי הם עולין לחשבון מדת מלא קשר גודל' שצריך להרחיק משפת  
הבגד להטיל שם תכלת של ציצית, ויצחק ברי קפיד עליה – אמנם יצחק  
בני מקפיד עליהם שלא לכוללם במדת קשר גודל, ולכן נוטלן משפת הבגד.  
שנינו במשנה, החייט ששייר (מן) [את] החוט בו כדי לתפור בו וכו', הרי  
אלו של בעל הבית:  
מבררת הגמרא: וכן הוא כדי לתפור. משיבה הגמרא: אמר רב אסי,  
בשיעור כמלא אורך מחט [1] ישיצא עוד מן החוט חוץ לאורך מחט, לפי  
שאם אין בחוט אלא מלא מחט בצמצום אינו יכול לתפור בו, שאינו יכול  
להפכו ולתוחבו בבגד.  
איבעיא להו, מלא מחט ועוד חוץ למחט כמלא מחט, או דלמא מלא  
מחט ועוד חוץ למחט רק משהו כדי שיוכל לתפור בו לכל הפחות תחיבה  
אחת. פושטת הגמרא: תא שמע, דתניא, החייט ששייר את החוט פחות  
מקדי לתפור בו, ומטילת שהיא פחותה משלש על שלש, בזמן שבעל  
הבית מקפיד עליהן הרי אלו של בעל הבית, ואם אין בעל הבית מקפיד  
עליהן הרי אלו שלו. ומבואר בברייתא שאף בפחות מכדי לתפור בו הוא  
ראוי לתפירה, ושייך שבעל הבית יקפיד עליו. אי אמרת בשלמא ששיעור  
כדי לתפור בו הוא מלא מחט וחיון למחט כמלא מחט, לפי שגם חוט  
שהוא פחות מבאן חוץ לסיפחא – עדיין ראוי הוא לתחיבה אחת בבגד,  
אלא אי אמרת שהשיעור מלא מחט וחיון למחט משהו, אם כן חוט  
שהוא פחות מבאן – משיעור זה למא' חוץ – לאיזה דבר הוא ראוי, והרי  
אינו יכול להפוך המחט ולתוחבו בבגד, ומה שייך לומר שבעל הבית מקפיד  
עליו. אלא שמע מינה מלא מחט וחיון למחט כמלא מחט, שמע מינה.  
שנינו במשנה, מה שהתקשר בו מוציא במעצד הרי אלו שלו, ובכשיל של  
בעל הבית:  
מקשה הגמרא: ודמינה, מה שהתקשר מוציא במעצד – כמין גרון קטן,  
והנפסק במנינה – וחתיכות שהוא חותך ממנו במשור כשהעץ ארוך  
ממדתו, הרי אלו של בעל הבית. ואילו היוצא מתחת מקדח – פירורים  
דקים היוצאים כשהוא קודח בעץ לעשות בו נקב, ומתחת דחויני – נסורת  
היוצאת מן העץ כשהוא מחליקו במקצועה, והננדר במנינה – נסרים  
היוצאים מן העץ כשהוא חותך ממנו, הרי אלו שלו. ואילו במשנתנו שנינו  
שהיוצא במעצד הרי אלו שלו. מתרצת הגמרא: אמר רבא, באתרא דתנא  
דיין איבא תרתי חציני – במקומו של התנא שבמשנתנו יש שני סוגי  
גרזין, דרבת' – לגדול שבהם שמפיל קיסמין גסים קרי לה בשיל,  
ולוטרת' – ולקטן קרי לה מעצד, וקיסמין דקים שהוא מפיל הרי הם של  
החרש. באתרא דתנא ברא – במקומו של התנא של הברייתא, הרי הוא  
דאיבא וקרו לה מעצד – לא היה אלא סוג אחד של גרון שהיה מפיל  
קיסמין גסים, ולאותרו היו קורין מעצד, ועליו אמר התנא שמה שהחרש  
מוציא ממנו הרי הוא של בעל הבית.  
שנינו במשנה, ואם היה עושה אצל בו' בעל הבית, אף הנסרים של בעל  
הבית:  
ברייתא בענין זה: תנו רבנן, מסתתי אבנים לרבען ולהחליקן, אין פהם –  
בחתיכות הנופלות מהם משום גזל. מפסני אילנות ומפסני פנים – קוצצי  
ענפים מן האילנות או מן הגפנים כשיש מהם יותר מדאי, ומקנפי היני –  
מלקטי קוצים הגדלים בין הזרעים, ומנכשי דרעים – מוציאי הירקות  
הגדלים בין הזרעים, ועודר' ירקות – שעוקרים מקצת מן הירקות בזמן  
שגדלים בצפיפות יותר מדאי, כל אלו בזמן שבעל הבית מקפיד עליהם  
יש בהן משום גזל, ובזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן, הרי אלו שלו.  
אמר רבי יהודה, בשות – מין עשב שמטילין אותו בשכר, והוא גדל על

1 ולא יטיל בו יותר משלשה חובין – כשהוא תופר לולאות בשפת הבגד  
2 למותחו בהם בשעת הסריקה, לא יתפור הלולאות בחוק, שלא ימתחנו  
3 יותר מדי, אלא יתפרם על ידי שלש תחיבות של מחט ולא יותר. ולא יסרוק  
4 הפגד לשתי – לאורך חוטי השתי שבו, שהבגד נוח ליקרע על ידי כן, אלא  
5 לערב – לאורך חוטי הערב שבו. וכשבא ליטול במספרים את הבליטות  
6 שנעשו בבגד על ידי המתיתה והסריקה, משווהו – חותך ממנו לארבע של  
7 בגד, אבל לא לרבע. ואם פא להשוותו – לחתוך ממנו רצועה בשפתו  
8 כדי ליישרו, אפילו עד רחב טפח רשאי.  
9 אמר מר, הכובס נוטל שני חוטין העליונים. מקשה הגמרא: והאנן תנן  
10 במשנתנו שנוטל שלש[ה]. מתרצת הגמרא: לא קשאי, הא – הברייתא  
11 שהתירה לו ליטול רק שנים, מדברת באלומי – בחוטין עבים. והא –  
12 משנתנו שהתירה ליטול שלשה, מדברת בקמיני – בחוטין דקים.  
13 שנינו בברייתא, ולא יסרוק הפגד לשתי אלא לערב. מקשה הגמרא:  
14 והתניא איפכא, שלא יסרוק הבגד לערב אלא לשתי. מתרצת הגמרא:  
15 לא קשאי, הא – הברייתא האומרת שסרקנו לערב, מדברת בגלימא –  
16 בטלית שלובשים אותה יום ויום, שעיקר קפידתו הוא שלא תקרע מהר ואינו  
17 מקפיד כל כך על נוחה, ואם יסרקנה לשתי תהא נוחה ליקרע מהר. ואילו  
18 הא – הברייתא האומרת שסרקנו לשתי, מדברת בפרבליא – בבגד העשוי  
19 לכבוד ולנוי, וכשהוא סורקו לשתי נאה יותר.  
20 עוד שנינו בברייתא, ולא יטיל בו יותר משלשה חובין. מסתפקת הגמרא:  
21 בעי רבי ירמיה, אמטוי ואתוי חד – כשהוא תוחב המחט בבגד ושוב  
22 מחזיר האם הו נחשב לתפירה אחת, או דלמא אמטוי ואתוי תרי – או  
23 שמא הולכת והבאת המחט נחשב לשתי תפירות. תיקו – דין זה נשאר בספק.  
24 עוד שנינו בברייתא, ומשויהו לארבע אבל לא לרבע. מקשה הגמרא:  
25 והתניא איפכא, מתרצת הגמרא: לא קשאי, הא – הברייתא האומרת  
26 שמשויהו לאורכו, מדברת בגלימא, שכיון שסורקו לערב נמצא  
27 שהבליטות שבו הן לאורך הבגד, הא – הברייתא האומרת שמשויהו  
28 לרחבו, מדברת בקמיני – אבנט, שכיון שאין נראה כשלושבוש אלא שני  
29 ראשי התלולים, לכך אין משויהו אלא לרחבו בשני ראשי התלולים.  
30 ברייתות בעניינים אלו: תנו רבנן, אין לוקחין מן הסורק מוכין, מפני  
31 שאינו שלו, כאמור במשנתנו, וזרקתן שגנבם מבעל הבית. ויבאקום שפנהו  
32 להיות שלו, לוקחין, ובכל מקום לוקחין מהן בר מלא מוכין וכן מלא  
33 מוכין. מבאר הגמרא: מאי טעמא, לפי שקננהו הסורק בשנינו – על ידי  
34 שעשה מהם כר או כסת.  
35 תנו רבנן, אין לוקחין מנדר – אומן האורג בגדים לבעל הבית, לא אירין  
36 – חתיכות צמר שנותנים בקנה הערב כדי שלא ישמט ממנו הערב, ולא  
37 גירין – חוטין התלולים בקנה שבהם קושרין חוטי השתי, ולא פונקלין – כמין  
38 נירין שעושים ליריעות הארגות מעומד בלא קנה, ולא שיויר פקיעות –  
39 מה שנשתייר מהעיוגולים של חוטי השתי, שכל אלו חזקתן שגנבם מבעל  
40 הבית. אבל לוקחין מהן פגד אפילו אם הוא מנומר – צבוע בכמה גווניו,  
41 שמכך מוכח שעשאו מוכמה מיני צמר שגנב, כיון שסוף סוף קנאו בשינוי.  
42 וכן ערב ושותי, כלומר, אותם אירין שנותנים בקנה הערב שאמרנו שאין  
43 לוקחין מהן, אבל לוקחין מהם כשהם שווי ואירי – אם טוואן או שארגם,  
44 לפי שקנאם בשינוי. אמר – הקשו על כך בני הישיבה, השתא מווי שקלי  
45 ארוג מפעיא – אחר שאמרנו שלוקחין מהן טווי וכי הוצרכו לומר שלוקחים  
46 ממנו אריג, והרי משטוואן כבר הותר ליקח ממנו. משיבה הגמרא, מאי  
47 אירי האמור כאן, תיבי – שקלע מהם שרשרת ולא טוואן קודם לכן,  
48 והשמינינו הברייתא שבין אם טוואן לחוד או שארגם לחוד קנאם בשינוי.  
49 תנו רבנן, אין לוקחין מן הצבע, לא אותות – פיסות בד שחותכין מן הבגד  
50 כדי לבדוק בהן אם יקלטו הבגד את הצבע, ולא דוגמות – חתיכות צמר  
51 צבוע שמביאין לצבע כדי להראות לו באיזה צבע לצבוע, ולא תלושים של  
52 צמר – חתיכות צמר הנתלושות מעט מעט מן הגיזה, לפי שכל אלו מן הסתם  
53 נוטלם הצבע בלא ידיעת בעל הבית. אבל לוקחין מהן פגד צבוע, לפי שארגם,  
54 לחוש שגנב בגד שלם, ואם אכן גנבו קנאו בשינוי על ידי שצבעו. וטווי  
55 ובגדים – אותם דוגמת שאמרנו שאין לוקחין מהן, אם טוואן או עשה מהם  
56 בגדים לוקחים אותן ממנו, לפי שקנאן בשינוי. שואלת הגמרא: השתא מווי  
57 שקלי, בגדים מפעיא – אחר שאמרנו שלוקחין ממנו טווי וכי הוצרכו לומר  
58 שלוקחים ממנו בגדים, והרי משטוואן כבר הותר ליקח ממנו. משיבה  
59 הגמרא: מאי בגדיה, נמטי – בגדי לבדים, שאינם טוויים לפני עשייתם

## פרק ראשון – שנים אוחזין

1 פרק זה עוסק בדיני מציאה, ומתחלק לארבעה ענינים: א. שנים שמתווכחים  
2 על מציאה, מי זכה בה בתחילה, ושניהם מוחזקין בה, וכן כשמתווכחים  
3 בחפץ כלשהו מי קנה אותו מן המוכר ושניהם מוחזקין בו. ב. כשברור  
4 שאחד מהם זכה במציאה ולא חבירו, אלא שהשני טוען שחבירו הגביה את  
5 המציאה עבורו. ג. כשכנו או בתו, אשתו, או עבדו זכו בה. ד. המוצא דבר  
6 שאין לו בו הנאה, ויש בהחזרתו זכות לאדם אחד וחובה לאדם אחר, כגון  
7 המוצא שטר חוב.

## משנה

8 משנתינו עוסקת בשנים המחזיקים בחפץ, וכל אחד טוען שהחפץ שלו: **שנים**  
9 **אוחזין בטלית** – בגד, זה אומר **אני מצאתיה** תחילה, וזה אומר **אני**  
10 **מצאתיה** תחילה. או שזה אומר **בולף שלי** וזה אומר **בולף שלי**. זה ישבע  
11 **שאין לו חלק בה** – בטלית פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו חלק בה –  
12 בטלית פחות מחציה, וחלוקה, כלומר, חולקים את הטלית בשוה בין  
13 שניהם, ותקנו חכמים שעל כל אחד מהם להשבע.

14 המשנה מביאה מקרה שטענותיהם אינן שוות: זה אומר **בולף** – כל הטלית  
15 שלי, וזה אומר חציה שלך ו**חציה שלי**. האומר **'בולף שלי'** ישבע שאין  
16 לו בה פחות משלשה חלקים, כלומר, חצי הטלית שחבירו מודה לו ועוד  
17 רבע מהטלית, שהוא חצי מחציה של הטלית שעליו הם דנים, והאומר  
18 **'חציה שלי'** ישבע שאין לו בה פחות מרביעי, וזה נוטל שלשה חלקים –  
19 רבעים, וזה נוטל רביעי.

20 המשנה מביאה מקרה שהויכוח הוא לגבי בהמה: היו שנים באים לבית דין  
21 כשהם רוכבין על גבי בהמה, או שהיה אחד רוכב על הבהמה ואחר  
22 מנהיג – מוליך אותה, זה אומר **בולף שלי** וזה אומר **בולף שלי**, זה ישבע  
23 שאין לו בה – בבהמה פחות מחציה, וזה ישבע שאין לו בה פחות  
24 מחציה, וחלוקה. והחידוש הוא שאין עדיפות למנהיג יותר מהרוכב.

25 המשנה מביאה מקרה שחולקים בלי שבועה: בן מן שהם – שני האוחזים  
26 בטלית או בבהמה, מודים שהגבירו את הטלית ביחד, או שיש להן עדים  
27 על כך, חולקין בלא שבועה:

## גמרא

28 הגמרא מבארת את לשון המשנה 'אני מצאתיה' ו'כולה שלי'. מקשה  
29 הגמרא: למה לי למתנא – מדוע התנא כפל ושנה זה אומר **אני מצאתיה**  
30 **וזה אומר אני מצאתיה**, זה אומר **בולף שלי** וזה אומר **בולף שלי**, ליתני  
31 **חדא** – שישנה רק טענה אחת, או 'אני מצאתיה' או 'כולה שלי'. מתרצת  
32 הגמרא: **חדא קתני** – התנא אכן שנה טענה אחת, והיא, זה אומר **אני**  
33 **מצאתיה** ולכן **בולף שלי**, וזה אומר **אני מצאתיה** ולכן **בולף שלי**. מקשה  
34 הגמרא: ליתני – שהתנא ישנה רק **אני מצאתיה**, ואנא **ידענא** – ואני אדע  
35 מעצמי שכונתו דממילא **בולף שלי**. מתרצת הגמרא: **אי תנא** – אם התנא  
36 היה שונה רק **'אני מצאתיה'** הוה **אמינא** – הייתי אומר **מאי** – שמה שאמר

37 **'מצאתיה'** היינו **'ראיתיה'**, כלומר, שכל אחד מהם מודה שחבירו הגביה  
38 ראשון, אבל הוא טוען שראה את המציאה לפניו, וכיון שעל מקרה זה  
39 אמרה המשנה שהדין הוא 'יחלוקה', הייתי לומר שאף על גב דלא **אתא**  
40 **לידיה** – שהמציאה לא הגיעה לידו ולא הגביה אותה, מכל מקום **בראיה**  
41 **בעלמא** שאדם רואה את המציאה קני – קונה הוא אותה. ולכן **תנא** – שנה  
42 התנא והוסיף 'בולף שלי', דהיינו שהגביה את המציאה, ללמדנו דבראיה  
43 בלא הגבהה לא קני – אין קונים דבר הפקר. מקשה הגמרא: ומי מצית  
44 **אמרת** – וכי יכולת לומר **מאי** – שמה שאמר **'מצאתיה'** הכוונה  
45 ש'**ראיתיה'**, והא **אמר** (רבנא) [רבנא] על הפסוק (דברים כב ג) 'לכל  
46 אבדת אחיך אשר תאבד ממנו **ומצאתה'**, שהמילה 'ומצאתה', ומבואר  
47 **לידיה משמע** – משמעותה שהאבדה הגיעה לידו והגביהה, ומבואר  
48 שמציאה אין משמעותה ראיה. מתרצת הגמרא: **אין** – אכן המילה  
49 **'ומצאתה'** דקרא – שכתובה בפסוק, **דאתא לידיה משמע** – משמעותה  
50 שהאבדה הגיעה לידו, ומיהו – אבל אם התנא לא היה מוסיף את טענת  
51 'כולה שלי' הייתי טועה שהתנא **לישנא בעלמא נקמ** – כתב את טענותיהם  
52 בלשון בני אדם ולא בלשון התורה, ובלשון בני אדם **מדחתי ליה** – כאשר  
53 אחד רואה אבדה, **אמר אנא אשכחית** – הוא אומר שמצאתה, ואף על גב  
54 דלא **אתא לידיה** – שלא הגיע לידו, וגם התנא כשכתב 'מצאתיה' דיבר  
55 כשהתכוין המחזיק לומר 'ראיתיה', ומכך שכתב התנא שהדין הוא יחלוקה,  
56 נלמד שבראיה בעלמא קני, לכן תני – שנה התנא טענת **בולף שלי**, דהיינו  
57 שעשיתי קנין גמור, ללמדנו דבראיה בעלמא לא קני לה – אין קונים  
58 מציאה.

59 מקשה הגמרא: וליתני – שישנה התנא רק טענת **בולף שלי**, ולא בעי –  
60 ולא יהיה צורך בטענת **אני מצאתיה**. מתרצת הגמרא: **אי תני** – אם התנא  
61 היה שונה רק את טענת **בולף שלי**, הוה **אמינא** – הייתי אומר שבעלמא  
62 דקתני **מצאתיה** – שבכל מקום שכתוב במשנה או בברייתא שהמוצא  
63 מציאה קנה אותה, הכוונה שבראיה בעלמא קני, ולכן **תנא** – שנה התנא  
64 **אני מצאתיה וחדא תנא** – וחזר ושנה את טענת **בולף שלי**, דמשננה  
65 **יתירה** – שמתור לשון המשנה **אשמינן** – אנו לומדים דראיה לא קני –  
66 אינה קונה. מקשה הגמרא: ומי מצית אמרת – וכי אתה יכול לומר שהתנא  
67 **חדא קתני** – שנה טענה אחת 'אני מצאתיה וכולה שלי', והלא זה  
68 וזה קתני – התנא שנה שני פעמים זה וזה, והיינו זה אומר **אני מצאתיה**  
69 וזה אומר **אני מצאתיה**, זה אומר **בולף שלי** וכו' וזה אומר **כולה שלי**,  
70 ומשמע שהם שני מקרים שונים. מתרצת הגמרא: **אמר רב פפא, ואיתיבא**  
71 **– ויש אומרים שרב שימי בר אשי אמר זאת, ואמרי לה – ויש אומרים**  
72 **שחכם ששמו 'רב' אמר זאת, שאכן אלו שתי טענות בשני מקרים נפרדים,**  
73 **ברישא מדובר במציאה, ולכן הטענות של כל אחד הן 'אני מצאתיה',**  
74 **ובסיפא מדובר בפקח ומפקח, שכל אחד טוען 'כולה שלי' מפני שאני**  
75 **קניתייה מהמוכר, והמשנה באה לומר שבשניהם הדין שיחלקו בשבועה.**  
76 **וצריכא – וצריך היה התנא לנקוט את דינו גם לגבי מציאה, וגם לגבי מקח**  
77 **וממוכר,**

## אגרת קודש

ב"ה, כ"ח ניסן, ערב שבת מברכין חדש אייר ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נ"נ עוסק בצ"צ כו"מ"ה

שמואל שי

שלום וברכה!

...ויכוחים (בעת הביקורים במושבים וכיו"ב) - ברובם המכריע יוצא שכרם בהפסדם, כי מעוררים

רגש נצחנות וכיו"ב. ולכן יש להחליפם, ככל האפשרי, בהרצאה, הודעת השקפת חב"ד וכו'...

**שנים אווזון בטלית.** דוקא אווזון דשניהם מחזקים בה אין לזה פה בה יותר מזה שאילו היתה ביד אחד לבדו הוי אידך המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו ואינו נאמן זה לטול בשבועה: **זה אומר כולה שלי.** בגמרא מפרש למאי תנא תרתי: **זה ישבע.** מפרש בגמרא (דף כג) שבועה זו למד: **שאין לו בה פחות מחציה.** בגמרא (דף כה)

מפ' אמאי תקן כי האי לישנא בזה שבועה: **זה אומר חציה שלי.** מודה הוא שהחצי של חבירו ואין דנין אלא על חציה הלכך זה האומר כולה שלי ישבע כו' במשפט הראשון מה שהן דנין עליו נשבעין שניהם שאין לכל אחד בו פחות מחציו ונטול כל אחד חציו: **היו שנים רוכבין כו'.** ל'אשמועינן אתא דרכוב ומנהיג שניהם שון לקנות בהמה מן התפקד: **בזמן שהן מורין.** בגמרא (דף לה) מפרש ודבהאן אשמעינן דהמנהיג מציאה לחבירו קנה חבירו: **גמ' ראיתיה.** קודם שהגבהת אותה: **בראיה קני.** מדקתני יחלוקה: **תנא כולה שלי.** בחזקה גמורה שהגבהתי תחילה ואתה תפסקת מדי משכבתי בה: **והאמר רבנאי.** בבבא קמא בהגזל ומאכיל: **ומצאתה דאתא לידה משמע.** ואפי' הכי אחיך ולא עובד בוכבים ולא תימא כי מיטע רחמנא עובד בוכבים היכא דלא אתאי לידה דישקאל לא מיתחייב למטרח עלה ולאדוורא אבל אתא לידה מיתחייב להחזירה דאבידתו אסורה: **תנא לישנא דעלמא קנא.** אי לא הדר תנא כולה שלי הוה אמאינא מאי מצאתיה דקתני תנא לשון בני אדם אתו במשנתו ולא לשון מקרא ותרבה בני אדם קורין לה מציאה משעת ראיה: **בעלמא דקתני מצאתיה.** ככ"מ ששנינו שהמוצא מציאה קנאה הוה אמינא דמציאה קני לה משעת ראיה דלא אשמעינן שום תנא דלא קני לה אלא בהגבהה להכי אשמעינן הקא במשנה יתירה: **והא זה וזה קתני.** בגי מצאתיה תנא זה אומר וגבי כולה שלי קתני זה אומר ואי חדא הוא הכי אבעי ליה למתני זה אומר מצאתיה וכולה שלי: **בבבא ופסקה.** קנייתה מיד פלוני ודוקא וממכר הוא דאמרין יחלוקו בשבועה דאיכא למימר שניהם קנאה ולשניהם נתרצה המוכר אבל זה אומר אני ארצתיה וזה אומר אני ארצתיה לא יחלוקו דודאי חד מינייהו רמאי הוא ותרעה מופתת עד שקבא אליהו: רמורה

זה אומר אני מצאתיה וזה אומר ואיתימא רב שימי בר אשי ואמרי לה כרי רישא במציאה וסיפא במקח וממכר וצריכא

בעובדא קמיתאי וא"ת וימיא דאין ספק מוציא מידי ודאי דהאומר כולה שלי יש לו בודאי חציה והאומר חציה שלי ספק אם יש לו בה כלום כדאמרין בפרק החולץ (יבמות דף לה) ספק ויבם שבאו לחלוק בבכסי סבא ספק אמר אנא בר מתנא אנא ואית לי פלגא ויבם אמר את ברא ידיד וית לך ולא מידי הוה ליה יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וי"ל דהתם יבם שהוא בנו של סבא הוי ודאי יורשו ולא יוציא הספק מספק ממונו אבל הקא אין סבא מה שהוא ודאי בחציו שיועיל לו לחציו השני: **בראיה** בעלמא קנה. אע"ג דקתני במתני' (לפני דף טז) ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי דלא קנה בראיה וכן ראה את המציאה ונפל עליה (לפני דף י) קתני נמי דלא קני מצי למדחי בין דאמר תנה לי או שנפל עליה גלי דעתיה דלא ניתא ליה למקני עד שיגיע לידו: **דבראיה** בעלמא לא קני. ודא דאמר' בפרק הבית והעליה (לפני דף קסא) הבטה בהפקר קני היינו שעשה מעשה כל דהו כגון שגר גדר קטן: **והא זה וזה קתני.** איכא דוכתי דפריך כי האי גזונא ואיכא דוכתי דלא פריך: ועי' תוס' בבורות דף א' ד"ה אכ"ב:

## שנים

**אוזון בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות מלשלה חלקים והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע זה נטול לשלה חלקים וזה נטול רביע היו שנים רוכבין על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו בזמן שהם מורים או שיש להן עדים חולקין בלא שבועה: **גמ' למד לי למתנא זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי ליתני חדא חדא קתני זה אומר אני מצאתיה וכולה שלי וזה אומר אני מצאתיה וכולה שלי וליתני אני מצאתיה ואנא ידענא דכולה שלי אי תנא אני מצאתיה הוה אמינא מאי מצאתיה ראיתיה אע"ג דלא אתאי לידה בראיה בעלמא קני תנא כולה שלי דבראיה לא קני ומי מצית אמרת מאי מצאתיה ראיתיה והא אמר רבנאי ומצאתה דאתא לידה משמע אין ומצאתה דקרא דאתא לידה משמע ומיהו תנא לישנא דעלמא נקט ומדחייו ליה אמר אנא אשפכתי ואע"ג דלא אתאי לידה בראיה בעלמא קני תני כולה שלי דבראיה בעלמא לא קני לה וליתני כולה שלי ולא בעי אני מצאתיה אי תני כולה שלי הוה אמינא בעלמא דקתני מצאתיה בראיה בעלמא קני תנא אני מצאתיה והדר תנא כולה שלי דמפושגה יתירה אשמעינן דראיה לא קני ומי מצית אמרת חדא קתני והא זה וזה קתני זה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וכו' אמר רב פפא****

דאי

**אוזון בטלית.** אידי דאיירי בהגזל בחרא (כ"ח דף קט) מחלוקת נסורת נגר ובעל הבית דקתני במעצד חרי אלו שלו ובכשיל חרי אלו של בעל הבית תני הקא נמי דיני חלוקות ואע"ג דבתרי מסכתא אין סדר למשנה ואיכא מ"ד כולה נזיקין לא חדא מסכתא הוא ה"מ לענן מחלוקת ואח"כ סתם לפי שרבי לא היה לומר כסדר אלא כמו שהיו חפצים התלמידים אבל בשחרם על הסדר חכרם וצריך בכל מסכתא טעם למה נשנית אחר שלפניה כדדיוק בריש מסכת שבועות (דף כג) מכרי תנא ממוכות קסליק כו' וכן בסוטה (דף כג):

**ויחלוקו.** תימה דמאי שנא מזהיא דארבא דאמר כל דאלים גבר פרק חזקת הבתים (כ"ט דף קל) וי"ל דאוזון שאני דחשיב כאילו כל אחד יש לו בה בודאי החצי דאנן סהדי דמאי דתפיס האי ידידה הוא וכן במנה שלישי דמדמי בגמרא לטלית חשיב והוא שהפקד תופס בחזקת שניהם כאילו הם עצמם מחזקים בו לכך משני דהתם ודאי דחד מינייהו הוא ואין החלוקה יכולה להיות אמת ולכן יהא מנה אבל טלית דאיכא למימר דתרוניהו הוא יחלוקו וכן שנים אדוקים בשטר דמדמי לקמן (דף לו) למתני' משום דשניהם אדוקים בו דהחלוקה יכולה להיות אמת דאפשר שפרע לו החצי ובמנה אין דרך שיקנה לו החצי אחרי שהוא ביד חבירו אבל בארבא אע"ג דאפשר שהיא של שניהם כיון דאין מחזקין בו הוי דינא כל דאלים גבר ולסומכוס אע"ג דאין מחזקין בו ואין החלוקה יכולה להיות אמת היכא דאיכא דרךא ממונא פירוש שבלא טענותיהם יש ספק בבית דין יחלוקו:

**וזה נטול רביע.** וא"ת יהא נאמן דחצי שלו מיגו דאי בעי אמר כולה שלי כדאמר' בגמ' (לפני דף לה) האי מיגו גופיה לפסוד משבועה אי לא משום דאיצטרימי קמערס ומפרש ריב"ם דמיגו להוציא לא אמרי' דבחיזו השני מחזקו זה כמו זה וזהא דחזקת הבתים (כ"ט דף קל) גזקין ולחיש ליה לרבה אין שטרא ויפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי בדי ואבר והימניה רבה להוציא במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא הוהם היינו טעמא משום דאפי' הוה שתיק רק שלא היה מודה שהוא מוויף היה נאמן כי החתימה היתה נכרת לעומדים שם ורב יוסף אית ליה דאפילו מיגו לא הוה כיון ששענה ראשונה שהוא טוען בהאי שטרא הוא שטר ואין לומר מיגו אלא היכא שטענתו ראשונה היא אמת מיגו שהיה טוען אחרת ולכן אינו מיגו אפילו להחזיק כגון

בעובדא קמיתאי וא"ת וימיא דאין ספק מוציא מידי ודאי דהאומר כולה שלי יש לו בודאי חציה והאומר חציה שלי ספק אם יש לו בה כלום כדאמרין בפרק החולץ (יבמות דף לה) ספק ויבם שבאו לחלוק בבכסי סבא ספק אמר אנא בר מתנא אנא ואית לי פלגא ויבם אמר את ברא ידיד וית לך ולא מידי הוה ליה יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וי"ל דהתם יבם שהוא בנו של סבא הוי ודאי יורשו ולא יוציא הספק מספק ממונו אבל הקא אין סבא מה שהוא ודאי בחציו שיועיל לו לחציו השני: **בראיה** בעלמא קנה. אע"ג דקתני במתני' (לפני דף טז) ראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי דלא קנה בראיה וכן ראה את המציאה ונפל עליה (לפני דף י) קתני נמי דלא קני מצי למדחי בין דאמר תנה לי או שנפל עליה גלי דעתיה דלא ניתא ליה למקני עד שיגיע לידו: **דבראיה** בעלמא לא קני. ודא דאמר' בפרק הבית והעליה (לפני דף קסא) הבטה בהפקר קני היינו שעשה מעשה כל דהו כגון שגר גדר קטן: **והא זה וזה קתני.** איכא דוכתי דפריך כי האי גזונא ואיכא דוכתי דלא פריך: ועי' תוס' בבורות דף א' ד"ה אכ"ב:

א' תנא מציעא. משום דמורה ואמר חבראי לאו מידי חסר לכך תפיס אע"ג שיודע שחבירו מצאיה ורמו רבנן שבועה עליה כדי שיפרוש אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי שאם יודע שחבירו קנאה לא הוי תפיס ומדתפיס בה סבור שלו הוא ונתרצה המוכר בדמיסיק לקמן דנקטו חזי מתריותו אימא לא ישבע דמשום שבועה לא יפרוש שהרי

סבור הוא לומר אמת קמ"ל דאפ"ה ישבע והיכא שודאי אינו סבור לומר אמת כגון דקא טעין כל אחד אג"ה אג"ה שאתח מתן טוען שגר במזיד או כגון שנים אדוקין בשטר דלקמן (ד' ה) והם פשיטא דהחלוקו בשבועה דע"י שבועה ודאי יפרוש דחשד אמונא לא חשיד אשבועתא:

ולחזי חזי ממאן נקט. פרש"י נשאל למוכר ואע"ג דאין המוכר נאמן בשאין מקחו בידו כדאי' בשורה יחסין (קט"ז דף סג: וס' ד"ס כ"ח) ד"מ בדנקט מתריותו אבל בדנקט מחד נאמן אפילו אין מקחו בידו וגרסין בטר הכי ולא ידעין ובחנם דנקט לפרש בן דהכא פריך שפיר דאע"ג דאין מקחו בידו נאמן הוא בעד אחד ואמאי שניהם נשבעין אותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועה ואידך ישבע שבועה דאורייתא והשתא גרס שפיר ולא ידע דאי ידע הוה נאמן בעד אחד ומיהו ד"מ לשנויי דאיתיה קמן דנשיליה ור"י מפרש דנשאל להם ממי קבל המוכר המעות שאין אנו חושדין אותו לשקר הוה לומר נתתי והוא לא נתן וגם הם אינם חלוקים אלא למי נתרצה המוכר אבל בנתינת המעות אינם חלוקין: **לימא** מתני' דלא כבן ננס. מצינו למימר דידע שפיר דמתני' אפשר דתרווייהו בדידי אגבהוה וגמ' פריך שיהלוקו בלא שבועה אחרי שאפשר לבא לידי שבועת שווא ומשני התם ודאי איכא שבועת שווא:

**התם** דלא תפסי תרווייהו: כ"א האחד ואע"ג דאפ"ה בעומדת באגם אית להו לרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה מ"מ מיקרי האחד תפיס מחמת חזקת מריה קמא ואית דגרס התם דחד מינייהו דאז:

**היכא** דאיכא דררא דממונא. פירוש שבלא טענותיהם יש ספק לב"ד דיש לאחד תביעה על חבירו בלא טענותם כגון בשור שנגח את הפרה ומחליף פרה בחמור אחרי שהספק נולד מעצמו דין הוא שיהלוקו אפילו בלא שבועה:

**ומה** התם דאיכא דררא דממונא. ואיכא למימר בולה דמר. לא פריך אלא אי סומכוס ס"ל כרבנן דבן ננס דלא חיושי לשבועת שווא דלבן ננס אדרבה היכא דאיכא למימר בולה דמר פלגי בלא שבועה משום דאיכא בודאי שבועת שווא:

**ומה** התם דאיכא דררא דממונא. בפרק ח"ה (כ"ז דף ל"ה) גבי ארבא דאמר רב נחמן כל דאלים גבר פריך מתמחליף פרה בחמור דהחלוקו ומשני התם איכא דררא דממונא ולא פריך ומה התם דאיכא דררא דממונא ואיכא למימר בולה דמר יחלוקו גבי ארבא דאיכא למימר דתרווייהו הוא ואין חולקין אלא כל דאלים גבר כדפריך הכא היינו משום דלענן חלוקה סברת דררא דממונא היא טובה מאחר שספק גמור הוא בלא טענותם דין שיהלוקו אבל ארבא אע"ג דאפשר דתרווייהו היא פיון דליכא דררא דממונא ואין אוחזין הוי דינא כל דאלים גבר אבל לענן שבועה אין מועיל סברת דררא דממונא לחלוק בלא שבועה אחרי שהוא בודאי של אחד מהם סברא הוא שיהלוקו בשבועה אויל יודה אחד מהם:

**דאי תנא מציעא הוה אמינא מציעא** הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי לאו מידי חסר בה איזל אתפסי ואתפלוג בהדיה אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי אימא לא ואי תנא מקח וממכר הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורי ואמר חבראי דמי קא יחייב ואנא דמי קא יהיבנא השתא דצריכא לדידי אשקליה אנא ותבראי ליזיל לטרח לזבן אבל מציעא דליכא למימר הכי אימא לא צריכא מקח וממכר ולחזי חזי ממאן נקט לא צריכא דנקט מתריותו מחד מדעתיה ומחד בע"כ ולא ידענא מי הוא מדעתיה ומי הוא בעל פורחיה לימא מתני' דלא כבן ננס דאי בן ננס האמר כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שווא אפילו תימא בן ננס התם ודאי איכא שבועת שווא הכא איכא למימר דליכא שבועת שווא אימור דתרווייהו בדידי אגבהוה לימא מתני' דלא כסומכוס דאי כסומכוס האמר ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה ואלא מאי רבנן הא אמרי המע"ה האי מאי אא"ב רבנן התם דלא תפסי תרווייהו אמרו רבנן המוציא מחבירו עליו הראיה הכא דתרווייהו תפסי [פלגי] לה בשבועה אלא אי אמרת סומכוס השתא ומה התם דלא תפסי תרווייהו חולקין בלא שבועה הכא דתרווייהו תפסי לה לא כ"ש אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס שמוא ושמוא אבל ברי וברי לא אמר ולדבה בר רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי מאי איכא למימר אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס היכא דאיכא דררא דממונא אבל היכא דליכא דררא דממונא לא ולא קל וחומר הוא ומה התם דאיכא דררא דממונא למר ואיכא דררא דממונא למר ואיכא

משתבע על חציה קושטא משתבע ולענן מקח וממכר נמי שמוא לשניהם נתרצה: כסומכוס. בבבא קמא גבי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה (דף ס"א) עליו הראיה. בעדים ואי לא לא גבי מידי והכא חולקין ובשבועה: ה"ג אי אמרת בשלמא רבנן התם דלא תפסי תרווייהו אמור רבנן כו' הכא דתפסי תרווייהו פלגי בשבועה אלא אי אמרת סומכוס ומה התם דלא תפסי תרווייהו אמר סומכוס פלגי בלא שבועה הכא דתפסי תרווייהו לא כל שפון: תרווייהו תפסי. ואין כאן מוציא מחבירו: **בשבועה פלגי** לה. פיון דמסור גובינא במה שחבירו תופס דהאי תפיס בבולה והאי תפיס ובבולה לא קים להו לרבנן להוציא ממון מחזקתו בכדי כדאמר' התם לרבנן דבעי ראיה הצריכים שבועה: **שמוא ושמוא**. כי התם דקתני נמצא עוברת בצדה ואין ידוע אם עד שלא נלקח נגחה אם משילך נגחה ולא מת הולך מחמת הנגחה אלא ממילי וכיון דכל שור שמוא טעין ליכא למרי עלייהו שבועה: **דרבה בר רב הונא**. בפרק ראשון לקמן (דף ס"א) **דררא דממונא**. חסרון ממון שאם יפרע זה שלא בדין הוי חסרון ממון ואם נסטרנו שלא בדין נמצא זה חסר ולד פרתו: **ומה התם דאיכא דררא דממונא כו'**. איהו מקח שמפסיד תחצי שלא בדין אתה מחסורו ממון: ואיכא

דמורה ואמר. מורה היתר לעצמו לאחוז בה בלא משפט: **לאו מידי חסר**. אינו מפסיד כלום בחנם באה לו ואף בלא טורח: **אבל מקח וממכר דליכא למימר הכי**. ואע"ג שזה גם הוא נתן את המעות למוכר כדאוקמינן לקמן דנקט מתריותו חר מדעתיה וחד בע"כ ובשחלוקו יטול זה חצי מעותיו וזה חצי מעותיו אפ"ה חסרון הוא אצליו דאי לא הוה צריך לה לא הוה נמחר אבחרה אבחרה לממנה וזה שבת לחלוק וליתן חצי דמים שלא בדין מחסור: **דמי קא יהיבנא**. דמים אני רוצה ליתן: **אבל מציעא דליכא למימר**. חברי ולך וימצא אחרת זה ודאי מחסורו ממון: **ולחזי חזי ממאן נקט**. נשאל את המוכר ממי קיבל דמיה דתנאן בקדושין (דף ס"ב) נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי ואע"ג דמסיים בד"א שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן שלא נתן לב לדבר כל כך להיות זכור מאחר ששניהם חזרו אחריי בפסוק דמיה הוא אוקימנא התם בדנקט חזי מתריותו מחד מדעתיה ומחד בע"כ דכיון דלא עליה רמאי לאסחודי לא דק בולי האי להיות נזכר משהלכו מלפניו הי מדעתיה ותי בע"כ אבל היכא דלא קיבל דמים אלא מחד מדיבר דכיר ליה: **לא צריכא דנקט חזי מתריותו**. ה"ג ולא ידעין מהי מדעתיה ומיה בעל פורחיה ולא גרסי' ולא ידע דאע"ג דע בזה אין המוכר נאמן משלכו בדמוקי התם: **מתני'**. דמשבע לתרווייהו וחד משתבע לשקרא: **דלא כבן ננס**. במסכת שבועות (דף ס"א) גבי חנוני על פנקסו אלו ואלו באין לב"ד על מנת לישיבע אחד מהם לשווא אמר בעל הבית לחנוני תן לבני חטום בדינך ועלי לשלם או לפועלים בסלע מעות שאני חייב בשכרם ועלי ליתן סלע הוא אומר נתתי והוא אומר לא נטלתי ושניהם תובעין את בעה"ב שניהם נשבעין ונטולין מבעל הבית אמר בן ננס כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שווא אלא שניהם נטולין בלא שבועה: **אימור בדידי תרדי אגבהוה**. למציעא וכל אחד ואחד סבור אני הגבהתיה תחילה וכולה שלי וכי

משתבע על חציה קושטא משתבע ולענן מקח וממכר נמי שמוא לשניהם נתרצה: כסומכוס. בבבא קמא גבי שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה (דף ס"א) עליו הראיה. בעדים ואי לא לא גבי מידי והכא חולקין ובשבועה: ה"ג אי אמרת בשלמא רבנן התם דלא תפסי תרווייהו אמור רבנן כו' הכא דתפסי תרווייהו פלגי בשבועה אלא אי אמרת סומכוס ומה התם דלא תפסי תרווייהו אמר סומכוס פלגי בלא שבועה הכא דתפסי תרווייהו לא כל שפון: תרווייהו תפסי. ואין כאן מוציא מחבירו: **בשבועה פלגי** לה. פיון דמסור גובינא במה שחבירו תופס דהאי תפיס בבולה והאי תפיס ובבולה לא קים להו לרבנן להוציא ממון מחזקתו בכדי כדאמר' התם לרבנן דבעי ראיה הצריכים שבועה: **שמוא ושמוא**. כי התם דקתני נמצא עוברת בצדה ואין ידוע אם עד שלא נלקח נגחה אם משילך נגחה ולא מת הולך מחמת הנגחה אלא ממילי וכיון דכל שור שמוא טעין ליכא למרי עלייהו שבועה: **דרבה בר רב הונא**. בפרק ראשון לקמן (דף ס"א) **דררא דממונא**. חסרון ממון שאם יפרע זה שלא בדין הוי חסרון ממון ואם נסטרנו שלא בדין נמצא זה חסר ולד פרתו: **ומה התם דאיכא דררא דממונא כו'**. איהו מקח שמפסיד תחצי שלא בדין אתה מחסורו ממון: ואיכא

או שלא נתן, אבל הָכָא – כאן בענין שנים אחוזים בטלית **אִיכָא לְמִימָר** –  
אפשר לומר לְמִימָר – שאין כאן ודאי שְׁבוּעַת שָׁוָא, מפני שקיימת אפשרות  
נוספת, והיא **אִימור דְּתַרְוִיחָהוּ בְּהָרִי דְּהָרִי אֲנִיבְהוּת** – שתאמר ששניהם  
הגבירו את הטלית ביחד, ובאמת מגיע לכל אחד חצי טלית, אלא שכל  
אחד סבור שהוא הגביר תחילה והטלית כולה שלו, וכן במקום וממכר יתכן  
שהמוכר התרצה לשניהם. וכיון שאין ודאות שאחד מהם ישבע לשקר  
מודה בן ננס שמשיבועים אותם.  
הגמרא מביאה את שיטת סומכוס (ב"ק מו.) ומבררת האם משנתינו  
מתיישבת עם שיטתו: במשנה שם נאמר, שור תם שנגח את הפרה ונמצא  
עובר מן בצידה. בעל השור טוען שהפרה ילדה עובר מת קודם הנגיחה,  
ובעל הפרה טוען שהפרה ילדה את העובר אחרי הנגיחה וזאת מחמת  
הנגיחה. הדין במשנה שיחלוק, כלומר שעל המזיק לשלם לניזק על הריגת  
העובר רק רבע נזק, ואמר רב יהודה בשם שמואל, שמשנה זו היא כשיטת  
סומכוס הסובר שממון המוטל בספק חולקים, אבל חכמים סוברים  
שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הניזק להביא עדים שהפרה ילדה  
אחרי הנגיחה. מקשה הגמרא: לִימָא מְתַנִּיתִין – האם נאמר שמשנתינו  
סוברת דִּלְמָא כְּסוּמְכוֹס, דְּאִי – שאם היתה המשנה סוברת כְּסוּמְכוֹס, מדוע  
שנים האחוזין בטלית יחלוקו בשבועה, והלא אמר סומכוס שִׁמְמוֹן  
הַמּוּטָל בְּסִפְסַף חוֹלְקִין בְּלֹא שְׁבוּעָה, שואלת הגמרא: וְאִלָּא מָאִי רִבְנָן –  
לדברך שמשנתינו אינה מתיישבת עם שיטת סומכוס, וכי אפשר להעמיד  
את המשנה בשיטת רבנן, הָא אֲמַרְי – והלא רבנן סוברים שהמוציא  
מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרָאיה, ואם כן היה לנו להניח את הטלית עד שיבואו עדים  
ויעידו מי הגביר ראשון, ואילו במשנה שנינו שחולקים את הטלית בלי  
שהביאו ראיה, דוחה הגמרא: הָאִי מָאִי – מהי טענתך, הלא אִי אֲמַרְתָּ  
בְּשִׁלְמָא רִבְנָן – אם תאמר שמשנתינו סוברת כרבנן, יש לחלק דִּהְתָּם – שם  
בשור שנגח את הפרה דִּלְמָא תִּפְסִי תְרוּוִיחָהוּ – שאין שניהם מוחזקים בשור  
המזיק ורק המזיק מוחזק בו, אֲמַרְי רִבְנָן שְׁהַמוּצִיא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הָרָאיה,  
אבל הָכָא דְּתַרְוִיחָהוּ תִּפְסִי – כאן ששניהם אחוזים בטלית וכל אחד נחשב  
מוחזק בכולה, אי אפשר להוציא את הטלית מחזקת שניהם ולחלקה בלי  
ראיה או שבועה, ולכן [פְּלִגִּי] לָהּ בְּשְׁבוּעָה – חולקים אותה בין שניהם  
בשבועה. אִלָּא אִי אֲמַרְתָּ – אבל אם תאמר שהמשנה היא כסומכוס,  
קשה, הַשְׁתָּא – הלא הדברים קל וחומר, ומה הָתָם דִּלְמָא תִּפְסִי תְרוּוִיחָהוּ –  
מה שם לגבי מזיק שאף שאין שניהם מוחזקים אלא רק המזיק לבדו, סובר  
סומכוס שחולקין בְּלֹא שְׁבוּעָה, הָכָא דְּתַרְוִיחָהוּ תִּפְסִי לָהּ – כאן ששניהם  
תופסים בטלית לֹא כָּל שֶׁבֶן שיחלקו בלא שבועה, ומדוע שנינו שחולקים  
רק בשבועה.  
הגמרא מנסה ליישב את משנתינו בשיטת סומכוס: אֲפִילוּ תִיכָא – גם אם  
תאמר שמשנתינו כסומכוס, יש לחלק דְּכִי אֲמַר – באיזה מקרה אמר  
סומכוס שממון המוטל בספק חולקים בלא שבועה, דווקא בְּשִׁמְמוֹן וְשִׁמְמָא –  
כששני הצדדים טוענים שמא, כלומר שגם המזיק וגם הניזק אינם יודעים  
בודאות מתי הפרה ילדה, אֲכָל בְּכָרִי וְכָרִי – אם שני הצדדים טוענים טענת  
ודאי, כמו במציאת טלית שכל אחד טוען שודאי לו שהוא הגביר את  
הטלית תחילה, בזה לֹא אֲמַר סומכוס את דבריו וגם הוא מודה שחולקים  
בשבועה.  
מקשה הגמרא: וְלָרְבָּה בְּרַב הוּנָא דְּאֲמַר, אֲמַר סומכוס שממון המוטל  
בספק חולקים, אֲפִילוּ בְּכָרִי וְכָרִי – כששניהם טוענים טענת ודאי, מָאִי  
אִיכָא לְמִימָר – כיצד נוכל לתרץ את דברי משנתינו עם שיטת סומכוס.  
מתרצת הגמרא: אֲפִילוּ תִיכָא – גם אם תאמר שמשנתינו סוברת כסומכוס,  
יש לחלק דְּכִי אֲמַר – שבאיזה מקרה אמר סומכוס שממון המוטל בספק  
חולקים, דווקא הִיכָא דְּאִיכָא דְּרָאָא דְּמִמּוֹנָא – במקום שיש הפסד ממון,  
שלא נפסדו את המזיק שלא כדין, החסרנו לניזק ממון, ואם נחייב את המזיק  
לחלק כדין, החסרנו לו ממון, אֲכָל הִיכָא דְּלִיכָא דְּרָאָא דְּמִמּוֹנָא – אבל  
במקום שאין חסרון ממון כמו במציאת טלית, לֹא אמר סומכוס את דבריו  
וגם הוא מודה שישלכו בשבועה.  
מקשה הגמרא: וְלֹא קָל וְחֹמֶר הוּא – וכי אין ללמוד בקל וחומר, שאם  
בשור שנגח את הפרה אמר סומכוס שיחלקו בלי שבועה, כל שכן  
שבמציאת טלית יהיה הדין כך. שהרי וְכָה הָתָם – ומה שם בשור שנגח את  
הפרה שכשחולקים בלי שבועה, ודאי דְּאִיכָא דְּרָאָא דְּמִמּוֹנָא לְמִימָר וְאִיכָא  
דְּרָאָא דְּמִמּוֹנָא לְמִימָר – שיש הפסד ממון לזה או לזה,

משום דְּאִי תִנָּא – שאם התנא היה שונה רק מקרה של מציאה, הָיָה אֲמַינָא  
– הייתי אומר שדווקא בְּמִצִּיאה הוּא דְּרָמִי רִבְנָן – הטילו חכמים שְׁבוּעָה  
עָלֶיהָ – על כל אחד מהאחוזים בטלית, ולא חששו שזה שתפס שלא כדין  
ישבע לשקר, מְשוּם דְּרָמִי – שהוא אינו מתכוין לגזול את חבירו אלא הוא  
מורה היתר לעצמו לתפוס אותה, וְאֲמַר, חֲבִירִי – חבירי שזכה בטלית לֹאִי  
מִיִּדִי חֲסֵר בָּהּ – אינו מפסיד כלום אם אחלוק עמו במציאה זו, שהרי בחינם  
באה לו ובלי טרדה, ולכן אֵיזֵל אֲתִפְסִי וְאֲתִפְּלִיג בְּהָרִיה – אֵלֶךְ ואתפוס גם  
אני את המציאה ואתחלק עמו בה, ועתה שהטילו עליו חכמים שבועה,  
יודה כיון שלא ירצה להשבע לשקר. אֲכָל בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, דְּלִיכָא לְמִימָר  
הָכִי – שאין לומר כן שהשקרן יורה היתר לעצמו, שהרי חבירו שילם למוכר  
עבור החפץ שקנה, אִיכָא – נאמר שלא נשבעי אותם, כיון שזה שתפס שלא  
כדין הוא גזלן גמור, ומתוך שהוא חשוד על גזילת ממון הוא חשוד גם על  
שבועת שקר, ותהיה הטלית מונחת עד שיבא אליהו, ומחדשת המשנה  
שגם במקום וממכר יש הוראת היתר, כיון שמדובר באופן ששניהם נתנו  
דמים למוכר. וְאִי תִנָּא – ואם התנא היה שונה רק מקרה של מִקָּח וּמִמְכָּר,  
הייתי אומר שדווקא במקום וממכר הוּא דְּרָמִי רִבְנָן – הטילו חכמים שְׁבוּעָה  
עָלֶיהָ – על כל אחד מהאחוזים בטלית, ולא חששו שזה שתפס שלא כדין  
ישבע לשקר, מְשוּם דְּרָמִי – שהוא מורה היתר לעצמו לתפוס את הטלית,  
וְאֲמַר, חֲבִירִי – חבירי שקנה את הטלית דְּמִי קָא יְהִיב – נתן מעות למוכר  
תמורתה, וְאִנָּא דְּמִי קָא יְהִיבָנָא – וגם אני רוצה לתת למוכר מעות,  
וְהַשְׁתָּא דְּבִירָא לְרִידִי – עתה שאני זקוק לטלית הזאת, אֲשַׁקְלִיה אֲנָא –  
אקח אותה אני ואשלם עבורה, והמוכר יחזיר לחבירי את הכסף ששילם  
הוא, וְחֲבִירִי לֵיזֵיל לְמִרְחָ לִיזְבֵּן – וחבירי ילך ויקנה טלית אחרת. וכיון  
שהוא לא חשוד לעבור על איסור גזל, הוא נאמן בשבועתו. אֲכָל בְּמִצִּיאה  
דְּלִיכָא לְמִימָר הָכִי – שאין מקום להוראת היתר כזו שחבירו ילך וימצא  
טלית אחרת שאבדה לבעליה. אִיכָא – נאמר שלא נשבעי אותם, כיון שזה  
שתפס שלא כדין הוא גזלן גמור, ומתוך שהוא חשוד על גזילת ממון הוא  
חשוד גם על שבועת שקר, ותהיה הטלית מונחת עד שיבא אליהו. צָרִיכָא  
– לכן הוצרך התנא להשמיענו שגם במציאה צריך להשבע, מפני שגם  
במציאה יש הוראת היתר.  
הגמרא סברה שבמקום וממכר רק אחד נתן למוכר מעות, והזיכוח הוא מי  
נתן את המעות, ולכן מקשה הגמרא: בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, וְלָחוּ וְזִיז מִמָּאן קָבֵט  
– נשאל את המוכר ממי הוא לקח מעות, וכך נדע מי קנה את החפץ.  
מתרצת הגמרא: לֹא צָרִיכָא, מדובר דְּקָבֵט מִתְרִוּיָהוּ – שהמוכר קיבל כסף  
משניהם, מִחֵד מְדַעְתִּיהּ – מאחד מהם מרצונו ושל המוכר, וּמִחֵד בְּעַל  
בִּוְרְחִיהּ – ומאחד מהם בעל כרחו. וְלֹא יִדְעָנָא – ואיננו יודעים מי הוא זה  
שהמוכר קיבל ממנו את המעות מְדַעְתִּיהּ – מרצונו, וּמִי הוּא זה שהמוכר  
קיבל ממנו את המעות בְּעַל בִּוְרְחִיהּ, ולכן צריך כל אחד מהם להשבע שאין  
לו בה פחות מחציה, וזה שהמוכר לא התרצה לו הרי אין לו בה כלום,  
ובודאי לא ישבע לשקר אלא יודה.  
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בין חכמים לכן ננס, ומבררת האם משנתינו  
מתיישבת עם שיטת בן ננס: שנינו במשנה (שבועות מה.) בעל הבית  
שהעסיק פועלים וסיכם עם חנוני שיתן להם סלע עבור עבודתם, והוא יתן  
אחר כך לחנוני סלע. החנוני טוען שנתן לפועלים ובעל הבית צריך לשלם  
לו סלע, והפועלים טוענים שלא קיבלו מהחנוני ובעל הבית צריך לשלם  
להם סלע דמי עבודתם. חכמים סוברים שהחנוני ישבע שנתן מעות  
לפועלים, והפועלים ישבעו שלא קיבלו ממנו כלום, ושניהם נוטלים את  
המגיע להם מבעל הבית. וכן ננס סובר, שלא משביעים גם את הפועלים וגם  
את החנוני, שהרי אחד מהם ודאי שקרן ויש חשש שישבע לשקר, אלא  
שניהם נוטלים מבעל הבית בלי שבועה. מקשה הגמרא: לִיכָא – האם נאמר  
שְׁמַתִּיתִין דִּלְמָא כֶּכֶן נָנִס – שמשנתינו אינה סוברת כבן ננס, דְּאִי – שאם  
משנתינו כֶּכֶן נָנִס, איך אומרת המשנה שכל אחד מהם נשבע שאין לו בה  
פחות מחציה, הָאֲמַר – הלא בן ננס אמר **לִיכָא וְאֵלֹו פָּאִין לִידִי**  
**שְׁבוּעַת שָׁוָא**, כלומר שאין משביעים בעל דינים בשבועות סותרות כיון  
שיש חשש שאחד מהם ישבע לשקר, והרי כאן רק אחד מהם הגביר תחילה  
את הטלית וזכה בכולה ואין משביעים את חבירו לשקר שאין לו בה פחות  
מחציה. מתרצת הגמרא: אֲפִילוּ תִיכָא – אפילו אם תאמר שמשנתינו  
סוברת כֶּכֶן נָנִס, יש לחלק, שְׁתָּתָם – ששם בענין הפועלים והחנוני, אם  
שניהם ישבעו וְדִי אִיכָא – ודאי יש שְׁבוּעַת שָׁוָא, שהרי או שהחנוני נתן

וְאִיבָא לְמִימַר – ועוד שבשור שנגח את הפרה אפשר לומר שבפלה לָמַר –  
למזיק שפטור, וְאִיבָא לְמִימַר – ואפשר לומר שבפלה לָמַר – לניזק, ואף  
שהחלוקה אינה יכולה להיות אמת אִמֶּר סוּמְכּוּס מִזְוֹן הַמוּטָל בְּסֶפֶק  
חוֹלְקִין בְּלֹא שְׁבוּעָה, ואם כן הָכָא – כאן במציאת טלית, דְּלִיבָא דְרָאָא  
דְּמִמּוֹנָא – שאם נחלק בלא שבועה אין זה ודאי שיש חסרון ממון לאחד  
הצדדים, ועוד דְּרִיבָא לְמִימַר דְּתַרְוִיחֵיהּ הִיא – שאפשר לומר שבאמת היא  
שייכת לשניהם כגון שהם הגביהו את הטלית ביחד, לֹא כָּל שֶׁכֶּן שיחלקו  
בלי שבועה. מתרצת הגמרא: אֶפִּילוּ תִימָא – גם אם תאמר שהמשנה  
כסוּמְכּוּס, אין סתירה מדבריו, כיון ששְׁבוּעָה זו תקנה מִדְּרָגְנָא הִיא, בְּדִרְבֵּי  
יוֹחָנָן, דְּאִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן שְׁבוּעָה זו תקנת חכמים הִיא, כדי שְׁלֹא יֵהָא כָּל  
אֶחָד וְאֶחָד הוֹלֵךְ וְתוֹקֵף וְאֶחָד (ואחוז) בְּטִלְתּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וְאִמֶּר שְׁלִי הוּא.  
במשנה לקמן (לז). נחלקו חכמים ורבי יוסי בשנים שהפקידו כספם אצל  
אחר, זה הפקיד מנה וזה הפקיד מאתים, וכשבאו ליטול את פקדונם, כל  
אחד טוען שהמאתים שלו. דעת חכמים שנותן לכל אחד מנה והמנה  
השלישי יהא מונח בידו עד שיבא אליהו. ורבי יוסי סובר שכיון שבאופן זה  
הרמאי לא מפסיד כלום, הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. הגמרא מבררת  
האם משנתנו מתיישבת עם שיטת רבי יוסי.

מקשה הגמרא: לְיָמָא – האם נאמר שמתניתין – שמשנתנו דְּלֹא בְּרַבִּי  
יוֹסֵי. דָּא – שאם היא בְּרַבִּי יוֹסֵי, הָא אִמֶּר לענין מנה שלישי שאם בֵּן  
שרק המנה השלישי יהיה מונח עד שיבא אליהו מִה הַפְּסִיד הָרַמָּא, אֵלָּא  
הֵבֵל יֵהָא מוֹנֵחַ עַד שְׁיָבֵא אֱלִיהוֹ. וגם בשנים אוחזים בטלית יש להניח את  
הטלית בבית דין כדי שהרמאי יפסיד. שואלת הגמרא: אֵלָּא מָא, נעמיד  
את המשנה כדַּרְגָּנָא, הלא בִּינֵן דְּרָאָמִי רַגְנָן במנה שלישי שֶׁהֲשָׂאָר – המנה  
השלישי, יֵהָא מוֹנֵחַ עַד שְׁיָבֵא אֱלִיהוֹ, הָא נָמִי – גם הטלית בְּשָׂאָר דָּמִי –  
היא דומה למנה השלישי, דְּסִפִּיקָא הִיא – שהרי יש ספק של מי היא, והיה  
ראוי שתהא מונחת עד שיבא אליהו. משיבה הגמרא: הָא מָא – מהי  
טענתך, אִי אִמֶּר בְּשִׁלְמָא רַגְנָן – אם תאמר שמשנתנו כרבנן, יש ליישב  
את המשנה שְׁהָתִם – ששם במנה שלישי דְּרָאָא הָא מָנָה – מנה זה דָּחַךְ  
מִיְנֵיהּ הוּא – שייך רק לאחד מהם, לכן אִמֶּר רַגְנָן שֶׁיֵהָא מוֹנֵחַ עַד שְׁיָבֵא  
אֱלִיהוֹ, אבל הָכָא – כאן דְּרִיבָא לְמִימַר – שאפשר לומר דְּתַרְוִיחֵיהּ הוּא  
– שהטלית של שניהם כגון שהם הגביהו אותה ביחד, אִמֶּר רַגְנָן פִּלְגִי  
בְּשִׁבְעָה – שיחלקו בשבועה. אֵלָּא אִמֶּרְתָּ – אלא אם תאמר שמשנתנו  
כרבִּי יוֹסֵי הִיא, קשה, הֲשָׂתָא – הלא קל וחומר הוא, ומה הָתֵם – שם במנה  
שלישי דְּבִנְדָאָא אִיבָא – מגיע מָנָה לָמַר – לאחד, וְאִיבָא – ומגיע מָנָה לָמַר  
– לשני, וְאִמֶּר רַבִּי יוֹסֵי שהכל יֵהָא מוֹנֵחַ עַד שְׁיָבֵא אֱלִיהוֹ, הָכָא – כאן  
דְּרִיבָא לְמִימַר – שאפשר לומר שהטלית דָּחַךְ מִיְנֵיהּ הוּא – שייכת רק  
לאחד מהם, לֹא כָּל שֶׁכֶּן שתהא מונחת עד שיבא אליהו.

הגמרא מיישבת את משנתנו בשיטת רבי יוסי: אֶפִּילוּ תִימָא – גם אם  
תאמר שמשנתנו כרבִּי יוֹסֵי, יש לחלק שְׁהָתִם – שם במנה שלישי וְדָא  
אִיבָא – יש רָמָא, ולכן קונס אותו רבי יוסי, אבל הָכָא – כאן בטלית, מִי  
יִמַר דְּרִיבָא רָמָא – מנין שיש רמאי, אִיבָא תְרִוּיָהּ – הלא אפשר לומר  
ששניהם בְּהָדִי תְרִדִי אֲנִיבָהוּ – הגביהוה ביחד, וכל אחד סבור שהוא  
הגביה קודם לחבירו. אִי נָמִי – חילוק נוסף, הָתֵם – שם במנה שלישי, קָנִים  
לִיה – קונס רַבִּי יוֹסֵי לְרַמָּא בִּי יִחִיב דְּלֹדִי – כדי שיוודה על האמת, אבל  
הָכָא – כאן בטלית, מָא פְסִידָא אִית לִיה דְּלֹדִי – מה יפסיד הרמאי אם  
נניח את הטלית עד שיבא אליהו, הלא הטלית אינה שלו.

הגמרא מקשה על החילוק השני: תִּנְחַ – סברא זו נכונה רק בְּמִצִּיאָהּ, שאכן  
הרמאי לא יפסיד, אבל בְּמִקָּח וּמִמְכָּר מָא אִיבָא לְמִימַר – מה יש לחלק,  
הלא מדובר ששניהם נתנו מעות למוכר, ואם הכל יהיה מונח, בודאי  
הרמאי יפסיד. מסכמת הגמרא: אֵלָּא מִתְרִיבָא – ברור שיש לתרץ בְּרִשְׁנֵין  
מְעִיקְרָא – כמו שתירצנו בחילוק הראשון, שבמנה שלישי יש ודאי רמאי

ובטלית אין ודאי רמאי.

הגמרא דנה בענין חכמים ורבי יוסי החולקים במנה שלישי, מה תהיה  
שיטתם בחנוני על פנקסו. מקשה הגמרא: מִיִּן לְרַבְּנָן וּמִיִּן לְרַבִּי יוֹסֵי, הָתֵם  
– שם לְגַבִּי חֲנוּנִי עַל פִּנְקֶסוֹ שהחנוני טוען שנותן מעות לפועל והפועל טוען  
שלא קיבל, דְּקִתְנִי שׁוֹה נִשְׁכָּע וְנוֹטָל מבעל הבית וְזוֹ נִשְׁכָּע וְנוֹטָל מבעל  
הבית, מָא שָׂנָא – במה שונה המקרה שם דְּלֹא אִמֶּרְנָן – שלא אומרים  
נִשְׁכָּה לְמִמּוֹנָא – נוציא את הממון מִכַּעַל הַבֵּית וִיהָא מוֹנֵחַ בבית דין עַד  
שְׁיָבֵא אֱלִיהוֹ, דְּהָא – שהרי בְּנִדָאָא אִיבָא רָמָא. מתרצת הגמרא: אִמֶּרְנָא,  
הָתֵם – שם בחנוני, חֲנוּנִי מַעְכָּא – זהו הטעם שהוא נוטל מבעל הבית  
בשבועה, כיון דְּאִמֶּר לִיה חֲנוּנִי לְכַעַל הַבֵּית, אֵנָּה שְׁלִיחוּתָא דִּידָךְ קָא  
עֲבִידְנָא – אני עשיתי את שליחותך לתת לפועל מעות, מָא אִית לִי גַבִּי  
שְׂכִיר – איזה ענין יש לי בערעורו של הפועל, כלומר דבריו אינם מקובלים  
עלי, וְאֵף עַל גַּב דְּקָא מִשְׁתַּבֵּעַ לִי – שהוא נשבע שלא קיבל, לֹא מְהִימֵן  
לִי בְּשִׁבְעָה – איני מאמינו בשבועה כיון שלדעתי הוא רשע, אֵת הַמִּנְתִּיהּ  
– אתה הוא זה שהאמנת לו דְּלֹא אִמֶּרְתָּ לִי בְּסִתְרִי הֵב לִיה – שלא אמרת  
לי לתת לו בפני עדים, ומדוע יהא הכסף מונח ואפסיד. וְשְׂכִיר נָמִי – וגם  
הפועל אִמֶּר לִיה לְכַעַל הַבֵּית, אֵנָּה עֲבִידְתָּא גַּבִּי – אני עבדתי את  
עבודתי אצלך ולא קיבלתי תשלום עליה, מָא אִית לִי גַבִּי חֲנוּנִי – איזה  
ענין יש לי בטענת החנוני, כלומר לא מקובלים עלי דבריו, וְאֵף עַל גַּב  
דְּמִשְׁתַּבֵּעַ לִי – ואפילו שהוא נשבע שנתן לי, לֹא מְהִימֵן לִי – הוא לא נאמן  
עלי. הֲלָכָךְ תְרִוּיָהּ מִשְׁתַּבֵּעַ וְשָׁקָל – ולכן שניהם נשבעים ונוטלים מִכַּעַל  
הַבֵּית:

הגמרא עוסקת במקרה שיש עדים שמעידים על חלק מהתביעה, האם חייב  
שבועת מודה במקצת: תִּנְי – שנה רַבִּי חֲזִינָא, האומר לחבירו מָנָה לִי בִידָךְ  
שאתה חייב לי, וְהֵלָּא אוֹמֵר אֵין לָךְ בִּידִי בְלוּם, וְהַעֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ  
שֵׁשׁ לוֹ חוֹב של חֲמִשִּׁים זוז, נוֹתֵן לוֹ חֲמִשִּׁים זוז, וְיִשְׁבַּע עַל הַשָּׂאָר שאינו  
חייב אותו, כשם שהיה נשבע אם הוא עצמו היה מודה בחמישים. משום  
שְׁלֹא יתכן שֶׁתִּהְיֶה הוֹדָאָא פִּי גְדוּלָּה יותר מִהַעֲדָתָא עֲדִים, ודבר זה נלמד  
מִקָּל וְחוֹמֵר כמבואר להלן. וְתִנְא תוֹנָא – זהנתא במשנתנו מסייע לדברי,  
שאמר שִׁנִּים אוֹחְזִין בְּטִלְתִּי וְהָ אוֹמֵר אֵין מִצָּאתִיהּ וְכוּ', זה ישבע שאין  
לוֹ בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לוֹ בה פחות מחציה. וְהָא הָכָא – והרי  
כאן במשנה בִּינֵן דְּתַפְּסִים – שכל אחד מהם מוחזק בחצי טלית, אֵנָּה סִדְרִי –  
כאילו אנו עדים דְּמָא דְּתַפְּסִים הָא – שמה שזה מוחזק בו, דִּידִיהּ – שלו  
הוא, וּמָא דְּתַפְּסִים הָא – וכן מה שהשני מוחזק בו, דִּידִיהּ – שלו הוא,  
וְקִתְנִי שכל אחד מהם יִשְׁבַּע, וְהָאֵין סִדְרִי שהוא כמו עדים שמעידים  
שחצי טלית שלו מחייב אותם להשבע, ומוכח שהעדאת עדים על חצי  
מהתביעה מחייבת שבועת מודה במקצת.

שואלת הגמרא: מָא שְׁלֹא תִהְיֶה הוֹדָאָא פִּי גְדוּלָּה מִהַעֲדָתָא עֲדִים, מִקָּל  
וְחוֹמֵר, כלומר, מה ההוא אמינא לומר שהודאת פיו גדולה מהעדאת עדים,  
עד שהוצרך רבי חיאי ללמוד מקל וחומר להיפך. משיבה הגמרא: שְׁלֹא  
תִאמַר שרק בהוֹדָאָא פִּי הוּא דְּרָמָא רַחֲמָנָא – הטילה התורה שְׁבוּעָה  
עָלֶיהָ, בְּדִרְבָּהּ, דְּאִמֶּר רַבָּה, מִפְּנֵי מַה אִמְרָה מוֹדָה מוֹדָה מִקְצַת הַטַּעֲנָה  
יִשְׁבַּע ואילו כופר הכל פטור משבועה, ועוד, מדוע אין מאמינים למודה  
במקצת שאומר אמת, ולא פטרה אותו התורה כשם שפטרה משיב אבידה  
כיון שהיה יכול לכפור הכל. ומבאר רבה, כופר הכל פטור משבועה כיון  
שחֻזָּקָה שֶׁאֵין אִדָּם מְעִיז פְּנִיָּו בְּפִנֵּי כַּעַל חוֹבוֹ לשקר לו שאינו חייב לו  
כלום, משום שעשה לו טובה שהלווה, ואם הוא כפר בכל, מסתמא אינו  
חייב לו. וְהָא – וזה שמודה במקצת הטענה, בְּבִלְוִיהּ כְּעִי דְּנִכְפְּרִיהּ – היה  
רוצה לכפור בכל, וְהָא דְּלֹא בְּכַפְרִיהּ – והסיבה שלא כפר היא מִשּׁוּם דָּאֵין  
אִדָּם מְעִיז פְּנִיָּו בפני בעל חובו, ולכן אין להחשיבו כמשיב אבידה בזה שלא  
כפר הכל.

**בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אוחזין דף ג עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קא**  
 רש"י תוספות

1 **ואיכא למימר בוליה דמר.** ועוד על ברכה או בוליה דמר או בוליה דמר אפילו  
 2 הכי חולקין בלא שבועה: **הכא דליכא דררא דממונא.** ועוד דאיכא למימר  
 3 דתרווייהו בהדי הדדי אנגהוה: **לא כ"ש.** דחולקין בלא שבועה: ותוקף. אוחז: דר'  
 4 יוסי. לקמן בהמפקיד דף טו. שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה זה מאתים זה  
 5 אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי  
 6 וקאמר ת"ק נותן לזה מנה ולזה מנה  
 7 והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו אמר ר'  
 8 יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי ולמה יודה הרי  
 9 קיבל את שלו אלא הכל יהא מונח והפסיד  
 10 הרמאי וה"נ יהא מונח: **הא נמי כשאמר**  
 11 **דמאי.** דהתם על מנה השני הם דנין ואלו  
 12 דנין על השלית בוליה: דחד מינייהו הוא.  
 13 ואין לומר חלוקה: **הכא דאיכא למימר**  
 14 **דחד מיניהו הוא.** ואין לחבירו חלק בה  
 15 לא כ"ש דלית ליה יחלוקה: **מאי פסיקא**  
 16 **אית ליה.** למי שאין לו חלק בה אם תהא  
 17 מונחת: דלודי. שאין לו חלק בה פשידה  
 18 מה יטול: **מקח וממכר מאי איכא**  
 19 **למימר.** הא אוקמינא דקיבל דמים  
 20 מתרווייהו ואי הוה אמרין יהא השלית  
 21 ותדמים מונחים אית ליה פסיקא לרמאי  
 22 יודה על האמת קודם שיפסיד: **התם היינו**  
 23 **מעמיא.** דשיניהם נשבעין ונותלין דחגוני  
 24 אומר לבשל הבית אגא שליחותא דידך  
 25 עבדי ונתתי לפועלך ממונן שציתנא: **מאי**  
 26 **אית לי גבי שכיר.** לשער: לא מהימן לי.  
 27 איני מאמינו בשבועה אני אומר שהוא  
 28 רשע ואין לי להאמין אדם בשבועה על  
 29 ברחי אלא אם כן האמנתי מתחילה  
 30 להפקיד אצלו או להתנות עמו: **את**  
 31 **המנתיא.** ואתה הוא שקולקלת ואין לי  
 32 להפסיד בקלוקלך שיהיו מעותי מונחין עד  
 33 שיבא אליהו: **ושבע על השאר.** דרך  
 34 מודה מקצת השענה שאמרה תורה ישבע  
 35 כדלפינן בשבועות דף טו. מבי הוא זה  
 36 ואע"ג דזה לא הודה הרי יש עדים במקצת  
 37 ולא תהא הודאת פיו גדולה לחייבו על  
 38 השאר שבועה מהעדאת עדים: **מקל**  
 39 **והימר.** לקמן מפרש מאי ק"ו: **ותנא תנא.**  
 40 ותנא דין סייעקא לדדי: **זה אומר בו.**  
 41 וקתני שניהם ישבעו: **אנן סהדי דמה**  
 42 **דתפס חמי.** היינו פלגא: דידיה הוא. שהרי  
 43 מוחזק הוא בפנינו והרי הוא תובע את  
 44 בוליה וחבירו בופר את בוליה שאומר בוליה  
 45 שלי ואף מה שאתה תפוס בידך ואנו מעידין  
 46 אותו שיש בה מקצת ומחזיקים את  
 47 חבירו שבועה על השאר ודחינו חצי  
 48 שעיבב לעצמו: **מאי לא תהא הודאת פיו**  
 49 **גדולה מהעדאת עדים.** מהיכי תיתי לו  
 50 למידק דמיסק אדעתין דתנא הודאת פיו  
 51 גדולה מהעדאת עדים דאיצטרך לתנא  
 52 למילף מק"ו דלא תהא הודאת פיו גדולה:  
 53 **מפני מה אמר תורה בו.** ולא חשבו  
 54 במשיב אבידן לפטרו שלא כפר בבולו:  
 והאי

1 **התם** ודאי איכא רמאי. לכך קניס ליה גם במה שהוא שלו בודאי אכל הכא  
 2 אימור תרווייהו בהדי הדדי אנגהוה דליכא רמאי דכל תוך סבור שהוא  
 3 הגביה קודם: **א"י** נמי התם קניס כי היכי דלודי. אכל הכא אפילו איכא ודאי  
 4 רמאי בגון שזה אומר אני מצאתיה היום וזה אומר אני מצאתיה אתמול מודה  
 5 דחלוקה ולא אמרין יהא מונח עד שיבא  
 6 אליהו דבשביל כך לא יפרש דהא אינו  
 7 מפסיד כלום:  
 8 **אלא** מתווררת כדשנין מעיקרא. נוכל  
 9 לומר דהדר ביה ולא סגי בטעמא  
 10 דמפסיד הרמאי לבד דלא קניס ר' יוסי  
 11 אלא היכא דאיכא ודאי רמאי ואית ליה  
 12 פסידא אכל היכא דאיכא רמאי וליכא  
 13 פסידא לא יקנוס כדמשמע לישנא דא"כ  
 14 מה הפסיד הרמאי מיהו לשון אלא משמע  
 15 דהדר לגמרי וכן בסמוך דפריך בין לרבנן  
 16 בין לרבי יוסי נימא יהא מונח אף על גב  
 17 דהתם לית ליה פסידא לרמאי:  
 18 **גבי** חגוני נמי יהא מונח. לר"ע דאמר  
 19 (יבמות דף קטו ק"ה) בלקח מחמשה ואינו  
 20 יודע מאיזה מהם לקח נותן לבאריא לא  
 21 פריך אמאי נהא לבאריא נהא מונח דהתם  
 22 הוה ליה למדבר ואיהו דאפסיד אנפשיה:  
 23 **ולא** אמרת לי הב ליה בסהדי. תימה  
 24 לימא ליה בעל הבית לחקוני  
 25 שדחתך ולא לענותי אע"ג דלא אמר ליה  
 26 הב ליה בסהדי היה לו מעצמו להשיע על  
 27 לב כדאמרין בפי' הכותב (שבת דף פה. גבי  
 28 אבימי דהוי מסקי ביה חזוי בי חוזאי  
 29 וישרייהו ביד (רבא) ויפרעהו ואמר להו  
 30 הב לי שטרא ואמרו ליה הך שטרא נינהו  
 31 ומסיק התם דלא שגא א"ל שקול שטרא  
 32 והב להו חזוי ולא שגא הב חזוי ושקול  
 33 שטרא מחייב השלית משום דאמר ליה  
 34 לתקוני שדחתך ולא לענותי וי"ל דהתם  
 35 כיון דחזיר לקיחת השטר באילו אומר  
 36 עשה באותו ענין שיבא השטר לידך אכל  
 37 הכא לא חזיר עדים כלל:  
 38 **מפני** מה אמרה תורה בו. פי' יהא  
 39 נאמן במה דאי גבו בופר הכל  
 40 או נילף מנכא דלא נימא גבו בעלמא  
 41 ומשני דאין זה מגו דאין אדם מעיז פניו  
 42 לכפור הכל הואיל וחבירו מכיר בשקרו  
 43 אכל במקום שיכול להעזי בגונו ואמר  
 44 מנה לאבידן בדי ודאכלתי פרס נאמן  
 45 במגו דאי בעי כפר הכל כדאיתא פי"ב  
 46 דכתובות (דף יח. וס) ובפרק שבעת הדיינים  
 47 (שבת דף טז.) א"ת בופר הכל מנלן דפטור  
 48 ואין לומר מטעם חזקה דאין אדם מעיז  
 49 דהא אפי' במקום שיכול להעזי פטור בגון  
 50 בבנו ואפילו מודה מקצת פטור התם מגו  
 51 דאי בעי כפר הכל ואין לומר דילפינן  
 52 מדאיצטרך להקבל שעד אחד מחייבו  
 53 שבועה ואי בופר הכל חייב כנא נפקא  
 54 מיהא מעד אחד הא בלאו הכי חייב דהא  
 55 איצטרך במקום שהוא אינו תובע כלום  
 56 ואינו יודע והעז מעיז שהוא גבא או  
 57 שאביו הלזה לו וי"ל דמבי הוא זה משמע  
 58 דגזירת הכתוב הוא דדוקא מודה מקצת  
 59 השענה חייב ולא בופר הכל:  
 הבוליה

41 עליה כדרבה דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע חזקה אין אדם  
 42 מעיז פניו בפני בע"ח והאי בבוליה בעי דנכפריה והא דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו  
 והאי

**בבוליה** בעי דלודי ליה. מה שפירש רש"י כיון דחשיד אממונא היכי נשבע  
נימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני דמשמטיט ולא  
חשיד ועל זה תימה דהא מסיק לקמן (ה' א') דחשיד אממונא לא חשיד  
אשבועתא ואין לומר דהיינו מדרבנן לפי שראו שהיתה שבועה חמורה עליהם  
אבל מדאורייתא חשד לזה חשד לזה

דהא לקמן מיייתי מרב נחמן דמשביעין  
אותו שלש שבועות ואמר מנה שאל  
שלחתי בו יד ומשמע בהגזל קמא וכ"ק דף  
ק: (ס' ד) דהיינו דאורייתא וכן בנסבא דר' אבא  
(מכשיות דף ק: ב') משמע דאי אמר לא חטפתי  
היה נשבע להכחיש את העד שבועה  
דאורייתא מדאמר מתוך שאינו יכול  
לישבע משלם דאשבועה דרבנן לא אמר  
הכי לכן י"ל ובבוליה בעי דלודי ליה  
כלומר מאחר דאין מעיז א"כ אמת הוא  
שאין חייב לו יותר ולמה ישבע יהא נאמן  
במגו דאי בעי בופר הכל ומשני דאין זה  
הענין דאשתמוטי קמשתמטיט ואם תאמר  
בופר הכל נמי אשתמוטי קא משתמטיט  
ואינו הענין בדאמרי' בפ' שבועת הדינין  
(מכשיות דף ק: ב') אמר רב נחמן בופר הכל  
משביעין אותו שבועת היסת משום חזקה  
דאין אדם תובע אלא א"כ יש לו עליו  
ופריך אדרבה אין אדם מעיז פניו בפני  
בי"ח ומשני אשתמוטי קא משתמטיט וי"ל  
דמ"מ הענין זה יותר כבופר הכל מבכופר  
חצי וליבא מגו

**אבל** העדאת עדים דליבא למימר. כל  
כך משתמטיט כיון שכפר הכל  
אימא כיון דחשוד הוא לגזול חשוד נמי  
אשבועתא קמ"ל ק"ו דלא הוי גזול דהכי  
דאשתמוטי קא משתמטיט דהכופר במלתא  
בשר לעדות ואע"ג דאמרי' לקמן (ה' א')  
דלא אמרינן מגו דחשיד כו' מ"מ גם  
התנא אשמעין דלא אמרינן מק"ו מפוי  
ועד אחד ואם תאמר אמאי אצטרך  
לטעמא דאשתמוטי לימא אי לאו ק"ו דא  
הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים משום  
שכן אינו בהכחשה ובהזמה כדפריך לקמן  
ולקמן נמי הוה ליה למפרך מה לפי שכן משתמטיט וי"ל דהכא דתאם לפרושי דהודאת פיו גדולה מהעדאת עדים נתיא ליה למינקט טעמא דמשתמטיט דסברא  
הוא דמשמע זה ישבע בהודאת פיו ולא בהעדאת עדים וחומר שאינו בהכחשה ובהזמה נתיא ליה למנקט לקמן לסתור ק"ו שכן דרך הגמרא למפרך פירכא על  
קל וחומר ולא מסבירא לכך לא מיייתי לקמן סברא דמשתמטיט: **מה** לפי שכן מחייבו קרבן תאמר בעדים כו'. פ' שכן מחייבו קרבן אפילו העדים מבחיטין אותו  
ואומרים לאו חלב הוה אלא שומן דאי אין העדים מבחיטין אותו היכי קאמר תאמר בעדים כו' עדים נמי מחייבין אותו קרבן אם אינו מבחיטין ואפילו עד אחד  
אם אינו מבחיטין מחייבו קרבן וזאת הסוגיא סוברת בלישנא דפרק אמרו לו (מכשיות דף ק: ב') דמפרש טעמיהו דרבנן דלקמן דאמרו לו אכלת חלב והוא אומר  
לא אכלתי דפטור משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאן איש ולכן פוי מחייבו קרבן אפילו עדים מבחיטין אותו ועדים אין מחייבין אותו קרבן אם מבחיטין  
דלאיךך לישנא דמפרש טעמיהו דרבנן דמתרץ דיבוריה ואמר דלא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בודקו אותו אלא בודקו אותו ואתי רבי חייא אפילו  
להכחיש העדים אינו נאמן א"כ חשיבי עדים מפוי שכן חייבוהו קרבן אפי' מבחיטין והוא לא מחייב עצמו קרבן אם הוי מבחיטין אותו ואתי רבי חייא אפילו  
ברבנן: **רבי** חייא בר"מ סבירא ליה. וא"ת א"כ נימא ק"ו דר"מ אם הביאנוהו לידי מיתה לא יביאנוהו לידי שבועה הקלה וי"ל דאיכא למפרך דמה למיתה שכן  
על מה שזן מעידין הוא מות תאמר גבי שבועה שעל מה שהוא בופר הוא נשבע בדאמרי' לקמן: **מה** אם ירצה לומר מזיד הייתי. ללישנא דאדם נאמן על  
עצמו יותר מק' עדים הוי אם ירצה לומר לזכריו דר"מ קאמרי (פדתגין) אבדאיתא דפרק אמרו לו (ס' ד' ק: ב') דלאיךך לישנא טעמא דנפשיהו קאמרי ואין  
לפרש ומה אם ירצה לומר כו' שהיא נאמן לומר לא אכלתי מגו דאי בעי אמר מזיד הייתי דהא מגו במקום דהא אלא כלומר אלא מה שהיה לא אכלתי  
יכול לתרץ דבריו ולומר לא אכלתי שוגג אלא מזיד ומיירי דכשאמר לא אכלתי לא בודקו אותו אלא בודקו אותו אפי' מבחיטין ואמר שמויך הוה וסביר רבנן דמה  
שאמר לא אכלתי כך היה דעתו שלא אבל שוגג אלא מזיד ולר"מ אע"פ שלכסוף אמר מזיד הייתי אין בכך בלום דהכי אמר (מכשיות ס'ט"ז) אמר רבי מאיר אם  
בתחלה אמר מזיד הייתי שומעין לו אם היה דן עמו כל היום ובאחרונה אמר מזיד הייתי אין שומעין לו ואם תאמר והיאך נאמן לומר מזיד הייתי הא אין אדם  
משים עצמו רשע כדאמר בפ' דסנהדרין (ה' ט: דף ס"ז) גבי פלוני רבעני לרצוני וי"ל דאין נאמן לפסול עצמו אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה לזכור חולין  
לעצור:

**אשם** היינו קרבן. דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם תימה דבמתני' דף שומריין (מכשיות דף ק: ב') תנן הדין שורי נגנב משביעך אני ואמר אמן והעדים  
מעידים אותו שאכלו משלם כפל הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם אבל על פי עדים אין משלם חומש ואשם וכן תנן בפרק הגזול קמא וכ"ק דף  
ק: (ה' א') ומוקי לה בפרק הגזול קמא בר"מ וי"ל דסוגיא דהכא דלרבי מאיר עדים מחייבין אותו אשם לא יעמיד והיא משנה בר"מ אלא כדבעי לאוקמה התם כשאכלו  
טריפה והיא סוגיא דהתם דסבר דלרבי מאיר עדים לא מחייבי אשם משום דגבי אשם כתיב והתורה לא סבר כפסוגיא דהכא דאשם היינו קרבן וזלףי במה הצד  
מפוי ועד אחד כדמסיק הכא:

והאי בבוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אורזי אשתמוטי  
הוא דקא משתמט מיניה סבר עד דהוה לי וזו ופרענא  
ליה ואמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דלודי ליה  
בבוליה אבל העדאת עדים דליבא למימר הכי אימא לא  
קמ"ל ק"ו ומאי ק"ו ומה פוי שאין מחייבו ממון מחייבו  
שבועה עדים שמתחייבין אותו ממון אינו דין שמתחייבין  
אותו שבועה ופוי אין מחייבו ממון והא הודאת בעל  
דין כמאה עדים דמי מאי ממון קנס ומה פוי שאין  
מחייבו קנס מחייבו שבועה עדים שמתחייבין אותו קנס  
אינו דין שמתחייבין אותו שבועה מה לפוי שכן מחייבו  
קרבן תאמר בעדים שאין מחייבין אותו קרבן הא לא  
קשיא רבי חייא ברבי מאיר סבירא ליה דאמר עדים  
מחייבין אותו קרבן מק"ו דתנן אמרו לו שנים אכלת  
חלב והוא אומר לא אכלתי רבי מאיר מחייב ורחמנא  
פוקרים אמר רבי מאיר אם הביאנוהו שנים לידי מיתה  
המורה לא יביאנוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם  
ירצה לומר מזיד הייתי ופטור אלא מה לפוי שכן מחייבו  
אשם אשם היינו קרבן קרבן אלא מה לפוי שכן מחייבו חומש  
הא לא קשיא רבי חייא ברבי מאיר סבירא ליה כי  
הכי דמחייב ליה קרבן מק"ו מחייב ליה חומש מקל  
וחומר אלא מה לפוי שכן אינו בהכחשה ובהזמה תאמר  
בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה אלא אתיא מעד אחד  
ומה עד אחד שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה עדים  
שמתחייבין אותו ממון אינו דין שמתחייבין אותו שבועה  
מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא נשבע

תאמר

והאי בבוליה בעי דלודי כו'. וב"ת מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולא  
נרמ עליה שבועתא לא חשיד אממונא לפי שברצונו היה מודה בבולו אלא שאין  
בידו לפרוע וסבר עד דהוה לי וזו ופרענא ליה: **דליבא למימר הכי**. שהרי כפר  
בבולו ונימא מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא: **פוי שאינו מחייבו ממון**.  
בהודאתו ולקמיה מפרש לה: **מחייבו**  
שבועה. על השאר: **עדים שמתחייבין**  
[אותן] ממון. במה שהעיד: **אינו דין**  
שמתחייבוהו שבועה. על השאר: **הודאת**  
**בעל דין כמאה עדים**. ברייתא היא  
בתוספתא דבבא מציעא בפ' ראשון: **פוי**  
**אינו מחייבו קנס**. דילפינן (ב"ק דף עה.)  
מקרא דמורה בקנס פטור אשר ישיעון  
אלהים פרט למרשיע את עצמו: **פוי**  
**מחייבו קרבן**. דכתיב והתורה אשר קטא  
והביא (ויקרא ס' ע'ד) **עדים אין מחייבין אותו**  
**קרבן**. אם מבחיטין אותו דכתיב (ס' ד) או  
הודע אליו ולא שידעיהו אחרים: **אמרו**  
לו שנים אכלת חלב. שוגג והוא אומר  
לא [אכלתי]. פטור שהיה יכול לומר מזיד  
הייתי ויפטור מן הקרבן אף כשאמר לא  
אכלתי פטור דמה לו לשקר: **חומש ואשם**.  
אם נשבע וכפר ממון הודה כתיב או מכל  
אשר ישבע עליו לשקר וגו' (ס' ט: א') **אינו**  
**בהכחשה ובהזמה**. אם הודה לו במנה  
ובכא עדים והכחישוהו לומר איך חייב לו  
כלום אמר נקטר בכך דהודאת בעל דין  
כמאה עדים: **שישנן בהכחשה ובהזמה**.  
שאם באו שנים עדים והכחישו או הווימום  
אין זה משלם ממון על פיהם: **מחייבו**  
**שבועה**. טענו בבירו מנה לי בךך והוא  
אומר אין לך בידך כלום ועד אחד מעידו  
שהוא חייב לו הרי זה נשבע להכחיש את  
העד דכתיב (דברים י"ט) לא יקום עד אחד  
באיש וגו' לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו  
קם אבל לשבועה קם (מכשיות דף ק: ב') **מה לעד**  
**אחד**. כלומר היכי ילפת שבועה דשנים  
משבועה דעד אחד מה לעד אחד שכן על  
מה שהעד מעיד הוא נשבע להכחישו.

מאיר, יש ללמוד בקל וחומר שחייב להביא קרבן, שהרי אם הביא וזהו שני עדים) ליד מיתה המורה, כגון שמעידים עליו שעבר עבירה שיש עליה מיתה, וכי אפשר לומר שלא יביא וזהו ליד חוב קרבן הקל. אמרו לו חכמים, יש להאמין לאדם זה שלא אכל חלב, משום שיש לו מיגו, מה אם ירצה לומר מזיד הייתי, ופטר, כלומר שאם הוא משקר, היה יכול לפטור את עצמו בטענה נוחה יותר, שאכלתי את החלב במזיד, ומה שאמרתי שלא אכלתי, התכוונתי שלא אכלתי בשוגג אלא במזיד, ולכן יש להאמינו גם כשאומר לא אכלתי.

הגמרא דוחה את הקל וחומר של רבי חייא באופנים אחרים: אלא מה לפי שכן מחייבו אשם אם הודה שעבר עבירה שיש עליה קרבן אשם, אבל עדים אין בכוחם לחייב אדם בקרבן אשם, כמבואר במשנה (שבועות מט.). דוחה הגמרא: אשם תינתן קרבן, ואמרנו לעיל שרבי חייא סובר כרבי מאיר שעדים מחייבים קרבן.

דחיה נוספת: אלא מה לפי שכן מחייבו חומש אם כפר בממון שנתבע עליו ונשבע, ואחר כך הודה שנשבע לשקר, שעליו להביא אשם ולשלם חומש מהממון שנשבע עליו, אבל עדים אינם מחייבים את החוטא בתשלום חומש אם הוא מכחיש אותם. דוחה הגמרא: הא לא קשיא – זו אינה קושיא כיון שרבי חייא פריך מאיר בקריא ליה, ופי' תיבי דמחייב ליה – וכשם שרבי מאיר מחייב קרבן על ידי עדות של עדים אף אם האדם שמעידים עליו מכחיש, ולומד זאת מקל וחומר, כפי שהתבאר לעיל, כך הוא גם מחייב ליה חומש מאותו קל וחומר, שאם הביא וזהו שנים לידי מיתה החמורה ודאי שיביא וזהו לידי חומש קל.

דחיה נוספת: אלא מה לפי שכן אינו בהקדשה ובהנקה – שאם הודה שחייב ממון לחבירו ועדים מכחישים אותו, אין מתחשבים בעדים אלא בהודאת פיו, תאמר בעדים שישנן בהקדשה ובהנקה – שאם יעידו על הלוואה ביום פלוני, ויבואו עדים אחרים ויכחישו אותם ויעידו שלא היתה הלוואה באותו זמן, או שזימו אותם ויאמרו שבאותו יום העדים היו במקום אחר ולא ראו את ההלוואה, אין הנדון מתחייב על פיהם. מיישבת הגמרא: אלא תאמינא – יש ללמוד את הקל וחומר מעד אחד. וכך הוא הלימוד, ומה עד אחד שאין מחייבו ממון – שאם אדם טובע את חבירו ממון והנתבע מכחיש, והעד מעיד שהנתבע חייב, אין הנתבע חייב ממון, ואף על פי כן מחייבו שבועה להכחיש את עדותו, שני עדים שמחייבין אותו ממון, האם אינו דין שאם הם מעידים על מקצת התביעה שמחייבין אותו שבועה של מודה במקצת על שאר התביעה.

הגמרא דוחה את הקל וחומר מעד אחד: מה לעד אחד שכן על מה שהוא – (העדו) מעיד, הוא – (הנתבע) נשבע, אבל אין בכוחו של העד לחייב את הנתבע להשבע על מה שלא העיד,

ומה שהתורה מחייבת מודה במקצת להשבע, כלומר שיש חשד שהוא משקר, ואם כן קשה שכשם שאינו חושש מגזל כך אינו חושש משבועת שקר. משום שאינו חשוד על גזילת ממון, והיא בבבליה בעי דלדורי ליה – והוא היה רוצה להודות בכל הסכום, והוא לא אויב – והסיבה שהוא לא הודה היא מפני שאין בידו לפדוע את כל המעות, ולכן אשתמוטי הוא דקא משתמט מיניה – הוא משתמט מהמלוה, וקבר, אני אכפור בחלק מהסכום עד דהו לי זון – עד שיהיו לי מעות ופרענא ליה – ואפרע הכל למלוה. ואמר רחמנא, רמי – הטל שבועה עליה – עליו פי' תיבי דלדורי ליה בבבליה – כדי שיהיה בכלל. וכל זה במורה במקצת שאין פוסלים אותו משבועה, מאחר שהוא רק משתמט, אבל כשיש העדאת עדים שהוא חייב חלק מהסכום שדורש התובע, והוא כופר בכל, דליכא למימר הכי – שאי אפשר לומר שהוא משתמט שהרי הוא כופר בכל, איכא – אולי נאמר שלא מחייבים אותו שבועה כיון שכשם שהוא חשוד על הממון כך הוא חשוד על השבועה, קא משמע לן שאף על פי כן עדים מחייבים שבועת מודה במקצת, ולמד זאת מקל וחומר.

הגמרא מבארת כיצד נלמד הקל וחומר: ומאי קל וחומר, ומה פיו שאין מחייבו ממון בהודאתו וכפי שיבואר להלן, אף על פי כן כשהוא מודה במקצת, פיו מחייבו שבועה על שאר התביעה, עדים שמחייבין אותו ממון האם אינו דין שאם הם מעידים על מקצת התביעה שמחייבין אותו שבועה על שאר התביעה. מקשה הגמרא: וכי פיו אין מחייבו ממון, והלא הודאת בעל דין, כמאה עדים דמי – היא דומה, ואינו יכול לחזור בו. מתרצת הגמרא: מאי – מה שאמרנו שפיו אינו מחייבו ממון, הכוונה לקנס, כגון חצי נזק של שור תם, או כפל וארבעה וחמשה בגנב, שאינו מתחייב בהם בהודאת פיו. וכך הוא הקל וחומר, ומה פיו שאין מחייבו קנס, מחייבו שבועה של מודה במקצת, עדים שמחייבין אותו קנס, האם אינו דין שאם מעידים על מקצת התביעה שמחייבין אותו שבועה על השאר. הגמרא דנה האם כח העדים גדול יותר מהודאת פיו. מקשה הגמרא: מה לפי שכן מחייבו קרבן – שאם הודה שעבר עבירה שחייבים עליה קרבן, חלה עליו חובה להביא, אפילו אם יש עדים שלא עבר עבירה זו, תאמר בעדים שאם מעידים באדם שעבר עבירה שיש עליה קרבן, והוא מכחיש ואומר לא עברתי, שאין הם מחייבין אותו קרבן. מתרצת הגמרא: הא לא קשיא – זו אינה קושיא, כיון שרבי חייא פריך מאיר בקריא ליה, דאמר שעדים המעידים על אדם שעבר עבירה שיש עליה קרבן, מחייבין אותו קרבן, גם אם הוא מכחיש אותם, ודין זה למדו רבי מאיר מקל וחומר, דתנן (בריתות יא): אמרו לו שנים אכלת חלב בשוגג ועליך להביא חטאת, והוא אומר לא אכלתי, רבי מאיר מחייב אותו להביא קרבן, והקמים פוקדים אותו מלהביא קרבן, כיון שמאמינים לו שלא אכל חלב. אמר רבי

## המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמ' א

בשפפת הבגד שחורים והבגד לבן, נוטל הכובס את חבל מן הבגד ואפילו הם יותר משלשה, והן שלו, לפי שמתחילה היו עומדין לנטל, שהם מגנים את הבגד. תתייט שתופר בחוטו של בעל הבית וישיר את ו- מן החוט אורך כשיעור פרי' לתפר בו (בגמרא יבואר מהו שיעור תפירה), וכן אם שיר מן הבד של בעל הבית מטלית שהיא שלש אצבעות על שלש אצבעות, הרי אלו של בעל הבית. מה שהתירש – נגר מוציא בפעצד – קיסמין דקין שהגנר מוציא מן העץ כשמחליקו על ידי גרזן קטן תרי אלו שלו, ובפישיל – קיסמין גסין שהוא מוציא על ידי קרדום, הרי הם של בעל הבית. ואם היתה החרש עושה מלאכתו אצל בעל הבית כשכיר יום, אף הנקרים – הנסורת הדקה ביותר היוצאת מן המקדח הרי היא של בעל הבית.

## גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המונה כמה דינים בכובס: תנו רבנן, לזקחין – קונים מוכין ו- סיבים שנשטפו מן הבגד מן הכובס, מפני שהן שלו. הכובס נוטל שני חוטין העליונים משפת הבגד, והן שלו ולהלן תקשה הגמרא מהמשנה.

מבעליהם. אמר ליה רבה תוספאה לרבינא, והתניא בברייתא, גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה, ומדוע אתה מקבל מהנשים תכשיטים אלו. אמר ליה רבינא לרבה, הני לגבי מחוזא דבר מועט נינהו – דברים אלו לפי עשרם של בני מחוז אינם נחשבים בעיניהם אלא לדבר מועט.

## משנה

משנתינו מבארת מי נוטל הפסולת הנשארת בשעת מלאכת האומן: מוכין – סיבים של צמר שהכובס מוציא מהבגד על ידי שטיפה תרי אלו שלו, לפי שהוא דבר מועט ואין דרך בעל הבית להקפיד על כך. וסיבים שהפסוק את הבגד בקוצים כעין מסרק מוציא, תרי אלו של בעל הבית, לפי שהסרק מוציא הרבה ואין בעל הבית מוחל. הכובס נוטל שלשה חוטין – דרך אוריג בגדים ליתן בשפת הבגד שלשה חוטין ממין אחר, והכובס כשהוא משהו הבגד ומיפהו נוטל חוטין אלו מן הבגד והן שלו, שאין בעל הבית מקפיד על זה. אך יתר מכן – אם נטל מהבגד יותר משלשה חוטין, תרי אלו של בעל הבית. אם היתה שחור על גבי הקלן – היו החוטין

1 האם תאמר בעדים שהעידו על מקצת התביעה שיחייבו שבועת מודה  
2 במקצת החמורה, שהרי על מה ששפך הוא נשבע – רוצה אתה להשביעו,  
3 זאת מנין לך.

4 הגמרא מבארת באופן שונה את הקל וחומר: אלא אמר רב פפא, הקל  
5 וחומר אית – נלמד מגלגול שבועה דער אחר, כלומר שאם אדם מחייב  
6 את חבירו שבועה על ידי עד אחד, ויש לתובע עליו תביעה נוספת, מגלגלים  
7 עליו שבועה גם על אותה תביעה. והקל וחומר נלמד כך, ומה עד אחד  
8 שאינו מחייב ממון, יכול לחייב את הבעל דין להשבע גם על מה שלא  
9 העיד, על ידי גלגול שבועה, קל וחומר שעדים שמחייבים ממון, שיכולים  
10 להשביע את הנתבע שבועת מודה במקצת שהיא שבועה על מה שלא  
11 העידו. דוחה הגמרא: מה לגלגול שבועה דער אחר שכן אינו בא מחמת  
12 כחו של העד, אלא השבועה גוררת שבועה. וכי תאמר שגם בעדים דמון  
13 קא מחייבי – שמחייבים ממון, שיוכלו לחייב גם שבועה על מה שלא  
14 העידו, והלא אין שם שבועה לגרור על ידה שבועה אחרת.

15 הגמרא חוזרת בה ולומדת שהקל וחומר הוא משבועת עד אחד ולא מגלגול  
16 שבועה, ואם כן קשה שער אחד משביע רק על מה שהוא מעיד, ואינו יכול  
17 ללמד שעדים יחייבו שבועה על מה שלא העידו. מתרצת הגמרא: פיו  
18 יוכיח שאף שהוא מודה על חלק אחד של התביעה הוא נשבע על החלק  
19 השני שכפר בו. דוחה הגמרא: מה לפיו שכן אינו בהכחשה – שאינו ניתן  
20 להכחשה, אבל עדים שניתנים להכחשה, אין בכחם לחייב שבועה. משיבה  
21 הגמרא: עד אחר יוכיח שישנו בהכחשה על ידי עד אחד אחר, ומהחייבו  
22 את הנתבע שבועה. ואם תקשה מה דער אחר שכן על מה ששמעו הוא  
23 נשבע, וכי תאמר בעדים ששל מה ששפך הוא נשבע. יש לדחות, פיו  
24 יוכיח שאף שכחו קל, הוא מחייב את עצמו שבועה על מה שכפר, וחדו  
25 הדין שלא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה – המעלה שיש בעד  
26 אחד אינה המעלה שיש בפיו, והמעלה שיש בפיו אינה המעלה שיש בעד  
27 אחר, ומוכח שלא מעלות אלו הן שגורמות את חיוב השבועה, אלא מעלה  
28 אחרת, והיא הצד השווה שבהן, ששל ידי מענה של התובע ובפירה של  
29 הנתבע, הן באין לבית דין ונשבע הנתבע, אף אני אביא – אלמד בקל  
30 וחומר עדים, ששל ידי מענה של התובע ובפירה של הנתבע הם באין לבית  
31 דין ונשבע.

32 מקשה הגמרא: מה להצד השווה שבהן – בעד אחד ובהודאת פיו שכן  
33 הנתבע לא הוזהק בפני מחמתו, שהנתבע לא מחזק לשקר בגלל עדותו  
34 של עד אחד, וכן אם כפר בתביעת חבירו וחזר והודה ששיקר אינו נפסל בכך  
35 לעדות ולשבועה, וכי תאמר בעדים שכן הוזהק בפני מחמתו, ואין נאמין  
36 לו בשבועה.

37 הגמרא תמדה על הקושיא: ובעדים המכחישים את הנתבע, מי הוזהק  
38 בפני – וכי הוא נעשה מחזק לשקר. והאמר רב אידי בר אבין אמר רב  
39 חסדא, הכופר במלוה בין בכל ההלוואה ובין במקצתה, וקודם שנשבע  
40 העידו עדים שחייב הכל, אין אומרים שכיון שהוכחש על ידי עדים, מעתה  
41 הוא נחשב לגזול, וגזול פסול לעדות, אלא הוא כשיר לעדות, משום שאנו  
42 מניחים שלא רצה לגזול את חבירו, אלא לא היה בידו מעות לפרוע,  
43 והשתמט מהלחודות עד שיהיה בידו מעות. אבל הכופר בפסקיון הפקדון  
44 אצלו ואומר שלא היו דברים מעולם, ועדים מעידים שראו את הפקדון  
45 מונח בביתו בשעת התביעה, פסול לעדות על ידי הכחשה זו, משום שמוכח  
46 שהתכוין לגזול. ואם כן אפשר ללמוד שבועת מודה במקצת על ידי עדים,  
47 מהצד השווה של הודאת פיו ועד אחד.

48 הגמרא דוחה הקל וחומר בדרך אחרת: אלא פריך הכי – כך תפריך, מה  
49 להצד השווה שבהן – בעד אחד ובהודאת פיו, שכן אינו בתורת הוזהק,  
50 שאם עדים הוזהמו עד אחד, אין העד חייב לשלם את מה שזמם לחייב את  
51 הנדון. וכן אדם שהודה שלוח ביום פלוני מעות מחבירו ובאו שנים והזימו  
52 אותו, לא שייך לקיים כאשר זמם, ואף אין הודאתו מתבטלת על ידי כך. וכי  
53 תאמר בעדים שישנו בתורת הוזהק – שעדותם ניתנת להזמה ומתחייבים  
54 לשלם את מה שזממו לחייב. מתרצת הגמרא: קא לא קשיא – זו אינה  
55 פירכא, כיון שלדעת רבי תיא, תורת הוזהק לא פריך – החומרא

56 שמקיימים בעדים עונש של 'כאשר זמם' ובעד אחד לא, אינה נחשבת  
57 פירכא על הקל וחומר, כיון שהזמה מבטלת את עדותו של עד אחד כמו את  
58 עדותם של שני עדים, ומה שהעדים חייבים לשלם את מה שזממו לחייב,  
59 ועד אחד אינו חייב לשלם את מה שזמם לחייב, זו ראייה לחולשתו של עד  
60 אחד, שכיון שאינו מחייב ממון אין מקום לחייב אותו לשלם את מה שזמם.  
61 הגמרא מקשה על ראיית רבי חייא ממשנתו: אלא אם יש להקשות על  
62 דברי רבי חייא, כך יש להקשות, דקאמר ותנא תנא – שאמר שהתנא  
63 במשנה מסייע לדינו, מי דמי – וכי יש דמיון בין משנתנו לדינו של רבי  
64 חייא, הלא הך – שם בעדים שהעידו על מקצת התביעה, למלוה אית  
65 ליה סהדי – למלוה יש עדים על חלק מתביעתו, ואילו ללוה ליה סהדי  
66 (דלא מסיק ליה ולא מדי) – אין עדים שאינו חייב יותר מחמשים. דאי  
67 הוו ליה סהדי ללוה (דלא מסיק ליה ולא מדי) – שהרי אם היו לו עדים  
68 שאינו חייב יותר מחמשים, לא בעי רבי חייא לאשתבועי – לא היה רבי  
69 חייא מצריכו להשבע. אבל הך – כאן במשנתנו, כי היכי דאנן סהדי  
70 ברהא – כשם שאנו עדים שחצי טלית שייכת לזה, אנן סהדי ברהא – כך  
71 אנו עדים שחצי הטלית שייכת לחבירו, ואין מקום כלל לשבועת מודה  
72 במקצת, ואפילו הכי משתבועי – שניהם נשבעים, ועל כרחך אין זו שבועת  
73 מודה במקצת אלא תקנת חכמים שלא יהא כל אחד הולך ותוקף טליתו של  
74 חבירו.

75 הגמרא מסיקה שהראיה מהמשנה נאמרה על דין אחר של רבי חייא: אלא  
76 כי איתמר – כשנאמר ותנא תנא – שהביאו ראייה ממשנתנו, אאידך  
77 דרבי חייא איתמר – לגבי דין אחר שאמר רבי חייא הדברים נאמרו, דאמר  
78 רבי חייא, האומר לחבירו מנה לי בידך, והלה – הנתבע אומר אין לך  
79 בדי אלא חמשים זו, והליך – ועדיין לא השתמשתי בהם והם שלך בכל  
80 מקום שהם, חייב להשבע. מאי מעמא, כיון שהליך נמי – שגם 'הילך',  
81 כמורה במקצת הפענה דמי – הוא דומה, ולא רואים את הסכום שעליו  
82 הודה כאילו כבר פרעו, ועל החלק של הכפירה דינו ככופר הכל, אלא דינו  
83 כמודה במקצת. ותנא תנא – והתנא במשנתנו ששנה שנים אוהזין  
84 בטלית וכו', מסייע לדין זה. ומבארת הגמרא את הראיה: והא הך – והרי  
85 במשנה בינו דתפיס – שכל אחד מחזק בחצי טלית, [אנן סהדי דמא  
86 דתפיס] הילך הוא – כאילו אנו עדים שיש לכל אחד חצי טלית, והשני  
87 נחשב כופר הכל והעדים מעידים אותו שחייב חצי, וכאילו כל אחד אמר  
88 הילך על החצי שחבירו מחזק בו, וקנתו שישבע, ומוכח שגם ב'הילך' יש  
89 שבועת מודה במקצת.

90 הגמרא מביאה שיש חולקים על רבי חייא בענין הילך: ורב שישת אמר,  
91 שנתבע שאמר לחובע הילך, פטור משבועה. מבארת הגמרא: מאי מעמא,  
92 כיון דאמר ליה הילך, הני זוזי דקא מודי בגויהו – אותם המעות שהוא  
93 מודה בהם, כמאן דנקיט להו מלוה דמי – יש לראותם כאילו המלוה כבר  
94 גבה אותם, ואילו באיך חמשים – בחמישים האחרים קא לא מודי – הרי  
95 אינו מודה כלל. הליך ליבא – ולכן אין כאן הודאת מקצת הפענה אלא  
96 כופר הכל. מקשה הגמרא: ולרב שישת כשיא מתניתין – קשה המשנה,  
97 שהרי הבאנו ראייה ממשנתנו שהילך חייב. מתרצת הגמרא: אמר לך רב  
98 שישת, השבועה שבמתניתין אינה שבועת מודה במקצת אלא תקנת  
99 חכמים היא, שלא יהא כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו. מקשה  
100 הגמרא: ואידך – מה יענה על כך רבי חייא, הלא הוכחנו שהשבועה  
101 במשנה אינה שבועת מודה במקצת. מתרצת הגמרא: אין – אכן גם רבי  
102 חייא מודה שהשבועה במשנה תקנת חכמים היא, ומיהו – אבל עדיין יש  
103 ראייה שהילך חייב. מפני שאי אמת בלשון – שזה מוכן אם תאמר  
104 שמדאורייתא הילך חייב, שמתקני רבנן – שחכמים יתקנו שבועה במשנה  
105 בעין השבועה דאורייתא, שרואים כאילו יש כאן מודה במקצת על ידי  
106 אמירת הילך. אלא אי אמת – אבל אם תאמר שמדאורייתא הילך פטור  
107 משבועה, האם יתכן שמתקני רבנן שבועה, דליתא דבוותה דאורייתא  
108 – שאין דומה לה בשבועת התורה. מתרצת הגמרא: מקשה הגמרא:  
109 מיתבי – שנינו בברייתא,

# בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אווחין דף ד עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קה רש"י תוספות

1 תאמר. בשבועה דעדים שאינו נשבע על מה שהעידו אלא על מה שלא העידו  
2 ועל כפירתו הוא נשבע ולא אהעידאון ומנחן לך להחמיר כל כך: מנגלול שבועה  
3 דער אחר. אם נחתיב לו שבועה ע"י עד אחד בדאמרינו והיתה עליו טענה  
4 אחרת שלא היתה מוטלת עליו שבועה מנגלולין אותה עם שבועה זאת ונשבע  
5 על שניהן דנגלול שבועה דאורייתא היא  
6 דילפינן לה בקדושין (דף כז) מואמרה האשה  
7 אמן אמן הרי שעל מה שלא העיד העד  
8 הוא משביעה: שכן שבועה גוררת  
9 שבועה. עד לא חייבו שבועה אלא על מה  
10 שהעיד והשבועה גוררת שבועה תאמר  
11 בעדים הללו שהתמשים שהעידוהו הם  
12 מחייבין אותו לשלם ואין כאן שבועה  
13 לגורר על דהו שבועה על השאר: פיו  
14 יוכיח. מודה מקצת הטענה שעל מה  
15 שבפירוש ואל הודה הוא נשבע: טענה  
16 וכפירה. זה טוען וזה כופר הן באין לדיו:  
17 לא הוהו כפרי. על מה שכפר אינו  
18 מחזק כפרן שמה לא ביחש שהעד אינו  
19 נאמן להבחישו ולהחזיקו כפרן: תאמר  
20 בעדים. שמאחר שכפר הכל וחס העידו על  
21 המשימין הוהו כפרן ולא נאמר נאמינהו  
22 על השבועה: הכופר מכללה. בין על כולה  
23 בין על מקצת וכאן עדים והעידוהו עד  
24 שלא נשבע: כשר לעדות. ולא אמרינו וזל  
25 הוא והתורה אמרה (דברים כ) אל תשת רשע  
26 עד דכין דמלוה להוצאה נתנה דלמא  
27 צריך להוציאה וסבר עד דתנה לי וזוהי  
28 ופרעה לא וזוהי מודה ליה השתא ותבעני  
29 מיד אבל הכופר בפקדון אפי' על מקצת  
30 ובאן עדים והעידוהו פסול לעדות דמאי  
31 הוה ליה גבי פקדון לאשתמטי נפשיה  
32 ושמא תאמר אבד ממנו ואשתמטי ליה עד  
33 דמשכח ליה לקמן בפירקין (דף כז) מוקמינן  
34 דבאתו סהדי ואמרי להאי שעתא בבית  
35 נקט ליה: בתורת הוקמה. לשלם קנס  
36 דכאשר זמם דעד אחד שהחם פטור ופיו  
37 גבי הודאה כל שכן דלא שייקא הוקמה בלל:  
38 תאמר בעדים. אם הומו בדמשימין שהעידו  
39 משלמין ממנו: תורת הוקמה לא פריה.  
40 אינה שוהבה לו פירקא דכין דעד אחד  
41 ישנו בהוקמה ליבטל עדותו בעדות שני  
42 עדים אם הוה לן למימר בעדים משום  
43 דישנן בהוקמה לא ותיבהו שבועה הוה לן  
44 למימר נמי בעד אחד לא חייבהו שבועה  
45 דהא ישנו בהוקמה ליבטל עדותו וזוהי משום  
46 דאין משלם קנס אין בזו ופיו כח להאמין  
47 עדותו: אלא דקאמר ותנא. אלא  
48 אם יש לך להשיב על דברי רבי חייא כך יש  
49 לך להשיב דקאמר ותנא תנא ובהאי ראיה  
50 לדבריו ממשנתינו מי דמי תתם. בדברי  
51 חייא: למלוה אית ליה סהדי. דמסיק ביה  
52 חמשים: ללוה לית סהדי. באינה חמשים שאינו חייב לו עליה: אי תוה ליה כו'. בגון אילו העידו העדים חמשים חייב והמשימין פרע בכה"ג לא הוה אמר ר' חייא  
53 דצריך לישבע על השאר: מתני' בי היכי דאנן סהדי להאי. דחזקה שלו: אנן סהדי להאי. דחזקה שלו ולמה הצריכוהו חכמים שבועה ש"מ טעמא לא משום מודה  
54 מקצת הטענה הוא כר' חייא ואינה שבועה דאורייתא אלא תקנת חכמים שלא יהא כל אחד הולך כו': וזוהי. לא הוצאתים והן שלך בכ"מ שהם: חייב. לישבע על  
55 השאר ולא אמרינו הני דקמודי ליה בגנייהו הואיל ואיתגדה בעניניהו כמאן דנקט להו דמי אלא כשאר מודה במקצת הוא ותיב: ותנא תנא כו'. סוד' דלר' חייא  
56 טעמא דמתני' משום דאנן סהדי דמאי דתפיס דיליה הוא וזוהי כמנה לי בידך ותלה אמר אין לך בידך כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים וכו' איך דרבי חייא  
57 דמתיב ליה שבועה דאורייתא: והא כהא. דהך העדאת עדים אנן סהדי דמאי דתפיס האי הילך הוא שחרי בפנינו הוא: וקתני. דמתיב שבועה אשארך וזוהי להודאה  
58 במקצת: תקנת חכמים היא. ולא משום העדאת עדים וכדפריכין לעיל בי היכי דאנן סהדי להאי אנן סהדי להאי: אי אמרת בשלמא הילך מדאורייתא חייב. כלומר  
59 גבי שבועה דאורייתא בגון בהודאה במקצת:

1 עד אחד יוכיח שישנו בהכחשה ובהקמה. שפיר גרס הקא ובהקמה בין שעי'  
2 הוקמה דבורו בטל ואין להקשות מה לפיו שכן אינו משלם בהקמה תאמר  
3 בעדים שמשלמין בהקמה ואין לא יכול לומר עד אחד יוכיח שמשלם בי מה  
4 שהעד אינו משלם כשהוא מומוס אינו חומרא אלא לפי שבעדותו אינו מחייבו  
5 ממון לכך הואיל ודיבורו בטל חשיב ישנו  
6 בהקמה ובקממוף על מה הוצד פריכין ליה  
7 משום דעל מה הוצד פריכין פירקא כל  
8 דהו ורבי חייא אפי' על מה הוצד לא פריק  
9 ליה משום דמה שאינו משלם העד  
10 כשמנוס וזו גריעתו לפי שלא היה כח  
11 בעדותו להחייב ממון.  
12 הוצד השנה ושקבון שעי' טענה כו'.  
13 וא"ת כופר הכל יוכיח שעי'  
14 טענה ובפירה פטור ויש לומר דבהוצד  
15 הוצדו שבהן יש טענה חשובה דכשמודה  
16 מקצת או עד מבחישו נראה דמקשר ולכך  
17 יש שבועה:  
18 ותנא תנא אאידך דר' חייא. אנן סהדי  
19 דמאי דתפיס האי כו' פרשי' בין  
20 דהוי בהעדאת עדים משתבע מדברי חייא  
21 קמייקא וקשה בין ולא מצי לאוכחי' הך  
22 ברייתא דהילך אלא מוכח קמייקא לימא  
23 ותנא תנא אקמייקא לכך י"ל דאנן סהדי  
24 לא דוקא דמאי דתפיס מחשבינן ליה  
25 השתא טפי מהעדאת עדים וחשיב כאילו  
26 מודה ליה דדידיה הוא אך קשה דמי'מ  
27 איכא למיפטר דמתני' בי היכי דהאי ואפי'ה  
28 להאי האי נמי מודה להאי ואפי'ה  
29 קמשתבעי בדפריק אקמייקא ומאי תיקן  
30 וי"ל דהשתא נמי מוכח מוכח טעמא  
31 דבסמך אי הילך פטור לא הוי מתקני  
32 רבנן שבועה דליכא דכחותה באורייתא  
33 אבל לרבי חייא קמייקא בי נמי בהעדאת  
34 עדים פטור מתקני רבנן שבועה במתני'  
35 דחשיב הודאה במאי דתפיס חבירה וזוהי  
36 דלפ"ו הא דלא קאמר ותנא תנא  
37 אקמייקא משום דמאי דתפיס חשיב  
38 בהודאה וזו לא היתה פירכיתו למעלה  
39 אלא משום כי היכי דאנן סהדי להאי כו':  
40 ורב ששט אמר הילך פטור. כהא  
41 שהלכה כרב ששט דבפ' השואל (קמ"ד דף ק)  
42 גבי עבד קטן פריק ועוד הילך הוא אך  
43 בספר חפץ משמע דהילך חייב וזו' תוס'  
44 ב"ב כחה: ד"ה הלכתא:  
45 וש"מ דהילך פטור. וא"ת יהא נאמן  
46 בשלש דמיוג דכעי אמר שתיס  
47 וי"ל בין דהילך פטור אם יאמר שתיס  
48 הו"ל כופר הכל ואין אדם מעז ולר"ע לא  
49 הוי עזות דמסייע ליה שטרא:  
50 לעולם

**לעולם** שמים חייב. ואע"ג דשמים חייב חשיב ליה רבי עקיבא משיב אבדיה דבשמינר שמים נראה יותר נאמן לפי שהשקט מסייעו: **לעולם** שמים פטור והליך חייב. וא"כ בית דהילך חייב כי אמר נמי שמים אינו כופר הכל וכן אמר שלש שמים אינו כופר דאי בעי אמר שמים ומאי טעמא דרשב"א י"ל דס"ל דמה שהשקט מסייעו אינו טוען

1 **וַיִּרְצוּ לָפִי שְׂרָאָה שֶׁמִּחֲמַת הַשָּׁטָן מוֹדָה**  
 2 **וְאִם לֹא הָיָה הַשָּׁטָן הָיָה כּוֹפֵר בַּחֲבֵל:**  
 3 **אִין** שֶׁבִּעֵזָן עַל כְּפִירַת שְׁעִבּוּד קִרְקָעוּת.  
 4 **וְאִתִּי לְמִדָּ בִּפְרָק גַּט פֻּטוֹט וּכְצֵת דָּף**  
 5 **קִרְקָעוּת** שְׁעִבּוּדָא דְּאֻרִייתָא מוֹדָה מִכֶּסֶת הַ  
 6 הַטְעֵנָה לְמָה נִשְׁבַּע הָא כּוֹפֵר שְׁעִבּוּד  
 7 קִרְקָעוּת וְיֵל שְׁמַחַל לֹא הִשְׁעִבּוּד אֹא שְׂאֵין  
 8 לֹא כִלְל קִרְקָעוּת אִפִּי מִשְׁעִבְדִּי אָבָל לְרַבִּי  
 9 וְיִחְזֵן דְּאֹמַר בִּפִּי שְׁבֻעַת הַפִּקְדוֹן (נִכְשׁוּת דִּף  
 10 לֹא: וְכֵס דִּלִּי וְחֵן) כּוֹפֵר בְּמִמּוֹן שִׁישׁ עֲלֵיו עֲדִים  
 11 חֵיב קִרְבֵּן שִׁישׁ עֲלֵיו שָׁטָר פִּטוֹר מִשְׁעִבֵּד  
 12 דְּכּוֹפֵר שְׁעִבּוּד קִרְקָעוּת דְּבִעֲדִים לֹא חֵיב  
 13 כּוֹפֵר שְׁעִבּוּד קִרְקָעוּת אַע"ג דְּסָבֵר ר' וְיִחְזֵן  
 14 שְׁעִבּוּדָא דְּאֻרִייתָא הֵינִי מִשּׁוּם כִּיּוֹן  
 15 שְׁהַפְקִיעוּ חֲכָמִים הִשְׁעִבּוּד בְּמַלְחָה ע"פ  
 16 מִשּׁוּם פְּסִידָא לְדִקְלוּתוֹת חֵיב כְּאִילוּ מַחֲל  
 17 לֹא הִשְׁעִבּוּד וּמִיּוֹדִי דְּאִית לִיה מִשְׁעִבְדִּי  
 18 וְלִית לִיה בְּנֵי חֲרִי דְּאִי אִית לִיה בְּנֵי חֲרִי  
 19 אִפִּי: יֵשׁ עֲלֵיו עֲדִים פִּטוֹר וְאִי לִית לִיה  
 20 אִפִּי מִשְׁוֹעֲבָדִים אֲפִילוּ יֵשׁ עֲלֵיו שָׁטָר חֵיב:  
 21 **אִין** שֶׁבִּעֵזָן עַל כְּפִירַת כּוֹ: לְסָפִרִים  
 22 דְּגִרְסֵי בְּבִרְיָתָא ר"ע אֵין לְבִדְוֹתָא הָא ר"ע  
 23 דְּרִישׁ רִיבּוּיָא מִיַּעֲוִיטֵי פ"ק דְּשִׁבְעוֹת וְדָף ה':  
 24 **וְכֵס דִּלִּי (כֵּס) וּבִפְרָק ג' מִיָּנִים (מִזֵּל לֵה. וְכֵס) וְזֹמָן**  
 25 **דְּרִישׁ רִיבּוּיָא מִיַּעֲוִיטֵי אִינוּ מִמַּעַט קִרְקָעוּת**  
 26 **כִּי"א שְׁטוֹת** כְּמוֹכָח בִּפְרָק הַגּוֹזֵל בְּתָרָא  
 27 **בְּכָל קִרְקָעוּת** וְהִיכִי קָאָמַר הָא אֵין שֶׁבִּעֵזָן  
 28 עַל כְּפִירַת שְׁעִבּוּד קִרְקָעוּת וְיֵל שִׁישׁ לֹא  
 29 שׁוּם מִיעוּט לְמַעַט קִרְקָעוּת וְכֵן צ"ל לִקְחֹן  
 30 בִּפִּי: הַשּׁוֹאֵל וְדָף ה': וְכֵס דִּלִּי (ר"ל) אֲלִיבָא דִּרְמ"  
 31 דְּאִית לִיה נִשְׁבָּעֵן אַעֲבָדִים וְלֹא אֲסַקְרָעוּת  
 32 וְאֵע"ג דְּבִעֲבָדִים הִזְקִשׁ לְקִרְקָעוּת לֹא ע"  
 33 מִדְּהֵאִיא שְׁטָמָא עֲבַד נִקְנָה בְּכֶסֶף בִּפִּי"ק  
 34 דְּקִדּוּשֵׁין דְּדָף כ"ג: אָלָא דְרִישׁ רִיבּוּיָא  
 35 וּמִיַּעֲוִיטֵי הַלּוּצִיא שְׁטוֹרֵת וְיֵשׁ לֹא שׁוּם  
 36 מִיעוּט לְמַעַט קִרְקָעוּת וּבִאֲחֻתוֹ מִיעוּט אֵין  
 37 לְמַעַט עֲבָדִים אַע"ג דְּהִזְקִשׁ לְקִרְקָעוּת  
 38 כְּמוֹכָח בְּמִרְבּוּבָה (כ"ח. וְכֵס דִּלִּי וְחֵן) דְּזִמָּן  
 39 דְּרִישׁ בְּרִיבָּה וּמִיעוּט וְרִיבָּה דְּרִישׁ שְׁנֵי  
 40 מִיעוּטֵי לְקִרְקָעוּת וְעֲבָדִים וְאֵע"ג דְּרִישׁ"א  
 41 הָיָה תַלְמִידוֹ שֶׁל ר"ע אֵין לְחוּשׁ מִה  
 42 שְׁחֻלְקַן עֲמוֹ וְהִזְכִּיר קוֹדֵם דְּבִעֵזָן וְהָ מַצִּינָה  
 43 לְקַחֲנָא (דָּף ה'): גְּבִי שְׁנֵים אֲדֻקִּים בִּשְׁטָר דְּפִלְגִי  
 44 רִבִּי עִם רִשְׁבִּי"א אִמְּיו וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגִרְסֵי  
 45 הָא ר' יַעֲקֹב: **הָא** בָּלִים וְכִלְלֵי חֵיב: הָיָה  
 46 מַצִּינָה לְשִׁנּוּי בַּחֲפֵץ מִדְּרֹת שִׁחִין

וּמַעֲרֹת דְּבִדְבָסְמוּךְ: וְהוֹרָה בְּמִקְצַת בָּלִים חֲזִיב. וְאִתָּה יֵהָא נֶאֱמָן בְּמִיּוֹ דְּאֵי בְּעֵי  
כִּפְר בְּבָלִים וְהִיא מוֹדָה בְּמִקְצַת קִרְקָעוֹת וְיִלֵּל שְׂמָא חֲפִץ בְּקִרְקָעוֹת יוֹתֵרוֹ ס"א:  
למ"ד

לישבע בן־אמרינו למקן שהנבכים שאין להן אחריות וזקקין את הנקיעות לישבע **דבילים** ו**מקיעות**, שכלים שהודה עליהם מנחים לפנינו וא"ל הילך וזקקו. המן אחריות וזקקין את הנבכים שיש להן אחריות לישבע עליהם: **הכא עינן**, שמשנן נבכים שאין להם אחריות וקנין עם נבכים שיש להן אחריות בבשר בשטר

מִשׁ וְלוֹהָ אוֹמֵר שֶׁלֹּשׁ ר"ש  
וְהָדָה מִקְצַת הַפְּעֻנָה יִשְׁבַּע  
אֲבִידָה וּפְטוֹר קִטְנֵי מִיֵּהַת  
מִקְצַת הַפְּעֻנָה יִשְׁבַּע מַעֲמָא  
וְהָיָה וְהָיָה שְׁטֵר דְּקִמּוּדִי בִּיה  
לֹא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ שְׁתִּים  
לֹא פִקּוּי מִדְּר' עֲקִיבָא דְאִמֵּר  
לְדִמּוּדָה מִקְצַת הַפְּעֻנָה הוּ  
הַזֹּאִיל וְהוּדָה מִקְצַת הַפְּעֻנָה  
לֹא אֵלָא לְעוֹלָם שְׁתִּים פְּטוֹר  
מִסִּיעֵי לִיה שְׁמִרָא אִי נְמִי  
בְּדוֹר קִרְקָעוֹת וְאִין נִשְׁבַּעִין  
אִיכָא דְמוֹתִיב מִסִּפָּא ר"ע  
בִּידָה וּפְטוֹר מַעֲמָא דְאִמֵּר  
שְׁטֵר (כִּינּוּ) דְקָא מוּדִי בִּיה  
לֹא לְעוֹלָם אִימָא לָךְ שְׁתִּים  
לֹא פִקּוּי מִדְּרִשְׁב"א דְאִמֵּר  
בִּקְמ"ל דְּמִשְׁבִּיב אֲבִידָה הוּ  
יִסְלָקָא דְעֵתֵךְ שְׁתִּים חֵיב  
אִי אֶעְרוּמִי קָא מַעֲרִים סָבֵר  
וְחִתְּבוּנִי אִימָא שֶׁלֹּשׁ דְאֶהוּ  
ש"מ שְׁתִּים נְמִי פְטוֹר אֵלָא  
סָבֵר דְקָא מִסִּיעֵי לִיה שְׁמִרָא  
נִשְׁבַּעֲבִיד קִרְקָעוֹת וְאִין נִשְׁבַּעִין  
מִתִּיב מִר וְזִמְרָא בְּרִיה דְרַב  
וְהָדָה בְּכָלִים וְכַפֵּר בְּקִרְקָעוֹת  
פְּטוֹר הוּדָה מִקְצַת קִרְקָעוֹת  
מֵא דְכָלִים וְקִרְקָעוֹת דְקִרְקָע  
כָּלִים וְכָלִים דוּמְא דְכָלִים  
אוֹ דְאִמֵּר לִיה הִילָךְ וּש"מ  
לָךְ כָּלִים וְכָלִים נְמִי פְטוֹר  
הָא קמ"ל הוּדָה בְּמִקְצַת  
מֵא מֵא קמ"ל וְזִקְקִין תִּנְיָנָא  
רִיזִית אֶת הַנֶּכֶסִּים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן  
עֲקָר הֵתָם אֲנִי גִרָא נִסְכָּה  
וּלְמֵאן

דְּשִׁתִּים פֶּטוּר בְּדַאמְרִינָן דְּאִי ס"ד כ'  
לֹא מִשּׁוּם הִילָךְ אֲלָא דְקָא מְסִיעָה  
פְּמִנּוּר. הֲלֵא בְּפִיכְתּוֹ וְלֹא הִזְדַּחֲתּוֹ

הַיָּהוָה יִשְׁמַר אֶת צְדָקָתְךָ יְהוָה וְיִשְׁמַר אֶת כָּל צְדָקֹתֶיךָ  
 יְהוָה מִשְׁנֵת חַיִּיב לִישָׁבַע עַל הַמִּטְלָל  
 טָלִין זֹקֵקִין הַקֶּרְקָעוֹת לִישָׁבַע ע"י גַּם  
 זֶה שְׁנוּיָה בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (דף נא:). הַ  
 בַּחֲזוּקָה וְאֵב דְּאִיירִי דְּנִקְנִין עֲמֵהֶם הַ

לְהַם מִפְּלוּזֵי סֹלְעִין וְלֹא פִירֶשׁ בְּמֹה וְכֹן שִׁטֹּר  
בְּמִשְׁבִּיב אֲבִידָה. מִדְּהוּה לִיה לְמִימֵר שְׁתִּים  
בְּרִים הַדְּרִים שְׁשִׁים הָיוּ לְכֹר לֹא הוֹצִירָךְ  
ג' מִשְׁבִּיב אֲבִידָה הוּא הוֹחֲכִים פִּטְרוּ אֶת מִשְׁבִּיב  
אֲבִידָה מִן הַשְּׁבוּעָה דְּרָגָן הַמּוֹצֵא אֶת  
הַמִּצְוָה לֵאמֹר וְכִי יִשְׁעֵךְ וְכִי (מִשְׁכֵּן דִּתִּי) מִשְׁבִּיב  
דְּאֶמֶר שְׁלֹשׁ. קִסִּיד הַשְּׁתָּא דְּמִימִית תִּיבּוּכָא  
מִדְּנָקֵט פְּלוּגִיתִיהוּ בִּשְׁלֹשׁ וְחֲמִשׁ וְלֹא נָקֵט  
וְלֹה אֶמֶר שְׁתִּים שְׁמִי בְּשִׁתִּים לֹא מִחִיב  
לִיה רִשְׁבִּיא וְכִדְמַפְרֶשׁ אִזְוִיל דְּכִינֹן דְּכָל  
הוֹדְעָתוּ בִּשְׁטֵר כְּתוּבָה דְּשִׁטֹּר נִמִּי שְׁתִּים  
מִשְׁמַעַם וְכָל מִשְׁמַעוּתֵהּ הַשְּׁטֵר הִילָךְ הוּא  
שְׁהִיר הַקְּרָעוּת מִשְׁוֹבְעִידֵם עַל כֶּךָ אֲבָל כִּי  
אֶמֶר שְׁלֹשׁ סֹלְעִים שְׁלִישִׁי מִלּוֹה ע"פ הוּא  
דְּלֹא בִּשְׁטֵר כְּתוּבָה וְאִין הַקְּרָעוּת  
מִשְׁוֹבְעִידִים וְלֹא הִילָךְ הוּא: הִיג וְיִשְׁרָא  
דְּקִמּוּדָה הִילָךְ הוּא וְלִג בִּין דְּקִמּוּדָה בִּיה  
דְּבִלְאֹה הוֹדְעָא נִמִּי כִּי שְׁטֵר הִילָךְ הוּא  
וְד"פ וְמֵאִיד קִמּוּדָה בִּיה דְּקִמּוּדָה בִּשְׁטֵר הִילָךְ  
הוּא: לְאֶפְסִין מְדִרְע' כו'. דְּאִי תִּנָּא שְׁתִּים  
לֹא הָיוּ פְּלִיג ר"ע: א"ה. דְּבִשְׁתִּים נִמִּי חִיב  
אִמְאִי תִּנָּא הוֹאִיל וְהוֹדָה מְקַצֵּת הַשְּׁעָה  
יִשְׁבַּע רִשְׁבִּיא אִזְמֹר אָף זֶה יִשְׁבַּע מְבִינָא  
לִיה לְשִׁמְעוּנִין דְּלֹא מִשְׁבִּיב אֲבִידָה חֲשִׁיב לִיה  
וְהוֹדְקֵת הוֹאִיל מִשְׁמַעַם דְּשִׁיבָא מִשּׁוּם דְּהָרָס  
לַעֲמֻזָּא שְׁהוּדָה בְּמִקְצֵת דְּהַשְּׁתָּא אִזְמֹר  
דְּהוּא הוֹדְעָא מִשּׁוּם דְּסֻלַּע שְׁלִישִׁי לֹא  
הִילָךְ הוּא אֲבָל שְׁתִּים לֹא הָיוּ הוֹדְעָא מִשּׁוּם  
הִילָךְ: אֵלֶּא לְעוֹלָם כו'. אֵלֶּא אִי אִית לָךְ  
לְתִרְצִי תִרְצִי חֲכִי לְעוֹלָם כְּדִקְאֻמְתָּר הִילָךְ  
שְׁתִּים פִּטְרוּ וְטַעְמָא לֹא מִשּׁוּם הִילָךְ הוֹדְקִין  
בְּעֻלְמָא תִּיב: וְשִׁנְאִי תִּנָּא דְּקָא מְסִינֵי  
לִיה שְׁפִירָא. הָעִידִים הַחֲזוּמִים עַל הַשְּׁטֵר  
מַעֲדִידִין כְּדִכְרִיו שְׁלֹא הָיוּ אֵלֶּא שְׁתִּים וְלִכְךָ  
לֹא פִירֶשׁ מִיְּנִיין הִלְכָּא א"צ שְׁבוּעָה: א"נ.  
לְחִכִּי לֹא הָיוּ שְׁתִּים הוֹדְעָא לְחִיבֵי: שְׁבוּעָה  
לְפִי שְׁהִשְׁטֹר אִזְמֹר כֹּן וְיִשְׁטֹר הָיוּ שְׁעֵבֵד  
הַקְּרָעוּת וְכֵשׁ שְׁאִין שְׁבֻעֵן עַל כֶּכָּהֵן  
הַקְּרָעוּת כֹּן הוֹדְעָא אִתָּה מִבִּיאָה לִידִי  
שְׁבוּעָה דְּקִרְקָעוּת אִמְעוּט מִתּוֹרֶת שְׁבוּעָה  
בְּמִס' שְׁבוּעוֹת פ' שְׁבוּעַת הַדִּיּוּקִין (מכ) אֲבָל  
כִּי אֶמֶר מִלּוֹה חֲמֵשׁ וְלֹה שְׁלֹשׁ אִיבָא  
בְּפִירָה הוֹדְעָא בְּמֹה שְׁאִין כְּתוּב בִּשְׁטֵר: ה"א  
שְׁתִּים. דְּלִכְרָא מִשְׁבִּיב אֲבִידָה: תִּיבִי. מְדִלָא  
תִּנָּא פִטְרוּ בְּשִׁתִּים וְנִימָא טַעְמָא מִשּׁוּם  
הִילָךְ: מוֹדָה מְקַצֵּת הָיוּ. וְאִינוּ מִשְׁבִּיב  
אֲבִידָה דְּאִיעֲרֹמִי קִמְעֵרִים דְּלִחְזִיקָה בְּנֶאֱמָן:  
קמ"ו. כִּין דְּבִשְׁתִּים נִמִּי פִטְרוּ לִיבֹא לְמִימֵר  
אִיעֲרֹמִי מִעֲרִים אֵלֶּא מִשְׁבִּיב אֲבִידָה: ה"א  
חֲכִי נִמִּי מִשְׁתַּבְּרָא. דְּבִשְׁתִּים פִּטְרוּ: מְדִלָא  
שְׁבִּיב לְרִבִּי תִיבִי. הִיא דְּרִקָּא לְמִדָּר לְמִינָה  
שְׁנֵאִי תִּנָּא. תִּיבִי דְּקִקְאֻמְר שְׁתִּים פִטְרוּ טַעְמָא  
הַשְּׁטֵר: מַעֲנֵו. כְּחִירוּ בב"ד כִּלִּים וְקִרְקָעוּת:  
יִנְאוּת לִידִי שְׁבוּעָה: תִּיבִי. אָף עַל הַקְּרָעוּת  
וְקִקְאֻן וּמִגְלָלִין עֲקוּמָה שְׁבוּעַת קִרְקָע: וְזִמְנָא  
ל: תִּנְיָנָא. בְּקִדּוּשִׁין (מ ט) הַנִּכְסִים שְׁאִין לָתֵן  
בְּקִדּוּשִׁין: אֲבָל גִּרְמָא נִכְסָה. דְּאִיעֲרִי תִּתֵּם  
הוֹדָה וְקִקְאֻן אִתּוֹן לִישְׁבַּע עֲלֵיהֶם:

נמי מִקְתָּבָא – כך גם מסתבר, דאי סלקא דעתך – שאם תעלה בדעתך  
שהילך חייב ואם היה מודה בשתים היה חייב שבועה, עתה שהוא מודה  
בשלוש, חייב פטור ליה – מדוע פטר אותו רבי עקיבא משבועה, הלא יתכן  
שהאי – הלוה אֶעְרוּמִי קא מַעְרִים עלינו, וסָבַר – חשב לעצמו אי אֶמִינָא  
– אם אומר שהשטר היה על שתיים, בְּעֵינָא אֲשֶׁתְּבוּעִי – אצטרך להשבע,  
ולכן אימא – אומר שלש, דְּאִתְּהוּ – שאהיה בְּמִשְׁבִּי אֲבִידָה וְאִיפְטֹר –  
ואפטר משבועה, אֵלָּא שְׁמַע מִינָהּ שהמודה בשתים נמי פטור משבועה,  
ולכן אם הודה בשלש החשיב אותו רבי עקיבא כמשיב אבידה ופטור  
משבועה.  
מקשה הגמרא: אֵלָּא אם כן קָשְׁיָא לְרַבִּי תַּיִיא הסובר שהילך חייב. מתרצת  
הגמרא: לעולם אפשר לומר שהילך חייב, וְשֹׁאֲנִי הָתָם – שונה הדין במודה  
בשתים, משום דְּקָא מְסִיעֵי לִיה שְׁטָרָא – שהעדים החתומים על השטר  
מסייעים לטענתו שחייב רק שתיים, מפני שכתוב בו סתם סלעים ומיעוט  
רבים שנים. אי נמי – תירוצ נוסף, מְשֻׁם דְּהָוָה לִיה שְׁטָר שְׁעָבוֹד קְרָקְעוֹת,  
כלומר שעל ידי השטר יכול המלוה לגבות מקרקעות המשועבדות  
להלוואה, ונמצא שהלוה מודה בשעבוד קרקעות על שתי סלעים, וְאִין  
נִשְׁבָּעֵין עַל בְּפִירַת שְׁעָבוֹד קְרָקְעוֹת, וכן הודאה בשעבוד קרקעות אינה  
מביאה לידי שבועה.  
הגמרא מוכיחה שהילך חייב: מְתִיב – הקשה מר זוטרא בְּרִית דְּרַב נַחֲמָן  
על רב ששת ממשנה (שבועות לה:). מַעְנֵו – תבע אדם את חבירו בבית דין  
על פלים וקרקעות שחייב לו, והתבע הודה בפלים וכִפֵּר בְּקְרָקְעוֹת, או  
שהודה בְּקְרָקְעוֹת וכִפֵּר בְּפִלִים, פטור משבועת מודה במקצת. וכן אם  
הודה במקצת בְּקְרָקְעוֹת, פטור, כיון שאין נשבעים על כפירת קרקעות, וכן  
הודאה בקרקעות אינה מביאה לידי שבועה. אבל אם הודה במקצת בפלים,  
חייב שבועת מודה במקצת על הכלים, שהרי הודה במקצת כלים וכִפֵּר  
במקצת כלים, ומגלגלים עליו שבועה גם על הקרקעות.  
מדייקת הגמרא: מַעְנֵא – הטעם שאינו נשבע במקרה בפלים וקרקעות,  
כיון דְּקָרְקַע לֹא בַת שְׁבוּעָה הִיא, הָא – אבל אם תבע את חבירו בפלים  
והודה במקצת הפלים, והכלים שהודה בהם היו מונחים לפניו בבית דין,  
דִּמְיָא – שזה דומה למקרה בפלים וקרקעות שגם שם הקרקעות שהודה  
בהם נמצאות בעין והן כמונחות לפניו, חייב בשבועת מודה במקצת.  
מבשרת הגמרא: חייב דְּמִי, לֹא – האם לא דאָמַר לִיה הִילָךְ, וְשָׁמַע מִינָהּ  
שְׁהִילָךְ חייב.  
מתרצת הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ – אומר לך שגם בפלים ובכלים  
ואמר על הכלים שהודה בהם הילך, נמי – גם פטור, וְהָא דְקָתְנִי – והטעם  
שהתנא שנה מקרה של פלים וקרקעות, הָא קָא מְשַׁמַּע לָן – משום שרצה  
להשימע לנו את הדין האחרון במשנה שם, שאם תבעו כלים וקרקעות  
והודה במקצת בפלים, חייב שבועה אף על הקרקעות.  
שואלת הגמרא: מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָן – מה התנא מחדש לנו בדין זה, וכי  
יתכן שכונתו לחדש בזה דין של 'זוקקין', כלומר לגלול שבועה, והרי  
תְּנִינָא – כבר שנינו זאת במשנה (קידושין כו:). שוֹזְקֵין – מצריכים  
הנִכְסִים שֶׁאֵין לָהֶן אֲחֵרִיּוֹת, כלומר מטלטלין, אֵת הַנִּכְסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן  
אֲחֵרִיּוֹת – קרקעות לִישְׁבַּע עֲלֵיהֶם על ידי לגלול. משיבה הגמרא: הָכָא –  
המשנה בשבועות היא הַעֲקָר שֶׁשֶּׁם נִשְׁנו כָּל דִּינֵי שְׁבוּעוֹת, אבל הָתָם – שם  
בְּקִידוּשִׁין אֵין זֶה מִקוּמוֹ שֶׁל דִּין זֶה, אלא כיון שזכור שם הדין שֶׁמִּטְלָטֵלִין  
נִקְנִים אֵגֶב קִרְקַע בִּכְסָף שֶׁטֶר וְחוֹזְקָא, אֵגֶב דִּין זֶה נִגְרַר הַתְּנָא  
וְנִסְבָּה – ונטל גם את הדין לגלול שבועה ושנאו.

שטר שכתוב בו שפלוני לזה מפלוני קָלָעִים או דִּינָרִין ולא כתוב כמה,  
הַמְלִיחַ אֹמְרִי שההלוואה היתה חֲמִשָּׁה, וְלָזֶה אֹמְרִי שלוח רק שלש. רַבִּי  
שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמְרִי, הוּאִיל וְהוֹדָה בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה שהרי הודה  
למלוה בשלש, יִשְׁבַּע שבועת מודה במקצת. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרִי, אֵינִי אֵלָּא  
בְּמִשְׁבִּי אֲבִידָה שתקנו חכמים שלא ישבע, מכיון שאם היה רוצה לשקר לא  
היה אומר כלל שמצא, ואף כאן יכל להודות רק בשתיים, והשטר מסייע,  
ואם הודה בשלש מוכח שהוא אומר אמת, ופטור משבועה. ומקשה  
הגמרא: קָתְנִי מִיָּהּ – נאמר מכל מקום בברייתא שרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר  
אֹמְרִי הוּאִיל וְהוֹדָה בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה יִשְׁבַּע, ויש לדייק, מַעְנֵא – שהטעם  
שנשבע הוא מפני דאָמַר שְׁלֹשׁ, הָא – אבל אם היה מודה רק בשתים, היה  
פטור משבועה. והטעם משום שְׁהָא שְׁטָר דְּקָמֻדִי בִּיה – ששטר זה  
שהוא מודה בו, הִילָךְ הוּא, כיון שעל ידי השטר יכול המלוה לגבות  
מקרקעות המשועבדות להלוואה, והקרקעות נמצאות בעין, וְשָׁמַע מִינָהּ  
שְׁהִילָךְ פטור משבועה.  
מתרצת הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ – אומר לך שגם אם הודה בשתים  
חייב שבועה, וְהָא דְקָתְנִי – והטעם שהתנא שנה שלש, כִּדִּי לְאַפּוֹקִי –  
להוציא משיטתו דְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר מְשִׁבִּי אֲבִידָה הוּי וְפִטוֹר, ואם היה  
התנא כותב שהודה בשתיים לא היה רבי עקיבא פטור, קָא מְשַׁמַּע לָן רַבִּי  
שמעון בן אלעזר דְּמוֹדָה בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה הוּי, וְחִיִּיב שבועה. מקשה  
הגמרא: אֵי חֲכִי – אם כן מדוע נאמר בברייתא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמְרִי  
הוּאִיל וְהוֹדָה בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה יִשְׁבַּע, שמשמע שרק בגלל שהודה בשלש,  
נשבע, אבל אם הודה בשתיים אינו נשבע, הלא אָף זֶה שְׁמוּדָה בשלש  
יִשְׁבַּע מְבַעֵי לִיה – היה צריך התנא לכתוב.  
הגמרא מבארת את הברייתא באופן אחר: אֵלָּא לְעוֹלָם אם הודה בשתים  
פטור משבועה, והטעם אינו משום הילך, שהרי תמיד הִילָךְ חייב, וְשֹׁאֲנִי  
הָכָא – ושונה כאן הדין משום דְּקָא מְסִיעֵי לִיה שְׁטָרָא – שהעדים  
החתומים על השטר מסייעים לטענת הלוה שחייב שתיים, מפני שכתוב בו  
סתם סלעים ומיעוט רבים שנים. אי נמי – תירוצ נוסף, שאם הודה בשתיים  
פטור מְשֻׁם דְּהָוָה לִיה שְׁטָר שְׁעָבוֹד קְרָקְעוֹת, כלומר שעל ידי השטר יכול  
המלוה לגבות מהקרקעות המשועבדות להלוואה, ונמצא שהלוה מודה  
בשעבוד קרקעות, וְאִין נִשְׁבָּעֵין עַל בְּפִירַת שְׁעָבוֹד קְרָקְעוֹת, וכן הודאה  
בשעבוד קרקעות אינה מביאה לידי שבועה. אבל כשמודה בשלש הוא  
מודה גם בסלע שלא כתוב בשטר, והוא מחייב אותו בשבועה.  
הגמרא מביאה שיש שהקשו מהברייתא על רב ששת: אִיכָא דְּמוֹתִיב  
מְסִיפָא – יש שהקשו על רב ששת מהסיפא, שרַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרִי שכיון  
שהודה בשלש אינו אֵלָּא בְּמִשְׁבִּי אֲבִידָה וְפִטוֹר משבועה. מדייקת הגמרא:  
מַעְנֵא – הטעם שפטור משבועה הוא משום דְּאָמַר שְׁלֹשׁ, הָא – אבל אם  
הודה בשתים שאינו כמשיב אבידה, חייב שבועה, וְהָא שְׁטָר (ביון) דְּקָא  
מוֹדִי בִּיה – והרי השטר שהוא מודה בו בְּהִילָךְ דְּמִי, כיון שעל ידו יכול  
המלוה לגבות מהקרקעות המשועבדים להלוואה, והקרקעות נמצאות בעין,  
וְשָׁמַע מִינָהּ שְׁהִילָךְ חייב.  
מתרצת הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם אִימָא לָךְ – אומר לך שאם היה מודה בשתים,  
נמי – גם היה פטור, וְהָא דְקָתְנִי – והתנא שכתב מקרה שהודה בשלש  
בא לְאַפּוֹקִי – להוציא משיטתו דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר דְּאָמַר שהמודה  
בשלש מוֹדָה בְּמִקְצַת הַטַּעֲנָה הוּי, וְחִיִּיב שבועה, קָא מְשַׁמַּע לָן – רבי  
עקיבא דְּמְשִׁבִּי אֲבִידָה הוּי וְפִטוֹר משבועה.  
הגמרא מוכיחה שכונת הברייתא לפטור משבועה כשמודה בשתיים: חֲכִי

מקשה הגמרא: ולמאן דאמר – רב ששת הסובר שהילך פטור, אמאי  
איצטרך קרא למעוטי קרקע משבועה – מדוע צריך פסוק ללמוד שאין  
נשבעים על הקרקעות, הא כל קרקע קיימת ומוזמנת היא לגבותה, והילך  
הוא, ולכן פטור משבועה.  
מתרצת הגמרא: אמר לך רב ששת, איצטרך קרא – יש צורך בפסוק זה  
הקרא – למקרה שתובע את חבירו שתי קרקעות והנתבע מודה לו בקרקע  
אחת, ומדובר דחפז בה בורות שיתין ומעורות, ואין זה הילך כיון שהנתבע  
חזיק אותה ועליו לשלם את הנזק, ומלמדנו הכתוב שכל הודאה בקרקע  
אינה מחייבת שבועה. אי נמי – תירוצ נוסף, שצריך את הפסוק להקרא –  
למקרה דמענו – שתבע ממנו בליים וקרקעות, והודה הנתבע בבלים ולא  
אמר עליהם הילך, וקפד בקרקעות, ואין זה הילך כיון שלא הודה  
בקרקעות, ומלמדנו הפסוק שאין נשבעים על כפירת קרקעות.  
הגמרא מוכיחה מבריייתא שהילך חייב: תא שמע, דתני – ששנה רמי בר  
חמא, ארבעה שומרין שפוטרים את עצמם בטענת פטור, צריכינן שיהא  
בטענתם כפירה במקצת והודאה במקצת, ורק אז הם נשבעים שבועת  
השומרים שהבהמה אינה ברשותם. וארבעת השומרים הם, שומר חנם  
שחייב רק בפשיעה, והשואל שפטור רק אם הבהמה מתה מחמת מלאכה,  
נושא שכר – שומר הנוטל שכר עבור שמירתו, שחייב בגניבה ואבידה  
ופטור באונסים, והשוכר בהמה כדי לעבוד בה ומשלם עבור השכירות, יש  
אומרים שדינו כשומר חנם ויש אומרים שדינו כשומר שכר. וכיון שצריך  
כפירה במקצת והודאה במקצת, ויש עוד בהמה שעליה אנו דנים האם הוא  
חייב או פטור, נמצא ששבועת השומרים היא רק באופן שהמפקיד טוען  
שנתן לשומר שלש בהמות לשמור. ועל בהמה אחת מודה הנפקד, חו  
הודאה במקצת, ועל הבהמה השניה טוען הנפקד שלא היו דברים מעולם  
או שהחזירה כבר, חו כפירה במקצת, ועליה הוא נשבע שבועת מודה  
במקצת. ועל הבהמה השלישית טוען השומר שנגנבה, ועליה הוא נשבע  
שבועת השומרים שאינה ברשותו. ומבררת הגמרא, היכי דמי – כיצד  
מדובר, לא דאמר ליה הילך – האם לא באופן שהשומר מודה שהבהמה  
הראשונה קיימת, ואם כן זה הילך, ומבואר שהילך חייב.  
דוחה הגמרא: לא, מדובר דאמר ליה המפקיד לשומר שלש פרות מספרתי לך  
ומתו בוליה בפשיעה, ואמר ליה איהו – השומר, תדא – פרה אחת לא היו  
דברים מעולם, ולא קיבלתי ממך לשמירה אלא שתי פרות, ותדא – ופרה  
אחת מתה באונס ועליה הוא נשבע שבועת השומרים, ותדא – ופרה אחת  
אני מודה שמתה בפשיעה דבעינא שלומי לך – ועלי לשלם לך עבורה,  
דלאו הילך הוא, שהרי אינו מודה בפרה אלא בחיוב ממון עבור הפרה.  
הגמרא מקשה על דין הראשון של רבי חייא (לעיל ג.) שאם יש עדים  
שמעידים על מקצת התביעה, צריך הנתבע להשבע שבועת מודה במקצת:  
תא שמע, דתני – ששנה אבוי דרבי אפמורקי ברייתא שיקשה ממנה  
לדרבי חייא קמיינתא – על דינו הראשון של רבי חייא. האומר לחבירו מנה  
לי בידך והלה אומר אין לך בידך בלום, והעדים מעידים אותו שיש בידו  
חמישים זוז, יכול – האם ישבע שבועת מודה במקצת על השאך, תלמוד  
לומר (שמות כב ח) על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה, כלומר שאומר  
שרק את זה הוא חייב ובשאר הוא כופר, ולמדו חכמים שכונת הפסוק  
לחייבו שבועה על מה שכפר. ויש לדייק מלשון הפסוק 'אשר יאמר' שרק  
על הודאת פיו אתה מחייבו שבועה, ואי אתה מחייבו שבועה על העדאת  
עדים.

מתרצת הגמרא: מתינתא קא רמית עליה – וכי מבריייתא יש לסתור את  
דבריו דרבי חייא, רבי חייא תנא הוא ופליג על הבריייתא. מקשה הגמרא:  
והא קרא קאמר – הלא הבריייתא למדה זאת מפסוק. מתרצת הגמרא:  
לדעת רבי חייא, תהא – פסוק זה בא ללמד חיוב שבועה לנתבע שמודה  
במקצת הטענה, ולומדים בקל דומר שגם עדים מחייבים שבועה  
כשמעידים על מקצת הטענה, שהרי אין פסוק למעט שבועה בהעדאת  
עדים.  
מבאר הגמרא: ואבוי דרבי אפמורקי ששנה את הבריייתא אמר לך,  
שבפסוק תהא יש שתי תיבות, בתיב 'הוא' ובתיב 'זה' – תיבה אחת  
באה לחייב מודה במקצת הטענה בהודאת פיו, ותיבה השניה באה  
ללמד על העדאת עדים במקצת מהטענה דפטור הנתבע משבועה.  
שואלת הגמרא: ואיך – רבי חייא מה ילמד משתי תיבות אלו. משיבה  
הגמרא: תד – תיבה אחת באה לחייב מודה במקצת הטענה בהודאת פיו,  
ותיבה אחת באה ללמד שכדי לחייב שבועת מודה במקצת צריך  
הנתבע להיות מודה ממין הטענה, אבל אם תבעו חטים והודה לו  
בשעורים פטור אף משעורים.  
שואלת הגמרא: ואיך – התנא של הבריייתא מנין הוא ילמד שצריך שתהא  
הודאה ממין הטענה. משיבה הגמרא: מודה ממין הטענה לית ליה – התנא  
של הבריייתא סובר שאין צורך בהודאה ממין הטענה כדי לחייב שבועת  
מודה במקצת. וסבר ליה ברבן גמליאל, דתנן (שבועות לח:), מענו חמין  
והודה לו בשעורין פטור, זו שיטת חכמים. ורבן גמליאל מחייב שבועה  
על כפירת החטים.  
הגמרא מביאה מעשה שפסקו הלכה כדינו הראשון של רבי חייא: תהא  
רעא – מעשה ברועה דהווי מסרי ליה כל יומא חיתא בסתרי – שהיו  
מוסרים לו בני העיר בכל יום את בהמותיהם בפני עדים, ואמרו לו שלא  
יחזיר את הבהמות אלא בפני עדים. יומא חד מסרו ליה בלא סתרי – יום  
אחד מסרו לו בהמות שלא בפני עדים, למוף היום כשבאו הבעלים לקחת  
את הבהמות, אמר להו הרועה לא היו דברים מעולם, כלומר היום לא  
קיבלתי בהמות לשמירה. אתו סתרי – באו עדים, אפסידו ביה – והעידו  
ברועה דאכל תרתי מינייהו – שאכל שתי מהבהמות שנמסרו לו באותו  
יום. אמר רב זירא, אם אתא לדרבי חייא קמיינתא – אם הלכה כדינו  
הראשון של רבי חייא שבהעדאת עדים על מקצת הטענה מתחייב הנתבע  
שבועת מודה במקצת, משתבע אשאר – צריך הרועה להשבע שלא קיבל  
יותר משתי הבהמות שאכלם, שהרי יש עדים על שתי בהמות. אמר ליה  
אבוי, אם איתא משתבע – וכי אם הלכה כרבי חייא חייב הרועה להשבע,  
והא זילין הוא, שהרי עדים העידו שאכל בהמות שאינם שלו, וכיצד יהיה  
נאמן בשבועה. אמר ליה רב זירא, שפגנדרו קאמינא – כוונתי היתה שישבע  
התובע שכן וכך בהמות הפקיד בידו ויטול, וכתקנת חכמים שבמקרה  
שמוטלת שבועה על חשוד, מעבירים את השבועה לתובע שסנגורו.  
מקשה הגמרא: מדוע הוצרך רב זירא לדינו של רבי חייא כדי לחייב את  
הרועה שבועה. השתא נמי דליתא לדרבי חייא – הלא גם בלי דינו של  
רבי חייא נתיבית שבועה מדרב נחמן, דתנן, האומר לחבירו מנה לי בידך  
והנתבע אומר אין לך בידך כלום, פטור משבועה. ואמר רב נחמן,  
שמדרבנן משביעין אותו שבועת היסוף שאינו חייב לחבירו כלום, וגם כאן  
נחייב את הרועה להשבע שבועת היסוף, ונעביר את השבועה לתובע  
שסנגורו. מתרצת הגמרא: השבועה דרב נחמן תקנתא של חכמים היא,

## המשך ביאור למסכת בבא מציעא ליום שבת קודש עמ' א

ומה שאינו יכול לטעון בשטר מקייום, משום ששטר שאינו מקייום חספא  
בעלמא הוא – הרי הוא כחרס שאין אפשרות לגבות בו, שיתכן שהוא  
מזויף, מאן קא משני ליה להאי שטרא – ומי זה שנתן תוקף לשטר זה,  
הלה, שהודה שכתבו, והרי הא קאמר דפרע – הוא עצמו אומר שהשטר  
פרוע, ונאמן הוא בכך. ורבי שמעון בן גמליאל סבר, מודה בשטר שכתבו

אין צריך לקיימו עוד בעדים, שכיון שהודה הלווה שנכתב בכשרות ולווה  
בו, הרי זה כאילו קיימו את חתימות העדים, ולכן אף על גב דלא מקינים  
ליה ויחלוזקו.  
שנינו עוד בבריייתא: נפל – הגיע השטר ליד דיין, לא יוציאו עולמית מתוך  
ידו. הגמרא מבינה עתה שהכוונה היא שהשטר אבד ומצאו דיין.

**בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אווזון דף ה עמוד א – מתוך מהדורת טובי' קט**  
 רש"י  
 תוספות

למאי איצטריך קרא למעוטי קרקע משבועה. דילפינן לה מקלל ופרט בשבועות (דף טז:) ולקמן בפרק הנהיב (דף טז:) ודחפיה ביה בורות שיהיו ומעורות. דלאו הילך הוא שיהי קרקע: **א' נמי.** להיכן דהודה בכלים דלאו הילך הוא ואשמועינן דאינו נשבע אפסית (שעבוד) קרקעות: **ד' שומרין.** שבועה האמורה בקן בשומר חנם שנגנבה הימנו ושומר שכן שגאנסה ובשואל שמתה מחמת מלאכה: **צריכין בפירה במקצת והודאה במקצת.** בפירה לא הויא אלא בכופר ממש או לא היו דברים מעולם או החזרתי לו בידו שחייב להחזיר לו נמצא שאין חייב שבועת השומרים באה אלא אם כן טען שלש פרות באחת כפר לו ובאחת הודה לו שישנה בידו והשלישית אומר לו נאנסה או אם שומר חנם הוא אומר לו בשלישית נגנבה דחייב עליה שבועה האמורה בפרשה (מכות כג) שלא שלח ידו במלאכת רעהו דאילו שבועה דכפירה אין זו שבועה האמורה בשומרים ובלאו בפירה נמי לא תתייביה שבועת שומרים דחייב בשומר חנם כי הוא זה דמיננה נפקא לן (מכות נט:) שמודה במקצת וכפר במקצת ולאפוקי ממדי בבבא קמא בהגזל קמא (דף קז:) עירוב פרשיות כתוב כאן וכן כתיב כי הוא זה לאו אשומר חנם דכתיב גביה קאי אלא אם כסף תלה ואשמועינן האי תנא דבשומרים נמי בעינן בפירה והודאה והשבועה האמורה בפרשה על פרה בשלישית: **חייב דמי.** פרה של הודאה: **לאו.** דקימאי קמן ואמר ליה קנסה בכל מקום שהיא דהיינו הילף: **איך מזה לה באונס.** ועליה הוא נשבע שבועת שומרים: **ותרא מזה לה בפשיעה.** היא של הודאה ולא הילך הוא: **ת"ש דתני אבות דרבי אפסורין.** ת"ש מיה תיבא: **לרבי חייא קמייא.** כלומר ת"ש לרבי חייא קמייא דאמר לעיל שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים כו': **אשר יאמר וגו' מודה** לו במקצת מקלל דכופר במקצת וכתב בהווא לעיל מניה ונקרב בעל הבית אל האלהים ודרשינן לקמן (דף מה) ונקרב לשבועה: **הוא.** מיעדי לה להודאת מקצת דמחייב עליה שבועה ואתיא העדאת עדים מיה בקל וחומר גדלעיל דליכא קרא יתיא דתירוש מיה מיעוטא: **וחד להעדאת עדים.** למעוטה: **וחד להודאה ממין השפעה.** דבעינן שתהא הודאה ממין טענת כפירה שאם טענו סאה של חטים והודה לו בשעורים פטור: **אם איתא לרבי חייא.** אם הלכה כמותו: **אמר ליה אפי' ואם איתא לרבי חייא משתבע האי.** בתמידי: **והא גזלן הוא.** וכי אמר רבי חייא במלה אי נמי בפקדון שלא שלח בו יד ואבר ממונו דאיכא למימר אשמוטי משתמיט: **לשכנגדו קאמינא.** אם שבועה מוטלת עליו נשבע שכנגדו ונטול כדאמרין בשבועות (דף מה) שהחשוד על השבועה תקנו חכמים שכנגדו נשבע: **השתא נמי.** כי ליתא לרבי חייא ואין כאן הודאה במקצת: **נתייביה.** שבועת היסט מדבר נחמן וישבע שכנגדו ונטול: **היסט.** שבועה שהסיתו חכמים לכה להסיתו להודות וטעמא מפרש בשבועות (דף מה) חזקה אין אדם טוען א"כ יש לו בידו: **דר"ג תקנתא היא.** דהא מדאורייתא לא רמי שבועה עליה: ותקנתא

**למ"ד** הילך פטור קרא אמאי איצטריך כו'. תימה גם למ"ד הילך חייב אמאי איצטריך קרא למעוטי הא בקרקע לא שייך משתמיט וכן ופר"י לקמן דכי כופר במקצת קרקע פטור הוא דנאמן הוא משמע דאין אדם מעיז בין דלא שייך הקא אשמוטי קא משתמיט ושמו גם בקרקע שייך קצת אשמוטי קא משתמיט כי שמו משבועה וסבר עד דהוה לו וזוי ופרענא ליה: **אמאי** איצטריך קרא למעוטי. תימה הא ליכא קרא מיותר למעוטי קרקעות אלא מקלל ופרט וכלל ממעטין לה ובכל ופרט לכלל אצטריך למעוטי שטרות וי"ל דקשיא ליה אמאי איצטריך תנא למילף קרקעות מקלל ופרט בין דהילך פטור וא"ת לימא דאיצטריך למעוטי משבועה דעד אחד מיהו י"ל משום דמתני' דאין נשבעין על הקרקעות מיירי בשבועה למודה במקצת: **א"נ** דטענו כלים וקרקעות. מהכא משמע דטענו חטין ושעורים והודה באחד מן דחייב דדוקא כלים וקרקעות פטור הא חטין ושעורים חייב וכן סברי שמואל רבי יוחנן לחד לישנא פרק שבועת הדיינין (מכות דף טז:) **שומר** חנם. פטור מכל חוץ מפשיעה ושואל חייב בכל חוץ ממונה מחמת מלאכה ונושא שכן והשוכר במקצת חייב ובמקצת פטור ולכן תנא להו כסדר זה ולא שנאם כסדר התיבתם וא"ת ואמאי לא מקשה ממנה משנית דזה אומר עד הוין זה אומר עד החלון ופשיעה גפנים דשבועות (דף טז:) ומתניתין דהשואל (למך דף יז:) וס' דזה אומר ששאל זה אומר שכורה דמייירי בפקדון הא הילך הוא וי"ל דניחא ליה לאקשויי מקל ד' שומרים: **רבי** חייא תנא הוא ופליג. אי גרס לעיל (ג.) א"ר חייא א"ש ואפילו אי גרסין תני ר' חייא י"ל דרבי קאמר דאפילו לא הוה ברייתא תנא הוא ופליג: **והודה** בשעורים פטור. אף מן השעורים כדמוכח שלהי המניח (פ"ק דף נה:) וס' דלי' (למל): **מסרי** ליה בסדרי. ומיירי דאמרי ליה אל תחזיר אלא בעדים אלא"כ הא ק"ל (מכות יח.) הפלוגה את דביו בעדים א"צ לפרע בעדים: **א' איתא** לרבי חייא. נראה דהלכה כרבי חייא דהא לעיל מוקי לה כרבנן דר"ג דהלכה כותיהו כדפרין שלהי המניח (פ"ק דף טז) מאי קמ"ל תנינא וכן ב' השואל (למך ק. וס') פריך אמאי טענו חטין והודה לו בשעורים הוא וכן סברי רב ושמואל ב' שבועת הדיינין (מכות דף טז:) וס' א"ג דקאמר הקא אם איתא הכי נמי אשכחנא פ' (אע"פ) וס' דלי' (למל) ד' דקאמר אם איתא לרבי חייא דאמר יחלה אשה שחאלה לבעלה איני מיוזנת וכו' ובפרק שני דיני גזירות (ס' דף קז:) פסיק כרב הווא תימה אפי' אי איתא לרבי חייא לא משתבע הקא דאסהידו עליה דאכל תרי מיניהו דמה להצד השונה שבהן שכן לא החזק כפרן תאמר הקא דהחזק כפרן כדפרין לעיל (ה.) והקא לא שייך משתמיט ושמואל י"ל אחרי שלמד שיש שבועה בהעדאת עדים במלה מעתה אין לחלק בין מלה לפקדון: **שכנגדו** קאמינא. וא"ת מאי שנא דבשעור על השבועה שכנגדו נשבע ונטול אמאי לא אמרין מתוך שא"י לישבע משלם כדאמר גבי חמשין דענא וחמשין לא דענא (למך דף נט.) ובבבא דר' אבא (מכות דף קז) וי"ל הקא אי אמרי' משלם לא שבת ליה חיי דכל העולם יביאורו לידי שבועה ויטול כל אשר לו ועוד דהתם אמר ליה שבועה דאורייתא אית לי עליך או תשבע או תשלם אבל הקא הוא ברצון ישבע אם נתינתו ולכן לא ישלם: **אין** לך בדי פטור ואיר' נחמן. מהכא משמע דהלכה כלישנא קמא דפ' שבועת הדיינים (ס' דף מה.) וס' דלי' (למל) דלא בעי דרך דממונא אלא אפי' כופר הכל חייב שבועת היסט מדלא מייתי הקא סיפא דנתתיו לך פטור וכן פירש בשערים דרב האי ואי טעין איני יודע בכל לישבע שאינו יודע:

**לתקנתא.** דכשנגדו ישבע וישול דהיא נמי תקנתא דמן התורה. והוא ישבע ויפטר מן התשלומין ואין נשבע ונוטל מן התורה בשבועות (דף ק"ז ע"ב) תקנת חכמים הן ולשבועה דאורייתא עבד רב. תקנתא לתקנתא לא עבדינן: דויתפוק ליה דהוה ליה רועה. אד.

וַיִּפְּקוּ לָהּ דְּרוֹהָ לִיָּהּ  
וַיִּעָה פֶּסוֹל לֹא קָשָׁא הָא  
מֵא הָבִי אֲנִי חַיִּיתָא לְרוּעָה  
עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל אֱלָא  
יָ: זֶה יִשְׁבַּע שְׂאִין לוֹ בַּה  
יֵית לִיָּה מִשְׁתַּבַּע אוֹ עַל  
וַיִּנָּא דֹאמֵר שְׁבוּעָה שְׂשִׁישׁ  
וַיִּיה וַיִּמָּא שְׁבוּעָה שְׁבוּלָה  
וַיִּמָּא שְׁבוּעָה שְׁחֲצִיָּה שְׁלִי  
נִמְו מֵרַע לִיָּה לְדִיבּוּרִיָּה  
שְׁבוּעָה שְׂשִׁישׁ לִי בַּה וַאֲזִין  
מֵרַע שְׁזָה תַּפּוּסִים וְעוֹמֵד וְזֶה  
הָאמֵר ר' יוֹחָנָן שְׁבוּעָה  
הָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוֹלֵךְ  
מֵרַע שְׁלִי הוּא וַיִּמָּא מִיָּו  
שְׁבוּעָתָא לֹא אִמְרִין מִיָּו  
עָתָא דְּאִי לֹא תִּימָא הָבִי  
קִצְתָּ הַפְעָנָה יִשְׁבַּע וַיִּמָּא  
שְׁבוּעָתָא הָתָם אֲשַׁתְמוּמִי  
וַיִּדְאֵר רַב אִידִי בַּר אֲבִין  
כִּשְׁר לְעֻדוֹת בִּפְקֻדוֹן פֶּסוֹל  
בַּר חָמָא אֲרַבְעָה שׁוּמְרִין  
אָה בְּמִקְצַת שׁוּמֵר חָנֹם  
וַיִּמָּא מִיָּו דְּחִשִּׁיד אִמְמוּנָא  
אֲשַׁתְמוּמִי קָא מִשְׁתַּמִּים  
לִיָּה א"נ מִשְׁבַּחְנָא לִיָּה  
וַיִּכּוֹר בִּפְקֻדוֹן אִמָּא פֶּסוֹל  
שְׁתַּמִּים סָבַר עַד דְּבַחְשָׁנָא  
וַיִּפֹּר בִּפְקֻדוֹן פֶּסוֹל לְעֻדוֹת  
וַיִּה דִּהְרִיא שְׁעָתָא אִיתִיה  
וַיִּדְרֹה נְקִישׁ לִיָּה בְּרִיָּה  
וַיַּעֲזִין אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שְׂאִינָה  
וַיִּמְמוּנָא חִשִּׁיד אֲשַׁבּוּעָתָא  
קָא וַיִּהְנָא לִיָּה אִמֵּר לִיָּה  
קָא עֵבֶר עַל לֹא דִּלָּא  
בְּלֹא דְּמִי מִשְׁמַע לְהוֹ  
וְאִילָא

וְהָיָא גַּם תַּקְנָתָא דְּמִן הַתּוֹרָה מִי שְׁעָלִיו לְשַׁלֵּם  
אֵין נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַתּוֹרָה וְאוֹתוֹן הַמִּנּוּחַ  
לְשִׁבְעָה דְּאוֹרִיתָא עֲבִיד רַבָּן תַּקְנָתָא אֲבָל  
יָק לִית דְּהִינֵה לִית רוּזָה. אֲדַאמָּי קָא מִתְמַה  
קִשְׁקִישׁ לִית הָאא גִּזְלָן הָאא וְתִפְסִיר לִית  
דְּבִלְבָל וְהָאא גִּזְלָה קִשְׁקִישׁ לְשִׁבְעָה. וְדָמִסְר  
יְהוֹדָה קִתָּם רוּזָה. אֲפִילוּ לֹא הִדְעֵי עֲלִיו  
שְׁגוּל: פְּסוּל. לְעִדּוֹת דְּסִתְמִיָּה גִּזְלָן הָאא  
שְׁמַרְפָּה בְּהִמּוּתֵי בְּשׂוֹדֹת שֶׁל אֲחֵרִים:  
יְרִיחִי. רוּזָה בְּהִמּוֹת שֶׁל פְּסוּל דִּבְשָׁבִיל  
נִתְּנָתוּ רוּזָה אוֹתוֹן בְּשׂוֹדֹת אַחֲרוֹת אֲבָל  
רוּזָה בְּהִמּוֹת הָעִיר בִּשְׁכָּר בְּשָׁבִיל שְׁמִיעַ  
אַחֲרִים אֵינוֹ חוֹטֵא הִרְעוּת עַד שְׂנֵאת  
לְמַרְעָה הַמּוֹפְקָר לְכָל: דְּאִי לֹא תִימָא כְּכִי.  
לֹא אֲמִרְנִי עַל רוּזָה בְּהִמּוֹת דְּעֻלְמָא  
שְׂהָא גִּזְלָן אֲנִי חִיתָא רוּזָה הִכִּי מִסְרִינָּה:  
עַל דְּאִית לִית מִשְׁתַּבֵּעַ אִי עַל דְּלִית לִית  
מִשְׁתַּבֵּעַ. הָאא לִישְׁבַע וְיִטְסוֹל חֲצִיָּה עֲרִיק  
הוּא לִישְׁבַע שֶׁשֶׁל לוֹ בַּה חֲצִיָּה אִי לִישְׁבַע  
שָׂאן לוֹ בַּה פְּחוֹת מִחֲצִיָּה שְׂמָא אֵין לוֹ בַּה  
כְּלוֹם וְכִי מִשְׁתַּבֵּעַ שָׂאן לוֹ בַּה פְּחוֹת מִחֲצִיָּה  
בְּאֻמָּת הוּא נִשְׁבַּע שְׁרִי אֵין לוֹ כְּלוֹם  
דְּבִשְׁלָמָא אִם הֵיךְ לוֹ בַּה שְׁלִישׁ אוֹ רִבְעִי  
וְהוּא נִשְׁבַּע שָׂאן לוֹ בַּה פְּחוֹת מִחֲצִיָּה  
וְיִשְׁבַע בְּשָׁכָר שְׁרִי יֵשׁ לוֹ בַּה שְׁלִישׁ שְׂהָא  
פְּחוֹת מִחֲצִיָּה וְאֵין לוֹ בַּה חֲצִיָּה אֲבָל בְּשָׂאן  
לוֹ בַּה כְּלוֹם נִשְׁבַּע הוּא בְּאֻמָּת: שְׁבוּעָה  
שִׁישׁ לִי בַּה. וְאִם תֹּאמְרוּ שְׂמָא שְׁלִישׁ אוֹ  
רִבְעִי שְׁבוּעָה שָׂאן לִי חֶלֶק בַּה פְּחוֹת  
מִחֲצִיָּה: מִי יִתְבִּינֵן לִית בּוֹלָה. הִרִי חֲבִירוֹ  
תּוֹפֵס בַּה וְאִם יִשְׁבַּעְהוּ עַל בּוֹלָה הִרִי לַעֲוֹ  
לְבִיד מֵאַחֵר שְׁבוּעָה שְׁלֹו וְהֵם אֲמִרְנֵי וְחִלּוּקָה  
מַרְעִי לִי מִיִּיִרְיָחִי. וְאִם בְּרִישָׁא בּוֹלָה  
שְׁלִי וְהִשְׁתָּא אֲמִר בְּהִדָּא חֲצִיָּה שְׁלִי: דְּאָמִר  
בּוֹלָה שְׁלִי. תִּירְדָּא הוּא: וְלִדְּרִיבְכֶם. שָׂאן  
אֲתֶם מֵאֲמִינִים לִי בְּבוֹלָה שְׁבוּעָה שִׁישׁ לִי  
בַּה וְאֵין לִי בַּה פְּחוֹת מִחֲצִיָּה: וְנִימָא מִנֵּן  
דְּחֲשִׁיד אֲמִמָּא חֲשִׁיד כּו'. אֲדִרְבִּי וְיִחְנֵן  
פְּרִיק דְּאָמִר שְׂדִירוֹת רַבָּן שְׂמָא לֵיל וְתוֹמָן  
בְּטִלְתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ וְאוֹמֵר שְׁלֹו הוּא אִם  
חֲשׂוֹד הוּא בְּכָךְ חֲשׂוֹד הוּא גַּם לִישְׁבַע: לֹא  
אֲמִרְנֵן כּו'. דְּחֲמִיר הוּא לֹאנִישֵׁי אִיסוֹר  
שְׁבוּעָה מֵאִיסוֹר גִּזְלָה: אֲשִׁתְּמוּחִי  
מִשְׁתַּמֵּיט לִית. וְלֹא חֲשִׁיד אֲמִמָּא:  
בְּדִרְבָּה. דְּאָמִר לְעִיל מִפְּנֵי מַה אֲמַרְהַ תּוֹרָה  
כּו'. תֵּרַע. לִדְּמֵר בְּגִזְלָן שְׂדִירוֹת לִי אֵלָּא  
בְּאֲשִׁתְּמוּחִי עֲלֻמָּא: דְּחֲשִׁיד כּו' אִירִי אֲבָל  
אֲבִין הַפּוֹפֵר בְּמִלּוֹת. שְׂבָאוּ עֵדִים  
וְהַחֲסִידוּהוּ בְּכַפְּרָן שְׁהִעִידוּהוּ שְׂהָא חֵיב לוֹ:  
בְּשֵׁר לְעִדּוֹת. אֲלָמָא לֹא דְעִתִּיהַ לְמַגְלִילָה  
דְּנִימָא לֹא תִשַׁע עַד חֻסָּא אֵלָּא לֹאשְׁמַעְתּוּ  
פְּחוֹת מִתְּמִיָּה פְּחוֹל לְעִדּוֹת: דְּחִינִי

[illegible]

# בבא מציעא דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום חמישי) קיא

הוא לא חשוד על הממון לגזולו, אלא הוא רק משתמש מלהודות כיון שאין  
 לו עתה מעות לפרוע, **בְּרִיכָה** – וכמו שביאר רבה לעיל (ג.). הגמרא מביאה  
 ראייה לדחייה זו: **תָּרַע** שלא חושדים אדם בגזילה אם אפשר לתלות את  
 טענתו בהשתמטות, **דְּאָמַר רַב אִיְדִי בְּרַ אֲבִין אָמַר רַב חֲסִידָא, הַבּוֹפֵר**  
**בְּמִלְחָה** שלא היו דברים מעולם, ובא עדים והעידו שלוח, **בְּשֵׁר לְעִוְתָא,**  
 אבל הכופר **בְּפִקְדוֹן** ואמר שלא קיבל מעולם חפץ לשמירה, ובא עדים  
 והעידו שקיבל, **פְּסוּל לְעִוְתָא.** ועל כרחק החילוק הוא, שבמלחמה או תולים  
 שאין לו עתה מעות לשלם את החוב ולכן הוא משתמט, אבל כשיהיו לו  
 מעות יפרע אותם, אבל בפקדון אסור לו להשתמש בו ואם הוא נמצא בביתו  
 עליו להודות בכך, וגם אם הפקדון אבד ואין לו כסף לשלם אותו, ישבע  
 שאבד ויפטר.  
 הגמרא מביאה הוכחה אחרת שחשוד על הממון אינו חשוד על השבועה:  
**אֵלָּא** יש להוכיח מ**הָא דְּתַנִּי** – ממה ששנה **רַבִּי בְּרַ הֵמָּא** בברייתא,  
**שֶׁאֲרֵפְעָה הַשּׁוֹמְרִין** שיפורטו להלן, שקיבלו בהמה לשמור, וכאשר בא  
 המפקיד ליטול את פקדונו הם טוענים שהבהמה אינה ברשותם וארע לה  
 דבר מה שהם פטורים עליו, כדי שיוכל המפקיד להשיבנם בשבועת  
 השומרים הכתובה בתורה, שהבהמה אינה ברשותם, **צִירִיבִין** שתהיה  
 בטענתם **בְּפִקְדָה בְּמִקְצָת** התביעה **וְהִדְרָא בְּמִקְצָת** התביעה, וכפי  
 שהתבאר לעיל (ע"א) מצב זה יתכן כשקיבל שלש בהמות לשמור, באחת  
 הוא מודה, בשניה הוא כופר וטוען שלא היו דברים מעולם, ועל השלישית  
 הוא אומר שנאנסה, ואלו הם השומרים, **שֶׁאֲמַר חֲנַם וְהַשּׁוֹאֵל נוֹשֵׂא שֶׁכֶר**  
**וְהַשּׁוֹכֵר.** וקשה, **נִימָא** – שנאמר **מִינֵי דְּחִשְׁדִּי אֶפְמוֹנָא חֲשִׁיד אֲשִׁבְעָתָא** –  
 שמתוך שהוא חשוד על הממון הוא חשוד גם על השבועה, אלא מוכח  
 שחשוד על ממון אינו חשוד על שבועה.  
 דוחה הגמרא: **הָתָם נָמִי** – גם שם בשומר שכופר באחת הבהמות, אין הוא  
 חשוד לגזול אותה, אלא יש להניח שהבהמה נגנבה ממנו או אבדה לו,  
**וְאֲשִׁתְּמוּיָא קָא מִשְׁתַּמֵּיט** משום שכפר **מִשְׁכַּחְנָא לְגַבִּי וְתַפְסִינָא** ליה –  
 אמצא את הגנב ואתפוס את הפקדון ואשיב אותו למפקיד. **אִי נָמִי** – או אם  
 אבדה לו, אומר השומר לעצמו **מִשְׁכַּחְנָא לְיָה בְּאֵנָם** – אמצא את הבהמה  
 באגם במקום המרעה, **וְיִמְרִינָא לְיָה** – ואביאנה למפקיד.  
 מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן שגם בפקדון קיימת סכרת משתמט, **הַבּוֹפֵר**  
**בְּפִקְדוֹן** וטוען: שלא קיבל פקדון, ובא עדים שקיבל, **אִמָּא** – ומדוע הוא  
**פְּסוּל לְעִוְתָא,** **נִימָא אֲשִׁתְּמוּיָא קָא מִשְׁתַּמֵּיט** – נאמר שאינו מתכוין לגזול  
 את הפקדון, אלא אולי נגנב ממנו והוא משתמט מלהודות, ו**כִּפְרִי** להכחיש  
**עַד דְּרַחֲשָׁנָא וּמִשְׁכַּחְנָא לְיָה** – עד שאחפש את הפקדון ואמצאנו ואשיבנו  
 למפקיד. מתרצת הגמרא: **כִּי אֲמַרִּין** – מה שאמרנו **שֶׁהַבּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן**  
**פְּסוּל לְעִוְתָא,** מדובר באופן שודאי לנו שהוא לא משתמט, **כְּגוֹן דְּאִתּוּ**  
**סְהָרִי וְאִתְּהִידוּ בִּיה** – שבאו עדים והעידו בו **דְּהִיא שְׁעָתָא אִיתִיהָ לְפִקְדוֹן**  
**בְּבִיתִיה** – שבאותה שעה שכפר בבית דין בפקדון, היה הפקדון בביתו **וְהָהּ**  
**יָדַע** – והוא ידע מזה. **אִי נָמִי** – תירוצו נוסף, **דְּהָהּ נָקִיט לְיָה בִּידִיה** –  
 שבשעה שטען בבית דין לא היו דברים מעולם הוא החזיק את הפקדון בידו.  
 הגמרא מביאה הוכחה אחרת שחשוד על ממון אינו חשוד על שבועה: **אֵלָּא**  
 יש להוכיח מ**הָא דְּאָמַר רַב הוֹנָא, בְּעַנֵּי שוֹמֵר שֶׁכֶר או חִינָם, שְׁטַעַן**  
 שהפקדון נאנס אולם הוא לא רוצה להשיבע ומוכן לשלם את תמורתו,  
**מִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שְׁאֵינָה בְּרִשּׁוֹתוֹ,** מפני שחוששים שמא נתן עיניו  
 בפקדון והוא רוצה לקנותו בדרך זו מהמפקיד. נמצא שהוא חשוד על  
 הממון, **נִימָא מִינֵי דְּחִשְׁדִּי אֶפְמוֹנָא חֲשִׁיד אֲשִׁבְעָתָא** – ונאמר שמתוך  
 שהוא חשוד על הממון הוא חשוד גם על השבועה. וכיון שאנו משביעים  
 אותו מוכח שהחשוד על ממון אינו חשוד גם על שבועה.  
 דוחה הגמרא: **הָתָם נָמִי** – גם במקרה שהשומר משלם ואינו רוצה להשיבע,  
 הוא אינו סובר שיש איסור גזל בדבר, אלא הוא מוֹדֵה היתר **וְאָמַר** לעצמו  
 הלא **דְּמִי קָא יִהְבֵּנָא לְיָה** – מעות אני נותן למפקיד עבור החפץ ואין זה  
 גזל, ולכן אינו חשוד על שבועה.  
 רב אחא מקשה שאף שאינו עובר על איסור גזל, יפסל לשבועה: **אָמַר לְיָה**  
**רַב אֲחָא מִדִּישְׁפְּתִי לְרַבִּינָא, וְהָא קָא עָבַר עַל לֹא דִּלְא תִּחְמוֹד'** שגם הוא  
 איסור הנוגע בממון, ומדוע אנו משביעים אותו. מתרצת הגמרא: האיסור  
 של **לֹא תִּחְמוֹד'** **לְאִינְשִׁי בְּלֹא דְּמִי מִשְׁמַע לְהוּ** – לבני אדם נדמה  
 שעוברים עליו רק כשחומד חפץ של חבירו לעצמו בלי לשלם עבורו, אבל  
 כשמשלם עבורו אין איסור בדבר, ולכן הוא לא חשוד על השבועה.

**וְתַקְנָתָא לְתַקְנָתָא לֹא עָבְרִין** – ואין חכמים מתקנים תקנה כדי לחזק תקנה  
 אחרת. וכיון ששבועת היסוד היא תקנה דרבנן, לא תיקנו חכמים שאם  
 המחוייב שבועה אינו יכול להשיבע, שנגדו נשבע ונטול.  
 הגמרא חוזרת לדון בדברי אבוי שאמר שאי אפשר להשיבע את הרועה כיון  
 שיש עדים שגול, וגזול פסול לשבועה. מקשה הגמרא: **וְתִיפּוּק לִיה** – יכול  
 היה אבוי ללמוד שהרועה אינו יכול להשיבע משום **דְּתָנָה לְיָה רוּעָה,**  
**וְאָמַר רַב יְהוּדָה, כְּתִם רוּעָה פְּסוּל** לשבועה, משום שהוא רועה בהמותיו  
 בשדות אחרים. מתרצת הגמרא: **לֹא קִשְׁיָא, הָא** – רב יהודה שאמר שסתם  
 רועה פסול לשבועה, דיבר על אדם שרועה בהמות **דִּידִיה** – של עצמו,  
 שנוח לו שבהמותיו ירעו בשדות אחרים המשובחות יותר ממרעה של  
 הפקר, אבל **הָא** – כאן מדובר ברועה בהמות **דְּעֻלְמָא** – של אחרים, ויש  
 להניח שהוא לא חוטא ומרעה אותם בשדות אחרים, כיון שאין לו תועלת  
 מכך. **דְּאִי לֹא תִימָא הָכִי** – שאם לא תאמר כך, **אֲנִי תִינָתָא לְרוּעָה תִיכִי**  
**מִפְּרִין** – כיצד מותר לנו למסור בהמות לרועה, והלא אנו מכשילים אותו  
 באיסור גזל. **וְהָא בְּתִיב (ויקרא ט יד) 'וְלִפְנֵי עֹזֵר לֹא תִתֵּן מִבְּשָׁל', אֵלָּא**  
 על כרחק יש חֻקָּה ש**אֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא** לו – אם אין לו הנאה מהחטא,  
 ולכן רועה שמקבל מאחרים בהמות לרעות, מסתבר שלא יתן להם לרעות  
 אלא במרעה של הפקר.  
 שנינו במשנה (לעיל ב.): שנים אחוזין בטלית, זה אומר אני מצאתיה, וזה  
 אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי, וזה אומר כולה שלי, **זֶה יִשְׁכַּע שְׁאֵין**  
**לוּ בֵּה פְּחוּת מִחֻצָּה** וזה ישיבע שאין לו בה פחות מחציה, ויחלוקו (וכו').  
 הגמרא דנה על איהו חצי הם נשבעים. מבררת הגמרא: כשכל אחד מהם  
 נשבע ונטול חצי טלית, האם **עַל דְּאִית לְיָה מִשְׁתַּבֵּע** – האם הוא נשבע על  
 חצי הטלית שיש לו, ונוסח השבועה הוא 'שבועה' שיש לי בה חציה, **אוּ עַל**  
**דְּלִית לְיָה מִשְׁתַּבֵּע** – או שנשבע על מה שאין לו בטלית, כלומר שאין לו  
 בה שליש או רבע, ונוסח השבועה הוא 'שאין לי בה פחות מחציה', אלא  
 שבנוסח הזה יש פתח לרמאות. שהרי הוא יכול גם להתפרש שאין לו כלום.  
 פושטת הגמרא: **אָמַר רַב הוֹנָא,** המשנה קיצרה בלשונה, **דְּאָמַר** – וכך הוא  
 נוסח השבועה, **שְׁבוּעָה שִׁשִּׁשׁ לִי בֵּה,** ואם תאמרו שמא כוונתי שיש לי בה  
 רק שליש או רבע, על כן אני מוסיף ונשבע **שְׁאֵין לִי בֵּה פְּחוּת מִחֻצָּה.**  
 שואלת הגמרא: **וְנִימָא** – ונאמר שישבע **שְׁבוּעָה שְׁבוּלָה שְׁלִי.** משיבה  
 הגמרא: **מִינֵי דְּהָכִין לִיה כּוּלָּה** – וכי אם ישיבע כך ניתן לו את כל הטלית,  
 הלא גם חבירו תופס בטלית, ואם אחרי שישבע שכולה שלו ניתן לו רק חצי  
 טלית, יצא לעז על בית דין שאינם נוהגים כשורה שהרי הבעל דין נשבע  
 שכולה שלו ומקבל רק חצי טלית.  
 שואלת הגמרא: **וְנִימָא** שישבע **שְׁבוּעָה שְׁחֻצָּה שְׁלִי,** כמו שיקבל אחר כך  
 מבית דין. משיבה הגמרא: אם הוא ישיבע בנוסח זה, **מָרַע לִיה לְרִיבּוּרִיה** –  
 הוא סותר בזה את טענתו שאמר כולה שלי. מקשה הגמרא: **הֲשָׂתָא נָמִי** –  
 גם עכשיו בנוסח שתיקנו חכמים הוא **מָרַע לִיה לְרִיבּוּרִיה,** שבתחילה טען  
 שכולה שלו ועתה הוא אומר שרק אין לו בה פחות מחציה. מתרצת  
 הגמרא: **דְּאָמַר** אני יודע **שְׁבוּלָה שְׁלִי, וְלְדְּרִיבְכֶם** שאינכם מאמינים שכולה  
 שלי והראיה שאינכם נותנים לי את כולה, **שְׁבוּעָה** – אני נשבע **שִׁשִּׁשׁ לִי בֵּה,**  
**וְאִין לִי בֵּה פְּחוּת מִחֻצָּה.**  
 הגמרא דנה במי שחשוד על ממון האם הוא חשוד גם על שבועה: כפי  
 שהתבאר בסוגיות לעיל, השבועה במשנתנו אינה שבועת התורה, ושאל  
 רבי יוחנן, **וְכִי מֵאַחַר שְׁוָה תְּפִסוּ וְעוֹמֵד** – מחזיק בטלית, **וְגַם זֶה תְּפִסוּ**  
**וְעוֹמֵד** – מחזיק בטלית, **שְׁבוּעָה זֹו לָמָּה** יש צורך בה, ומדוע לא נחלק את  
 הטלית בין שניהם בלי שבועה. **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁבוּעָה זֹו תִּתֵּן חֲכָמִים**  
**הֵיא, כְּדִי שְׁלֹא יְהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוֹלֵךְ וְתוֹקֵף בְּגִילתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ**  
**וְאָמַר שְׁלִי הוּא.** ומקשה הגמרא: **וְנִימָא מִינֵי דְּחִשְׁדִּי אֶפְמוֹנָא** – נאמר על  
 כל אחד מהם שמתוך שהוא חשוד על ממון, **חֲשִׁיד נָמִי אֲשִׁבְעָתָא** – חשוד  
 הוא גם על שבועה, ומה הועילו חכמים בתקנתם. מתרצת הגמרא: **לֹא**  
**אֲמַרִּין מִינֵי דְּחִשְׁדִּי אֶפְמוֹנָא חֲשִׁיד אֲשִׁבְעָתָא,** כיון שאיסור שבועת שקר  
 חמור אצל בני אדם יותר מאיסור גזילה. **דְּאִי לֹא תִימָא הָכִי** – שאם לא  
 תאמר כך, **הֵאֵי דְּאָמַר רַחֲמָנָא** – הדין שהתורה אמרה **שְׁמוּדָה מִקְצָת**  
**הַפְּעָנָה יִשְׁכַּע,** אינו מובן, שהרי יש להקשות **נִימָא מִינֵי דְּחִשְׁדִּי אֶפְמוֹנָא**  
**חֲשִׁיד אֲשִׁבְעָתָא** – שנאמר שמתוך שהוא חשוד על הממון יהיה חשוד גם  
 על שבועה. ומוכח שחשוד על הממון אינו חשוד על השבועה.  
 דוחה הגמרא: **הָתָם אֲשִׁתְּמוּיָא קָא מִשְׁתַּמֵּיט לְיָה** – שם במדה במקצת

הגמרא מביאה הוכחה אחרת: וְאֵלָּא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שְׁחָשׁוּד עַל מִמּוֹן אִינוֹ  
 חָשׁוּד עַל שְׁבוּעָה, מֵהָא דְאָמַר רַב נֶחֱמָן שְׂכוּפָר הֵכֵל מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ  
 שְׁבֻעַת הַיָּסֶר, וּמִשְׁמַע שְׁחוּשִׁידִים שְׁהוּא חַיִּיב לְחַבְרֹה, וְאִין לֹמַר שְׁהוּא  
 מִשְׁתַּמֵּט שְׁהָי אִינוֹ מוֹדָה בְּמִקְצָה, נִמְצָא שְׁהוּא חָשׁוּד עַל מִמּוֹן, וְנִימָא –  
 וְנֹאמַר מִינֵי דְהַשְׁיֵד אֶמְמוּנָא הַשְׁיֵד אֶשְׁבֻּעָתָא, אֲלֵא מוֹכַח שְׁחָשׁוּד עַל  
 מִמּוֹן אִינוֹ חָשׁוּד עַל שְׁבוּעָה. וְהָו – וְעוֹד הוֹכַח מֵהָא דְרַבְנִי – מֵהַבְרִייתָא  
 שֶׁנֶּחֱמָן רַבִּי חֲבִיבִי בְּעֵינֵי חֲנוּנִי עַל פִּנְקִסוֹ וְשֶׁחֲנוּנִי טוֹעֵן שְׁנֵתָן לְפֻעֵל מַעוֹת  
 וְהַפּוֹעֵל טוֹעֵן שְׁלֵא קִיבֵל, שְׁנֵינֵהֶם נִשְׁבְּעִין, הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע שְׁנֵתָן וְהַפּוֹעֵל שְׁלֵא  
 קִיבֵל, וְנִזְמָלִין כָּל אֶחָד מֵפְעֵל הַבֵּית אֶת הַמְּגִיעָה לֹא לְפִי טַעְנוֹתוֹ. וְהָלֵא אֶחָד  
 מֵהֶם וְהַחֲנוּנִי אִם הַפּוֹעֵל וְדָאִי מְטַקֵּר, וְאִם כֵּן נִימָא – נֹאמַר שְׁמִינֵי דְהַשְׁיֵד  
 אֶמְמוּנָא הַשְׁיֵד אֶשְׁבֻּעָתָא, וְאִין מֵאִמְנִיעִים לָהֶם בְּשְׁבוּעָה. וְהָו – וְעוֹד  
 הוֹכַח מֵהָא דְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת שְׁשׁוּמֵר חִינִם שְׁטוּעֵן נִגְנָבָה, שְׁלֹשׁ שְׁבֻעוֹת  
 מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ, הָאֲחֵת, שְׁבֻעָה שְׁלֵא פִשְׁעֵתִי בָּהּ, הַשְּׁנִיָּה, שְׁבֻעָה שְׁלֵא  
 שְׁלַחְתִּי בָּהּ יָד, כְּלוּמַר שְׁלֵא הִשְׁתַּמְשַׁתִּי בָּהּ לְצוּרְכִי, וְהַשְּׁלִישִׁית, שְׁבֻעָה  
 שְׁאִינִי בְּרִשְׁוֹתִי. וּמִמָּה שְׁצִירָא דְהִישְׁבַּע שְׁאִינִי בְּרִשְׁוֹתוֹ מִשְׁמַע שְׁחוּשִׁידִים  
 בּוֹ שְׁלַחָה לְעַצְמוֹ וּמִתְכוּיִן לְגֻזְלָהּ, וְאִם כֵּן נִימָא – נֹאמַר מִינֵי דְהַשְׁיֵד  
 אֶמְמוּנָא הַשְׁיֵד אֶשְׁבֻּעָתָא, וְאִין מִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ. אֵלָּא מוֹכַח מֵרֵאשִׁית אֵלֹה,  
 שְׁלֵא אִמְרִינֵי מִינֵי דְהַשְׁיֵד אֶמְמוּנָא הַשְׁיֵד אֶשְׁבֻּעָתָא.  
 הַגְּמָרָא מְבִיאה שִׁישׁ חוֹלְקִים עַל רַבִּי יוֹחָנָן וְסוֹבְרִים שְׁחָשׁוּד עַל מִמּוֹן חָשׁוּד  
 גַּם עַל שְׁבוּעָה: אֲבֵי אֶמָּר, לְעוֹלֵם הַחָשׁוּד עַל מִמּוֹן חָשׁוּד גַּם עַל שְׁבוּעָה,  
 וּבִמְקָרָהּ שֶׁל שְׁנֵים אֶחָדִים בְּטָלִית הַטֵּעַם שְׁנִשְׁבְּעִים מִשּׁוּם שְׁחִיבִין  
 שְׁחוּשִׁישׁ שְׁמָא אֶחָד מֵהֶם מְלֻחַ יִשְׁנֶה יֵשׁ לוֹ עֲלָיו – עַל חֲבִירוֹ, כְּלוּמַר  
 חֲבִירוֹ חַיִּיב לוֹ כֶּסֶף זָמַן רַב, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁחֲבִירוֹ שָׂכָה מַעֲנִין הַהִלּוּאָה, וְאִם  
 יִתְבַּע מִמֶּנּוּ בּוֹדָאִי יִכְפּוֹר, וְלֹכֵן הוּא תוֹקֵף בְּטָלִיתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ וְנִשְׁבַּע שִׁישׁ לוֹ  
 דְּמִי חֲצִיָּה, וּבִאֲפֻךְ זֶה הוּא מְשִׁיב לְעַצְמוֹ אֶת הַחֹב.  
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָיִי – אִם כֵּן, נִשְׁקָלֹל – שִׁיחֲלֹק אֶת הַטָּלִית בְּלֵא שְׁבֻעָה,  
 שְׁהָי אֲנִי מִנְחִים שְׁאֵם חֲבִירוֹ לֹא הָיָה חַיִּיב לוֹ מַעוֹת לֹא הָיָה תוֹקֵף. מִתְרַצָּת  
 הַגְּמָרָא: אִינֵינוּ חוֹשְׁשִׁים שְׁחֲבִירוֹ חַיִּיב לוֹ, אֵלָּא חִיבִין – אֲנִי חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא  
 כְּפֶק מְלֻחַ יִשְׁנֶה יֵשׁ לוֹ עֲלָיו – שְׁהוּא מְסוּפֵק אוֹלֵי חֲבִירוֹ חַיִּיב לוֹ חוֹב יֵשׁ,  
 וְעַתָּה הוּא תוֹקֵף אֶת הַטָּלִית לְהַשְׁבֵּת הַחֹב.  
 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְלֹא אִמְרִינֵי – הָאֵם לֹא חוֹשְׁשִׁים שְׁאֵם הוּא תַּפְסִים מְמוּנָא  
 מְסַפְקָא – תוֹפֵס מִמּוֹן בְּגֻלָּל סֶפֶק חוֹב, שְׁמָא מִשְׁתַּבֵּעַ נִמִּי מְסַפֵּק – גַּם יִשְׁבַּע  
 לְשֹׁקֵר בְּגֻלָּל סֶפֶק חוֹב. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרִיָּה דְרַב אִירִי,  
 פְּרָשִׁי אִינְשֵׁי מְסַפְקִי שְׁבֻעָה – אֲנִישֵׁי פוֹרְשִׁים מְסַפֵּק שְׁבוּעַת שֹׁקֵר וְלֹא  
 נִשְׁבְּעִים אֲלֵא אִם הִדְבֵּר וְדָאִי, וְלֹא פְּרָשִׁי מְסַפֵּק מְמוּנָא – אֲבָל אִינֵם  
 פוֹרְשִׁים מְסַפֵּק מִמּוֹן. מֵאִי מְעַבְרָא, מְמוּנָא אִיתִיהָ בְּתוֹרָה – מִמּוֹן אֲפֻשֶׁר  
 לְהַחֲזִיר, וְאִם יִתְבַּרֵּר לוֹ שְׁתַּפֵּס שְׁלֵא כְדִין יִחְזֹר אֶת מַה שְׁתַּפֵּס, אֲבָל שְׁבֻעָה  
 לְשֹׁקֵר לִיתִיהָ בְּתוֹרָה – אִי אֲפֻשֶׁר לְחַזּוֹר מֵאִמְרִיתָהּ.  
 הַגְּמָרָא דְנָה בִּאֲפֻךְ שְׁאֶחָד מֵאֵלֹה שְׁנֵינֵם הָאוֹחוּזִים בְּטָלִית תַּפְסָה מִחֲבִירוֹ: בְּעִי  
 נִסְתַּפֵּק רַבִּי יוֹרָא, שְׁנֵינֵם הָאוֹחוּזִים בְּטָלִית וְתַקְפָּה – תַּפְסָה בְּחוֹזָה אֶחָד  
 מֵהֶם מִיָּדוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ בְּפִנְיָנוּ, דְּהִינּוּ בְּפִי בֵּית דִּין, וְעַתָּה הַטָּלִית כּוֹלָה בִּידוֹ,  
 וְעִדִּין לֹא נִשְׁבַּע, מֵהוּ הָדִין בּוֹדָה. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: הִיכִי דְרַבִּי – בִּיאִיזָה מִקְרָה  
 נִסְתַּפֵּק, אִי דְשִׁתִּיק – אִם מְדוּבָר שְׁהִשְׁנִי שְׁמִידוֹ תַּפְסָה הָרִי הוּא שׁוֹתֵק, הָרִי  
 שְׁבִשְׁתִּיקָהּ זֹו אֹדְרִי אוֹרִי לִיָּה – הוֹדָה לְתוֹקֵף שְׁאֵבן שְׁלֹו הִיא וְאִין לוֹ בַּה  
 חֶלֶק, וְאִי – וְאִם מְדוּבָר דְקָא צְנוּת – שְׁמָחָה עַל כֶּךָ, פְּשׁוּט הִדְבֵּר שְׁאִין  
 תַּפְסִיתוֹ כְּלוּם, שְׁהָי מֵאִי תְּהוּ לִיָּה לְמַעְבָּר – מַה הִיא לוֹ לַעֲשׂוֹת נִגְדַּז זֶה  
 שְׁתַּפְּסָה מִלְכָּד לְמַחוֹת בִּידוֹ, וְאִין כֵּאֵן הוֹדָא שְׁאִינִי שְׁלֹו, וְהָרִי הֵם כֵּאֵילוֹ  
 עִדִּין תוֹפְסִים בַּה יְחִידוֹ. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: לֹא צְרִיכָא – לֹא הוֹצִירָךְ רַבִּי יוֹרָא  
 לְדִין וְלַהֲסַתֵּפֵק אֲלֵא בִּאֲפֻךְ זֶה, דְשִׁתִּיק הִנְתַּקֵּף מְעִיקָרָא – מִלְכַּתְחִילָה,  
 וְתִרְדַּר – חֲזוֹר וְצְנוּת – וּמַחֲהָ בִיד הַתוֹקֵף, מֵאִי – מַהוּ הָדִין בּוֹדָה, הָאֵם נֹאמַר  
 מִדְּרָשְׁתִּין אֹדְרִי אוֹרִי לִיָּה – מִמָּה שְׁתַּקֵּן מִתְחִילָה מוֹכַח שְׁהוּא מוֹדָה לוֹ  
 שְׁלֹו הִיא, וְעַתָּה נִתְחַרֵּשׁ מִהוֹדָאָתוֹ וְכֹא לְטַעֵן שְׁאִין זֶה כֶּךָ וְאִינוֹ נִאֲמָן, אִי  
 דְלִמָּא – שְׁמָא נֹאמַר שְׁבִינֵי דְקָא צְנוּת הִשְׁתָּא – שְׁעַתָּה הוּא מַחֲזָה, אִינְלֵא  
 מִלִּיתָא – הוֹבֵר דְרַבִּי לְמַפְרֵעַ דְּהָאִי דְשִׁתִּיק מְעִיקָרָא – שְׁמָה שְׁתַּקֵּן  
 מִלְכַּתְחִילָה אִין זֶה מִשּׁוּם שְׁהוֹדָה שְׁאִינִי שְׁלֹו אֲלֵא מִשּׁוּם שְׁכַּבֵּר הָא קָא  
 תְּהוּ לִיָּה רַבְּנֵן – הֵלֵא בֵּית דִּין רּוֹאִים אוֹתוֹ שְׁתַּקֵּן כְּנִגְדִי וְיַעֲשֶׂה דִין עִם הַתוֹקֵף,  
 וְאִין צוֹרֵךְ בְּמַחֲתִיא.  
 הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְפִשּׁוֹת אֶת הַסֵּפֶק: אָמַר רַב נֶחֱמָן, תָּא שְׁמַע, נֹאמַר בְּרִייתָא

לְגַבִּי הָדִין הָאֲמוֹר בְּמִשְׁנָה שְׁנֵינֵם אֹחוּזִים בְּטָלִית יִחֲלֹקוּ בְּשׁוּבָה, בְּמָה  
 דְּרַבִּים אֲמוּרִים שְׁנֵינֵהֶם אֲדוּקִין בָּהּ, אֲבָל אִם הָיָה טָלִית יוֹצֵאת מִתַּחַת  
 יָדוֹ שְׁלֵא אֶחָד מֵהֶם בְּלָבָד, הַמּוֹצֵא מְחַבְרֵהוּ אֶת מַה שְׁהוּא בִּידוֹ, כְּמוֹ זֶה  
 שְׁטוּעֵן עַל טָלִית שְׁבִיד חֲבִירוֹ שְׁהִיא שְׁלֹו, עֲלָיו מוֹטֵל לְהַבִּיא אֶת הָרִאשִׁית עַל  
 יָדִי עֲדִים שְׁהִיא שְׁלֹו. מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: הִיכִי דְרַבִּי, אִי נִימָא בְּרַבְרָנִי – אִם  
 נֹאמַר שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא כְּפִי הַפְּשׁוּטוֹת בְּרִייתָא, שְׁבֹא לְבִית דִּין כְּשֶׁאֶחָד אוֹחוֹ  
 בַּה וְהָאֲחֵר אִינוֹ אֲלֵא טוֹעֵן כְּנִגְדּוֹ אִךְ אִינוֹ תוֹפֵס בַּה, פְּשִׁיטָא שְׁלֵא רֵאִיָּה  
 אִין טַעְנוֹתוֹ כְּלוּם כִּיִּין שְׁאִינוֹ תוֹפֵס בְּטָלִית, אֵלָּא וְדָאִי מְדוּבָר שְׁתַּקְפָּה אֶחָד  
 מֵהֶם וְהוֹצִיאָה מִיָּד חֲבִירוֹ בְּפִנְיָנוּ, וּבִאֲפֻךְ שְׁהִשְׁנִי שְׁתַּקֵּן מִתְחִילָה וְשׁוֹב צוּת,  
 וְכִמּוֹ שְׁהַעֲמִדָּה אֶת סְפִיקוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹרָא. וּמִכֵּאֵן יֵשׁ לְפִשּׁוֹת אֶת סְפִיקוֹ, שְׁהָי  
 נֹאמַר בְּרִייתָא שְׁהָדִין בּוֹדָה שְׁהַמּוֹצֵא מִחֲבִירוֹ עֲלָיו הִרְאָה, וְאִין לְהוֹצִיא  
 מִיָּדִי הַתוֹקֵף אֲלֵא עַל יָדִי רֵאִיָּה בְּרוּרָה, הָרִי שְׁאוּמְרִים אֲנִי שְׁשִׁתִּיקָתוֹ  
 בְּתַחֲלִילָה הוֹדָאָה הִיא אֶף שְׁצוּחַ לְבַסְקוֹ.  
 דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא, אִין מְדוּבָר בְּרִייתָא בִּאֲפֻךְ הָאֲמוֹר, אֲלֵא הָאֵם בְּמֵאִי  
 עֲסָקִין בְּגוֹן דְּהָאֵנוּ לְקַמֵּן בְּרַתְפִּים לָהּ תְּרִוּיָהּ – שְׁבֹא לְפִנְיָנוּ כְּשִׁשְׁנֵיהֶם  
 אֹחוּזִים בַּה, וְאִמְרִינֵי לָהּ זִילוּ פְּלוּנֵי – וּפִסְקוֹן אֶת יָדֵם לְחֻלּוֹק, כְּאִמּוֹר  
 בְּמִשְׁנָה, וְנִפְקֵי – וְיִצְאָה, וְתִרְדַּר אֵת בֵּי תַּפְסִים לָהּ תֵּד מִיָּנִיָּהּ – וְשׁוֹב חֲזוֹר  
 וּבֹא כְּאִשֶּׁר אֶחָד מֵהֶם אוֹחוֹ בַּה לְבָדוֹ, וְשׁוֹב הֵם מִתְדִינִים בְּדַבְרֵי, הָאִי –  
 הַתוֹפֵס אֶמָּר, אֹדְרִי אוֹרִי לִי – הוֹדָה לִי חֲבִירִי מִחוּץ לְבֵית דִּין וְלֹכֵן כּוֹלָה  
 בִּידִי, תְּהֵאִי – הַשְּׁנִי שְׁאִינִי בִּידוֹ אֶמָּר, בְּרַבִּי אִנְרִיתִי נִיְהִלִּיה – הַשְּׁכַרְתִּי לוֹ  
 אֶת הַטָּלִית בְּדִמִּים, וְלֹכֵן הִיא בִּידוֹ, אִךְ לֹא הוֹדִיתִי לוֹ שְׁהִיא שְׁלֹו, וְעַל זֶה  
 אוֹמֵרֵת הַבְּרִייתָא שְׁאִין הַשְּׁנִי נִאֲמָן, דְּאִמְרִינֵי לִיָּה עַד הִשְׁתָּא – עַד עַתָּה  
 הַשְּׁתִּיקָה לִיָּה לְחַבְרֵךְ בְּגוֹלָהּ, שְׁהָי טַעְנוֹת כְּנִגְדּוֹ שְׁחָשׁוּד הוּא מִמֶּךָ אֶת הַטָּלִית,  
 וְהִשְׁתָּא מוֹנֶרֶת לִיָּה בְּלֵא סְהָרִי – וְכִי עַתָּה הֵנָּה מְשַׁכֵּר לוֹ אֶת הַטָּלִית לְלֵא  
 עֲדִים שִׁיּוּכָלוּ לְהַעֲדִיל עַל כֶּךָ בְּכַדִּי שְׁלֵא יוּכַל לְהַכְחִישׁ זֹאת. וּמִמָּה שְׁלֵא  
 הַעֲמִידָה עֲדִים מוֹכַח שֶׁהָאֲמֵת כְּדַבְרֵי שְׁהוֹדִיתִי לוֹ שְׁכּוֹלָה שְׁלֹו.  
 תִּירִיץ נוֹסֶף: וְאִיִּבְעִית אִיִּמָּא יֵשׁ לְתַרְץ בִּאֲפֻךְ אֲחֵר, שְׁאֵבן הַכּוֹנֵה בְּרִייתָא  
 בְּרַבְרָנִי – כְּמִבּוּרָא בְּפִשּׁוּטוֹת, דְּהָאֵנוּ לְקַמֵּן בֵּי תַּפְסִים לָהּ תֵּד מִיָּנִיָּהּ –  
 שְׁבֹא לְפִנְיָנוּ, לְבִית דִּין, כְּשֶׁאֶחָד תוֹפֵס בַּה, וְאִידִךְ מְסַפֵּק בֵּי פְּרִיָּה – וְהַשְּׁנִי  
 אִינוֹ אוֹחוֹ בַּה בְּחֻזְקָה אֲלֵא בְּרִפּוּיִן, חֲזַת הִרְאָה הַבְּרִייתָא שְׁאִחֲזִיָּה כּוֹז  
 אִינֵה כְּלוּם, וְהַטָּלִית בְּחוֹזָה הִרְאָשׁוּן בְּלָבָד, וְהַשְּׁנִי אִינוֹ הַמּוֹצֵא מִמֶּנּוּ וְעֲלָיו  
 הִרְאָה. וְאִפְּלוֹ לְסוּמְכּוֹס דְּהָאֵמַר שְׁמִינֵי הַמּוֹטֵל בְּפִסְפֵּק בֵּין שְׁנֵי חוֹלְקִין  
 בְּלֵא שְׁבֻעָה, וְהִיא מְקוּם לֹמַר שְׁכִינִן שְׁהוּא מִיקַל בְּחֻלּוֹקָה וְאִינוֹ מִצְרִיךְ בַּה  
 אֲפִילוֹ שְׁבוּעָה עַל כֶּךָ יוֹטֵל אֶף בִּאֲפֻךְ זֶה, אִין הִדְבֵּר כֵּן שְׁמוּדָה סוּמְכּוֹס  
 דְּסְרִכָּא – שְׁאִחֲזִיָּה רְפוּיָה זֶה, לֹא כְּלוּם הִיא, וּמִכֵּאֵן אֲחִיזָתוֹ זֹו אִין הִדְבֵּר  
 נִחְשָׁב כְּמִמּוֹן הַמּוֹטֵל בְּסֶפֶק, שְׁאִין כֵּאֵן מֵאוּרַע הַמַּעֲוֵר אוֹתוֹ לְהַסְתַּפֵּק מִיָּהוּ  
 הַבְּעִלִּים, וְאֲפִילוֹ שְׁבוּעָה לֹא יוֹטֵל.  
 הַגְּמָרָא דְנָה בְּשֵׁנִים אֹחוּזִים בְּטָלִית וְאֶחָד מֵהֶם הִקְדִּישׁ אֶת הַטָּלִית: אִם  
 תִּמְצִי לֹמַר שְׁכֹאשֶׁר תִּקְפָּה אֶחָד בְּפִנְיָנוּ מוֹצֵאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ וְיִחֲלֹקוּ, יֵשׁ  
 לְלַמּוֹד מִזֶּה שְׁאֵם לֹא תַקְפָּה אֲלֵא הַקְּדִישָׁה לְשִׁמִּים, שְׁאִמֵּר שְׁתַּהֲיָה הַקְּדֵשׁ,  
 אִינֵה מְקַדְּשֶׁת – אִין הַקְּדֵשׁ חֵל, שְׁאִין כֵּחַ הַהַקְּדֵשׁ גְּדוֹל מִכֵּחַ הַתְּקִיפָה,  
 וְכִשֶּׁם שְׁתַּקִּיפְתוּ אִינֵה מוֹעִילָה לְהוֹחִיקוֹ בְּטָלִית וְלַהֲפִיקָהּ מִחֲבִירוֹ, כֶּךָ גַּם  
 אִינוֹ מוֹעִיל לַעֲשׂוֹתָהּ הַקְּדֵשׁ לְהוֹצִיאָהּ מִתַּחַת יָד חֲבִירוֹ. אוֹלֵם אִם תִּמְצִי  
 לֹמַר שְׁכֹאשֶׁר תִּקְפָּה אֶחָד בְּפִנְיָנוּ אִין מוֹצֵאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק  
 בְּהַקְּדִישָׁה אֶחָד מֵהֶם בְּלֵא שְׁתַּקְפָּה מַהוּ, הָאֵם נֹאמַר שְׁבִינֵי דְאָמַר מֵר  
 שְׁאִמְרִיתוֹ לְנִבְוָה – כְּשֹׁאמֵר אֲדָם עַל חֶפֶץ שִׁיְהִיָּה הַקְּדֵשׁ, אֶף בְּלֵא שְׁעַשָּׂה  
 קִנְיָן, בְּמִסְתִּירָתוֹ לְהַדְרִיט דְרַבִּי – הָרִי הוּא דוּמָה כְּמִי שְׁמִסֵּר לְהַדְרִיט, שְׁאִין  
 צִרִיךְ עוֹד קִנְיָן, אֲלֵא הָאֲמִירָה מוֹעִילָה כְּקִנְיָן, וְכִיִּין שְׁכֵן, שְׁמָא נֹאמַר  
 שְׁכִשְׁהַקְדִּישׁ אֶת הַטָּלִית בְּמֵאֵן דְּתַקְפָּה דְרַבִּי – דוּמָה הוּא כֵּאֵילוֹ תַקְפָּה  
 אֵלִיו, וְכִשֶּׁם שְׁאֵם תַּקְפָּה הָרִי הִיא שְׁלֹו כֶּךָ גַּם אִם הַקְּדִישָׁה תַּהֲא לְהַקְדֵּשׁ  
 וְלֹא מִחֲבִירוֹ, אִי דְלִמָּא הִשְׁתָּא מִיָּהָ – עַתָּה בְּשַׁעָה שְׁבֹא לְהַקְדִּישָׁה, הָא  
 לֹא תַקְפָּה עִדִּין, וְכִתְבִּי (וְיִקְרָא כו' יד) 'וְאִישׁ כִּי יִקְדֵּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קִדָּשׁ וְגו',  
 יֵשׁ לְדַרְשׁ שְׁעָן אֲדָם יוּכַל לְהַקְדִּישׁ אֲלֵא דְבַר הַדּוּמָה לְבִיתוֹ, מַה בֵּיתוֹ  
 שְׁהוּא מְקַדִּישׁ בְּרִשְׁוֹתוֹ הוּא, שְׁקַרְעָה אִינֵה נִגּוּלָה, אִף כָּל דְּבַר שְׁמַקְדִּישׁ  
 עֲלָיו לְהִיָּת בְּרִשְׁוֹתוֹ, לְאִפְּסוּקִי הָאִי – לְהוֹצִיא וּלְמַעַט אֲפֻךְ בּוֹ הַקְּדִישׁ דְּבַר  
 בְּלֵא בְּרִשְׁוֹתוֹ שְׁאִין הַקְּדֵשׁ חֵל, וְכֵן כֵּאֵן, כִּיִּין שְׁאִין הַטָּלִית בְּרִשְׁוֹתוֹ, אִין  
 יוּכַל לְהַקְדִּישָׁנָה.  
 הַגְּמָרָא מְבִיאה מַעֲשֶׂה עַל מִנֵּת לְפִשּׁוֹת אֶת הַסֵּפֶק: תָּא שְׁמַע, דְּהֵאִי

# בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אוחזין דף ו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קיג רש"י

מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ. לְשֹׁאֵנוּ מוֹדָה בְּמִקְצֵה: **נִימָא** מִיגוּ. דְּמַעֲזֵי פְּנֵי לְכַפּוֹר הִכַּל לֹא לְאַשְׁתַּמּוּטִי בְּעֵי חֲשׁוֹד אֲשׁוּבוּעָה: **שְׁנִינָהּ** נִשְׁפָּעִים. **נִימָא** מִיגוּ. כִּיּוֹן דְּחֹד מִיַּיְהוּדוּ וְדַאי חֲשִׁיד אֲמֻנוֹתָ: **שְׁלֹשׁ שְׁבוּעוֹת מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ**. לְשׁוֹמֵר חֻמֹּם שְׁטוּעֵן נִגְבְּהָ:

וְאֵלָּא הָא דְאָמַר רַב נְחֻמֵּן מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַת הַיֶּסֶת **נִימָא** מִיגוּ דְּחֲשִׁיד אֲמֻנוֹתָ חֲשִׁיד אֲשׁוּבוּעָתָ וְתוּ הָא דְתַנִּי רַבִּי חִיָּא שְׁנִינָהּ נִשְׁפָּעִין וְנוֹמְלִין מִכַּעֲבָ"ב **נִימָא** מִיגוּ דְּחֲשִׁיד אֲמֻנוֹתָ חֲשִׁיד אֲשׁוּבוּעָתָ וְתוּ הָא דְאָמַר רַב שִׁשְׁתִּי שְׁלֹשׁ שְׁבוּעוֹת מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ שְׁבוּעָה שְׁלֹא פִשְׁעֵתִי בָּהּ שְׁבוּעָה שְׁלֹא שְׁלַחְתִּי בָּהּ יָד שְׁבוּעָה שְׁאִינָה בְּרִשְׁוֹתִי **נִימָא** מִיגוּ דְּחֲשִׁיד אֲמֻנוֹתָ חֲשִׁיד אֲשׁוּבוּעָתָ **אֵלָּא** לֹא אֲמַרִּין מִיגוּ דְּחֲשִׁיד אֲמֻנוֹתָ חֲשִׁיד אֲשׁוּבוּעָתָ **אֲבִי** אֲמַר חֲיִישִׁין שְׁמָא מַלְוָה יִשְׁנָה יֵשׁ לוֹ עֲלִיו אִי הָכִי נִשְׁקוֹל בְּלֹא שְׁבוּעָה אֵלָּא חֲיִישִׁין שְׁמָא סַפֵּק מַלְוָה יִשְׁנָה יֵשׁ לוֹ עֲלִיו וְלֹא אֲמַרִּין תַּפִּים מֻמוֹנָא מִסְפִּיקָא מִשְׁתַּפַּע נְמִי מִסְפֵּק אֲמַר רַב שִׁשְׁתִּי בְּרִיָּה דְרַב אִידִי פְּרָשִׁי אִינְשֵׁי מִסְפֵּק שְׁבוּעָה וְלֹא פְּרָשִׁי מִסְפֵּק מֻמוֹנָא מֵאִי טַעְמָא מֻמוֹן אִיתִיהּ בְּחֻזְרָה שְׁבוּעָה לִיתִיהּ בְּחֻזְרָה: **בְּעִי** ר' וִירָא תַּקְפָּה אֶחָד בְּפִינֵנוּ מַהוּ הִכִּי דְמִי אִי דִשְׁתִּיק אוֹדְנִי אוֹדִי לִיה וְאִי דְקָא צוּוח מֵאִי הוּהּ לִיה לְמַעֲבַד לֹא צָרִיכָא דִשְׁתִּיק דְלָמָּא בִּין דְקָא צוּוח הִשְׁתָּא אִיגְלָאִי מִילְתָּא דְהָאִי דִשְׁתִּיק מַעֲרִיקָא סָכַר הָא קָא חֲזוּ לִיה רַבִּנְן אֲמַר רַב נְחֻמֵּן ת"ש בַּד"א שְׁשִׁינָהּ אֲדוּקִין בָּהּ אֲכָל הִיתָה טְלִית יוֹצֵאת מִתַּחַת יָדוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן הַמוֹצֵא מִחֲבִירוֹ עֲלִיו הִרְאִיהּ הִכִּי דְמִי אִי נִימָא בְּדִקְתָּנִי פִּשְׁטָא אֵלָּא שְׁתַּקְפָּה אֶחָד בְּפִינֵנוּ לֹא הָכָא בְּמֵאִי עֲסֻקִין כְּגוֹן דְּאָתוּ לְקַמֵּן בְּדִתְפִיסוֹ לֹה תְרוּוִיהוּ וְאֲמַרִּין לְהוּ יוֹלוּ פְּלוּגוּ וְנִפְקוּ וְהָדָר אָתוּ כִּי תַפִּים לֹה חַד מִיַּיְהוּדוּ הָאִי אֲמַר אוֹדְנִי אוֹדִי לִי וְהָאִי אֲמַר בְּדִמִי אֲנִרְתִּי נִיחִלִיהּ דְאֲמַרִּין לִיה עַד הִשְׁתָּא חֲשָׁדָת לִיה בְּנִזְלוֹ וְהִשְׁתָּא מוֹנֶרֶת לִיה בְּלֹא סְהָרִי וְאִיפְעִית אִימָא בְּדִקְתָּנִי דְאָתוּ לְקַמֵּן כִּי תַפִּים לֹה חַד מִיַּיְהוּדוּ וְאִידִךְ מִסְרָךְ בָּהּ סְרוּכִי וְאִפִּילוּ לְסוּמְכוֹס דְאֲמַר מֻמוֹן הַמְּטוֹל

בְּסַפֵּק חוֹלְקִין בְּלֹא שְׁבוּעָה מוֹדָה סוּמְכוֹס דְסָרְכָא לֹא כְלוּם הִיא אִם תַּמְצִי לֹאמַר תַּקְפָּה אֶחָד בְּפִינֵנוּ מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוּ הַקְדִּישָׁה אִינָה מְקוֹדֶשֶׁת אִם תַּמְצִי לֹאמַר תַּקְפָּה אֶחָד בְּפִינֵנוּ אִין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוּ הַקְדִּישָׁה בְּלֹא תַקְפָּה מַהוּ בִּין דְאֲמַר מַר אֲמִירָתוֹ לְגַבְוָה בְּמִסְרִיתוֹ לְהַדְיוּט דְמִי כְמָאן דְתַקְפָּה דְמִי אִין דְלָמָּא הִשְׁתָּא מִיָּהָ הָא לֹא תַקְפָּה וּכְתִיב וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ וְגו' (מַה בֵּיתוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ אִף כָּל בְּרִשְׁוֹתוֹ לְאַפּוֹקִי הָאִי דְלֹא בְרִשְׁוֹתוֹ ת"ש דְהִהִיא מִסּוּתָא

הַקְדִּישָׁה בְּלֹא תַקְפָּה מַהוּ. וּמִיַּרְי נְמִי כְּגוֹן שְׁתַּק בְּשַׁעָה שְׁהַקְדִּישׁ וּלְבִסּוֹף כְּשִׁשְׁאָלָה הַגּוֹבֵר צוּוח וּמַבְעִיא לִיה כִּיּוֹן דְאֲמִירָתוֹ לְגַבְוָה כִּי הָיָה הַקְדִּישׁ בְּתַקְפָּה דִּכְיִן שְׁתַּק אוֹדְנִי לִיה וְהָדָר הַקְדִּישׁ וְלֹא דְמִי לְגוֹל לֹא נִתְיָאֵשׁוּ הַבְּעִלִּים דְשִׁנְיָהּ אִין יְכוּלִין לְהַקְדִּישׁ וְזֶה לְפִי שְׁאִינוּ שְׁלֹו וְזֶה לְפִי שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹת דִּכְיִן דְאֲדִי לִיה הָיָה בְּפִקְדוֹן שִׁשׁ לוֹ בִּיד אַחֲרִים דִּיכּוֹל לְהַקְדִּישׁ כְּדֻמוּכָה בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ו"כ דף פח) גְּבִי הַהוּא דְאִיְתִי קָרִי כִי דָאִי לֹא קִינִי דְמִיָּהוּ הָיָה קְרוּשׁוֹת אוֹ דְלָמָּא הַקְדִּישׁ לֹא הָיָה בְּתַקְפָּה דְלָמָּא יָצוּחַ בְּשִׁבִּיל דְבָרִיו וּמִיָּתִי מִהוּיָא מִסּוּתָא דְהַקְדִּישׁ חַד וְשִׁתָּק אִיךְ וּמִסְקָנָא דְלֹא הָיָה הַקְדִּישׁ אֲלֵמָּא שְׁתִּיקָהוּ אִינוּ בְּהוֹדָתָהּ: **וְהָא** הָכָא דְכִי תַקְפָּה בְּתוֹן כִּי. נִרְאָה דְהִכִּי מִיבְעִי לִיה בְּמִסּוּתָא בִּין דִּמְקַרְעִי הִיא וְהָדָר דִּינָא כָּל דְאֵלִים גְּבַר וְכִיּוֹן דָּאִם תַּקְפָּה הָאִיךְ וְהַקְדִּישָׁה כְּשִׁתָּא בִּידוֹ מִסְתַּמָּא תוֹ לֹא פַקַּע אֲפִי חוֹר חֲבִירוֹ וְהַקְפָּה מִמֶּנּוּ כִי הַקְדִּישָׁה בְּלֹא תַקְפָּה נְמִי הָיָה הַקְדִּישׁ אוֹ דְלָמָּא בִּין דְאֲפִי גְבַר הָאִיךְ אִם יְכוּל הַשְׁנִי לְחֻזּוֹר וּלְתוֹקְפָה מִמֶּנּוּ וּזְכָּה הִיָּה הַקְדִּישׁ כָּל בִּין דְחֲבִירוֹ אִם תַּקְפָּה הִיָּה וּזְכָּה דְלֹא אֵלִים הַקְדִּישׁ מִתְקַפָּה וְהִשְׁתָּא אִיְתִי וְהָא הָכָא אִם תַּקְפָּה

**אֵלָּא** הָא דְאָמַר רַב נְחֻמֵּן. תִּימָה הָא הָכָא נְמִי מִשְׁתַּמְטִי יָיִל דְרַב נְחֻמֵּן מְדַחִיב שְׁבוּעַת הַיֶּסֶת אֲפִי הִכָּא שְׁתוּבְעוּ וְאֲמַר זֶה הַחֲפֵץ שְׁהוּא בְּדִיךְ שְׁלִי הוּא דְלֹא שִׁיךְ אִישְׁתַּמּוּטִי וְכֵן פִּי רַב הָאִי גָאֹן שְׁמַשְׁבִּיעִי שְׁבוּעַת הַיֶּסֶת אֲפִיקָעוֹת אַע"ג דְלֹא שִׁיךְ בְּהוּ אִישְׁתַּמּוּטִי וְקָשָׁה דְבַפְּ שְׁבוּעַת הַדְּרִינִים (דף מ: וס' ד"ס אִישְׁתַּמּוּטִי) מִשְׁמַע דְלֹא מְדַחִיב שְׁבוּעַת הַיֶּסֶת אֵלָּא מִשּׁוּם אִישְׁתַּמּוּטִי דְקָא פְּרִיךְ אֲדַרְבָּה אִין אָדָם מַעֲזִי וּמִשְׁנִי דְמִשְׁתַּמְטִי יָיִל בִּין דְבִשְׁאִינוּ בְּעִין מִשְׁתַּמְטִי אִף כְּשִׁהוּא בְּעִין לֹא פְלוּג רַבָּנִן אִי נְמִי אֲקוּשִׁיא דְר' חִיָּא סְמִיךְ: **דְתַנִּי** ר' חִיָּא. הַקְשָׁה רִשִׁי אֲמַאי לֹא מִיַּיְהוּדוּ מִתְנִי דְשְׁבוּעוֹת יָיִל דְע"י ר' חִיָּא שְׁנָאָה רַבִּי כְּדֻמוּכָה הָתָם (דף מ:)

**שְׁבוּעָה** שְׁלֹא שְׁלַחְתִּי בָּהּ יָד. פְּרָשִׁי דָאִם שְׁלַח בָּהּ יָד אִפִּילוּ נִאֲנָסָה חֲזִיב וְאִף עַל פִּי מִשְׁתַּחֲזִירָה פְטוּר בְּדִקְתָּנִי בְּהַמְּפִקִיד (למקן דף נ) מ"מ שְׁמָא נִאֲנָסָה קוֹדֵם שְׁתַּחֲזִירָה אֲכָל קָשָׁה מִשְׁלָהּ הַאֲמֻנִין (למקן דף פח) דְקָאֲמַר וְנִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבַּר אִין רוּאָה הָא יֵשׁ רוּאָה יְבִיא רָאִיָּה וְיִפְטֹר וְהָא שְׁמָא שְׁלַח בָּהּ יָד יָיִל שִׁפְטֹר מִשְׁבוּעָה שְׁנָאֲנָסָה אִךְ יִשְׁבַּע שְׁלֹא שְׁלַח בָּהּ יָד אִי נְמִי שְׁלֹא שְׁלַחְתִּי בָּהּ יָד אִינוּ נִשְׁבַּע אֵלָּא ע"י גִּלְגוּל שְׁבוּעָה שְׁלֹא פִשְׁעֵתִי בָּהּ וְכִשְׁשׁ רוּאָה שְׁנָאֲנָסָה פְטוּר לְגַמְרִי וְרִית מְפָרֶשׁ אֲפִי ע"י גִּלְגוּל לֹא יִשְׁבַּע הִיכָא שְׁהִיא מִתָּהּ בְּפִינֵנוּ דְאִין מְגַלְגֵּלִין אֵלָּא בְּדָר הַהוּמָה דְלִמָּה יָיִל שְׁשִׁלַּח בּוּ יִד דְוִדְקָא בְּשׁוּתְפִין שְׁחִלְקוּ וְנִתְחַיִּיב שְׁבוּעָה מִמֶּקוֹם אַחֵר מְגַלְגֵּלִין מִשּׁוּם דְמוּרִי הִיתָרָא וּשְׁבוּעָה שְׁלֹא שְׁלַחְתִּי בָּהּ יָד מְפָרֶשׁ רִית שְׁלֹא אֲכָלָה דְאִינוּ בְּכָלל שְׁבוּעָה שְׁלֹא פִשַּׁע בָּהּ וְשְׁאִינָה בְּרִשְׁוֹתוֹ: **סַפֵּק** מַלְוָה יִשְׁנָה יֵשׁ לוֹ עֲלִיו. וְהִהִיא דְמַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ ג' שְׁבוּעוֹת וְדִשְׁנִינָהּ נִשְׁפָּעִין וְנוֹמְלִין נְמִי חֲיִישִׁין שְׁמָא מַלְוָה יִשְׁנָה יֵשׁ לוֹ עֲלִיו וְלֹא כִיּוֹן דְלֹא שְׁבוּעָה וְגַם לֹא יוֹשֵׁל בְּלֹא שְׁבוּעָה אֲכָל גִּגְלוֹן וְדַאי וְכּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן אִין לְהַכְשִׁיר מִשְׁמַע שְׁמָא סַפֵּק מַלְוָה יִשְׁנָה יֵשׁ לוֹ עֲלִיו:

**מֻמוֹן** אֲפִשֵׁר בְּחֻזְרָה. אִם לֹא יְכוּבֹר יִחְזִיר וְלֹא יַעֲבִכְנוּ מִסְפֵּק אֲכָל אִין לְפָרֶשׁ אִם יְכוּבֹר שְׁאִינוּ חֲזִיב לוֹ יִחְזִיר אֲכָל אִם לֹא יְכוּבֹר יַעֲבִכְנוּ אַע"פ שִׁיּוּדַע שְׁלֹא יְכוּבֹר עוֹד דְא"כ גַּם מִסְפֵּק שְׁבוּעָה לֹא יִפְרֹשׁ: **אֲנִרְתִּי** לִיה בְּלֹא סְהָרִי. וְאִינוּ נִאֲמָן בְּמִיָּהוּ דָאִי בְּעֵי אֲמַר תַּקְפָּה מִמֶּנּוּ דְמִיָּהוּ בְּמִקּוֹם עֲדִים הוּא:

הַקְדִּישָׁה בְּלֹא תַקְפָּה מַהוּ. וּמִיַּרְי נְמִי כְּגוֹן שְׁתַּק בְּשַׁעָה שְׁהַקְדִּישׁ וּלְבִסּוֹף כְּשִׁשְׁאָלָה הַגּוֹבֵר צוּוח וּמַבְעִיא לִיה כִּיּוֹן דְאֲמִירָתוֹ לְגַבְוָה כִּי הָיָה הַקְדִּישׁ בְּתַקְפָּה דִּכְיִן שְׁתַּק אוֹדְנִי לִיה וְהָדָר הַקְדִּישׁ וְלֹא דְמִי לְגוֹל לֹא נִתְיָאֵשׁוּ הַבְּעִלִּים דְשִׁנְיָהּ אִין יְכוּלִין לְהַקְדִּישׁ וְזֶה לְפִי שְׁאִינוּ שְׁלֹו וְזֶה לְפִי שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹת דִּכְיִן דְאֲדִי לִיה הָיָה בְּפִקְדוֹן שִׁשׁ לוֹ בִּיד אַחֲרִים דִּיכּוֹל לְהַקְדִּישׁ כְּדֻמוּכָה בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ו"כ דף פח) גְּבִי הַהוּא דְאִיְתִי קָרִי כִי דָאִי לֹא קִינִי דְמִיָּהוּ הָיָה קְרוּשׁוֹת אוֹ דְלָמָּא הַקְדִּישׁ לֹא הָיָה בְּתַקְפָּה דְלָמָּא יָצוּחַ בְּשִׁבִּיל דְבָרִיו וּמִיָּתִי מִהוּיָא מִסּוּתָא דְהַקְדִּישׁ חַד וְשִׁתָּק אִיךְ וּמִסְקָנָא דְלֹא הָיָה הַקְדִּישׁ אֲלֵמָּא שְׁתִּיקָהוּ אִינוּ בְּהוֹדָתָהּ: **וְהָא** הָכָא דְכִי תַקְפָּה בְּתוֹן כִּי. נִרְאָה דְהִכִּי מִיבְעִי לִיה בְּמִסּוּתָא בִּין דִּמְקַרְעִי הִיא וְהָדָר דִּינָא כָּל דְאֵלִים גְּבַר וְכִיּוֹן דָּאִם תַּקְפָּה הָאִיךְ וְהַקְדִּישָׁה כְּשִׁתָּא בִּידוֹ מִסְתַּמָּא תוֹ לֹא פַקַּע אֲפִי חוֹר חֲבִירוֹ וְהַקְפָּה מִמֶּנּוּ כִי הַקְדִּישָׁה בְּלֹא תַקְפָּה נְמִי הָיָה הַקְדִּישׁ אוֹ דְלָמָּא בִּין דְאֲפִי גְבַר הָאִיךְ אִם יְכוּל הַשְׁנִי לְחֻזּוֹר וּלְתוֹקְפָה מִמֶּנּוּ וּזְכָּה הִיָּה הַקְדִּישׁ כָּל בִּין דְחֲבִירוֹ אִם תַּקְפָּה הִיָּה וּזְכָּה דְלֹא אֵלִים הַקְדִּישׁ מִתְקַפָּה וְהִשְׁתָּא אִיְתִי וְהָא הָכָא אִם תַּקְפָּה

תקפה כהן אין מוציאין ולכך אפי' לא תקפה אסורין בגיזה ועבודה מספק משום דשמן יש לכהן חלק בו ולכך יכול לתקפה אלמא אפי' לא תקפה חשיב כאילו תקפה כבר וקדושה בעודה בידו ודחי רבה דהתם אם תקפה כהן מוציאין מידו ואע"פ שאין לכהן בו כלום דאפי' כבר תקפה מוציאין מידו ואפי' הכי אסורין בגיזה ועבודה ועל

ברוך משום דקדושה הבאה מאליה שאני וא"ת אמאי אין מוציאין מידו ותל'א העבילים יאמרו ליתן לכהן אחר וי"ל במכירי בהנהגה א"ל אינו יכול לתובעו רק טובת הנהגה שיש לו בו למי"ד טובת הנהגה ממון ומפרק הדרוש (וילנ' דף קנ"ג) דאמר בן לוי דחשף מתנתא פריצותא הוא משמע דאינו חייב לשלם אין ראיה דשמן מיירי בשאכלו כדאמרין התם (דף ק"ג) הפזיק מתנות בהנהגה או אכלו פטור:

**פוסט** ממנו בממון כהן. וכן הוא מסקנא דאם תקפה כהן מוציאין מידו תימיה דבפ' השואל (למקט דף ק"ג) ובפסקי בית דור (נ"ב דף ק"ג) ונ"ב ד"ס (ל"ג) גבי אחד ששבר מרחץ מוקי שמואל הא דתולקו בקא באמצע החדש אבל בקא בסוף החדש כולו לשובר והא מסיק הקא דמוציאין מידו וי"ל דהתם נכנס בהיתר לכך מהניא תפיסתו אבל הקא לא בהיתר תפס כי אם כספק והא דאמרין בפ"ב דתובנות (דף כ' ונ"ב ד"ס) שנים התרומים על השטר ובאו אחרים ואמרו אנוסים היו כו' אין נאמנים ומסיק דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה ואין נאמנין דקאמר פרש"י דאם תפס המלוה לא מפקינן מיניה ע"ל שתפס קודם שבאו עדים לפסול השטר דהיינו קודם שגולד הספק ויע"ל דאין נאמנין דלא מקריעין ליה ולא מגבינן ביה ולא לענן תפיסה: **ותשעה** לאו בר עשורי ניהו: דאין צריך לצרפו לגורן אחר דלא באו לעולם לכלל חייב ודאי ודוקא היכא דהוה עשורה מתחלה הוא דאיצטרך לצרפו לגורן אחר: **קפץ** כולן פטורין. תימיה דלכטל ברובא וליחייבו כולוה במעשר דהא דבר שבמנין לא בטיל היינו מדרבנן וקובע נמי אין שייך אלא בדבר שהיאסור ויהיה ניקרין וידועין ולא ידע מאיזה לקח כגון ט' נהיות ובריה נמי לא הוי בדפרי' בחולין (דף ס"ג) ואין לומר שלא נשאר בעדר רק אחד דליכא רובא דלשון לתוכן לא משמע הכי **לפטר** במנין הראוי. תימיה דהקא לא שייך מנין הראוי דלא שייך אלא היכא דאין כי אם עשורה והתחיל למנות ומת אחד מן ואין כאן ' אפי' פטורים אותו שצדא ולא יצטרפו לגורן אחר כיון שתחילת יציאתו היה ראוי להשלים המנין אבל הקא שיש בעדר הרבה ישלים המנין ויהא עשורי וי"א קודש ויקרא לשניהם עשירי מספק אם יש מניי ביניהם אם לאו וכן יעשה בכל אחד עשור ובאחרונה שלא ישאר עשורה ויצטרפו לגורן אחר:

ולא

הדיר ואפילו הו' אלה שצדאו פטורין (שהם) מנין הראוי שבשמןאן היה המנין ראוי להשלים ולבא לכלל מעשר ואמרין בכבורות והכי מיייתין לה מנין הראוי פוסט ואותן שבתו הדיר פטורין משום זה המעורב דכל אשר יעבור תחת השבט אמר רחמנא ולא שעבר כבר וכל חד מיניהוה ספק כבר בער הוא: וא"ל ס"ד **ספיקא** דאיכא למימר ממה נפשך גבי לעשורי שמא יעשה פטורין ובמחצה נעשרינהו להנך דבתורן הדיר ממה נפשך כל ' שיוציאין אם מעשר שלחן בר חיוב ובראי הוא כגון שלא יצא אותו הקופץ לתוכן שפיר קא מעשר: וא"ל **בר חיובא**. כגון אותו עשורה שצדא זה לתוכן ואין עשירי שלחן מעשר: **נפטר** מן המעשר: **במנין הראוי**. שבשמןאן א' ב' ג' הדי בדיר טלאים הרבה שהיו ראויין להשלים ופוטרינן מנייה: **דאמר רבא**. בכבורות (דף ס"ג) **מנין הראוי פוסט**. היה לו ' טלאים ומנה חמש ומת אחד מן שאין מנין המנין פטורין ושאין מנין מצטרפין לגורן אחר שיקלדו לו טלאים עד שיגיע זמן הגורן ויצטרפם עם אלו אבל המנין פטורין במנין הראוי ויליף לה מאשר יעבור ולא שובק עבר דמשעבר תחת השבט ולא עלה בידו לעשר שוב אינו מעבירו פעם אחרת בשוקלדו לו טלאים לצרף עמהם:

אלא

**מסותא**. מרחץ: **פרש"י מינה**. מלחוחין בה: ואמר ליה רב אושעיא לרבה גרסינן: **לכפרי**. שם מקום: **כי אתא לסורא**. כשהיה עובר דרך סורא לילך לכפרי: **ספק בכורות**. כגון בהמה שקלדה ואין ידוע אם בכרה כבר אם לא: **אחד בכור אדם**. כגון שהפילה אמו לפניו ספק דבר הפוסט בכבורה ספק רוח הפילה ותבא אחריו

בכור: **בין טמאין**. כגון פטר חמור: **המוציא מחבירו כו'** קס"ד אם ביד ישראל הו' הוי כהן מוציא מחבירו עליו הראיה ואם תקפה כהן ושתיק ישראל והדר צווח הוי ישראל מוציא מחבירו: **אסורין בגיזה ועבודה**. מספק שמא קדשים הם: **דקתני המוציא**. משמע בין כהן בין ישראל: **וכי לא תקפו**. חמור כח הקדש לשוקן בגיזה ועבודה ש"מ דאת"ל תקפו אין מוציאין אותו מידו הקדושה מקדשת: **לעולם אימא לך**. גבי בכור דאפי' תקפו כהן מוציאין אותו מידו מסתמא בחזקת ישראל הו' ויעולם הכהן קרוי מוציא מחבירו וטעמא דגיזה ועבודה לאו משום דיחא לכהן שום כח כהן דתפשוט מינה ליהבא דאי תקפו אין מוציאין מידו הקדושה הוי הקדש אלא הקא משום אסור ספק גיות קדשים וקדושה הבא מאליה שאני שאם בכור הוא מאליו קדוש ואיכא לספקי בהכי אבל גבי מסותא דאין קדושה באה אלא על פיו של זה אימא לך דאפי' אם תמצוי תקפה אין מוציאין הקדושה בלא תקפה לא הוי הקדש דאין יכול להקדש דבר שאינו ברשותו: **דמסייע לך**. דגבי ספק בכורות אם תקפה כהן מוציאין מידו: **תפסיקות**. לקמן מפרש בספק פדיון פטר חמור דמפריש עליו טלה לאפקדי אסורא והוא לעצמו שאין צריך ליתנו לכהן שהמוציא מחבירו עליו הראיה ופדיון פטר חמור בר עשורי הוא אם יש לכהן ' פטרי חמורים שנקלו לו מבית אבי אמו ישראל מפריש עליהם עשורה שזין ומעשרן והו' שלו הלכך ספק פדיון פטר חמור ביד ישראל נכנס לדיר עם שאר טלאים שלו להתעשר ואי נפקא בעשורי ליפוק: וא"ל ס"ד. יש לכהן צד זכיהו בו נמצא זה אם קא בעשורי פוסט ממונו בממונו של כהן: **למר**. רבה שהוא רב: **אם בר חיובא הוא**. אי האי גברא בר חיובא הוא לעשורי שפדיון זה לא פדיון פטר חמור שלו הוא הרי יש לו ' טלאים וחייב לעשרן שפיר קמעשר: **אי לאו בר חיובא הוא**. שפדיון זה של כהן לא פטר ליה מידו דתשעה לאו בני עשורי ניהו: **לאו מילתא היא דאמר**. דודאי סיעתא היא למר דאי הוה צד זכיהו לכהן ביה מספק ואשתכח דכל הני טלאים ספק חייבים במעשר ספק אין חייבים מספקא לא הו' צריך לעשוריהו כדקאמר לעשורי ממה נפשך דכל ספק חייב ספק פטור לאו בני עשורי ניהו ואפילו היכא דאיכא למימר ממה נפשך: **קפץ אחד מן המנין כו'**. היה מעשר טלאים והתחיל למנות כשהיו יוצאים פתח הדיר ונע שלא הגיע לעשורה קפץ אחד מן המנין לתוך הדיר ואינו מכיר: **כולן פטורין**. בין אותן שצדאו בין אותן שבתו

חמור ביד ישראל נכנס לדיר עם שאר טלאים שלו להתעשר ואי נפקא בעשורי ליפוק: וא"ל ס"ד. יש לכהן צד זכיהו בו נמצא זה אם קא בעשורי פוסט ממונו בממונו של כהן: **למר**. רבה שהוא רב: **אם בר חיובא הוא**. אי האי גברא בר חיובא הוא לעשורי שפדיון זה לא פדיון פטר חמור שלו הוא הרי יש לו ' טלאים וחייב לעשרן שפיר קמעשר: **אי לאו בר חיובא הוא**. שפדיון זה של כהן לא פטר ליה מידו דתשעה לאו בני עשורי ניהו: **לאו מילתא היא דאמר**. דודאי סיעתא היא למר דאי הוה צד זכיהו לכהן ביה מספק ואשתכח דכל הני טלאים ספק חייבים במעשר ספק אין חייבים מספקא לא הו' צריך לעשוריהו כדקאמר לעשורי ממה נפשך דכל ספק חייב ספק פטור לאו בני עשורי ניהו ואפילו היכא דאיכא למימר ממה נפשך: **קפץ אחד מן המנין כו'**. היה מעשר טלאים והתחיל למנות כשהיו יוצאים פתח הדיר ונע שלא הגיע לעשורה קפץ אחד מן המנין לתוך הדיר ואינו מכיר: **כולן פטורין**. בין אותן שצדאו בין אותן שבתו חמור ביד ישראל נכנס לדיר עם שאר טלאים שלו להתעשר ואי נפקא בעשורי ליפוק: וא"ל ס"ד **ספיקא** דאיכא למימר ממה נפשך גבי לעשורי שמא יעשה פטורין ובמחצה נעשרינהו להנך דבתורן הדיר ממה נפשך כל ' שיוציאין אם מעשר שלחן בר חיוב ובראי הוא כגון שלא יצא אותו הקופץ לתוכן שפיר קא מעשר: וא"ל **בר חיובא**. כגון אותו עשורה שצדא זה לתוכן ואין עשירי שלחן מעשר: **נפטר** מן המעשר: **במנין הראוי**. שבשמןאן א' ב' ג' הדי בדיר טלאים הרבה שהיו ראויין להשלים ופוטרינן מנייה: **דאמר רבא**. בכבורות (דף ס"ג) **מנין הראוי פוסט**. היה לו ' טלאים ומנה חמש ומת אחד מן שאין מנין המנין פטורין ושאין מנין מצטרפין לגורן אחר שיקלדו לו טלאים עד שיגיע זמן הגורן ויצטרפם עם אלו אבל המנין פטורין במנין הראוי ויליף לה מאשר יעבור ולא שובק עבר דמשעבר תחת השבט ולא עלה בידו לעשר שוב אינו מעבירו פעם אחרת בשוקלדו לו טלאים לצרף עמהם:

# בבא מציעא דף ו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קטו

59 את צאנו ואינו יכול להשתמש בממון של אחר לשם כך, וכאן שיצא הטלה  
 60 המסופק כמעשר בהמה, נמצא שהשתמש הישראל בממון הכהן לפטור את  
 61 צאנו מחובת מעשר. ומוכח שאין לכהן שום צד זכיה בטלה, שאפילו  
 62 יתפסנו יוציאודו מידו, ולכן נחשב של הישראל לגמרי, ויכול להכניסו לדיר  
 63 להתעשר יחד עם שאר טלאים.  
 64 הגמרא דוחה את הראיה: **אמר ליה אביי** לרב חנניה, **אי משום הא** – אם  
 65 ראייתך היא מבריתא זו, **לא תסייעיה לר** – אין לך לסייע ממנה לרבה,  
 66 משום שיש לומר דה**קא קמאי עסקין** – שהמדובר בבריתא זו, **כגון דלית**  
 67 **ליה** – באופן שאין לו לישראל **אלא תשעה** טלאים **והוא** – וטלה זה  
 68 המסופק, ולכן יכול הוא להכניסו לדיר להתעשר, **דממה נפשך** ניתן  
 69 לעשרם, **אי בר תיובא הוא** – אם הישראל מחויב לעשרם משום שאין טלה  
 70 זה פדיון פטור חמור, שבאמת לא היה החמור בכור ולא היה מחויב בפדיון,  
 71 ונמצא שיש לו עשרה טלאים שלו ועליו לעשרם, **שפיר קא מעשר** – ודאי  
 72 כדן הוא מעשר, שחייב הוא בכך, **ואי לאו בר תיובא הוא** – ואם אינו חייב  
 73 לעשרם, משום שבאמת החמור היה בכור וטלה זה הוא פדיון ושייך לכהן,  
 74 נמצא אם כן שיש לו רק תשעה טלאים בלבד, **ותשעה** טלאים **לאו בר**  
 75 **עשורי נינהו** – אינם בני חייב מעשר, שאין מעשרים אלא אם יש לו מעשרה  
 76 ואילך, ועל כן אין שום חשש במה שמכניס הוא את הספק לדיר לעשר,  
 77 ואפילו יצא כעשירי אין חשש בדבר, שאם האמת היא שאינו שלו, אין גם  
 78 שאר הטלאים מחויבים במעשר, ולא פטר ממנו בממון כהן.  
 79 אביי חזר בו מדחיה זו: **הדר** – חזר **ואמר אביי**, **לאו מילתא היא דאמרי**  
 80 – אין דבריי נכונים, שודאי מוכח מבריתא זו שאם תקפו כהן מוציאין מידו  
 81 ואין לכהן שום צד זכיה בטלה, שאם היה לכהן צד זכיה בטלה, נמצא  
 82 שאף שאר תשעת הטלאים הרי הם בספק חיוב מעשר בהמה, ואם כך, לא  
 83 היה צורך לעשרם כלל, משום **דספקא** – טלה שהוא ספק מחויב במעשר,  
 84 **לאו בר עשורי היא** – אינו חייב במעשר אפילו אם יש אפשרות שיעשר  
 85 באופן שיהיה כדן התורה, **דתנן** – ששנינו במשנה בבכורות (נח): שאם  
 86 היה מעשר טלאים, והיינו שהוציאם מפתח הדיר תוך כדי שהוא מונה  
 87 אותם, ועד שלא הגיע למנות את העשירי, **קפין אהדר מן הטלאים המניין**,  
 88 **לתוכן** – לתוך אלו שבדיר שעדיין לא נמנא, ואינו מכיר את הטלה המני  
 89 בין הטלאים שבדיר, **בולין פטורין**, בין אלו שנמנו ובין אלו שעדיין לא נמנו,  
 90 אלו שנמנו פטורים אפילו עדיין לא הגיע במנינו לעשרה ונמצא שעדיין לא  
 91 עישר עליהם, משום שכיון שמנאם נפטרו בכך אפילו לא מנה את העשירי  
 92 אחריהם, וכפי שתבאר הגמרא להלן, ונפטרו גם אלו שבדיר שעדיין לא  
 93 עישר עליהם ולא נמנא כלל, משום שעתה כל אחד מהם אינו אלא ספק  
 94 מחויב במעשר, שאולי הוא זה שקפץ מבחוץ, וספק אי אפשר לעשר.  
 95 אביי מפרש את ההוכחה מהמשנה שספק אינו בין מעשר: **ואי סלקא**  
 96 **דעתך שטלה שהוא ספקא** אם חייב במעשר או לא, **כעין עשורי** – צריך  
 97 לעשרו אם יש אפשרות לכך, אם כן קשה, מדוע כולן פטורין, הלא יכול  
 98 הוא **לעשר** את הטלאים שבתוך הדיר ויצאו ידי חובת מעשר **ממה נפשך**,  
 99 שבכל עשרה שיוצאים ומקדשים את העשירי שבהם יש לומר **דאי בר**  
 100 **תיובא הוא** אותו עשירי שיצא מהם, שחל עליו קדושת מעשר, דהיינו שכל  
 101 העשרה לא נתעשרו עדיין, **שפיר מעשר** – הרי עישר כהלכה, **ואי לאו בר**  
 102 **תיובא הוא** אותו עשירי, מפני שאחד מהעשרה היה זה שקפץ לתוכן וכבר  
 103 נמנה ופטור היה ונמצא שאין העשירי קדוש, בכל זאת **נפטר** כל אחד  
 104 מאותם עשרה **כמנין הראוי** – משום שכשנמנו היו עוד טלאים רבים בדיר  
 105 והיה אפשר שיושלם המנין בטלאים המחויבים במעשר, וכל שאפשר  
 106 שיהיה כן נפטרו הטלאים אף שבסופו של דבר לא אירע כן אלא נכנס  
 107 לאותם עשרה גם טלה שפטור ממעשר, **דאמר רבא**, **מנין** שמנו טלאים  
 108 **הראוי** להיות נשלם בעשרה טלאים המחויבים במעשר, **פוזר** את אלו  
 109 שנמנו אף אם לא נשלם כגון שנפסק באמצעו, שהיו לו עשרה טלאים ומנה  
 110 חמשה ולא הספיק להמשיך עד שמת אחד מאלו שלא נמנו, ועתה נותרו  
 111 ארבעה בלבד ואין יכול עוד להשלים המנין, מכל מקום החמשה שנמנו  
 112 בזמן שער עשרה טלאים, פטורים מלהתעשר שוב, ובאמור שמנין הראוי  
 113 פוטר, ואילו הארבעה שלא נמנו עדיין חייבים במעשר אם יוולדו לו עוד  
 114 טלאים עד שיגיע זמן הגורן. וקשה למה לא ימנה את כל אלו שבכלל הספק  
 115 ונמנה נפשך יהיו פטורים ממעשר.

1 **מסותא** – היה בית מרחץ, **דהו מנצו עלה בי תרי** – ששני אנשים התדיינו  
 2 עליה של מי היא, **האי אמר דירי הוא והאי אמר דירי הוא** – זה אמר שלי  
 3 היא וזה אמר שלי היא, **קם תר מינייהו** – עמד אחד מהם **אקדשה** לשמים,  
 4 **פרשי מינה** ונמנעו מלמרחץ בה **רב חנניה ורב אושעיא וכולהו רבנן**, מפני  
 5 הספק שמא שלו היא וזל ההקדש ואסור להנות מהמרחץ. **ואמר ליה רב**  
 6 **אושעיא לרבה**, **בי אולת קמיה** – כאשר תלך לפני **דרב חסריא לכפרי** –  
 7 המקום שבו הוא נמצא, **כעין מינה** מה דינה של מסותא זו.  
 8 **בי אהא** – כשבא רבה לעיר **סורא** בדרכו לכפרי, **אמר ליה רב המנונא**  
 9 לרבה, **מתניתין היא** – דין זה יש ללמוד מן המשנה (טהרות פ"ד מ"ב),  
 10 **ספק בכורות, אהר בכור אדם** שדינו בחרונו בחמשה סלעים ולתתם  
 11 לכהן, **ואהר בכור חמה** שדינו כמו שיבואר מיד, דהיינו בין בזה ובין בזה,  
 12 **בין בכור בעלי חיים מטהרין**, כמו פרים כבשים ועזים שדינם להינתן לכהן,  
 13 **ובין בכור בעלי חיים טמאים** כחמור שדינו להיפדות בשוה ולתתו לכהן,  
 14 בכל אחד מאלו אם התערער ספק אם בכור הוא או לא, וכגון שלפני לידתו  
 15 הפילה אמו, ואין יודעים אם מה שהפילה היה עובר גדול שיחשב בכך  
 16 שכבר ילדה, והולד הזה שנולד עתה אינו בכור אלא שני, או שמא הפילה  
 17 רוח בעלמא והנולד עתה הוא הבכור, בכל אלו, בין בספק אם בהמה היא  
 18 של הישראל או של הכהן ובין בספק אם חייב הישראל דמי פדיון הבן לכהן,  
 19 כל **הפוזיא מתיביר** המוחזק בבכור בהמה או בדמי פדיון בכור האדם,  
 20 **עליו חובת התיביר**, וכל שלא הביא עדים ששלו הוא אין נותנים לו את  
 21 הבכור וא את דמי פדיון הבן, ומבינה הגמרא שהכוונה היא לשניהם, דן  
 22 לכהן והן לישראל, שאם ביד הישראל היא, הרי שהכהן הטוען שיש לתתה  
 23 לו, הוא המוציא מחבירו ועליו הראיה, ואם ביד הכהן היא, וכגון שתפס  
 24 מהישראל ושתק ולבסוף צווח, הרי שהישראל הבא עתה להוציא מהכהן,  
 25 הוא נחשב המוציא מחבירו ועליו הראיה. והיינו שתפיסת הכהן באופן זה  
 26 מועילה, ונחשב שהישראל הודה לו. **ותני עלה ברייתא**, שבכל ספק בכור  
 27 בהמה, **אסורים בגיזה**, שאין לגזוז את צמרם, **ובעבודה**, שאין לעבוד בהם  
 28 כבשאר בעלי חיים, מפני הספק שמא בכורות הם ויש בהם קדושה.  
 29 הגמרא מסיימת את הראיה: **והא קאמא** בספק בכור, **דאמר** – שסובר התנא  
 30 במשנה שאם **תקפו ביה לישראל** ונטל ממנו את הבכור, ושתק ולבסוף  
 31 צווח, **שאין מוציאין אותו מידו**, וראיה, דתקפו במשנה **שהמוציא מחבירו**  
 32 **עליו הראיה**, דהיינו בין כהן הבא להוציא מהישראל ובין ישראל הבא  
 33 להוציא מהכהן שכבר תפס הימנו, והיינו באופן ששתק ולבסוף צווח, **וכי** –  
 34 וכאשר **לא תקפו** חמור כח קדושת בכורה שלכן אותם ספק בכורות **אסורין**  
 35 **בגיזה ובעבודה**, ומוכח מכאן שבמסותא אם יתקוף והשני ישתוק ולבסוף  
 36 יצווח אי אפשר יהיה להוציא ממנו, אם יקדישנה הרי היא קדושה אף לולי  
 37 שתק, כמו כאן שקדושת הבהמה נובעת מכח היותה ספק של כהן.  
 38 הגמרא דוחה את הראיה: **אמר ליה רבה** לרב המנונא, **מקדושת בכור**  
 39 **קאמרת** להוכיח שאם תקפו כהן אין מוציאין מידו, ולכן אסורים בגיזה  
 40 ועבודה, **לעולם אימא לך** – באמת יכול אני לומר לך שאם **תקפו ביה**  
 41 מהישראל **מוציאין אותו מידו**, שבחוקת הישראל הוא עומד ואין תפיסתו  
 42 תפיסה, ולעולם הכהן הוא המוציא ועליו הראיה, **ואפילו הכי אסורים**  
 43 **בגיזה ובעבודה**, שקדושתם אינה נובעת משום כח הכהן בבהמה, אלא  
 44 משום **דקדושה הקמה מאלה שאני** – שקדושת בכור חלה מאליה ואין  
 45 צורך להקדישה בפה, ולכן משום ספק קדושת בכור אסורים בגיזה ועבודה,  
 46 אך לגבי המרחץ שנשתקנו בו, יתכן שאף שתקיפה תועיל לא יחול הקדש,  
 47 שאין הקדש דומה לתקיפה משום שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו.  
 48 הגמרא מביאה הוכחה שאין תפיסת כהן מועילה בספק בכור: **אמר ליה רב**  
 49 **חנניה לרבה**, **תנאי** – שנינו ברייתא **דמסייע לך**, **הספיקות** – טלאים שהם  
 50 ספק פדיון פטור חמור, שאינו יודע אם הוא בכור או לא, שדינו הוא שמפריש  
 51 עליו שו כדי להפקיע את איסורו, ומפני הספק אינו חייב ליתנו לכהן, ואם  
 52 יש לו לישראל כמה טלאים שהם ספק פדיון פטור חמור, הרי הם **נגבסין**  
 53 **לדיר** יחד עם שאר טלאים **להתעשר** מהמעשר בהמה, שמוציאים את  
 54 הטלאים מפתח הדיר ונוטלים כל עשירי מהם והוא קדוש. **ואי סלקא דעתך**  
 55 שאם **תקפו ביה** ותפס את הטלה הספק **אין מוציאין אותו מידו**, הרי שיש  
 56 לכהן צד זכיה באותו טלה, ואם כן קשה, **אמאי נגבסין לדיר** להתעשר יחד  
 57 עם שאר הטלאים, הרי אם יצא טלה זה עשירי, **נמצא זה הישראל פוזר**  
 58 **ממונו** המחויב במעשר בהמה, **כמומונו של כהן**, שהלא עליו מוטל לעשר

אביי מסיים את ההוכחה: **אִלָּא מַאי אֵית לָךְ לְמִימַר** – אלא מה יש לומר  
על מנת ליישב זאת, שאין מעשרים כלל טלאים שיש בהם ספק, משום  
**ש'עֲשִׂירִי'** שהוא וְדַאי מעשר בהמה **אִמֶּר רַחֲמָנָא** לעשרו, וְלֹא עֲשִׂירִי שהוא  
**סָפֵק**, דהיינו שאין לעשר באופן שאין ודאות על העשירי שהוא אכן קדוש,  
ולכן כאן שאחד מכל אלו שבדיר אינו מחויב במעשר, אם יעשרוהו עם  
כולם יהיה העשירי ספק, שמא יצא הטלה הפטור באחד מאלו שקדמו  
לעשירי ונמצא שהעשירי אינו עשירי אלא תשיעי, ומשום כך פטורים הכל  
ממעשר בהמה. **הָכָא נָמִי** – כך גם יש לדחות את דברי דלעיל, שאמרת  
שמה שאמרו בברייתא שהספיקות נכנסים לדיר להתעשר מדובר באופן  
שיש תשעה מלבד הספק וממה נפשך אפשר לעשרם, שאין הדבר כן,  
שהלא **'עֲשִׂירִי' וְדַאי אִמֶּר רַחֲמָנָא** וְלֹא עֲשִׂירִי סָפֵק, ואין מעשרים כלל  
באופן של ספק, ועל כרחך שמה שמעשרים אותם הרי זה משום שאין לכהן  
צד זכיה בטלה זה. ומכאן מוכח שאם תקפו כהן מוציאים מידו, ולכן אין לו  
צד זכיה.

הגמרא שבה לברר את דברי הברייתא: **אִמֶּר לִיה רַב אֲחָא מְדַפְתִּי לְרַבִּינָא,**  
**מַאי 'סְפִיקוּת'** שאמרה הברייתא שהם נכנסים לדיר להתעשר, **אִילָמָא**  
שהכוונה היא ל**סָפֵק בְּבוֹרוֹת**, שיש לו טלה שהוא ספק בכור ספק אינו  
בכור, ועליו אמרה הברייתא שהוא מצטרף לשאר טלאי, אם כן קשה, הלא  
**ה'עֲשִׂירִי יִהְיֶה קִדְשׁ' אִמֶּר רַחֲמָנָא** (ויקרא טז לב), וְלֹא יוכל להיות עשירי  
זה שהוא **כָּכָר קִדּוּשׁ**, כמו בכור, ומכיון שאין בכור יכול להיות עשירי,  
הוא ספק בכור, ממילא עדיין יש כאן עשירי ספק, ואי אפשר להכניסו לדיר  
להתעשר.

מיישבת הגמרא: **אִלָּא** מדובר בברייתא בטלה שהוא **סָפֵק פְּדִיּוֹן פֶּטֶר**  
**חֲמוֹר**, שאין בו קדושה כלל, שאפילו הוא ודאי פדיון פטר חמור אינו קדוש  
וחייב במעשר בהמה, וְכִדְרָב נִחְמֵן, **דְּאִמֶּר רַב נִחְמֵן אִמֶּר רַבָּה בַּר אֲבִינָה,**  
**יִשְׁרָאֵל שֵׁשׁ לוֹ עֶשְׂרֵה סָפֵק פֶּטֶר חֲמוֹר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ** – שיש לו עשרה  
חמורים שכל אחד מהם ספק שהוא בכור לאמו וספק שאינו בכור לאמו, וכל  
זמן שלא פדאם אסורים בעבודה מספק, **מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן עֶשְׂרֵה שִׁינֵי** –  
טלאים, ועל ידי כך הותר האיסור שבהם והם מותרים, וְנִשְׁעָרִין לאותם  
עשרה שינן, שהעשירי קודש כדון מעשר בהמה, שאף פדיון פטר חמור חייב  
במעשר בהמה, וְהֵן, עשרת השינן, שֵׁלֹו, שאף שפדיון פטר חמור שייך לכהן,  
כאן מפני הספק שמא החמורים לא היו בכורים, אינו צריך להביאם לכהן.  
הגמרא מבררת את פסק ההלכה לגבי מסותא: **מַאי הָיוּ עֲלָה** – מהי  
ההכרעה להלכה בספק הנוכר **דְּמִסוּתָא**. מביאה הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּאִמֶּר**  
**רַב תִּימָא בַּר אֲבִין, הָיוּ עוֹבְדֵי** – היה מעשה כזה שהובא לשאול את הדין  
**בִּי** – אצל **רַב חֲסִידָא, וְרַב חֲסִידָא בִי** – אצל **רַב הוּנָא**, דהיינו שהלך  
לשואלו, וּפְשָׁטָהּ רַב הוּנָא מֵהָא דְּאִמֶּר רַב נִחְמֵן כֹּל מִמּוֹן שְׁאֵין בְּעֵלֵי יָבוֹל  
לְהוֹצִיאָו מִיד זה שהוא בידו בְּדִינֵין, שאין לו עדים להביאם לפניו להעיד  
שהוא שלו, אם הִקְדִּישׁוּ אֵינִי קִדּוּשׁ, שהוא נחשב שאינו ברשותו. ומעתה  
נפפש הספק במסותא שאינה קדושה.

שואלת הגמרא: יש לדייק מדבריו, **הָא** – אבל אם יבול בעליו לְהוֹצִיאָו  
**בְּדִינֵין**, אם הִקְדִּישׁוּ בעליו קדוש, **אֵף עַל גַּב דְּלֹא אִפְסִיחַ** – שלא הוציא  
עדיין את הממון מחבירו. וְהָאִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן, גִּזַּל מִמּוֹן שֶׁאֵין לוֹ  
נִתְיָאָשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ, הֵן הַגּוֹזֵל וְהֵן הַגּוֹזֵל, אֵינִים יָבוֹלִין  
לְהִקְדִּישׁוֹ, וְהַ, הַגּוֹזֵל, לִפִּי שְׁאֵינָה שֵׁלֹו, ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.  
וְהַ, הַגּוֹזֵל, לִפִּי שְׁאֵינָה בְּרִשׁוֹתָו אלא ברשות הגוזל, ואין אדם מקדיש מה  
שאינו ברשותו. והרי סתם גזילה יכול הגוזל להוציאה בדיניו מהגוזל, ואף  
על פי כן כל עוד שלא הוציאה אינו יכול להקדישה, לפי שהיא נחשבת  
שאינה ברשותו.

מתרצת הגמרא: **מִי כִכְרֵת שֶׁמְסוּתָא מְסַלְמִין עֲקָרִין**, אלא **בְּמִסוּתָא**  
שהיא **מְקַרְנָעִי עֲקָרִין**, רַבִּי – שכאשר בעליה יבול לְהוֹצִיאָהּ בְּדִינֵין,  
**בְּרִשׁוֹתָהּ לִי יִסְמָא** – הרי היא עומדת ברשותו ויכול הוא להקדישה, כיון  
שקרקע אינה גזולה.

הגמרא דנה בדין שנים האדוקים בטלית: **תִּנִּי רַב תַּחְלִיפָא בַּר מַעְרְכָא** וּבִן  
ארץ ישראל, קמיה – לפניו **דְּרַבִּי אֲבָהוּ, שְׁנַיִם אֲדוּקִים בְּטִלְיָה**, וְהָ נִמְלָא  
בַּה עַד מְקוֹם שִׁידוֹ מִנְעַת בַּחֲזוּקתוֹ בַּה, וְהָ נִמְלָא בַּה עַד מְקוֹם שִׁידוֹ מִנְעַת  
בַּחֲזוּקתוֹ בַּה, וְהָשֹׁאֵר שאינו בתוך ידם, חוֹלְקִין בּוֹ בְּשֵׁנָה, כדון משנתנו.  
מִחְזִי לִיה – הראה לו רַבִּי אֲבָהוּ לרב תחליפא באצבעותיו כלפי מעלה,  
כרומז להוסיף, וּבְשִׁבְעָה היא חלוקה זו.

שואלת הגמרא: **אִלָּא מִתְנִיתִין דְּקִתְנִי דְּפִלְגִי בְּהָרִי** – מה שנאמר במשנה  
שהם חולקים בשוה, וְלֹא קִתְנִי במשנה שוה נִמְלָא עַד מְקוֹם שִׁידוֹ מִנְעַת,  
**הִכִּי מְשַׁבְּחָת לָהּ** – באיזה אופן נאמרו דברים אלו.  
מיישבת הגמרא: **אִמֶּר רַב פֶּפְא, במשנה** מדובר **דְּתַפְסִי בְּכִרְכְּשָׁתָא** –  
שתופסים הם בחוטים היוצאים מצדי הטלית, ואינם אחוזים בה עצמה,  
ולפיכך חולקים בכולה.

אומרת הגמרא: **אִמֶּר רַב מִשְׁרָשְׂאִי, שְׁמַע מִינָה, הָאִי סוּדְרָא** – סודר זה  
שנותן אדם לחבירו עבור קנין סודר, כאשר בא לקנות הימנו דבר ונותן  
למקנה סודר שעבורו יקנה לו, **כִּינֵן דְּתַפְסִי בִּיה** המקנה בסודר שֵׁלֹשׁ  
אצבעות עַל שְׁלֹשׁ אצבעות, אף ששארית הסודר נותר אצל הקונה, קִרְנֵין  
**בִּיה** – מתקיים בכך הכתוב לגבי קנין סודר (רות ו' ז) **וְנָתַן לְרַעְהוֹ, דְּכִמְסָא**  
**דְּתַפְסִין דְּמִי קִנְיָ** – שמה שבתוך ידו כאילו חתוך הוא משאר הסודר וקנאו,  
ועל ידי כך מקנה לו את החפץ שרצה להקנות. שלולי הברייתא הייתי אומר  
שאין אדם זוכה באחיזה של חלק מחפץ, ובברייתא למדנו שזוכה.

שואלת הגמרא: **וּמַאי שְׁנָא מִמָּה דְּאִמֶּר רַב חֲסִידָא, דְּאִמֶּר רַב חֲסִידָא**, מסר  
גַּט לאשתו בְּיָדָהּ, וּמִשְׁתַּחֲוֶה – החוט שבו הגט קשור בְּיָדוֹ הוא, **אִם** יש כח  
בחוט שִׁבְלוֹ לְנִתְקוֹן – למשוך את הגט הימנה על ידו **וְלִהְיָאָו אֲצִלָּה, אֵינָה**  
**מְגוֹרְשָׁתָה, וְאִם לֹא, מְגוֹרְשָׁתָה**, וקשה, שמוכח שאין זו נתינה אם הגט נתון  
בידה באופן שאפשר לקחתו הימנה, ואילו כאן אמרנו שמה שבתוך ידו  
כאילו הוא חתוך מהשאר והוא קונה אותו, אף שהוא נמשך גם מחוץ לידו  
ותופס בידו אחר.

דוחה הגמרא: **הָתָם** לגבי גט, **בְּרִיתוֹת בְּעֵינֵי** – יש צורך בהבדלה, שיהיו  
מובדלים זה מזה, וְלִיכָא – ואין כאן כריתות, שעדיין הם אדוקים בחוט זה.  
**הָכָא** בסודר, **נִתְיָנָה בְּעֵינֵי** – אין צורך אלא בנתינת הסודר מהקונה למקנה,  
**וְהָאִיכָא** – ויש כאן נתינה, ומה שהוא בתוך ידו הרי הוא שלו.  
הגמרא מבררת את אופן החלוקה בטלית: **אִמֶּר רַבָּא, מה** שנאמר במשנה  
ששנים אחוזים בטלית יחלוקו, אפילו **אִם הִיתָה טִלְיָה מוֹזֶהֶת** גם כן  
חולקין.

שואלת הגמרא: **פְּשִׁטָא**. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** לחדש זאת אלא  
באופן **דְּקָרָא דְּהָכָא בִּי מַעְצֵי** – שנומד הזהב באמצעה של הטלית. שואלת  
הגמרא: **הָא נָמִי** – גם זה **פְּשִׁטָא**. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** אלא באופן  
**דְּמִיקָרָב לְגַבִּי דְּתַר** – שקרוב הזהב שבטלית לצידו של אחד מהם, מהו  
**דְּתִיקָא דְּאִמֶּר לִיה** זה שזוהב קרוב אליו לחבירו, **פְּלוֹג הִכִּי** – נחלוק  
בטלית לרוחבה, ועל ידי כך הוא ירויח את הזהב שיבוא כולו לחלקו, **קָא**  
**מִשְׁמַע לָן** שאין יכול לומר כך, **דְּאִמֶּר לִיה** חבירו, **מַאי חִוִּית דְּפִלְגָתָהּ הִכִּי**  
**פְּלוֹג הִכִּי** – מה ראית לחלקה לרוחבה, חלוק אותה לאורכה, ונמצא  
שנחלקו גם בזהב:

דין מלוה ולווה האחוזין בשטר: **תִּנּוּ רַבְּנֵן, שְׁנַיִם** – מלוה ולווה שהיו  
**אֲדוּקִין בְּשִׁטְר** ההלוואה, מְלִיָּה **אֲמִר שְׁלִי הוּא**, שעדיין לא נפרע ונִפְלָא  
**מִמֶּנּוּ וּמִצָּאָתוֹ, וְלִיָּה אִמֶּר** אמנם שֵׁלֹף הוּא היה, כשלית ממך וּפְרַעְתִּינוּ  
לָךְ והחזרת לי ונפל ממני ועכשיו מצאתי, וְתַקִּינִים הַשִּׁטְר בְּחוֹתְמֵינוּ – יעידו  
העדים החתומים בשטר שאכן זה כתב ידם, ומאחר שנתברר שהשטר היה  
כשר, הרי הוא בחזקתו וגובה בו המלוה את חובו, דְּכִרִי רַבִּי. **רַבִּי שְׁמַעוֹן**  
**בֶּן זְמַרְיָאֵל אֲמִר**, וְיַחְלֹקוּ המלוה והלווה את השטר, כלומר שלא יפרע  
הלווה אלא חצי מההלוואה הכתובה בשטר. נִפְלָא השטר לִידִי דִּינִי, **לֹא**  
**יִצְאָו הַדִּין מִיד עוֹלָמִית** עד שיוכרע הדבר. **רַבִּי יוֹסִי אֲמִר הִרִי הוּא**  
השטר בְּתוֹקָתוֹ – בחזקת כשרות, ויגבה בו המלוה את חובו.

הגמרא מבארת את הברייתא: **אִמֶּר מֵר**, לדעת רבי וְתַקִּינִים הַשִּׁטְר  
בְּחוֹתְמֵינוּ. מקשה הגמרא: והאם לאור מכן נָבִי לִיה מְלִיָּה בּוֹלִיָּה – את  
כל החוב שבשטר, והרי השטר היה תפוס אף בידי הלווה, וְלִית לִיה – וכי  
אינו סובר את האמור בְּתַקִּינֵינוּ **'שְׁנַיִם אוֹחֲזִין כו'** בטלית, זה אומר כולה  
שלי וזה אומר כולה שלי יחלוקו.

מתרצת הגמרא: **אִמֶּר רַבָּא אִמֶּר רַב נִחְמֵן, בְּשִׁטְר מְקוּיִם** (שהעידו עדים  
על החתימות וכתבו בית דין עליו 'הנפק' דהיינו אישור על קיומו) דְּכִרִי  
**הַבֵּל וְיַחְלֹקוּ**, ואף לדברי רבי, וכדין המשנה, **כִּי פִלְגִי בְּשִׁטְר שְׁאֵינִי**  
**מְקוּיִם, שְׂרַפִּי כִכָּר** אף אם הלווה מוֹדֵה בְּשִׁטְר שֶׁבְּתִבּוֹ ואינו טוען שהוא  
מוזייף צְרִיד המלווה לְקִיּוּמוֹ, שלולי זאת יוכל הלווה לטעון שהוא פרוע,  
ולכן **אִי מְקַיִם לִיה** מלווה, פְּלִיג – יוכל לגבות ממנו את חציו, וְאִי לֹא  
מְקַיִם לִיה לֹא פְּלִיג ולא יגבה כלל, **מַאי מְקַיִם** יכול הלווה לטעון שפרעו

**בבא מציעא. פרק ראשון – שנים אוחזין דף ז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קי"ז**

**וְלֹא** עֲשִׂירֵי סָפֶק. אֵין לְהַקְשׁוֹת אֵינְטֵרִיד קָרָא לְמַעֲטֵי סְפִיקָא בְּדַפְרִיד בְּמִסְכַּת חוֹלִין (דף כב: ד"ס אלטערדף)

**מִפְּרִישׁ** עֲלִיהֶן עֲשָׂרָה שִׁין. תִּימָה דְּבִפְסִי דְּבִכּוּרֹת (דף יא: וס) אֲמַרִי דְּשָׁה אֲתָד פּוֹטֵר כַּמָּה פְּטָרִי חֲמוּרִים וְגַם צָרִיד עֲשָׂרָה שִׁים וְתוּ מֵאִי קָא מְשַׁמֵּעַ לֶן מַגְנִי הִיא הַסְפִּיקוֹת נִכְסִים לְדִיד לְהַתְעֵשֶׁר וְתוּ בִּין דְּאֲמַר מְעַשְׂרֵן מַה צָרִיד לְהַשְׁמִיעֵנּוּ דְּהוּ שְׁלוּ פְּשִׁיטָא בִּין דְּמַעֲשָׂרֵן דְּהוּ שְׁלוּ דְאִילוּ הִיוּ שְׁל בְּתוּ לֹא הִיָּה מְעַשְׂרֵן דְּהוּ לְהוּ בְּלָקֶחַ דְּהִנֵּן (סס דף יב:) הִלְקִחַן וְהִנֵּיתִן לוֹ בְּמַתְנָה פְּטוּר וְאִי קַמִּיל דְּאֵעִיג' דְּמַעֲשָׂרֵן עֲדִין הֵם שְׁלוּ פְּשִׁיטָא דְּמַעֲשֵׁר בְּהִמָּה שֶׁל בְּעֵלִים הוּא: **מַחְוִי** ר' אֲבָהוּ וְהַשָּׂאֵר בְּשִׁבְעָה. נִרְאָה דְּלֹא גִרְסִי' וְהַשָּׂאֵר דָּאָף כַּמָּה שִׁידוּ מְגַעַת יִשְׁבַּע בִּין דְּתַקְנָה הַשְּׁבוּעָה שְׁלֹא יִהְיֶה אֲדָם הוֹלֵךְ וְתוֹקֵף מִשְׁעֵם זֶה יִשְׁבַּע אִף כַּמָּה שְׁהוּא תוֹפֵס וּמִכָּל מְקוֹם שְׁפִיר מוֹנֵחַ בְּסִמּוּךְ דְּבִקְנֵן מֵאִי דְּתַפְסִי כְּמֵאן דְּפָסִיק דְּמִי בִּין דְּהִכָּא לֵאחֹר שְׁבָעָה נוֹטֵל כָּל מַה שְׁהוּא תוֹפֵס אֲפִילוּ יוֹתֵר מִמֶּחֶצֶה וְהַשְּׁבוּעָה הִיא בְּשִׁבְלִי הַשְּׁעָנָה וּמִפְּנֵי הַתְּקָנָה:

**אִם** יָכוֹל לְנַתְּקוּ. נִרְאָה דָּאָם הִיתָה יָדָה פְּתוּחָה בְּשַׁעַת שְׁנִתָּן וְגַם לְיָדָה וְנִשְׁאַרְהָ הַמְשִׁיחָה בִּידוֹ וְקָפְצָה יָדָה בְּחוּץ שֶׁאִם מוֹשֵׁף הַמְשִׁיחָה לֹא יוֹכֵל לְהִבְיֹאוּ אֲצִלוּ שְׂאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת שְׁדָרִי בְּשִׁנְתָּן בְּיָדָה קוֹדֵם שְׁקָפְצָה יָדָה הִיָּה יָכוֹל לְהִבְיֹאוּ אֲצִלוּ וְהַקְפִּיצָה לֹא עָשָׂה הוּא אֲלֹא הִיא וְהָיָה כְּטִלִי גִישׁוֹר מַעַל גְּבִי קָרַקַע דְּאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת דְּלֹא קָרִינֵן בִּיהּ וְנִתֵּן בְּיָדָה וְהִכָּא דְּקָאֵמַר אִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהִבְיֹאוּ אֲצִלוּ דְּמְגוֹרֶשֶׁת כְּגוֹן שְׁהִיתָה יָדָה קָפְצָה וְהוּא תַּחַב בְּיָדָה כָּל כֶּךָ בְּחוּץ שֶׁאִם יִמְשׁוֹף הַמְשִׁיחָה לֹא יָבִיא הֵגֵט אֲצִלוּ וְרִית' (נְמוֹ) פִּירֵשׁ אִם הֵגֵט כְּבִד כָּל כֶּךָ שֶׁאִם רֹצֵחַ לְמִשׁוֹף הֵגֵט אֲלִיוֹ תַּתְּקַן הַפְּשִׁיחָה מְגוֹרֶשֶׁת וּמִיּוֹרֵי בְּיָדָה פְּתוּחָה וְלֹא קָפְצָה וְלֹא עֲשָׂתָה שׁוּם דְּבָר: מֵאִי

וְלֹא עֲשִׂירֵי סָפֶק. אֵין לְהַקְשׁוֹת אֵינְטֵרִיד קָרָא לְמַעֲטֵי סְפִיקָא בְּדַפְרִיד בְּמִסְכַּת חוֹלִין (דף כב: ד"ס אלטערדף)

**מִפְּרִישׁ** עֲלִיהֶן עֲשָׂרָה שִׁין. תִּימָה דְּבִפְסִי דְּבִכּוּרֹת (דף יא: וס) אֲמַרִי דְּשָׁה אֲתָד פּוֹטֵר כַּמָּה פְּטָרִי חֲמוּרִים וְגַם צָרִיד עֲשָׁרָה שִׁים וְתוּ מֵאִי קָא מְשַׁמֵּעַ לֶן מַגְנִי הִיא הַסְפִּיקוֹת נִכְסִים לְדִיד לְהַתְעֵשֶׁר וְתוּ בִּין דְּאֲמַר מְעַשְׂרֵן מַה צָרִיד לְהַשְׁמִיעֵנּוּ דְּהוּ שְׁלוּ פְּשִׁיטָא בִּין דְּמַעֲשָׂרֵן דְּהוּ שְׁלוּ דְאִילוּ הִיוּ שְׁל בְּתוּ לֹא הִיָּה מְעַשְׂרֵן דְּהוּ לְהוּ בְּלָקֶחַ דְּהִנֵּן (סס דף יב:) הִלְקִחַן וְהִנֵּיתִן לוֹ בְּמַתְנָה פְּטוּר וְאִי קַמִּיל דְּאֵעִיג' דְּמַעֲשָׂרֵן עֲדִין הֵם שְׁלוּ פְּשִׁיטָא דְּמַעֲשֵׁר בְּהִמָּה שֶׁל בְּעֵלִים הוּא: **מַחְוִי** ר' אֲבָהוּ וְהַשָּׂאֵר בְּשִׁבְעָה. נִרְאָה דְּלֹא גִרְסִי' וְהַשָּׂאֵר דָּאָף כַּמָּה שִׁידוּ מְגַעַת יִשְׁבַּע בִּין דְּתַקְנָה הַשְּׁבוּעָה שְׁלֹא יִהְיֶה אֲדָם הוֹלֵךְ וְתוֹקֵף מִשְׁעֵם זֶה יִשְׁבַּע אִף כַּמָּה שְׁהוּא תוֹפֵס וּמִכָּל מְקוֹם שְׁפִיר מוֹנֵחַ בְּסִמּוּךְ דְּבִקְנֵן מֵאִי דְּתַפְסִי כְּמֵאן דְּפָסִיק דְּמִי בִּין דְּהִכָּא לֵאחֹר שְׁבָעָה נוֹטֵל כָּל מַה שְׁהוּא תוֹפֵס אֲפִילוּ יוֹתֵר מִמֶּחֶצֶה וְהַשְּׁבוּעָה הִיא בְּשִׁבְלִי הַשְּׁעָנָה וּמִפְּנֵי הַתְּקָנָה:

**אִם** יָכוֹל לְנַתְּקוּ. נִרְאָה דָּאָם הִיתָה יָדָה פְּתוּחָה בְּשַׁעַת שְׁנִתָּן וְגַם לְיָדָה וְנִשְׁאַרְהָ הַמְשִׁיחָה בִּידוֹ וְקָפְצָה יָדָה בְּחוּץ שֶׁאִם מוֹשֵׁף הַמְשִׁיחָה לֹא יוֹכֵל לְהִבְיֹאוּ אֲצִלוּ שְׂאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת שְׁדָרִי בְּשִׁנְתָּן בְּיָדָה קוֹדֵם שְׁקָפְצָה יָדָה הִיָּה יָכוֹל לְהִבְיֹאוּ אֲצִלוּ וְהַקְפִּיצָה לֹא עָשָׂה הוּא אֲלֹא הִיא וְהָיָה כְּטִלִי גִישׁוֹר מַעַל גְּבִי קָרַקַע דְּאִינָה מְגוֹרֶשֶׁת דְּלֹא קָרִינֵן בִּיהּ וְנִתֵּן בְּיָדָה וְהִכָּא דְּקָאֵמַר אִם אֵינּוּ יָכוֹל לְהִבְיֹאוּ אֲצִלוּ דְּמְגוֹרֶשֶׁת כְּגוֹן שְׁהִיתָה יָדָה קָפְצָה וְהוּא תַּחַב בְּיָדָה כָּל כֶּךָ בְּחוּץ שֶׁאִם יִמְשׁוֹף הַמְשִׁיחָה לֹא יָבִיא הֵגֵט אֲצִלוּ וְרִית' (נְמוֹ) פִּירֵשׁ אִם הֵגֵט כְּבִד כָּל כֶּךָ שֶׁאִם רֹצֵחַ לְמִשׁוֹף הֵגֵט אֲלִיוֹ תַּתְּקַן הַפְּשִׁיחָה מְגוֹרֶשֶׁת וּמִיּוֹרֵי בְּיָדָה פְּתוּחָה וְלֹא קָפְצָה וְלֹא עֲשָׂתָה שׁוּם דְּבָר: מֵאִי

**אֲלֹא מֵאִי אֵית לָךְ לְמִימַר.** לָמָּה לֹא חִיבִידוּהוּ לְעֵשֶׁר מִמָּה נִפְשָׁר: עֲשִׂירִי וְדֹאִי. הַצִּיד הַכְּתוּב לְעֵשֶׁר וְלֹא הַצִּיד לְעֵשֶׁר אֵת הַסֶּפֶק וְכָל עֲשִׂירִי שֶׁבָּכָאן סָפֶק חֵן שְׂאִפִי יָצָא הַפְּטוּר בְּחִמּוּשֵׁי שׁוּב אֵין הַעֲשִׂירִי קְרוֹי עֲשִׂירִי אֲלֹא תַשְׁיַע שְׁהַפְּטוּר אֵינּוּ מִן הַמִּנְיָן: **מֵאִי סְפִיקוֹת.** דָּאֲמָרֵן לְעִיל הַסְפִּיקוֹת נִכְסִין לְדִיד לְהַתְעֵשֶׁר: **סָפֶק פְּרִיִן פְּטוּר חֲמוּר.** טָלָה שְׁהוֹפֵרֶשׁ עַל סָפֶק פְּטוּר חֲמוּר שְׂאִפִילוּ הוּא פְּטוּר חֲמוּר וְדֹאִי אֵין כְּטָלָה זֶה שֶׁל פְּרִיִן מִשּׁוּם קְרוֹשָׁה: **עֲשִׂרָה שִׁין.** לֹא־פָקֻעִי אִיסוּרִיהוּ לְמַשְׁרִי לְהוּ בַּעֲבוּדָה: **עוֹבְדָא הוּא בִי רַב חֲסֵדָא וְרַב חֲסֵדָא בִי רַב הוֹנָא.** מַעֲשֵׂה הִיָּה וְכָא לִפְנֵי רַב חֲסֵדָא וְרַב חֲסֵדָא הִבְיֹאוּ לִפְנֵי רַב הוֹנָא: **שְׂאִינֵי יָכוֹל לְהוֹצִיאָו בִּו.** וְהָיָה נִמִּי דְּחוּזִין לִיהּ דָּאֵין יָכוֹל לְהוֹצִיאָו בְּדִינֵין שְׂאֵין לוֹ רָאִיָּה בְּדָר אֵין הַקְדִּישׁוֹ קְדוֹשׁ: **הָא יָכוֹל לְהוֹצִיאָו בִּו.** בְּתִמָּה: **שְׂאִינֵי בְּרִשׁוֹתוֹ.** וְהָא סָתֵם גִּזְלָה יָכוֹלִין לְהוֹצִיאָו בְּדִינֵין הוּא: **בְּמִסְתָּא מְטַלְטְלִין.** כְּגוֹן גִּיגִית: **מִקְרָקֵי.** דְּכָל הִיכָא דְאִיתִיהּ בְּרִשׁוֹת מְרִי קִיּוּמָא דְקָרַקַע אִינָה נִגְזֵלָת וְשְׁפִיר פְּשִׁיטָא מִהָא דֹאִי הוּא לִיהּ רָאִיָּה עָלָה הַקְדִּישׁוֹ הַקְדֵּשׁ: **בִּי מְעַרְכָּא.** מֵאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל: **פְּחוּי לִיהּ.** מִרְאָה בְּאֶצְבָּעוֹתָיו כְּלָפִי מַעֲלָה: **בְּכִרְכַּשְׁתָּ.** בְּגָדִין שְׁבִשְׁנֵי רָאשֵׁין שְׁקוּרִין בְּרִנְיִישׁ: **ש"מ.** מִקְתָּנִי עַד מְקוֹם שִׁידוּ מְגַעַת קָנוֹי לוֹ: **הָא סוֹדְרָא.** שֶׁל קוֹנָה שְׁקוּיִן בּוֹ קָנוֹ: **כִּיִּין דְּתַפְסִים בִּיהּ.** מִקְנָה שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ קָרִינָא בִּיהּ וְשֹׁלֵף אִישׁ נִעְלָו וְנִתֵּן לְרַעְוָה: **דְּכִמָּאן דְּפָסִיק דְּמִי.** וְקִנְיָה מִקְנָה וְהַמְכָּר נִקְנָה בּוֹ לְלוֹקֵחַ וְדוֹקָא נִקְטַ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ דְּכָלִי בְּעִינֵן דְּכַתִּיב (ו'ס ד') נִעְלָו וְבָצִיר מִשְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת לֹאֻ בְּגַד הוּא כְּדֹא־שִׁכְתָּן גְּבִי טוּמְאָה: **גַּם בְּיָדָה.** שְׁתַּנּוּ לוֹ: **וּמִשְׁתִּיחָה.** שְׁקִשְׁוֹר בָּהּ בִּידוֹ אִם יֵשׁ בָּהּ אֲבוּתוֹ חוֹט שֶׁכּוֹל לְנַתְּקוּ לְגַט מִקְדָּה וְלְהִבְיֹאוּ אֲצִלוּ: **אִינָה מְגוֹרֶשֶׁת.** אֲלֵמָא לֹאֻ תַּתִּינָה הִיא: **בְּרִיתוֹת.** הַבְּדִלָה שִׁיחֵי מוֹכְרִים זֶה מִזֶּה וְהָרִי אֲגוּדִים הֵם בְּחוֹט זֶה: **אִם הִיתָה טָלִית מוֹזֶהֶת.** כְּלוּמַר אֲפִילוּ הִיא מוֹזֶהֶת חוֹלְקִים: **פְּלוּג הָכִי.** לְרוֹחֶבָה וִיהָא וְהָיָה לְאֲחָד מֵהֶם: **קָא מְשַׁמֵּעַ לֶן דָּא"ל בִּו' פְּלוּג.** לְאוֹרְכָה: **שְׁנִים אֲדוּקִים בְּשִׁמְר.** הַמְלִיחָה וְהַלְוָה: **שֶׁלֵךְ הוּא וּפְרַעְתֵּיו לָךְ.** וְהַחֲזוּרָה לִי וּמִמֶּנִּי נָפֵל: **יִתְקַנִּים הַשֹּׁמֵר בְּחוֹתְמֵיו.** סִסִּיד דְּהִכִּי קָאֵמַר אִם הַשֹּׁמֵר כֶּשֶׁר שִׁקְיָמִיהוּ חוֹתְמֵיו לוֹמַר כְּתַב דִּינֵו הוּא הָרִי הוּא חוֹתְמָתוֹ: **נָפֵל הַשֹּׁמֵר לִיד חֲדָיִין.** שְׁמַר דְּהִכִּי קָאֵמַר אִם מִצָּא דִינֵן לֹא יוֹצִיאָו אוֹתוֹ עוֹלָמִית מִיד דִּינֵן וְלִקְנֵן פְּרִיד מֵאִי שְׂנָא דִינֵן מֵאִינִישׁ דְּעִלְמָא: **וְגַבִּי לִיהּ מְלִיחָה בּוֹלִיָּה.** בְּתִמָּה: **בְּמִקְוִים.** שְׁכַתוֹב בּוֹ הַנֶּפֶק שִׁינָא כְּבִד בְּבִיד וְהַעֲדוּ עוֹדִים עַל חֲתִימָת דָּן וְכוּתִּבִּין הַדִּינֵין בּוֹ שְׁטָרָא דָּן נֶפֶק דְּקִמְנָא וְנִסְתָּהִידוּ פְּלוּגִי וְפְלוּגִי עַל חֲתִימָת דִּיחִידוּ וְנִסְתָּהִידוּ בְּדוּזִי: **בּוֹלִי' עִלְמָא ל"פ** דְּיִחְלֹקֵוּ. דְּכִי אֲמַרִינֵן דִּיחְקִינֵם הַשֹּׁמֵר בְּחוֹתְמֵיו לֹא לְמַגְבִּי מְלִיחָה אֲלֹא לְמַגְבִּי פְּלִגְיָה וְפְלוּגִיחִידוּ בְּשִׂאֵינוּ מְקוּיִם רַבִּי סָבֵר אִף עַל פִּי שְׁהִלְוָה מוֹדָה לִיהּ שְׁכַתוֹב שֶׁשֶׁר זֶה וְלָקָה לוֹ מַעוֹת צָרִיד הַמְלִיחָה לְקִיּוּמוֹ בְּחוֹתְמֵיו וְאֲפִילוּ הַשֹּׁמֵר בִּידוֹ נֶאֱמָן הִלְוָה לוֹמַר פְּרַעְתִּיד דְּכָל זֶמַן שְׂאִינֵנוּ מְקוּיִם מֵאִן קְמִשְׁוִי לִיהּ שְׁטָרָא לִזְה שְׁכַתוֹב לוֹ שְׁמוּדָה לוֹ שְׁכַתוֹב הוּא אֲמַר דְּפִרְעַ אֲבָל מִשְׁהַשֹּׁמֵר מִחוּץ עַל פִּי עֲדִיו אֵין הִלְוָה נֶאֱמָן לוֹמַר פְּרַעְתִּי הִלְכָּר זֶה שְׁנִינֵהֶם מִחוּץִים אִי מְקוּיִם לִיהּ מְלִיחָה בְּעִדּוֹת וּמִשְׁוִי לִיהּ שֶׁשֶׁר מַעֲלָא אֵין הִלְוָה נֶאֱמָן בְּאֲמִירָתוֹ אֲלֵא עַל דִּי חִזְקָה זֶה שְׂאִדָּקָו בּוֹ וְהָרִי הוּא כְּשֹׂאֵר מִצִּיאָה וְפִלְגִי: **וְאִי לֹא פְּלִיג.** שְׂאִפִילוּ בּוֹלִי בִיד הַמְלִיחָה נֶאֱמָן הִלְוָה לוֹמַר פְּרַעְתִּי:

**מאי** שָׁנָא לִיד דִּין. לספרים דגרסי בשנויא ויהי דמי בגון דכתוב ביה הנפק השתא לא ידע דנפל ליד דין דהיינו הנפק אלא סבור דהיינו שהדין מצאו ולכך בעי מאי שָׁנָא דין מאיש אחר ולספרים דלא גרסי בתר הכי ויהי דמי בגון דכתוב ביה הנפק דע שפיר השתא דנפל ליד דין דהיינו שכתוב בו הנפק ומיבעיא ליה מאי שָׁנָא כתוב בו

**הנפק** דלא יוצאו לעולם הלא אם אין כתוב בו הנפק נראה דכ"ש הוא שלא יוצאו עולמית דאיכא למימר שְׁמָא כתב ללות ולא לזה ומשני דלא מיבעיא קאמר: **בזמן** שהבעל מודה יחזיר לאשה. דלא חיישין לקנותא וליכא למיחש לשמא כתב בניסן ולא נשא עד תשרי דמנה ומאתים משתעבדי מן האירוסין אף בלא כתובה דאירוסין קלא אית להו ולקודם אירוסין ליכא למיחש דכתב לה ותוספת נמי לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו א"ש ור' אפי' עמיד כשהקנה לה: **דחיישינן** לשתי כתובות. ובלאו איפוך לא מצי לאוקמא דרבי יוסי חיש לשתי כתובות דא"כ עודה תחת בעלה אמאי יחזיר לאשה כשאין הבעל מודה:

**מחלוקת.**

פרש"י דהיינו יחלוקו דקאמר רשב"ג והדין עמו שלא רצה לפרש פלוגתא דרבי ורשב"ג משום דרבי קאמר אכל אדוק בטופס כו' משמע דהתם לא פליגי וזה אינו דגם שם אם אינו מקיים לא שקיל לרבי מיד:

**דאית** ביה זמן כמה שוה. פרש"י דמעוה לזה ומלוקה לא שיימין דכתיבי נמי בשיטה אחרונה בטופס והוא עיקר דתנן (ב"ב דף קס"ב) כתוב (בו) מלמעלה מנה כו' ותימה הא אין למדין משיטה אחרונה ולכך עושין חזרת השטר ומתני' דכתוב למעלה מנה לא מיידי בשיטה אחרונה וזה פ' דבעדים לא שיימין דרשב"ג אית ליה מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ופירשו תימה דאם חשב אותו שאינו תופס עדים כאילו יש לו שטר בלא עדים א"כ לרשב"ג נמי לא א"ש דהו' דסבר דאין צריך לקיימו מ"מ כשאין כלל עדי חתימה פסול ועוד כמה עדיף תורה מטופס כן השטר פסול בלא טופס כמו בלא תורה דאם נמחק אפי' שיטה אחת מן השטר הוא פסול אלא ודאי יש לומר דבמה שהשטר נפסל אין שמין דכך שוה בשתופס שיטה אחת מן הטופס כמו תופס לזה ומלוקה ומעות ועדים והשטר אינו כשר בלא זה כמו בלא זה אכל זמן שהשטר כשר בלא זמן שמין כמה שוה ובידושלמי איכא א"ר אלעזר הכל חולף אחר מי שתפס עדים ופליג אגמ' שלנו

דמוכרי זמן וסובר דעדי מסירה פרתו והשטר כשר בלא עדי חתימה ושמן כמה שוה שאין צריך לחזור אחר עדי מסירה ולית ליה ההוא לישנא דג"פ (ב"ב דף ק"ה) דסבר רשב"ג עדי חתימה פרתו: **יחלוקין** נמי לרבי. ואין חולקין את החוב כמו שכתוב בשטר אלא כמו ששוה לו למכור מזה יפרע החצי דאי לא תימא הכי אלא חצי החוב ממש גבי טלית מי חולקין ממש הא אפסדוהי ולא גרסי' לא דפסקין לשטרא דא"כ מה מביא משלית אדרבה בטלית אם יחתכנו לשנים אין פסידא כל כך ואם יחלוק השטר לא ישהה לכלום ועוד דפשיטא הוא דלא יחלוקו השטר לשנים דאוקמנא לעיל פלוגתא דרבי ורבי שמעון בן גמליאל במודה בשטר שכתבו אלא כדפרשית:

**מאי שָׁנָא לִיד דִּין.** מאיש אחר: **הכי קאמר ואחר.** שאינו לא לזה ולא מלוקה: **שְׁמָא שטר שָׁנָא.** כבר ליד הדין ומאי ניהו הך נפילה דכתיב ביה הנפק: **לא יוציאנהו מיד.** לא לזה ולא מלוקה עד שיבא אליהו או עדים שקראו מיד מי נפל: **לפירעון.** שְׁמָא אמת טוען הלוקה שפרע: **ורבי יוסי לא חיש לפירעון.** דמאן

דמהדרי ליה שטר פרוע לאלתר וזהו ביה לקורעו ולא משחי ליה: **שהבעל מודה.** שלא נתן לה כתובה: **אין הבעל מודה.** שאמר פרעתי ומידי נפל: **עודה תחת בעלה.** שלא גרשה: **יחזיר לאשה.** דלא עבדי איניש ליתן כתובה קודם גירושין: **צדרי אתפשה.** מעות צרורות או כספים מסר לה ליהודי כתובתה כשנשאה או לאחר מכאן שאלו וטריחוה יורשים אם תתאלמן: **לעולם איפוך קמיינא.** ודקשיא לך דרבנן אדרבנן לא תיקשי דטעמיהו דרבנן בכתובה לאו משום דחיישינן לפירעון דמאן דפרע ואהדר ליה שטרא לאלתר קרע ליה אלא משום דחיישינן לשתי כתובות שְׁמָא חזר וכתב לה כתובה אחרת שניה לאחר שפלה זאת מודה ואין הבעל מודה דקתני לאו באומר פרעתי אלא באומר אל תחזרו לה שיש בקיה אחרת ותוציא על יורשי שטר אחר שטר: **מחלוקת.** האי יחלוקו דקאמר ר"ש וב"ג דמשמע חולקין בשוה כן שמינתי משום ר' יצחק ב"ר מנחם ונראה בעיני: **ושניהם אדוקים בתורה.** כלומר או שניהם אדוקין בתורה ותורה גילוי של שטר מקום הלוקה ותמלוקה ותמעות ותזמן טופס שאר כל לשון השטר: **זה נוטל כו'.** דמאי דתפיס ידיה הוא כדקתני לעיל זה נוטל עד מקום שדו מנעת כו' ולקמן מפרש למאי מבעי ליה: **ואפי' אחר אדוק כו'.** בתמידי: **והא תניא עד מקום שידו מנעת.** שלו: **דקאי תורה פי מנעי.** ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: **לדמי.** מעלין בדימים כמה תורה ופה מן הטופס: **שטרא דאית ביה זמן כמה שוה.** דתורה עדיף מטופס דאית ביה מקום הזמן חלוקה דהולך ותמלוקה ותמעות כתובין אף בטופס שצריך לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה והוא עיקר דרתנן (ב"ב דף קס"ב) כתוב בו ומלמעלה מנה ומלמטה מאתים מלמעלה מאתים ומלמטה מנה הכל חולף אחר התחתון אבל זמן לא מהדר אלו משום חתימת עדים דהוא תחת הטופס הא אית ליה לרשב"ג מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו והאי מודה שכתבו הוא:

רחויא

**דאית ביה זמן גבי ממשעבדי ואידך לא גבי ממשעבדי.** יהיב ליה היאך דביני ביני ויחלוקו נמי דאמרן לדמי דאי לא תימא הכי שנים אוחזין במלית הכי נמי דפלגי הא אפסדוהי הא לא קשיא

רחויא

דמוכרי זמן וסובר דעדי מסירה פרתו והשטר כשר בלא עדי חתימה ושמן כמה שוה שאין צריך לחזור אחר עדי מסירה ולית ליה ההוא לישנא דג"פ (ב"ב דף ק"ה) דסבר רשב"ג עדי חתימה פרתו: **יחלוקין** נמי לרבי. ואין חולקין את החוב כמו שכתוב בשטר אלא כמו ששוה לו למכור מזה יפרע החצי דאי לא תימא הכי אלא חצי החוב ממש גבי טלית מי חולקין ממש הא אפסדוהי ולא גרסי' לא דפסקין לשטרא דא"כ מה מביא משלית אדרבה בטלית אם יחתכנו לשנים אין פסידא כל כך ואם יחלוק השטר לא ישהה לכלום ועוד דפשיטא הוא דלא יחלוקו השטר לשנים דאוקמנא לעיל פלוגתא דרבי ורבי שמעון בן גמליאל במודה בשטר שכתבו אלא כדפרשית:

רחויא

שואלת הגמרא: מאי שנא כשהשטר הגיע ליד דין דוקא שלא יוציאנו מידו. מיישבת הגמרא: אמר רבא, הכי קאמר, ואדם אחר שאינו הלוה או המלוה שמצא שטר שנפל כבר ליד דין, והכי דמי – ובמה מדובר, דכתב ביה הנפק – שנכתב בו קיום על ידי בית דין, לא יוציא אותו המלוה והלוה מיד המוצא עולמית, עד שיבוא אליהו או יעידו עדים ממנו נפל. מבארת הגמרא: כוונת הברייתא היא, ולא מיבעיא – אין צריך לומר שאם לא כתב ביה – בשטר הנפק – קיום של בית דין, שלא יוציאנו מידו, שפשוט הוא דין זה, לפי דאיכא למימר שמא כתב הלוה את השטר על מנת ללוו בו בעתיד ולא לזה לבסוף, ואם ישיבוהו למלוה יגבה מהלוה שלא כדין, אלא אפילו כתב ביה הנפק, דמקינים השטר, ואכן היתה הלוואה, מכל מקום לא יחזיר למלוה, דחיישינן לפירעון השטר, וכפי שטוען הלוה שכבר פרע את השטר וממנו נפל.

הגמרא מבארת את דעת רבי יוסי: ורבי יוסי אומר שהרי הוא בחזקתו ובתוקפו, ויחזירו למלוה, ולא חיישינן לפירעון השטר, שהרגילות היא שכאשר חזר שטר החוב ללוה נזהר הוא לקרועו מיד ואינו משהה אותו אצלו.

מקשה הגמרא: והאם לא חייש רבי יוסי לפירעון, והתנא, מצא שטר כתובה בשוק, בזמן שהפעל מודה בחיובו, שעדיין לא נתן לה כתובתה, יחזיר לאשה. אין תיבעל מודה, אלא טוען שפרע לה כתובתה וממנו נפל השטר, לא יחזיר לא לזה ולא לזה, דהיינו לא לבעל ולא לאשה. רבי יוסי אומר, אם עודה תחת בעלה שלא גרשה, יחזיר לאשה, שאין אדם עשוי לתת את הכתובה קודם הגירושין, ואם כבר נתארמלה – נתאלמנה או נתגרשה, לא יחזיר לא לזה ולא לזה שמא כבר פרע לה. ומוכח אם כן, שאף רבי יוסי חושש לפירעון.

מתרצת הגמרא: איפוק – יש להפוך את דברי הברייתא הראשונה. וכך הם דברי הברייתא, שטר שכבר נפל ליד דין, לא יוציא עולמית שמא כבר נפרע, דברי רבי יוסי. וחקמים אומרים, שטר זה שהוא מקיים, הרי הוא בחזקתו שלא נפרע, ושיבינו למלוה.

מקשה הגמרא: אי הכי – אם כך שחקמים אינם חוששים לפירעון, קשיא דרבנן אדרבנן – סותרים דברי חכמים זה את זה, שברבייתא הראשונה, לגבי שטר שנפל ליד דין, אמרו חכמים שאין חוששים לפירעון, ואילו במצא שטר כתובה אמרו שלא יחזיר כשהבעל טוען שפרע, לפי שהחוששים לדבריו.

מתרצת הגמרא: ברייתא זו של שטר כתובה, בולה מדברי רבי יוסי, וחסורי מחסרה והכי קתני – חסרים בה דברים בברייתא ויש להשלימם ולתקנם כך, מצא שטר כתובה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לבעל, אין תיבעל מודה בחיובו אלא טוען שפרע, לא יחזיר לא לזה ולא לזה, לפי שהחוששים לפירעון. במה דברים אמורים שלא יחזיר, באופן שנתארמלה או שנתגרשה, שאז חוששים לפירעון, אבל אם עודה תחת בעלה, יחזיר לאשה, שאין דרך לפרוע כתובה לאשה שלא גרשה. שכן היה רבי יוסי אומר, שעודה תחת בעלה יחזיר לאשה, נתארמלה או שנתגרשה לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

ישוב נוסף לקשיא הראשונה בסתירת דברי רבי יוסי אם הוא חושש לפירעון או לא: רב פפא אמר, לעולם לא תפוק, ואכן דעת רבי יוסי שלא חוששים לפירעון, ומה שמבואר בברייתא השניה לענן שטר כתובה שרבי יוסי חושש לפירעון ואין משיבים לאשה שטר כתובה שנמצא, רבי יוסי לדרבניהם ולשיטתם דרבנן קאמר להו, לדידי – לשיטתי אפילו נתארמלה או נתגרשה נמי לא חיישינן לפירעון, ולכן יחזיר לאשה, אבל לדרבנן – לשיטתם חוששים אתם לפירעון, אודו לי מיהת – מכל מקום הודו לי בזאת שאם נמצא השטר בעודה תחת בעלה, יחזיר לאשה, דלאו בת פירעון היא ואין לחוש שפרע לה. ואמרו ליה רבנן, אין דעתנו כך, אלא אפילו בעודה תחת בעלה יש לחשוש לפירעון, והטעם משום דאימור – שיש לומר צרי אתפסק – מסר לה מעות צורורות או כסף חבל, כשנשאה או אחר כך, שהיו בידה לשם פרעון כתובתה, בכדי שאם ימות לא תצטרך לקחתם מהירשים. ואם יחזיר לאשה את השטר תטען שלא קבלה דבר ויצטרך לשלם לה פעם נוספת.

ישוב שלישי: רבינא אמר, לעולם איפוק קמיתא – את הברייתא הראשונה, ורבי יוסי הוא החושש לפירעון ולא חכמים, שלדעתם מי שפורע קורע את השטר מיד, וטעמא דרבנן הכא בברייתא השניה שלא ישיב לאשה את שטר הכתובה, אינו משום שאנו חוששים לפירעון, אלא טעמם הוא משום דחיישינן לשתי כתובות, שמא אחר שאיבדה את שטר הכתובה כתב לה בעלה שטר נוסף, ומה שנאמר בברייתא 'אין הבעל מודה', אין הכוונה שטוען פרעתי, אלא שטוען שיש לה שטר כתובה אחר, ואם יתנו לה את השטר תוציא על ירשיו שטר אחר שטר. ורבי יוסי שאמר שאם עודה תחת בעלה יחזיר לאשה, טעמו הוא משום שלשתי כתובות לא חייש – אינו חושש.

הגמרא חוזרת לדון בדברי רבן שמעון בן גמליאל שהביאה הברייתא (לעיל ע"א) שאם המלוה והלוה אדוקים בשטר, יחלקו ביניהם: אמר רבי אלעזר, מה שאמר רבן שמעון בן גמליאל שאם המלוה והלוה אדוקים בשטר, שיעשו ביניהם מחלוקת, דהיינו שיחלקו והלוה יפרע רק מחצה, אין זה אלא בששניהם, אדוקים – אוחזים במופס בשטר, ושניהם – או שניהם אוחזים בתורה בשטר, אבל אם אחד אדוק במופס ואחד אדוק בתורה, אין הם חולקים, אלא כל אחד מה שהוא תפוס בו שלו הוא. ועל כן זה נזכר מופס וזה נזכר תורה. ורבי יוחנן אמר, לעולם הם חולקין.

הגמרא מבררת את דעת רבי יוחנן. מקשה הגמרא: ואפילו אחד אדוק במופס ואחד אדוק בתורה, והתנא, שאם שניהם אוחזים בטלית זה נזכר עד מקום שידו מגעת, שכל אחד מה שהוא תופס שלו הוא, וגם בשטר ראוי שיהיה כן, ומדוע אמר שחולקים. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא אמר רבי יוחנן את דבריו אלא באופן דקאי תורה בי מצעי – שהתורה נמצא באמצע, ואינם אוחזים אלא בשאר השטר ולא בתורה שבו, ולכן יחלקו בכל השטר, ולא בא לחלוק על רבי אלעזר, אלא לומר דין נוסף במקרה אחר. שואלת הגמרא: אי הכי מאי למימרא – מה בא לומר בכך, הלא פשוט הוא שחולקים בזה, כדין שנים האוחזים בשטר, וכאמור לעיל. מיישבת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרך לומר את דינו אלא באופן דמקריב לגבי דתך – שהתורה קרוב יותר לאחד מהם, מהו דתימא – סבור הייתי לומר שאמר ליה אותו זה שהתורה קרוב אליו, לשני, פלוג הכי – נחלקו כך, לרוחב השטר, ואז אקבל את התורה, קא משמע לן – משמענו רבי יוחנן שאין הדבר כן, דאמר ליה האור, שהתורה רחוק הימנו, מאי חזית דפלגת הכי פלוג הכי – מה ראית לחלוק לרוחב, חלוק לאורך ושנינו נהיה שוים בו.

הגמרא מבררת את אופן חלוקת השטר: אמר ליה רב אחא מדפתי לרביןא, לרבי אלעזר דאמר זה נזכר מופס וזה נזכר תורה, למה ליה לטול מחצית שטר, וכי לצור – לעטוף על פי צלוחיתו ולכסותה בו הוא צריך, שהלא בכך שיחתכוהו לא יהיה בו כל ערך מלבד להשתמש בו ככיסוי לצלוחית. אמר ליה, הכוונה שחולקים אותו לרבי – לדמיה, שמעריכים כמה היה התורה שבשטר יותר מן הטופס שבו. וההפך שבו בין התורה לטופס הוא מחמת שבתורה יש גם את זמן ההלוואה שאין בטופס, ונמצא שאם ינטל התורה יהיה השטר ללא זמן. דאמר הכי – שאומרים כך, שטר שיש בו זמן וכמה שזה שטר שאין בו זמן, וסיבת ההפך ששווים הוא שבשטר דאית ביה זמן גבי ממשערי – בשטר שיש בו זמן ניתן לגבות מנכסים משועבדים ולכן הוא שוה יותר, ואידך – והשטר האחר, דהיינו שטר בלא זמן, לא גבי ממשערי. לפיכך יהיה ליה היאך דביני ביני – נתון לו האוחז בטופס לאוחז בתורה את ההפך שיש בין שטר זה לשטר זה.

הגמרא מוסיפה שכן הדין גם באוחזים בשטר בשוה, וגם בטלית ובהמה: ויחלוקו נמי דאמרי בשנים אדוקים בשטר, הכוונה היא לרבי השטר, דאי לא תימא הכי – שאם לא תאמר כן, אלא שחולקים השטר לשנים, האם בשנים אוחזין במלית, שיחלקו, הכי נמי דפלגי – האם גם שם הכוונה שיחלקו אותה לשני חלקים, הלא אפדוה – הלא תפסד על ידי כך, שמוחצה טלית אינה שוה מחצית שהיה של טלית שלמה, אלא הרבה פחות מכך, ועל כרחך שחולקים אותה לדמיה. דוחה הגמרא: הא לא קשיא – אין זה קשה, שיש לומר

## א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- 1 ב. פְּשָׁטֵמֶן בְּדָבָר שְׁאִסּוּר לְטַלְטֹל וְכֵן לְיִפּוּל מֵהֶם הַקִּדְרָה בְּשִׁבְתָּ פִּיֶּצֶד הוּא עוֹשֶׂה אִם פִּיּוּי הַקִּדְרָה מְגוּלָה
- 2 מְקַצָּתוֹ מִהֶהֱמָנָה אוֹחֶז בְּמִקְצַת הַמְּגוּלָה וּמִסִּירוֹ וְאִף שֶׁהֶהֱמָנָה הַמּוֹקְצָה מוֹנַחַת עָלָיו אֵינוֹ נֶעֱשֶׂה בְּסִים לְדָבָר
- 3 הָאִסּוּר<sup>ה</sup> לְפִי שְׁאִין הַפִּיּוּי מְשֻׁמָּשׁ כָּלֵל לְהֶהֱמָנָה אֶלָּא לְקִדְרָה<sup>6</sup> וְאוֹחֶז בְּרֹאשֵׁי דוֹפְנֵי הַקִּדְרָה שְׁנִתְגַּלּוּ מִתַּחַת הַפִּיּוּי
- 4 וּמוֹצִיא אֶת הַקִּדְרָה כּוֹלָה מִהֶהֱמָנָה וְאִם אֵין הַפִּיּוּי מְגוּלָה כָּלֵל אִם יָכוֹל לְתַחֵב כּוֹשׁ<sup>ה</sup> אוֹ סָכִין בְּתוֹךְ הַפִּיּוּי
- 5 וְלִהְיוֹתָהּ וּלְהַסִּירוֹ מִהַקִּדְרָה הִרִי זֶה מוֹתֵר וְאִף שֶׁמְטַלְטֵל הֶהֱמָנָה ע"י הַפִּיּוּי אֵין בְּכַךְ כָּלוּם שֶׁמְטַלְטֹל מִן הַצֵּד
- 6 הוּא<sup>ה</sup> וְאֵינוֹ טַלְטֹל כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּסִי' ש"א<sup>9</sup>:
- 7 ג. בְּמֵה דְבָרִים אֲמֹרִים בְּפִיּוּי קִדְרָה שֵׁישׁ תּוֹרַת כָּלִי עָלָיו וְאֵינוֹ מוֹקְצָה אֲבָל אִם גַּם הַפִּיּוּי הוּא דָּבָר הַמּוֹקְצָה
- 8 אִם מְקַצָּת דוֹפְנֵי הַקִּדְרָה מְגוּלִים כָּל כֶּךְ מִהֶהֱמָנָה הַמּוֹקְצָה עַד שֶׁיָּכוֹל לְאַחֲזוֹ שֵׁם בִּידֵיו הִרִי זֶה אוֹחֶז שֵׁם
- 9 וּמוֹצִיָּה הַקִּדְרָה וּמוֹצִיָּה מִשֵּׁם וְהֶהֱמָנָה נּוֹפֶלֶת מֵעֲלִיָּה מֵאֲלִיָּה וְאִח"כ מְנַעֶרָה עַד שֶׁיִּפּוּל מֵעֲלִיָּה הַפִּיּוּי הַמּוֹקְצָה
- 10 שֶׁהַקִּדְרָה לֹא נֶעֱשִׂיתָ בְּסִים לְהַפִּיּוּי וְלִהְיוֹתָהּ לְפִי שֶׁהַפִּיּוּי וְהֶהֱמָנָה הֵם מְשֻׁמָּשִׁים לְהַקִּדְרָה לְחֻמָּה וְאֵין הַקִּדְרָה
- 11 מְשֻׁמָּשֶׁת לָהֶן:

חלק ב סימן רנט, כמה דיני הטמנה וטלטולם סעיפים ב"ג

## ביאורים

- ה] בסיים לדבר האסור – כשדבר האסור בטלטול מונח על דבר המותר בטלטול, נעשה הדבר המותר בטלטול כבסיס לדבר האסור (כיון שהדבר המותר משמש את הדבר האסור) ונאסר אף הוא בטלטול<sup>5</sup>.
- ו] כוש – מקל קצר (פלך) שמשמשים בו לטוויה<sup>7</sup>.
- ז] שטלטול מן הצד הוא – כשישנו חפץ המותר בטלטול

## מקורות

- בשביל דבר המותר כגון לפנות מקומו, זהו טלטול מן הצד שהתירו חכמים ע"ד שיתבאר בסי' שט באבן שעל פי החבית ומעות שעל הכר.
- ואין צריך לומר כלל אם אינו מתכוין כלל לטלטול האיסור שאינו צריך לו כלל רק טלטול ההיתר בלבד שאי אפשר לו לטלטל ההיתר אלא אם כן יטלטל האיסור על ידו כגון צנן תלוש הטמון בארץ ומקצת עליו מגולין נוטלו בהם ומוציאו אע"פ שבנטילתו מזיז עפר ממקומו . . . והצנן לא נעשה בסיס להעפר שעליו אף אם היה בדעתו שישאר מונח שם כל השבת, מפני שלא היתה כוונתו שיהא הצנן משמש להעפר אלא שיהא העפר משמש להצנן. וכן כל כיוצא בזה.
- ואם אין מקצת עליו מגולין יש מתירין לתחוב כוש או סכין לתוך הצנן ולהוציאו בהם והעפר שעל גביו ננער מאליו ואף שבתחלת הגבהתו את הצנן מגביה גם העפר שעליו אין בכך כלום, כיון שבשביל דבר המותר הוא.
- 5) על פי התנאים המבוארים בסימן שט סעיף ו.
- 6) עד"ז בסימן שעב סעיף יד, לגבי מי שכפה ספל על הארץ סמוך לכותל, ובכוונתו למעט על ידי זה מגובה הכותל, שצריך שיחבר הספל בטיט לארץ, ואם הטיט מונח כך על אוגניו הכפוסים לארץ מותר ליטלו בשבת שלא נעשית בסיס לדבר האסור, שהרי אין כוונתו שיהא הספל משמש להטיט, אלא הטיט משמש להספל לחברו לארץ.
- 7) רש"י שבת דף קכב עמוד ב ד"ה כוש.
- 8) להיתר טלטול מן הצד אנו נזקקים בין אם מכסה הקדרה מכוסה כולו במוכין ובין אם מכוסה מקצתו, כיון שבכל אופן הוא מטלטל מוקצה.
- 9) סעיף יד: זה הכלל בטלטול ע"י דבר אחר, כל שני דברים אחד אסור לטלטלו ואחד מותר לטלטלו, והם סמוכים זה לזה או זה בזה או זה על זה והוא בענין שלא נעשה ההיתר בסיס לאיסור, ובזמן שמתלטל אחד מהם מיטלטל עמו השני . . . אם אינו צריך כלל לגוף האיסור ואינו מטלטלו ע"י ההיתר אלא

**ה** מותר ליכנס למרחץ ולהסתפר סמוך לשחרית שלא גזרו אלא סמוך למנחה שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין שם ביום אבל בשחר דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו בו אבל להפך בעורות וכל מלאכה כיוצא בה שאסרו סמוך למנחה אסור גם סמוך לשחרית שהוא דבר המצוי שאדם משכים למלאכתו קודם עלות השחר:

**ט** בשעת הדחק כגון שצריך להשכים לצאת לדרך בין ברגליו בין בקרון או בספינה ואין השיירא ממתנת לו עד אחר נץ החמה להתפלל תפלת י"ח כמצותה בביתו מעומד יכול להתפלל משעלה עמוד השחר קודם צאתו ואם האיר כבר היום עד שיכיר את חבירו ברחוק ד' אמות שהוא זמן קריאת שמע יקרא גם קריאת שמע וברכותיה בביתו ויסמוך גאולה לתפלה.

ואם לא האיר היום כל כך יתפלל י"ח לבדה בביתו מעומד וימתין מלקרות קריאת שמע עד שיגיע זמנה אם אפשר לקרותה בדרך כמצותה דהיינו שיעמוד ויכוין בפסוק ראשון כמו שנתבאר בסי' נ"ח אבל תפלה שהיא צריכה עמידה בכולה מן הסתם לא יזדמן לו בדרך להתפלל מעומד (שבני השיירא לא ימתינו לו או שעל ידי כך יטרד ולא יוכל לכוין כמו שיתבאר בסימן צ"ד) לפיכך צריך להתפלל מעומד קודם צאתו אף על פי שאינו סומך גאולה לתפלה וגם עדיין לא הגיע עיקר זמנה שהוא נץ החמה לפי שתפלה מעומד שקולה כנגד כולם וגדולה מהם.

ועכשיו אין רוב העולם נזהרין בזה לפי שתפלה מעומד אינה גדולה מסמיכת גאולה לתפלה אלא משום שעומד יכול לכוין היטיב ועכשיו אינן מכוונים כל כך בתפלה.

ומכל מקום אם הוא בדרך וירא שמא יעבור זמן קריאת שמע וידוע לו שיגיע למלון קודם שיעבור זמן תפלה יכול לקרות קריאת שמע בלבדה ולהמתין עם ברכותיה ועם התפלה עד שיגיע למלון כדי להתפלל מעומד ולסמוך גאולה לתפלה (אבל מן הדין א"צ להמתין כלל כמו שיתבאר בסי' צ"ד):

חלק א סימן פט, הלכות תפלה חמנה סעיפים ח"ט

**א** המתפלל צריך שיכין מקום ראוי לתפלתו ושיכין לה בגדיו וגופו ומחשבתו.

מקום כיצד לא יעמוד לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ולא על גבי מקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה' ואם היה זקן או חולה שקשה לו לירד מן המטה מותר לעמוד עליה אם אפשר לו לעמוד וכן ש"ץ שצריך להשמיע לצבור מותר לו לעמוד על גבי מקום גבוה אפילו על גבי כסא וספסל ואין בזה משום גבהות כיון שכונתו בזה כדי להשמיע לצבור ועכשיו נהגו שהמקום שהש"ץ עומד עליו הוא עמוק משאר בית הכנסת משום ממעמקים קראתיך ה' ולכן נקרא הש"ץ בכל מקום יורד לפני התיבה:

**ב** שיעור מקום גבוה שאמרו הוא ג' טפחים שפחות מכן אין גבהו ניכר היה גבוה ג' ויש בו ד' אמות על ד' אמות הרי הוא כעלייה ומותר להתפלל בו וכן אם היה מוקף מחיצות אף על פי שאין בו ד' אמות על ד' אמות מותר להתפלל בו שאין גבהו ניכר כיון שחלק רשות לעצמו:

**ג** האומנים שעלו לעשות מלאכה לבעל הבית בראש הזית או בראש התאנה והגיע זמן תפלה עומדין שם ומתפללין ואין בזה משום לא יעמוד אדם על גבי מקום גבוה ויתפלל שכיון שעלו לעשות שם מלאכתם ה"ז כמו שעלו לעלייה אבל בשאר אילנות צריכים לירד למטה ולהתפלל ולמה נשתנו הזית והתאנה משאר אילנות מפני שיש להם ענפים הרבה יותר משאר אילנות ויש טורח גדול בעלייתם וירידתם ויתבטלו ממלאכתם ולכן אמרו שיתפללו שם אבל שאר אילנות שאין בהן ביטול מלאכה כל כך ירדו.

אבל בעל הבית כיון שאינו משועבד למלאכה שהוא ברשות עצמו צריך לירד אפילו מראש הזית והתאנה לפי שאין דעתו מיושבת עליו כשעומד בראש האילן שמתירא שלא יפול ואינו יכול לכוין היטב ואם הקילו אצל פועלים משום ביטול מלאכה לא הקילו אצל בעל הבית:

**ד** צריך לפתוח פתחים או חלונות בבית הכנסת כנגד ירושלים כדי להתפלל כנגדו שנאמר וכיון פתחת ליה בעלייתיה נגד ירושלם לפי שגורמין לו לכוין לבו שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע ואע"פ שהמתפלל צריך שיתן עיניו למטה כמו שיתבאר בסי' צ"ה מכל מקום כשנתבטלה כוונתו ישא עיניו לשמים לעורר הכוונה וכן כשמתפלל בבית אחר שלא בבית הכנסת צריך להתפלל בבית שיש בו חלונות וטוב שבבית הכנסת יהיו י"ב חלונות ואין צריך שכולם יהיו במזרח אלא יותר טוב שכל הצדדים יהיו פתוחים:

**ה** לא יתפלל אלא בבית ולא במקום פרוץ כמו בשדה אלא א"כ הוא בדרך מפני שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר.

ומכל מקום לא יכנס לחורבה כדי להתפלל במקום צניעות מפני החשד שיחשדוהו שיש לו זונה מיוחדת שם ומפני המפולת ומפני המזיקין ואם החורבה עומדת בשדה אין לחוש בה לחשד שאין זונה מצויה בשדה ואם היא חורבה בריאה וחזקה אין לחוש בה למפולת ואם שנים נכנסין בה אין לחוש למזיקין שלאחד נראה ומזיק ולשנים נראה ואינו מזיק ולג' אינו נראה כל עיקר אם לא במקום שידוע שרגילין שם מזיקים ואבוקה כשנים וירח כשלשה לפיכך אם הם שנים מותר ליכנס בה אם היא בריאה וחזקה ועומדת בשדה ואם לאו מוטב להתפלל בדרך מליכנס בה.

ואם מתיירא שלא יפסיקוהו עוברי דרכים יתפלל תפלה קצרה שהיא הבינונו כמו שיתבאר בסי' ק"י:

חלק א סימן צ, דין מקום הראוי להתפלל והולך בדרך סעיפים א"ה

1 תוכן הפרק: הקשר בין אכילת מצה ששת ימים לנס  
2 קריעת ים סוף ביום שביעי של פסח  
3 וזהו ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת.  
4 לאחר הקדמה זו בתוכן הרוחני של קריעת ים סוף  
5 יבואר הקשר בין אכילת מצה ששת ימים לנס דקריעת ים  
6 סוף.

7 כי הנה קריעת ים סוף הי' בשביעי של פסח דוקא.  
8 ובהקדם - הטעם הפנימי לכך שקריעת ים סוף אירע  
9 ביום שביעי של פסח דוקא.

10 כי ים סוף הוא בחינת מלכות, שהוא בחינת יום  
11 השביעי, כנודע דיום הראשון הוא בחינת חסד, ויום  
12 השביעי הוא בחינת מלכות.

13 ידוע דשבעת ימי בראשית הם כנגד שבעה מדות, ולפי  
14 זה, יום ראשון הוא כנגד מידת החסד, ויום שביעי - בחינת  
15 המלכות.

16 ואז נמשך ונתגלה בחינת רוח קדים, כי נעוץ סופן  
17 בתחלתן, מראש ומקדם נסוכה.

18 וזהו הטעם שקריעת ים סוף היתה ביום השביעי של  
19 פסח דוקא, כי הנס דקריעת ים סוף בא, כנ"ל, על ידי גילוי  
20 "קדמונו של עולם", וידוע ד"נעוץ סופן בתחלתן",  
21 שספירת המלכות, שהיא "סוף" כל הספירות, נעוצה  
22 ומושרשת ב"תחילה", למעלה מכל הספירות (וכדאיתא  
23 בתיקוני זהר "כתר עליון איהו כתר מלכות" - ששורש  
24 ספירת המלכות הוא ב"כתר עליון" שלמעלה מכל  
25 הספירות).

26 וזהו שאומרים לענין שבת (יום השביעי, והיא בחינת  
27 המלכות, "שבת מלכתא") - "מראש מקדם נסוכה, סוף  
28 מעשה במחשבה תחלה", ששרשה הוא "מראש ומקדם",  
29 לפי ש"סוף מעשה - במחשבה תחלה".

30 וכך בעניננו, שגילוי "קדמונו של עולם" הוא דוקא  
31 בספירת המלכות - יום השביעי.

32 אך גילוי זה הוא דוקא על ידי שמתחלה ששת ימים  
33 תאכל מצות.

34 דהנה ענין אכילת מצה מבואר למעלה שהוא ג"כ  
35 ענין המשכת אור אין סוף שלמעלה מסדר  
36 ההשתלשלות.

37 שזהו ענין ה"דילוג" שלא הספיק להחמיץ עד  
38 שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים כו'.

39 ומעתה יובן טעם הקדמת אכילת מצה ששה ימים  
40 קודם לקריעת ים סוף ביום השביעי, כי ענין אכילת מצה  
41 הוא גם כן גילוי אור אין סוף ב"ה עצמו, וכמו שנתבאר  
42 לעיל בארוכה, שבמצות שאנו אוכלים ישנו הענין ד"נגלה  
43 עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה", שזהו ענין "ופסח ה'" -  
44 מלשון דילוג - המורה על התגלות שלא ע"פ סדר  
45 השתלשלות, שזוהי התגלות אור אין סוף ב"ה עצמו.

46 ולכן על ידי אכילת מצה ששת ימים, שהוא  
47 המשכת אור הסוכב כל עלמין בבחינת גילוי בכל  
48 הששה מדות, מבחינת חסד עד בחינת יסוד.

49 אכילת מצה ששה ימים מורה על גילוי אור אין סוף  
50 ב"ה הסובב כל עלמין בתוך ששה מדות (מחסד עד יסוד),  
51 וזהו ההכנה לקריעת ים סוף ביום השביעי, שענינו גילוי  
52 "קדמונו של עולם" בספירת המלכות, כנ"ל.

53 אזי נמשך מזה וביום השביעי - שהוא בחינת  
54 מלכות - עצרת כו', דהיינו שבחינת היותה בחינת  
55 ים והעלם נעשה בחינת יבשה וגילוי.

56 ועי' נעשה "וביום השביעי עצרת", פירוש: "עצרת"  
57 מורה על ענין ה"קליטה וכיווץ, שנתכווצו ונקרשו המים  
58 ונעשו כמו נד עד שנעשה בחינת יבשה", וכך הוא בענין  
59 "ים" המלכות - יום השביעי - שנעשה בו "עצרת", כי ע"י  
60 גילוי "קדמונו של עולם" נהפך ההעלם (ים) דמלכות לגילוי  
61 (יבשה), כנ"ל.

62 וזהו עצרת להוי' אלקיך.

63 ע"פ כל הנ"ל יובן גם הטעם שבשביעי של פסח נאמר  
64 "עצרת לה' אלקיך". ונקודת הביאור - שבפסוק כאן מזכיר  
65 את שני השמות, הוי' ואלקים, והיינו לפי שההבדל בין  
66 הוי' ואלקים הוא כענין ההבדל בין "ים" ו"יבשה".

67 [והולך ומבאר:]

68 כי הוי' זהו בחינת יחודא עילאה שנק' ים, וכמ"ש  
69 הוי' אחר.

70 שם הוי' כאן מורה על אורו יתברך כפי שהוא ב"עולם  
71 האצילות", בלי שום נתינת מקום לישות ומציאות נפרדת  
72 מאלקות, וזהו מה שאומרים "שמע ישראל הוי' אלקינו  
73 הוי' אחד", דהפירוש הפנימי ב"הוי' אחד" הוא, שמצד שם  
74 הוי' אין שום מציאות בלעדו יתברך, דלא שייך שום  
75 מציאות של פירוד מאלקות.

76 "אחדות" זו של הקב"ה נקראת בזהר בשם "יחודא  
77 עילאה".

1 ושם אלקים זהו בחינת מקור המשכה בכריאה  
2 יצירה עשי' שנק' יבשה.

3 משא"כ שם "אלקים" הוא מידת הצמצום, המעלים  
4 ומסתיר על אור אין סוף ב"ה, ובמילא אפשר להיות  
5 בריאת העולמות והנבראים שנראים כדבר נפרד מאלקות,  
6 וזהו דכתיב "בראשית ברא אלקים". ולכן גבי שם אלקים  
7 אומרים "אלקין" - אלקה שלך - לפי שזהו כפי שהחיות  
8 האלקית מתלבשת בנבראים עד שנעשה "כוחך וחיותך".  
9 ונמצא ששם הוי', שמצידו אין נתינת מקום לשום  
10 מציאות בלעדו, הוא בחינת "ים" (האור האלקי הנעלם),  
11 ושם אלקים שהוא מקור למציאות העולמות הוא בחינת  
12 "יבשה".

13 ובשביעי של פסח הוא גילוי שלמעלה מב' הבחינות  
14 כנ"ל, ולכן הוא בחינת עצרת לב' הבחינת להוי'  
15 אלקין.

16 וזהו מ"ש בשביעי של פסח "עצרת לה' אלקין", כי  
17 ענינה של קריעת ים סוף הוא חיבור "ים" ו"יבשה", על  
18 ידי גילוי "קדמונו של עולם" (שלמעלה משניהם), כנ"ל.  
19 ולפיכך ביום זה - "עצרת להוי' אלקין", פירוש, שאז  
20 נעצרים ומתחברים שני השמות הוי' אלקים.

21 ואזי מה שהי' נק' הוי', שהוא בחינת ים ועלמא  
22 דאתכסיא, נעשה אלהיך בבחינת אתגליא ממש.  
23 כשם שה"ים" נהפך ל"יבשה" (שהאורות דאצילות  
24 נתגלו למטה) - כך הוא בענין שני השמות, שע"י קריעת  
25 ים סוף נעשה "הוי' אלקין", פירוש, ששם הוי' בא לידי  
26 גילוי ממש, עד ש"הוי'" נעשה "אלקין", "כוחך וחיותך"  
27 כנ"ל.

28 [בתור מאמר המוסגר מקשה על מה שנתבאר  
29 שביעי של פסח הוא כנגד ספירת המלכות:]

30 והנה הגם שבחשבון ספירת העומר [שמתחילים  
31 לספור מיום שני של פסח] הרי יום שביעי של פסח  
32 הוא בחינת יסוד [שבחסד] ולא בחינת מלכות  
33 כנודע.

34 היינו רק בבחינת חושבנא דעומר, שהוא "העלאה  
35 מלמטה למעלה".

36 העבודה של ספירת העומר היא - "העלאה מלמטה  
37 למעלה", היינו מה שהאדם מתייגע בכוחות עצמו להגבי'  
38 את עצמו להתקרב אל הבורא, ע"י שמזכך את עצמו, בכל  
39 פרטי מדותיו.

40 שלכן סופרים שבעה שבועות כנגד שבע מידות

41 באדם, כפי שכל מידה כלולה משאר כל המידות (חסד  
42 שבחסד, גבורה שבחסד כו'), כי העבודה דספירת העומר  
43 היא לזכך את כל פרטי המידות שבנפש, שיהיו כולם לה'.

44 ועל ידי ההעלאה והאתערותא דלתתא ממשיכים  
45 "היום יום כו'".

46 אלא שע"י שהאדם מקדש את עצמו מלמטה (בלשון  
47 הזהר - "אתערותא דלתתא", התעוררות מלמטה), נמשכת  
48 קדושה עליונה על האדם. וזהו ענין לשון הספירה "היום  
49 יום כו' לעומר", ד"יום" מורה על אור וגילוי ("ויקרא  
50 אלקים לאור יום"), שזהו גילוי אור האלקי הנמשך ע"י  
51 עבודת האדם.

52 ועל כן יום הראשון שהוא ענין הגילוי מלמעלה  
53 למטה, מאילוי וממילא, אין סופרים אותו  
54 ומתחילים מיום השני.

55 זהו הטעם שתחילת ספירת העומר היא מיום שני של  
56 פסח, כי יום ראשון של פסח הוא זמן גילוי אלקות  
57 מלמעלה למטה בדרך מתנה, וכידוע שיציאת מצרים (ביום  
58 ראשון של פסח) היתה ע"י ש"נגלה עליהם מלך מלכי  
59 המלכים הקב"ה וגאלם", בלי הכנה ועבודה מצד בני  
60 ישראל, אלא בדרך מתנת חנם - הנקראת "המשכה  
61 מלמעלה למטה" (שאורו יתבדך כפי שהוא "למעלה",  
62 נמשך למטה) - ובאה "מאילו וממילא" (ונקרא בזהר  
63 "אתערותא דלעילא", התעוררות מלמעלה).

64 ולכן, לא שייך ביום זה הענין דספירת העומר שהיא  
65 העבודה ד"העלאה מלמטה למעלה" (וכן לא הגילוי  
66 מלמעלה הבא כתוצאה מן העבודה).

67 ולכן, לפי חשבון הספירה (העבודה ד"העלאה מלמטה  
68 למעלה"), שביעי של פסח הוא כנגד מידת היסוד.

69 משא"כ לגבי בחינת המשכה שמלמעלה למטה,  
70 שנמשך ביום א' של פסח, הרי יום הא' דפסח הוא  
71 עיקר המשכה ראשונה, והוא בבחינת החסד, ואזי  
72 יום שביעי של פסח הוא בחינת מלכות.

73 אבל הנס דקריעת ים סוף מתייחס ליום השביעי -  
74 ספירת המלכות - בהמשך ליום ראשון של פסח. כי ענינה  
75 של קריעת ים סוף הוא גילוי "קדמונו של עולם" שלמעלה  
76 לגמרי מגדר נבראים, שזהו "גילוי מלמעלה למטה".

77 ונמצא שהוא המשך ליציאת מצרים וגילוי מלך מלכי  
78 המלכים הקב"ה דיום ראשון של פסח, אלא שביום ראשון  
79 הי' הגילוי דאור אין סוף ב"ה בבחינת חסד, וביום השביעי  
80 - בבחינת המלכות.

1 [ועתה חוזר לענין ראשון - שהגילוי ד"יום השביעי  
2 עצרת לה' אלקיך" בא דוקא לאחרי אכילת מצה ששה  
3 ימים שלפנ"ז - דלכאורה קשה ע"ז, הלא בפסח מצרים  
4 אכלו מצה רק יום אחד.  
5 וזהו שהולך ומבאר:]

6 אמנם בפסח מצרים, לפי שהי' אצלם משה ואהרן  
7 וז' ענני הכבוד, על כן גם בלא אכילת מצה היו  
8 יכולים להמשיך מבחינת הגילוי שנגלה עליהם ביום  
9 א' להמשיכו בכל הז' ימים, ועל כן לא הי' חימוצו  
10 נוהג רק יום הא' בלבד. משא"כ עתה.

11 אכילת מצה גורמת לגילוי "מלך מלכי המלכים  
12 הקב"ה", אולם בפסח מצרים הי' מספיק מה שאכלו מצה  
13 ביום א' (כדי להמשיך גילוי זה בתוך כל המדות), ולא  
14 הוצרכו ישראל לאכול מצה עד יום השביעי, לפי שהמשיכה  
15 זו נעשתה בדרך ממילא ע"י משה ואהרן וז' ענני הכבוד,  
16 שמצד גודל מדריגתם, הנה לאחרי הגילוי ביום א' דפסח,  
17 המשיכו הם התגלות זאת בכל שאר המדות.  
18 משא"כ לדורות, אסורים בחמץ כל שבעה, כדי  
19 להמשיך גילוי זה בכל המדות, כנ"ל.

ד"ה ששת ימים פרק ח

## ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

29 ע"ס בלי מ"ה בלי מהות כלל דזהו בבחי' האיין ומ"ה דכל  
30 ספי' כמו שהיא כלולה באור העצמות, רק בחי' המל'  
31 שהוא בחי' ההתגלו' שלה בבחי' יש כחכמה במוח שבא  
32 בגילוי יש בענין פרטי וכן חסד בלב בדבר פרטי כו' הוא  
33 בחי' מל' דחכמ' ומל' דחסד ובדיבור הוא בא בבחי' גילוי  
34 דגילוי כו' שזהו בחי' בנין המל' מי"ס דז"א מבחי' המל'  
35 דכל ספי' כנ"ל באריכות וד"ל. והנה מבואר למעלה בבחי'  
36 התווה והתיקון דמצד בחי' ב"ן שהוא בחי' הישות של כל  
37 ספי' היינו כמו עד"מ הישות של ב' מלכ' ושרי' שא"א  
38 שיתחברו כו' עד שעושה תכלית הפירוד וההתחלקות, וזהו  
39 בחי' ע"ס דבחי' ב"ן דתווה שהיו זת"ז דוקא וימלוך וימ"ת  
40 כו' והוא מה שא' דלא הוו משגחי' אפי' באפי' כנ"ל  
41 באריכות, וא"כ ממילא מובן שכל עיקר בחי' התיקון  
42 לתווה הוא בחי' השלום שזהו בחי' האחדות והחיבור  
43 שנעשה בהם ע"י בחי' שם מ"ה דחכמ' דבחי' התיקון,  
44 דהיינו מפני שבחי' איין ומ"ה דט"ס דכל מדה הוא  
45 העושה תכלית האחדות והחיבור כנ"ל באריכות וע"כ גדול  
46 כחו של בחי' מ"ה זה דתיקון לעשות בחי' האחדות  
47 והחיבור גם במה שהי' בתכלית הפירוד וההתחלקות שזהו  
48 עיקר השלום, דאין ענין השלום רק במקום מחלוקת דוקא  
49 ואם אין מחלוקת א"צ לעשות שלום כלל, וגם כאן הרי  
50 בכל ט"ס דכל מדה וספי' שבהן הארת שם מ"ה דחכמ'  
51 בעצם שכלולי' בבחי' איין תמיד כנ"ל א"צ לעשות בהם  
52 שלום כלל, דאין שם מחלוקת ופירוד כלל אדרכה תמיד  
53 הן ביחוד וחיבור ואחדות' להיותם בטילי' מכל עצמותם  
54 וכלולי' במקורן בבחי' העדר הרגשת עצמותן מכל וכל,  
55 ונק' ע"ס בלי מ"ה בלי מהות' כנ"ל ע"כ תמיד הן ביחוד  
56 עליון וע"ז והיו לאחדות', וזהו ע"י בחי' שם מ"ה מלגיו כו'

1 ואחר כל זה יובן ענין למרב"ה המשר"ה כו' דהנה פי'  
2 משר"ה לי' שררה ומלוכה ומרבה המשרה הוא  
3 שעושה ריבוי השררו' ומלוכות וא"כ מה שייכות לכאורה  
4 לזה עם מ"ש ולשלום אין קץ כנ"ל. אך לפי כל הנ"ל יובן  
5 דבאמת הא בהא תליא ממש דמשום דמרב"ה המשר"ה  
6 דשררו' ומלוכות באין שיעור ע"כ ולשלום אין קץ כו'. דהנה  
7 מבואר למעלה בענין מ"ם דלמרב"ה המשרה לי' מפעיל'  
8 שהוא מפעיל הריבוי בבחי' המל' והשררה להיות שכל  
9 מדה ומדה כלולה מי' וי' מי' עד ז' פעמי' ע"כ יש ששה  
10 אלפי' רבבו' ספיראן כו', והיינו לפי אופן פרטי התחלקו'  
11 המדות כך יש ריבוי בחי' המל' בכל מדה וספי' בכל פרט  
12 ופרט שמתחלק, וזהו פי' מרבה המשרה בחי' ריבוי המל'  
13 והשררה מצד שיש בחי' מל' בכל פרט כו' והמלוכה  
14 והשררה הוא בבחי' יש ודבר דוקא שהוא בחי' שם ב"ן  
15 כנ"ל, ועכ"ז יש מספר קצוב והוא עד ו' אלפי' רבבו'  
16 שלמספר זה מתחלק וא"כ יש ו' אלפי' רבבו' בחי' מל'  
17 ושררה וא"כ מהו למרבה המשרה ולשלום אין קץ, דאין  
18 קץ זה קאי על מרבה המשרה ג"כ שאין קץ לריבוי המל'  
19 והשררה והרי יש קץ ושיעור שהוא ו' אלפי' רבבו' לבד  
20 (וכדוגמא שאמרו בשיעור קומה של יוצר בראשית כנ"ל).  
21 אך הנה באמת הגם שמתחלק רק לו"א רבבו', אין קץ  
22 לריבוי המל' והשררה. ושניהם אמת ויש להבין תחלה  
23 עפ"י הנ"ל בהפרש שבין בחי' התווה ו' והתיקון שזהו  
24 בחי' שם מ"ה וב"ן בכלל ובפרט כו' דהיינו בחי' הי"ש  
25 של כל מדה וספי' כאשר באה בבחי' גילוי המציאו' עכ"פ  
26 הוא בחי' המל' בחי' ב"ן אבל כל בחי' הט"ס שבה הוא  
27 בחי' העצמיו' שלה כמו שהיא כלולה למעלה בעילה שלה  
28 נק' אין ומ"ה כו', וכמו שמבואר למעלה באריכות בענין

27 וזהו אנת דמייחד לון גם בבחי' הפירוד וההתחלקן' דבחי'  
28 ב"ן דכל ספי' שזהו הנק' שלום שנעשה במקום מחלוקת  
29 דוקא, וכמו למען אחי ורעי אברה נא שלום ב"ך בכ"ב  
30 אותיו' דמל' לפי שעיקר מעשה השלום אינו אלא במקום  
31 מחלוקת שהוא בבחי' ריבוי התחלקן' אותיו' דבחי' מל'  
32 בכל פרט ופרט דט"ס דז"א כנ"ל באריכות. וזהו יעשה  
33 שלום לי שלום יעשה לי ב' שלימות א' שלום בפשט"ע  
34 באו"כ דזו"נ דאצי' שמתחלקי' עד ששה אלפי' רבבו' כו'  
35 כנ"ל, שכל אלה נעשה בהן בחי' היחוד וההתכללו' ע"י  
36 בחי' שם מ"ה דאיהו ארח כל האצי' שקיו דאילנא כו',  
37 ושלום בפשט"ט בבי"ע שהן כמו מלאכי' דבריא' שהן ב'  
38 הפכי' כמיכאל וגבריאל וכן פני ארי' ופני שור כו', והרי  
39 אנו רואי' שכלול' זה מזה בתכלית היחוד וכמ"ש ומקבלי'  
40 דין מן דין וכל זה נעשה מבחי' שלום דשם מ"ה בע"ס  
41 דבי"ע שנמשך ומקבל משלום העליון דבחי' מ"ה דזו"נ  
42 דאצי' ע"י הארת בחי' יסוד דז"א במל' שנק' ברית שלום,  
43 ומיסוד דמל' בבי"ע וכידוע בענין וידעת כי שלום אהלך,  
44 וזהו אדבר"ה שלו"ם העליון כן וד"ל. ובכל זה מובן מ"ש  
45 למרב"ה המשר"ה ולשלום אין קץ משום דבחי' ריבוי  
46 המל' והשררה שזהו בחי' ב"ן בחי' יש דכל ספי' דאצי'  
47 כמו בחי' ב"ן דע"ס דתוהו עושה תכלית הפירוד  
48 וההתחלקות מטעם הנ"ל, וצריך לעשות שלום שהוא להיו'  
49 בחי' ביטול היש לאין ע"י בחי' שם מ"ה שמברר לב"ן כו'  
50 שזהו הנק' בחי' שלו"ם בפשט"ע ובפשט"ט כנ"ל, וז"ש  
51 למרב"ה המשר"ה וגם בהתחלקות רבות מרבה השלו"ם  
52 ואחדות ביניהם כנ"ל וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

1 דמייחד לון ומקשר לון כו' וכמבואר למעלה במשל יחוד  
2 וחיבור שבין ב' אנשי' שפילי רוח בעצם שמקבלי' ונוחי'  
3 זה מזה כו', או כמשל שבאין לפני הגדול משניהם יחד  
4 כמו לפני מלך שגם שכל א' יש גדול מתבטלי' ממציאיותם  
5 ונעשה שלום ביניהם כמיכאל וגבריאל אש ומים ואין  
6 מכבי' זא"ז וכה"ג, והרי במשלי' אלו יש הפרש גדול  
7 דבבחי' אי"ן ומ"ה בעצם כשפילי רוח או שחסירי' בעצם  
8 וצריכי' לקבל זה מזה וכנ"ל בב' אופני' הללו שהן עולי'  
9 למכוון א' כו' אינו נק' שלום כי הרי מתאחדי' מצד עצמם  
10 ואין כאן מחלוקת ופירוד שיצטרך לשלום, אבל אופן הג'  
11 שהוא כמשל ב' מלכי' או ב' תלמידי' שהן בבחי' יש גדול  
12 בפ"ע מפורדי' בתכלי' דכל ישות עושה תכלית, שם צריך  
13 לעשות שלום והוא כמו אש ומים דמיכאל וגבריאל דכתי'  
14 עושה השלו"ם במרומי' שצריך לעשות שלום ביניהן, וענין  
15 השלום הזה הוא לעשות בחי' ביטול הי"ש לאי"ן בכל א'  
16 במה שמתבטל ממציאיותו בהגיעו לאור העליון ממנו הרבה  
17 הנה זהו הנק' בחי' המשכת הביטול דבחי' מ"ה העליון  
18 לעשות הביטול ואי"ן גם בבחי' הישו"ת והפירוד שזהו  
19 כמו ב' שרי' שמתבטלי' מכח אימת המלך וכהנ"ל, וכך  
20 יובן בבחי' יש הוא בחי' ב"ן דכל ספי' שהוא בחי' המל'  
21 שמחמת זה לא יחברו ב' הפכי' כלל צריך להאיר עליהם  
22 מבחי' מ"ה דחכמ' לעשו' ביש שלהם בחי' הביטול לאי"ן  
23 ליכלל במקור חוצבם בעצמו' המאציל לפי שכל א' אינו  
24 סובל לזולתו ההפכי וצריך לייחדם ולחברם ע"י הארת שם  
25 מ"ה דתיקון (שזהו ג"כ ענין הארת שם מ"ה מלגיו דאיהו  
26 ארח כל האצי' כמו להאיר אור החסד בכלי הגבו' כו'),

## ג.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

#### דרך מצותיך

14 וע"כ נקראו קרואים ולא קוראים שאין ביכולתן לקרוא  
15 ולהמשיך בעצמן המשכה זו מאא"ס אבל שמואל בקוראי  
16 שמו כתיב (תלים צ"ט ו') שע"י העלאת מ"ן שלו במס"נ  
17 ממש הגיע למעלה מהכלים דאצי' לכך הי' יכול להמשיך  
18 בחי' עצמות א"ס שלמעלה מהכלים למטה, ואז יוכלו גם  
19 בי"ע לקבל מהשפע שכבר נמשכה וזהו אח"כ יאכלו  
20 הקרואים לי' נפעל שהם נקראים (זייא ווערין גיליינענט)  
21 וה"ז כמו עד"מ למטה בעבודת ה' יש שר מתפעל בעצמו  
22 באהבה רבה ומס"נ לה' אחד ויש אשר אינו מתפעל  
23 בעצמו זולת כשרואה חברו מתפעל באהבה רבה לה' אזי  
24 יתפעל גם הוא ממנו ויתעורר ג"כ באהבה, נמצא שהוא  
25 מקבל מחברו האהבה שמעצמו לא הי' יכול להתעורר,  
26 זהו מבחי' הקרואים שאין יכולים להמשיך השפע בעצמם

1 **הג"ה** ובה יובן מ"ש בשמואל (שמואל א' ט' י"ג) כי  
2 הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים, ענין  
3 ברכת הזבח הוא כנ"ל להיות המשכת אא"ס באדם  
4 דלעילא ולהיות כח ועוז להאוכלים להמשיך כו' ולפי  
5 ששמואל הי' רואה כמ"ש אנכי הרואה (שמ"א ט' י"ט)  
6 ור"ל שהי' מבחי' חכמה הנק' ראייה ע"ש גלוי אלהות  
7 שבה לכך הי' ביכולתו לברך את הזבח כי כל ברכה  
8 והמשכה מאא"ס הוא ע"י החכמה דוקא שבה הוא  
9 מתלבש כו' אחרי כן יאכלו הקרואים (שמ"א ט' י"ג) ר"ל  
10 אותן ששרשן למעלה מבי"ע שהם מקבלים אח"כ מהשפע  
11 שהמשיך שמואל משא"כ הם בעצמן לא היו יכולי'  
12 להמשיך בעצמם להיות כי בי"ע הם בע"ג ותכלית ולא  
13 היו יכולים להעלות מ"ן במס"נ ממש למעלה מהכלים

1 רק שאחרי שהמשיך הממשיך יכולים לקבלה והקוראים  
2 הם אלו הממשיכים בעצמם וכמ"כ מובן ההפרש בין  
3 קוראים לקוראים להמשכת אא"ס כו' כנ"ל: כתבתי זאת

4 דרך הג"ה הגם שעל פסוק זה הי' המאמר (שבת פ' ויחי  
5 בסעודת שחרית שנת תקס"ה) לפי שיוצא מן המכוון לענין  
6 ביאור המצוה (עד כאן הג"ה):

מצות אכילת קדשי קדשים, ושיירי מנחות

## ד.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **ועד"ז** יובן החילוק בין עלי' דר"ח ור"ה לשבת, שר"ח  
2 ור"ה העלי' רק בפנימיות בהאור אבל למטה נשאר  
3 חשך, אבל בשבת העליות הוא בבחי' הגוף והכלי' וה"ז אור  
4 גדול ולא חשך, ועד"ז יאמרו לע"ל ליצחק כי אתה אבינו,  
5 וזה יהי' ג"כ בלבנה לע"ל שתתעלה מעלה מעלה גם  
6 בחיצוניות ולא יהי' חשך למטה ח"ו, ובחי' השמש הוא דרך  
7 המשכה, וזהו בחי' אברהם ויצחק ב' בחי' שמש ושמתי  
8 כדכד שמשותיך, חמה ולבנה, מאחר שאור הלבנה יהי' כמו  
9 אור החמה וזה עד דוד הגדיל, וזהו ואהבת ב"פ אור, ועד"ז  
10 רצו אנשי יריחו להיות או"ח ואהבת מבחי' אחד, יריחו ל'  
11 ריח חדש לבנה, אמנם זה יהי' לע"ל ע"י העבודה דעכשיו  
12 בשכמל"ו בחי' ריחוק, וגם זה יתקרב ע"י שבכל שבת ושבת  
13 ויכל אלקי' בחי' הצחוק שנעשה מבחי' ש' אלקי' כו'.  
14 וזהו ענין ברכו באור פניו של אדם וקדשו כו', והיינו

15 בהיות נודע כי מקור הראשון לברה"ע הוא מבחי' המדות  
16 וכמ"ש כי אמרתי עולם חסד יבנה, וז"ע ששת ימי' עשה  
17 שהששת ימים הם ז' מדות, עשה שנשפלו בבחי' דיבור  
18 שנק' מעשה, וכנודע כי דבורו של הקב"ה חשיב מעשה,  
19 ובכלל זה גם המוחין שבמדות כו', ולאחר ששבת ונתעלו  
20 המדות ומוחין שבמדות לשרשם, אז ברכו וקדשו שהוא  
21 בחי' המשכת חו"ב דאצי' עצמן וניכר זה באור פניו ע"ד  
22 חכמת אדם תאיר פניו, וכת' יאר ה' פניו אליך כו', והטעם  
23 הוא להיות כי שבת מכל אשר ברא ותחלה נא' מכל אשר  
24 עשה, והיינו שזהו נגד ג' בחי' אדם דכלליות שהם ב"ע  
25 דכלליות, ולכן להיות כי שבת גם מכל אשר ברא ג"כ  
26 שנכלל בזה גם אדם דבריאה, לכן נתגלה אז הארת אצי'  
27 העליון דכלליות, וזהו ברכו וקדשו כו', ולכן ויברך כו'  
28 ויקדש מפני ששבת מכל אשר ברא כו'.

ויברך אלוקים

ש"פ בראשית תרל"ב

## ה.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

1 **טו) אמנם** זהו דבר השווה לכל נפש מישראל שכאו"א  
2 צריך לקבל עליו עומ"ש שלימה לידע בנפשו  
3 שיש לו אדון הוא ה' אלקינו שמייחד מלכותו ית' על  
4 כאו"א בפרט, וגם הוא צריך לקבל עול מלכותו ית' עליו  
5 ולהיות עבד נאמן אליו ית' (ולא עבד לזרים ח"ו הם  
6 הקליפות וסט"א שמצד הנה"ב אפילו שעה אחת) ולעשות  
7 רצונו ית' בקיום התומ"צ בסו"מ וע"ט בפו"מ ובכל  
8 הענינים ודקדוקי סופרים הן בהנוגע לסו"מ והן בהנוגע  
9 לוע"ט, ויעיין האדם על עצמו תמיד בכל מדה ומדה שלו  
10 ובכל ענינים הגשמיים שלו שיהיו בישוב הדעת האלקי  
11 ע"פ התורה, ולא יסיח דעתו אף רגע אחת לעשות דבר

12 בלי דעת, כ"א יעיין ויפקח ויביט על כל פרט ופרט שלו,  
13 וכל איזה דבר רע שעשה מצד איזה מדה רעה יהי' נחקק  
14 ונרגש בנפשו ויעמוד נגד עיניו היינו שירע בעיניו המעשה  
15 אשר עשה ולא ישוב עוד לעשותה ח"ו, ויתאמץ לתקן  
16 מקור הדבר הוא המדה רעה החומרית, והבא לטהר  
17 מסייעין לו מלמעלה בסיוע שיש בה ממש ויפתח לו  
18 השי"ת פתח יתירה להאיר מוחו ולבו בתורתו ועבודתו  
19 ית'.  
20 **קיצור** יבאר כי קבלת עומ"ש היא דבר השווה לכל, ובכח  
21 זה יוכל להשגיח על עצמו בכל פרטי עניניו לעקור  
22 כל מדה רעה, ולהרגיל א"ע בכל מדה טובה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תש"ט

ב"אחד" כבטול דקריאת שמע ביהודא עלאה ויחודא  
תתאה יא בפסוק ראשון ושני דקריאת שמע כנ"ל. והגם  
שהיא עבודה נכונה, מכל מקום עדין נקראת עבודה  
בינונית<sup>14</sup>, אף הנרצה יותר ומה שהוא עקר המכון הוא אחד  
מארבעים שהוא ענין תרומה תורה מ', לפי שזה עקר עבודת  
הצדיקים שעבודתם היא בתורה, מה שתורתם אומנותם  
והוא מקום ומקור חיותם, וכמאמר רבי עקיבא<sup>15</sup> "ומה  
במקום חיותנו כך" כו', שנמשלו לדגי הים שאינם יכולים  
לפרש מן המים אפילו לרגע, דדגים שבים כשפורשים מן  
הים מיד מתים, בדגמא כזאת הם הצדיקים שתורתם היא  
חיותם ממש, דזהו שהתורה נקראת לחם, וכמו לחם הגשמי  
אשר לכהן אנוש יסעד, בדגמא כזו הרי התורה היא מזון  
המחיה, אמנם אצלנו הרי התורה היא לחם אל הנשמה, מה  
שאינן בן בצדיקים הגדולים הרי התורה ועבודת ה' היא  
חיותם ממש, ולזאת גדלה מעלת מדרגה זו ביותר והיא  
המדרגה היותר מבקרת, כמעלת הקדמת נעשה לנשמה,  
דהגם דעבודות דנעשה ונשמע הן גם כן עבודות נכונות, אף  
המעלה יותר מכל היא הקדמת נעשה לנשמה, ובדגמא  
כזאת הוא בתרומה, דהגם שהעבודה דקריאת שמע שהיא  
תרי ממאה היא גם כן עבודה תמה וברה, אף המבקר יותר  
היא העבודה דתרומה תורה מ', שהיא עבודה נרצית יותר.  
קצור. יביא עוד פרוש, דתרומה הנינו תורה מ'. ויפרש ג'  
מדות בתרומים: נשמע, נעשה – קריאת שמע,  
הקדמת נעשה לנשמה – תורה.

ד) אף באמת פרש בזהר<sup>13</sup> עוד פרוש, שהתרומה היא  
בחינת ומדרגת התורה, וזהו תרומה – תורה מ',  
והנינו מה שהתורה נתנה למ' יום, וכמו שכתוב (שמות לר,  
כח) "ויהי שם עם ה' ארבעים יום" וגו' (וכן פרש כבעל  
הטורים במקומו), וזהו שמתחיל המשניות במ"ם ומסיים  
במ"ם, שההתחלה היא "מאיתי קורין" והסיום "לא מצא  
הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום  
כמו שכתוב (תהלים כט, יא) ה' עז לעמו יתן ה' יברך  
את עמו בשלום", וזהו תרומה – תורה מ'. ואם כן לפי זה  
יובן שב' פרושים שבתרומה הם תורה ותפלה, דפרוש הא'  
שבוהר דקאי על קריאת שמע היא העבודה דתפלה, שהרי  
הקריאת שמע היא מעקרי התפלה, והפרוש הב' היא  
העבודה דתורה, שעל זה אמר תרומה תורה מ'. והנה באמת  
יש לומר דב' מדרגות שבתרומה הן בדגמת ענין נעשה  
ונשמע והקדמת נעשה לנשמה, דנתבאר לעיל דנשמע היא  
עבודה חלושה, והעקר היא בחינת נעשה שהיא בחינת  
קבלת על מצוות, והנרצה יותר ועקר המכון הוא בחינת  
הקדמת נעשה לנשמה, שהוא בחינת קבלת על מלכות  
שמים בכלל על כל מה שייגזר, ואינו בחינת קבלת על  
מלכות שמים שפדרך פרט, דבדגמא כזו הוא בג' מדות  
שבתרומי תרומה, דהגם שנותן אחד מששים הוי עין רעה,  
מכל מקום הרי יצא חובת ומצוות תרומה, והמבקר יותר הוא  
אחד מחמשים דהוי עין בינונית, שפעבודה הוי גם כן  
עבודת הבינונים שהיא העבודה דתפלה, למסר נפשו

דמוחא ליבא וכבדא [=מוח לב וכבד].  
(15) ברכות סא, ב.

(13) זוהר חלק ג קעט, א. תיקונים תיקון יז.  
(14) להעיר ממה שנתבאר בשיחת שמחת תורה תרס"ט אות יז  
(תורת שלום - ספר השיחות עמוד 129) ואילך בענין ג' העבודות

יא. ביחוד עליון ויחוד תחתון (שני אופנים בביטול העולם לאלקות).

ד"ה בשענה שהקדימו

ליל ראשון דחג השבועות תש"ט

לקוטי דיבורים

בזהירות גדולה בכל הידור דהידור, ולא זו בלבד שהיה  
בלי שום בליטות, אלא גם לא היה ניכר כלל, והיו  
צריכים להשתדלות גדולה להבין ולהכיר.  
בכמה מחגי פסח הבחנתי שאחרי מים אחרונים אין  
הוא מנגב את שפתיו, ותמהתי על כך. אחר כך הבנתי

כז. עבודת האדם צריכה להיות עם עצמו. אאמו"ר  
נ"ע לפני הבר מצוה שלו, למד שולחן ערוך אורח חיים  
ועיבד כל אבר לעשות הדברים הקשורים בו כפי שהוא  
על פי דין<sup>20</sup>.  
כח. עבודתו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היתה

\*

1 שהיה מדקדק מאד בענין שרויה - הוא פחד משרויה -  
 2 וכידוע שלא היה אוכל שמורה רק עם "חלב-שמורה" או  
 3 עם יין<sup>21</sup>, ומפני החשש שמא נשארה שמורה על שפתיו,  
 4 לא היה משתמש במים אחרונים על שפתיו.  
 5 למרות שאי אפשר להידמות ח"ו אליו ולחקותו, הוא  
 6 הרי היה נשמה כללית, אך ללמוד - צריכים.

### סדר השני, חג הפסח ה'תש"ג

7 כט. הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא. אבהתנא -  
 8 ענין המוחין. לחמא עניא - ענין הגלות. הא לחמא עניא  
 9 די אכלו אבהתנא - ה"לחמא עניא" אכלה את  
 10 ה"אבהתנא", הגלות אכלה את המוחין.  
 11 עיקר העבודה הוא מוחין, הבחנה, ובעיקרו זקוקים  
 12 לכך בגלות. בזמן הבית היה זה בדרך מלמעלה למטה,  
 13 "כשם שבא להיראות כך בא לראות"<sup>22</sup>, ממילא היתה  
 14 הבחנה והכרה בין טוב לרע. ואילו בזמן הגלות מן  
 15 ההכרח שיהיו מוחין כדי שתהיה ההבחנה, ובמיוחד  
 16 הבחנה בהשגה אלקית. מוחין הם כלי להשגה והרגשה  
 17 באלקות.

18 ישנם שני מבואות לעבודת הבורא ברוך הוא: (א)  
 19 קבלת עול. (ב) הרגשה הבאה מהשגה. במדות ישנן שלש  
 20 מדריגות: מדות שעל פי שכל, מדות הרגש ומדות  
 21 טבעיות. ויש גם שורש המדות, והוא ענין רצון עצמי. אך  
 22 כל זה הוא "מבוא". עיקר העבודה הוא מוחין, לעמול  
 23 ולהתייגע בשכלו על השגה אלקית, עד שהענין נרגש  
 24 אצלו בפנימיות, הרגשה המביאה לעבודה בפועל.

25 ולמרות שמוחין בלי מדות הם חסרון, הרי זה מפני  
 26 שהמדות הן ההבחנה של המוחין. כמו שה"פועל" הוא  
 27 הבחנה על המדות, כך התפעלות שכלית, על כל פנים,  
 28 היא הבחנה על המוחין. כפי שמוסבר בדא"ח ענין  
 29 טמטום הלב, שהלב אינו מתפעל, והרי יש בכך משום  
 30 הוראה שהשגתו איננה השגה.

31 עבודת המוח היא תחיית המתים. אין דבר קר יותר  
 32 מאשר מת. מוחין הם קרירות, ולכן הם ענין המתניות,  
 33 ההתיישבות והסדר, שהם הוראה על קרירות, וכאשר  
 34 מאיר אור אלקי במוח - זהו תחיית המתים.

35 מוחין ומדות חלוקים זה מזה לא רק במהות עצמם,  
 36 אלא גם באופן פעולתם על הזולת: במדות יש מקום  
 37 להשתוות עם הזולת, הקטן יכול להידמות לגדול ביותר,  
 38 ואילו מוחין פועלים ביטול על הזולת. וכפי שאנו רואים  
 39 במוחש: איש פשוט כשרואה בעל מוחין - הוא מתפעל  
 40 ובטל, למרות שאינו מבין אותו כלל. ואילו במדות יש  
 41 לזולת הקטן השתוות אל הגדול.

42 אספר לכם שני סיפורים ותבינו את ההבדל בין מוחין  
 43 למדות ואת השפעתם על הזולת.  
 44 (א) בלויבאוויטש היה אחד בשם אליעזר - לאזשע -  
 45 ברוך'ס. במלחמת טורקיה הוא היה אצל פלעוונא. כשהיו  
 46 שואלים אותו: לאזשע מה עשית במלחמה? היה עונה:  
 47 סקאבעליאו (שר צבא מפורסם) צעק ואני צעקתי וניהל  
 48 את הפיקוד.  
 49 למרות שגם הוא בעצמו היה מבין את ריחוק הערך  
 50 שבינו לבין סקאבעליאו, בכל זאת אמר ברצינות הכי  
 51 גמורה סקאבעליאו צעק ואני צעקתי, שכן במדות יש  
 52 מקום שהקטן ישתווה אל הגדול.  
 53 (ב) במשך הזמן - תרס"ז - שכל משפחתנו חיה  
 54 בוורצבורג<sup>23</sup>, ביקר אבי כמה פעמים את הרב במברגר  
 55 ז"ל. הרב במברגר היה ירא שמים גדול, נוסף על יחוס  
 56 האבות שלו היה בעל יחוס עצמי, גדול בתורה, הרבה  
 57 רבנים היו פונים אליו בשאלותיהם והוא ענה להם  
 58 תשובות ארוכות משולבות למדנות עמוקה. אבי שוחח  
 59 אתו כמה פעמים בענינים שונים בעמקות גדולה.  
 60 פעם אחת בא הרב במברגר אל אבי שעסק אז  
 61 בכתיבת המשך מאמרי ר"ה תרס"ו, כי מאז שחברי  
 62 מפלגת "פועלי ציון" עשו פרעות בנאות דשא טשארני  
 63 רוטשעי - ז' אב תרס"ו - עד שבא לוורצבורג לא כתב  
 64 את המאמרים שאמר.  
 65 - מפרשת דברים תרס"ו (מאמר ל"ח ד"ה אלה  
 66 הדברים) עד פרשת וירא תרס"ז (מאמר מ"ח ד"ה וה'  
 67 אמר המכסה אני),  
 68 וכשבא לוורצבורג כתבם.  
 69 כשכנס הרב במברגר ביקש רשות לראות מה שהוא  
 70 כותב -  
 71 כי פעם אחת בבואו מצא את כ"ק אאמו"ר הרה"ק  
 72 כותב לעצמו ענין בהלכות פסולי המוקדשין בפלפול  
 73 בדברי הרמב"ם. הרב במברגר נהנה מהפלפול וביקש  
 74 רשות להעתיקו, ולא הסכים כ"ק אאמו"ר. כי אם השאיל  
 75 לו את הכתב למשך שבועיים. וחשב הרב במברגר שגם  
 76 עתה כותב איזה ענין בנגלה -  
 77 אבל כיוון שראה את המאמר שדן במעלות הנשמות  
 78 על המלאכים, אמר בהתפעלות גדולה - לפי ערך  
 79 מתינתו של יהודי אשכנזי: יש לכם עסק בנשמות  
 80 ומלאכים... ונסוג אחור בביטול רב.  
 81 זה מה שהמוחין פועלים ביטול על הזולת, גם על מי  
 82 שהוא בעל מוחין.

סעודת יום א' של פסח תש"ג

(23) ראה ר"פ מתולדות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע - בספר חנוך לנוער

- פ"ד.

(21) בלי חשש תערוכת מים.

(22) ראה חגיגה ב, א.

## ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

### פרק מ"ב – שלום בית

- 1 בוויילנא נודעו לר' זכריה ירוחם, העילוי הנמירובי, פרטים נוספים על חברו לנדודים, ר' נחום
- 2 טוביה הנסתר. בין השאר נודע לו כי מוצאו מפולוצק. ואכן שני הנודדים עשו דרכם מוויילנא לפולוצק.
- 3 מנהגו של ר' נחום טוביה היה לאכול בימי החול לחם ומים בלבד. בשבת וכיום טוב היה סועד
- 4 סעודותיו בחלה בלבד, שעליה אף היה מקדש. בחג הפסח היה אוכל, נוסף למצה, גם מרור וחרוסת,
- 5 ושותה ד' כוסות. בימי נדודיו היה נוהג לצום כל היום, ובערב היה נכנס לבית יהודי ומבקש פרוסת
- 6 לחם, שבה היה סועד ליבו בבית המדרש לאחר תפילת ערבית כשהוא מקנח במים. ביום שישי היה
- 7 מבקש ממשיהו חלות לקיום סעודות השבת.
- 8 בעיר מגוריו, פולוצק, עמד ר' נחום טוביה בראש קבוצה קטנה של למדנים שעסקו בתורת הקבלה.
- 9 אלה הרבו בסיגופים ובתעניות, ומרבית זמנם נהגו להתבודד. העילוי מנמירוב חשק להצטרף לחבורה
- 10 זו. אך לא נתקבל אליה שכן אחת מתקנות הקבוצה היתה כי אין מתקבלים בה רווקים. מאוחר יותר
- 11 נעשה ר' זכריה ירוחם לחתנו של אחד מנכבדי פולוצק, ואז התקבל לחבורת המקובלים.
- 12 בשנת תכ"ג נולד לר' זכריה ירוחם בנו הבכור, ונקרא שמו בישראל: גבריאל. כעבור שנתיים נולד
- 13 לו בן שני, יחזקאל. בשנת ת"מ, כשהיה גבריאל בן שבע עשרה שנה שידכו אביו עם בתו של הגאון
- 14 ר' תנחום שמואל, רבה של דוברומיסל. כעבור שלוש שנים השיא את בנו השני. לגבריאל נולדו שני
- 15 ילדים, בת תחילה ובן, כאשר הגיע בן זה למצוות הופיע ר' זכריה ירוחם לדוברומיסל לשמחת
- 16 הבר-מצווה. העיר חילקה לגאון את הכבוד הראוי לו, ולאחר שהות קצרה בדוברומיסל חזר לביתו.
- 17 מאוחר יותר חלה הנכד, בר המצווה, ומת.
- 18 ר' גבריאל, חתנו של הרב, רכש מיד עם בואו את חיבת תושבי דוברומיסל, בגלל למדנותו, עליזותו
- 19 ופקחותו. עקב חולשתו של הרב העדיפו התושבים לפנות בכל עניין אל חתנו. במיוחד הצטיין ר'
- 20 גבריאל בהשכנת שלום בסכסוכים משפחתיים. כתוצאה מכך פחת מספר הגירושין בדוברומיסל והתרבה
- 21 מספר הנישואין. מאז בואו של ר' גבריאל לדוברומיסל החלה, אפוא, הקהילה לגדול ולהתפתח.
- 22 ר' תנחום שמואל עצמו היה יליד דוברומיסל. הוא נולד בשנת ש"ס. אביו ר' מלכיאל צבי היה אף
- 23 הוא רבה של דוברומיסל, מרא דאתרא. ר' תנחום שמואל היה בן שלוש שנה כאשר נפטר אביו והוא
- 24 מילא את מקומו בכהונת הרבנות. ר' תנחום שמואל הצטיין לא רק בגאונותו, כי אם גם בענוותנותו
- 25 ובמידותיו הטובות, מעולם לא יצא מד' אמות של תורה. כל היום, מלבד בשבת קודש, היה שרוי
- 26 בתענית, וכשאכל היה מזונו תפוחי אדמה בלבד, ולא לחם, מחשש לתולעים.
- 27 מאותה תקופה בדוברומיסל ידועים גם שני אנשים בעלי טיפוס מעניינים: ר' פייבל "הרקדן", וחנא
- 28 טוביה "הנשקן". ר' פייבל זכה לכינוי משום שבכל עת כאשר הגיע בתפילה ל"אין כאלוקינו" היה
- 29 רוקד מרוב שמחה והתלהבות. ר' חנא טוביה נהג לנשק כל זוג תפילין וכל ציצית שראה בבית המדרש.
- 30 שניהם היו תלמידים של הצדיק ובעל המופתים ר' חיים יצחק.
- 31 ר' חיים יצחק זה היה בגיל תשעים כאשר ר' תנחום שמואל נעשה לבר-מצווה, ואביו הביאו לקבל
- 32 את ברכתו של הזקן, שבירכו ואמר עליו כי יש לו "נשמה גבוהה". לפני פטירתו אמר ר' חיים יצחק
- 33 על ר' תנחום שמואל כי יש לו גילוי אליהו. ר' תנחום שמואל היה חתנו של ר' ירמיהו סופר הסת"ם.

- 1 שלושים שנה היה חי ר' תנחום שמואל עם רעייתו ללא בנים. כשנפטרה נשא אשה בזיווג שני,
- 2 וגם היא נפטרה - לאחר עשרים שנה לנישואיהם - בלי ילדים. רק בזיווגו השלישי, שלוש שנים לאחר
- 3 הנישואין, נולדה לו בת, זו שהיתה אחר כך אשתו של ר' גבריאל.
- 4 דוברומיסל היתה ידועה בדרך כלל כעיירה שלוה, שמועטים בה הסכסוכים. ברם, בתחום חיי
- 5 המשפחה היו בה הרבה בקיעים. רבו מאד הסכסוכים בין בעלים ונשיהם, בגלל חשדנות הדדית מופרזת.
- 6 הרבה סיפורי רכילות התהלכו בעיירה, ואלה גרמו לגירושין רבים.
- 7 ר' תנחום שמואל ראה במקרים הרבים של הפרת שלום בית - קללה גדולה, וניסה לשנות את
- 8 המצב. כאשר היה בא אליו זוג עם תלונות הדדיות, היה משתדל להוכיח את שני בני הזוג בחיבה
- 9 ובדרכי נועם, ולשכנעם כי אין בסיס לחשדותיהם. תכופות היה בוכה יחד עם בני הזוג עצמם על צערם,
- 10 הוא ניסה להשפיע עליהם שלא להתגרש, בהתבססו על מאמרים שונים של חכמינו ז"ל, כגון זה
- 11 שהגמרא (סנהדרין דף ק"ב) אומרת: "כל המגרש אשתו ראשונה - אפילו מזבח מוריד עליו דמעות".
- 12 ברם, כל זה כמעט ולא הועיל, רק לעתים נדירות הצליח לשכנע זוג להימנע מלהתגרש.
- 13 גירושין אלה גרמו הרס רב לחיים היהודיים בדוברומיסל, כאשר המגרש היה "ישראל" היה קורה
- 14 פעמים שהזוג התפייס ונישא שוב מחדש, אך במקרה שהמגרשים היו כהנים, היה נמנע מהם מלהינשא
- 15 שוב, והרי הכהנים מפורסמים לקפדנים.
- 16 משום כך גזר ר' תנחום שמואל פעמים רבות תענית, ועורר את הציבור לתשובה, כדי לרסן את
- 17 מגיפת הגירושין בדוברומיסל. פעמים רבות יצא עם כל הקהילה לבית העלמין, שם אמרו תפילות שונות
- 18 ותקעו בשופר, אך מספר הגיטין לא פחת.
- 19 המצב השתנה כאשר ר' גבריאל, חתנו של הרב, הגיע לדוברומיסל. ר' תנחום שמואל שלח את
- 20 כל הסכסוכים המשפחתיים שהובאו לפניו אל חתנו. זה פעל בעניין לפי גישה משלו. בהיותו מתון
- 21 בטבעו, הרי, מיד עם הגיע אליו מקרה של שלום-בית מופר, הקדיש, ראשית דבר, מספר ימים לביורור
- 22 הגורמים לכך שאין הבעל והאשה יכולים לחיות בשלום. כיוון שידע שככל שסכסוך בין בעל ואשה
- 23 מתפרסם יותר, כך הוא הולך ומחריף - פעל את פעולותיו בחשאיות מוחלטת, כך שאדם צדדי לא ידע
- 24 דבר על כך. תוך כדי החקירה והדרישה, אשר התמשכה לעיתים מספר שבועות, התברר תכופות כי
- 25 הגורמים הראשונים היו חשדות שווא שנוצרו או שהתחזקו על ידי רכילויות של מחרחרר ריב. לפתע
- 26 נוכחו בני הזוג לדעת כי הלכו שולל אחרי דברי הבל. עתה היתה מלאכתו של חתן הרב קלה יותר,
- 27 והזוג חזר לביתו מפויס כשהשלום שוכן באוהלו.
- 28 כך פחת מאוד מספר הגיטין בדוברומיסל ושלום הבית בעיר הושב על כנו.
- 29 בכלל התאמץ ר' גבריאל להעלות את מצבם הרוחני של יהודי דוברומיסל. הוא לימדם להימנע
- 30 מרכילות ולשפר את היחסים לא רק בין איש לאשתו, כי אם גם בין איש לרעהו ולשכנו. הוא ידע
- 31 היטב מן הניסיון המר כי הרכילות ששכנים מפיצים איש על רעהו היא הרעל המשחית את חיי הקהילה
- 32 ומביאה לצרות רבות.
- 33 לאחר שר' גבריאל היה לחתן רבה של דוברומיסל החל גם להתכונן ביתר תשומת לב לחיי היום
- 34 יום של יהודי המקום ולצרכיהם. למרות היותם נחשלים מהבחינה הרוחנית, הרי מבחינה גשמית היו
- 35 במצב טוב. לכל משפחה היתה גינה עצמאית שסיפקה לה תוצרת חקלאית במשך כל השנה. היו לה
- 36 גם - פרה, עז ועופות, משק חקלאי זעיר, היו אף כאלה שהצליחו לחכור חלקות אדמה גדולות יותר
- 37 שבהן זרעו דגן, תפוחי אדמה וכיוצא בזה. כן היו ביניהם בעל מלאכה ואף סוחרים.

1 אחת הסיבות להעדר שלום בית בשעתו היתה העובדה שיהודי דוברומיסל השתדכו רק בינם לבין  
2 עצמם. שידוכים עם משפחות מליוזנא ובכינזיטש, העיירות הסמוכות, היו מקרים נדירים ביותר. לפיכך  
3 החל ר' גבריאל לשכנע יהודים בדוברומיסל, שהיו להם בנות שהגיעו לפרקן, לקחת בחורי ישיבה מחוץ  
4 העיירה לחתנים. בדרך זו נוספו לדוברומיסל אברכים למדנים שהשפיעו מרוחם על המקום.

5 ר' גבריאל הציב לעצמו שתי משימות: מצד אחד השתדל ש"בעלי הבתים" בעיירה, הסוחרים  
6 ובעלי המלאכה, ישתתפו בשיעורי התורה השונים שייסד, מאידך השפיע על האברכים הלמדנים שירדו  
7 אל העם ו"יצאו לרחוב", הוא לימד גם להעריך את הנהנים מיגיע כפיהם בציינו את מאמר חכמינו  
8 ז"ל: "טוב תורה עם דרך ארץ".

9 גם ישיבה הקים ר' גבריאל בדוברומיסל, אך היא לא התקיימה זמן רב. מאידך הלכה וגדלה  
10 שאיפתם של יהודי דוברומיסל לזכות לחתנים בחורי ישיבה. תוך שנים-עשר שנים קבלה דוברומיסל  
11 פנים אחרות, הודות להשפעתו של ר' גבריאל.

12 השפעה מיוחדת השיג ר' גבריאל על הציבור באמצעות דרשותיו, בהן הרבה לדבר על הברכה  
13 שבשלום בית ועל עניינים יום-יומיים אחרים הדורשים תיקון.

14 בין הלמדנים החדשים שהגיעו לדוברומיסל כחתנים היה אחד בשם יוסף. חתנו, חיים יצחק, היה  
15 אישיות מעניינת בזכות עצמה. קראו לו "ר' חיים יצחק הבדחן" וכן "ר' חיים יצחק של הפריץ". התואר  
16 השני ניתן לו בגלל היותו בן-בית אצל ה"פריץ" מטפקה, הנמצאת במרחק שלוש ויורסט מדוברומיסל.  
17 אציל זה לא עשה קטנה כגדולה בלי ר' חיים יצחק.

18 כתואר "הבדחן" זכה ר' חיים יצחק משום שקיבל על עצמו את המצוה לשמח חתן וכלה, עשירים  
19 או עניים, בלי תשלום כלשהו. את המצוה הזאת, לשמח חתן וכלה, ירש מסבו, צדיק גדול שהיה נוהג  
20 להתבודד ולעסוק בתורה בלי להחליף מלה עם אדם, וכשהיה זקוק למשהו השתמש בתנועות ידיו.  
21 הוא הרבה תמיד בתעניות וסיגופים, אך מאידך היה בעל חוש נגינה נדיר ובעל קול ערב ביותר,  
22 תפילותיו היו מלוות במנגינות נעימות ערבות לאוזן, ואנשים שהזדמנו אז למחיצתו לא יכלו להיפרד  
23 מהמקום. יהודי זה קיבל על עצמו לבוא לחגיגות נישואין ולשמח את החתן ואת הכלה. הוא היה מרקד  
24 ומזמר לפניהם כשעיניו מכוסות במטפת קשורה כדי שלא ייאלץ להסתכל בנשים. במנהג זה החזיק  
25 עד זקנה מופלגת, כשהעבירו לנכדו, ר' חיים יצחק.

26 יוסף, חתנו של ר' חיים יצחק, היה יליד מינסק. אביו היה בונה תנורים במקצועו, אם כי היה למדן  
27 גדול וירא שמים. יוסף ירש מאביו הן את למדנותו ויראתו והן את מקצועו - עשיית תנורים. אלא שלא  
28 היה "עושה-תנורים" פשוט, שכן לתוצרתו יצאו מוניטין. תנוריו של ר' יוסף החזיקו חומם יותר  
29 מתנורים רגילים, ונוסף לכך היו מבחוץ חלקים כזוכית. מעולם לא נתגלה סדק בין הלבנים, במיוחד  
30 היה ביקוש לתנורים אלה לצורך אפיית מצות. אף ר' גבריאל, שהתפעל מתנוריו של ר' יוסף, הניע את אנשי  
31 דוברומיסל להקים תנור ציבורי לאפיית מצות עבור תושבי העיירה.

32 הביקוש לתנוריו של ר' יוסף, שטיבם התפרסם יותר ויותר, היה רב מאוד, והוא השתדל להיענות  
33 לכל יהודי שפנה אליו בעניין זה, אך בלי כל תשלום. גם "פריצים" בקשו ממנו לבנות עבורם תנורים,  
34 אך ר' יוסף השיב את פניהם ריקם. הוא היה יכול להתעשר מתנוריו, אך ר' יוסף העדיף לשבת וללמוד  
35 תורה ולהקדיש רק זמן מסוים ביום לעשיית תנורים, ואף זאת בחינם. כדי לספק את כל צרכי הקהילה  
36 לימד ר' יוסף כמה אברכים למדנים את המקצוע, אך בתנאי החיים של דוברומיסל היוו התנורים מצרך  
37 חיוני ומבוקש ור' יוסף ואברכיו נאלצו לעבוד קשה לשם כך.

- 1 בינתיים התפרסם שמו של ר' גבריאל כדרשן מוצלח גם מחוץ לדוברומיסל, ומכל העיירות שמסביב
- 2 באו שלוחים להזמין לדרוש בהן. גם ללמדנותו המופלגת יצאו מוניטין, והיו שאמרו שאינו נופל
- 3 בלמדנותו מאביו ר' זכריה ירוחם, שאיתו עמד בקשר מכתבים תורני מתמיד.
- 4 אחיו ר' יחזקאל נשאר בפולוצק, שם נולד לו בן - שנתיים לאחר נישואיו, ונקרא שמו בישראל -
- 5 זבולון מרדכי. הילד היה חלש בגופו אך איתן ברוחו, ובהיותו בן חמש מת עליו אביו ר' יחזקאל, והוא
- 6 נלקח לבית סבו ר' זכריה ירוחם.
- 7 במשך הזמן התפרסם ר' זכריה ירוחם גם כגדול בתורת הקבלה, שכן נוסף על כך שלמד שש-עשרה
- 8 שנים אצל ר' נחום טוביה הנסתר, למד עוד עשר שנים את תורת הקבלה אצל ר' זונדל יוסף, מי שמילא
- 9 את מקומו של ר' נחום טוביה בראשות חבורת מקובלי פולוצק.
- 10 זבולון מרדכי היתום למד תורה בשקידה ובהתמדה גדולה, למרות חולשתו הגופנית. נוסף על
- 11 מלמדיו לימד אותו סבו בכבודו ובעצמו, ולא רק תורה כי אם גם מידות טובות ויראת שמים. בגיל
- 12 שתים עשרה כבר היה למדן מובהק. זבולון מרדכי נהג בעבודת ה' בדרך עצמאית של פרישות מהבריות.
- 13 בשנת תנ"ז הגיע אל ר' זכריה ירוחם שליח ממינסק, שלוח על-ידי רבי משה ברבי מרדכי מפויזן,
- 14 שהיה רבה של מינסק, בבקשה שיבוא לקבל עליו את ראשות הישיבה שם. ר' זכריה ירוחם שלח אז
- 15 את זבולון מרדכי נכדו לדוברומיסל לבית בנו ר' גבריאל, דודו של הילד.
- 16 רוח עצבות היתה נסוכה תמיד על פניו של זבולון מרדכי. תכונה זו ירש מאביו, והתייתמותו
- 17 המוקדמת חיזקה את הדבר, אפילו קירובו המתמיד וחיבתו של הדוד ר' גבריאל לא עודדו אותו. דכאונו
- 18 הלך וגדל, עד שנמנע בכלל לבוא לבית הדוד כי אם ישב ולמד בפניה מיוחדת בבית המדרש בכדידות
- 19 מוחלטת, כשהוא אוכל רק לחם ומים שנשלחו לו מבית דודו, בסרבו לקחת לפיו כל מזון אחר. מלבד
- 20 זאת עסק בסיגופים שונים. כל ניסיונות דודו לשכנעו לנהוג אחרת עלו בתוהו.
- 21 באותה תקופה נפטר ר' תנחום שמואל, רבה של דוברומיסל, בגיל תשעים ושבע שנים, וחתנו ר'
- 22 גבריאל מילא את מקומו. לפי בקשת ועצת ר' זכריה ירוחם לקח ר' גבריאל את זבולון מרדכי בן-אחיו
- 23 לחתן לבתו. בן ארבע עשרה שנה היה בעת נישואיו, אך את דרכו המיוחדת לא שינה גם לאחר מכן.



## אגרות קודש

- 1 ב"ה א' ט"ז שבט תרפ"ט
- 2 כבוד ידידי הנעלה והכי נכבד הרה"ג הנודע
- 3 לשם תהלה בתוכי יושבי באהלי תורה,
- 4 ווי"ח אי"א מוהר"י ליב שליט"א
- 5 שלום וברכה!
- 6 בשמחה וטוב לבב קראתי מכתבו מ"י לחד"ץ לכבוד חתני
- 7 הרי"ש ש"י ונהניתי מאד ע"ד התמדת שקידתו בהענין הטוב,
- 8 ואין טוב אלא תורה תמימה, (עם עבודה שבלב ומוח) אשר אז
- 9 היא משיבת נפש.
- 10 בעת התראותנו ברור מילולי דבר חפצי ומגמתי במובחרים
- 11 שבמובחרים, מצטיינים שבמצטיינים, ולא רק בחכמתם בלבד
- 12 כ"א גם ביראתם אשר זהו יסוד מוסד וכלי לקבלה בפנימיות
- 13 התורה.
- 14 כל דבר, בטרם הוסדו צריכים לשום לב, אל כל פרטי
- 15 פרטיו, ואז בעזה"י נוסד הוא על בסיס נכון, ויש לקוות לפרי
- 16 טוב.
- 17 דבר התיסדות מוסד, כאשר הגדתי לו, הנה בעזה"י
- 18 מוסכם ומוחלט אצלי ליסדו, ולדבר גדול ויסודי הי' לי בענין
- 19 זה, את אשר מצאתי את לבבו נאמן אתי עמי בזה.
- 20 רק בדברים הברורים, אשר אצלי הן המה יסוד מוסד,

31 מתלהבים מקול עלה נידף, לאמר, כי זהו כי זהו השגחה  
32 פרטית, ובכל אשר יפנו הנה הוי', הי' הוה ויהי, נצב עליהם,  
33 והעולם ומלואה אינו אלא נרתק השמש, שם אלקים שהוא  
34 הטבע, ואלו רואים בכל דבר, הדבר כפשוטו וכמשמעו, הבנה  
35 השגה בהלכה פסוקה או פלפול חריף.  
36 אבינו הראשון הוד כ"ק רבינו הגדול, מלאך האלקים,  
37 שולח ממרום, להחיות נפשות רבות, ולמלאות חסרון במעלת  
38 האדם, הוא לקח גופי בני האדם, ויפח בהם נשמת רוח חיים,  
39 בחר קבוצה של ת"ת מופלגים בעלי כשרון רב ומבהיל,  
40 בקיאים בבלי וירושלמי כו' וכו', וחרפים בשכלם בעמקות  
41 גדולה.  
42 כבוד לי להאריך זה עתה, ונמצא כל ענינו כתוב בארוכה  
43 אצלי, בילקוט המכתבים אשר לי, כפי אשר קבלתי מאיש  
44 אלקים הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,  
45 ורבי מפי רבי, וכאשר יזדמן לידי אעתיקנו עבורו.  
46 ואשובה לבראשונה כי בעזרתו ית' הדבר הטוב מוחלט  
47 אצלי כאמור, אמנם עם זה יודע הנני אשר דורש עבודה  
48 בהכנה הרבה ראוי לזה, והנני חפץ לדעת ומוכרח לידע בראש  
49 שם איש ואיש בפרט, שנותיו מולדתו, וכשרונו, ומצבו בהוה.  
50 הידיעות המפרטות האלה אינם מקשרים, לא אותי ולא  
51 אותם, ואינם מחייבים שום צד באיזה דבר שיהי, וכמובן  
52 דרוש לזה איש אשר רוח בו, שהוא יהי אשר ימצא את אלו  
53 הראויים והמוכשרים כפי המבוקש והתכלית הנרצה, ואשר  
54 הוא יהי המכין הכל בחכמה ומועצת דעת בסדר ובמתינות  
55 באופן אשר לא יגיע שום אי נעימות להם, עד עת בוא גלות  
56 הדבר, ואיש אשר כזה מצאתי בו, ואקוה להשי"ת כי בעזרתו  
57 ית' יוכל להביא דבר זה מן הכח אל הפועל הטוב.  
58 אל הפועל אי אפשר עוד לגשת מכמה טעמים אשר אי  
59 אפשר להעלותו על הכתב ואשאר לחכות על מכתבו המפורט.  
60 והנני ידיו הדו"ש.

[אג"ק מוהריי"צ כך ב' עמ' קנה]

1 ראשית דבר והתחלתו, ואצלו הם רק כעין טפל ואורחא  
2 דמילתא, הנני מבינו היטיב והנני דן אותו לזכות, כי היושב  
3 בקור אי אפשר שלא יתרגל בקרח וכפור, ורוב בני אדם  
4 סובלים ל"ע משינוי האוירים אשר בהם הורגלו, הרגילים  
5 באויר חם עלולים להתקרר גם באויר ממוצע, והרגילים בקור  
6 לא יוכלו שאת חום גם מעט.  
7 בזוהר הקדוש מחלק בין שיערה לשערה, ונותן בהם  
8 סימנים, שערות הראש שיעין אינו, ושערות הזקן תקיפין  
9 אינו, ובמוחש ראינו, כי כל הענינים היותר פנימים, והיותר  
10 נעלים בהרגש הנפש ועילוי, תלויים בשערה.  
11 כה כמה פלאות תמים דעים, מראה פלאי פלאים, אשר  
12 גם שערה, שאינה אלא שערה בלבד, הנה בה יבחן האדם,  
13 הלמדן והירא השם.  
14 החסידות היא חיי הנשמות ונעימתם להחיות את המוח  
15 והלב, החסידות היא מבריא נפשות רבות, ומראות להם  
16 חסרונן, ואופן הטבתן, ומדריכתם בארחות חיים.  
17 החסידות היא פנימיות התורה וחיותה ואי אפשר פנימיות  
18 בלא חיצוניות, שהיא גליא שבתורה.  
19 זאת התורה אדם, שם האדם הוא שם משותף אי ד"ם,  
20 נפש וגוף, כי הנפש לעצמו נק' רק נפש האדם, והגוף לבדו נק'  
21 רק בשר האדם, ובהצטרפם יחד נק' אדם, וזהו שהתורה נק'  
22 אדם בהתאחד פנימיותה וחיצוניותה גם יחד.  
23 השם בינתו בעומק הדעת להשכיל ולהבין, ולהביא בכור  
24 הבחינה, הנה ראה יראה כי החסידים הנלהבים, בעלי הבנה  
25 גדולה ורחבה בחסידות, חיו בחיי נשמות בלא גופים, שטרם  
26 טסו בהיכלי המדע ונהנין מזיו השכינה ועזבו ארחות חיי  
27 הגוף, ואלו אשר היו דבוקים רק בלימוד תורת הנגלה בלבד,  
28 ולא פסק פומייהו מגירסא, חיו בחיי הגופים בלא נשמות.  
29 ודא לקבל דא, אלו עולים במעלות הסולם הרוחני עד אין  
30 סוף, ואלו יורדים במורדת ההר, בגשם עד אין תכלית, אלו

א ומליל יי עם מִשֶׁה בְּתֵר דְּמִיתוּ  
תְּרִין בְּנֵי אֱהֶרֶן בְּקִרְוֵי־הֶהָרִים אֶשְׁתָּא  
נוֹכְרִיתָא קָדָם יי ומיתו: ב ואמר  
יי למִשֶׁה מִלַּל עִם אֱהֶרֶן אַחִיךָ  
וְלֹא יְהִי עֲלֵל בְּכָל עֵדֶן לְקוּדְשָׁא  
מִגִּיּו לְפִרְכָּתָא לְקָדָם כְּפָרְתָא דִּי  
עַל אֲרוֹנָא וְלֹא יָמוּת אַרִי בְּעֻנָּא  
אַנָּא מִתְּגַלִּי עַל בֵּית כְּפָרְתָא:  
ג בָּדָא יְהִי עֲלֵל אֱהֶרֶן לְקוּדְשָׁא  
בְּתוֹר בֵּר תוֹרִי לְחִטָּאתָא וְדָכַר  
לְעֻלָּתָא: ד כְּתוּבָא דְּבוֹצָא  
קוּדְשָׁא יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסִין דְּבוּזִין יֵהוּן  
עַל בְּסֻרָה וּבְהִמְיָנָא דְּבוֹצָא יִסֵּר  
וּבְמִצְנֶפֶתָא דְּבוֹצָא יַחַת בְּרִישָׁה  
לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא אֲנוּן וְיִסְחִי בְּמִיָּא  
יֵת בְּסֻרָה וְיִלְבָּשׁוּן: ה וּמִן  
כְּנֻשָּׁתָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסֵּב תְּרִין  
צְפִירֵי עֲזִין לְחִטָּאתָא וְדָכַר חַד  
לְעֻלָּתָא: ו וַיִּקְרַב אֱהֶרֶן יֵת תוֹרָא  
דְּחִטָּאתָא דִּי לֵה וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי

טז א וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי  
בְנֵי אֱהֶרֶן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמָתוּ כִּסְיִי:  
ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אֱהֶרֶן אֲחִיךָ  
וְאֶל־יָבָא בְּכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת  
אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי  
בְּעֻנָּן אֶרְאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת כִּסְיִי: ג בְּזֹאת יָבָא  
אֱהֶרֶן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בַּפֹּר בֶּן־בָּקָר לְחִטָּאת וְאֵיל  
לְעֹלָה כִּסְיִי: ד כְּתֻבָּת־בֶּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסִי־  
בֶד יִהְיוּ עַל־בָּשָׂרוֹ וּבְאֲבָנָט בֶּד יַחְגֹּר  
וּבְמִצְנֶפֶת בֶּד יִצָּנֵף בְּגִדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ  
בַּמַּיִם אֶת־בָּשָׂרוֹ וְיִלְבָּשֶׁם כִּסְיִי: ה וַיֵּמָאֵת עֵדֶת  
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עֲזִים לְחִטָּאת  
וְאֵיל אֶחָד לְעֹלָה: ו וַהֲקָרִיב אֱהֶרֶן אֶת־פֶּרֶךְ  
הַחִטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וּכְפָר בַּעֲדוֹ וּבַעֲד בֵּיתוֹ כִּסְיִי:

## רש"י

ואף זו, לא בכל עת, כי אם ביום-הקפורים, כמו  
שֶׁמֶפֶרֶשׁ בְּסוּף הַפָּרָשָׁה: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בְּעָשׂוֹר  
לַחֲדָשׁ": (ד) כְּתֻבָּת־בֶּד וגו'. מַגִּיד שְׂאִינוּ מִשְׁמֵשׁ  
לְפָנִים בְּשִׁמּוֹנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא מִשְׁמֵשׁ בָּהֶם בַּחוּץ  
שֵׁישׁ בָּהֶם זָהָב, לְפִי שְׂאִין קִטְגוֹר נַעֲשֶׂה סִנְגוֹר,  
(ר"ה כו) אֵלָּא בְּאַרְבָּעָה, כִּכְהֵן הַדִּיּוֹט, וְכָלֵן שֶׁל  
בוּז: קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ. (ת"כ) שִׁיְהִיו מִשְׁלַל הַקֹּדֶשׁ: יִצָּנֵף.  
כְּתֻבָּתָא: 'יַחַת בְּרִישָׁה', יִנִּיחַ בְּרִישָׁה, כְּמוֹ  
(בראשית לט טז): "וַתִּנָּח בְּגָדוֹ", וְאַחֲתָתָהּ: וְרַחֵץ  
בַּמַּיִם. אוֹתוֹ הַיּוֹם טַעוֹן טְבִילָה בְּכָל חֲלִיפוֹתָיו  
(יומא ל), וְחֻמֶּשׁ פְּעָמִים הָיָה מִחֲלִיף מַעֲבֹדֶת פָּנִים  
לְעֹבֹדֶת חוּץ, וּמַחוּץ לְפָנִים, וּמִשְׁנָה מִבְּגָדֵי זָהָב  
לְבָגְדֵי לָבָן וּמִבְּגָדֵי לָבָן לְבָגְדֵי זָהָב, וּבְכָל חֲלִיפָה  
טַעוֹן טְבִילָה וּשְׁנֵי קִדּוּשֵׁי יָדִים וְרַגְלִים מִן הַכִּיּוֹר:  
(ו) אֶת־פֶּרֶךְ הַחִטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ. הָאָמֹר לְמַעַלָּה.

(א) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי  
אֱהֶרֶן וגו'. מַה תִּלְמוּד לומר? הֲיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן  
עֲזַרְיָה מוֹשְׁלוֹ מִשְׁלַל לְחוּלָה שְׁנוֹכְסִים אֶצְלוֹ רופֵּא.  
אמר לו: אל תֹאכַל צֹנֶן וְאל תִשְׁכַּב בְּטַחֲב. בֹּא  
אֲחֵר וְאָמַר לו: אל תֹאכַל צֹנֶן וְאל תִשְׁכַּב בְּטַחֲב,  
שֶׁלֹא תָמוּת כְּדָרָךְ שְׁמַת פְּלוּנִי. זֶה וְזֶה יוֹתֵר מִן  
הָרִאשׁוֹן, לָכֵן נֶאֱמַר: "אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֱהֶרֶן":  
(ב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אֱהֶרֶן אֲחִיךָ  
וְאֶל־יָבָא. שֶׁלֹא יָמוּת כְּדָרָךְ שְׁמַתוֹ בְּנִיּוֹ: וְלֹא  
יָמוּת. שְׂאֵם בֹּא, הוּא מֵת: כִּי בְּעֻנָּן אֶרְאֶה. כִּי  
תָמִיד אֲנִי נִרְאֶה שָׁם עִם עַמּוּד עֲנָנִי. וּלְפִי שְׂגָלוֹי  
שְׂכִינְתִּי שָׁם, יִזְהַר שֶׁלֹא יִרְגִּיל לְבֹא, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ;  
וּמִדְרָשׁוֹ: לֹא יָבֹא כִּי־אִם בְּעֻנָּן הַקִּטְרֶת בְּיוֹם  
הַכַּפּוּרִים: (ג) בְּזֹאת. גִּימְטְרִיא שֶׁלֹא אֲרָבַע מֵאוֹת  
וְעֶשְׂרִי, רִמְזוּ לְבֵית רִאשׁוֹן: בְּזֹאת יָבֹא אֱהֶרֶן וגו'.

ועל אנש ביתה: ז ויסב ית תרין  
 צפירין ויקים יתהון קדם יי  
 בתרע משפן זמנא: ח ויתן אהרן  
 על תרין צפירין עדבין עדבא חד  
 לשמא דיי ועדבא חד לעזאזל:  
 ט ויקרב אהרן ית צפירא די  
 סליק עלוהי עדבא לשמא דיי  
 ויעבדנה חטאתא: י וצפירא די  
 סליק עלוהי עדבא לעזאזל יתקם  
 פד חי קדם יי לכפרא עלוהי  
 לשלח יתה לעזאזל למדברא:  
 יא ויקרב אהרן ית תורא  
 דחטאתא די לה ויכפר עלוהי  
 ועל אנש ביתה ויכוס ית תורא  
 דחטאתא די לה: יב ויסב מלי  
 מחיתיתא גומרין דאשא מעלוי  
 מדבחא מן קדם יי ומלי חפנוהי  
 קטרת בוסמין דקיקין ויעל מגיו  
 לפרכתא: יג ויתן ית קטורת  
 בוסמיא על אשתא לקדם יי וחיפי  
 עננא קטרתא ית פפרתא די על

ולקח את-שני השעירים והעמיד אתם  
 לפני יהוה פתח אהל מועד: ה ונתן אהרן  
 על-שני השעירים גרלות גורל אחל ליהוה  
 וגורל אחד לעזאזל כס"י: ו והקריב אהרן את-  
 השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו  
 חטאת כס"י: ו השעיר אשר עלה עליו הגורל  
 לעזאזל יעמד-חי לפני יהוה לכפר עליו  
 לשלח אתו לעזאזל המדברה כס"י: יא והקריב  
 אהרן את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו  
 ובעד ביתו ושחט את-פר החטאת אשר-  
 לו כס"י: יב ולקח מלא-המחטה גחלי-אש  
 מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפניו קטרת  
 סמים דקה והביא מבית לפרכת כס"י: יג ונתן  
 את-הקטרת על-האש לפני יהוה וכסה ענן

## רש"י

"יעמד-חי" - עמידתו חי עד שישפילח; מכאן,  
 ששליחותו למיתה: לכפר עליו. שיתודה עליו,  
 כדכתיב: "והתודה עליו וגו'": (יא) וכפר בעדו  
 וגו'. (ת"כ) ודוי שני עליו ועל אחיו הכהנים, שהם  
 כלם קרויים ביתו, שנאמר: (תהלים קלה) "בית  
 אהרן ברכו את-ה' וגו'". מכאן, שהכהנים  
 מתכפרים בו, (ת"כ) וכל כפרתן אינה אלא על  
 טמאת מקדש וקדשיו, כמו שנאמר: "וכפר על-  
 הקדש מטמאת וגו'": (יב) מעל המזבח. החיצון  
 (יומא מה): מלפני ה'. מצד שלפני הפתח, והוא צד  
 מערב: דקה. (יומא שם) מה תלמוד לומר "דקה",  
 והלא כל הקטרת דקה היא, שנאמר (שמות ל לו):  
 "ושחקת ממנה הדק"? אלא שתהא דקה מן  
 הדקה, שמערכ יום-הכפורים ה'יה מחזירה  
 למכתשת: (יג) על-האש. שבתוך המחתה: ולא

ולמדך כאן, שמשלו הוא בא ולא משל צבור:  
 וכפר בעדו ובעד ביתו. (יומא לו, ת"כ) מתודה עליו  
 עונותיו ועונות ביתו: (ח) ונתן אהרן על-שני  
 השעירים גרלות. מעמיד אחד לימין ואחד  
 לשמאל, ונותן שתי ידיו בקלפי, ונוטל גורל בימין  
 וחרבו בשמאל, ונותן עליהם את שכתוב בו  
 "לשם", הוא לשם, ואת שכתוב בו "לעזאזל",  
 משתלח לעזאזל: עזאזל. (יומא טז, ת"כ) הוא הר  
 עז וקשה, צוק גבה, שנאמר: "ארץ גזרה",  
 חתוכה: (ט) ועשהו חטאת. כשמינת הגורל  
 עליו, קורא לו שם, ואומר: "לה חטאת":  
 (י) יעמד-חי. כמו "יעמד חי", על-ידי אחרים;  
 ותרגומו: 'יתקם פד חי'. (ת"כ) מה תלמוד לומר?  
 לפי שנאמר: "לשלח אתו לעזאזל", ואיני יודע  
 שלוחו אם למיתה אם לחיים, לכך נאמר:

הַקְטֹרֶת אֶת־הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת כִּסִּי: יד וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכֹּפֶרֶת קִדְמָה וּלְפָנֶי הַכֹּפֶרֶת יִזֶּה שִׁבְע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ כִּסִּי: טו וְשָׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֵם וְהֵבִיא אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲשֶׂה אֶת־דָּמּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכֹּפֶרֶת וּלְפָנֶי הַכֹּפֶרֶת כִּסִּי: טז וְכִפֵּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשָׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשָּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טְמֵאתָם כִּסִּי: יז וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה | בְּאַהֲל מוֹעֵד בָּבֹאוֹ לְכִפֹּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־יֵצְאוּ וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל: ע"ב בחול יח וַיֵּצֵא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנֵי־יְהוָה וְכִפֵּר עָלָיו וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב כִּסִּי: יט וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ

סְהִדוּתָא וְלֹא יָמוּת: יד וְיִסַּב מִדָּמָא דְתוֹרָא וְיָדִי בְּאֶצְבָּעָה עַל אִפִּי כַפֶּרֶת קִדּוּמָא וְלִקְדָם כַּפֶּרֶתָא יָדִי שְׁבַע זְמָנִין מִן דָּמָא בְּאֶצְבָּעָה: טו וְיִכּוּס יָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי לְעָמָא וְיַעֲלֵל יָת דָּמָה לְמַגִּיז לְפָרֹכֶתָא וְיַעֲבֹד לְדָמָה כְּמָא דִּי עָבַד לְדָמָא דְתוֹרָא וְיָדִי יָתָה עַל כַּפֶּרֶתָא וְלִקְדָם כַּפֶּרֶתָא: טז וְיִכְפֹּר עַל קוֹדֶשָׁא מְסוּאָבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמְרִידֵיהוֹן לְכָל חַטָּאתֵיהוֹן וְכֵן יַעֲבֹד לְמַשְׁכַּן זְמָנָא דְשָׁרִי עֲמֵהוֹן בְּגוֹ סוּאָבַתֵיהוֹן: יז וְכָל אָנָשׁ לֹא יִהְיֵ בְּמַשְׁכַּן זְמָנָא בְּמַעֲלָה לְכַפֵּרָא בְּקוֹדֶשָׁא עַד מִפְקָה וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי וְעַל אָנָשׁ בֵּיתָה וְעַל כָּל קֹהֶלָא דְיִשְׂרָאֵל: יח וְיִפּוֹק לְמִדְבָּקָא דִּי קָדָם יְיָ וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי וְיִסַּב מִדָּמָא דְתוֹרָא וּמִדָּמָא דְצְפִירָא וְיָתֵן עַל קַרְנֵת מִדְבָּקָא סְחוּר סְחוּר: יט וְיָדִי עֲלוּהִי מִן דָּמָא בְּאֶצְבָּעָה שְׁבַע זְמָנִין וְיִדְכֶנָּה וְיִקְדֶּשְׁנָה מְסוּאָבָא

## רע"י

כְּדֵן מִזָּה עַל הַפָּרֹכֶת מִבְּחוּץ מִשְׁנִיָּהֶם אַחַת לְמַעֲלָה וְשִׁבְעָה לְמִטָּה: הַשָּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טְמֵאתָם. אף־עַל־פִּי שֶׁהֵם טְמֵאִים, שְׂכִינָה בִּינֵיהֶם: (יח) אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנֵי־ה'. זֶה מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב, שֶׁהוּא לְפָנֵי ה' בְּהִיכָל, וּמָה תִּלְמוּד לומר "וַיֵּצֵא" לְפִי שֶׁהִזָּה הַהֲזָאוֹת עַל הַפָּרֹכֶת וְעַמֵּד מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים וְהִזָּה, וּבְמִתְנֹת הַמִּזְבֵּחַ הִזְקִיקוּ לְצֵאת מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ, וְיִתְחִיל מִקְרָן מְזֻרְחִית צְפוּנִית (יומָא נח): וְכִפֵּר עָלָיו. וּמָה הִיא כַּפֶּרֶתוֹ? "וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר" - מְעַרְבִין זֶה לְתוֹךְ זֶה: (יט) וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם. אַחֵר שָׁנָתָן מִתְנֹת בְּאֶצְבָּעוֹ עַל קַרְנוֹתָיו, מִזָּה שְׁבַע הַזָּאוֹת עַל גִּגּוֹ (ת"כ): וְיִטְהַרוּ.

יָמוּת. הָא אִם לֹא עָשָׂאָה כְּתֻבָּהּ, חָיִב מִיתָה: (יד) וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ. הַזָּאָה אַחַת בְּמַשְׁמַע: וְלְפָנֵי הַכֹּפֶרֶת יִזֶּה שְׁבַע. הָרִי אַחַת לְמַעֲלָה וְשִׁבְעָה לְמִטָּה: (טו) אֲשֶׁר לָעֵם. מָה שֶׁהָפֵר מְכַפֵּר עַל הַפְּהֻגִים, מְכַפֵּר הַשְּׁעִיר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשְּׁעִיר שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לָשֵׁם: כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר. אַחַת לְמַעֲלָה וְשִׁבְעָה לְמִטָּה: (טז) מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (ת"כ) עַל הַנִּכְנָסִין לְמִקְדָּשׁ בְּטְמֵאָה, וְלֹא נֹדַע לָהֶם בְּסוּף, שָׁנְאָמֵר: "לְכָל־חַטָּאתָם", וְחַטָּאת הִיא שׁוֹגֵג: וּמִפְשָׁעֵיהֶם. אִף הַנִּכְנָסִין מִזִּיד בְּטְמֵאָה: וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד. (יומָא נז) כִּשֵּׁם שֶׁהִזָּה מִשְׁנֵיהֶם בְּפָנִים אַחַת לְמַעֲלָה וְשִׁבְעָה לְמִטָּה,

שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני  
 ישראל כ<sup>ט</sup>: וכלה מכפר את-הקדש ואת-  
 אהל מועד ואת-המזבח והקריב את-השעיר  
 החי: כא וסמך אהרן את-שתי כתיב ידו קרי ידיו  
 על-ראש השעיר החי והתודה עליו את-כל-  
 עונת בני ישראל ואת-כל-פשעיהם לכל-  
 חטאתם ונתן אתם על-ראש השעיר ושלח  
 ביד-איש עתי המדברה כ<sup>ט</sup>: כב ונשא השעיר  
 עליו את-כל-עונתם אל-ארץ גזרה ושלח את-  
 השעיר במדבר: כג ובא אהרן אל-אהל מועד  
 ופשט את-בגדי הכהן אשר לבש בבאו אל-  
 הקדש והניחם שם כ<sup>ט</sup>: כד ורחץ את-בשרו  
 במים במקום קדוש ולבש את-בגדיו ויצא

רש"י

וקטרת ההיכל ששל מזבח הפנימי בבגדי זהב.  
 וסדר המקראות, לפי סדר העבודות, כך הוא:  
 "ושלח את-השעיר במדבר", "ורחץ את-בשרו  
 במים וגו'", "ויצא ועשה את-עלתו וגו'", "ואת  
 חלב החטאת וגו'", וכל הפרשה עד "ואחרי-כן  
 יבוא אל-המחנה", ואחרי-כן: "ובא אהרן:  
 והניחם שם. מלמד שטעונין גניזה ולא ישתמש  
 באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר:  
 (כד) ורחץ את-בשרו וגו'. (יומא לב) למעלה  
 למדנו מ"ורחץ את-בשרו ולבשם", שכשהוא  
 משנה מבגדי זהב לבגדי לבן, טעון טבילה.  
 שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת  
 תמיד של שחר ולבש בגדי לבן לעבודת היום;  
 וכאן למדנו, שכשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי  
 זהב, טעון טבילה: במקום קדוש. (ת"כ, יומא שם)  
 המקדש בקדשת עזרה, והיא היתה כגג בית  
 הפרוה, וכן ארבע טבילות הכאות חובה ליום,

בני ישראל: כ וישצי מלכפרא  
 על קודשא ועל משכן זמנא ועל  
 מדבחה ויקרב ית צפירא חיא:  
 כא ויסמוך אהרן ית תרתין ידוהי  
 על ריש צפירא חיא וינדי עלוהי  
 ית כל עונת בני ישראל וית כל  
 מרדיהון לכל חטאיהון ויתן  
 יתהון על ריש צפירא וישלח ביד  
 גבר דזמין למהך למדברא:  
 כב ויטול צפירא עלוהי ית כל  
 חוביהון לארעא דלא יתבא  
 וישלח ית צפירא במדברא:  
 כג וייעול אהרן למשכן זמנא  
 וישלח ית לבושי בוצא די לבש  
 במעלה לקודשא ויצנענון תמן:  
 כד ויסחי ית בסרה במיא באתר  
 קדיש וילבש ית לבושהי ויפוק  
 ויעבד ית עלתה וית עלת עמא

ממה שעבר: וקדשו. לעתיד לבא: (כא) איש  
 עתי. (יומא טו) המוכן לכך מיום אתמול:  
 (כג) ובא אהרן אל-אהל מועד. אמרו רבותינו  
 שאין זה מקומו של מקרא זה, ונתנו טעם  
 לדבריהם במסכת יומא (דף לב), ואמרו: כל  
 הפרשה בלה נאמרה על הסדר, חוץ מ'ביאה' זו  
 שהיא אחר עשית עולתו ועולת העם והקטרת  
 אמורי פר ושעיר שנועשים בחוץ בבגדי זהב,  
 וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן: ובא  
 אל-אהל מועד. להוציא את הפך ואת המחמה,  
 שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים: ופשט את-  
 בגדי הכהן. אחר שהוציאם, ולובש בגדי זהב  
 לתמיד של בין הערפים. וזהו סדר העבודות: תמיד  
 של שחר בבגדי זהב, ועבודת פר ושעיר הפנימיים  
 וקטרת של מחמה בבגדי לבן, ואילו ואיל העם  
 ומקצת המוספין בבגדי זהב, והוצאת כף ומחמה  
 בבגדי לבן, ושיגרי המוספין ותמיד של בין הערפים

ויכפר על־והי ועל עמא: כה וית  
תרבא דחטאתא נסק למדבחה:  
כו ודמוכיל ית צפירא לעזאזל  
יצבע לבושוהי ונסחי ית בסרה  
במיא ובתר כן ייעול למשריתא:  
כז וית תורא דחטאתא וית  
צפירא דחטאתא די אתעל  
מדמהון לכפרא בקודשא יתפקון  
למפרא למשריתא ויוקדון בנורא  
ית משפיהון וית בסרהון וית  
אכליהון: כח ודמוקיד יתהון  
יצבע לבושוהי ונסחי ית בסרה  
במיא ובתר כן ייעול למשריתא:  
כט ותהי לכון לקנם עלם בירחא  
שביעאה בעשרא לירחא תענון  
ית נפשתיכון וכל עבידא לא  
תעבדון יציבא וגירא דיתגירון  
ביניכון: ל ארי ביומא הדין  
יכפר עליכון לדבאה יתכון מפל  
חוביכון קדם יי תדבון: לא שבת  
שבתא היא לכון ותענון ית  
נפשתיכון קנם עלם: לב ויכפר  
כהנא די רבי יתה ודי יקרב ית  
קרננה לשמשא תחות אבוהי  
וילבש ית לבושי בוץא לבושי  
קודשא: לג ויכפר על מקדש  
קודשא ועל משכן זמנא ועל  
מדבחה יכפר ועל כהנא ועל כל

לג ויכפר את־מקדש הקדש ואת־אהל מועד ואת־המזבח יכפר ועל

ועשה את־עלתו ואת־עלת העם וכפר בעדו  
ובעד העם כס"י: שני כה ואת חלב החטאת  
יקטיר המזבחה כס"י: כו והמשלח את־השעיר  
לעזאזל יכבם בגדיו ורחץ את־בשרו במים  
ואחרי־כן יבוא אל־המחנה: כז ואת פר  
החטאת ואת שער החטאת אשר הובא  
את־דמם לכפר בקדש יוציא אל־מחוץ  
למחנה ושרפו באש את־עורתם ואת־בשרם  
ואת־פרשם כס"י: כח והשרף אתם יכבם בגדיו  
ורחץ את־בשרו במים ואחרי־כן יבוא אל־  
המחנה: כט והיתה לכם לחקת עולם בחדש  
השביעי בעשור לחדש תענו את־נפשתיכם  
וכל־מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר  
בתוכם: ל בִּיְבוֹם הַזֶּה יכפר עליכם לטהר  
אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו:  
לא שבת שבתון היא לכם ועניתם את־  
נפשתיכם חקת עולם: לב וכפר הפה אשר  
ימשח אתו ואשר ימלא את־ידו לכהן תחת  
אביו ולבש את־בגדי הכהן בגדי הקדש כס"י:

רש"י

אכל הראשונה היתה בחיל: ולבש את־בגדיו. שמונה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה:  
ויצא. מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם:  
ועשה את־עלתו. איל לעולה האמור למעלה:  
"בזאת יבא אהרן וגו'". ואת־עלת העם. (יומא עג)  
"ואיל אחד לעלה" האמור למעלה "ומאת עדת  
בני ישראל וגו'": (כה) ואת חלב החטאת.  
אמורי פר ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח  
החיצון, דאלו בפנימי פתיב: "לא תעלו עליו  
קטרת זרה ועלה ומנחה" (שמות ט ז): (כז) אשר  
הובא את־דמם. להיכל ולפני ולפנים:  
(לב) וכפר הפה אשר־ימשח וגו'. (ת"כ) כפרה

עמא דקהלא יכפר: לד ותהי דא  
 לכון לקים עלם לכפרא על בני  
 ישראל מכל חוביהון חדא  
 בשתא ועבד כמא די פקיד יי ית  
 משה: א ומליל יי עם משה  
 למימר: ב מלל עם אהרן ועם  
 בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר  
 להון דין שתגמא די פקיד יי  
 למימר: ג גבר גבר מבית ישראל  
 די יכוס תור או אמר או עזא  
 במשריתא או די יכוס מכרא  
 למשריתא: ד ולתרע משכן  
 זמנא לא איתה לקרבא קרבנא  
 קדם יי קדם משכנא דיי דמא  
 יתחשב לגברא ההוא דמא אשד  
 וישתיצי אנשא ההוא מגו עמה:  
 ה בדיל די ייתון בני ישראל ית  
 דבחייהון די אנון דבחין על אפי  
 חקלא וייתנון לקדם יי לתרע  
 משכן זמנא לות כהנא ויכסון  
 נכסת קודשין קדם יי יתהון:  
 ו ויזרוק כהנא ית דמא על  
 מדבחא דיי בתרע משכן זמנא  
 ויסק תרבא לאתקבלא ברעוא  
 קדם יי: ז ולא ידבחון עוד ית

הכהנים ועל-כל-עם הקהל יכפר: לד והיתה-  
 זאת לכם לחקת עולם לכפר על-בני ישראל  
 מכל-חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה  
 יהוה את-משה כס"י: פ יז א וידבר יהוה אל-  
 משה לאמר: ב דבר אל-אהרן ואל-בניו ואל-  
 כל-בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר  
 אשר-צוה יהוה לאמר: ג איש איש מבית  
 ישראל אשר ישחט שור או-כשב או-עז  
 במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה כס"י:  
 ד ואל-פתח אהל מועד לא הביאו להקריב  
 קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב  
 לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא  
 מקרב עמו כס"י: ה למען אשר יביאו בני  
 ישראל את-זבחייהם אשר הם זבחים על-פני  
 השדה והביאם ליהוה אל-פתח אהל מועד  
 אל-הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה  
 אותם כס"י: ו וזרק הכהן את-הדם על-מזבח  
 יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה: ז ולא-

רש"י

(לד) ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע  
 יום-הכפורים עשה כסדר הזה; ולהגיד שבחו של  
 אהרן, שלא היה לזכשן לגדלתו, אלא במקום גזרת  
 המלך (ת"כ): (ג) אשר ישחט שור או-כשב.  
 במקדשין הכתוב מדבר, שנאמר: "להקריב  
 קרבן": במחנה. (זבחים קו) חוץ לעזרה: (ד) דם  
 יחשב. כשופך דם האדם, שמתחייב בנפשו: דם  
 שפך. (ת"כ) לרבות את הזורק דמים בחוץ:  
 (ה) אשר הם זבחים. אשר הם רגילים לזבח:

זו של יום-הכפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול,  
 לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן, הצרף לומר  
 בכהן גדול הבא אחרי שיהא כמותו: ואשר ימלא  
 את-ידו. (ת"כ) אין לי אלא המשוח בשמן המשחה,  
 מרבה בגדים מנין? תלמוד לומר: "ואשר ימלא  
 את ידו וגו'", והם כל הפהנים הגדולים שעמדו  
 מיאשיהו ואילף, שבנימו נגנזה צלוחית של שמן  
 המשחה: לכהן תחת אביו. (ת"כ) ללמד שאם בנו  
 ממלא את מקומו, הוא קודם לכל אדם:

יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵם אֲשֶׁר הֵם  
 זָנִים אַחֲרֵיהֶם חֲקַת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹאת לָהֶם  
 לְדֹרֹתָם כִּסִּי: שְׁלִישִׁי ח וַאֲלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ  
 מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכְכֶם  
 אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֲלָה אוֹזֵבַח כִּסִּי: ט וַאֲל־פָּתַח  
 אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיֹאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לִיהוָה  
 וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ כִּסִּי: י וְאִישׁ אִישׁ  
 מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר  
 יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בְּנַפְשׁוֹ הָאֹכֶלֶת  
 אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּסִּי:  
 יא כִּי־נִפְשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נָתַתִּיו לָכֶם  
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא  
 בְּנַפְשׁ יִכָּפֵר כִּסִּי: יב עַל־כֵּן אֲמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל  
 כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגֵּר  
 בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם כִּסִּי: יג וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי  
 יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יֵצֵד צִיד  
 חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמּוֹ  
 וְכִסְּהוּ בַּעֲפָר כִּסִּי: יד כִּי־נִפְשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ

דְּבַחֲיָהוּן לְשַׁדִּין דִּי אַנּוּן טָעֵן  
 בְּתַרְיָהוּן קָנִם עָלֵם תְּהִי דָא לְהוּן  
 לְדַרְיָהוּן: ח וְלַהוּן תִּימָר גְּבֵר  
 גְּבֵר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא  
 דִּיתַגִּירוֹן בִּינִיכּוֹן דִּי יִסַּק עֲלֵתָא  
 אוּ נְכִסַּת קוּדְשִׁיא: ט וְלַתְּרַע  
 מִשְׁכָּן זִמְנָא לֹא אִיתְּנָה לְמַעַבְד  
 יְתֵה קָדִם יי וְיִשְׁתַּיְצִי אֲנָשָׁא  
 הַהוּא מִעַמָּה: י גְּבֵר גְּבֵר מִבֵּית  
 יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דִּיתַגִּירוֹן  
 בִּינִיכּוֹן דִּי יִיכּוֹל כָּל דְּמָא וְאֵתָן  
 רוּגְזִי בְּאַנְשָׁא דִּיכּוֹל יְת דְּמָא  
 וְאַשְׁיִצִי יְתֵה מִגּוֹ עַמָּה: יא אַרִי  
 נֶפֶשׁ בְּסָרָא בְּדָמָא הִיא וְאַנָּא  
 יְהִבְתֵּיהָ לְכּוֹן עַל מִדְּבַחָא לְכַפֵּרָא  
 עַל נַפְשִׁיתִיכּוֹן אַרִי דְּמָא הוּא עַל  
 נֶפֶשׁא מְכַפֵּר: יב עַל כֵּן אֲמַרְתִּי  
 לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲנָשׁ מִנְכּוֹן לֹא  
 יִיכּוֹל דְּמָא וְגִיּוֹרָא דִּיתַגִּירוֹן  
 בִּינִיכּוֹן לֹא יִיכּוֹל דְּמָא: יג וְגְבֵר  
 גְּבֵר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא  
 דִּיתַגִּירוֹן בִּינִיכּוֹן דִּי יֵצֵד צִידָא  
 חַיָּתָא אוּ עוֹפָא דִּי מִתְאַכֵּל  
 וְיִישׁוּד יְת דְּמָה וְיִכְסִּינָה בַּעֲפָרָא:  
 יד אַרִי נֶפֶשׁ כָּל בְּסָרָא דְּמָה  
 בְּנֶפֶשׁא הוּא וְאַמְרִית לִבְנֵי  
 יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בְּסָרָא לֹא תִיכְלוּן

רש"י

(ז) לְשַׁעֲרֵם. לְשַׁדִּים, כְּמוֹ (ישעיה יג כא):  
 "וּשְׁעִירִים יִרְקְדוּ־שָׁם": (ח) אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֲלָה.  
 לְחִיב עַל הַמִּקְטִיר אִיבָרִים בַּחוּץ [עֵין בְּרֵא"ם]  
 כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ, שָׁאם שָׁחַט אֶחָד וְהַעֲלָה חִבְרוֹ,  
 שְׁנִיָּהּ חִיבִין (ת"כ. חולין פד) וְנִכְרַת. וְרַעוּ  
 נִכְרַת וְיָמִיו נִכְרַתִּין: (י) כָּל־דָּם. לְפִי שְׁנָאֵמֵר:  
 "בְּנֶפֶשׁ יִכָּפֵר", יָכוֹל לֹא יִהְיֶה חִיב אֱלָא עַל דָּם  
 הַמִּקְדָּשִׁים? תְּלָמוּד לֹא־מֵר: "כָּל־דָּם": וְנָתַתִּי פָנַי.  
 (ת"כ) פָּנָא שְׁלִי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עַסְקִי וְעוֹסֵק בּוֹ:  
 (יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר. שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, בָּדָם הִיא  
 תְּלוּיָהּ, וְלִפְיֵכָּךְ נָתַתִּיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ  
 הָאָדָם; תְּבֵא נֶפֶשׁ וְתִכְפֹּר עַל הַנֶּפֶשׁ: (יב) כָּל־  
 נֶפֶשׁ מִכֶּם. לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים:  
 (יג) אֲשֶׁר יֵצֵד. (ת"כ. חולין פד) אֵין לִי אֱלָא צִיד,  
 אֲוִיזִין וְתַרְנֻגְוִלִין מִנִּין? תְּלָמוּד לֹא־מֵר: "צִיד", מִכָּל  
 מְקוֹם. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר יֵצֵד"? שְׁלֹא  
 יֹאכַל בָּשָׂר, אֱלָא בְּהִזְמָנָה זֹאת: אֲשֶׁר יֹאכַל. פָּרֻט  
 לְטִמְאִים: (יד) דָּמוֹ בְּנֶפֶשׁוֹ הוּא. דָּמוֹ הוּא לֹא

ארי נפש כל בסרא דמה היא כל  
דיכלגה ישתיצ: טו וכל אנש די  
יכול נבילא ותבירא בניציבא  
ובגיורא ויצבע לבושוהי ויסחי  
במיא ויהי מסאב עד רמשא  
וידפי: טז ואם לא יצבע ובסרה  
לא יסחי ויקבל חובה: א ומליל  
יי עם משה למימר: ב מלל עם  
בני ישראל ותימר להון אנא יי  
אלהכון: ג פעובדי עמא דארעא  
דמצרים די יתבתון בה לא  
תעבדון וכעובדי עמא דארעא  
דכנען די אנא מעל יתכון תמן  
לא תעבדון ובנימוסיהון לא  
תהכון: ד ית דיני תעבדון וית  
קימי תטרון להלקא בהון אנא יי  
ובחקתיהם לא תלכו: כס"י:

בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל-בשר  
לא תאכלו כי נפש כל-בשר דמו הוא  
כל-אכליו יפרת כס"י: טו וכל-נפש אשר תאכל  
נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבש בגדיו ורחץ  
במים וטמא עדהערב וטהר כס"י: טז ואם לא  
יכבש ובשרו לא ירחץ ונשא עונו כס"י: פ  
יח א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב דבר  
אל-בני ישראל ואמרת אלהם אני יהוה  
אלהיכם כס"י: ג כמעשה ארץ-מצרים אשר  
ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען  
אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו  
ובחקתיהם לא תלכו: ד את-משפטי תעשו ואת-חקתי תשמרו

## רש"י

לפיכך בא עליהם בגזרה: "אני ה' אלהיכם" - דעו  
מי גוזר עליכם, דין להפרע ונאמן לשלם שכר:  
(ג) כמעשה ארץ-מצרים. (ת"כ) מגיד שמעשיהם  
של מצריים ושל כנעניים מקלקלים מכל האמות,  
ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן הכל:  
אשר אני מביא אתכם שמה. מגיד שאותן עממין  
שכבשו ישראל, מקלקלים יותר מכלם (ת"כ):  
ובחקתיהם לא תלכו. מה הניח הכתוב שלא  
אמר? אלא אלו נימוסות שלהן, דברים החקוקין  
להם, כגון טריטאות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר:  
אלו דרכי האמורי שמנו חקמים: (ד) את-משפטי  
תעשו. אלו דברים האמורים בתורה במשפט,  
שאלו לא נאמרו, היו כדאי לאמרן: ואת-חקתי  
תשמרו. דברים שהם גזרת המלך, שיצטר הרע  
משיב עליהם: 'למה לנו לשמרן'? ואמות העולם  
משיבין עליהן, כגון: אכילת חזיר ולבישת שעטנז  
וטהרת מי חטאת, לכך נאמר: "אני ה'", גזרתי  
עליכם, אי אתם רשאים להפטר!: ללכת בהם. אל

במקום הנפש, שהנפש תלויה בו: פיי-נפש כל-  
בשר דמו הוא. הנפש היא הדם. 'דם' ו'בשר'  
לשון זכר. 'נפש' לשון נקבה: (טו) אשר תאכל  
נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר הכתוב,  
שאין לה טמאה אלא בשעה שנוכלעת בבית  
הבליעה. ולמדך פאן, שטמאה באכילתה ואינה  
מטמאה במגע, ו"טרפה" האמורה פאן, לא נכתבה  
אלא לדרש. וכן שנינו: יכול תהא נבלת עוף טמא  
מטמאה בבית הבליעה? תלמוד לומר  
"טרפה" - מי שיש במינו טרפה, יצא עוף טמא,  
שאין במינו טרפה: (טז) ונשא עונו. אם יאכל  
קדש או יגנס למקדש, חייב על טמאה זו ככל שאר  
טמאות: ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. על רחיצת  
גופו ענוש כרת, ועל כבוס בגדים במלקות:  
(ב) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני  
(שמות כ): "אנכי ה' אלהיך", וקבלתם עליכם  
מלכותי, מעתה קבלו גזרותי. רבי אומר: גלוי  
וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא,

לִלְכֹת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּשִׁי:  
 ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר  
 יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי יְהוָה כִּשִׁי: ם  
 ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ  
 לְגִלּוֹת עֲרוּהָ אֲנִי יְהוָה כִּשִׁי: ם ז עֲרוֹת אָבִיךָ  
 וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הוּא לֹא תִגְלֶה  
 עֲרוֹתֶיהָ כִּשִׁי: ם ח עֲרוֹת אִשְׁת־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה  
 עֲרוֹת אָבִיךָ הוּא כִּשִׁי: ם ט עֲרוֹת אֲחוֹתְךָ  
 בַּת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמְךָ מוֹלֶדֶת בֵּית אוֹ  
 מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן כִּשִׁי: ם י עֲרוֹת  
 בַּת־בְּנֶךָ אוֹ בַת־בֶּתְךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן כִּי  
 עֲרוֹתְךָ הִנֵּה כִּשִׁי: ם יא עֲרוֹת בַּת־אִשְׁת־אָבִיךָ  
 מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הוּא לֹא תִגְלֶה  
 עֲרוֹתֶיהָ כִּשִׁי: ם יב עֲרוֹת אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה  
 שָׂאֵר אָבִיךָ הוּא: ם יג עֲרוֹת אֲחוֹת־אִמְךָ לֹא תִגְלֶה כִּי־שָׂאֵר אִמְךָ

רש"י

שאינה אשת אביו: (ח) ערוֹת אִשְׁת־אָבִיךָ.  
 לרבות לאחר מיתה: (ט) בַּת־אָבִיךָ. אף בת  
 אנוסה במשמע: מוֹלֶדֶת בֵּית אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ. בין  
 שנוֹלְדָה מאותה שאומרים לוֹ לְאָבִיךָ: קנים את  
 אמה, ובין שאומרים לוֹ: הוצא את אמה, כגון:  
 ממזרת או נתינה: (י) עֲרוֹת בַּת־בְּנֶךָ וגו'. (יבמות  
 צז) בבתו מאנוסתו הכתוב מדבר. וכתו וכת בתו  
 מאשתו אנו למדין מ"עֲרוֹת אִשָּׁה וכתה" שנגאמר  
 בהן "לא תגלה", בין שהיא ממנה, בין שהיא  
 מאיש אחר: עֲרוֹת בַּת־בְּנֶךָ. קל וחמר לבתך, אלא  
 לפי שאין מזהירין מן הדין, למדוה מגזרה שוה  
 (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח): (יא) עֲרוֹת בַּת־אִשְׁת־  
 אָבִיךָ. למד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית,  
 לכך נאמר: בַּת־אִשְׁת־אָבִיךָ, בראייה לקדושין:

תפטר מתוכם, שלא תאמר: למדתי חכמת ישראל,  
 אלא ואלמד חכמת האמות: (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־  
 חֻקְתִּי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה, שלא פרט  
 הכתוב בהם (ת"כ). דבר אחר: לתן שמירה ועשיה  
 לחקים, ושמירה ועשיה למשפטים, לפי שלא נתן  
 אלא עשיה למשפטים ושמירה לחקים: וְחֵי בָהֶם.  
 לעולם הבא, שאם תאמר בעולם הזה, והלא סופו  
 הוא מת! אָנִי ה'. נאמן לשלם שכר: (ו) לֹא  
 תִקְרְבוּ. להזהיר הנקבה בזכר, לכך נאמר לשון  
 רבים: אֲנִי ה'. נאמן לשלם שכר: (ז) עֲרוֹת  
 אָבִיךָ. (סנהדרין נד) זו אשת אבִיךָ. או אינו אלא  
 במשמעו? נאמר פֶּאֶן: "עֲרוֹת אָבִיךָ", ונאמר להלן  
 (לקמן כ): "עֲרוֹת אָבִיךָ גְּלָה". מה להלן אשת אבִי,  
 אף פֶּאֶן אשת אבִי: וְעֲרוֹת אִמְךָ. להביא אמו

הוא: **ס** יד עֲרוֹת אַחִי-אַבִּיךָ לֹא תִגְלֶה אֶל-  
 אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב דִּדְתָךְ הוּא **רס"י**: **ס** טו עֲרוֹת  
 כִּלְתָךְ לֹא תִגְלֶה אִשָּׁת בְּנֶךְ הוּא לֹא תִגְלֶה  
 עֲרוֹתֶיהָ **רס"י**: **ס** טז עֲרוֹת אִשְׁת-אֲחִיךָ לֹא תִגְלֶה  
 עֲרוֹת אֲחִיךָ הוּא: **ס** יז עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא  
 תִגְלֶה אֶת-בֵּת-בְּנֶה וְאֶת-בֵּת-בִּתָּהּ לֹא תִקַּח  
 לְגִלּוֹת עֲרוֹתֶיהָ שְׁאֵרָה הִנֵּה זִמָּה הוּא **רס"י**:  
 יח וְאִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח לְצֹרֵר לְגִלּוֹת  
 עֲרוֹתֶיהָ עָלֶיהָ בַּחֲיָיָה **רס"י**: יט וְאֶל-אִשָּׁה בְּנִית  
 טַמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֲרוֹתֶיהָ: כ וְאֶל-  
 אִשָּׁת עַמִּיתְךָ לֹא-תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ לְזֹרַע  
 לְטַמְאָה-בָּהּ: כא וּמִזֹּרְעֶךָ לֹא-תִתֵּן לְהַעֲבִיר  
 לְמַלְךְ וְלֹא תַחֲלִל אֶת-שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי  
 יְהוָה **רס"י**: רביעי כב וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבִי  
 אִשָּׁה תִזְעָבָה הוּא: כג וּבְכָל-בְּהֵמָה לֹא-תִתֵּן  
 שְׁכִבְתְּךָ לְטַמְאָה-בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא-תַעֲמֹד לְפָנַי  
 בְּהֵמָה לְרִבְעָה תִבֵּל הוּא **רס"י**: כד אֶל-טַמְאָה

רס"י

אִמָּךְ הִיא: יד עֲרִית אַח אַבִּיךָ לֹא  
 תִגְלִי לְאַתְתָּהּ לֹא תִקְרַב אֶתָּה אַח  
 אַבִּיךָ הִיא: טו עֲרִית כִּלְתְּךָ לֹא  
 תִגְלִי אֶתָּה בֶּרֶךְ הִיא לֹא תִגְלִי  
 עֲרִיתָהּ: טז עֲרִית אֶתָּה אַחֲוֶיךָ לֹא  
 תִגְלִי עֲרִית אַחֲוֶיךָ הִיא: יז עֲרִית  
 אֶתָּמָה וּבִרְתָּהּ לֹא תִגְלִי יָת בֵּת  
 בְּרָה וְיָת בֵּת בִּרְתָּהּ לֹא תִסָּב  
 לְגִלְעָה עֲרִיתָהּ קָרִיבֵן אֲנִין עֲצָת  
 חֲטָאִין הִיא: יח וְאַתְתָּה עִם  
 אֶחָתָהּ לֹא תִסָּב לְאַעְקָא לְגִלְעָה  
 עֲרִיתָהּ עֲלָה בַּחֲיָיָה:  
 יט וְלֹא-תִתָּהּ בְּרוּחֶךָ סוּכְתָהּ לֹא  
 תִקְרַב לְגִלְעָה עֲרִיתָהּ: כ וּבִאֶתָּה  
 חֲבֵרְךָ לֹא תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ לְזֹרְעָא  
 לְאַסְתָּאבָּא בָּהּ: כא וּמִבְּנִיךָ לֹא  
 תִתֵּן לְאַעְבְּרָא לְמַלְךְ וְלֹא תַחֲלִל יָת  
 שְׁמָא דְאַלְהֶיךָ אֲנָא יי: כב וְעִם  
 דְּכוּרָא לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבִי אֶתָּה  
 תִזְעָבָתָהּ הִיא: כג וּבְכָל בְּעִירָא  
 לֹא תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ לְאַסְתָּאבָּא בָּהּ  
 וְאַתְתָּה לֹא תִקֹּם קָדָם בְּעִירָא  
 לְמַשְׁלֵט בָּהּ תִבֵּלָה הוּא: כד לֹא  
 תִסְתָּאבֹן בְּכָל אֲלִין אֲרִי בְּכָל  
 אֲלִין אִסְתָּאבֹן עִמָּמָא דִּי אֲנָא

(קידושין נ) שְׁתִּיחֶן כָּאֲחָת: לְצֹרֵר. לְשׁוֹן צָרָה,  
 לְעִשׂוֹת אֶת זֶה צָרָה לָזֶה: בַּחֲיָיָה. לְמַדְךָ שְׁאֵם גִּרְשָׁה  
 לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחֻתָּה כָּל זְמַן שֶׁהִיא בַּחֲיָיִם:  
 (כא) לְמַלְךְ. עֲבוּדַת אֱלִילִים הִיא שְׁשֻׁמָּה 'מַלְךְ',  
 וְזֶה הִיא עֲבוּדָתָהּ, שְׁמוּסָר בְּנוֹ לְכַמְרִים, (סנהדרין סד)  
 וְעוֹשִׂין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת גְּדוּלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֶּן  
 בְּרַגְלָיו בֵּין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת הָאֵשׁ: לֹא-תִתֵּן. זֶה הִיא  
 מְסִירָתוֹ לְכַמְרִים: לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ. זֶה הַעֲבִירָת  
 הָאֵשׁ: (כג) תִּבֵּל הוּא. לְשׁוֹן קָדַשׁ וְעִרְוָה וְנֹאֵף,  
 וְכֵן: "וְאִפִּי עַל-תִּבְלִיתָם" (ישעיה י כה). דָּבָר אַחֵר:  
 "תִּבֵּל הוּא", לְשׁוֹן כִּלְיָה וְעַרְבוּב זָרַע אֲדָם וְזָרַע

(יד) עֲרוֹת אַחִי-אַבִּיךָ לֹא תִגְלֶה. וְזִמָּה הִיא  
 עֲרוֹתוֹ? "אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב": (טו) אִשָּׁת בְּנֶךְ  
 הוּא. לֹא אִמְרָתִי אֶלָּא בְּשִׁישׁ לְבֶנְךָ אִישׁוֹת בָּהּ,  
 פָּרֹט לְאַנּוּסָה וְשִׁפְחָה וְנִכְרִית (סנהדרין עה):  
 (יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ. (יבמות צז) לֹא אָסֵר  
 הַכְּתוּב אֶלָּא עַל-יְדֵי נְשׁוּאֵי הָרָאוּשׁוֹנָה, לְכַךְ נֶאֱמַר:  
 "לֹא תִקַּח", לְשׁוֹן קִיחָה, וְכֵן לְעִנְיַן הָעֵנֶשׁ: "אֲשֶׁר  
 יִקַּח אֶת-אִשָּׁה וְאֶת-אִמָּהּ" (לקמן כ), לְשׁוֹן קִיחָה,  
 אֲבָל אֲנִס אִשָּׁה, מִתֵּר לִשָּׂא בִתָּהּ: שְׁאֵרָה הִנֵּה.  
 קְרוּבוֹת זֶה לָזֶה: זִמָּה. עֲצָה, כְּתִרְגוּמוֹ: "עֲצָת  
 חֲטָאִין", שִׁינְיָךְ יוֹעֲצֶךָ לְחֲטָא: (יח) אֶל-אַחֲתָהּ.

מגלי מן קדמיכון: כה ואסתאבת  
ארעא ואסערית חובה עלה  
ורוקינת ארעא ית יתבהא:  
כו ותטרון אתון ית קימי וית  
דיני ולא תעבדון מכל תועבתא  
האלין נציבא וגיורא דיתגורון  
ביניכון: כו ארי ית כל תועבתא  
האלין עבדו אנשי ארעא די  
קדמיכון ואסתאבת ארעא:  
כח ולא תרוקן ארעא יתכון  
בסאביכון יתה כמא דרוקינת ית  
עממא די קדמיכון: כט ארי כל  
די יעבד מכל תועבתא האלין  
וישתיצון נפשטא דיעבדון מגו  
עמהון: ל ותטרון ית מטרת  
מימרי בדיל דלא למעבד  
מנימוסי תועבתא דאתעבדא  
קדמיכון ולא תסתאבון בהון  
אנא יי אלהכון: פ פ פ

א ומליל יי עם משה למימר:  
ב מלל עם כל כנשתא דבני  
ישראל ותימר להון קדישין תהון  
ארי קדיש אנא יי אלהכון:

בכל-אלה כי בכל-אלה נטמאו הגוים אשר-  
אני משלח מפניכם: כה ותטמא הארץ ואפקד  
עונה עליה ותקא הארץ את-ישיבה:  
כו ושמרתם אתם את-חקתי ואת-משפטי ולא  
תעשו מכל התועבת האלה האזרח והגר  
הגר בתוכם: כו כי את-כל-התועבת האל  
עשו אנשי-הארץ אשר לפניכם ותטמא  
הארץ: כה ולא-תקיא הארץ אתכם בטמאכם  
אתה כאשר קאה את-הגוי אשר לפניכם: כט  
כ כי כל-אשר יעשה מכל התועבת האלה  
ונכרתו הנפשות העשות מקרב עמם: כט  
ל ושמרתם את-משמרותי לבלתי עשות  
מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא  
תטמאו בהם אני יהוה אלהיכם: כט פ פ פ

פסוקים, כ"י כ"ל סימן עד"ו סימן:

### פרשת קדושים

יט א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב דבר  
אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני

רש"י

מתחייבים כללה? לכה נאמר: "אני ה' אלהיכם":  
חסלת פרשת אחרי  
(ב) דבר אל-כל-עדת בני-ישראל. (ויקרא רבה.  
ת"כ) מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרבו  
גופי תורה תלויין בה: קדשים תהיו. הווי פרושים  
מן העריות ומן העבירה, (ויקרא רבה) שכל מקום  
שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדשה, (לקמן  
כא): "אשה זנה וחללה וגו'" - "אני ה' מקדשכם".  
(שם): "ולא יחלל זרעו..." אני ה' מקדשו". (שם):

בהמה: (כח) ולא-תקיא הארץ אתכם. משל לכן  
מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו  
אלא מקיאו, כך ארץ ישראל, אינה מקימת עובדי  
עברה. ותרגומו: 'ולא תרוקן', לשון רקון, מריקה  
עצמה מהם: (כט) הנפשות העשות. הנזכר  
והנזכה במשמע: (ל) ושמרתם את-משמרותי.  
להזהיר בית-דין על כך: ולא תטמאו בהם אני ה'  
אלהיכם. הא אם תטמאו איני אלהיכם ואתם  
נפסלים מאחרי, ומה הנאה יש לי בכם, ואתם

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּסִּי: <sup>ג</sup> אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ  
וְאֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּסִּי:  
וְאֶל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא  
תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּסִּי: <sup>ה</sup> וְכִי  
תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם  
תִּזְבְּחֻהוּ כִּסִּי: <sup>ו</sup> בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכֵל וּמִמַּחֲרַת  
וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף כִּסִּי:  
וְאִם הָאָכַל יֹאכֵל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא  
לֹא יִרְצָה כִּסִּי: <sup>ח</sup> וְאֶכְלִיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ

ג גבר מן אמה ומן אבוי תהון  
דחלין וית יומי שפיא דילי  
תטרון אנא יי אלהכון: ד לא  
תתפנו בטר טעון ודחלן דמתכא  
לא תעבדון לכון אנא יי אלהכון:  
ה וארי תפסון נכסת קודשיא  
קדם יי לרעוא לכון תפסנה:  
ו ביומא דיתנכס יתאכל וביומא  
דבתרוהי ודאשפתאר עד יומא  
תליתאה בנורא תוקד: ז ואם  
אתאכלא יתאכל ביומא תליתאה  
מרחק הוא לא יהי לרעוא:  
ח ודייכלנה חובה יקבל ארי ת

## רש"י

לֹא תַעֲשׂוּ לְאַחֲרִים וְלֹא אַחֲרִים לָכֶם. וְאִם תֹּאמְרוּ:  
לֹא תַעֲשׂוּ לְעֶצְמְכֶם, אָכֵל אַחֲרִים עוֹשִׂין לָכֶם? !  
הָרִי כֶּכֶר נֶאֱמַר (שמות כ ג): "לֹא יִהְיֶה לָךְ" - לֹא  
שֶׁלְךָ וְלֹא שֶׁל אַחֲרִים: (ה) וְכִי תִזְבְּחוּ וְגו'. לֹא  
נֶאֱמַר פֶּרֶשֶׁה זֶה אֵלָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה זְבִיחָתָן  
אֵלָּא עַל־מִנְתָּ לְהֶאֱכֹל בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן הַזֶּה, שֶׁאִם לִקְבֹּעַ  
לָהֶם זֶמֶן אֲכִילָה הָרִי כֶּכֶר נֶאֱמַר (לעיל ז טז): "וְאִם  
נָדַר אוֹ נִדְּבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ וְגו'": לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחֻהוּ.  
תַּחֲלַת זְבִיחָתוֹ תִּהְיֶה עַל־מִנְתָּ נַחֲת־רוּחַ, שֶׁיִּהְיֶה לָכֶם  
לְרִצּוֹן, שֶׁאִם תִּחְשְׁבוּ עָלָיו מַחֲשַׁבֶּת פְּסוּל, לֹא יִרְצָה  
עֲלֵיכֶם לִפְנֵי: לְרִצְוֹנְכֶם. אֲפִיצִימֶנּוּ, זֶהוּ לִפְנֵי  
פְּשׁוּטוֹ; וְרִבּוּתֵינוּ לְמַדּוֹ (חולין יג) מִכָּאֵן לְמַתְעַסֵּק  
בְּקִדְשִׁים שֶׁפְּסוּל. שֶׁצָּרִיךְ שִׁיתְּכֹנֶן לְשַׁחֵט:  
(ו) בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכֵל. כְּשֶׁתִּזְבְּחוּהוּ תִשְׁחַטּוּהוּ  
עַל מִנְתָּ זֶמֶן זֶה שֶׁקִּבַּעְתִּי לָכֶם כֶּכֶר: (ז) וְאִם  
הָאָכַל יֹאכֵל וְגו'. אִם אֵינוֹ עֹנֵן לְחוּץ לְזִמְנוֹ,  
שֶׁהָרִי כֶּכֶר נֶאֱמַר (לעיל ז) "וְאִם הָאָכַל יֹאכֵל  
מִבֶּשֶׂר־זֶבַח שְׁלָמֵיו וְגו'", תִּנְהוּ עֹנֵן לְחוּץ לְמִקְוָמוֹ.  
יָכוֹל יִהְיֶה חֲבִים כֶּרֶת עַל אֲכִילָתוֹ? תִּלְמּוֹד לּוֹמַר  
(שם): "וְהִנֵּפֶשׁ הָאֲכָלָת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה תִּשָּׂא", מִמֶּנּוּ  
וְלֹא מִחֲבָרוֹ, יֵצֵא הַנֶּשֶׁחַט בְּמַחֲשַׁבֶּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ:  
פְּגוּל. מִתְּעַב, כִּמּוֹ (ישעיה סה ד): "וּמִרְקַּק פְּגָלִים  
כְּלִיָּהֶם": (ח) וְאֶכְלִיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא. בְּנוֹתָר גְּמוּר

"קדשים יהיו... אשה וזה וכללה וגו'": (ג) אִישׁ  
אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כָּל אֶחָד מִכֶּם תִּירָאוּ אָבִיו  
וְאָמוֹ; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: (תורת כהנים. קידושין  
כט) אֵין לִי אֵלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנֵּין? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר:  
"תִּירָאוּ", הָרִי כָּאֵן שְׁנַיִם. אִם־כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר  
"אִישׁ"? שֶׁהָאִישׁ סִפֵּק בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת, אָכֵל אִשָּׁה  
רְשׁוּת אַחֲרִים עָלֶיהָ: אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כָּאֵן  
הַקָּדִים אִם לָאֵב, לִפִּי שְׁגָלוֹי לִפְנֵי שֶׁהֵבֵן גֵּרָא אֶת  
אָבִיו יוֹתֵר מֵאָמוֹ. וּבִכְבוֹד, הַקָּדִים אֵב לָאֵם, לִפִּי  
שְׁגָלוֹי לִפְנֵי שֶׁהֵבֵן מִכְּבֹד אֶת אָמוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו,  
מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁדָּלְתוֹ בְּדָבָרִים: וְאֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ.  
סִמָּךְ שְׁמִירַת שִׁבְתָּ לְמוֹרָא אֵב, לּוֹמֵר: אֶף־עַל־פִּי  
שֶׁהִזְהַרְתִּיךְ עַל מוֹרָא אֵב, אִם יֹאמַר לָךְ: 'חָלַל אֶת  
הַשִּׁבְתָּ! אֵל תִּשְׁמַע לוֹ, וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת:  
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. (יבמות ה) אֶתָּה וְאָבִיךָ חֲבִים  
בְּכַבּוּדִי, לִפְיֶיךָ לֹא תִשְׁמַע לוֹ לְבִטּוֹל אֶת דְּבָרִי. (ב"מ  
לב. קידושין לו) אֵיזָהוּ מוֹרָא? לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ, וְלֹא  
יִדְבֵּר בְּמִקְוָמוֹ, וְלֹא יִסְתֵּר אֶת דְּבָרָיו. וְאֵיזָהוּ כְּבוֹד?  
מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה, מִלְּבִישׁ וּמִנְעִיל, מִכֶּנֶס וּמוֹצִיא:  
(ד) אֶל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם. לְעַבְדָּם. (ת"כ)  
אֱלִילִים לְשׁוֹן 'אֵל' - כָּלָא הוּא חָשׁוּב: וְאֱלֹהֵי  
מִסְכָּה. תַּחֲלָתָן אֱלִילִים הֵם, וְאִם אֶתָּה פּוֹנֶה  
אַחֲרֵיהֶם סוּפֵךְ לַעֲשׂוֹתָן אֱלֹהוֹת: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם.

יְהוָה חָלַל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ כִּסִּי:  
 ט וּבְקִצְרָכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה  
 פֶּאת שְׂדֶךְ לְקָצֹר וּלְקַט קִצִּירָךְ לֹא תִלְקֹט כִּסִּי:  
 י וְכִרְמֶךָ לֹא תַעוֹלֵל וּפְרִט כִּרְמֶךָ לֹא תִלְקֹט  
 לַעֲנִי וְלִגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּסִּי:  
 יא לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא־תִכְחֲשׂוּ וְלֹא־תִשְׁקְרוּ אִישׁ  
 בַּעֲמִיתוֹ כִּסִּי: יב וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ בִשְׁמִי לִשְׁקַר  
 וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה כִּסִּי: יג לֹא־  
 תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ וְלֹא תִגּוֹל לֹא־תִלִּין פְּעֻלַּת  
 שְׂכִיר אֹתָךְ עַד־בֹּקֶר כִּסִּי: יד לֹא־תִקְלַל חֵרֶשׁ  
 וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכֶּשֶׁל וִירָאֲתָ מֵאֲלֹהֶיךָ

קודשא דני אחל וישתיצי אנשא  
 הדיא מעמה: ט ובמקצדכון ית  
 חצדא דארעכון לא תשיצי  
 פאתא דחקלך למחצד וילקטא  
 דחצדך לא תלקט: י וכרמך לא  
 תעלל ונתרא דכרמך לא תלקט  
 לענני ולגירי תשבוק יתהון אנא  
 יי אלהכון: יא לא תגנבון ולא  
 תכדבון ולא תשקרין אנש  
 בחברה: יב ולא תשבועון בשמי  
 לשקרא ותחל ית שמא דאלהך  
 אנא יי: יג לא תעשוק ית חברך  
 ולא תאנס לא תבית אגרא  
 דאגרא לותך עד צפרא: יד לא  
 תלוט דלא שמע וקדם דלא חזי  
 לא תשים תקלא ותדחל מאלהך

רש"י

אזהרה מניין? תלמוד לומר: "ולא תשקרו": לא  
 תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבועו.  
 אם גנבת, סוף לכתש, סוף לשקר, סוף להשבע  
 לשקר: (יב) ולא תשבועו בשמי. למה נאמר?  
 לפי שנאמר (שמות כ ז): "לא תשא את שם-ה'  
 אלהיך לשוא". יכול לא יהא חייב אלא על שם  
 המיוחד? מנין לרבות כל הכנויין? תלמוד לומר:  
 "ולא תשבועו בשמי לשקר" - כל שם שיש לי:  
 (יג) לא תעשק. (ת"כ) זה הכובש שכר שכיר:  
 לא תלין. לשון נקבה, מוסב על הפעלה: עד-  
 בקר. בשכיר יום הכתוב מדבר, שייציאתו  
 מששקעה חמה, לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה.  
 ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד טו): "ולא תבוא  
 עליו השמש", מדבר בשכיר לילה, שהשלמת  
 פעלתו משיעלה עמוד השחר, (ב"מ קי) לפיכך זמן  
 גבוי שכרו כל היום; לפי שנתנה תורה זמן לבעל  
 הבית, עונה לבקש מעות: (יד) לא תקלל חרש.  
 אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם? תלמוד  
 לומר (שמות כב כז): "בעמך לא תאר". אם כן, למה  
 נאמר "חרש"? מה חרש מיוחד, שהוא בחיים, אף

הכתוב מדבר, ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ  
 למקומו, (זבחים כא) שפבר מעטו הכתוב. וזהו  
 בנותר גמור מדבר. ובמסכת כרתות למדוהו מגזרה  
 שנה: (ט) לא תכלה פאת שדך. שניית פאה  
 בסוף שדהו (ת"כ): ולקט קצירך. שבלים הנושרים  
 בשעת קצירה, אחת או שתיים, אבל שלש אינן  
 לקט. (ת"כ. פאה ח): (י) לא תעולל. לא תטל  
 עוללות שבה, והן נכרות. איזהו עוללת? כל שאין  
 לה לא כתף ולא נטף (פאה ז): ופרט פרמך. גרגרי  
 ענבים הנושרים בשעת בצירה: אני ה' אלהיכם.  
 דין להפרע. ואיני גובה מכס אלא נפשות, שנאמר  
 (משלי כב): "אל תגזל-דל וגו'... כי ה' יריב ריכם  
 וגו'": (יא) לא תגנבו. אזהרה לגונב ממון, אבל  
 "לא תגנב" שפצצת הדברות, אזהרה לגונב  
 נפשות; דבר הלמד מענינו, דבר שחייבין עליו  
 מיתת בית-דין: ולא תכחשו. (ב"ק קט) לפי  
 שנאמר (ויקרא ה כב): "וכחש-בה", משלם קרן  
 וחמש. למדנו ענש, אזהרה מניין? תלמוד לומר:  
 "ולא תכחשו": ולא תשקרו. לפי שנאמר (שם):  
 "ונשבע על-שקר", ישלם קרן וחמש. למדנו ענש,

אֲנִי יְהוָה כִּסִּי: חֲמִישִׁי טו לֹא-תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט  
 לֹא-תִשָּׂא פָנֶי-דָל וְלֹא תִהְדָּר פָּנֵי גָדוֹל בְּצִדָּק  
 תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ כִּסִּי: טז לֹא-תִלָּךְ רָכִיל בְּעַמִּיךָ  
 לֹא תַעֲמֹד עַל-דָּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה כִּסִּי: ז' לֹא-  
 תִשָּׂא אֶת-אֲחִיךָ בְּלִבְךָ הוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת-  
 עִמִּיתְךָ וְלֹא-תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא כִּסִּי: יח לֹא-תִקֵּם

רש"י

אשפיימנ"ט בלע"ז. ורָאִיָּה לְדַבְרִי, שְׁלֹא מְצִינוּ  
 'רכילות' שאין פתוב בלשון 'הליכה': "לֹא תִלָּךְ  
 רכיל", "הלכי רכיל נחשית וברזל" (ירמיה ו כח);  
 ושאָר לְשׁוֹן הָרַע אין פתוב בו הליכה, (תהילים קא  
 ה): "מִלְשֹׁנִי בִסְתֵר רָעָהוּ", (שם קכ ג): "לְשׁוֹן  
 רָמִיָּה", (שם יב ד): "לְשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֻלוֹת". לְכָף אֲנִי  
 אומר: שֶׁהִלְשׁוֹן הוֹלֵךְ וּמְרַגֵּל, שֶׁהַכֹּף נִחְלָפֶת  
 בְּגִימָ"ל, שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת שְׁמוֹצְאֵיהֶם מִמָּקוֹם אֶחָד  
 מִתְחַלְפוֹת זוּ בָּזוּ; בִּי"ת בִּפֶּ"א, וּגִימָ"ל בְּכ"ף,  
 וְקו"ף בְּכ"ף, וְנו"ן בְּלִמָ"ד, וְזִי"ן בְּצַד"י. וְכֵן  
 (שמואל ב יט כח): "וַיִּרְגֵּל בְּעַבְדֶּךָ", רָגַל בְּמִרְמָה  
 לֵאמֹר עָלִי רָעָה, וְכֵן (תהילים טו ג): "לֹא רָגַל  
 עַל-לִשְׁנִי", וְכֵן רֹכֵל, הַסּוֹחֵר וּמְרַגֵּל אַחֵר כָּל  
 סוֹחֵרָה, וְכָל הַמוֹכֵר בְּשָׂמִים לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶם הַנָּשִׁים,  
 עַל-שֵׁם שְׁמִיחָהּ תְּמִיד בְּעִירוֹת, נִקְרָא 'רוֹכֵל' לְשׁוֹן  
 רוֹגֵל. וְתַרְגּוּמוֹ: "לֹא תִיכּוֹל קוֹרְצִין", כְּמוֹ (דניאל ג  
 ח): "וַאֲכָלוּ קֹרְצִיהוֹן דֵּי יְהוּדִיָּא"; "אֲכָל בַּהּ קֹרְצָא  
 בִּי מִלְפָּא". נִרְאֶה בְּעִינֵי, שֶׁהִנֵּה מִשְׁפָּטִים לְאַכֵּל  
 בְּבֵית הַמִּקְבֵּל דְּבָרֵיהֶם שׁוֹם הִלְעָטָה, וְהוּא גִמַּר  
 חֲזוֹק, שֶׁדְּבָרָיו מְקִימִים וּמַעֲמִידִם עַל הָאֱמֶת,  
 וְאוֹתָהּ הִלְעָטָה נִקְרָאת: "אֲכִילַת קוֹרְצִין", לְשׁוֹן  
 "קֹרֵץ בְּעִינָיו" (משלי י ג), שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ כָּל הוֹלְכֵי רָכִיל  
 לְקֹרֵץ בְּעִינֵיהֶם וּלְרַמֵּז דְּבָרֵי רָכִילוּתָן, שְׁלֹא יִבְיִנוּ  
 שָׂאֵר הַשּׁוֹמְעִים: לֹא תַעֲמֹד עַל-דָּם רֵעֶךָ. לְרֹאוֹת  
 בְּמִיתָתוֹ וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ (ת"כ), כְּגוֹן: טוֹבֵעַ  
 בְּנֶהֱרָה, וְחִזָּה אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו: אֲנִי ה'. נֶאֱמַן  
 לְשֵׁלֶם שָׂכָר, וְנֶאֱמַן לְהַפְרֵעַ: (יז) וְלֹא-תִשָּׂא עָלָיו  
 חֲטָא. לֹא תִלְבִּין אֶת פָּנָיו בְּרַבִּים: (יח) לֹא-תִקֵּם.

כָּל שֶׁהוּא בְּחַיִּים. יֵצֵא הַמֵּת, שְׁאִינוּ בְּחַיִּים (ת"כ):  
 וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֵׁל. (ת"כ) לִפְנֵי הַסּוֹמֵא  
 בְּדָבָר, לֹא תִתֵּן יֵצֵא שְׁאִינָה הוֹגֶנֶת לוֹ. אֵל תֹּאמַר:  
 מִכֹּר שְׂדֶךְ וְקַח לְךָ חֲמוֹר, וְאַתָּה עוֹקֵף עָלָיו וְנוֹטֵלָהּ  
 הֵימָנוּ: וְיִרְאֶת מֵאַלְהֶיךָ. לִפִּי שֶׁהִדְבָּר הַזֶּה אִינוּ  
 מְסוּר לְבָרִיּוֹת לִידַע אִם דַּעְתּוֹ שֶׁל זֶה לְטוֹבָה אוֹ  
 לְרָעָה, וְיָכוֹל לְהַשְׁמִיט וְלֹאמַר: לְטוֹבָה נִתְּכֹנְנִיתִי,  
 לִפְיֶךָ נֹאמַר בוֹ: "וְיִרְאֶת מֵאַלְהֶיךָ", הַמְּכִיר  
 מִחֻשְׁבוֹתֶיךָ. וְכֵן כָּל דָּבָר הַמְּסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם  
 הַעוֹשֶׂהוּ וְאֵין שָׂאֵר הַבָּרִיּוֹת מִכִּירוֹת בוֹ, נֹאמַר בוֹ:  
 "וְיִרְאֶת מֵאַלְהֶיךָ": (טו) לֹא-תַעֲשׂוּ עוֹל  
 בְּמִשְׁפָּט. מְלַמֵּד שֶׁהִדִּין הַמִּקְלָקֵל אֶת הַדִּין קָרוֹי  
 עוֹל, שְׁנֹאוֹי וּמִשְׁקָץ, חֶרֶם וְתוֹעֵבָה, שֶׁהָעוֹל קָרוֹי  
 תוֹעֵבָה, שְׁנֹאמַר (דברים כה טז): "כִּי תוֹעֵבֶת ה' וְגו'".  
 כָּל עֲשֵׂה עוֹל". וְהַתוֹעֵבָה קָרוֹיָה שְׁקָץ וְחֶרֶם,  
 שְׁנֹאמַר (שם ז כו): וְלֹא-תִבִּיא תוֹעֵבָה אֶל-בֵּיתְךָ  
 וְהִיִּית חֶרֶם כְּמֹהוּ. שְׁקָץ תִּשְׁקָצְנוּ וְגו'": לֹא-תִשָּׂא  
 פָּנֶי-דָל. (ת"כ) שְׁלֹא תֹאמַר: עָנִי הוּא זֶה וְהַעֲשִׂיר  
 חַיֵּב לְפָרְנוֹסוֹ, אֲזַכְּנוּ בְּדִין וְנִמְצָא מִתְּפָרְנוֹס בְּנִקְיוֹת:  
 וְלֹא תִהְדָּר פָּנֵי גָדוֹל. שְׁלֹא תֹאמַר: עֲשִׂיר הוּא זֶה,  
 כֵּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה, הֵיאֵף אֲבִישְׁנוּ וְאִרְאֶה בְּבִשְׁתּוֹ?  
 עָנֵשׁ יֵשׁ בְּדָבָר! לְכָף נֹאמַר: "וְלֹא תִהְדָּר פָּנֵי  
 גָדוֹל": בְּצִדָּק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ. כְּמִשְׁמְעוֹ. דָּבָר  
 אַחֵר: הִגִּי דֵן אֶת חֲבֵרְךָ לְכָף זְכוּת (סנהדרין לב):  
 (טז) לֹא-תִלָּךְ רָכִיל. אֲנִי אוֹמֵר עַל-שֵׁם שֶׁכָּל  
 מְשַׁלְחֵי מִדְּנִים וּמִסְפְּרֵי לְשׁוֹן הָרַע, הוֹלְכִים בְּכַתִּי  
 רַעִיָּהֶם לְרַגֵּל מֵה' יִרְאוּ רַע, אוֹ מֵה' יִשְׁמְעוּ רַע לְסַפֵּר  
 בְּשׁוֹק, נִקְרָאִים 'הוֹלְכֵי רָכִיל', הוֹלְכֵי רָגִילָה,

לְבָנִי עִמָּךְ וּתְרַחֵם לְחִבְרָךְ כְּמוֹךְ  
אֲנִי יי: יט ית קִנְמִי תִטְרוֹן  
בְּעִירְךָ לֹא תִרְכַּב עֲרוּבִין חֲקִלְךָ  
לֹא תִזְרַע עֲרוּבִין וּלְבוֹשׁ עֲרוּבִין  
שֶׁעֲטָנָא לֹא יִסַּק עֲלֶיךָ: כ וגבר  
אֲרִי יִשְׁכּוּב עִם אֶתְתָּא שְׁכַבְתָּ  
זָרְעָא וְהִיא אֶמְתָּא אֲחִידָא לְגִבְרָא  
וְאֶתְפָּרְקָא לֹא אֶתְפָּרִיקְתָּ בְּכִסְפָּא  
אוּ חֲרוּתָא לֹא אֶתְהִיבְתָּ לָהּ  
בְּשִׁטְרָא בְּקִרְתָּא תְּהִי לֹא יוֹמָתוֹן  
אֲרִי לֹא אֶתְחַרְרַת: כא וַיִּתֵּי ית  
אֲשָׁמָה קָדָם יי לְתַרְעַ מִשְׁכֵּן זִמְנָא  
דְּכֹר לְאֲשָׁמָא: כב וַיִּכְפֹּר עֲלוֹהִי  
כְּהֵנָּא בְּדִכְרָא דְאֲשָׁמָא קָדָם יי עַל  
חֻבְתָּהּ דִּי חָב וַיִּשְׁתַּבֵּק לָהּ  
מִחֻבְתָּהּ דִּי חָב: כג וַאֲרִי תַעֲלוֹן  
לְאַרְעָא וְתַצְבֹּן כָּל אֵלֹן דְּמִיכַל  
וּתְרַחֲקוֹן רַחֲקָא ית אֲבָה תֵּלֵת

וְלֹא-תִטֹּר אֶת-בְּנֵי עִמָּךְ וְאֶהְבֵּת לְרַעְךָ כְּמוֹךְ  
אֲנִי יְהוָה כס"י: יט אֶת-חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ בְּהִמָּתְךָ  
לֹא-תִרְבִּיעַ בְּלֵאִים שָׂדֶךְ לֹא-תִזְרַע בְּלֵאִים  
וּבִגְד בְּלֵאִים שֶׁעֲטָנֹו לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ כס"י:  
כ וְאִישׁ כִּי-יִשְׁכַּב אֶת-אִשָּׁה שְׁכֵב־זָרַע וְהוּא  
שֹׁפֵחַ נְחֻרְפַת לְאִישׁ וְהַפִּדָה לֹא נִפְדָּתָה אוּ  
חִפְשָׁה לֹא נִתְּנָה לָהּ בְּקִרְתָּא תְּהִיָּה לֹא יוֹמָתוֹ  
כִּי-לֹא חִפְשָׁה כס"י: כא וְהִבִּיא אֶת-אִשְׁמוֹ לִיהוָה  
אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אֲשָׁם: כב וְכִפֹּר עָלָיו  
הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאֲשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל-חַטָּאתוֹ  
אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר  
חָטָא כס"י: פ כג וְכִי-תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ וְנִטְעַתֶּם

רש"י

"שֶׁעֲטָנֹו", פֶּרֶשׁ מִנַּחֵם: מִחֻבְרַת צָמֵר וּפְשָׁתִים:  
(כ) נְחֻרְפַת לְאִישׁ. מֵיַעֲדַת וּמִיַּחֲדַת לְאִישׁ, וְאִינִי  
יִדְעַע לוֹ דִּמְיוֹן בְּמִקְרָא, וּבְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית (קִידוּשִׁין  
ו) שִׁחְצִיָּה שִׁפְחָה וְחֻצִּיָּה בַת חוֹרִין הַמְאָרְסֶת לְעַבְד  
עֲבָרִי שֶׁמֶתֶר בְּשִׁפְחָה, הַפְּתוּב מִדְּבַר: וְהַפִּדָה לֹא  
נִפְדָּתָה. פְּדוּיָה וְאִינָה פְּדוּיָה, וְסִתָּם 'פְּדוּיוֹן' בְּכִסְפָּא.  
(ת"כ. גִּיטִין לט): אוּ חִפְשָׁה. בְּשִׁטְרָא: בְּקִרְתָּא תְּהִיָּה.  
הִיא לֹקָה וְלֹא הוּא. יֵשׁ עַל בֵּית-דִּין לְבַקֵּר אֶת  
הַדְּבַר, שְׁלֹא לְחִיבֹו מִיתָה, כִּי לֹא חִפְשָׁה וְאִין  
קְדוּשִׁיָּה קִידוּשִׁין גְּמוּרִין. וְרַבּוֹתֵינוּ (כְּרִיתוֹת יא)  
לְמַדּוּ מִכָּאן, שְׁמִי שֶׁהוּא בְּמִלְקוֹת יְהִיא בְּקִרְיָאָה,  
שֶׁהַדִּינִים הַמְּלָקִין קוֹרִין עַל הַלֹּקָה (דְּבָרִים כח  
נח-נט): "אִם-לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת וְגו'... וְהַפִּלָּא ה'  
אֶת-מִכְתָּבְךָ וְגו'": כִּי-לֹא חִפְשָׁה. (מְכוֹת כג) לְפִיכָךְ  
אִין חֵיב עָלֶיהָ מִיתָה, שְׁאִין קְדוּשִׁיָּה קִידוּשִׁין. הָא  
אִם חִפְשָׁה - קְדוּשִׁיָּה קִידוּשִׁין וְחֵיב מִיתָה:  
(כב) וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא. (גִּיטִין  
לט. כְּרִיתוֹת ט) לְרַבּוֹת אֶת הַמְּזִיד כְּשׁוֹגֵג:  
(כג) וְעִרְלָתָם עִרְלָתוֹ. וְאִטְמָתָם אִטְמָתוֹ; יְהִיא

(יומא כג) אָמַר לוֹ: הַשְׂאִילֵנִי מִגְּלָךְ! אָמַר לוֹ: לֹא.  
לְמַחֵר אָמַר לוֹ: הַשְׂאִילֵנִי קִרְדָּמָךְ! אָמַר לוֹ: אִינִי  
מִשְׂאִילְךָ, בְּדֶרֶךְ שְׁלֹא הַשְׂאִלְתִּנִּי - זֶה הִיא נְקִימָה.  
וְאִיזוֹ הִיא נְטִירָה? אָמַר לוֹ: הַשְׂאִילֵנִי קִרְדָּמָךְ!  
אָמַר לוֹ: לֹא. לְמַחֵר אָמַר לוֹ: הַשְׂאִילֵנִי מִגְּלָךְ!  
אָמַר לוֹ: הֵא לָךְ, וְאִינִי כְּמוֹתְךָ שְׁלֹא הַשְׂאִלְתִּנִּי - זֶה  
הִיא נְטִירָה, שְׁנוּטֵר הָאִיבָה בְּלִבּוֹ, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוֹ  
נוֹקֵם: וְאֶהְבֵּת לְרַעְךָ כְּמוֹךְ. (ת"כ) אָמַר רַבִּי  
עֲקִיבָא: זֶה כָּלִל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה: (יט) אֶת-חֻקֹּתַי  
תִּשְׁמְרוּ. וְאֵלֹו הֵן: בְּהִמָּתְךָ לֹא תִרְבִּיעַ בְּלֵאִים וְגו'.  
חֻקִּים אֵלֹו גְּזֻרוֹת מְלָךְ, שְׁאִין טַעַם לְדַבֵּר: וּבִגְד  
בְּלֵאִים. לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִלְבַּשׁ  
שֶׁעֲטָנֹו צָמֵר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו". יָכוֹל לֹא יִלְבַּשׁ גָּזִי  
צָמֵר וְאִינִצִּי פִשְׁתָּן? תִּלְמוּד לומר: "בִּגְד". מִנֵּין  
לְרַבּוֹת הַלְבָּדִים? תִּלְמוּד לומר: "שֶׁעֲטָנֹו". דְּבַר  
שֶׁהוּא שׁוּעַ, טוֹוִי וְנוֹו. וְאוֹמֵר אֲנִי: נוֹו לְשׁוֹן דְּבַר  
הַנִּמְלָל וְשׁוֹר זֶה עִם זֶה לְחִבְרָו. מִישְׁטִי"ר בְּלַע"ז,  
כְּמוֹ: (מו"ק יב) 'חֲזָזִין לְנֶאֱזִי דְאִית בְּהוֹן', שְׁאִינוֹ  
מְפָרְשִׁים לְשׁוֹן כְּמוֹשׁ, פְּלִישְׁטֵר"א. וְלְשׁוֹן

כָּל־עֵץ מֵאֲכָל וְעֵרְלָתָם עֵרְלָתוֹ אֶת־פְּרִיֹ  
 שֶׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל רס"י:  
 כד וּבִשְׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פְּרִיֹ קֹדֶשׁ  
 הַלְוִיִּם לַיהוָה רס"י: כה וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁת  
 תֹאכְלוּ אֶת־פְּרִיֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי  
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רס"י: כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם לֹא  
 תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנְנוּ רס"י: כז לֹא תִקְפוּ פֶּאת  
 רֹאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זִקְנְךָ רס"י:  
 כח וְשָׂרֵט לְנַפְשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרְכֶם וּכְתַבַת  
 קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי יְהוָה רס"י: כט אֶל־  
 תַּחֲלֹל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה רס"י:

רס"י

(סנהדרין סו) כגון אלו המנחשין בחלדה ובעופות;  
 פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך: לֹא תַעֲוֹנְנוּ.  
 לשון עונות ופשעות, שאומר: יום פלוני יפה  
 להתחיל מלאכה. שעה פלונית קשה לצאת:  
 (כז) לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֹאשְׁכֶם. (מכות כ) זה  
 המשנה צדעיו לאחריו אָזְנוֹ וּלְפָדְחָתוֹ, וּנְמָצָא הֶקֶף  
 ראשו עגל סביב, שַׁעַל אַחֲרֵי אָזְנוֹ עָקְרִי שָׁעָרוֹ  
 למעלה מצדעיו הרבה: פֶּאת זִקְנְךָ. (מכות כא) סוף  
 הזקן וגבוליו והן חמש: שְׁתִּים בְּכָל לַחִי וּלְחִי  
 למעלה אצל הראש, שְׁהוּא רָחֵב וְיֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּי  
 פאות, ואחת למטה בסנטרו - מְקוֹם חִבּוּר שְׁתֵּי  
 הַלְחִיִּים יחד: (כח) וְשָׂרֵט לְנַפְשׁ. בן דרכן של  
 אמוריים, להיות משרטין בשרם פשמת להם מת:  
 וּכְתַבַת קַעֲקַע. (מכות כא) כתב המחקה ושקוע,  
 שאינו נחקק לעולם, שִׁמְקַעְקַעוּ בְּמַחַט וְהוּא  
 משחיר לעולם: קַעֲקַע. (במדבר כה ד):  
 "וְהִזְקַע אוֹתָם"; (שמואל ב כא ו): "וְהִזְקַעְנוּם",  
 תוחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם, וּנְמָצָאוּ  
 מחקין ותחובין בקרקע, פורפויינ"ט בלע"ז:  
 (כט) אֶל־תַּחֲלֹל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ. במוסר בתו

שנין יהי לכון מרחק לאבדא לא  
 יתאכל: כד ובשפתא רביעתא יהי  
 כל אבה קדש תשבחון קדם יי:  
 כה ובשפתא חמשותא תיכלון ית  
 אבה לאוספא לכון עללטה אנא  
 יי אלהכון: כו לא תיכלון על  
 דמא לא תנחשון ולא תעונון:  
 כז לא תקפון פאתא דרישכון  
 ולא תחבל ית פאתא דדקנך:  
 כח וחבול על מית לא תתנון  
 בבשרכון ורושמין חריתין לא  
 תתנון בכון אנא יי: כט לא תחל  
 ית ברתך לאטעיותה ולא תטעי  
 ארעא ותתמלי ארעא עצת

אטום ונסתם מלהנות ממנו: שֶׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה  
 לָכֶם עֵרְלִים. מאימתי מונה לו? משעת נטיעתו  
 (ת"כ). יכול, אם הצניעו לאחר שלש שנים יהא  
 מתר? תלמוד לומר: "יִהְיֶה", בהיותו יהא:  
 (כד) יִהְיֶה כָּל־פְּרִיֹ קֹדֶשׁ. כמעשר שני, שכתוב  
 בו (ויקרא כז ל): "וְכָל־מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ וְגו' קֹדֶשׁ לַה'".  
 מה מעשר שני, אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים  
 (קידושין כד) אלא בפדיון, אף זה בן. ודבר זה  
 "הלולים לה'" הוא, שנושא שם לשבח ולהלל  
 לשמים: (כה) לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ. המצוה  
 הזאת שתשמרו, תהיה להוסיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ,  
 שבשכרה אני מברך לָכֶם פרות הנטיעות. היה רבי  
 עקיבא אומר: דברה תורה כנגד יצר הרע, שלא  
 יאמר אדם: הרי ארבע שנים אני מצטער בו חנם,  
 לפיכך נאמר: "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ": אֲנִי ה'.  
 אֲנִי ה', המבטיח על כך ונאמן לשמר הבטחתי:  
 (כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם. להרבה פנים נדרש  
 בסנהדרין (סג) אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים  
 לפני זריקת דמים, ואזהרה לאוכל מבהמת חלין  
 טרם שתצא נפשה, ועוד הרבה: לֹא תִנְחָשׁוּ.

חטאין: ל ית יומי שפיא דילי  
תטרוו וילבית מקדשי תהון דחלין  
אנא יי: לא לא תתפנוו בתר בדין  
ודכורו לא תתבעו לאסתאבא  
בהון אנא יי אלהכון: לב מן  
קדם דסבר באורייתא תקום  
ותהדר אפי סבא ותדחל מאלהך  
אנא יי: לג וארי יתגיר עמך  
גיורא בארעכון לא תונון יתה:  
לד פניכא מנכון יהי לכון  
גיורא דיתגיר ביניכון ותרחם לה  
כותך ארי דירין הויתון בארעא  
דמצרים אנא יי אלהכון: לה לא  
תעבדון שקר בדין במשחתא  
במתקלא ובמכלתא: לו מאזנן  
דקשוט מתקלן דקשוט מכילן

ל את־שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני  
יהוה כס"י: לא אל־תפנו אל־האבת ואל־  
הידענים אל־תבקשו לטמאה בהם אני יהוה  
אלהיכם כס"י: לב מפני שיבה תקום והדרת פני  
זקן ויראת מאלהיך אני יהוה כס"י: ס ששי  
לג וכי־גור אתך גר בארצכם לא תונו  
אתו כס"י: לד באזרח מכם יהיה לכם הגר |  
הגר אתכם ואהבת לו כמוך כ־גרים הייתם  
בארץ מצרים אני יהוה אלהיכם כס"י: לה לא־  
תעשו עול במשפט במדה במשקל  
ובמשורה כס"י: לו מאזני צדק אבני־צדק איפת

## רש"י

ללבו של עושהו, שאין מכיר בו אלא הוא, וכל  
דבר המסור ללב נאמר בו: "ויראת מאלהיך":  
(לג) לא תונו. אונאת דברים; לא תאמר לו:  
אמש היית עובד עבודת אלילים, ועכשו אתה בא  
ללמד תורה שנתנה מפי הגבורה: (לד) כ־גרים  
הייתם. מוס שפך אל תאמר לחברך: אני ה'  
אלהיכם. אלהיך ואלהיו אני: (לה) לא־תעשו  
עול במשפט. אם לדין, הרי כבר נאמר: "לא  
תעשו עול במשפט", ומהו "משפט" השנוי כאן?  
היא המדה והמשקל והמשורה; מלמד שהמודד  
נקרא דין, שאם שקר במדה, הרי הוא כמקלקל את  
הדין, וקרוי עול, שנאוי ומשקץ, חרם ותועבה,  
וגורם לחמשה דברים האמורים בדין: מטמא את  
הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל  
את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: במדה. זו  
מדת הארץ (ב"מ סא. ב"ב כט): במשקל. כמשמעו:  
ובמשורה. היא מדת הלח: (לו) אבני־צדק. הם  
המשקולות ששוקלין כנגדן: איפת. היא מדת  
היבש: הין. זו היא מדת הלח: אשר הוצאתי  
אתכם. על מנת כן. דבר אחר: אני הבחנתי

פנויה לביאה שלא לשם קדושין: ולא־תזנה  
הארץ. אם אתה עושה כן, הארץ מזנה את פרוותיה  
לעשותן במקום אחר ולא בארצכם. וכן הוא אומר  
(ירמיה ג ג): "וימנעו רבבים וגו'": (ל) ומקדשי  
תיראו. (יבמות ה) לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו  
ובאפנדתו ובאבק שעל רגליו; ואף־על־פי שאני  
מזהירכם על המקדש - "את שבתתי  
תשמרו" - אין בנן בית המקדש דוחה שבת:  
(לא) אל־תפנו אל־האבת. אזהרה לבעל־אוב  
וידעוני. (סנהדרין סה) בעל־אוב, זה פיתום המדבר  
משחיו. וידעוני, מכניס עצם חיה ששמה 'ידוע'  
לתוך פיו, והעצם מדבר: אל־תבקשו. להיות  
עסוקים בם, שאם תעסקו בם, אתם מטמאין לפני  
ואני מתעב אתכם: אני ה' אלהיכם. דעו את מי  
אתם מחליפין במי: (לב) מפני שיבה תקום.  
(ת"כ, קידושין לב) יכול זקן אשמאי? תלמוד לומר:  
"זקן", אין זקן אלא שקנה חכמה: והדרת פני  
זקן. איזהו הדור? לא ישב במקומו ולא יסתור את  
דבריו. יכול יעצים עיניו כמו שלא ראהו? לכך  
נאמר: "ויראת מאלהיך", שהרי דבר זה מסור

צֶדֶק וְהִינְי צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם  
 אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּסְיִי:  
 וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-כָּל-חֻקֹּתַי וְאֶת-כָּל-מִשְׁפָּטַי  
 וַעֲשִׂיתֶם אִתָּם אֲנִי יְהוָה: פ כ וַיֹּדְבֶר יְהוָה  
 אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ג וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר  
 אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן-הַגֵּר א הֲגֵר  
 בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזֵּרְעוֹ לַמֶּלֶךְ מֹת יוֹמֶת  
 עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמָהוּ בְּאֶבֶן כִּסְיִי: ג וְאֲנִי אֶתֵּן  
 אֶת-פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכֵּיתִי אֹתוֹ מִקֶּרֶב  
 עִמּוֹ כִּי מִזֵּרְעוֹ נָתַן לַמֶּלֶךְ לְמַעַן טִמֵּא  
 אֶת-מִקְדָּשִׁי וְלַחֲלֹל אֶת-שֵׁם קָדְשִׁי כִּסְיִי: ד וְאִם  
 הָעָלֶם יַעֲלִימוּ עִם הָאָרֶץ אֶת-עֵינֵיהֶם מִן-  
 הָאִישׁ הַהוּא בְּתֵתוֹ מִזֵּרְעוֹ לַמֶּלֶךְ לְבִלְתִּי  
 הָמִית אֹתוֹ כִּסְיִי: ה וְשִׁמְתִּי אֲנִי אֶת-פָּנַי בְּאִישׁ  
 הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכֵּיתִי אֹתוֹ וְאֵת א כָּל-הַזִּנִּים אַחֲרָיו לְזִנוֹת אַחֲרֵי

רש"י

מִזֵּרְעוֹ לַמֶּלֶךְ: לְמַעַן טִמֵּא אֶת-מִקְדָּשִׁי. אֵת כְּנֶסֶת  
 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מִקְדָּשָׁת לִי, כְּלָשׁוֹן (לִקְמָן כֹּא כג):  
 "וְלֹא יַחֲלֹל אֶת-מִקְדָּשִׁי": (ד) וְאִם הָעָלֶם  
 יַעֲלִימוּ. אִם הָעָלִימוּ בְּדָבָר אֶחָד, סוּף שִׁיעֲלִימוּ  
 בְּדָבָרִים הַרְבֵּה; אִם הָעָלִימוּ סִנְהֶדְרֵי קִטְנָה, סוּף  
 שִׁיעֲלִימוּ סִנְהֶדְרֵי גְדוּלָּה: (ה) וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ. אָמַר  
 רַבִּי שִׁמְעוֹן: וְכִי מִשְׁפָּחָה מֶה חֲטָאָה? אֵלָּא לְלַמֶּדֶךָ,  
 שְׂאִין לָךְ מִשְׁפָּחָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹכֵס שְׂאִין כָּלָם  
 מוֹכְסִין, שֶׁכָּלָם מַחְפִּין עָלָיו: וְהִכֵּיתִי אֹתוֹ. לְמַה  
 נֹאמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ", יָכוֹל יִהְיֶה כָּל  
 הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכָּרְתָּ? תִּלְמֹד לֹאמֹר: "אֹתוֹ" - אֹתוֹ  
 בְּהִכָּרְתָּ וְלֹא כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכָּרְתָּ אֵלָּא בִּיסוּרִין:  
 לְזִנוֹת אַחֲרֵי הַמֶּלֶךְ. (ת"כ) לְרִבּוֹת שְׂאֵר עֲבוֹדַת  
 אֱלִילִים שֶׁעֲבָדָה בָּכָךְ, וְאִפְלוּ אִין זֹו עֲבוֹדָתָהּ:

בְּמִצְרַיִם בֵּין טֶפֶה שֶׁל כְּבוֹר לְטֶפֶה שְׂאִינָה שֶׁל  
 כְּבוֹר, וְאֲנִי הַנֶּאֱמָן לְהַפְרַע מִמִּי שְׁטוּמָן מִשְׁקָלוֹתָיו  
 בְּמַלְח לְהוֹנוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת שְׂאִין מִכִּירִים בָּהֶם:  
 (ב) וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר. עֲנִשִּׁין עַל  
 הָאֲזָהָרוֹת: מוֹת יוֹמֶת. (ת"כ) בְּבֵית דִּין; וְאִם אִין  
 כַּח לְבֵית דִּין, עִם הָאָרֶץ מְסִיעִין אוֹתָן: עִם הָאָרֶץ.  
 (ת"כ) עִם שְׂבָגִינוּ נִבְרָאת הָאָרֶץ. דָּבָר אַחֵר: עִם  
 שְׁעִתִּידִין לִירֵשׁ אֶת הָאָרֶץ עַל-יְדֵי מַצּוֹת הַלָּלוּ:  
 (ג) אֶתֵּן אֶת-פָּנַי. (ת"כ) פָּנַי שְׁלִי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל  
 עֶסְקִי וְעוֹסֵק בּוֹ: בְּאִישׁ. וְלֹא בְּצַבּוֹר, שְׂאִין כָּל  
 הַצַּבּוֹר נִכְרָתִין: כִּי מִזֵּרְעוֹ נָתַן לַמֶּלֶךְ. (ת"כ, סִנְהֶדְרִין  
 סד) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "מִעֲבִיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בְּאִשׁ", בֶּן-בְּנוֹ  
 וּבֶן-בִּתּוֹ מִנִּין? תִּלְמֹד לֹאמֹר: "כִּי מִזֵּרְעוֹ נָתַן  
 לַמֶּלֶךְ". זֶרַע פְּסוּל מִנִּין? תִּלְמֹד לֹאמֹר: "בְּתֵתוֹ"

יתָה וְיָת כָּל דְּטַעֲן בְּתִרְהִי לְמַטְעִי  
בְּתִר מִלֶּךְ מִגֹּז עֲמַהוֹן: ו וְאַנְשׁ  
דִּי יִתְפָּנִי בְּתִר בְּדִין וּדְכוּרֹו  
לְמַטְעִי בְּתִרְהִי וְאַתָּן יָת רֹוּגִי  
בְּאַנְשָׁא הֵהִיא וְאַשְׁיָצִי יְתָה מִגֹּז  
עֲמָה: ז וְתִתְקַדְשׁוֹן וְתִתְהוֹן  
קְדִישִׁין אַרְי אָנָּא יִי אֱלֹהֵכוֹן:  
ח וְתִטְרוֹן יָת קִזְמִי וְתַעֲבִדוֹן  
יְתִהוֹן אָנָּא יִי מְקַדְשָׁכוֹן: ט אַרְי  
גָּבֵר גָּבֵר דִּי יְלוּט יָת אַבּוּהִי וְיָת  
אִמָּה יִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא אַבּוּהִי  
וְאִמָּה לֹט קַטְלָא חִיבִי: י וּגְבֵר דִּי  
יְגוּף יָת אִתָּת גָּבֵר דִּי יְגוּף יָת  
אִתָּת חִבְרָה יִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָא  
גִּיפָא וְגִיפָתָא: יא וּגְבֵר דִּי יִשְׁכּוּב  
עִם אִתָּת אַבּוּהִי עֲרִיתָא דְאַבּוּהִי  
גָּלִי יִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָוֹן תְּרוּיָהוֹן  
קַטְלָא חִיבִין: יב וּגְבֵר דִּי יִשְׁכּוּב  
יָת כִּלְתָּה יִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָוֹן  
תְּרוּיָהוֹן תְּכֵלָא עֲבָדוּ קַטְלָא  
חִיבִין: יג וּגְבֵר דִּי יִשְׁכּוּב יָת  
דְּכוּרָא מִשְׁכְּבִי אִתָּתָא תּוֹעֲבָתָא  
עֲבָדוּ תְּרוּיָהוֹן יִתְקַטְלָא יִתְקַטְלָוֹן  
קַטְלָא חִיבִין: יד וּגְבֵר דִּי יִסֵּב יָת  
אִתָּתָא וְיָת אִמָּה עֲצַת חֲטָאִין הִיא

הַמִּלֶּךְ מִקְרֵב עַמָּם כס"ו: ו וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה  
אֶל־הָאֵבֶת וְאֶל־הַיְדְעָנִים לִזְנֹת אַחֲרֵיהֶם  
וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכַּרְתִּי אֹתוֹ  
מִקְרֵב עַמּוֹ: ז וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוּשִׁים כִּי  
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כס"ז: ח שְׂבִיעִי ה' וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־  
חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם:  
ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ  
מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דָּמִיו כו כס"ח:  
י וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף  
אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ מוֹת־יוּמָת הַנֶּאֱפֵף  
וְהַנֶּאֱפֵת כס"ט: יא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁתּוֹ  
אָבִיו עֲרוֹת אָבִיו גָּלָה מוֹת־יוּמָתוֹ שְׁנֵיהֶם  
דְּמִיהֶם בָּם: יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כִּלְתּוֹ  
מוֹת יוּמָתוֹ שְׁנֵיהֶם תָּבֵל עָשׂוֹ דְּמִיהֶם בָּם כס"י:  
יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה  
תּוֹעֲבָה עָשׂוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוֹ דְּמִיהֶם  
בָּם כס"י: יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־

כס"י

פָּרַט לֹאשְׁתּוֹ עוֹבֵד גְּלוּלִים. לְמַדְנֹו, שְׁאִין קְדוּשִׁין  
לְעוֹבֵד גְּלוּלִים: מוֹת־יוּמָת הַנֶּאֱפֵף וְהַנֶּאֱפֵת. כָּל  
מִיתָה הָאִמּוּרָה בְּתוֹרָה סָתֵם, אִינָּה אֵלָא חִנּוּק:  
(יב) תָּבֵל עָשׂוֹ. גִּנָּאִי. לְשׁוֹן אַחֵר: מְכַלְפִּלִין זָרַע  
הָאֵב בְּזָרַע הַבֵּן: (יג) מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה. (סנהדרין נה)  
מְכַנִּיס כְּמִכְחֹול בְּשׁוּפּוּפֶרֶת: (יד) יִשְׁרָפוּ אֹתוֹ  
וְאִתְּהֵן. (סנהדרין עה) אִי אִתָּהּ יָכוֹל לִזְמַר אִשְׁתּוֹ  
הָרֹאשׁוֹנָה יִשְׁרָפוּ, שְׁהָרִי נִשְׁאַה בְּהֶתֶר וְלֹא נֶאֱסָרָה  
עָלָיו, אֵלָא אִשָּׁה וְאִמָּה הַכְּתוּבִין כָּאֵן שְׁתִּיתָהּ  
לְאִסּוּר, שְׁנִשְׂא אֶת חַמּוּתוֹ וְאִמָּה. וְיֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ  
שְׁאוּמָרִים: אֵין כָּאֵן אֵלָא חַמּוּתוֹ, וּמַהוּ "אִתְהֵן"?

(ז) וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם. זוֹ פְּרִישׁוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים:  
(ט) אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל. (ת"כ, סנהדרין פה): לְרִבּוֹת  
לְאַחֵר מִיתָה: דָּמִיו כו. זוֹ סְקִילָה, וְכֵן כָּל מְקוֹם  
שְׁנִנְאָמֵר: "דָּמִיו כו", "דְּמִיהֶם בָּם", וְלְמַדְנֹו מֵאוֹב  
וְיִדְעוֹנִי, שְׁנִנְאָמֵר בָּהֶם: "בְּאֵבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיהֶם  
בָּם". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא: כְּמוֹ "דָּמִיו כְּרֹאשׁוֹ" אֵין  
נִעְנָשׁ עַל מִיתָתוֹ אֵלָא הוּא, שְׁהוּא גֵרָם לְעַצְמוֹ  
שְׁיִהְרָג: (י) וְאִישׁ. פָּרַט לְקָטָן: אֲשֶׁר יִנְאַף  
אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ. (קידושין יט. סנהדרין נב) פָּרַט לֹאשְׁתּוֹ  
קָטָן. לְמַדְנֹו שְׁאִין לְקָטָן קְדוּשִׁין. וְעַל אִיזוֹ אִשְׁתּוֹ־  
אִישׁ חִיבָתִי לָדָּ? אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ.

בְּנוֹרָא יוֹקְדוֹן יְתָה וַיְתֵּהּ וְלֹא  
 תְּהִי עֶצֶת חֲטָאִין בִּינִיכּוֹן:  
 טו וַיִּגְבֵּר דִּי יִתֵּן שְׂכָבְתָּהּ בְּבַעֲרָא  
 יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּל וַיֵּת בַּעֲרָא  
 תְּקַטְּלוֹן: טז וְאַתְתָּא דִּי תִקְרַב  
 לְכָל בַּעֲרָא לְמַשְׁלֵט בָּהּ וְתִקְטוּל  
 יֵת אַתְתָּא וַיֵּת בַּעֲרָא יִתְקַטְּלָא  
 יִתְקַטְּלוֹן קְטָלָא חֲזִיבִין: יז וַיִּגְבֵּר  
 דִּי יִסֵּב יֵת אַתְתָּה בֵּת אַבּוּהִי אוּ  
 בֵּת אִמָּה וַיַּחֲזִי יֵת עֲרִיתָהּ וְהִיא  
 תַּחֲזִי יֵת עֲרִיתָהּ קָלְנָא הוּא  
 וַיִּשְׁתַּיְצוֹן לְעֵינֵי בְנֵי עֲמָהוֹן עֲרִית  
 אַתְתָּה גְּלִי חוּבָה זְקָבִל: יח וַיִּגְבֵּר  
 דִּי לִשְׂכּוּב יֵת אַתְתָּא סוּאֲבָתָא  
 וַיִּגְלִי יֵת עֲרִיתָהּ יֵת קָלְנָה גְּלִי  
 וְהִיא תִגְלִי יֵת סוּאֲבָת דְּמָהָא  
 וַיִּשְׁתַּיְצוֹן תַּרְוִיהוֹן מִגּוֹ עֲמָהוֹן:  
 יט וְעֲרִית אַחַת אִמָּךְ וְאַחַת אֲבוּךְ  
 לֹא תִגְלִי אֲרִי יֵת קְרִיבָה גְּלִי  
 חוּבָהּ זְקָבִלוֹן: כ וַיִּגְבֵּר דִּי  
 עֹנָם יִשְׂאוּ כִּי: כ וַאֲישׁ

אִמָּה זָמָה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אוֹתוֹ וְאַתְתָּהּ  
 וְלֹא-תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכְכֶם כִּסְי: טו וַאֲישׁ אֲשֶׁר  
 יִתֵּן שְׂכָבְתּוֹ בְּבִהְמָה מוֹת יוֹמָת וְאַתְתָּה-הַבְּהֵמָה  
 תִּהְרָגוּ כִּסְי: טז וַאֲשֶׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל-כָּל-  
 בְּהֵמָה לְרִבְעָה אוֹתָהּ וְהִרְגָתָ אֶת-הָאִשָּׁה  
 וְאַתְתָּה-הַבְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמִיָּהּ בָּם: יז וַאֲישׁ  
 אֲשֶׁר-יִקַּח אֶת-אִחָתּוֹ בֶּת-אָבִיו אוּ-בֵת-אִמּוֹ  
 וְרָאָה אֶת-עֲרוּתָהּ וְהִיא-תִּרְאָה אֶת-עֲרוּתּוֹ  
 חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֲרוֹת  
 אִחָתּוֹ גְּלָה עֹנּוֹ יִשָּׂא כִּסְי: יח וַאֲישׁ אֲשֶׁר-יִשְׁכַּב  
 אֶת-אִשָּׁה דָּוָה וְגָלָה אֶת-עֲרוּתָהּ אֶת-מְקוֹרָהּ  
 הָעֵרָה וְהוּא גָּלָתָהּ אֶת-מְקוֹר דְּמִיָּהּ וְנִכְרְתוּ  
 שְׁנֵיהֶם מִקְרַב עַמָּם כִּסְי: יט וְעֲרוֹת אַחֹת אִמָּךְ  
 וְאַחֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה כִּי אֶת-שְׂאֵרוֹ הָעֵרָה  
 עֹנָם יִשְׂאוּ כִּי: כ וַאֲישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת-דֹּדָתּוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גְּלָה חֲטָאִם

רש"י

חֶסֶד יִבְנֶה: (יח) הָעֵרָה. גְּלָה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן  
 "עֲרוֹה", גְּלוּי הוּא, וְהוּא יוֹרֶדֶת בְּתֻכָּהּ לְשֵׁם דְּבָר,  
 כְּמוֹ "וַעֲוָה" מִגְזֵרֶת (אִסְתֵּר ה ט): "וְלֹא-קָם וְלֹא-  
 זָע", וְכֵן "אִתְּוָה" מִגְזֵרֶת אַח. וְהַעֲרָא זֶה נִחְלָקוּ  
 בָּהּ רַבּוּתֵינוּ (יִבְמוֹת נח). יִשׁ אוֹמְרִים: זֶה נִשְׁיָקֶת  
 שְׂמִשׁ, וְיִשׁ אוֹמְרִים: זֶה הִכְנַסֶּת עֲטָרָה:  
 (יט) וְעֲרוֹת אַחֹת אִמָּךְ. שְׁנֵה הִפְתּוּב בְּאִזְהֵרֶת.  
 לוֹמַר שֶׁהִזְהֵר עָלֶיהֶן, בֵּין עַל אַחֹת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן  
 הָאֵב, בֵּין עַל אַחִיוֹתֵיהֶן מִן הָאֵם, אֲבָל עֲרוֹת אִשְׁתִּי  
 אֲחִי אָבִיו לֹא הִזְהֵר, אֲלֵא עַל אִשְׁתִּי אָבִיו מִן  
 הָאֵב: (כ) אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת-דֹּדָתּוֹ. (יִבְמוֹת נד)  
 הַמְקַרָּא הִזָּה בָּא לְלַמֵּד עַל 'כֶּרֶת' הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה,  
 שֶׁהוּא בְּעֵנֶשׁ הִלִּיכֶת עֲרִירִי: עֲרִירִים. כְּתִיבִיגְמוֹ:  
 בְּלֹא וְלָד; וְדוֹמָה לוֹ (בְּרֵאשִׁית טו ב): "וְאֵנֶכִי הוֹלֵךְ

אֶת אַחַת מֵהֶן; וְלְשׁוֹן יוֹנִי הוּא: "הֵן", אַחַת:  
 (טו) וְאַתְתָּה-הַבְּהֵמָה תִּהְרָגוּ. אִם אָדָם חֲטָא, בְּהֵמָה  
 מָה חֲטָאָה? אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה לְאָדָם תְּקָלָה עַל  
 יָדָהּ, לְפִיכָךְ אָמַר הִפְתּוּב: תִּסְקַל. קַל-וְחֹמֶר לְאָדָם,  
 שִׂידֹעַ לְהִכְחִין בֵּין טוֹב לְרָע וְגוֹרָם רָעָה לְחִבְרוֹ  
 לְעֵבֶר עֲבָרָה. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתָּה אוֹמֵר (דְּבָרִים יב ב):  
 "אֲבִד תִּאֲבִדוֹן אֶת-כָּל-הַמְּקוֹמוֹת", הֲרִי דְבָרִים קַל  
 וְחֹמֶר: וְמָה אֵילָנוֹת, שְׂאִינֵן רוֹאִין וְאִינֵן שׁוֹמְעִין,  
 עַל שֶׁבָּאֵת תְּקָלָה עַל יָדָם, אִמָּרָה תוֹרָה: הִשְׁחַת,  
 שָׂרָף וְכָלָה, הַמַּטָּה אֶת חִבְרוֹ מִדֶּרֶךְ חַיִּים לְדֶרֶךְ  
 מִיתָה, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה: (יז) חֶסֶד הוּא. לְשׁוֹן  
 אֲרָמִי: חֲרָפָה, 'חִסְדִּינָא'. וּמִדְּרָשׁוֹ (סְנֵהֲדִין נח): אִם  
 תֹּאמַר: קִין נָשָׂא אֶחָתוֹ?! חֶסֶד עָשָׂה הַמְּקוֹם  
 לְבָנוֹת עוֹלָמוֹ מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים פט): "עוֹלָם

יִשְׁכּוּב יְת אַתָּת אַח אַבוּהִי עֲרִית  
אַח אַבוּהִי גְלִי חוּבְהֵן יִקְבְּלוּן  
בְּלֹא וְלֹד יָמוּתוּן: כֹּא וּגְבֵר דִּי  
יִסֵּב יְת אַתָּת אַחוּהִי מִרְחָקָא הִיא  
עֲרִיתָא דְאַחוּהִי גְלִי בְּלֹא וְלֹד  
יְהוֹן: כֹּב וְתַטְרוּן יְת כָּל קִנְמֵי וְיֵת  
כָּל דִּינֵי וְתַעֲבִדוּן יְתַהוֹן וְלֹא  
תְרוּקֵן יְתִכּוֹן אֶרְעָא דִּי אָנָּא מַעַל  
יְתִכּוֹן תַּמָּן לְמַתָּב בַּה: כֹּג וְלֹא  
תִּתְּכּוֹן בְּנִימוּסֵי עֲמֻמִּיא דִּי אָנָּא  
מִגְלִי מִן קְדָמִיכּוֹן אָרִי יְת כָּל  
אַלִּין עֲבִדוּ וְרַחֲזִיק מִימָרִי יְתַהוֹן:  
כֹּד וְאַמְרִית לְכוּן אַתּוּן תִּיַּתְרוּן יְת  
אַרְעַהוּן וְאַנָּא אַתְּנִנָּה לְכוּן לְמִירַת  
יְתַה אֶרְעָא עֲבָדָא חֲלָב וּדְבִשׁ אָנָּא  
יִי אֲלֵהֲכוּן דִּי אַפְרָשִׁית יְתִכּוֹן מִן  
עֲמֻמִּיא: כֹּה וְתַפְרָשׁוּן בֵּין בַּעֲרִיא  
דְכִיָּא לְמַסָּאבָא וּבֵין עוּפָא  
מַסָּאבָא לְדָכִי וְלֹא תִשְׁקָצוּן יְת  
נַפְשִׁיתִיכּוֹן בַּבַּעֲרִיא וּבַעוּפָא וּבְכָל  
דִּי תִרְחֹשׁ אֶרְעָא דִּי אַפְרָשִׁית  
לְכוּן לְמַסָּאבָא: כֹּו וְתַהוֹן קְדָמִי  
קְדִישִׁין אָרִי קְדִישׁ אָנָּא יִי  
וְאַפְרָשִׁית יְתִכּוֹן מִן עֲמֻמִּיא

יִשְׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוּ רַשִׁי: כֹּא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח  
אֶת־אִשְׁתּוֹ אָחִיו נָדָה הוּא עֲרוֹת אָחִיו גִּלָּה  
עֲרִירִים יִהְיוּ רַשִׁי: כֹּב וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי  
וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִקְיֹא  
אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה  
לְשֹׁבֶת בָּהּ: כֹּג וְלֹא תֵלְכוּ בַּחֲקֵת הַגֹּיִם אֲשֶׁר־  
אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם בִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי עֲשׂוֹ  
וְאַקְזִן בָּם רַשִׁי: כֹּד וְאָמַר לָכֶם אֲתֶם תִּירָשׁוּ  
אֶת־אֲדָמָתָם וְאֲנִי אַתְּנֶנָּה לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ  
אֶרֶץ זֶבֶת חֲלָב וּדְבִשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם  
אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֲתֶכֶם מִן־הָעַמִּים: מַפְטִיר  
כֹּה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה  
וּבֵין־הָעוֹף הַטְּמֵא לַטְּהוֹר וְלֹא־תִשְׁקָצוּ אֶת־  
נַפְשִׁיתִיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבַעוֹף וּבְכָל־אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ  
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לַטְּמֵא רַשִׁי:  
כֹּו וְהִיִּיתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה  
וְאַבְדַּל אֲתֶכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי רַשִׁי:

רַשִׁי

לְטַמְּאָה. אֵין צְרִיף לומר בֵּין פֶּרֶה לַחֲמור, שֶׁהָרִי  
מִבְּדָלִין וְנִפְרִין הֵם, אֲלֹא בֵּין טְהוֹרָה לָף לְטַמְּאָה  
לָף, בֵּין שְׁנִשְׁחַט רַבּוֹ שֶׁל סִימָן לְנִשְׁחַט חֲצִיו, וְכִמָּה  
בֵּין רַבּוֹ לַחֲצִיו? מֵלֹא שַׁעֲרָה: אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם  
לַטְּמֵא. לְאַסֵּר: (כֹּו) וְאַבְדַּל אֲתֶכֶם מִן־הָעַמִּים  
לְהִיּוֹת לִי. אִם אַתֶּם מִבְּדָלִים מֵהֶם, הָרִי אַתֶּם שְׁלִי,  
וְאִם לֹאו, הָרִי אַתֶּם שֶׁל נְבוֹכַדְנֶאצַּר וְחִבְרִיו. רַבִּי  
אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִנֵּין שְׁלֹא יֹאמַר אָדָם: 'נַפְשִׁי  
קָצָה בְּבִשּׁוֹר חֲזִיר'! "אִי אֶפְשִׁי לְלַבֵּשׁ כְּלָאִים"! אָבֵל  
יֹאמַר: 'אֶפְשִׁי, וְמָה אֶעֱשֶׂה וְאָבִי שֶׁבְּשָׁמַיִם גָּזַר עָלַי?  
תִּלְמוּד לומר: "וְאַבְדַּל אֲתֶכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי",

עֲרִירִי" יֵשׁ לוֹ בָּנִים - קוֹבְרָן, אֵין לוֹ בָּנִים - מֵת  
בְּלֹא בָּנִים. לְכָף שְׁנָה בְּשָׁנֵי מִקְרָאוֹת אֵלּוּ: "עֲרִירִים  
יָמָתוּ", "עֲרִירִים יִהְיוּ"; "עֲרִירִים יָמָתוּ", אִם יִהְיוּ  
לוֹ בְּשַׁעַת עֲבָרָה, לֹא יִהְיוּ לוֹ בְּשִׁמְיוֹת, לְפִי שֶׁקוֹבְרָן  
בְּחַיָּו; "עֲרִירִים יִהְיוּ", שָׁאִם אֵין לוֹ בְּשַׁעַת עֲבָרָה,  
יִהְיֶה כָּל יָמָיו כְּמוֹ שֶׁהוּא עֹכָשׁוּ: (כֹּא) נָדָה הוּא.  
הַשְׂכִּיכָה הַזֹּאת מְנַדָּה הִיא וּמֵאוּסָה. וְרַבּוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ  
לְאַסֵּר הָעֲרָאָה בָּהּ כְּנִדָּה שֶׁהָעֲרָאָה מִפְּרִשְׁתָּ בָּהּ:  
"אֵת מִקְוֶה הָעֲרָה": (כֹּג) וְאַקְזִן. לְשׁוֹן מֵאוּס,  
כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית כז): "קָצָתִי בְּחַיִּי", כְּאָדָם שֶׁהוּא קָזַן  
בְּמִזְוֹנָו: (כֹּה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה

כּוּ וְאִישׁ אֶחָדָה כִּי־יִהְיֶה בָּהֶם אֹב אוֹ יִדְעֵנִי  
מֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם כַּסִּי:

לְמַהּוֹי פְּלִחִין קְדָמִי: כּוּ וְגִבֵּר אוֹ  
אֶתְתָּא אָרִי יְהִי בְּהוֹן בְּדִין אוֹ  
דְּכוּר יִתְקַטֵּל אִתְקַטֵּל בְּאֶבֶן  
יִרְגְּמוּן יִתְהוֹן קְטֵל חֲכִיבִין: כַּסִּי

כַּסִּי

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן, מ"י זה"ב סימן:

רש"י

שְׁתָּהּא הַבְּדִלְתְּכֶם מֵהֶם לְשָׁמִי, פּוֹרֵשׁ מִן הָעֵבֶרָה עֲדִים וְהַתְּרָאָה - בְּסָקִילָה, מִזִּיד בְּלֹא  
וּמִקְבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם: (כז) כִּי־יִהְיֶה בָּהֶם הַתְּרָאָה - בְּהַפְּרָתָה, וְשִׁגְגָתָם - חֲטָאתָה. וְכֵן בְּכָל חֲכִיבִי  
אֹב וְגו'. כָּאֵן נֶאֱמַר בָּהֶם 'מִיָּתָה' וּלְמַעַלָּה 'כְּרָת': מִיָּתוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם 'כְּרָת': חֲסִלַּת פִּרְשַׁת קְדוּשִׁים

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. \* מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי  
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט  
ועוטף במעיל). \* כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא  
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ  
עֶשֶׂר וְכְבוֹד. יֵי חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. \* האבנט חוגרים בתחילת  
שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום ביחזקאל פרק כ

כ בִּוְהִי דְּבִרְיָהּ אֵלִי לֵאמֹר: ג בֶּן־אָדָם דִּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה  
הַלְדֹרֵשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חִי־אֲנִי אִם־אֲדֹרֵשׁ לָכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוֹה: ד הַתְּשַׁפֵּט אֹתָם הַתְּשַׁפֹּט בֶּן־אָדָם  
אֶת־תּוֹעֲבַת אֲבוֹתָם הַזֵּרִיעַם: ה וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּיוֹם בַּחֲרִי בְּיִשְׂרָאֵל וְאִשָּׁא יָדִי  
לְזֹרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאוֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאִשָּׁא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוֹה אֱלֹהֵיכֶם: ו בְּיוֹם הַהוּא  
נִשְׁאֲתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תִּרְתִּי לָהֶם זִכַּת חֶלֶב וּדְבַשׁ צָבִי הִיא  
לְכָל־הָאֲרָצוֹת: ז וְאָמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שְׁקוּצִי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ וּבִגְלוּלֵי מִצְרַיִם אֶל־תִּטְמְאוּ אֲנִי יְהוֹה אֱלֹהֵיכֶם:  
ח וַיִּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבֹו לְשִׁמְעַי אֵלִי אִישׁ אֶת־שְׁקוּצִי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גְּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר  
לְשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אִפִּי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם: ט וְאָעִשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי  
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נִודַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: י וְאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ  
מִצְרַיִם וְאָבֵאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר: יא וְאָתַן לָהֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי הַדִּבְעָתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם  
הָאָדָם וְחִי בָהֶם: יב וְגַם אֶת־שִׁבְתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לְהוֹיֹת לְאוֹת בִּינֵי וּבִינֵיהֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוֹה  
מְקַדְּשָׁם: יג וַיִּמְרוּ־בִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֹּתַי לֹא־הִלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי מֵאִסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם  
הָאָדָם וְחִי בָהֶם וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ מְאֹד וְאָמַר לְשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכָלוֹתָם: יד וְאָעִשָּׂה לְמַעַן

שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֹל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: מִן וְגַם־אֲנִי נִשְׁאַתִּי יָדַי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבַלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זִכָּת חֶלֶב וְדִבְשׁ צָבִי הִיא לְכָל־הָאָרְצוֹת: מִן יֵעַן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ וְאֶת־חֻקוֹתַי לֹא־הֵלְכוּ בָּהֶם וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ כִּי אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם לָבָם הַלֵּךְ: יִזְוָתָחַם עֵינֵי עַלֵיהֶם מִשְׁחָתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כֹּלָה בַּמִּדְבָּר: יִחְוֹאֵמֶר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחוּקֵי אֲבוֹתֵיהֶם אֶל־תֵּלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵיהֶם אֶל־תִּשְׁמְרוּ וּבְגְלוּלֵיהֶם אֶל־תִּטְמְאוּ: יִשְׁאֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקוֹתַי לָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטִי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כִּי וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

### ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנָבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזכור שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא.

הפטרת אחריימות קדושים לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום עמוס פרק ט

ט וְהָלֹא כִבְנֵי כְּשִׂיִּים אַתֶּם לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל נֹאֲם־יְהוָה הָלֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר וְאַרְם מִקִּיר: הִנֵּה עֵינֵי יְהוָה הֵלְכוּ בְּמַמְלַכָה הַחֲטָאָה וְהַשְׁמִדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲפֹס כִּי לֹא הִשְׁמִיד אֲשִׁמִּיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב נֹאֲם־יְהוָה: ט כִּי־הִנֵּה אֲנֹכִי מַצִּיָּה וְהַנְּעוֹתִי בְּכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּאֲשֶׁר יִנְוֵעַ בְּכַבְרָה וְלֹא־יִפּוֹל צָרוֹר אֶרֶץ: י בַּחֲרֵב יָמוּתוּ כָּל חֲטָאֵי עַמִּי הָאֲמֹרִים לֹא־תִגֵּשׁ וְתִקְדֹּם בְּעֵדֵינוּ הָרָעָה: יא בָּיִת הָיָה אֲקִים אֶת־סֶפֶת דָּוִיד הַנִּפְלֵת וְגִדְרֹתַי אֶת־פְּרִצִיהֶן וְהִרְסֹתֵיהֶן אֲקִים וּבְנִיתִיהָ בֵּימֵי עוֹלָם: יב לִמְעַן יִירָשׁוּ אֶת־שְׂאֵרֵית אֲדוֹם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עַלֵיהֶם נֹאֲם־יְהוָה עֲשֵׂה זֹאת: יג הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֲם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקָּצֵר וְדֶרֶךְ עֲנָבִים בַּמִּשְׁךְ הַזֶּרַע וְהַטִּיפוּ הַהָרִים עֲסִים וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוּגְגָנָה: יד וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נִשְׁמוֹת וַיֵּשְׁבוּ וְנִטְעוּ כִרְמִים וְשָׁתוּ אֶת־יַיִנָּם וַעֲשׂוּ גִזְוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶם: טו וְנִטְעַתִּים עַל־אֲדָמָתָם וְלֹא יִנְתָּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אָמֵר יְהוָה אֱלֹהֵיךְ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,  
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת  
וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך  
אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל  
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה  
במינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,  
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד  
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:  
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו  
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו  
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם  
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

### אגרות קודש

ב"ה, ועש"ק ה' אייר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו מבדר"ח אייר והקודמו.

וע"פ ענין פרשת שבוע זה: אשה כי תזריע וילדה זכר, וידוע פירוש רבנו הזקן בזה, דהרמז בעבודת  
הבורא, אשר כשבאים הענינים באתערותא דלתתא דעבודת כנסת ישראל, בני ישראל, אזי וילדה זכר, דבר  
של קיימא.

יהי רצון שבבואינו מחדש הגאולה, יהי כאמור גם בנוגע לגאולתן של ישראל, אשר הקב"ה מעמיד  
לחן (מעוררן על האמת, אשר היצה"ר שהועמד ע"י הקב"ה לנסות את האדם, האנקרא) מלך (דעיר קטנה  
הוא הגוף, וגוזר עליו גזירות) שגזירותיו קשות (כהר גבוה וקשה) כהמן (שביקש להשמיד ולהרוג בגו"ר, כי  
הוא יצה"ר הוא מלאך המוות) וישראל עושין תשובה (בשעתא חדא וברגעא חדא ומתוך שמחה) ומחזירין  
למוטב (מקור הטוב) ומיד נגאלין, גאולה שאין אחרי גלות, כי אמיתית ושלימה תהי' שיר לשון זכר.

בברכה לבשו"ט בכל הענינים אודותם כותב הכללים והפרטים גם יחד.

## לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי מות קדושים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

| מדינה ועיר              | זריחה |       | סוף זמן קריאת שמע |       |       |       | סוף זמן תפילה |       | שקיעה |       | צאת הכוכבים |       | כניסת שבת | יציאת שבת |
|-------------------------|-------|-------|-------------------|-------|-------|-------|---------------|-------|-------|-------|-------------|-------|-----------|-----------|
|                         |       |       | אדמוה"ז           |       | מג"א  |       |               |       |       |       |             |       |           |           |
|                         | ש     | א     | ש                 | א     | ש     | א     | ש             | א     | ש     | א     | ש           | א     |           |           |
| באר שבע (ק)             | 05:52 | 05:58 | 08:41             | 08:44 | 09:13 | 09:16 | 10:21         | 10:24 | 19:24 | 19:20 | 19:49       | 19:45 | 19:05     | 19:59     |
| חיפה (ק)                | 05:48 | 05:55 | 08:39             | 08:42 | 09:11 | 09:14 | 10:20         | 10:22 | 19:26 | 19:22 | 19:51       | 19:47 | 18:55     | 20:02     |
| ירושלים (ק)             | 05:48 | 05:53 | 08:39             | 08:42 | 09:10 | 09:13 | 10:19         | 10:21 | 19:25 | 19:21 | 19:50       | 19:46 | 18:44     | 19:59     |
| תל אביב (ק)             | 05:52 | 05:58 | 08:40             | 08:44 | 09:13 | 09:16 | 10:21         | 10:24 | 19:25 | 19:20 | 19:50       | 19:45 | 19:06     | 20:01     |
| אוסטריה וינה (ק)        | 05:30 | 05:40 | 08:37             | 08:43 | 09:09 | 09:15 | 10:23         | 10:27 | 20:14 | 20:05 | 20:47       | 20:37 | 19:44     | 20:51     |
| אוסטרליה מלבורן (ח)     | 06:58 | 06:53 | 09:04             | 09:01 | 09:36 | 09:33 | 10:29         | 10:28 | 17:36 | 17:43 | 18:02       | 18:09 | 17:18     | 18:12     |
| אוקראינה אודסה (ק)      | 05:39 | 05:48 | 08:42             | 08:47 | 09:15 | 09:20 | 10:28         | 10:32 | 20:10 | 20:02 | 20:42       | 20:33 | 19:51     | 20:46     |
| אוק. דנייפרופטרובסק (ק) | 05:17 | 05:28 | 08:23             | 08:29 | 08:55 | 09:01 | 10:09         | 10:14 | 19:57 | 19:49 | 20:30       | 20:21 | 19:39     | 20:36     |
| אוק. ז'יטומיר (ק)       | 05:37 | 05:48 | 08:45             | 08:51 | 09:18 | 09:24 | 10:33         | 10:37 | 20:29 | 20:19 | 21:03       | 20:53 | 20:09     | 21:07     |
| אוקראינה קייב (ק)       | 05:27 | 05:39 | 08:38             | 08:43 | 09:09 | 09:15 | 10:25         | 10:29 | 20:23 | 20:14 | 20:58       | 20:47 | 20:04     | 21:02     |
| אוקראינה דונייצק (ק)    | 05:05 | 05:16 | 08:12             | 08:17 | 08:44 | 08:49 | 09:58         | 10:02 | 19:47 | 19:39 | 20:20       | 20:10 | 19:28     | 20:24     |
| איטליה מילאנו (ק)       | 06:07 | 06:16 | 09:10             | 09:15 | 09:42 | 09:47 | 10:55         | 10:58 | 20:35 | 20:27 | 21:05       | 20:57 | 20:15     | 21:21     |
| אקוואדור קיטו (ח)       | 06:00 | 06:01 | 08:33             | 08:34 | 09:03 | 09:04 | 10:06         | 10:07 | 18:22 | 18:23 | 18:43       | 18:44 | 18:04     | 18:47     |
| ארגנטינה ב. איירס (ח)   | 07:28 | 07:23 | 09:34             | 09:32 | 10:07 | 10:05 | 11:01         | 11:00 | 18:13 | 18:19 | 18:38       | 18:44 | 17:56     | 18:49     |
| ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)   | 08:27 | 08:21 | 10:32             | 10:29 | 11:03 | 11:00 | 11:56         | 11:54 | 19:04 | 11:56 | 19:23       | 19:31 | 18:24     | 19:27     |
| ארה"ב בולטימור (ק)      | 06:04 | 06:11 | 08:59             | 09:03 | 09:32 | 09:36 | 10:42         | 10:46 | 19:58 | 19:58 | 20:31       | 20:25 | 19:45     | 20:35     |
| ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)  | 05:49 | 05:57 | 08:47             | 08:52 | 09:19 | 09:24 | 10:31         | 10:34 | 19:57 | 19:51 | 20:26       | 20:19 | 19:38     | 20:38     |
| ארה"ב ג'רסי (ק)         | 05:50 | 05:58 | 08:47             | 08:52 | 09:20 | 09:24 | 10:31         | 10:34 | 19:57 | 19:51 | 20:25       | 20:18 | 19:38     | 20:39     |
| ארה"ב דטרויט (ק)        | 06:22 | 06:30 | 09:22             | 09:27 | 09:54 | 09:58 | 11:06         | 11:09 | 20:37 | 20:31 | 21:06       | 20:59 | 20:18     | 21:20     |
| ארה"ב היוסטן (ק)        | 06:35 | 06:40 | 09:22             | 09:25 | 09:55 | 09:58 | 11:03         | 11:05 | 19:58 | 11:03 | 20:27       | 20:23 | 19:44     | 20:37     |
| ארה"ב לוס אנג'לס (ק)    | 05:58 | 06:05 | 08:50             | 08:54 | 09:22 | 09:26 | 10:32         | 10:34 | 19:42 | 19:37 | 20:08       | 20:03 | 19:23     | 20:18     |
| ארה"ב מיאמי (ק)         | 06:41 | 06:45 | 09:25             | 09:27 | 09:57 | 10:00 | 11:04         | 11:06 | 19:55 | 19:52 | 20:19       | 20:16 | 19:37     | 20:29     |
| ארה"ב ניו הייבן (ק)     | 05:45 | 05:53 | 08:42             | 08:47 | 09:15 | 09:20 | 10:26         | 10:30 | 19:53 | 19:46 | 20:21       | 20:14 | 19:34     | 20:36     |
| ארה"ב שיקאגו (ק)        | 05:40 | 05:48 | 08:41             | 08:45 | 09:12 | 09:17 | 10:24         | 10:27 | 19:56 | 19:49 | 20:25       | 20:17 | 19:37     | 20:37     |
| בוליביה לה פאס (ח)      | 06:35 | 06:34 | 09:01             | 09:01 | 09:30 | 09:30 | 10:30         | 10:30 | 18:24 | 18:27 | 18:46       | 18:49 | 18:06     | 18:50     |
| בלגיה אנטוורפן (ק)      | 06:11 | 06:22 | 09:21             | 09:27 | 09:53 | 09:59 | 11:09         | 11:13 | 21:09 | 20:59 | 21:44       | 21:33 | 20:49     | 22:05     |
| בלגיה בריסל (ק)         | 06:11 | 06:22 | 09:21             | 09:28 | 09:53 | 10:00 | 11:09         | 11:13 | 21:09 | 21:00 | 21:44       | 21:33 | 20:50     | 22:03     |
| בלרוס ליובאוויטש (ק)    | 05:11 | 05:24 | 08:28             | 08:35 | 09:00 | 09:07 | 10:18         | 10:23 | 20:37 | 20:25 | 21:16       | 21:03 | 20:17     | 21:20     |
| ברזיל ס. פאולו (ח)      | 06:23 | 06:20 | 08:40             | 08:39 | 09:11 | 09:10 | 10:08         | 10:08 | 17:44 | 17:48 | 18:07       | 18:11 | 17:27     | 18:14     |
| ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)  | 06:08 | 06:05 | 08:25             | 08:25 | 08:57 | 08:56 | 09:54         | 09:54 | 17:32 | 17:36 | 17:54       | 17:58 | 17:14     | 18:01     |
| בריטניה לונדון (ק)      | 05:26 | 05:38 | 08:38             | 08:44 | 09:10 | 09:16 | 10:26         | 10:30 | 20:30 | 20:20 | 21:05       | 20:54 | 20:10     | 21:24     |
| בריטניה מנצ'סטר (ק)     | 05:28 | 05:41 | 08:44             | 08:50 | 09:16 | 09:22 | 10:33         | 10:37 | 20:45 | 20:34 | 21:22       | 21:10 | 20:25     | 21:44     |
| גרמניה ברלין (ק)        | 05:30 | 05:42 | 08:43             | 08:49 | 09:15 | 09:21 | 10:31         | 10:36 | 20:38 | 20:28 | 21:15       | 21:03 | 20:19     | 21:19     |
| גרמניה פרנקפורט (ק)     | 05:55 | 06:06 | 09:05             | 09:11 | 09:37 | 09:43 | 10:52         | 10:56 | 20:51 | 20:41 | 21:25       | 21:15 | 20:31     | 21:29     |
| הודו בומביי (ח)         | 06:08 | 06:12 | 08:47             | 08:49 | 09:20 | 09:22 | 10:25         | 10:27 | 19:03 | 19:01 | 19:26       | 19:24 | 18:45     | 19:30     |
| הודו פונה (ח)           | 06:03 | 06:07 | 08:43             | 08:46 | 09:15 | 09:18 | 10:21         | 10:23 | 19:00 | 18:59 | 19:23       | 19:21 | 18:42     | 19:27     |
| הונגריה בודפשט (ק)      | 05:22 | 05:32 | 08:27             | 08:33 | 09:00 | 09:05 | 10:14         | 10:17 | 20:00 | 19:52 | 20:32       | 20:23 | 19:41     | 20:36     |
| טורקיה איסטמבול (ח)     | 04:58 | 05:06 | 07:55             | 08:00 | 08:28 | 08:32 | 09:39         | 09:42 | 19:05 | 18:58 | 19:33       | 19:26 | 18:46     | 19:37     |
| יוון אתונה (ק)          | 06:25 | 06:32 | 09:19             | 09:23 | 09:52 | 09:56 | 11:02         | 11:05 | 20:20 | 20:14 | 20:47       | 20:41 | 20:01     | 20:51     |
| מולדובה קישינב (ק)      | 05:45 | 05:55 | 08:49             | 08:54 | 09:22 | 09:27 | 10:35         | 10:39 | 20:19 | 20:11 | 20:50       | 20:42 | 19:59     | 20:54     |

| מדינה ועיר                 | זריחה |       | סוף זמן קריאת שמע |       |         |       | סוף זמן תפילה |       | שקיעה |       | צאת הכוכבים |       | כניסת שבת | יציאת שבת |
|----------------------------|-------|-------|-------------------|-------|---------|-------|---------------|-------|-------|-------|-------------|-------|-----------|-----------|
|                            |       |       | מג"א              |       | אדמוה"ז |       |               |       |       |       |             |       |           |           |
|                            | ש     | א     | ש                 | א     | ש       | א     | ש             | א     | ש     | א     | ש           | א     |           |           |
| מקסיקו מ. סיטי (ח)         | 06:00 | 06:03 | 08:45             | 08:47 | 09:15   | 09:17 | 10:21         | 10:23 | 19:08 | 19:06 | 19:30       | 19:28 | 18:49     | 19:34     |
| ניו-זיילנד קרייסטצ'רץ' (ח) | 07:20 | 07:13 | 09:15             | 09:18 | 09:48   | 09:51 | 10:43         | 10:41 | 17:32 | 17:41 | 18:01       | 18:09 | 17:16     | 18:05     |
| נפאל קטמנדו (ח)            | 05:18 | 05:23 | 08:09             | 08:06 | 08:40   | 08:37 | 09:47         | 09:45 | 18:44 | 18:41 | 19:09       | 19:05 | 18:26     | 19:13     |
| סינגפור סינגפור (ח)        | 06:54 | 06:55 | 09:24             | 09:23 | 09:57   | 09:56 | 10:59         | 10:58 | 19:10 | 19:09 | 19:31       | 19:31 | 18:51     | 19:35     |
| פולין ורשא (ק)             | 04:59 | 05:11 | 08:19             | 08:13 | 08:51   | 08:44 | 10:05         | 10:01 | 19:58 | 20:08 | 20:44       | 20:33 | 19:48     | 20:48     |
| פרו לימה (ח)               | 06:13 | 06:12 | 08:34             | 08:34 | 09:07   | 09:07 | 10:07         | 10:06 | 18:00 | 17:57 | 18:19       | 18:21 | 17:40     | 18:23     |
| צרפת ליוון (ק)             | 06:23 | 06:32 | 09:32             | 09:27 | 10:04   | 09:58 | 11:15         | 11:12 | 20:46 | 20:53 | 21:16       | 21:24 | 20:34     | 21:39     |
| צרפת פריז (ק)              | 06:24 | 06:35 | 09:38             | 09:32 | 10:10   | 10:04 | 11:23         | 11:19 | 21:03 | 21:12 | 21:35       | 21:45 | 20:52     | 22:02     |
| קולומביה בוגוטה (ח)        | 05:37 | 05:39 | 08:14             | 08:13 | 08:45   | 08:43 | 09:48         | 09:47 | 18:09 | 18:09 | 18:31       | 18:31 | 17:51     | 18:35     |
| קנדה טורונטו (ק)           | 06:04 | 06:13 | 09:10             | 09:06 | 09:42   | 09:38 | 10:53         | 10:50 | 20:18 | 20:26 | 20:55       | 20:48 | 20:06     | 21:09     |
| קנדה מונטריאול (ק)         | 05:37 | 05:46 | 08:40             | 08:45 | 09:17   | 09:12 | 10:29         | 10:25 | 19:59 | 20:06 | 20:37       | 20:29 | 19:47     | 20:52     |
| קפריסין לרנקה (ק)          | 05:53 | 05:59 | 08:46             | 08:42 | 09:19   | 09:16 | 10:27         | 10:25 | 19:28 | 19:33 | 19:53       | 19:53 | 19:14     | 20:03     |
| רוסיה מוסקבה (ק)           | 05:39 | 05:52 | 09:07             | 09:00 | 09:38   | 09:31 | 10:55         | 10:50 | 21:04 | 21:16 | 21:43       | 21:56 | 20:56     | 22:19     |
| רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ק)   | 06:01 | 06:11 | 09:11             | 09:05 | 09:43   | 09:38 | 10:55         | 10:51 | 20:28 | 20:36 | 21:08       | 20:59 | 20:17     | 21:12     |
| שווייץ ציריך (ק)           | 06:03 | 06:13 | 09:15             | 09:10 | 09:46   | 09:41 | 10:59         | 10:55 | 20:36 | 20:44 | 21:07       | 21:16 | 20:25     | 21:31     |
| תאילנד בנקוק (ח)           | 05:53 | 05:56 | 08:31             | 08:30 | 09:04   | 09:02 | 10:08         | 10:06 | 18:36 | 18:37 | 18:57       | 18:59 | 18:18     | 19:03     |

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:  
מיום שישי אחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמוכן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

## תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:  
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

## לזכות

**לוי שי' הלוי בן חנה**

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

**צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב**

**שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי**

**רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב**

**זבולון הלוי וזוגתו רות**

**חגית ובעלה גבריאל סופייב**

**שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו**

**לבייב**

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com \* www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus  
Issue # 00162  
26/04/2009